TIDSSKRIFT

FOR

LANDØKONOMI

UDGIVET AF

DET KGL. DANSKE LANDHUSHOLDNINGSSELSKAB

REDIGERET AF

H. HERTEL

1909

KJØBENHAVN
AUGUST BANGS BOGHANDEL
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKIÆR)
1909

INDHOLD.

Side

Landbruget i 1908. Af H. Hertel 1
Bestyrelsesmødet den 18. December 1908 i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab 43
Udkomne Bøger og Boganmeldelse af H. C. Larsen 49
Mindre Meddelelser:
Om Planternes Optagelse af Næringsstoffer i forskellige Vækstperioder. Af Harald R. Christensen 53
Salpeterlagene i Chile 56
Konsulentmødet i 1908 57
Udkomne Bøger 127
Mindre Meddelelser:
Eksport af svensk Avlskvæg til Rusland 128
Arbejdsprøve med Kunstgødningsspredere paa Dalum Landbrugsskole i Efteraaret 1908. Af Dommerudvalget ved M. Dall .. 129
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling den 18. December 1908 ..... 143, 248
Høstmaskinprøven paa Constantinsborg. Af C. V. Birk 181
Det kgl. danske Landhusholdningsselskab og Landarbejderspørgsmaalet 184
Mindre Meddelelser:
Befolkningens Erhvervsfordeling i Danmark 186
Det internationale Landbrugsinstitut 188
Storbritanniens Indførsel af Landbrugsprodukter i 1908 190
Mælkeribruget i Danmark 1908. Af B. Bøggild 193
To Dødsfald. Af H. Hertel 209
Christian Krogh. Af H. Hertel 212
Agrikulturkemisk Konsulentvirksomhed i 1908. Af K. Rørdam . 214
Del kgl. danske Landhusholdningsselskabs Kontrol med Korn og Foderstoffer i Kjøbenhavns Frihavn i Aaret 1908. Af James Høyer 239

Side
Kapitelstakster for 1908 262
Udkomne Bøger 263
Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliothek 264, 373, 453, 501, 640 743
Vor Osteproduktion og -Eksport. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab af N. Hørlyck 265
Greve Fr. Ahlefeldt-Laurvigen-Lehn. Af H. Hertel 289
Beretninger for Aaret 1908 fra de i Henhold til Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer af 26. Marts 1898 autoriserede Laboratorier 292, 329, 356
Sammenlignende Forsøg med Svin af forskellig Afstamning. Af P. A. Mørkeberg 306
Udkomne Bøger 321
Mindre Meddelelser:
Den lavere Landbrugsundervisning i Sverige 323
God Arkitektur paa Landet 324
Tvungen Undervisning i Fortsættelsesskoler paa Landet i Hannover 325
Den norske Salpeterindustris Udvikling 326
Undersøgelser over den Indflydelse, som Jordens Vandindhold udøver paa Planternes Udvikling. Af Harald R. Christensen 326
Forsøgsstation for Fjerkræavl i Norge. Af W. A. Kock 327
Indkomst- og Formueskatten i Aaret 1908—09 327
Beretning fra V. Steins analytisk-kemiske Laboratorium ved Fr. Christensen om Undersøgelser vedrørende Landbruget. Af Fr. Christensen 329
Beretning fra Dalum Landbrugsskoles analytisk-kemiske Laboratorium. Af P. Christensen 356
Opdræt af Vinterkyllinger paa Lüneburg Hede. Af W. A. Kock 367
Udkomne Bøger og Boganmeldelser af Ludv. Schmidt og Redaktionen 371
Mindre Meddelelser:
H. C. Petersen 375
Det internationale Landbrugsinstitut i Rom 376
Husdyrbruget 1908 med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget. Af Axel Appel 377
Hesteavlen i 1908. Af J. Jensen 405
Udkomne Bøger og Boganmeldelser 421
Mindre Meddelelser:
Handelen med Gødnings- og Foderstoffer 423
Forgiftningstilfælde fra Brug af Jordnødkager. Af M. C. Holst 424
Planteavlen 1908. Af K. Hansen 425
Agerdyrkningsberetning 439
Udkomne Bøger 450

Side

Mindre Meddelelser:
Landøkonomiske Foranstaltninger i Nord-Amerika 454
Det internationale Landbrugsinstitut i Rom og de internationale Landbrugskongresser 456
Litterære Hjælpemidler for den praktiske Landmand. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab af Th. Madsen Mygdal 457, 590
Den 4. internationale Mælkerikongres i Budapest. Af B. Bøggild 479
Engelsk parlamentarisk Kommissionsberetning angaaende Sammenslutninger i Kødhandelen. Af Johannes Arup 494
Udkomne Bøger og Boganmeldelse 499
Mindre Meddelelser:
Udrugning af dobbeltblommede Æg. Af W. A. Kock 502
Udryddelse af Tidsler 503
Statskontrollerede Produktioner 1908 503
Forslag til Foranstaltninger mod Landbrugets Mangel paa Arbejdskraft. Udvalgsbetænkning til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab 505
Reduktaseprøven. Af Niels Pedersen 588
Udkomne Bøger 596
Mindre Meddelelser:
International Landbrugsudstilling i Buenos Aires 1910 597
Konkurrenceprøver vedrørende Udførselen af Haandarbejder i Landbruget 599
Konsulentmødet 1909 600
Knud Sehested. Af H. Hertel 601
Danmarks Omsætning med Udlandet af Landbrugets Produkter og Hjælpestoffer i Aaret 1908. Af N. C. Christensen .. 608, 693
Om den fremtidige Ordning af internationale Landbrugskongresser. Af T. Westermann 623
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Fællesrejse til Rhinprovinsen 1909. Af L. P. Lützen 629
Hestekraft og Hestegange. Af L. C. Nielsen 633
Mindre Meddelelser:
Om Jordens Kalktrang. Af Harald R. Christensen 641
Om Binding af elementært Kvælstof i Jordbunden. Af Harald R. Christensen 642
Folketingsvalgene den 25. Maj 1909 645
Landbrugsforholdene i Rusland 647
Verdens Kornhøst 647
Arbejdsprøve med Vitriolsprøjter paa Lykkensgave 1909. Af C. V. Birk og M. Dall 649
Arbejdsprøve med Højbergningsredskaber paa Ringsted Kloster 1909. Af M. Dall 668

Side
Landbolove. Af H. Wulff 674
Bestyrelsesmødet den 24. September 1909 i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab 699
Udkomne Bøger 705
Mindre Meddelelser:
Beskatningsplaner i Tyskland og England 706
Om Mineralstoffernes Frigørelse af Planterester. Af Harald R. Christensen 708
Om Karforsøgs Brugelighed ved Undersøgelser over Jordens Gødningstrang. Af Harald R. Christensen 709
De kommunale Valg i Marts 1909 710
Fra Storbritanniens Landbrugsstatistik 712
Danmarks Smøreksport 1908—09. Af B. Bøggild 713
Vejrforholdene i Landbrugsaaret 1908—09. Af V. Willaume-Jantzen 725
Udkomne Bøger 745
Mindre Meddelelser:
Palmærfosfat — en ny Fosforsyregødning. Af Harald R. Christensen 746
Det internationale Institut til Studium af Mellemstandens Forhold 749

REGISTRE.

a) Emner.

Side

Agerdyrkningsberetning 439
Agrikulturkemisk Konsulentvirksomhed i 1908 214
Ahlefeldt-Laurvig-Lehn, Greve Fr., ... 289
Analytisk-kemiske Laboratorier, Beretninger fra —,... 292, 329, 356
Arbejderforholdene 16, 505
Argentina, international Landbrugsudstilling i —, ... 597
Arkitektur paa Landet 324

Befolkningens Erhvervsfordeling i Danmark 186
Beskatningsplaner i Tyskland og England 706
Bestyrelsesmøder i Landhusholdningsselskabet 43, 699
Boganmeldelser 49, 127, 371, 421, 450, 499

Chile, Salpeterlagene i —, ... 56

Danmarks Smøreksport 1908—09 713
De danske Landbrugsprodukter paa det engelske Marked 88
Direkte Sejlads med danske Landbrugsprodukter til London Dock 33

Engelsk parlamentarisk Kommissionsberetning angaaende Sammenslutninger i Kødhandelen 494
England, Beskatningsplaner i —, ... 706
— , Sædforædling i —, ... 79

Faareavlen i 1908 401
Folketingsvalgene i 1909 645
Fond til Landmænds Uddannelse 150
Forenede Stater i Nordamerika, landøkonomiske Foranstaltninger i —, ... 454
Forevisningsmarkerne 78

Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet 143

Side

Handelen med Gødnings- og Foderstoffer m. v. ... 423
Hannover, tvungen Undervisning i —, ... 325
Hesteavlen i 1908 ... 405
Hestekraft og Hestegange ... 633
Husdyrbruget i 1908 ... 377
Husdyrlovens § 15 ... 69
Husmandsbevægelsen ... 18
Højbjergningsredskaber ... 668
Hørring, H., Gehejmeetatsraad ... 209

Indførsel af Landbrugsprodukter i 1908 ... 608, 693
Indkomst- og Formueskatten i Aaret 1908—09 ... 327
Internationalt Institut til Studium af Mellemstandens Forhold ... 749
Internationalt Landbrugsinstitut i Rom ... 36, 188, 376, 456
Internationale Landbrugskongressers fremtidige Ordning ... 623

Jordens Vandindhold og Planternes Udvikling ... 326
Jordnødkager, Forgiftningstilfælde fra Brugen af —, ... 424

Kalktrang, Jordens —, ... 641
Kapitelstaksterne for Aaret 1908 ... 262
Karforsøgs Brugelighed ved Undersøgelser af Jordens Gødningstrang 709
Kommunale Valg i 1909 ... 710
Konsulentmøder ... 57, 600
Kontrolforeningssagen ... 72
Kontrollen med Korn og Foderstoffer ... 239, 248
Krogh, Chr., Sekretær ... 212
Krydsningsformer af Kaalroer og Turnips ... 76
Kvægavlen i 1908 ... 392
Kvælstof, om Binding af elementært — i Jordbunden ... 642

Landarbejderspørgsmaalet ... 16, 184, 505
Landbohøjskolens Bibliothek ... 264, 373, 453, 501, 640, 743
Landbolove ... 27, 674
Landbruget i 1908 ... 1
Landhusholdningsselskabet ... 43, 143, 184, 248, 699
Landhusholdningsselskabets Fællesrejse til Rhinprovinsen ... 629
Legat, Konferensraad W. A. Hansens —, ... 254
Litterære Hjælpemidler for den praktiske Landmand ... 457, 590

Maskiner, Prøvestation for —, ... 253, 703
Maskinprøver ... 129, 153, 181, 649, 668
Mineralstoffernes Frigørelse af Planterester ... 708
Mælkeribruget i Danmark 1908 ... 193
Mælkerikongres, den 4. internationale —, ... 479

Norge, Forsøgsstation for Fjerkræavl i —, ... 327
— , Salpeterindustriens Udvikling i —, ... 326

Side

Opdræt af Vinterkyllinger 367
Ostelagre 84
Osteproduktion og -Eksport 265

Palmærfosfat 746
Personalefterretninger 36, 209, 212, 289, 375, 601
Petersen, Grosserer H. C. —, ... 375
Planteavlen 1908 425
Planternes Optagelse af Næringsstoffer i forskellige Vækstperioder 53

Reduktaseprøven 588
Rusland, Landbrugsforholdene i —, ... 647

Salpeterindustriens Udvikling i Norge 326
Salpeterlagene i Chile 56
Sehested, Kammerherre Knud —, ... 601
Serum Laboratorium, det landøkonomiske —, ... 113
Smør, Kvalitetsbetaling for —, ... 82
Statskontrollerede Produktioner 1908 503
Storbritanniens Indførsel af Landbrugsprodukter i 1908 190
— Landbrugsstatistik 712
Sverige, Eksport fra — af Avlskvæg til Rusland 128
— , lavere Landbrugsundervisning i —, ... 323
Svin, sammenlignende Forsøg over forskellig Afstamning 306
Sædforædling i England med særligt Henblik paa Gartons Forædlingsmethoder 79

Thomsen, Gehejmekonferensraad Julius —, ... 209
Tidsler, Udryddelse af —, ... 503
Tyskland, Beskatningsplaner i —, ... 706
— , landøkonomisk Undervisning for Soldater i —, ... 599

Udførselen af Landbrugsprodukter i 1908 ..... 608, 693
Udkomne Bøger 49, 127, 263, 321, 371, 421, 450, 499, 596, 705, 745
Unge Landmænds Anbringelse paa gode Læresteder i Udlandet 256, 701

Vejrforholdene i 1908—09 725
Verdens Kornhøst 647
Vitriolsprøjter 649

Æg, Udrugning af dobbeltblommede —, ... 502

b) Forfattere.

Appel, Axel, Statskonsulent, ... 377
Arup, Joh., Veterinærkonsulent, ... 494

Birk, C. V., Statskonsulent, ... 181, 649
Bøggild, B., Professor, ... 193, 479, 713

Side

Christensen, Fr., Professor, ... 329
Christensen, Harald R., Assistent, .. 53, 326, 641, 642, 708, 709, 746
Christensen, N. C., Ekspeditionssekretær, ... 608, 693
Christensen, P., Laboratorieforstander, ... 356

Dall, M., Assistent, ... 129, 649, 668

Faber, Harald, Landbrugskonsulent ... 88

Hansen, K., Statskonsulent, ... 425
Hertel, H., Sekretær, ... 1, 209, 212, 289, 601
Holst, M. C., cand. polyt., ... 424
Hørlyck, N., Statskonsulent, ... 265
Høyer, James, Inspektør, ... 239

Jensen, C. O., Professor, ... 113
Jensen, J., Statskonsulent, ... 405

Kock, W. A., Konsulent, ... 327, 367, 502

Larsen, H. C., Sekretær, ... 49, 51
Lützen, L. P., Justitsraad, ... 629

Madsen-Mygdal, Th., Forstander, ... 457
Mørkeberg, P. A., Statskonsulent, ... 306

Nielsen, L. C., Maskinkonstruktør, ... 633

Pedersen, N., Statskonsulent, ... 588

Rørdam, K., Professor, Dr. phil., ... 214

Schmidt, Ludv., Landinspektør, ... 371

Westermann, T., Professor, ... 623
Willaume-Jantzen, V., Afdelingschef, ... 725
Wulff, H., Justitsraad, ... 674

c) Billeder.

To, forskellig tilskaarne, Svinehoveder ... 105
Gødningsspræderen »Westfalia« ... 131, 132, 133
Obotrit Gødningsspreder ... 135
Voss' — ... 137
Sekretær Chr. Krogh ... 212
Greve Fr. Ahlefeldt-Laurvig-Lehn ... 289
Kammerherre Knud Sehested ... 601
Kählers Vitriolsprøjte ... 653
Holeby-Sprøjten ... 654
Forpagter S. Jansens Høslæde ... 669
Forvalter S. E. Møllers Rive til Høsamling ... 670

Landbruget i 1908.

Af *H. Hertel.*

Selv naar man tænker tilbage paa det nu afsluttede Aar alene i den Hensigt at udarbejde en rent faglig Oversigt over vort Landbrugs Forhold, fæstner Tanken sig uvilkaarlig først ved hin triste 8. September, da Alberti meldte sig hos Politiet for Bedrageri og Falsk. Thi rent bortset fra, at den tidligere Justitsministers Forbrydelser paa det pinligste maatte berøre alle Danske, kastede de ogsaa økonomisk deres store Slagskygge over vide Kredse indenfor den sjællandske og lolland-falsterske Landbostand. De bragte Tab over Tusinder af sjællandske Bønder og talrige Andelsmejerier. De rystede den Tillidsfølelse, paa hvilken økonomiske Sammenslutninger, af hvad Art nævnes kan, nødvendigvis maa bygge. De paavirkede forskellige af vore Forbindelser i England i et Omfang, som det endnu er vanskeligt at overse, og de medførte, at den Mand, der i 7 Aar stod som Landbrugets første Talsmand i Regering og Rigsdag, mente det rigtigst at trække sig tilbage fra enhver officiel Forbindelse med Landbruget. Alene de Albertiske Bedragerier berettige til at karakterisere Aaret 1908 (for at bruge et H o l b e r g s k Udtryk) som »en fatal Periodus i den danske Historie«.

Men Aaret har ogsaa andre betydelige Poster paa sin Debetside. De senere Aars økonomiske Opsving, der kulminerede i Aarene 1906—07, afløstes i Fjor af en af

internationale Aarsager fremkaldt Nedgangsperiode i Næringslivet, med Lønreduktioner og Arbejdsløshed i de industrielle Fag og med deraf følgende formindsket Efterspørgsel efter og et i det hele lavere Prisniveau for flere af Landbrugets Produkter, uden at dets store Forbrugsgenstande ere gaaede ned i Pris i tilsvarende Grad. Dertil kommer, at ej heller Aarets Vejrlig, naar en vis Tid af Sommeren og Efteraaret undtages, var Landbruget gunstigt. Det kolde og solfattige, regnfulde og sildige Foraar og den lange Regnperiode midt i Høsten bevirkede, at Aarets Høstudbytte ikke blev slet saa godt, som man i en vis Periode med god Grund kunde have ventet.

Angaaende Høstudbyttet har Statens statistiske Bureau i November Maaned udsendt en f o r e l ø b i g Beretning. Af denne fremgaar det, at Høsten først den 23. September angaves at være afsluttet for alle Egne. Rugen har af alle Afgrøder givet det største Udbytte og den bedste Kvalitet, men ogsaa Hvedehøsten ligger, baade hvad Mængde og Godhed angaar, noget over middel. For Landet i dets Helhed har Bygget givet Middelhøst baade med Hensyn til Kvantitet og Kvalitet, og Havren har paa Øerne givet et godt Udbytte, medens det i Jylland, hvor de største Havrearealer findes, har været en Del ringere, om end over Middelhøst. Om disse 4 Kornsorter og især om Havre og Hvede gælder det, at Kvalitetsvægten som Helhed kun er ringe. Bælgsæd og Boghvede have i det hele givet Middelhøst, og Kartofler, Sukkerroer, Runkelroer, Kaalroer og Turnips derover. Agerhøets Mængdeudbytte har været særdeles stort og dets Kvalitet ualmindelig god, Enghøet har vel ikke givet saa godt et Resultat, dog ligger ogsaa dette ikke lidt over Middelhøst, og endelig har Sommergræsningen saa at sige i alle Landets Egne været meget tilfredsstillende.

Man vil af denne korte, summariske Oversigt se, at som Helhed var Høstudbyttets Mængde og Kvalitet en Del over Middel. Ingen Afgrøde var mislykket, og flere

— særlig Rugen, Runkelroer og Kartofler — gave meget gode Resultater.

Lige saa lidt som i 1907 ere Plantesygdomme optraadte i ondartet Grad i Fjor. Med Hensyn til Insektangreb har, efter hvad Fru mag. scient. S. Rostrup velvillig har meddelt Tidsskriftet, Angrebene af Bygfluen, Jordlopper, Bladrandbiller, Glimmerbøssen, Bladlus, Knoporme og Oldenborrelarver i det hele og store ikke været slemme i Fjor. Derimod anrettede Smælderlarver en ikke ringe Skade paa Vaarsæden i Forsommeren og paa Vintersæden i Efteraaret, og Havreaalen, der i visse Egne altid optræder paa Havren, har i 1908 for første Gang her i Landet vist sig paa Hveden enkelte Steder paa Sjælland og gjort stor Skade. Meget sent saaede Havre- og Staldfodermarker bleve enkelte Steder helt ødelagte af Fritfluen. Første Generation af Kaalfluens Larve optraadte meget talrigt og gjorde i Jylland stor Skade navnlig paa Kaalroer, og i Efteraaret viste der sig uhyre Mængder af Kaalorme (især Larven af den store Hvidsværmer), som mange Steder fuldstændigt afribbede Kaal og Roer.

Priserne paa Hvede og Byg have i den forløbne Sæson vel været gode, men dog langtfra svarende til de høje Forventninger, man nærede i Begyndelsen. Det er altid usikkert at stille Horoskopet i Begyndelsen af en Høst, thi som Følge af de bedre Høst- og Tærskemethoder fremkomme Tilførslerne nu til Dags langt hurtigere end forhen. Havre har været meget billig, og da der er en stor Høst overalt, vil der næppe kunne ventes Forandring i Priserne før til Foraaret. Af Maltbyg er der udført en Del til Belgien, Norge og Tyskland til gode Priser, men nu, da dette skrives, bydes der kun meget lave Priser, og der ventes ikke Efterspørgsel igen før et godt Stykke paa den anden Side Nytaar 1909.

Majstilførselen har ikke været overvættes stor. Det meste er kommet fra La Plata Staterne og Donaulandene. Majs fra Nordamerika bliver med hvert Aar dyrere, særlig

fordi det amerikanske Hjemmeforbrug tager saa stærkt til, dog er der Udsigt til, at vi i denne Sæson ville faa mere tilført derfra, da Kvaliteten af den ny Donaumajs ikke er tilfredsstillende, i alt Fald ikke foreløbig, og Prisforskellen ikke er stor. Af sydrussisk Byg er der tilført vort Marked forholdsvis store Mængder, men det har Vanskelighed ved at vinde rigtig Indgang her, hvad der er mærkeligt nok, da det nu leveres i forholdsvis rene Varer. I Tyskland og England anvendes det i relativt langt større Mængder end hos os.

Hvad Foderkagerne angaar, var det ogsaa i 1908 Bomuldsfrøkager, særlig Teksaskager, der vare de dominerende. Forbruget har været ganske godt, medens det er gaaet stærkt tilbage for Solsikkekager. Da imidlertid Priserne for denne Kage i Begyndelsen af indeværende Sæson vare forholdsvis rimelige, har den atter vundet Terræn, og Indførselslisterne for det sidste Halvaar 1908 ville vise temmelig store Poster. Forbruget af Rapskager er saa godt som helt ophørt, af Hampefrøkager har det omtrent været det sædvanlige, medens det af Hvedeklid var temmelig stort i første Halvdel af 1908, men meget ringe i den anden. — I det hele og store have Foderstofpriserne i 1908 været temmelig høje.

Paa Planteavlens Omraade arbejdes der nu med en Interesse og Dygtighed, der lover godt for Fremtiden. De bedste Sorter og Stammer baade af Sædarterne og af Rodfrugterne have i 1908 vundet stærk Udbredelse, og der har lydt overvejende Tilfredshed med de paa Grundlag af Forsøgene anbefalede Kulturformer. Megen Opsigt vakte den i afvigte Vinter og Foraar med Brask og Bram iværksatte Reklame for ny Sorter fra den engelske Sædopdrætter Garton, der ved et Kjøbenhavner-Firma solgte et vist ikke saa ringe Antal Smaapartier af forskellige Kornsorter, nærmest til Prøvedyrkning. Fremtiden maa vise, om der for os er Fordel at vinde ved Indførelsen af disse Sorter til almindelig Dyrkning. Paa Forhaand have de mange og stærke Lovprisninger vel gjort

de fleste skeptiske — »few words are best« —, og det synes ikke at blive nogen let Opgave at finde fremmede Kulturformer, der i Ydeevne overgaa, hvad vi nu have eller selv kunne fremstille. Ukrudtets Bekæmpelse har staaet stærkt paa Dagsordenen i 1908, saa vel i den offentlige Diskussion (Tidslerne) som i Praksis, særlig med Hensyn til Udryddelsen af Agerkaal, overfor hvilken Jærnvitriol i Fjor er bleven benyttet i saa stor Udstrækning, at Beholdningerne baade af Spredeapparater og af Jærnvitriol slap op, længe før Efterspørgselen var tilfredsstillet. For Statskonsulenterne K. og F. Hansen maa det være en stor Tilfredsstillelse at se, at deres energiske og dygtige Agitation i Skrift og Tale for rene Marker ikke har været som en Udsæd, der er falden paa Stene. Interessen for Kalkspørgsmaalet har fremdeles været levende, og saa stærk har Tilbøjeligheden til at benytte Kalk været, at man har fundet Anledning til at lægge Landmændene paa Sinde først gennem Forsøg at overbevise sig om Nytten af denne ingenlunde billige Foranstaltning. — Kalkkvælstof *(calcium cyanamid)* er vel i 1908 solgt i ikke saa ringe Mængder, men gennemgaaende ville Landmændene dog afvente Forsøgsresultaterne, før de gaa over til en mere udstrakt Anvendelse af denne endnu kun lidet prøvede Kvælstofgødning. — Atter i 1908 har Roedyrkningen været i Fremgang, dog har der lydt advarende Røster mod at gaa til større Roearealer, end man i enhver Henseende er Herre over — for Tiden ere Vanskelighederne jo store navnlig med Hensyn til at holde Jorderne rene og Markerne tilfredsstillende passede.

Paa den internationale Byg- og Humleudstilling, der afholdtes i Berlin i Oktober Maaned, deltog Danmark med ca. 40 Prøver eller flere end noget andet Land, Tyskland og Østrig-Ungarn alene undtagne. Danmark hævdede sig smukt i Konkurrencen, og der uddeltes til danske Udstillere 2 første, 4 anden og 11 tredje Præmier.

Paa K v æ g a v l e n s O m r a a d e ere de kendte Midler til Fremme af Avlen — Dyrskuerne, Kvægavlsforenin-

gerne, Kontrolforeningerne o. s. v. — brugte paa sædvanlig Maade, og der har i det forløbne Aar sikkert været jævn Fremgang baade paa Øerne og i Jylland. Medens Kvægavlsforeningerne vokse i Tal, og Kontrolforeningerne paa Øerne ere lidt i Fremgang, synes de at stagnere i Jylland. Stilstanden er dog forhaabentlig kun rent midlertidig, thi om end det alt opnaaede Resultat — at henimod $^1/_5$ af de Køer og Kvier, der have kælvet, nu ere inddragne under Kontrollen — maa siges at være meget respektabelt, bør man sikkert ikke slaa sig til Ro hermed. Omsætningen med Avlsdyr af jysk Malkerace har været mindre og Priserne lavere end i 1907. Auktionen paa Sdr. Elkjær har vel nok haft sin Indflydelse herpaa (der indtræder jo altid en vis naturlig Reaktion efter saa stort et Køb), og der er ingen Tvivl om, at der baade er Evne og Vilje til at købe fortrinlige Avlsdyr, naar blot de findes. Paa Øerne var der endnu til hen paa Sommeren livlig Efterspørgsel til høje Priser efter fortrinlige Avlsdyr, men ud paa Efteraaret gjorde der sig en kendelig Slaphed gældende, der navnlig gav sig til Kende ved, at Efterspørgselen efter fynske Tyre til sjællandske Kvægavlsforeninger var kendelig mindre end sædvanlig. Afsætningen af Avlskvæg til Udlandet har været rent forsvindende, der er sendt 4 røde Tyre (de 2 til 800 Kr. og de 2 til 1000 Kr. Stykket) til russisk Polen, en Tyr til de kejserlige Stalde ved Peterhof og 1 Tyr og 9 Kvier til Centralrusland. Hvad Jerseykvæget angaar, har Efterspørgselen ogsaa i Fjor været betydelig, dels til Rekruttering af de Jerseykvæghold, der alt fandtes, dels til de, dog forholdsvis faa, ny Jerseybesætninger. Vi have vistnok taget alt, hvad der har været nogenlunde brugbart. Endnu kan nævnes, at Korthornsbesætningen paa Hagsholm, der var bygget overvejende paa »Henneberg Ladegaards Blod« og der i de forløbne Aar har afgivet ikke saa faa Avlsdyr til Korthornsavlen, i Efteraaret blev bortsolgt ved Auktion.

Aaret begyndte med dalende Tendens paa F l æ s k e m a r k e d e t — foraarsaget ved forcerede Slagtninger i

Kanada og Danmark —, de lave Svinepriser virkede i Aarets længste Tid trykkende og medførte bl. a., at Landbruget ikke har gjort saa meget som ellers for at forbedre den almindelige Bestand af Avlsdyr. Salg af disse fra Centrene er saaledes gaaet tilbage, men da disses Tal ikke er aftaget, eje vi stadig Betingelserne for at kunne forsyne Landet med gode Avlsdyr. Det maa haabes, at de i 1908 fremkomne ny Noteringer, den jysk-fynske og den sjællandske, efter hvilke de leverede Svin mere end hidtil ville blive betalte efter deres Kvalitet, ville støtte Bestræbelserne for at fremme Svineavlen. — Af betydelig Interesse ere de i Fjor oprettede Forsøgsstationer paa Rodstenseje ved Odder og Bjernedegaarden ved Sorø, der i Lighed med den i Forfjor oprettede Forsøgsstation paa Elsesminde ville søge at danne en solid Underbygning for Udvalget af Avlsdyr i Centrene. Forsøgslaboratoriet har alt i en Aarrække foretaget lignende Undersøgelser, om end efter en noget anden Plan, for at bestemme Triveligheden og Kvaliteten af Svin, hvis Afstamning var kendt. Om disse interessante Undersøgelser, der nu ere afsluttede, udgav Laboratoriet i Efteraaret en udførlig Beretning, som Statskonsulent Mørkeberg vil anmelde i et af Tidsskriftets kommende Hæfter.

Nogle beklagelige Misligheder paa Andelsslagterierne i Holbæk og Esbjerg vakte i Aarets Begyndelse stor Opmærksomhed. Fra det sidste var der under Betegnelsen »stærkt saltet« afsendt Flæsk, der ikke havde været underkastet den obligatoriske 6 Ugers Saltning, men kun 3—4 Ugers, medens Holbæk Slagteri havde afsmeltet Fedt af kasserede Dyr og af kasserede Organer og blandet det sammen med Fedt, afsmeltet af en Del af Affaldet fra sunde Dyr, hvorefter det saaledes sammenblandede Fedt efter at være undergaaet en Rensningsproces blev solgt til Menneskeføde under Navn af »Krydderfedt«, »Bagefedt« eller »Fedt Nr. 2«. Disse Misligheder vakte med Rette stor Beklagelse, saa vist som det er af den største Betydning for vort Landbrug, at vore Kunder

vedblivende kunne have fuld Tillid til, at der ved Produktionen og Handelen med danske Landbrugsvarer intet foregaar, der ikke er strængt reelt og fuldt ud forsvarligt. Paa disse Misligheder bødedes der vel noget ved hurtig og energisk Indskriden fra dansk Side. Landbrugsministeriet idømte Direktøren for Holbæk Slagteriet en Bøde paa 1000 Kr., og som for 3 Aar siden, da Ministeriet hurtig fik standset Udførselen af stivsyge Grise, handledes der ogsaa denne Gang efter det bekendte Ord »Opsættelsen er en Dagtyv, hæng den«: allerede den 7. Marts fremsatte Ministeriet det senere vedtagne Lovforslag, der udvider Bestemmelserne i Loven af 24. April 1903 til at omfatte ogsaa »stærkt« saltede Varer, skærper Kontrollen og fordobler den Bøde, der kan idømmes.*) Og Formændene for de danske Andelsslagterier viste, at de ønskede at holde stræng Justits indenfor deres Rækker, de udtalte »deres Fordømmelse af«, hvad der var sket, og fremhævede Nødvendigheden af, »at hvis en Direktør ved et Andelsselskab i Fremtiden indlader sig paa sligt, bør det straks medføre hans Afsked«. Slagteriaffæren i Holbæk gav i det engelske Parlament Anledning til gentagne Forespørgsler om, hvilke Skridt Ministeren for Local Government Board agtede at foretage »for at forhindre, at tuberkuløst Bacon og Svinefedt fra Slagteriet i Holbæk eller noget andet mistænkt Slagteri i Danmark indføres her til Landet«. Vel en Del under Paavirkning af de fra dansk Side trufne Foranstaltninger udtalte Ministeren, at han ikke fandt, Affæren gav Anledning til at foretage særlige Foranstaltninger vedrørende Importen af Bacon og Kød fra Danmark. Trods Ministerens Svar kan selvfølgelig slige Forespørgsler i det en-

*) En kgl. Anordning af 5. November indførte fra 15. December at regne ny Bestemmelser med Hensyn til Mærkning af Kød og Slagteaffald af Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin af dansk Oprindelse, der udføres her fra Landet. Hertil slutter sig en Bekendtgørelse af 6. November med skærpede Bestemmelser angaaende Udførselen af de samme Dyr i slagtet Tilstand m. m.

gelske Parlament ikke undlade at skade vort Flæsks Renommé, og Landbrugskonsulent *Harald Faber* udtalte med Rette en stærk Fordømmelse af, at nogle danske Blade ved at fremkomme med sensationelle og usande Fremstillinger af, hvad der var foregaaet, og ved at rejse grundløse Beskyldninger mod andre Slagterier, bidrog til at forurolige Stemningen i England og fremkalde Forespørgselen i Parlamentet. Skriverierne i Sensationspressen have sikkert skadet os mere end de stedfundne Misligheder, men medens man straffer disse og tager strenge Forholdsregler mod deres Gentagelse, lader man overfor hin stadig syv være lige.

Som i 1907 er der atter i Fjor af vore engelske Kunder fremsat Klage over, at Tilskæringen paa nogle danske Slagterier var daarlig og over lagefyldt Flæsk. Særlig den sidste Klage, der maaske ofte skyldes, at vedkommende Slagteri har indført Karsaltning, er af ikke ringe Betydning og rammer flere Slagterier end den første Klage, og allerede i November Maaned 1907 paapegede *Harald Faber* Ønskeligheden af, at man for at imødegaa de rejste Anker indførte Ensartethed i Arbejdsmethoderne paa Slagterierne. Andelsslagterierne have taget Tanken op og paabegyndt en hemmelig Kvalitetsbedømmelse af Flæskeudførselen. Alle 36 Andelsslagterier deltage i denne. Bedømmelsen foregaar mindst 4 Gange aarlig, og Tidspunktet for den holdes strengt hemmelig. Af hvert Slagteris Eksportlevering udtages der i Esbjerg et Par Baller, som bedømmes grundigt, især med Hensyn til Tilskæring og Saltning, og efter Bedømmelsen tilstilles der Slagterierne en Oversigt over denne, saaledes at de kunne blive paa det rene med, hvor der muligvis er Mangler ved Behandlingen.

Ind- og Udførselen af H e s t e vil, naar Opgørelsen for 1908 foreligger, sikkert vise sig mindre end i det nærmest foregaaende Aar. Der finder vistnok hele Verden over nu en mindre Omsætning med Heste Sted end tidligere. Iøvrigt har baade Udførsels-Handelen og Priserne for

s v æ r e Heste været gode i Aarets Løb, derimod har der i Efteraaret været treven Omsætning med Plage og tildels gamle Heste — altsaa med Varer, der ikke eksporteres. Hvad de l e t t e Heste angaar, har Aaret været et godt Hesteaar med stærk Efterspørgsel og tilfredsstillende Priser, navnlig have gode Heste været søgte endog i meget ung Alder ($3^1/_2$ Aar). I Aarets sidste Maaneder var der dog, som forøvrigt næsten altid paa denne Aarstid, en kendelig Stilstand i Handelen.

Af F a a r e a v l s foreninger dannes der stadig ny, og stadig tage flere og flere Landmænd — særlig i Jylland, dernæst paa Fyn — Arbejdet op til Fremme af denne Gren af Husdyrbruget, der lønner sig godt under de rette Forhold. Fra England indførtes der i 1908 6 Væddere og et Faar af Oxford-Downs, med hvilke Dyr der hersker stor Tilfredshed.

Hvad F j e r k r æ a v l e n angaar, synes Produktionen i ethvert Fald ikke at være tiltagen i 1908, og der er klaget meget over Sundhedstilstanden, særlig over de Tab, som Koleraen — der formentlig skyldes Indførselen af russiske Gæs — har foraarsaget. Handelen med Æg var meget usikker i Aarets Begyndelse, hvad der særlig skyldtes de store Beholdninger af præserverede Æg. Først hen paa Aaret veg denne Usikkerhed, Efterspørgselen forbedrede sig og med den Priserne, der ud paa Efteraaret naaede en Højde som ikke før kendt paa denne Tid af Aaret. Saa livlig blev Efterspørgselen, at Ægproduktionen paa langt nær svarede til den.

Af Aarets store D y r s k u e r samlede særlig Skuerne i Roskilde, Aalborg og Odense Interessen om sig. De samvirkende sjællandske Landboforeningers Fællesdyrskue i R o s k i l d e afholdtes d. 19.—21. Juni. Det var som en ret storstilet Anskuelsesundervisning i den sjællandske Husdyravls nuværende Standpunkt, og med Glæde konstaterede Vennerne af Frederiksborgavlen, der stadig er den dominerende paa Øen, at den er i øjensynlig Fremgang: Ensartetheden er kommen noget mere frem, Stør-

relsen er tiltagen, og det ædle Præg er bevaret. Ogsaa Halvblodshestene vare godt repræsenterede, og som for 3 Aar siden gjorde »Hoppecentret Sjælland« sig bemærket ved fortrinlige Dyr. Kvægskuet stod paa Højde med Jubilæumsdyrskuet i 1905. Af Samlinger af Malkekvæg — paa hvilke man jo altid ser med særlig Interesse, fordi de vise de fremragende Opdrætteres Evne til at tilfredsstille Efterspørgselen efter Tyre — var der imidlertid fremstillet færre, end man med Grund kunde have ventet i Betragtning af Skuets store Opland, men de udstillede Samlinger vare gode. De unge Tyre vare talrigt repræsenterede, og de vidnede om absolut Fremgang i den sjællandske Kvægavl. Skuet tydede paa, at de større og store Gaarde (Kollekolle, Bregentved, Holsteinborg) atter ville komme frem i første Række blandt dem, der bidrage til at føre Avlen i Almindelighed frem. Den sjællandske Landsvineavl var godt belyst paa Udstillingen, og Landsvinene viste øjensynlig Fremgang, idet det fine Præg var mere fremtrædende end ved tidligere Skuer, og Størrelsen var bevaret. Derimod vare Yorkshiresvinene kun til Stede i ringe Antal, og det fremstillede syntes at tyde paa, at man snart kunde trænge til Tilførsel af nyt Blod. De udstillede Faar vidnede om Fremgang i den sjællandske Faareavl. — Paa Foreningen af jyske Landboforeningers Ungskue i Aalborg i Dagene d. 16.—19. Juli vakte det stor Opmærksomhed, at Statskonsulent J. Jensen hævdede, at vi staa ved et Vendepunkt i den jyske Hesteavl: gennem en Menneskealders Arbejde ere vi nu naaede til, at vi efter Landets Forhold have faaet Størrelse nok og tildels Benførhed, Form, Ensartethed og Konstanthed inden for den herskende Aldrup-Stamme, derimod er der noget at gøre med Hensyn til Forbedring af Benstilling, Benenes og Hovenes Beskaffenhed samt Bevægelse. Paa disse Felter — udtalte Statskonsulenten — bør nu Forædlingsarbejdet koncentreres. Blandt Kvæget var det den gode Fremstilling af det jyske Malkekvæg, der gav Skuet dets Præg; særlig vare de yngste Hold Tyre

gode og vidnede om det jyske Kvægs Fremgang som Malkerace. Hvad Svinene angaar, var Yorkshireafdelingen (som i Roskilde) ikke paa Højde med Tiden, hvorimod de udstillede Landsvin tydede paa Fremgang baade i Form, Præg og Finhed, og denne Fremgang er ikke vundet paa Vokseevnens Bekostning. De udstillede Faar viste, at Avlen forbedres. — Paa Fællesskuet og Statsskuet i Odense d. 24. og 25. Juli vare Malkekvægssamlingerne Glanspunktet og gav fornyet Vidnesbyrd om Fynboernes dygtige og heldige Arbejde for Avlen af det røde danske Malkekvæg. Ogsaa paa Fyn er Landsvineavlen øjensynlig i glædelig Fremgang, der er nu Fasthed i Avlen, og der var udstillet flere udmærkede »Stammer« af Landsvin.

For Mejeribruget var 1908 et godt Aar med høje Priser og en større Udførsel end i noget tidligere Aar. Denne Oversigt maa skrives, forinden Aarets Gennemsnitspris kan foreligge, men efter hvad Professor *Bøggild* oplyste i Tidsskriftets sidste Hæfte, vare Smørpriserne i Landbrugsaaret 1907—08 højere end i de sidste 16 Aar. Imidlertid har der atter, navnlig i en Del af Sommeren, lydt ret stærke Klager over Smørrets Kvalitet, og det gælder unægtelig for os om at være paa vor Post og ikke blot opretholde, men ogsaa forbedre Produktionen. Et vigtigt Skridt hertil vil det være, hvis der efterhaanden kan leveres bedre Mælk til Mejerierne. Mælkebedømmelsesforeningerne, der omfatte ca. 44,000 Leverandører, have bevirket, at en stigende Procentdel af disses Mælk kommer i første Klasse, og deres Betydning er derved godtgjort. Nu agiteres der for at gaa et Skridt videre og indføre Præmier for fin Mælk — 3 Mejerier give nu saadanne —, hvad der vil være en naturlig Overgang til en Kvalitetsbetaling, der foreløbig kun anvendes paa et Par Mejerier. I denne Forbindelse kan det nævnes, at i 1908 have 2 Mejerier, først Raastebro ved Randers, dernæst Gimlinge ved Sorø, indført tvungen Afkøling af Mælken.

Der var i Februar Maaned en Konjunktur paa Smør-

markedet, som vi ikke i mange Aar have haft Sidestykke til. Paa Grund af Tørken formindskedes Tilførslerne til England fra Australien og New Zealand, og i Februar Maaned vare disse daglig ca. 104,000 kg mindre end under sædvanlige Forhold. Da samtidig Tilførselen fra Danmark og Rusland i Januar var henholdsvis 1 Mill. kg og $^1/_2$ Million kg mindre end Aaret forud, blev der stærk Mangel paa Smør, Noteringen gik den 13. Februar 10 Kr. op, til 124 Kr., og Ugen efter naaede den sin Maksimum med 125 Kr., hvad der var en saa høj Pris som ikke kendt i de sidste 30 Aar. Men Buen var spændt for stærkt, Tilbageslaget kom hurtigt og stærkt. Margarinefabrikanterne udnyttede Situationen, de indrykkede kæmpemæssige Bekendtgørelser i Bladene, og Forbruget gik i umaadelig Grad fra Smørret over til Margarinen, selv for Folks Vedkommende, der tidligere ikke spiste Margarine. Den 27. Februar maatte Noteringen nedsættes med 18 Kr., og i Løbet af Marts Maaned faldt den stadig. Det menes, at mange ved denne Lejlighed have vænnet sig til Margarine, og man maa vistnok herefter regne med denne som en farligere Konkurrent for Smørret end hidtil. Forøvrigt bekræftede den gamle Erfaring sig, at Prisfaldet i nedadgaaende Tider er mindst følelig for de fine Kvaliteter; det ramte mindst det danske og franske Smør, men haardest Kolonialsmørret, det sibiriske, argentinske o. a.

En Kalamitet af vidtrækkende Natur var Albertis Bedragerier mod den i 1888 oprettede »Danmarks Landmænds Smøreksportforening«. De ramte først og haardest de 52 sjællandske og lolland-falsterske Mejerier, der i Følge den sidste Opgørelse vare Medlemmer af den. Hvor store Bedragerierne ere, vides endnu ikke, men udgøre de omkring 6 Mill. Kr., vil det gennemsnitlig blive 115,000 Kr. for hvert Mejeri. Men hvorledes skal dette Tab fordeles? Ligeligt paa de enkelte Mejerier, eller efter disses Koantal eller paa anden Maade? Dernæst ville Bedragerierne føles ogsaa ud over de direkte interesserede Mejeriers Kreds.

For et Aar eller 2 eller maaske endnu længere Tid siden modtog de Mejerier, der ikke vare Medlemmer af Eksportforeningen, men der havde Laan i den sjællandske Bondestands Sparekasse, en »Henstilling« om at lade deres Afregninger gaa gennem Sparekassen. Grosserne indbetalte derefter en Gang om Ugen til denne, hvad de skyldte Mejerierne, men da disse kun hævede deres Tilgodehavende én Gang om Maaneden (sædvanlig omkring d. 10.), havde mange Mejerier altsaa ca. 4 Ugers Smørpenge staaende i Sparekassen, da denne lukkedes den 8. September. Og da Mejerierne som Regel kun fordele det fremkomne Overskud 2 Gange om Aaret, Foraar og Efteraar, havde endvidere mange af dem et halvt Aars Overskud den nævnte Dag staaende i Sparekassen.

Det Tab, der ved Bedragerierne saaledes er paaført en stor Mængde Mejerier, vil sikkert bl. a. medføre, at Forbedringer i og Nyanskaffelser til Mejerierne maa udskydes eller opgives.

For Osteproduktionen har 1908 været et særdeles godt Aar. Produktionens Størrelse kende vi desværre ikke, men Priserne kende vi gennem de ugentlige Beretninger til Landhusholdningsselskabet, og det er af stor Interesse at se, hvorledes Priserne have været stigende, siden Selskabet i 1906 begyndte paa »Osteprisstatistiken«. Statskonsulent *Hørlyck* har velvilligt meddelt Tidsskriftet, at deler man Osten i de 3 vigtigste Grupper: Ost af Skummetmælk, med 20 og med 25 pCt. Sødmælk, finder man, at Gennemsnitsprisen for Ost af Skummetmælk var 12.30 Øre pr. Pd. i 1906, 15.11 Øre i 1907 og 16.95 Øre for de første 10 Maaneder af 1908 — altsaa en Stigning af 4.65 Øre pr. Pd. For 20-pCt. Osten vare Priserne 24.44 Øre, 24.95 og 27.04 Øre pr. Pd. og for 25-pCt. Osten 27.51, 29.12 og 30.40 Øre pr. Pd. — altsaa en Stigning paa henholdsvis 2.60 og 2.89 Øre pr. Pd. En saadan Prisstigning gør Osteproduktionen særdeles lønnende, men den dæmmer ogsaa op for Udførselen. I 1906 naaede vi Højdepunktet med en Eksport af 1.49 Mill. Pd.,

i 1907 gik vi ned til 0.49 Mill. Pd., og i de 6 første Maaneder af 1908 udførte vi 78,733 Pd. dansk Ost.

De vanskelige Arbejderforhold have i de senere Aar medvirket til, at arbejdsbesparende Maskiner og Redskaber vinde forøget Udbredelse. I 1908 har Salget af Tærskeværker været ualmindelig stort, og dette gælder ikke alene de store Dampværker og de smaa selvrensende Tærskeværker til Hestekraft, men ogsaa de smaa Tærskeværker til Damp eller Petroleumsmotor. Det er ikke ualmindeligt, at Boelsmænd og Husmænd slutte sig sammen om et saadant mindre, maskindrevet Tærskeværk. Ogsaa af Petroleumsmotorer finder der nu et meget betydeligt Salg Sted, baade af faststaaende og transportable, som Regel i Størrelser mellem 6 og 10 Heste. Radsaamaskinerne have ligeledes vundet megen Fremgang i Fjor, vel særlig fordi Radsaaning muliggør en bedre Bekæmpelse af Frøukrudtet ved Hjælp af Ukrudtsharven. Endelig er Salget af Høstmaskiner voksende, og Landmændenes Ønske om at kunne binde Neget højt oppe bliver efterhaanden imødekommet ved stedse flere af de i Handelen værende Typer. — Af Landhusholdningsselskabet har der været foranstaltet en stor Konkurrenceprøve paa Constantinsborg med Slaamaskiner kombinerede til Mejning og med selvbindende Høstmaskiner, om hvilken Prøve der i Tidsskriftets næstsidste Hefte findes en udførlig Beretning. Endvidere har Selskabet foranstaltet Prøver med Kunstgødningsspredere paa Dalum Landbrugsskole og med Halmpressere samt foretaget Undersøgelse af mekaniske Ilæggerapparater tilligemed de forskellige Transportører ved Damptærskeværker. Om disse Prøver og Undersøgelser vil der snart foreligge Meddelelser. I Juli Maaned begyndte Forsøgslaboratoriet paa Hedelykke Andelsmejeri ved Taastrup Forsøg med Centrifugerne Alfa, Perfect og Titan. Resultatet af disse Forsøg, der ville strække sig over et Aar, imødeses med stor Interesse af vort Mejeribrug. Spørgsmaalet om Oprettelsen af en Maskinprøvestation (jvnfr. forrige Aarsberet-

ning S. 12—13) befinder sig stadig paa Overvejelsernes Stadium.

Landarbejderspørgsmaalet har selvfølgelig atter i Fjor været stærkt fremme, nu da Landbruget i stigende Grad er henvist til at søge Arbejdskraft uden for Landets Grænser. Fra Finland og fra Sverige hentes denne i vore Dage kun i ringe Udstrækning. I Følge Oplysninger, som det svenske Udenrigsministerium har indhentet gennem Gesandtskabet i Kjøbenhavn angaaende de svenske Sæson-Arbejderes og -Arbejderskers Tal i Danmark, viser det sig, at i de senere Aar er Antallet af svenske Roe- og Malkepiger gaaet meget betydeligt ned paa Lolland, Falster og Møen, det er i de Distrikter, hvor de anvendes mest. Af svenske Landarbejdere findes der kun faa — nu kunne de fortjene en høj Løn i selve Sverige —, og om kort Tid vil Indvandringen formentlig helt være ophørt. Det er fra Galizien, vort Landbrug nu søger Hullerne i Arbejderkadrene udfyldte, Antallet af galiziske Sæsonarbejdere her i Landet anslaas i 1908 til op imod 8000, det vil sige et Tusinde flere end i Forfjor og nogle Tusinde flere end i 1906.*)

Disse flittige Folk søges som bekendt ogsaa stærkt af det tyske og det sydsvenske Landbrug, og nu ville ogsaa Nordfrankrigs Landmænd drage dem til sig. Paa en Kongres, som Forbundet af nordfranske Landboforeninger i Juni Maaned afholdt i Reims, vedtoges det fremtidig at forsøge en organiseret Indførsel af galiziske Arbejdere. Med den stærke Konkurrence, der er om disse, for Øje, er det glædeligt, at der i Fjor er gjort en Del for ogsaa fremtidig at sikre os den nødvendige Tilførsel. Det Ønske, som Landhusholdningsselskabet, Fællesforeningerne og andre Organisationer i December Maaned 1906 udtalte over for Ministeriet, nemlig at der maatte

---

*) »Foreningen til Tilvejebringelse af Arbejdskraft for Landbruget i Danmark« har i Fjor engageret ca. 1600 Fremmede hertil, hvoraf noget over 500 vare Mænd.

blive ansat en dansk Konsul i Galizien for at varetage vore Interesser, er blevet opfyldt i 1908: i Januar Maaned blev Arkitekt, »Baurath« *Alfred R. von Zachariewiez* ansat som dansk Konsul i Lemberg, og der er paalagt ham særlige Instruktioner angaaende Spørgsmaalet om Engagering af polske Landarbejdere. I Sommer besøgte Konsulen Danmark, hvor han blandt andet havde en længere og nyttig Sammenkomst med det »Landsudvalg for Anvendelse af fremmed Arbejdskraft«, der er nedsat af De danske Sukkerfabriker, Andels-Sukkerfabriken Nykøbing, Fællesforeningerne og Landhusholdningsselskabet, der til Formand har Hofjægermester *H. E. v. Beck,* Stensø, og hvis Opgave er at søge den til Landbrugets Drift nødvendige Indførsel af fremmede Arbejdere lettet og disses Forhold her i Landet ordnede paa betryggende og formaalstjenlig Maade. Paa Udvalgets Initiativ er »Lov af 21. Aug. 1908 vedrørende Anvendelse af udenlandske Arbejdere til Arbejde i visse Virksomheder samt det offentlige Tilsyn dermed« (jvfr. S. 27) oversat paa Polsk, og paa forskellig Maade er Kendskabet til Lovens (for de fremmede Arbejdere betryggende) Bestemmelser udbredte i Galizien. Her har Loven gjort et udmærket Indtryk, og de galiziske Myndigheder se nu, i Modsætning til tidligere, med gunstige Øjne paa Udvandringen til Danmark. Loven vil ogsaa blive oversat paa Russisk.

Af Aarets Saga vedrørende Arbejderspørgsmaalet er der endnu at berette, at Loven om Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde i Landbrug, Skovbrug, Havebrug m. m. (jvfr. S. 28) nu paa et vigtigt Omraade stiller Landarbejderen lige med Industriarbejderen, og at Landhusholdningsselskabet besluttede at søge Arbejderspørgsmaalet underkastet en indgaaende Behandling. Selskabets Bestyrelsesraad vedtog paa et Møde i Juni Maaned at nedsætte et Udvalg hertil, og Udvalget kom til at bestaa af Greve *Wedell* som Formand, Formændene for den jyske og sjællandske Fællesforening, Kammerherre *Bech* og Forpagter *Høffding,* Formanden for de samvirkende sjæl-

landske Husmandsforeninger, Direktør *Karl Hansen,* Forpagter *Sonne* og Forpagter *Willumsen* samt Sekretær *Hertel* som Sekretær. Endelig bør det omtales, at Andels-Organisationerne ved en Henvendelse til Konsejlspræsidenten gjorde sig til Talsmand for, at man ved fri Rejse paa Statsbanerne og paa anden Maade skulde bestræbe sig for at faa den Del af Hovedstadens Arbejdsløse, der ikke vare helt ubekendte med Landarbejde, ledet ud paa Landet til Hjælp for Landbruget. Det ligger i Sagens Natur, og det har sikkert staaet klart for Planens Ophavsmænd, at disse Bestræbelser for at drage Byens Arbejdsløse ud paa Landet eventuelt kun kunde medføre en Lettelse af en ren midlertidig Situation, men ikke vilde faa blivende Betydning. Thi de Grunde, der medføre Vandringen fra Land til By, bunde saa dybt og ere saa stærke, at Bestræbelser, der kun bygge paa en midlertidig Arbejdsløshed, ikke ville faa Indflydelse paa dem. Fra flere Sider stillede man sig iøvrigt tvivlende til Nytten af de nævnte Bestræbelser, hvad der bl. a. kom til Orde i flere af Indberetningerne fra Tidsskriftets Korrespondenter (se Tidsskriftets forr. Aargang S. 459 og følg.).

Ogsaa i det forløbne Aar har der været stærke Bestræbelser fremme fra H u s m æ n d e n e s Side for ikke blot selv at lede økonomiske Forhold specielt vedrørende Husmandsbruget, men ogsaa for at udsondre sig paa mere almindelige Omraader. Længe har det varet, før Husmændene »kom med«. Man har i vore Dage vanskeligt ved at tænke sig, at for kun 60 Aar siden, indtil 1848, bevirkede »Hustugten«, at Husmændene ligesom Tyendet vare Genstand for megen Vilkaarlighed: Herremanden, Forvalteren og Ridefogden havde Lov til at prygle Husmændene og deres Koner under Hovarbejdet, medens dette siden 1791 havde været forbudt for Gaardfæsternes Vedkommende. Husmændene vare udelukkede fra Valgret til Stænderforsamlingerne og Sogneforstanderskaberne, og det er karakteristisk for den Maade, paa

hvilken man endnu i 1840'erne betragtede Husmændene, at da Regeringen i 1846 forelagde Stænderne et forholdsvis frisindet Lovforslag angaaende Husmænds og Indersters Stilling, havde den i dette (dog ikke vedtagne) Lovforslag bibeholdt Revselsesretten for Husmanden og hans Hustru indtil deres fyldte 22. Aar. Det er først med den forandrede Retning i Ledelsen af vor indre Politik, der indtraadte med Martsministeriets Dannelse 1848, at der atter skænkes Landboforholdene og derunder Husmændenes Stilling en særlig Opmærksomhed. I Aaret 1848, midt under Kampbulderet, laante man for første Gang i Danmarks Historie Husmændene Lovens Arm (Forordningen af 27. Maj 1848 angaaende en »Forbedring af Husmænds og Indersters Kaar«), og Bondevennernes Selskab, der blev stiftet 1846, havde som et af sine Formaal at virke for Husmandsstandens sociale og økonomiske Ligestilling med de andre Samfundsklasser. Hvad der blev indledet den Gang, er blevet fuldbyrdet i Løbet af de sidste 60 Aar. Nu deltage Husmændene sidestillet med de store og smaa Bønder i den almindelige nationale Udvikling, og der har i den sidste Menneskealder været et godt Samarbejde mellem Husmændene og de større Landbrugere baade i Landboforeningerne og Andelsforetagenderne.

Naar Husmændene nu siden 1901, da de begyndte med at oprette Husmandsforeningerne, mere og mere stræbe efter selv at komme til at røgte de Sager, der specielt angaa dem, er dette forstaaeligt. Det gaar i Nutiden med dem, som det i sin Tid gik med Gaardmændene, og som det altid plejer at gaa, at Fremgang ikke blot vækker Trangen til at vinde yderligere frem, men ogsaa Modet og Evnen til selv at virke hertil. Dette er kun naturligt og godt. Men Erfaringen viser ogsaa, at en social og økonomisk Bevægelse som den, i hvilken Husmandsstanden for Tiden befinder sig, ofte skyder over Maalet og bortrydder Forhold, der nødig burde forsvinde. Man maa haabe, at den hidtil raadende Samdrægtighed og det økonomiske Samarbejde mellem Landbostandens

forskellige Dele, hvor et saadant er naturligt og gavnligt, maa vise sig stærkere end de separatistiske Tendenser, der nu gør sig gældende inden for visse Hold af Husmandsstanden. Det er kun udmærket, hvis denne vil være sig selv, men det er mindre udmærket, hvis den vil være sig selv — nok.

I 1907 fik Husmandsforeningerne Haand i Hanke med Statsbevillingerne til 1) Planteavlens Fremme, 2) til Afholdelse af landøkonomiske Foredrag og 3) til Præmier for ypperlig Dyrkning af Huslodder og til Rejseunderstøttelser for Husmænd, medens Administrationen af Bevillingerne til Understøttelse af Ubemidledes Deltagelse i Landbrugskursus paa de af Ministeriet godkendte Skoler, i de vandrende Landbrugskursus og i Husholdningskursus vedblivende laa hos Fællesforeningerne (jvnfr. forr. Aarsberetning S. 17—19). Husmændenes Ønske om ogsaa at deltage i Administrationen af de sidste Bevillinger er opfyldt i Fjor, idet der er nedsat Udvalg, hvert bestaaende af 3 Medlemmer, valgte af Ministeriet, Fællesforeningerne og Husmandsforeningerne til at fordele Statstilskudene til de nævnte Kursus. Der er nedsat 5 Udvalg, nemlig for Sjællands, Fyns og Lolland-Falsters Stifter, for Jylland og for Bornholm.

Der har imidlertid staaet andre og større Sager end denne paa Dagsordenen for Husmændenes »Sendemandsmøder« i 1908. Saaledes Oprettelsen af en Husmandsbrandkasse for faste Ejendomme paa Landet, der fik Justitsministeriets Sanktion i November Maaned, Dannelsen af et eget Pengeinstitut og Jordspørgsmaalet, der mere og mere bliver det centrale i Husmandsbevægelsen. Paa Sendemandsmødet i Odense krævedes en Forandring i selve Principperne for Loven af 22. April 1904 om Tilvejebringelse af Jordlodder for Landarbejdere. Man fordrer, at der skal gives ikke blot Landarbejdere, men enhver hæderlig dansk Mand og Kvinde Ret til at erhverve sig Jord til rimelige Priser. »Grunden til Husmandslovens daarlige Virkninger er væsentlig den, at Loven er formet

som en Undtagelses- og Almisselov i Stedet for en Retslov lige for alle.« Der er fremdeles stillet Forslag om at oprette Kvægavls- og Kontrolforeninger og at afholde Dyrskuer alene for Husmænd. Hidtil er dette dog ikke praktiseret, naar undtages, at en fynsk Kvægavlsforening væsentlig har Husmænd som Medlemmer; den har dog ikke vist større separatistiske Tendenser, end at den er indmeldt under Fællesledelsen. Forhaabentlig vil det ikke lykkes det Parti, der vil klassedele ogsaa det rent landøkonomiske Arbejde, at ødelægge alt for meget af Foreningslivet.

Paavirkninger fra et Samfundslag til et andet ske hurtigt i vore Dage, og sociale Strømninger fra en Befolkningsklasse til en anden forplantes nu i færre Aar, end det tidligere tog Aartier. Under Husmandsbevægelsen er der en Tyendebevægelse i Frembrud, og et »Tyendeforbund« er dannet, der i April Maaned afholdt sin aarlige Kongres, paa hvilken man rettede stærke Angreb paa de samvirkende jyske Husmandsforeninger — af hvilke Tyendet »ikke havde faaet anden Støtte, end at de tog 20 Øre pr. Linje for en Annonce i Medlemsbladet« —, anbefalede Oprettelsen af en særlig Tyendehøjskole og fordrede al Jordegodset under Lehn- og Stamhuse eksproprieret til Udstykning til Smaabrug.

En anden Bevægelse har haft Sigte paa de samme Godsers Fæstejord, idet Bestræbelserne for at faa en F æ s t e a f l ø s n i n g i Stand for vore 3700 Fæstegaarde have fortsat sig i det forløbne Aar. Foreningerne af sjællandske og fynske Fæstere have rettet en Henvendelse til den ny Landbrugsminister og Justitsminister angaaende Fæstevæsenet, og efter en af Ritz. Bur. udsendt Meddelelse skulle Ministrene have udtalt, »at Fæsteafløsningsspørgsmaalet havde Krav paa den største Opmærksomhed og omfattedes af dem med megen Interesse, hvorfor Sagen vil blive Genstand for deres Undersøgelse og Overvejelse«. Nu, da Fæstehartkornet kun omfatter 6 pCt. af Landets samlede Hartkorn, vil Spørgsmaalet dog næppe vække

særlig Røre uden for de interesseredes Kredse, og om en tvungen Afløsning vil der vel ikke kunne blive Tale. »Ingen kan tilpligtes at afstaa sin Ejendom, uden hvor Almenvellet kræver det,« hedder det i Grundlovens § 82, men naar de frivillige Afløsninger ere skredne saa langt frem, at kun $^1/_{17}$ af al Landets Hartkorn er bortfæstet, vil man ikke under Paaberaabelse af Almenvellet kunne kræve en tvungen Afløsning. Da Spørgsmaalet om denne var fremme i 1850'erne, laa Forholdene ganske anderledes: der fandtes i 1850 22,000 Fæstegaarde med henimod 114,000 Tdr. Hartkorn.

Udstykning af større Landejendomme er fortsat i 1908, og i Henhold til Lov af 6. April 1906 har Finansministeriet godkendt Vedtægterne for følgende Udstykningsforeninger: 1) Sydthys Udstykningsforening, 2) Aalborgegnens Forening for Udstykning af større Landejendomme, 3) Foreningen til Opkøb og Udstykning af større Landejendomme i Roskilde Amtsraadskreds, 4) Foreningen til Opkøb og Udstykning af større Landejendomme i Sjællands Stift, 5) Foreningen til Opkøb og Udstykning af Landejendomme i Bornholms Amt, 6) Østvendsyssels Forening for Udstykning af større Landejendomme, 7) Foreningen til Opkøb og Udstykning af Landejendomme i Maribo Amt, 8) Foreningen til Opkøb og Udstykning af Jordarealer og større Landejendomme i Holbæk Amtsraadskreds og 9) Husmandsforeningernes Udstykningsforening i Aarhus Amt. Af Statslaanefondens Midler er der ydet Laan til 3 af disse Foreninger samt til 28 Parcellister, der have købt Parceller af 2 af Foreningerne. Laanebeløbet til disse sidste udgør 53,370 Kr.

Der er i Aarets Løb dannet ikke faa ny Foreninger. Der er saaledes efter Oplysninger, indsendte til »Landøkonomisk Aarbog« for 1909, oprettet 2 ny jyske Landboforeninger og 5 ny Husmandsforeninger med større Landomraader, endvidere 2 Mejeriforeninger (for Bornholm og Kjøbenhavns Amt), Sukkerroedyrkerforeningen for Fyns Stift, Dansk Udtørrings- og Inddæm-

ningsselskab, Mejeristforeningen af 1907, der begyndte sin Virksomhed ved Overgangen til 1908, og som med sit fagligt-personlige Formaal maa betragtes som en Slags Fagforening for Mejeristerne. Desuden er der oprettet en ret stor Mængde mindre Foreninger. Det i 1899 nedsatte Fællesudvalg for Mosedyrkning blev ophævet i Januar Maaned, og i dets Sted er der nedsat et nyt Udvalg under Benævnelsen »Fællesudvalget for Moseundersøgelser«, som bestaar af 6 Medlemmer, hvoraf de 3 vælges af Hedeselskabet og de 3 af Moseselskabet, og hvis Opgave er at behandle Spørgsmaal om, hvorledes vore Moser kunne undersøges og udnyttes paa hensigtsmæssig Maade. De 3 store Fjerkræforeninger have sluttet sig sammen til »de samvirkende danske Fjerkræforeninger«, hver Forening bevarer sin indre Selvstændighed, medens Kongresser, Skuer paa Landmandsforsamlinger, Konsulentvæsenet, Afgivelse af Betænkninger, som Ministeriet maatte ønske, samt enkelte andre Forhold blive Fællesanliggender. Som Præsident for Samvirksomheden fungerer skiftevis hver af de 3 Foreningsformænd.

Der er i Efteraaret holdt en Række interessante Foredrag paa det almindelige Konsulentmøde og paa Fællesforeningernes aarlige Delegeretmøder. Paa det første holdt saaledes Landbrugskonsulent Harald Faber Foredrag om de danske Landbrugsprodukters nuværende Stilling paa det engelske Marked og Professor C. O. Jensen om det landøkonomiske Serumlaboratorium. Disse Foredrag gengives in extenso i Tidsskriftets næste Hæfte. Endvidere talte Kontorchef Aage Sørensen om Landbrugets Ulykkesforsikring paa alle 4 Delegeretmøder. Paa de forskellige Delegeretmøder holdtes der fremdeles Foredrag af Kammerherre C. Bech om Statens Støtte til forskellige Erhverv her og i vore Nabolande, Prof. A. Oppermann om Veterinær- og Landbohøjskolens Forhistorie og Skolens nuværende Betydning, Laboratorieforstander Meyer om Kvælstofgødninger, Konsulent Ellbrecht om Maskinmalkning, Prof. C. O. Jensen om Sygdomme hos Svinet, Lehns-

greve Ahlefeldt-Laurvigen, Forsøgsassistent Beck og Ingeniør Rye Clausen om de interessante Fodrings- og Raceforsøg paa Tranekjær, Statskonsulent K. Hansen om Bekæmpelse af Ukrudt ved Jærnvitriol, Amtsraadsmedlem H. P. Nielsen om Arbejderspørgsmaalet, Landbrugslærer A. P. Jacobsen om Arbejdet i de lokale Landboforeninger o. s. v.

Paa alle 4 Delegeretmøder blev der givet Meddelelse om de Forhandlinger, der have været førte om en fastere Organisation af de samvirkende danske Landboforeninger. Ønsket om en saadan har været stærkt i det jyske Landbrug, men mindre levende paa Øerne. Her mener man, at den fastere Sammenslutning vil medføre sikre Udgifter og usikre Fordele, og man har derfor ikke ønsket den gennemført. Nogle af Talsmændene for den ny Ordning have ønsket at drage Landhusholdningsselskabet med ind i Sammenslutningen. Selskabet har imidlertid været af den Anskuelse, at de specielle Opgaver, som det er sat til at røgte, og den efter disses Natur afpassede Arbejdsmethode nødvendiggør, at det ogsaa i Fremtiden staar frit til alle Sider, saaledes som det har gjort det i de 140 Aar, i hvilket det har bestaaet. Thi kun ved, at Selskabet bevarer sin uafhængige og til alle Sider upartiske Stilling, vil det vedblivende kunne røgte sine Opgaver paa den samme Maade, det hidtil er sket. Samtidig har Selskabet udtalt, at det sætter megen Pris paa det kollegiale og fri Samarbejde, der i Aarenes Løb paa naturlig Maade har udviklet sig mellem Fællesforeningerne og Selskabet, og det har udtalt Haabet om, at dette Samarbejde ikke blot maa vedblive, men yderligere udvikles og befæstes under de samme fri Former som hidtil.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole begyndte sin Undervisning i August Maaned 1858, og 25 Aar senere traadte det til Skolen knyttede landøkonomiske Forsøgslaboratorium i Virksomhed. Altsaa kunde Skolen og Laboratoriet i Fjor fejre deres 50 og 25 Aars Jubilæum, der for det sidstes

Vedkommende forløb i al Stilhed, medens Højskolen 2 Dage i September — den egentlige Jubilæumsdag faldt i Sommerferien — holdt sine Samlinger og Undervisningslokaler aabne for ældre og yngre Elever, for hvilke der blev holdt en Række Foredrag. Endvidere udgav Skolen et omfangsrigt, interessant og smukt udstyret Festskrift. Endelig kan det i denne Forbindelse omtales, at i Jubilæumsaaret begyndte en ny, til Skolen knyttet Institution, S e r u m - L a b o r a t o r i e t, sin sikkert betydningsfulde Virksomhed. — Da Loven af 8. Marts 1856 om Landbohøjskolens Oprettelse var til Forhandling i Rigsdagen, mødte den en ret betydelig Modstand og mærkelig nok særlig fra de 2 Fraktioner, der fornemmelig skyldte Landbostanden deres Mandater, Bondevennerne og Grundtvigianerne. Saaledes talte *Tscherning* imod Loven, fordi han i det hele var imod Statens Understøttelse af Undervisningsvæsenet, *Grundtvig* fordi han »ikke vilde have Bogkundskaber lagte til Grund for at drive en saadan Livssyssel, som Agerdyrkningen er«, *J. A. Hansen* fordi han frygtede for, at hvis Skolens Undervisning gennem Jordens forøgede Udbytte skulde medføre en Værdistigning af Fæstegodset, vilde dette under den bestaaende Ordning (Fæsteafløsningsloven var jo endnu ikke vedtagen) alene blive til Gavn for Godsejerne. Det var en Lykke for Landbruget, at Modstanden mod Skolens Oprettelse blev brudt, thi det Ønske for Skolen, som Landhusholdningsselskabet udtalte i dets Aarsberetning for 1858, at den maa komme til »at udøve en høiest velgiørende Indflydelse paa Landoekonomiens Studium og derved tillige paa den videre Udvikling af denne for Danmark vigtigste Erhvervsgreen«, er jo fuldt ud gaaet i Opfyldelse. Højskolens og Laboratoriets Indflydelse paa vort Landbrug i alle dets Forgreninger har været heldbringende, vækkende og vejledende.

Af S k o l e r er der oprettet 4: Ørsted Landbrugsskole ved Randers, Asmildkloster Landbrugsskole ved Viborg,

den fynske Husmandsskole i Odense og Nærumgaard Havebrugsskole.

»Statens Komite til Understøttelse af Bogsamlinger«, der bestaar af Kontorchef *Weis* og Overlærer *Steenberg,* begyndte i Fjor et Arbejde for at skaffe Landbrugsskolerne og Højskolerne bedre »Elevbogsamlinger«. Komiteen vil bidrage sit til at faa saadanne Bogsamlinger oprettede, hvor de endnu ikke findes, samt ordnede og ledede paa formaalstjenlig Maade, og paa dens Initiativ er der paa Finanslovforslaget for 1909—10 opført et Beløb af 2000 Kr. til Understøttelse af saadanne Elevbogsamlinger. Disse Bestræbelser fortjene sikkert stor Sympathi. Lære de unge Mennesker, der besøge Landbrugs- og Højskolerne, at bruge Bøger, ville de ogsaa komme til at holde af dem, og det vil kunne lede mange til ved Selvarbejde at fortsætte det Oplysningsværk, Skolen har begyndt.

Aarets B o g h ø s t har været over Middel. Dets litterære Hovedbegivenhed er den paabegyndte Udgivelse af »Landbrugets Ordbog«, der under Redaktion af 8 Landmænd og Videnskabsmænd med Forstander T. Madsen-Mygdal som Hovedredaktør og med ca. 130 Medarbejdere udkommer paa Landets største Forlag. Den er omhyggelig planlagt og har længe været forberedt. Alt synes saaledes at borge for, at naar Ordbogen om nogle Aar er sluttet, vil vor Landbrugslitteratur være forsynet med et Værk, der kan faa en stor nyttebringende Betydning. Dernæst maa nævnes det af Landbohøjskolen udsendte pompøse og interessante Festskrift, Professor K. Rørdams stort anlagte »Geologi og Jordbundslære«, I, Haandbogen »Praktisk Landbrug« under Redaktion af d'Hrr. Grønvald-Fynbo og J. P. Møller, K. Hansens Skrift om Lucernen, H. A. B. Vestergaards om Planteforædlingsarbejdet og C. J. Østergaards om Svinets Stivsyge, endvidere den fortrinlige Dansk Fjerkræ-Standard, udarbejdet af J. Pedersen-Bjergaard, flere interessante Beretninger fra Forsøgslaboratoriet og Statistisk Bureau (saaledes Areal-

opgørelsen i 1907), Læge M. Hindhedes: Brændende Punkter i Fodringslæren II, Dyrlæge Albrechtsens: Ufrugtbarhed hos Kvæget og dens Behandling, o. s. v. Naar det saa erindres, at Bøger af Chr. Christensen, Jakob E. Lange, L. Helweg, K. Dorph Petersen o. a. ere udkomne i ny og delvis omarbejdede Udgaver, maa det indrømmes, at det er en rig Virksomhed, som udfoldes paa den landøkonomiske Litteraturs Omraade, og at der hersker en ikke ringe Kundskabstrang i de tusinde Hjem paa Landet. Herpaa tyder det ogsaa, at vore efter Landets Lidenhed ualmindelig talrige Landbrugsblade stadig forøges med ny Tidsskrifter, medens man sjældent hører om, at et Blad er gaaet ind, saaledes som det i 1908 var Tilfældet med »Tidsskrift for Hesteavl og Travsport« og »Maskinkonsulenten«. I Fjor er der kommet 2 ny Tidsskrifter til: »Mejeristanden«, redigeret af Jens Johansen og H. Nielsen-Snedsted, og »Vor Planteavl«, redigeret af N. P. Jensen.

Der er i det forløbne Aar vedtaget flere Love af betydelig landøkonomisk Interesse. Der er Loven af 21. Aug. 1908 med den lange Titel: Lov vedrørende Anvendelse af udenlandske Arbejdere til Arbejde i visse Virksomheder samt det offentliges Tilsyn dermed. Den bestemmer bl. a., at der i en af Indenrigsministeren autoriseret Form mellem Arbejdsgiveren og de af ham antagne udenlandske Arbejdere inden 14 Dage efter disses Ankomst skal oprettes en skriftlig Kontrakt med nøjagtige Bestemmelser om Arbejdslønnens Størrelse og Udbetaling, Arbejdstid, Fridage m. v. Hver Arbejder skal forsynes med en Afregningsbog, og han forsikres mod Sygdom og Ulykkestilfælde under Arbejdet. Endvidere indeholder Loven Forskrifter med Hensyn til Indretningen af Fællesboliger (Kaserner) for fremmede Arbejdere, om Bilæggelse af Arbejdstvister, om Udredelse af eventuel Erstatning m. m. Nu, da udenlandsk Arbejdskraft er bleven en betydningsfuld Faktor i Landbrugets Økonomi, er det kun naturligt at Lovgivningsmagten beskæftiger sig med Forhold ved

rørende denne. Lovens Bestemmelser for at sikre fremmede Arbejdere en god Behandling her i Landet har gjort et gunstigt Indtryk i Galizien — Loven er jo særlig udarbejdet med de galiziske Arbejdere for Øje — og den vil bidrage til, at Myndighederne dér ville stille sig velvilligt til Udvandringen til Danmark, ligesom Loven vil kunne støtte den i 1908 ansatte danske Konsul i Lemberg i hans Bestræbelser for at fremme vore Interesser. Og hvis der engang i Fremtiden skulde blive Tale om at faa t. Eks. norditalienske Arbejdere hertil, vil Loven formentlig ogsaa blive af Betydning. Man tør gaa ud fra, at den i det hele og store vil støtte Bestræbelserne for at drage den nødvendige fremmede Arbejdskraft til vort Landbrug, og af dette er den da ogsaa modtaget med Velvilje, uagtet flere af dens Bestemmelser ere ret strænge for Arbejdsgiverne. — Ogsaa en anden Lov beskæftiger sig med Landbrugets Arbejderforhold: Loven af 27. Maj 1908 om Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde i Landbrug, Skovbrug, Havebrug m. m. Medens Alderdomsforsørgelsesloven af 9. April 1891 og Loven af 12. April 1892 om anerkendte Sygekasser have været til Gavn saavel for Landarbejderne som for de industrielle Arbejdere, har Ulykkesforsikringsloven af 7. Januar 1898 kun i ringe Grad vedrørt de første. Først med den i Fjor vedtagne Lov er Landarbejderen med Hensyn til Ulykkesforsikringen bleven ligestillet med Fabrikarbejderen. Loven bestemmer, at Ret til Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde tilkommer 1) Arbejdere i Landbrug, Skovbrug og Havebrug, for saa vidt vedkommende Ejendom er ansat til en Ejendomsskyld af over 6000 Kr., samt 2) Arbejdere i Stutteri, Mejeri, Tørveskær, Rørskær og ved Tærskeværker. Medfører Ulykkestilfældet en midlertidig Nedsættelse af Arbejdsevnen ud over 13 Uger fra dets Dato, faar den tilskadekomne Dagpenge, der udgøre 75 Øre daglig, hvis han er under 18 Aar, og 1 Kr. 20 Øre for alle andre. Er Nedsættelsen af Arbejdsevnen derimod blivende, har vedkom-

mende Ret til en Invaliditets-Erstatning, der kan stige til at udgøre det 6-dobbelte af en Aarsfortjeneste af 600 Kr. Indtræder endelig Døden som Følge af Ulykkestilfældet, tilkommer der de efterladte en Pengesum af 2,500 Kr. Loven indeholder endvidere Regler for Forsikringspligtens Ordning, for frivillig Forsikring for Ulykkestilfælde, der indtræffe paa Ejendomme under 6000 Kr.'s Ejendomsskyld, for Fremgangsmaaden ved indtrædende Ulykkestilfælde o.s.v.—Der er fremdeles Lov af 27. Maj 1908 om de landøkonomiske Statskonsulenters Lønning. Den landøkonomiske Statskonsulentvirksomhed blev fast organiseret i 1888, og den var altsaa i Fjor 20 Aar gammel. Det var da paa Tide, at Konsulenternes Lønningsforhold m. m. bleve indordnede under en Lønningslovs faste Regler. Loven tillægger dem en aarlig Begyndelsesløn af 2400 Kr., stigende med et Alderstillæg af 300 Kr. hvert 4. Aar til 3600 Kr., og den sikrer dem Pensionsret for sig selv og deres efterladte. Begyndelseslønnen var tidligere for de fleste Konsulenters Vedkommende under 2400 Kr. — for de 4 Mejerikonsulenters Vedkommende var den kun 1800 Kr. —, og ingen Statskonsulent lønnedes tidligere med mere end 3000 Kr. — Lov af 1. April 1908 om Forandring i Lov om Begunstigelser af landøkonomiske Forskudsforeninger af 26. Marts 1898: Loven af 1898 bestemte, at Statslaanene til landøkonomiske Forskudsforeninger skulde tilbagebetales ved Udløbet af det 10. Aar efter Lovens Ikrafttræden (d. v. s. inden 26. April 1908). Denne Bestemmelse er nu forandret til, at Laanene skulle tilbagebetales med $^2/_{10}$ af Laanets oprindelige Beløb i Juni Termin 1908 og derefter med $^1/_{10}$ i Juni Termin i hvert af Aarene 1909—16, »medmindre anderledes senere ved Lov maatte blive bestemt«. Ved denne Passus tilsigtes at muliggøre en Omdannelse af de bestaaende Foreninger paa Grundlag af en Samvirken med Andelsforeningerne. Loven af 1908 forhøjer Renten af Laanene til $3^1/_2$ pCt. og bestemmer, at For-

eningernes Udlaansrente ikke maa overstige 5 pCt. p. a. — Der er fremdeles Lov af 27. Maj 1908 om Tilsyn med Udførsel af Kød m. m., der træder i Stedet for Lov af 24. April 1903. Denne sidste handlede kun om Udførsel af »fersk og let saltet Kød samt Slagteaffald«, medens efter den ny Lov Tilsynet fremtidig skal omfatte alt Kød, Kødvarer og Slagteaffald, hvad enten det er ferskt, let saltet eller helt saltet. Ligeledes udvider Loven det for »let saltet Flæsk« af dansk Oprindelse paabudte Fællesmærke til at gælde for alt Kød og Slagteaffald, der udføres; den bemyndiger endvidere Landbrugsministeren til at forbyde, at der til Varer af den her omhandlede Art anvendes Konserveringsstoffer, der kunne antages at skade Udførselen, og den søger endelig paa forskellig anden Vis at gavne Eksporten af de nævnte Madvarer. — Loven af 8. Maj 1908 om Statstilskud til Landbrugskursus forhøjer bl. a. Understøttelserne til 1) Uddannelse i Husmandsbruget og Landbrugets Bierhverv hos praktiske Landbrugere, 2) til kortere Landbrugskursus paa de af Ministeren godkendte Skoler og 3) til vandrende Landbrugskursus og Husholdningskursus. Understøttelsen under 1) er forhøjet fra 4000 Kr. aarlig til 5000 Kr., under 2) fra 15,000 til 50,000 Kr. og under 3) fra 5000 til 15,000 Kr. — Ligeledes er den aarlige Statsunderstøttelse, der hidtil er ydet de godkendte Landbrugsskoler og Folkehøjskoler, blevet forhøjet ved Lov af 17. Januar 1908 om Ændring i Lov af 23. Maj 1902 om Statstilskud til Folkehøjskoler og Landbrugsskoler. Den gamle Lov satte et bestemt Maksimum for Tilskudet, nemlig 140,000 Kr. aarlig. Følgen heraf har været, at Understøttelsen til den enkelte Skole stadig er bleven mindre, fordi Skolernes Tal er forøget hvert Aar. Nu er ikke blot det nævnte Beløb af 140,000 Kr. bleven forhøjet til 150,000 Kr., men Statstilskudet forøges endvidere med 1500 Kr. for hver Skole, der deltager i den

aarlige Fordeling u d o v e r det Antal af 86 Skoler, der i Finansaaret 1907—08 modtog Statstilskud.

Foruden disse Love have ogsaa andre af de i sidste Rigsdagssamling vedtagne større eller minde landøkonomisk Interesse, saaledes Loven om Esbjerg Havns Udvidelse, Toldloven af 5. Maj*), Loven om Afgift af indenlandsk Roesukker med flere. Det vilde imidlertid føre for vidt at komme ind ogsaa paa disse Love, og det skal derfor endnu kun fremdrages, at F i n a n s l o v e n f o r A a r e t 1 9 0 8 — 0 9 under §§ 18 og 26 har en samlet Bevilling til Landbrugsministeriet af 4,882,939 Kr., hvad der er ca. 200,000 Kr. mere end i det foregaaende og ca. 700,000 Kr. mere end i det næstforegaaende Finansaar. Af Nybevillingerne eller Forhøjelserne kan anføres: 15,000 Kr. til Selskabet »Hedebruget« til Fremme af Hedernes Opdyrkning; 4000 Kr. forhøjet Tilskud til jysk Husmandsforening; 5500 Kr. til Hedeselskabet til Forsøg med Mose- og Engkultur paa Klægjord i Vestjylland og 100,000 Kr. til Anskaffelse af transportable Mergelbanespor; 30,000 Kr. som Forhøjelse af Tilskudet til Lettelse af Mergeltransport (hele Bevillingen er nu 100,000 Kr.) og 4000 Kr. som Tilskud til Forrentning af Laan til Anlæg af Mergelbaner m. m. — A propos om de Krav, der i vore Dage rettes til Statskassen: man var i Tiden efter Grundlovens Givelse langt strængere overfor saadanne Krav end nu. Karakteristisk er det saaledes at se Finansudvalgets Ordfører i Samlingen 1857 paa hele Udvalgets Vegne fremhæve det som noget glædeligt, at Posten »Til Landvæsenets Fremme«, »som man stadig har arbejdet paa at bringe ned«, nu virkelig var nedbragt fra 14,350 til 13,000 Rdl.**)

Det Handelsministerium, der blev oprettet den 12. Oktober med Konsul *Johan Hansen* som Chef, maa ogsaa hilses med Glæde af Landbruget, da det selvfølgelig kan

---

*) Jvnfr. Tidsskrift f. Landøk. 1908, S. 413 og følg.

**) N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, S. 273.

blive til Gavn for dettes Handelsforhold udadtil. Et hvilketsomhelst Erhvervs Interesse over for Udlandet er hovedsagelig Handelsinteresser, enten er det Indlandets Produkter, der skulle sælges, eller Udlandets Produkter, som skulle købes — altsaa i begge Tilfælde er det Handel. En af Handelsministeriets Opgaver maa jo være af skaffe os en saa god Stilling som vel muligt i det internationale Handelssamkvem, og i den heldige Løsning af denne Opgave er næst Købmandsstanden vort Landbrug med dets store Ud- og Indførsel mest interesseret.

Det Spørgsmaal, der i 1907 for os overskyggede alle andre af vore handelspolitiske Forhold udadtil, Spørgsmaalet om Englands toldpolitiske Forhold til dets Kolonier, har ikke været stærkt fremme i Fjor. Der har vel fundet forskellige Suppleringsvalg Sted til Parlamentet, af hvilke de fleste, om end ikke alle, ere gaaede i konservativ Retning, saaledes at der ved dem sattes Tilhængere af en Toldreformpolitik ind i Parlamentet. Af disse Valg vakte intet den Opsigt, som da Handelsminister Churchill i selve Manchester, paa Frihandelens klassiske Plads, blev slaaet af en Tilhænger af Toldreformpolitiken. For en Udenforstaaende er det imidlertid vanskeligt at dømme om, hvor stor Indflydelse der ved disse Valg maa tillægges paa den ene Side selve Toldpolitiken og paa den anden Side Regeringens almindelige Politik: dens Kamp mod Overhuset, dens upopulære Beværterlov m. m. Et Moment maa sikkert ikke lades ude af Betragtning ved Vurderingen af den Modgang, Regeringspartiet har haft ved disse Suppleringsvalg, nemlig de mange usikre Kredse, der ved Valget i 1906 tilfaldt det. Man maatte vente, at en Del af disse atter vilde gaa over til Oppositionen, naar der skulde foretages Suppleringsvalg i dem.

Man har atter i Fjor, som saa ofte siden England i 1892 forbød Indførselen af levende Kvæg fra Danmark, hengivet sig til Illusionen om, at nu vilde der blive lukket op for os: I Anledning af Rygterne om, at det store amerikanske Armour-Selskab og andre Firmaer, der danne

den amerikanske Kødtrust, vilde søge at monopolisere Handelen med Kød i London, blev der i Underhuset forespurgt Regeringen, om den ikke vilde tillade Indførselen af levende Kvæg fra Danmark og andre smittefri Lande til øjeblikkelig Slagtning. I sit skriftlige Svar udtalte Handelsministeren: »Jeg er traadt i Forbindelse med Armour-Selskabet, der erklærer, at det ikke er interesseret i den i Forespørgselen omtalte Plan. Jeg erfarer, at Landbrugsministeriet ikke er til Sinds at forandre de bestaaende Forordninger angaaende Indførselen af levende Kvæg.« Samtidig oplyste Ministeren, at der er nedsat en Kommission til at undersøge Spørgsmaalet »om, hvorvidt og paa hvilken Maade Tilførselen, Omdelingen og Priserne paa Kød i Storbritannien paavirkes eller kontrolleres ved Sammenslutning af Firmaer eller Selskaber«.

Den i forrige Aarsberetning (Side 28 og følg.) omtalte Plan om en direkte Sejlads med danske Landbrugsprodukter fra Esbjerg ad Themsen til London Dok har været under Overvejelse i et af de samvirkende danske Landboforeninger nedsat Udvalg, der bestod af Direktørerne *Ole Olsen,* Haslev, *Ankjær,* Køge, *Poulsen,* Holbæk, *Fr. Møller,* Kjøbenhavn, og *Rahlff,* Esbjerg, Jægermester *Skov,* Tybrind, Landstingsmand *Sørensen-Saxager* og Møller *Pedersen,* Strølille. Det vil erindres, at Planen vakte adskillige Betænkeligheder. Navnlig frygtede man for, at det bestaaende gode Forhold til Great Eastern Railway, der nu arbejder Haand i Haand med det danske Landbrug paa den gamle Esbjerg—Parkestone—London Rute, vilde lide et Skaar, og at vor Landbrugsudførsel helt vilde komme i den ny Doktrusts Magt, og man stillede sig tvivlende til, om den ny Rute vilde være ensbetydende med en Besparelse af Tid. Udvalgets Forhandlinger med Ministeriet viste, at den paatænkte Prøvefart mellem Esbjerg og London vilde blive saare bekostelig og ikke kunde paaregne Statens Støtte, og de samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg vedtog derfor paa et Møde

den 24. Marts at udtale følgende: »I Henhold til de af det derom nedsatte Udvalg foretagne Undersøgelser findes der for Tiden ingen tilstrækkelig Basis for den paatænkte Prøverutes Gennemførelse, men Forretningsudvalget anmoder Udvalget om fremdeles at have Opmærksomheden henvendt paa, hvad der efterhaanden maa gøres for en endnu bedre Forsendelse af vore Landbrugsprodukter fra Esbjerg til England.«

Vort Landbrugs Handelssamkvem med T y s k l a n d er i Fjor gaaet ad de gamle Baner, under de Toldsatser og administrative Bestemmelser, som Omsætningen nu har lempet sig efter. Som sædvanlig har vor Eksport bestaaet af Heste, Kvæg og Kød, Mælk, Fløde og Smør, Skind og Huder, Tarme, Lever, Hjerte og Nyrer (Plucks), Byg o. s. v. Forhandlingerne om en Handelstraktat begyndte i Juni Maaned 1907, senere stilledes de i Bero, til det i den danske Rigsdag forelagte Toldlovforslags Skæbne var afgjort, hvorefter de genoptoges i November Maaned i Fjor. I Midten af December Maaned vendte de danske Delegerede, Generaldirektør *Rubin* og Kontorchef *Bernhoff*, hjem fra Forhandlingerne, der førte til Enighed paa de allerfleste Punkter af Traktaten, medens enkelte Hovedmomenter endnu ere uafgjorte og for Tiden ere Genstand for nærmere Overvejelser fra tysk Side. Saa vel fra tysk (agrarisk) som fra dansk (industriel) Side har der været rejst Modstand mod Afslutningen af en dansk-tysk Handelstraktat, men hvis det forholder sig rigtigt — som der siges —, at vi kun have Mestbegunstigelsesret med Preussen og ikke med det tyske Rige, og at dette ikke mere vil gaa ind paa Mestbegunstigelsestraktater, men kun vil afslutte Handelstraktater, vil det for Landbruget vistnok være ønskeligt, at vi faa vore Handelsforhold til Tyskland ordnede. I 1907 — for 1908 foreligger der endnu ikke specificerede Oplysninger — udførte vi til Tyskland:

af Heste og Føl for	13,5	Mill. Kr.
- Okser og Køer for.....	22.8	—
- Madvarer af Dyr for....	41.2	—
- Skinker og Huder for...	6.5	—

eller i alt for 84 Mill. Kr. Dertil kommer Værdien af forskellige andre Varer (som Byg), saaledes at vor Landbrugsudførsel til Tyskland er af anselig Størrelse. For Tyskland har Afslutningen af en Handelstraktat mindst lige saa stor Interesse som for Danmark.

Fra Midten af Marts blev der i Foraarsmaanederne ugentlig sendt 600—1000 Svinekroppe og nogle Tyre- og Kalvekroppe herfra til Schweiz. Som ikke faa andre Lande har ogsaa denne Republik i Nutiden udviklet sig til en Industristat, der har stigende Overskudsindførsel af levende Dyr og animalske Produkter (alene Ost og kondenseret Mælk undtagne). Veterinærkonsulent *Arup* har oplyst*), at tidligere fik Schweiz Kvæg og Svin fra Østrig, men i de senere Aar har det været vanskeligt at faa tilstrækkeligt Kvæg herfra, og da Østrig nu har forbudt Indførselen af Svin fra Serbien, kan det ikke mere forsyne Schweiz med Svin. Derfor har Republiken maattet se sig om efter andre Leverandører. Den faar nu en Del levende Svin fra Holland og Hornkvæg fra Kanada. Med de danske Sendinger har man været ganske tilfreds. Af ikke ringe Betydning vilde det selvfølgelig være, hvis vi kunde faa en fast og god Afsætning af fersk Kød til Schweiz, hvis Told er betydelig lavere end Tysklands, men efter hvad Hr. *Arup* har oplyst, synes den Mulighed jo ret nærliggende, at en Forandring i Toldforhold — f. Eks. Østrigs Genaabning for serbiske Svin — vil kunne standse Udførselen herfra.

Som det vil erindres, vakte den i det danske Toldlovforslag foreslaaede Stempelskat for Vin Misstemning i franske officielle Kredse, hvad der medførte, at den

*) 19. Beretning om den landøkonomiske Konsulentvirksomhed, Side 211—17.

franske Regering udsatte Tilladelsen til at lade Hypothekbankens Obligationer notere paa Pariser-Børsen. Efter langvarige Forhandlinger lykkedes det imidlertid i Fjor at faa disse Obligationer optagne til officiel Notering paa Pariser-Børsen, hvad der formentlig vil være af ikke ringe Betydning for Optagelsen af fremtidige Laan i Frankrig, der staar forrest i de laangivende Landes Række, og indvirke gunstigt paa vore Kreditforeningsobligationers Kurser. I Foraaret fik Hypothekbanken solgt en Serie Obligationer paa 20 Mill. Kr. til *Comptoir National d'Escompte* i Paris til en Kurs af 94. Obligationerne forrentes med 4 pCt., og efter 10 Aars Forløb skulle de afdrages i 50 Aar.

Det internationale Landbrugsinstitut i Rom, ved hvilket 50 Stater fra alle Verdens Egne ere indmeldte, fik i Maj Maaned det Palads, som Kongen af Italien har skænket det, overleveret til dets Bestemmelse. Paladsets Indre er prydet med Billedværker og malede Symboler paa Landbrugets Arbejde, og det siges »at forene den klassiske Stil med den moderne Smags Forfining, Elegance og Soliditet«. Paa Institutets konstituerende Generalforsamling den 26. November var den danske Regering repræsenteret af Kammerherre K. Sehested og Danmarks Delegerede ved Institutets permanente Komité, Konsul Konow. Der blev bl. a. forhandlet om Institutets Budget og forskellige Tillæg til dets Love, og det blev overdraget den permanente Komite at antage Personale og nedsætte forskellige Underkomiteer. Institutets Virksomhed vil begynde i Aar.

Af Aarets Personalhistorie maa først fremhæves, at den 24. Juli fratraadte Folketingsmanden for Lejrekredsen, Gaardejer *Ole Hansen,* Stillingen som Landbrugsminister efter at have beklædt den i 7 Aar. Uagtet hans Interesse var større for den til Ministerstillingen knyttede politiske Virksomhed end for den faglige Gerning, tør det sikkert siges, at han røgtede denne sidste med Forstaaelse og Vilje til at fremme, hvad han ansaa for

ret og rigtigt. Hans Navn er knyttet til ikke faa betydningsfulde Love, saaledes Husdyrloven af 23. Maj 1902 og Tiendeloven af 15. Maj 1903, Lovene til Sikring af vor Udførsel af Landbrugsprodukter, Loven om Foranstaltninger til Tuberkulosens Bekæmpelse af 5. Februar 1904, Lovene om Statstilskud til Landbrugskursus, Tilvejebringelse af Jordlodder til Landarbejdere, Tilvirkning og Forhandling af Margarine, Oprettelsen af et Serumlaboratorium o. s. v. Ved sin Fratrædelse udnævntes Ole Hansen fra. 1. August at regne til landbrugskyndig Direktør i Nationalbanken. Kun kort Tid beklædte han denne Stilling. Da Ulykken ramte den sjællandske Bondestands Sparekasse, søgte han, der tidligere havde været Revisor og Næstformand i Sparekassen, sin Afsked, som han fik den 16. September. — Som Landbrugsminister afløstes han af Folketingsmanden for Viborg Amts 5. Valgkreds, Statsrevisor *Anders Nielsen,* der er født 1862 i Tapdrup, Viborg Amt, og er Søn af Husmand Niels Johansen. Da Ministeriet Christensen den 12. Oktober afløstes af Ministeriet Neergaard, gik Landbrugsministeren med over i det ny Ministerium. Til landbrugskyndig Direktør i Nationalbanken fra 1. Januar 1909 at regne udnævntes Proprietær, Fabrikant *Johs. Lauridsen* af Vejen.

Endvidere kan nævnes, at ny Mænd ere rykkede ind som Forstandere eller Formænd for Dansk Mejeristforening, Foreningen af danske Landbrugskandidater, Forsøgslaboratoriet, Fyns Stifts patriotiske Selskab, Andelsudvalget og Hedeselskabet: Mejeribestyrer Torben Jensen er afløst af Mejeribestyrer Justesen, Professor Westermann af Statskonsulent K. Hansen, Hofjægermester Friis af cand. mag. N. O. Hofman-Bang, Kammerherre Vind af Proprietær V. Jespersen (Næsbyhoved), Direktør Blem af Justitsminister Høgsbro og Kammerherre C. Lüttichau af Hofjægermester H. Lüttichau. Dernæst kan det fremhæves, at paa forskellig Vis bleve 3 af Landbrugets fortjente Mænd hædrede paa deres 70 Aars Fødselsdag: Lehnsgreve Danneskjold-Samsøe, Stadsdyrskuekommisær

J. Friis og Kaptain, Proprietær H. Schroll. — Den 1. Marts ansattes Landbrugskandidat Th. Brask som Mejerikonsulent i afdøde Konsulent Nissen Dalls Sted.

Af Aarets Døde skulle følgende nævnes: Den 15. Februar døde Forpagteren af Rosendal ved Fakse, *T. Ulrik*. Han var en intelligent og dygtig Landmand, der som Medlem af Statstyreskuekommissionen og af den sjællandske Fællesforenings Kvægavlsudvalg og som Formand for Bedømmelsesudvalget ved de sjællandske Konkurrencer mellem hele Kvæghold udrettede et solidt og fortjenstfuldt Arbejde. En Maaned senere, den 23. Marts, mistede atter det sjællandske Landbrug ved Etatsraad *J. Dons'* Død en Mand, der havde taget virksom Del i Foreningslivet. En udpræget Personlighed, fast af Mening og uforfærdet til at forsvare den. Han sad i mange Aar som Landbrugets Repræsentant i det kjøbenhavnske Smørnoteringsudvalg, i hvilket han røgtede sit Hverv med sjælden Flid og var en altid uforknyt og utrættelig Talsmand for Producenternes Interesser. Saa er der gaaet 3 Mænd bort, der vel ikke vare direkte knyttede til Landbruget, men hvis Virksomhed er et talende Vidnesbyrd om den Solidaritet, der kan være mellem de forskellige Erhvervsklasser: *Ludvig Schrøder* († 7. Februar), *Hans Broge* († 25. Marts) og *Poul la Cour* († 24. April). Der er vel ingen Tvivl om, at det i væsentlig Grad er 2 Forhold, Højskolernes Virksomhed og Jærnbanenettets Udvikling, der i den sidste Menneskealder har bidraget til at fremme et nyt og friere Syn paa mangt og meget hos den brede Befolkning. Højskolerne og Jærnbanerne have i særlig Grad formaaet at udviske de enkelte Egnes Afsondrethed og de enkelte Samfundsklassers Selviskhed, til at skabe en Enhed af Landet og en Fællesskabsfølelse hos Befolkningen, til, særlig hos Bondestanden, at fremkalde et helt Omslag i Tankesæt og Levevis. Den danske Landbostand staar derfor i Taknemlighedsgæld til Folkehøjskolen, og dette kom stærkt og enstemmigt til Orde, da de 2 fremragende Repræsentanter for den gik bort. Men

ikke blot fortjener Schrøders og la Cour Betydning som Lærere for Landboungdommen at mindes, ogsaa den førstes Virksomhed i Hedeselskabet og den sidstes Arbejde for Elektricitetens Benyttelse i Landbruget vil bevare deres Navne. Hans Broges Indsats i dansk Landbrug fandt fornemmelig Sted i 1860'erne og 70'erne, den Gang vor Smørproduktion ved en lykkelig Samvirken mellem Landmanden, Videnskabsmanden og Handelsmanden var i saa stærk en Fremgang. Vore Smørkøbmænd — Firmaet Busck jun., Generalkonsul Pontoppidan, Ankerstjerne, Levy o. A. — bidroge ved at variere Priserne efter Kvaliteten, ved at lægge Vægt paa et ensartet, for det engelske Marked passende Produkt, ved hensigtsmæssig Pakning og ved energisk Indarbejdelse af vort Smør paa det engelske Marked, meget til Fremgangen. Da Overgangen fra Korn til dyrisk Avl stod paa, var Hans Broge en af de Mænd, der paa Købmandssiden udførte det mest energiske og dygtige Arbejde for at fremme denne Overgang. — Den 19. Juni mistede den danske Landbrugsskole en af dens ypperste Mænd ved Forstander *Jørgen Petersens* Død. Han ejede fortrinlige Egenskaber som Ungdommens Opdrager og Vejleder: djærv og aaben, ligefrem og venlig af Væsen vandt han dens Hengivenhed, myndig i Optræden, kundskabsrig og klar indgød han den tillige Respekt. I hans omfattende Virksomhed udadtil var hans Fordragelighed, hans Evne til at samarbejde med andre, ham til uvurderlig Nytte, og hans Bortgang, da han stod paa Højden af sin Manddomsgerning, følte derfor ogsaa som et stort Tab for Landbrugets Foreningsliv. — Den 29. Juni meldtes et nyt Dødsfald, denne Gang af en af Landbrugets Veteraner: Konsulent, Dyrlæge *Ludvig V. Oppermann.* I 13 Aar virkede han som Konsulent for den lettere Hesteavl, og i 34 Aar var han Medlem af Statshingsteskuekommissionen for Sjællands Distrikt. Han røgtede sin Gerning med Indsigt og Interesse og efterlod sig et godt Eftermæle. — Omtrent 60 Aar gammel døde den 21. September Frk. *Marie Ahlmann,* Ejer-

inden af Hovedgaarden Langholt i Vendsyssel, som hun overtog efter Broderen, Godsejer A.'s Død 1902, og hvor hun med Dygtighed og Energi fortsatte hans fremragende Arbejde med Opdrætning af jyske Heste og jysk Malkekvæg. Hun udfoldede paa Langholt, først sammen med Broderen, senere alene, en storslaaet Gæstfrihed mod de mangfoldige danske og fremmede Landmænd, der her have hentet Erfaring og Impulser, og som hendes Gæstfrihed var ogsaa hendes Hjælpsomhed rig, og for lange Tider vil den holde Mindet om hende frisk og grønt. — Et Par Dage senere, den 25. September, afgik Agrarforeningens Præsident, Jægermester *M. Kirketerp,* ved Døden. Som Formand for Bornholms landøkonomiske Forening i 26 Aar var han Medlem af de samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg og en ledende Mand indenfor det bornholmske Landbrug. I 1882 valgtes han til Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad, i hvilket han havde Sæde til Udgangen af Aaret 1900, og i 1906 afløste han Godsejer *Westenholz* som Agrarforeningens Præsident. Kirketerp var ikke nogen fremragende Mand, men af Karakter var han trofast og loyal, han var i Besiddelse af praktisk Dygtighed og havde en levende Interesse for Landbrugets Ve og Vel. — I November Maaned meldtes atter et nyt Dødsfald, idet Forsøgsleder og Bestyrer af Statens Forsøgsstation ved Tystofte *N. P. Nielsen* den 15. November afgik ved Døden af Tuberkulose, 43 Aar gammel. Han ansattes 1899 efter P. Nielsen. Han ledede Stationen paa en mønsterværdig Maade, særlig koncentrerede han sin Virksomhed om Forædlingsarbejdet med Landbrugsplanter, og han havde allerede opnaaet smukke Resultater, særlig med Hensyn til Tystofte Prentice-Byg, der er fremstillet af ham, i Ydeevne overgaar alt andet dansk Byg, og som i faa Aar har vundet en meget betydelig Udbredelse.

Af udenlandske Landøkonomer, der ere gaaede bort i Aarets Løb, er den bekendteste vel nok *Herman Settegast,* der 90 Aar gammel døde den 11. August. Han var

en for sin Tid fremragende Forfatter, hvis Skrifter om »Tierzucht« (1868), der er oversat paa dansk af Ludv. Oppermann, og »Die Landwirtschaft und ihr Betrieb« (1875) vare Standardværker. »Den Settegast'ske Skole« — Læren om den Darwinske Udviklings- og Udvalgstheoris Anvendelse paa Husdyravlen — har haft Indflydelse ogsaa hos os. — Den 4. Oktober mistede Sverige den som praktisk og theoretisk Hippolog højt ansete Grev *C. G. Wrangel,* hvis store Hovedværk »Handbok för hästvänner« er oversat paa flere Sprog (paa dansk 1888), og som med Rette er anset som en fortrinlig Haandbog i omtrent alt vedrørende Hesten. I den store »Landtbrukets bok«, der for Tiden udkommer i Sverige, havde han for kort Tid siden afsluttet Afdelingen »Hippologia«.

Har nu det forløbne Aar været et godt eller et daarligt Aar for Landbruget i dets Helhed? Man kommer vist Sandheden nærmest ved at karakterisere det som hverken helt godt eller helt daarligt, men som jævnt middelmaadigt. Det er fristende efter et Tilbageblik, saaledes som det er foretaget i de foregaaende Blade, at søge Horoskopet stillet for den kommende Tid. Dog hermed bør man være varsom, da Fremtiden jo er skjult endogsaa for dem, der er med til at skabe den, og alle Profetier kun blive Gisninger. Vel er det sikkert, at den Nedgangsperiode, i hvilken nær sagt hele Verden befinder sig, og hvis Virkninger ogsaa mærkes af Landbruget, før eller senere vil ebbe ud og atter afløses af en Opgangsperiode, thi ogsaa det økonomiske Liv har Ebbe og Flod, og der er, naar man betragter Historien, noget ensartet, en vis Rytme i denne Vekslen. Men endnu er det umuligt at sige, hvor naar Bunden paa Bølgedalen vil være naaet. Imidlertid er der Tegn, der tyde paa, at Tilbageslaget denne Gang vil ramme Landbruget mindre stærkt end de andre Erhverv, og i al Fald for den nærmeste Fremtid synes Konjunkturerne paa Verdensmarkedet at være for-

holdsvis gode for Varer som Smør, Flæsk og Æg. For Landbruget er der næppe Udsigt til en særlig lang eller særlig stærk Nedgangsperiode, og hvis der ikke indtræffer en af de Ulykker, over for hvilke menneskelig Beregning og Snilde slaa Klik, er der derfor vistnok ingen Grund for vort Landbrug til at se mørkt paa Fremtiden.

Frederiksberg, den 2. Januar 1909.

Bestyrelsesmødet den 18. December 1908

i

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Til Stede vare Præsidenterne: Hofjægermester *Friis*, Kammerherre *Sehested* og Lehnsgreve *Wedell*. Af Bestyrelsesraadet vare mødte: Kammerherre *C. Bech*, Lærer *Chr. Christensen*, Hofjægermester *G. E. Grüner*, Proprietær *C. Grut-Hansen*, Forpagter *O. Høffding*, Proprietær *J. P. Jensen*, Etatsraad *W. A. Langkilde*, Godsejer *G. de Lichtenberg*, Godsejer *P. Olufsen*, Forstander *N. Pedersen*, Folkethingsmand *P. Pinstrup*, Proprietær *O. Rasmussen*, Forpagter *G. F. Schroll*, Jægermester *F. H. Skov*, Landsthingsmand, Forpagter *Chr. Sonne*, Landsthingsmand *J. Sørensen-Saxager*, Hofjægermester *A. Tesdorpf*, Forpagter *G. P. Thalbitzer*, Professor *T. Westermann* og Forpagter *J. Willumsen*.

Den ledende Præsident, Lehnsgreve *Wedell*, aabnede Mødet med at byde de til Stede værende Velkommen, særlig Folkethingsmand *Pinstrup*, der ikke tidligere havde været til Stede ved Selskabets Bestyrelsesmøder. Forinden man gik over til Behandling af de paa Dagsordenen opførte Sager, ønskede Præsidenten først at omtale den Henstilling, som paa sidste Bestyrelsesmøde var rettet til Landhusholdningsselskabet af Proprietær *Grut-Hansen* om en ændret Kontingentskala, hvorefter Medlemskontingentet for Gaarde under 12 Tdr. Hartkorn sættes til f. Eks. 10 Kr. Præsidiet havde overvejet Spørgsmaalet, men frygtede for, at Selskabet vilde faa et Tab paa Medlemmer, der kun betalte 10 Kr. i aarligt Kontingent, da der ydes Medlemmerne Bøger og Tidsskrifter for 16—18 Kr. aarlig. — Proprietær *Grut-Hansen* bemærkede hertil, at det ingenlunde havde været hans Tanke at svække Selskabets økonomiske Stilling.

Det havde været Talerens Mening, at der kunde sættes en stigende Skala, f. Eks. 10—20 og 30 Kr. 20 Kr. var et temmelig stort Kontingent for mange mindre Jordbrugere. — Godsejer *G. de Lichtenberg* og Kammerherre *Bech* oplyste, at Kontingentet i Landboforeningerne er meget forskelligt, — efter Hartkorn og Ejendomsskyld, — lige fra 15 Kr. til 50 Øre pr. Medlem. — Professor *Westermann* tillagde Sagen stor Betydning, fordi et mindre Kontingent vilde medvirke til at styrke Selskabet, da det vilde bidrage til at skaffe flere Medlemmer. Kunde mon ikke tænke sig en Ordning saaledes, at man kunde blive Medlem for et ringere Kontingent, mod at man kun fik en Del af de Bøger og Tidsskrifter, der nu udsendes, medens det fulde Kontingent som hidtil gav Ret til alt, hvad der udkom. Dette var f. Eks. Tilfældet i geografisk Selskab. Taleren ønskede at henstille til Præsidiet, at det tog under Overvejelse, om der ikke ad denne Vej kunde naas noget; det var heldigt, om Selskabet kunde styrkes ved rigelig Tilgang af Medlemmer. — Forpagter *Thalbitzer* udtalte, at det ikke lod sig gøre at opkræve Medlemskontingent efter Hartkorn eller Ejendomsskyld, da en Del af Selskabets Medlemmer ikke ere Landmænd. Et Kontingent af 20 Kr. kunde iøvrigt heller ikke kaldes højt, det var ikke højere, end at enhver Tjenestekarl godt kunde være Medlem. — Forpagter *Sonne* støttede Professor Westermanns Henstilling, men frygtede for at hæve Kontingentet til 30 Kr., da dette let vilde bevirke, at en Del Medlemmer benyttede Lejligheden til at melde sig ud af Selskabet. — Sluttelig udtalte *den ledende Præsident,* at Præsidiet gerne vedblivende skulde have sin Opmærksomhed henvendt paa Sagen.

Derefter foretoges Optællingen af Stemmesedlerne til Valg af Præsident m. fl. Meddelelse om Udfaldet af disse Valg samt om de af Bestyrelsesraadet foretagne Valg af Medlemmer til forskellige staaende Udvalg, endvidere om Optagelse af ny Medlemmer og om Decision af Regnskabet 1907—08 vil senere blive meddelt i Referatet af Forhandlingerne paa Generalforsamlingen, som afholdtes samme Dags Aften Kl. 7.

Da Sekretær *Hertel* havde meddelt Udfaldet af de foretagne Valg, udtalte *den ledende Præsident* følgende: Vi tage i Dag Afsked med Hr. Forpagter *Thalbitzer*, der har ønsket at udtræde af Bestyrelsesraadet. Hr. *Thalbitzer* blev valgt i 1878, og har altsaa i 30 Aar haft Sæde i Raadet; kun Etatsraad

Valentiner har i endnu længere Tid været Medlem af vor Bestyrelse. Præsidiet — og sikkert med det alle Bestyrelsesraadets Medlemmer — beklage i høj Grad, at Hr. *Thalbitzer* mener det rigtigst af Helbredshensyn at trække sig tilbage. Paa Bestyrelsens Vegne bringer jeg Dem, Hr. Forpagter *Thalbitzer*, en hjertelig Tak for elskværdigt Samarbejde og for den udmærkede og loyale Støtte, De altid har ydet Selskabet. Kun saare nødigt tage vi Afsked med Dem, og vi haabe, at vi ogsaa i Fremtiden, hvis det gøres nødigt, maa kunne gøre Regning paa Deres Raad og velvillige Interesse. — De til Stede værende sluttede sig hertil ved at rejse sig.

Forpagter *Thalbitzer*: Jeg takker Selskabet for den Velvilje, det altid har vist mig. Der er sket store Forandringer i de 30 Aar, jeg har været Medlem af Bestyrelsesraadet. Viljen til at udrette noget for Selskabet har altid været god, Evnen har det skortet paa; jeg mærker nu, at jeg ikke længer kan paatage mig Arbejdet, og jeg lykønsker Selskabet med min Eftermand. Der er en tre, flre Gange gjort Forsøg paa at undlive dette gamle Selskab, og nylig har der været gjort Forsøg paa det igen. Der har været fremsat Udtalelser om, at det ikke fulgte med, men vi maa huske paa, at det er ingen Landboforening, men et Landhusholdningsselskab, og jeg anser det for en stor Lykke at have et saa gammelt og anset Selskab her i Landet. Jeg vil slutte med en Tak for alt i de forløbne Aar, for den Velvilje, der er vist mig saa vel fra Præsidiets og Bestyrelsesraadets som Funktionærernes Side, og jeg lykønsker Selskabet med Genvalget af Lehnsgreve *Wedell* til Præsident.

Den ledende Præsident gav derpaa nogle Meddelelser om det nedsatte Landarbejderudvalg. Det oplystes herunder, at et af Udvalgets Medlemmer, Direktør *Jørgen Nielsen*, Viby, Jylland, i ret stor Udstrækning havde offentliggjort Meddelelser, der vare blevne ham tilstillede, men som maatte betragtes som fortrolige, da Udvalget endnu ikke havde afsluttet sine Arbejder. Bestyrelsesraadet vedtog derfor, at det skulde meddeles Direktør *Jørgen Nielsen*, at man maatte betragte ham som udtraadt af Udvalget.

Der var af Præsidiet fremsat et Forslag om en Ændring i Lærlingeuddannelsen. Siden 1898 havde der nemlig ingen Lærlinger meldt sig til de mindre Gaarde, og man mente derfor, at denne Afdeling godt kunde udgaa. — Kammerherre *Bech* hen-

stillede dog, at man bibeholdt Afdelingen endnu et Par Aar og satte Lønnen, der nu er 120 Kr. for første og 150 Kr. for andet Aar, op til det samme som for Foderlærlinger, nemlig 175 Kr. og 200 Kr. for henholdsvis første og andet Aar. Denne Henstilling støttedes af Forpagter *Høffding*, Hofjægermester *A. Tesdorpf* og Professor *Westermann*, ligesom det ogsaa henstilledes til Præsidiets nærmere Overvejelse, om de 2-Aars Lærlinger, saafremt de maatte ønske det, ikke kunde tjene det andet Aar paa en større Gaard. — Den ledende Præsident lovede, at Spørgsmaalet skulde blive nærmere overvejet.

Angaaende Statens Planteavlsudvalgs Virksomhed, Prøver med Landbrugsredskaber og -Maskiner samt om Mejerikonsulentvirksomheden var der omdelt Beretninger, som ikke gav Anledning til nogen Udtalelse.

Kammerherre *Schested* gav Meddelelse om de Forhandlinger, der havde været førte med den norske Gesandt, Professor *Hagerup*, angaaende Konferentsraad *W. A. Hansens* Legat. I Fundatsen til dette Legat bestemmes, at Renten i 5 Aar ad Gangen skal tilfalde Færøerne, Finmarken, Island og Grønland. Da Legatet traadte i Kraft, var Norge imidlertid bleven adskilt fra Danmark, og det har derfor hidtil kun været tildelt Færøerne, Island og Grønland. Fra norsk Side har man imidlertid nu forespurgt den danske Regering, om Finmarken fremtidig kunde indgaa i den sædvanlige Turnus, og efter en Forhandling mellem Landhusholdningsselskabet og den norske Gesandt paa den norske Regerings Vegne var man enedes herom, dog saaledes, at Norge ikke kan stille Krav om noget Vederlag for den Aarrække, i hvilken Finmarken ikke har deltaget i Uddelingen af Legatrenterne.

Om Spørgsmaalet angaaende Udgivelse af en Lærebog i Planteavl for Folkeskoler paa Landet meddelte Kasserer *H. C. Larsen*, at Selskabet havde anset det for særdeles ønskeligt, om den i Skoleloven af 24. Marts 1899 indeholdte Bestemmelse om Optagelse af Undervisning i Naturkundskab i Almueskolerne paa Landet kunde udnyttes ved Indførelse af en alm. elementær Undervisning i Planteavl i Skolerne. Det havde i den Anledning vedtaget at udgive en lille Lærebog til Brug ved denne Undervisning og forhandlet med Statens Planteavlsudvalg om, hvorvidt Udarbejdelsen af en saadan Bog burde ske ved Konkurrence eller ved Henvendelse til en enkelt Forfatter, og man

havde da besluttet at rette Henvendelse til daværende Assistent ved Landbohøjskolen, *Anton Christensen*. Manuskriptet til Bogen var nu afleveret, og det var gennemset af Statens Planteavlsudvalg samt af et Udvalg bestaaende af Professor, Dr. *Kølpin Ravn*, Lærer *Teglbjerg* og Taleren. Skriftet forelaa nu godkendt og anbefalet af Statens Planteavlsudvalg og færdigt til Trykning. Landhusholdningsselskabet havde ment, at det vilde være heldigt, om Kultusministeriet vilde have givet Bogen sin Anbefaling, og det havde søgt at opnaa dette; men Ministeriet fandt imidlertid, at Bogen var for speciel og for omfattende til, at det kunde anbefale den til Brug som Lære bog i Folkeskolerne. Selskabet agtede derfor nu at søge at faa den udbredt gennem Danmarks Lærerforening. Bogen trykkes i et Oplag af 5000 Ekspl. Kammerherre *Bech* og Professor *Westermann* hilste Sagen med stor Glæde, men fandt det heldigt, om man lod Bestyrelsen for Danmarks Lærerforening faa Bogen til Gennemsyn inden den kom ud. Kammerherre *Sehested* mente dog ikke, at Selskabet skulde lade Lærerforeningen anbefale Bogen. Landhusholdningsselskabets Navn vejede nok saa meget endnu, at en Bog, udsendt af dette, vilde vinde fornøden Udbredelse, naar Lærerforeningen iøvrigt vilde være behjælpelig hermed.

Om Anvendelse af Konserveringsstoffer til Levnedsmidler meddelte Sekretær *H. Hertel*, at Landhusholdningsselskabet i 1906 havde haft Lejlighed til at udtale sig overfor Ministeriet, om hvorvidt der var Grund til, at Justitsministeriet gjorde Brug af den Tilladelse, som det har i § 7 i Loven om Undersøgelse af Levnedsmidler af 1903 til at bestemme, at Anvendelse af Konserveringsstoffer til Næringsmidler kan forbydes, naar det viser sig, at de ere skadelige for Sundheden. Landhusholdningsselskabet tilraadede, at Ministeriet gjorde Brug af Tilladelsen, og i en udførlig Betænkning henstillede det endvidere, at Anvendelse af Konserveringsstoffer skal være forbudt, kun skal det være tilladt at benytte Kogsalt, Produkter fra Trærøgning, Salpeter, Sukker og Eddike samt Orleans til Smørfarve.

Foruden Landhusholdningsselskabet har Justitsministeriet ogsaa gennem Indenrigsministeriet spurgt Grosserer-Societetets Komité, og denne tilraadede, at foruden de ovennævnte Stoffer skulde det ogsaa være tilladt at benytte ikke-giftige Farve-

stoffer, Olie, Alkohol og Borsyre, endvidere Kobberforbindelser til Grøntsager, dog ikke udover 0.01 Gram metallisk Kobber pr. Kg.; endelig Myresyre af indtil ½ pCt. samt benzoesurt Natron.

Societetets Indstilling blev atter forelagt Landhusholdningsselskabet, der kunde tiltræde, at ikke-giftige Farvestoffer bleve tilladte, og at Olie og Alkohol udtrykkeligt bleve nævnte blandt de tilladte Stoffer. Derimod fraraadede Selskabet bestemt Benyttelsen af Borsyre, Kobberforbindelser, benzoesurt Natron og Myresyre. Sagen gik atter til Societetet, der nu har frafaldet Anvendelse af benzoesurt Natron, men fastholder Borsyre indenfor en Grænse af 1 pCt., Myresyre, dog nu kun indtil 0.15 pCt., samt Kobbersalte til Farvning af Grøntsager. Paa ny fik Selskabet Sagen til Erklæring. I en Indstilling af 21. Septbr. d. A. har Selskabet atter indtrængende advaret mod Benyttelsen af Borsyre, af Myresyre og af Kobbersalte.

Endelig gav Sekretær *Hertel* Meddelelse om et Forslag til Generalforsamlingen fra Landbrugslærer *A. P. Jacobsen*, Dalum, om, at Landhusholdningsselskabet medvirker ved unge Landmænds Anbringelse paa gode Læresteder i Udlandet, men angaaende dette Spørgsmaal henvises til Referatet af Forhandlingerne paa Generalforsamlingen.

Udkomne Bøger.

H. Iversens Regnskabsbog for Landmænd. Ved *Karsten Iversen.* Prøveregnskab. 75 Sider i Folio. 4 Kr. (Konrad Jørgensens Bogtrykkeri. Kolding.)

Den bekendte Landbrugsforfatter *H. Iversen,* som indlagde sig stor Fortjeneste ved sit Arbejde for Indførelse af Regnskab i Landbruget, efterlod sig ved sin Død et Udkast i Tekst og Tal til en ny Udgave af hans »Regnskabsbog for mindre Landbrug«. Formen for selve Regnskabet naaede han dog ikke at faa fuldført i Enkelthederne; men under Udarbejdelsen af Planen drog han sin yngste Søn, *Karsten Iversen,* saa stærkt med ind i Arbejdet, at denne, skønt han var ganske ung, har forstaaet, med nogen Vejledning, at tage sin Faders Arbejde med Regnskabsføringen op, og — efter det foreliggende Resultat at dømme — paa en særdeles fortrinlig Maade. Vejledningen er ydet ham af d'Hrr. Statskonsulent *Fr. Hansen,* Askov, og Forstander *J. J. Hansen,* Lyngby, der begge have staaet i ret nøje Forbindelse med *H. Iversen* og været Sønnens Læremestre. I et Forord til Regnskabsbogen gør de Rede herfor og udtaler, at det har været dem en Glæde at yde *Karsten Iversen* den nødvendige Hjælp ved Regnskabets Udarbejdelse. »Vi har dermed gerne villet yde den afdøde en skyldig Tak for, hvad vi har modtaget af ham, og derved bidrage til at sætte ham et Minde. Men jævnsides hermed har vi følte os overbeviste om, at vi herigennem bidrog til at øge Landmændenes Forstaaelse af og Indsigt i de gode, sunde og solide Tanker om Landbrugsbogføringen, som rørte sig hos *H. Iversen.*«

Regnskabsbogen er delt i 3 Hovedafsnit: 1) Pengeregnskabet, som der efter *H. Iversens* Plan er lagt særlig Vægt paa, med Kassebog, skematisk Oversigt over Indtægt og Udgift samt Aarsopgørelse, 2) Dagbogen med Arbejdsregnskabet og Markregnskabet og 3) Regnskabet med Omsætningen i Stald og Lade (Driftsregnskabet). Disse Afsnit kunne benyttes hver for sig, uafhængige af hverandre; men det fremhæves, at et fuldstændigt Regnskab kun faas ved at føre dem alle. Skulle de bruges enkeltvis, bør det ske i den Orden, hvori de her ere anførte.

Bogen foreligger i to Skikkelser: dels som trykte Skemaer, uden anden Tekst end Overskrifterne, til Brug ved Regnskabsføringen hos de enkelte Landmænd, og dels som et trykt og udfyldt Aarsregnskab, Prøveregnskab, med Vejledning og Tal fra en bestemt Gaards Drift, hvor Iversens Regnskab har været ført i mange Aar. Skemaerne til Pengeregnskabet, 56 Sider, Dagbogen med Arbejdsregnskab og Markregnskab, 58 Sider, og Driftsregnskabet, 36 Sider, der paa en alm. Bondegaard vil være tilstrækkeligt for et Aar, koster til hvert Afsnit for sig, indbundne i stift Bind, 1 Kr. 25 Øre, samlede i een Bog: 3 Kr.

Prøveregnskabet med den forklarende Tekst og de i Skemaerne indførte Tal giver en saa fortrinlig Vejledning til Regnskabets Førelse, at enhver Landmand med dette ved Haanden uden Vanskelighed fra Aar til Aar vil kunne føre sit Regnskab paa de dertil bestemte Skemaer. Alle, som have Kendskab til *Iversens* Regnskaber, ville vide, hvor vel gennemtænkte og gennemprøvede de vare før de kom offentlig frem; men det vil sikkert vise sig, at den nu foreliggende Udgave i enhver Henseende i det mindste staar fuldt paa Højde med sine Forgængere og i flere Retninger, navnlig vedrørende Pengeregnskabet, endogsaa staar over dem. Den har uden Tvivl alle Betingelser for at kunne vinde Indgang som Regnskabsbog, særlig paa almindelige Bøndergaarde. Dens Offentliggørelse tjener Landbrugsstuderende *Karsten Iversen* og hans to Læremestre og Hjælpere til megen Ære, og jeg kan kun slutte mig til det Haab, som disse sidste udtale i Forordet: at den maa blive flittigt benyttet af danske Landmænd.

H. C. Larsen.

Vejledning i Landbrugets Bogføring. Af *A. C. Duborg*, Konsulent for Langelands landøkonomiske Forening. 42 Sider i Kvart. (Aug. Bangs Boghandels Forlag. Kjøbenhavn.)

Vejledningen, der væsentlig er beregnet paa Medlemmer af Kontrolforeninger, giver en Oversigt over Aarsregnskabet paa en Gaard paa 103 Tdr. Ld. med en Ejendomsskyld af 94,000 Kr., hvor Driftsregnskabets maanedlige Opgørelser forudsættes at skulle foretages af Kontrolassistenten, saaledes at det enkelte Medlem af Kontrolforeningen kun har nogle faa daglige Optegnelser at gøre. Bøger til dette Brug — Arbejdsregnskab og Foderregnskab — ere tidligere udgivne af Forfatteren, og Forklaring til deres Benyttelse samt til Aarsregnskabets Affattelse — efter det dobbelte Bogholderis Princip — er meddelt i Vejledningen. Regnskabet synes at give en fornuftig og praktisk overkommelig Oversigt over Rentabiliteten af Landbrugets enkelte Grene. *H. C. Larsen.*

Praktisk Havebog for danske Hjem. Af *Grønvald-Fynbo.* Med et Tillæg om Grønt- og Frugtretter af Fru *L. Buxbom.* 5. Oplag. 120 Sider. 90 Øre. (Milo'ske Bogh. Odense.)

Redegørelse for Forsøg over Forhold vedrørende Svinets Stivsyge. Af Professor *Carl H. Hansen.* Udsendt af det landøkonomiske Forsøgslaboratorium. 19 Sider. (Aug. Bang. Kjøbenh.)

Statistisk Aarbog. 13. Aargang 1908. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 207 Sider. 2 Kr. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Statistisk Aarbog er for alle, der have Interesse for vore økonomiske Forhold (og hvem har ikke det), en uundværlig Haandbog, der er paa en Gang fyldig og dog sammentrængt, nem at finde sig tilrette i. De Oplysninger, den bringer, ere, om end tidligere for største Delen offentliggiorte, dog som oftest ikke nærværende for Tanken, og det er da saare bekvemt at have dem samlede paa ét Sted og nær ved Haanden. Den bringer imidlertid ogsaa de sidste, hidtil uudgivne statistiske Data. I det hele ere de fleste af de Omraader herhjemme, der lader sig talmæssig udforme, dragne med ind i Aarbogen. Fra Landbrugets Omraade bringer den bl. a. Oversigter over Ejendommenes Fordeling efter Hartkornstilliggende og Besiddelsesmaade, Husmandsbrug, oprettede i Henhold til Lovene af 1899 og 1904, Arealets Benyttelse, Høsten i 1907, Kreaturholdet, smitsomme Sygdomme hos Husdyrene, Landejendomssalg i Aarene 1900—1907, Vurdering til Ejendomsskyld, Ind- og Udførsel, Kapitelstakster, Befolkningens Fordeling inden for Landbruget, Landbrugets væsentligste Organisationer og Andelsforetagender, Anvendelsen af

polsk og galizisk Arbejdskraft o. s. v. Nogle enkelte Data fra Aarbogens afvekslende og interessante Stof meddeles her.

I de senere Aar ere Landejendomspriserne stegne ret betydeligt. Ved frit Salg var Gennemsnitsprisen pr. Td. Hartkorn (uden Besætning og Inventar) for de forskellige Ejendomsgrupper og hele Landet under ét følgende:

1907	1905—06 gsnstl.	1900—1904 gsnstl.
Kr.	Kr.	Kr.
6,189	5,715	5,235

Prisen for Besætning og Inventar pr. Td. Hartk. var samtidig:

1,934	1,698	1,472

Men ogsaa Prioritetsbeløbet pr. Td. Hartk. er vokset, det var:

3,898	3,854	3,632

Af Husmandsbrug, oprettede i Henhold til Lovene af 24. Marts 1899 og 22. April 1904, var Tallet den 31. Marts 1908 3,820, til hvilke der var ydet et Statslaan af 15.2 Mill. Kr. Af Husene fandtes de 1,347 paa Øerne og de 2,473 i Jylland.

En Tabel over Detajlpriserne paa forskellige Varer i Aarene 1905 og 1907, indsamlede i Kjøbenhavn, Købstæderne og paa Landet, udviser, at Priserne paa de vigtigste Forbrugsartikler gennemgaaende ere højest i Hovedstaden og lavest paa Landet. Af Tallene fremgaar det endvidere, at det almindelige Prisniveau var højere i 1907 end i 1905. Paa Landet kostede saaledes t. Eks.

		1907. Øre.	1905. Øre.
Æg	pr. Snes	140	120
Alm. Mejeriost	pr. Pd.	19.9	19.8
Smør	—	104	99
Margarine	—	56.1	48.9
Dansk Flæsk	—	60.5	47.8
Fersk Svinekød	—	50.6	42.5
Oksekød	—	48.7	43.1
Kalvekød	—	42.5	34.9
Hvedebrød	—	14.7	13.4
Rugbrød	pr. 8 Pd.	48.8	47.2

Hesteracer og Hesteavl. Af *A. P. Jacobsen.* 91 Sider. 2 Kr. (»Dansk Landbrug«s Forlag. Aarhus.) — En pænt udstyret og vel skreven lille Bog, der fortrinsvis tager Sigte paa Undervisningen i Hesteavl paa vore Landbrugsskoler, men ogsaa vil kunne læses med Udbytte af hesteinteresserede.

Mindre Meddelelser.

Om Planternes Optagelse af Næringsstoffer i forskellige Vækstperioder. I Landwirtschaftliche Versuchsstationen, Bd. 63, 1906, offentliggør *H. Wilfarth, H. Römer* og *G. Wimmer* nogle omfattende Undersøgelser, som ved Forsøgsstationen i Bernburg ere udførte vedrørende det i nærværende Artikels Titel nævnte Spørgsmaal.

Forsøgene omfattede saavel Mark- som Karforsøg. Ved Markforsøgene dyrkedes Byg, Sommerhvede og Kartofler, og ved Karforsøgene Byg, Kartofler, Ærter og Sennep.

Fra et Stykke Jord med ensartet Plantebestand og fra et stort Antal lige store og paa samme Maade gødede Kar blev der i forskellige Vækstperioder høstet et Antal Planter. Disse bleve omhyggeligt adskilte i deres enkelte Bestanddele (Rødder, Stængler, Blade, Avner m. m.), tørrede, vejede og undersøgte. Da Rødderne stadig bleve tagne med i Undersøgelsen, bleve Planterne tagne op med en betydelig Mængde vedhængende Jord, der forsigtig slemmedes bort med Vand.

For Kornarternes Vedkommende skete Prøveudtagningen paa Marken paa følgende Maade: Hele Forsøgsparcellen blev delt i 5 lige store Dele; en af disse blev udelukkende benyttet til fotografiske Optagelser af Planterne i de forskellige Vækstperioder. Hver af de andre 4 Dele benyttedes til Prøveudtagning og til Bestemmelse af Afgrødens Mængde i de enkelte Vegetationsperioder. Naturligvis kunde den ved Prøveudtagningen beskadigede Del ikke benyttes ved de senere Prøveudtagninger. — Ved den første Afgrøde, hvor Planterne endnu vare smaa, udtog man for hver af de 140 Rækker 1 à 2 Planter, ved den anden Afgrøde udtoges der Planter fra hveranden

Række og ved den tredie og fjerde Afgrøde fra hver tredie Række. Angaaende de mange forskellige andre Enkeltheder henvises til Originalafhandlingen, hvor disse faa en indgaaende Omtale, og der skal her kun gives en kort Skildring af Forsøgenes Hovedresultater. Disse sammenstilles af Forfatterne i følgende Sætninger:

1) Næringsstofoptagelsen forløber ikke ens hos de forskellige Plantearter. Medens Byg, Sommerhvede, Ærter og Sennep havde naaet Maksimum i Næringsoptagelse ved Planternes Blomstring og den begyndende Frugtansættelse, blev dette Maksimum af Kartoflen først naaet i den sidste Afgrøde (Slutningen af Vækstperioden).
2) Hele den af Byg, Sommerhvede, Ærter og Sennep optagne Maksimumsmængde af Næringsstoffer vedbliver ikke at være til Stede i Planterne under hele Vækstperioden. Med Undtagelse af Fosforsyre vandrer en større eller mindre Del af de øvrige Plantenæringsstoffer (Kvælstof, Kali og Natron), naar Planterne gaa deres Modning i Møde, tilbage til Jorden.
3) Denne Tilbagevandring af Næringsstoffer synes at være afhængig af den Mængde af disse, der staar til Planternes Raadighed. — Ved Mangel af et Næringsstof (her dog kun paavist for Kaliets Vedkommende) var Tilbagevandringen relativt større end ved fuld Ernæring.
4) Ved Kartofler fandt der ingen Tilbagevandring af Næringsstoffer Sted til Jorden.
5) Tørstofvægten tiltog hos alle Plantearter indtil Modningen.
6) Den producerede Stivelsemængde var under alle Omstændigheder og ved alle Planter med Undtagelse af Sennep, i hvis Frø Stivelsen efterhaanden erstattes med Fedt, altid størst i de modne Afgrøder.

Af *L. Seidler* og *Stutzer**) er der udført lignende Forsøg, ved hvilke man dog indskrænkede sig til at undersøge, hvorledes Næringsstofoptagelsen forløb hos Havren, der ikke var draget ind i de foran omtalte Undersøgelser. — Forsøgene vare udelukkende Karforsøg, og der benyttedes to forskellige Jordarter, nemlig en svær Lermuld, blandet op med Sand

---

*) Untersuchungen über die durch Hafer in den einzelnen Vegetationsperioden bewirkte Aufnahme und Abgabe von Nährstoffen. Journal für Landwirtschaft, 56. Bd., 1908, S. 273.

(Jord A) og kalkholdig Sand, blandet med 5 pCt. Tørvejord (Jord B). — Forsøgets Plan var i alt væsentlig den samme som anvendtes ved Forsøgsstationen i Bernburg, dog anstilledes der mere indgaaende Undersøgelser over Indflydelsen af forskellige Mængder af Kaligødning paa Næringsstofoptagelsen. Den første Afgrøde toges 4 Uger efter Sædens Fremspiring (11. Juni), 2. Afgrøde ved begyndende Aksdannelse (2. Juli), 3. Afgrøde ved fuld Blomstring (23. Juli) og 4. Afgrøde ved fuld Modning (10. August).

Af de i Lerjorden voksende Planter optoges der i de første 4 Uger over 50 pCt. og af de i Sandjorden voksende Planter over 60 pCt. af hele den optagne Kvælstofmængde. — Med en enkelt Undtagelse viste alle Forsøgene Maksimumsudbytte af Kvælstof i 3. Afgrøde (fuld Blomstring). Sætter man det her fundne Kvælstofindhold = 100, saa indeholdt Planterne ved fuld Modning (4. Afgrøde) følgende Mængder af Kvælstof:

Gram Kali (K_2O) pr. Kar.	Jord A.	Jord B.
0	83.2	75.2
0.063	90.8	86.3
0.158	84.9	83.0
0.316	—	89.7
0.632	93.8	74.1

Mængden af tilbagevandret Kvælstof, der i alle Tilfælde er betydeligt, kan af disse Tal ikke ses at være paavirket af den forskellige Kalitilførsel.

Det største Udbytte af Kali træffes altid i 3. Afgrøde, medens der under Modningsperioden er vandret en betydelig Mængde Kali fra Planterne tilbage til Jorden. Kaligødningen har haft Indflydelse paa Kaliets Tilbagevandring, men Indflydelsen gaar dog her ikke i samme Retning ved de enkelte Forsøg.

Sætter man det i 3. Afgrøde fundne Kaliindhold = 100, saa indeholdt Planterne ved fuld Modning (4. Afgrøde) følgende Mængder af Kali:

Gram Kali (K_2O) pr. Kar.	Jord A.	Jord B.
0	71.2	—
0.063	70.4	81.9
0.158	58.8	94.6
0.316	80.4	75.7
0.632	48.0	66.9

Det højeste Indhold af Natron fandtes i 4. Afgrøde. Kun i et Tilfælde (Jord B med den stærke Kaligødning) var der i den sidste Periode foregaaet en ringe Tilbagevandring af Natron til Jorden.

Fosforsyreindholdet var næsten altid størst ved Slutningen af Vegetationsperioden, og ogsaa Kalken vandrede kun i enkelte Tilfælde i Perioden mellem Blomstringen og den fulde Modning i ringe Mængde tilbage til Jorden.

Disse Undersøgelser have altsaa i Overensstemmelse med de foran omtalte Undersøgelser fra Forsøgsstationen i Bernburg vist det interessante og vigtige Forhold, at visse Plantenæringsstoffer og i særlig Grad Kali — efter at have fuldbyrdet vigtige Livsfunktioner i Planterne — under Modningsperioden vandre fra disse tilbage til Jorden. — At der virkelig er Tale om en saadan Tilbagevandring af Kali og Kvælstof*) og ikke blot om Tab ved Henfald af Plantedele, hævder Wilforth, Römer og Wimmer med stor Bestemthed. — Saa store Tab i selve Afgrøden, som vilde svare til den ved disse Forsøg stedfundne Formindskelse i Kali- og Kvælstofindholdet, anse de — og sikkert med Rette — for ganske udelukkede, og for Tilbagevandringen af de to nævnte Stoffer taler ogsaa den Omstændighed, at der jo ikke ved nogen af de refererede Forsøg er konstateret en lignende Formindskelse i Fosforsyreindholdet. *Harald R. Christensen.*

Salpeterlagene i Chile. Ofte har den Paastand været fremsat, at disse ville være opbrugte i Løbet af forholdsvis kort Tid, inden 25, 30 eller 40 Aar vare forløbne. Nu er der af Regeringen i Chile foretaget, som det synes, nøjagtige og ædruelige Beregninger over Lagenes Størrelse, og efter disse Beregninger skulle Lagene selv ved en Produktion, der er dobbelt saa stor som den nuværende, være tilstrækkelige endnu i 200 à 300 Aar.

---

*) Den Mulighed er dog ogsaa til Stede, at den stedfundne Formindskelse i Indholdet af Kvælstof kan skyldes, at der i Planterne foregaa ukendte Sønderdelingsprocesser, ved hvilke der frigøres Kvælstof.

Konsulentmødet i 1908.

Dette var ligesom tidligere delt i 2 Afdelinger: Sektionsmøder af Konsulenter og det almindelige Konsulentmøde. Sektionsmøderne afholdtes Mandagen den 26. Oktober 1908 i Wittmacks Lokaler, Holmens Kanal Nr. 17, og vare delte i 3 Afdelinger: Husdyrbrug og Fjerkræavl under Ledelse af Statskonsulent *P. A. Mørkeberg,* Planteavl under Ledelse af Statskonsulent *Fr. Hansen* og Mejeribrug under Ledelse af Statskonsulent *A. P. Hansen.*

Det almindelige Konsulentmøde afholdtes samme Sted Dagen efter, Tirsdagen den 27. Oktober 1908, og heri deltog:

Landbrugsminister Anders Nielsen.
Departemenschef L. E. Wulff.

Præsidenterne i Det kgl. d. Landhusholdningsselskab:

Lehnsgreve Wedell, der ledede Mødet,
Kammerherre Sehested og
Hofjægermester Friis.

Følgende Formænd for Fællesforeninger:

Lehnsgreve Ahlefeldt-Laurvigen, Tranekær, Formand for de samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift.

Kammerherre C. Bech, Engelsholm, Formand for Foreningen af jyske Landboforeninger.

Forpagter O. Høffding, Formand for de samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift.

Greve L. Reventlow, Rudbjerggaard, Formand for de samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger.

Følgende Foreningsformænd:

Godsejer A. Bech, Kruusesminde, Formand for Sorø Amts landøkonomiske Selskab.

Gaardejer K. M. Christensen Klastrup, Hjørring, Formand for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Hjørring Amt.

Gaardejer Hans Duborg, Gredsted, Formand for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Sydvestjylland.

Proprietær L. J. Færch, Rørbækgaard, Formand for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Aalborg Amt.

Gaardejer Jens Hansen, Nakke, Formand for Ods Herreds Landboforening.

Gaardejer J. Haurballe, Haurballegaard, Formand for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Fredericiakredsen.

Proprietær M. S. Holm, Madebjerggaard, Formand for Samsø Landboforening.

Gaardejer P. Jeppesen, Grønning, Formand for Salling Landboforening.

Proprietær H. Madsen, Slangerupgaard, Formand for Ringstedegnens Landboforening.

Folkethingsmand Kr. Pedersen, Sandby, Formand for Holbæk Amts Landboforening.

Mølleejer Lars Petersen, Strølille, Formand for Frederiksborg Amts Landboforening.

Grosserer Vilh. Petersen, Kjøbenhavn, Formand for Foreningen til Fjerkræavlens Fremme i Danmark.

Baron Rosenkrantz-Charisius, Formand for Foreningen for Danmarks Fjerkræavl.

Gaardejer P. Svendsen, Egebjerg, Formand for Horsens Landbrugsforening.

Endvidere som Indbudte:

Veterinærkonsulent J. Arup.
Redaktør A. Bing.
Professor B. Bøggild.
Assistent Harald R. Christensen.
Bestyrer K. Dorph-Petersen.
Mejerikonsulent G. Ellbrecht.
Landbrugskonsulent H. Faber.
Dr. Hollmann.
Sekretær A. P. Jensen.
Professor C. O. Jensen.
Sekretær F. S. Jensen.
Assistent E. Lindhard.
Overassistent H. P. Lunde.
Fuldmægtig, Cand. jur. K. Valløe.
Konsulent O. Wennevold.
Professor T. Westermann.

Følgende Statskonsulenter:

Statskonsulent J. Jensen, Kjøbenhavn.
— P. A. Mørkeberg, Kjøbenhavn.
— A. Appel, Aarhus.
— Fr. Hansen, Askov, Vejen.
— K. Hansen, Lyngby.
— C. V. Birk, Holte.
— W. Riedel, Aarhus.
— N. Hørlyck, Aarhus.
— N. Pedersen, Struer.
— A. P. Hansen, Kjøbenhavn.
— Th. Brask, Fredericia.

Følgende Forsøgsledere*) og Assistenter:

Forsøgsleder A. J. Hansen, Tylstrup.
— N. A. Hansen, Aarslev.
— L. Helweg, Kjøbenhavn.
— N. J. Nielsen, Studsgaard.

Assistent i Svineavl, Dyrlæge J. Albrechtsen, Aakirkeby.
— P. Gommesen, Grøndalslund, Randers.
— K. N. Kristensen, Korsagergd., Brørup.

Endvidere havde følgende Foreningskonsulenter, der modtage Statsbidrag til deres Lønning, Forpligtelse til at give Møde:

Ritmester J. C. A. Schwarz-Nielsen, Virginiavej 2, Kjøbenhavn F, Konsulent i den lettere Hesteavl paa Sjælland og Fyn (Stormgade 8, K).

Landbrugskandidat S. P. Petersen, Aarhus, og
Landbrugskandidat L. Frederiksen, Aarhus, samt
Landbrugskandidat M. K. Kristensen, Skanderborg, Konsulenter for Foreningen af jyske Landboforeninger (Aarhus).

Landbrugskandidat H. B. Koch, Odense,
Landbrugskandidat J. Otto Pedersen, Allerup, Højby, og
Landbrugskandidat Aage Madsen-Mygdal, Dalum, Hjallese, Konsulenter for de samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift (Odense).

Landbrugskandidat O. H. Larsen, Forsinge, Konsulent for de samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift (Stormgade 8, K).

---

*) Forsøgsleder N. P. Nielsen, Tystofte, var ved Sygdom forhindret i at deltage.

Landbrugskandidat C. Lindholm, Nakskov, og
Landbrugskandidat H. A. B. Vestergaard, Abed, Konsulenter for de samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger (Rudbjerggaard, Nakskov). Førstnævnte tillige for Maribo Amts økonomiske Selskab (Gammelgaard, Søllested).

Landbrugskandidat N. R. Nielsen, Nykøbing F., Konsulent for de samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger samt for Nordfalsters og Østlollands Landboforeninger (henholdsvis: Særslev, Stubbekøbing og Killerup, Sakskøbing).

Dyrlæge J. Hegelund, Bakkebo, Brørup, Konsulent for de samv. jyske Mejeriforeninger (Løvel, Viborg).

Landbrugskandidat F. M. Skov, Lunden pr. Svendborg, Konsulent i Kontrolfyring paa Mejerier (Løvel pr. Viborg).

Landbrugslærer N. C. Løje, Tune, Taastrup, Konsulent for de sammensluttede sjællandske Kontrolforeninger (Stormgade 8, K).

Proprietær L. Nielsen*), Kirke-Skensved, Haudrup, Konsulent for Gl. Roskilde Amts og Ramsø-Tune Herr. Landboforeninger (henholdsvis: Nørre-Hyllinge, Roskilde og Solrød, Haudrup).

Landbrugskandidaterne J. P. Fisker og H. Kryger-Larsen, Taastrup, Konsulenter for Kjøbenhavns Amts, Gl. Roskilde Amts og Ramsø-Tune Herreders Landboforeninger.

Fhv. Proprietær W. Saxtorph, og
Landbrugskandidat Boberg Borke**), Hillerød, Konsulenter for Frederiksborg Amts Landboforening (Strølille, Skævinge).

Landbrugskandidat M. Jensen, Jyderup, Konsulent for Holbæk Amts økonomiske Selskab (Lerchenborg, Kallundborg).

---

*) Udeblev uden anmeldt Forfald.
**) Udeblev paa Grund af Sygdom.

Landbrugskandidaterne K. M. Jensen og G. Fog-Petersen, Holbæk, Konsulenter for Holbæk Amts Landboforening (Sandby, Svinninge).

Fhv. Forpagter J. Arnesen, Slagelse, Konsulent for Sorø Amts landøkonomiske Selskab (Kruusesminde, Korsør).

Landbrugskandidat S. Poulsen, Ringsted, Konsulent for Ringstedegnens Landboforening (Slangerupgaard, Ringsted).

Fhv. Forpagter J. M. Friis, Lille Næstved, Næstved, Konsulent for de forenede Landboforeninger og Tyreholdsforeninger i Præstø Amt (Bregentved, Haslev).

Landbrugskandidat V. Thorsen, Bakkebølle, Nyraad St., Planteavlskonsulent for Landboforeningen for mindre Landbrugere i Præstø Amt (Lilbygaard, Mern).

Landbrugskandidat N. Jacobsen, Stege, Konsulent for Møens Landboforening (Hjertebjerg, Stege).

Gaardejer C. Hjorth, Gadeby, Rønne,

Løjtnant H. Holm, Rønne, og

Havebrugskandidat O. Elberg, Frydenlund, Rønne, Konsulenter for Bornholms landøkonomiske Forening.

Hr. Chr. P. Skov, Nakskov, Konsulent for Vestlollands Landboforening (Holmegaard, Nakskov).

Landbrugskandidat A. C. Duborg, Rudkøbing, Konsulent for Langelands landøkonomiske Forening (Tjørnebjerggaard, Rudkøbing).

Fhv. Proprietær M. Helm, Svendborg, Konsulent for Landboforeningen for Svendborg og Omegn (Lykkensprøve, Skaarup).

Husejer P. Henneberg, Engelsholm Mark, Vejle, Konsulent for Vejle Vesteregns Landboforening (Tofthøj, Jellinge).

Landbrugskandidat S. Sørensen, Horsens, Konsulent for Horsens Landbrugsforening (Egebjerg, Horsens) og for Landboforeningen for Tørring og Omegn (Egholmgaard, Tørring).

Hr. H. Hansen, Konsulent for Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening (Haarup, Brædstrup).

Landbrugskandidat F. A. Skaaning, Skanderborg, Konsulent for Skanderborg Landboforening (Leegaardslyst, Skanderborg).

Landbrugskandidat K. Raunkjær, Tranebjerg, Konsulent for Samsø Landboforening (Madebjerggaard, Tranebjerg).

Landbrugskandidat Kjerulf Petersen, Randers, Konsulent for Randers Amts Husholdningsselskab (Risagergaard, Randers).

Landbrugskandidat Kr. Andersen, Kolind, Planteavlskonsulent for Kolind Landboforening (Katrinesminde pr. Trustrup).

Gaardejer J. P. Møller, Løvel, Viborg (tillige Formand for de samvirkende jyske Mejeriforeninger),

Landbrugskandidat M. Nielsen, og

Dyrlæge O. P. Pyndt, Viborg, Konsulenter for Viborg Amts landøkonomiske Forening (Hald, Viborg).

Hr. J. Bruun, Skive, Konsulent for Salling Landboforening (Grønning pr. Jebjerg).

Gaardejer Steffen Christensen*), Burbjerg pr. Holstebro, Planteavlskonsulent for Hjerm-Ginding Herreds Landboforening (Qvistrup, Struer).

Hr. P. Stenbæk, Lødderup, Nykøbing M., Konsulent for Morsø Landboforening (Tødsø, Nykøbing M.).

Landbrugskandidat N. P. Christensen, Grønland pr. Thisted, Planteavlskonsulent for Landboforeningen »Nordthy« (Thisted).

Husmand N. Pedersen, Skaarup, Skern, Konsulent for Bølling-Nørre Herreders Landboforening (Skaarup, Skern).

Hr. D. Westergaard, Hørup, Jelling, Konsulent for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Vejle Amts nordre Del (Thyrsbæk, Vejle).

---

*) Udeblev uden anmeldt Forfald.

Hr. Olesen, Kærbølling pr. Vejle, Planteavlskonsulent for Vejle Amts Landboforening (Toftegaard, Hedensted).

Landbrugskandidat Henriksen, Dalbyover St., Planteavlskonsulent for Mariager og Omegns Landboforening (Mariager).

Fhv. Gaardejer A. Jensen, Skanderborg, Konsulent for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Skanderborg Amt og en Del af Vejle Amt (Haarby, Skanderborg).

Hr. M. Olsen, Taulov, Konsulent for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Egnen mellem Fredericia, Kolding og Vejle (Follerup, Fredericia).

Forstander K. Bak, Malling, Konsulent for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Aarhus Amt (Malling).

Landbrugskandidat C. P. Lauridsen, Aarhus, Planteavlskonsulent for Aarhus Amts landøkonomiske Selskab (Aarhus).

Gaardejer N. Pedersen, Trustrup, Konsulent for Fællesledelsen i Randers-Kredsen (Faarup).

Landbrugskandidat Calundan, Hjørring, Planteavlskonsulent for Landboforeningerne »Hjørring Amt« og »Vendsyssel« (Eskjær pr. Tolne St.).

Gaardejer Cl. Johannsen, Vaarst, Konsulent for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Aalborg Amt (Rørbækgaard, Døstrup).

Gaardejer A. C. Nielsen, S. Saltum, Aabybro, og

Hr. R. J. Mortensen, Aastrup, Hjørring, Konsulenter for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Hjørring Amt (Klastrup, Hjørring).

Gaardejer Ole Thøgersen, Oddersholm, Ydby, Konsulent for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Thisted Amt (Damsgaard, Nykøbing M.).

Hr. N. M. Sørensen, Hee, Konsulent for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Ringkøbing Amt (Aabjerggaard, Bækmarksbro).

Landbrugskandidat M. Gisselbæk, Ringkøbing, Plante-

avlskonsulent for Ulfborg-Hind Herreders Landboforening (Lem pr. Lem St.).

Landbrugskandidat C. K r o g h, Bramminge, Konsulent for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Sydvestjylland (Gredsted, Gredstedbro) og Ribe Amts vestre Landboforeninger (Vejrs pr. Oksbøl).

Landbrugskandidat J. O v e r g a a r d, Varde, Planteavlskonsulent, og Landbrugskandidat N. E s b j e r g, Varde, Havebrugskonsulent for Ribe Amts vestre Landboforeninger (Vejrs pr. Oksbøl).

Hr. C h r. N y e g a a r d, Askov, Vejen, Konsulent for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Kolding-Kredsen (Askov, Vejen).

Landbrugskandidat J e s N i e l s e n, Kolding, Konsulent for Kolding Omegns Landboforening (Askov, Vejen).

Hr. V. A. K o c k, Vesterbrogade 89, Kjøbenhavn V, Konsulent for Foreningen for landøkonomisk Fjerkræavl (Willemoesgade 54, Ø).

Hr. L. N. L a r s e n, Gelsted, og

Hr. S. C a l b e r g, Kjøbenhavn, Konsulenter for Foreningen til Fjerkræavlens Fremme i Danmark (Skindergade 22, K).

Hr. N. M. R. S t e n b æ k, Tommerup, Konsulent for Foreningen for Danmarks Fjerkræavl (Aarhus).

Endelig deltog i Mødet:

Sekretær i Landhusholdningsselskabet, Cand. polit. H. H e r t e l.

Kasserer i Landhusholdningsselskabet, Landbrugskandidat H. C. L a r s e n.

Fuldmægtig i Landhusholdningsselskabet, Justitsraad H. W u l f f,

samt som Stenograf Hr. Ingeniør F e l d i n g.

Dagsordenen for det almindelige Konsulentmøde var følgende:

1. Meddelelser fra Præsidiet.
2. Meddelelser om de paa Sektionsmøderne førte Forhandlinger.
3. De danske Landbrugsprodukters nuværende Stilling paa det engelske Marked. Indleder Hr. Landbrugskonsulent *H. Faber.*
4. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Serum-Laboratorium. Indleder Hr. Professor *C. O. Jensen.*
5. Eventuelt: Sager udenfor Dagsordenen.

1. Meddelelser fra Præsidiet.

Præsidenten (Lehnsgreve Wedell), som ledede Mødet, aabnede det med følgende Udtalelse:

Mine Herrer! Idet jeg har den Ære paa Landhusholdningsselskabets Vegne at aabne det 20. almindelige Konsulentmøde, vil jeg i første Linie tillade mig at rette en Tak til hans Ekscellence Landbrugsministeren, som ved denne Lejlighed viser sin Interesse for Konsulentmøderne ved at komme til Stede her, hvad vi meget paaskønne. Jeg vil derefter tillade mig at byde alle de her Tilstedeværende Velkommen; jeg vil byde Velkommen til Ministeriets Repræsentanter og til vore Gæster, til Statskonsulenterne og til Foreningskonsulenterne, og jeg vil udtale Ønsket om, at dette Samvær i Forening med de Foredrag, som ville blive holdte, maa være tilfredsstillende for os, at det maa give os forøget Interesse for Landbruget og tillige udvirke, at vi faa det rette Syn paa, hvad Landbruget fordrer.

Jeg skal dernæst give nogle korte Meddelelser. Som d'Hrr. ville se, ligger der paa Deres Pladser en Fortegnelse over Deltagerne i dette Møde. Blandt dem vil De finde en ny Mand, som nu er ansat som Mejerikonsulent i Stedet for afdøde Mejerikonsulent Nissen-Dall, nemlig Hr. Statskonsulent Brask. For Foreningskonsulenternes Vedkommende er der ikke andet at notere, end at de sædvanlige Omvekslinger have fundet Sted; der er heldigvis ikke noget Dødsfald at notere. Derimod maa vi desværre notere, at Dyrlæge Oppermann, der var Konsulent indtil 1904, er afgaaet ved Døden, siden vi sidst vare samlede. Det var en elskværdig Mand, som vi alle satte Pris paa

at se ved vore Møder, og som udrettede sin Gerning med stor Interesse og Dygtighed.

Jeg skal kun omtale, at der paa forrige Konsulentmøde blev udtalt det Ønske af Statskonsulent K. Hansen, at Planteavlskonsulenterne maatte faa Adgang til Konsulentmødet for Fremtiden. Det var et Ønske, der var fremkommet fra Planteavlssektionen, og dette Ønske har man søgt at skaffe opfyldt, idet man har gjort Indstilling til Ministeriet om, at ogsaa disse Herrer blandt Landboforeningernes Konsulenter maatte faa den ønskede Adgang. Og Ministeriet er gaaet ind derpaa, saaledes at deres Rejseudgifter ligesom de andre Konsulenters afholdes af de Midler, der stilles til Raadighed af Statskassen.

Ligeledes fremkom paa samme Møde Statskonsulent K. Hansen med Ønsket om, at der maatte blive foretaget en Revision af Loven om Handel med Gødnings- og Foderstoffer. Heri var Landhusholdningsselskabet fuldstændig enigt, idet man ligeledes mente, at det var en Foranstaltning, der trængtes til. Vi indgik derfor med en udførlig Indstilling til Ministeriet og henstillede til det at nedsætte et Udvalg for at tage denne Sag under Behandling. Dette er, hvad Præsidiet har at meddele om Begivenhederne siden sidste Møde.

Efter at derpaa Sekretær H e r t e l paa Præsidentens Anmodning havde oplæst Navnene paa de mødepligtige Konsulenter for at konstatere, hvem af disse der var til Stede, og hvem ikke, gik man over til:

2. Meddelelser om de paa Sektionsmøderne førte Forhandlinger.

A. Husdyrbrugssektionen.

Som Formand for Sektionen i Husdyrbrug aflagde Statskonsulent M ø r k e b e r g følgende Beretning:

Sektionsmødet var godt besøgt. Der var 7 0 D e l t a g e r e, og der blev rigelig Brug for de 4 Timer, som stod til Raadighed fra Kl. 9—1.

Vi havde 2 interessante Punkter paa Dagsordenen. Først talte Konsulent Nyegaard

Om Udnyttelsen af Husdyrlovens § 15.

Denne Paragraf handler som bekendt om Kvægavlsforeninger med særlig gode Betingelser for at kunne danne gode Kvægstammer. 20,000 Kr. staa til Raadighed for dette Formaal. Bedømmelsen foretages af Statstyreskuekommissionerne i deres respektive Distrikter ved Smaaskuer, etablerede i dette bestemte Øjemed af hver konkurerende Forening. Præmier paa indtil 150 Kr. udbetales af Ministeriet efter Indstilling af vedkommende provinsielle Fællesforening.

Indlederen udviklede først denne §'s Tilblivelseshistorie. Den var fremkommen som Erstatning for et Forslag om Tilskud til Opdrætterforeninger, kombinerede Kvægavls- og Kontrolforeninger med gennemført Stambogsføring og intensivt Arbejde mod Stammedannelse.

Og Hensigten med § 15 maatte absolut være at opmuntre de Kvægavlsforeninger, der baade ved Materiale og Virkemaade viste, at de vare paa gode Veje mod Dannelsen af gode Udviklingscentre for Kvægavlen til fortsat energisk Arbejde i samme Retning.

Paragrafen udnyttedes endnu ikke i fuld Udstrækning, idet der kun var uddelt Præmier paa tilsammen 10,800 Kr. til 91 Foreninger.

Men Indlederens Anledning til at drage Spørgsmaalet frem var ikke Ønsket om en større, men om en bedre Udnyttelse af Statsmidlerne.

Det var Indlederens Erfaring, at de forskellige Statstyreskuekommissioner stillede ulige Fordringer angaaende Antallet af de fremstillede Dyr, Oplysningerne om disse og Fremstillingsmaaden, og at der ligeledes var Forskel paa de Principer, der i de forskellige Distrikter lagdes til Grund for Bedømmelsen.

I nogle Distrikter fordredes forholdsvis mere Ungkvæg fremstillet end i andre, nogle Steder lod man sig nøje med Oplysninger om Ydelsen for en bestemt Procentdel af de fremstillede Køer, medens man andre Steder forlangte Oplysning om Ydelsen for alle kontrollerede Køer; nogle Steder lod man sig nøje med en Opstilling af de fremstillede Dyr efter Eksteriør, medens man andre Steder forlangte, at de skulde opstilles familievis. Endelig og ikke mindst lagde man ved Bedømmelsen nogle Steder Hovedvægten paa de fremstillede Hundyrs smukke Eksteriør og ensartede Præg, medens man andre Steder lod Ydelsen og fremtrædende Tegn paa solid og god Nedarvningsevne faa en betydelig Indflydelse.

Det var Indlederens Anskuelse, at der gerne maatte stilles ret strenge Fordringer, naar man blot anvendte en ensartet Fremgangsmaade i alle Distrikter. Til Gengæld burde man ikke udparcellere Bevillingen i Smaapræmier paa 75—100 Kr., som man gjorde i visse Distrikter, men give 150 Kr. til dem, som præmieredes.

Yderligere henstillede han:

1. At Fremstillingen hovedsagenlig skete familievis.
2. At der kræves og opgives Regnskab for alle de fremstillede Dyr, for saa vidt de ere gamle nok.
3. At Bedømmelsen foretages efter en nærmere fastsat Skala, saaledes at Afstamning, Ydelse og Eksteriør i alle Amter tillægges forholdsvis samme Betydning.

Hovedsagen var, at Midlerne komme de Foreninger til Gode, som virkelig have gjort et fortjenstfuldt Arbejde, og som raade over gode Kvægstammer. Som Forholdet nu er, kan en temmelig ny Forening paa en god Egn, der har et Par Mænd med godt Øje for Kreaturbedømmelse, i Reglen faa anerkendt en fremstillet Samling.

En livlig Diskussion fulgte ovenpaa dette Foredrag. I Hovedsagen gav man Taleren Ret i hans Betragtninger.

Nogle ønskede endnu strengere Fremgangsmaader, saaledes at alle Medlemmer af vedkommende Kvægavlsforening tillige skulde være Medlem af en Kontrolforening, at der skulde være gennemført Familiestambogsføring, at Foreningen skulde raade over 1ste Kl. Tyre. — Fra en enkelt Side fremsattes Ønsket om, at de unge Tyre, som fordredes fremstillede, ikke behøvede at tilhøre Medlemmer af Kvægavlsforeninger, men at det maatte anses for tilstrækkeligt, at de vare tillagte af disse.

Fra enkelte Sider fremførtes den Anskuelse, at Statstyreskuekommissionerne undertiden foretog en vel hastig Bedømmelse.

Der fremsattes Ønsket om, at Ydelsen overalt skulde vurderes efter en bestemt Plan.

Alle vare enige om følgende Punkter:

1. De fremstillede Køer maa alle være kontrollerede.
2. Indmeldelsen og Fremstillingen bør ordnes familievis efter Afstamningen i Hunkønslinie.
3. Ved Bedømmelsen tages der foruden Hensynet til Eksteriør og Ydelse tillige særligt Hensyn til Afstamning og Tegn paa god Nedarvningsevne samt til Foreningens Stamtyre.
4. En fyldig Fremstilling af Bedømmelsen optages i Statsdyrskuekommissionens Beretning.
5. Det var ønskeligt, om de fremstillede Dyr først ordnes efter Afstamningen paa mødrene Side, derefter i Henhold til Afstamningen paa fædrene Side og endelig efter Alder.

Det næste Spørgsmaal indlededes af Konsulent Løje. Det lød som følger:

Staa vi overfor en Tilbagegang i Kontrolforeningssagen? Hvad kan der gøres for at bringe mere Liv i den?

Det var et meget indgaaende og oplysende Foredrag, som jeg kun i dets allerstørste Linier kan komme ind paa her.

Indlederen meddelte, at Kontrolforeningerne vel i kvantitativ Henseende vare i stadig Fremgang, om end mindre i de senere Aar end forhen og med ringe Tilbagegang i enkelte Amter, men at denne tilsyneladende rolige Udvikling dækkede over en indre Uro, hvis Aarsager man maatte efterspore for at søge Midler til dens Forebyggelse.

Det viser sig, at der trods Fremgangen i Foreningernes Antal efterhaanden er mange opløste Foreninger, og paa Sjælland, hvor Indlederen har den største Erfaring, er det ingen Sjældenhed, at der af de oprindelige Medlemmer kun er $^1/_3$ tilbage i de nuværende ældre Foreninger, Resten er udgaaet og erstattet af ny.

Der er altsaa ikke den Soliditet i Sagen, som er det bedste Bevis paa en sikker og solid Udvikling.

Aarsagerne hertil maatte væsentlig søges i 1) en for stærk Agitation for Kontrolforeningers Dannelse, hvorved mange uforstaaende ere dragne ind i Arbejdet, og 2) deri at Landmændene have stillet større Forventninger til Foreningerne, end det er lykkedes at opfylde.

Arbejdet bør derfor ikke gaa ud paa nogen stærk Agitation for ny Foreningers Dannelse, men koncentreres om at vække Interessen hos Medlemmerne af de bestaaende Foreninger og befordre Betingelserne for Udførelsen af et godt Arbejde i disse Foreninger.

Og i disse Retninger kan der udrettes meget; thi der

er adskillige Mangler ved Kontrolforeningerne, der kan og bør rettes.

Saaledes er

1. Fodringsregnskabet mangelfuldt, dels fordi det ikke er Resultatet af paalidelige Vejninger, men bygget paa Skøn, ja undertiden paa Digtning, dels fordi Foderenhederne mange Steder udregnes efter for gammeldags eller af andre Grunde uheldige Systemer.
2. Fedtbestemmelsen foregaar ogsaa efter noget forskellige Principer.
3. Regnskabsbøgerne føres ofte ikke planmæssigt, saaledes mangler ikke sjældent Oplysninger eller paalidelige Oplysninger om Afstamning, Løbning og Kælvning, ligesom
4. Mærkningen af saavel voksne som unge Dyr er mangelfuld.

Under disse Omstændigheder kan Resultatet af Kontrolforeningsarbejdet ikke blive tilstrækkelig vejledende.

Det ligger selvfølgelig i Medlemmernes og Bestyrelsens egen Magt at rette en Del af disse Forhold.

Men en Hovedgrund maa søges i Assistenternes mangelfulde og uensartede Uddannelse.

Til Forebyggelse heraf anbefalede Indlederen en Indskrænkning i Antallet af de Skoler, der besørge Assistenternes Uddannelse. Nu foregaar Undervisningen paa 15 Skoler. Det var bedre, om der kun var 4, da der saa kunde anvendes bedre Lærerkræfter. Om en Forlængelse af Uddannelsestiden kunde der næppe blive Tale i større Udstrækning, da Kontrolassistentstillingen vilde vedblive at være midlertidig, selv om man indførte en stigende Lønskala, hvad man burde, for at kalde bedre Kræfter til og for at forebygge, at As-

sistenterne søgte Bierhverv af den Art, som vakte Mistro til Paalideligheden af deres Arbejde (Agentur etc.).

Indlederen vilde anse det for heldigt, at alle Kontrolforeninger indordnede sig under Fællesledelser, hvortil der knyttedes Konsulenter, som dannede Bindeled det mellem Fællesledelserne, de enkelte Foreninger og Assistenterne, og hvis Virksomhed iøvrigt var raadgivende, ikke kontrollerende i Enkelthederne; Ansvaret maatte nemlig ikke tages bort fra Assistenterne og Medlemmerne af Foreningerne.

Indlederen ansaa det dernæst for meget betydningsfuldt, at Konsulenterne i Husdyravl viste Kontrolforeningssagen den største Interesse; thi kun naar Regnskabsføringen i Kontrolforeningerne benyttedes som Grundlag for Avlens Ledelse, fik Medlemmerne og Assistenterne den rette Interesse for Sagen. Det laa ogsaa ganske nær, at Husdyrbrugskonsulenterne ved deres hyppige Besøg hos Landmændene eftersaa, om Kontrolassistenterne udførte Optegnelserne om Afstamning, Løbning og Kælvning samt Mærkningen paa forsvarlig Maade; thi disse Arbejder dannede Grundlaget for al Stambogsføring.

Selv om dette Arbejde af Husdyrbrugskonsulenterne skulde gaa noget ud over »Kaaringen«, vilde Indlederen anse det for forsvarligt, da han ansaa Undersøgelser og Udredning af Arvelighedsforhold vedrørende Ydelsen for vigtigere end »Kaaringsarbejdet«.

Kunde det paavises, at Flertallet af Foreningstyre har hævet Afkommets Ydeevne, vilde dette give saavel Avlsforeningerne som Kontrolforeningerne forøget Tilslutning. Og om der end er meget at anke over Kontrolforeningerne, ansaa Indlederen de indvundne Tal for Mælkemængde, Fedtprocent og Smørmængde for tilstrækkelig paalidelige.

Familiestambogsføringen, som Indlede-

ren ansaa for en vigtig Løftestang for Husdyrbruget, burde vedblivende være et Konsulentarbejde og kun i særegne Tilfælde overlades til Kontrolassistenterne, der i Almindelighed ikke havde de fornødne Forudsætninger for dette Arbejde.

Indlederen mente, at Kontrolforeningerne endnu ikke i Almindelighed burde arbejde ud over det Program, som omfatter Kvægbruget, navnlig af den Grund, at Flertallet af Landmændene endnu ikke er at formaa til at foretage de nødvendige Førstehaandsoptegnelser, der ere det nødvendige Grundlag for ethvert paalideligt Regnskab. Men i de forskellige Landsdele kunde der gøres Forsøg i den Retning, hvor der var særlig Interesse for Sagen.

Naar Kontrolforeningernes Arbejde kom til at hvile paa det nu antydede Grundlag, mente Indlederen, at Sagen vilde vinde Tillid og varig Tilslutning til Gavn for det danske Landbrug.

Efter dette interessante Foredrag opstod der en livlig Diskussion. Med stor Styrke hævdedes det fra enkelt Side, at Vejning af Foderet var en Sag, som nu ikke længere kunde udskydes. Indskrænkning af Tallet paa de Skoler, som besørge Kontrolassistenternes Uddannelse vakte naturligvis nogen Modsigelse. Og der blev fra en enkelt Side talt kraftigt mod en tvungen Sammenslutning af Kontrolforeningerne, hvorimod den frie Sammenslutning ansaas for et stort Gode. En af Deltagerne mente, at Foreninger, omfattende Regnskab for hele Landbruget, havde Fremtiden for sig. Alle vare enige med Indlederen i, at det gjaldt om at gøre Arbejdet i Kontrolforeningerne solidt og tidssvarende for at skabe Tillid til og Udbytte af Virksomheden, og man mente som han, at en bedre Uddannelse af Kontrolassi-

stenterne og et intimt Samarbejde mellem Kontrol- og Kvægavlsforeningerne vare gode Midler til at fremme Medlemmernes Interesse for Sagen og til at sikre dennes Bestaaen og yderligere Udvikling.

B. Planteavlssektionen.

Statskonsulent Fr. Hansen: Ogsaa Planteavlssektionens Møde var rigeligt og godt besøgt, omtrent i samme Udstrækning, som Statskonsulent Mørkeberg nævnede for Husdyrbruget; og hvad Tilslutningen og Diskussionen angaar, tror jeg ikke, den stod tilbage for den første Sektion. Der blev behandlet 3 Emner; det første var:

Fremvisning af og Oplysning om de vigtigste Krydsningsformer af Kaalroer og Turnips.

Det indlededes af Forsøgsleder L. Helweg, som i sit Foredrag fremhævede, hvorledes Samsø Lund og Kjærskov først i 80erne havde godtgjort, at de to Rodfrugtarter vi have, Kaalroe og Turnips, nedstamme henholdsvis fra Raps og Agerkaal, endvidere hvordan disse to Arter Rodfrugter ere særlig udsatte for Krydsninger, saaledes, at Kaalroen navnlig krydses med Raps saavelsom med Agerkaal og Turnips, ligeledes, at Turnips er udsat for Krydsning navnlig med Agerkaal, men at den ogsaa kan krydses med Raps og Kaalroer, dog kun meget nødig. Som Bidrag til Belysning af, hvad der kunde fremkomme af saadanne Krydsningsplanter, havde Hr. Helweg fremstillet en interessant Tavle. Helweg har i Aaret 1905 krydset Kaalroer dels med Raps, dels med Agerkaal. Ca. 190 saadanne Kaalroer ere krydsede.

Den Krydsning, der fandt Sted i 1905, gav et Afkom i 1906, og i dette fandtes ingen synderlig Afvigelser fra Kaalroen. Først i den næste, den anden Generation, kommer der stærke Afvigelser frem; den er altsaa avlet nu i 1908. En særlig Række er Repræsentant for Kryds-

ninger mellem Kaalroe og Raps; og Indlederen fremhævede stærkt den Ensartethed, der findes i Planterne, ganske vist en sørgelig Ensartethed for et Landmandsøje at se, men som Forsøgsmateriale overordentlig instruktivt. Det viser sig her, at Rapsen i høj Grad har slaaet igennem ved denne Krydsning, og at Kaalroens Karakter for største Delen er forsvundet. Alle de andre Krydsningsformer ere Krydsningsprodukter mellem Kaalroe og Agerkaal; og der er her fremkommen en Mængde forskellige, meget afvigende Former, men som allesammen eller dog gennemgaaende have et meget stærkt Præg af Turnips; og det er et Forhold, som Indlederen fremhævede altid vilde gøre sig gældende ved disse Krydsninger. Spørgsmaalet stod for Tiden, fremhævede Indlederen, paa, hvorvidt man ad Krydsningens Vej kan frembringe ny varige Former; og efter hans Udtalelser om det fremstillede Materiale fik man Indtryk af, at han ikke personlig havde stort Haab om, at der vilde fremkomme konstante Racer ud af disse Krydsningsprodukter. Jeg kan allerede her føje til, at i Diskussionen, som fulgte paa, viste det sig, at der var noget delte Meninger om dette. Enkelte mente endogsaa at finde Udtryk i de fremstillede Eksemplarer for, at der sikkert kunde fremkomme saadanne varige Former. Dette er altsaa et Forhold, som har særlig Betydning for Frøavlerne. Men Indlederen fremhævede tillige, at dette Spørgsmaal jo ogsaa er af ret stor Betydning for Rodfrugtdyrkerne, idet det var en kendt Ting, at der fremkommer meget Frø til Landmændene, som de saa, og som bærer mere eller mindre Præg af saadanne Krydsninger, jævnsides med, at der jo ogsaa ofte bliver solgt Landmændene Frø, som bevisligt er Blandinger af Rapsfrø med Kaalroe- eller Turnipsfrø. Indlederen fremhævede særlig for de tilstedeværende Konsulenter, at der var to Ting at iagttage, naar en Landmand søgte Raad eller Oplysning om, hvad hans Roemark fejlede i saa Henseende, nemlig først den, at hvis det var en Blanding af Frø, Landmanden havde faaet, vilde det altid vise sig, at der var bestemt udtalte

Typer f. Eks. for Kaalroer og bestemt udtalte rene Typer for Raps; og ligesaa, hvis det var en Blanding af Turnips- og Rapsfrø, som han nævnede oftest finder Sted, var det let at se, fordi det var bestemte, rene udprægede Former, man havde for sig. Var det derimod Krydsninger, man havde for sig, fremkomne paa forannævnte Maade, vilde det altid vise sig, at der var en Mængde forskellige Overgangsformer.

Indlederen nævnede et aldeles bestemt Eksempel paa, hvordan man ogsaa ved Blandingsformer kunde komme galt afsted, et Eksempel, hvor Indlederen var tilkaldt for at afgive et Skøn over, hvorvidt det virkelig var Kaalroefrø, Manden havde faaet, eller ikke. Det viste sig, at Marken bestod hovedsagelig af Raps. Ved nærmere Undersøgelse blev det godtgjort, at det for en Del hængte sammen med, at denne Mand havde udmærket dygtige Medhjælpere til at udtynde sin Roemark; og de skaane altid de bedste Planter, som de lade blive staaende for at faa den bedste Afgrøde. Men som bekendt vokser Rapsen hurtigere i den første Tid end Kaalroen; derfor bliver det hovedsagelig Rapsen, der faar Lov til at blive staaende. Manden, som havde tilkaldt ham, fik sin Erstatning.

Jeg har allerede nævnt, hvorledes Diskussionen var livlig, og jeg har nævnt Hovedpunkterne, som gjorde sig gældende i denne Diskussion, og skal derfor indskrænke mig til det.

Det andet Punkt, som var paa Dagsordenen, var:

Forevisningsmarkernes Drift og deres Betydning i det landøkonomiske Foreningsarbejde.

Indlederen, Konsulent M. K. Kristensen, oplyste efter statistiske Beretninger, at der sidste Aar har været 33 Forevisningsmarker med et Areal af ca. 34 Tdr. Land, til hvis Drift der ialt er medgaaet ca. 12,000 Kr., og som have været besøgte af ca. 67,000 Mennesker. Han fremhævede dernæst, at Formaalet med Forevisningsmarkerne

som bekendt i sin Tid var defineret saaledes, at det skulde være at demonstrere Resultaterne fra Statens Forsøgsstationer. Dette fandt han imidlertid var lidt for indskrænkede Former at arbejde under med Forevisningsmarkerne. Han fremhævede derfor de enkelte Ting, som skulde finde Sted paa Forevisningsmarkerne, hvor naturligvis ogsaa denne Demonstration af Resultaterne maatte indtage en ret betydelig Plads, saaledes Demonstration af virkelig gode eller mindre gode Sorter, saavel af Sædarter som af Rodfrugter, Ærter, Græsarter, Kløver o. l. Ligeledes mente han, at Plantesygdomme burde demonstreres, og at saadanne lokale Spørgsmaal som Saatidsforsøg med Rug i Vestjylland og Gødningsspørgsmaal i Egne med let Jord burde tages op. Som et væsentligt Moment for, at Forevisningsmarker skulde gøre Gavn, fremhævede han god Beliggenhed, saa at Folk havde let Adgang til dem, men fremfor alt, at Forevisningsmarken var holdt ypperligt, godt ren med brede og lige Gange, lige Skel og Linier, gode yppige Afgrøder, og endelig, at der dertil knyttedes et personligt Tilsyn, som var saa dygtigt og kyndigt, at det kunde bruge Forsøgsmarken som Demonstration for Meddelelser og som Svar paa de Spørgsmaal, som de besøgende ønskede besvarede.

I Diskussionen var man naturligvis fuldtud enig med Foredragsholderen i, at saadan skulde en Forevisningsmark se ud.

Det tredie Spørgsmaal, som blev behandlet, var:

Sædforædling i England med særligt Henblik paa de af Garton anvendte Forædlingsmetoder.

Det indlededes af Konsulent S S ø r e n s e n, som sidste Aar har haft Lejlighed til at aflægge Besøg hos Mr. Garton i England. Indlederen fremhævede, hvordan For ædlingsarbejdet i England i sin Helhed gik i Retning af at fremkalde ny og bedre Former ved Krydsningsavl, og fremhævede det som en Modsætning til den herskende

Forædlingsmetode herhjemme. Han betonede endvidere, at denne Metodes særlig fremtrædende Plads i England maaske hængte sammen med, at de engelske Landmænd i høj Grad forsynede sig fra disse Sædforædlere m. H. t. Udsæd, meget mere end de selv lagde an paa at forædle deres egen Avl. En af disse Sædforædlere, som særlig har tildraget sig Opmærksomheden i de senere Aar, var Brødrene Garton. Han nævnede endvidere, hvordan disse vare de egentlige Sædforædlere, men at de allerede tidligt havde knyttet Forbindelse med Forretningsfolk, som besørgede Handelen og Reklamen. M. H. t. Reklamen nævnede Foredragsholderen ogsaa, at vi jo kendte den saa godt og vidste, hvordan den saa ud fra sidste Foraar. Iøvrigt fremhævede Indlederen, at Arbejdet hos Mr. Garton var overordentlig smukt gennemført. Princippet var jo en gennemført Krydsning, saaledes gennemført paa alle mulige Ledder og Kanter, at en Tavle, han fremviste som Eksempel derpaa, indeholdt næsten alle mulige Former, der kunde være Tale om at krydse.

Han nævnede endvidere, at Mr. Garton havde den Opfattelse, at det ved at samle alle disse forskellige Egenskaber maatte være muligt at faa et Produkt, hvor alle de enkelte Egenskaber, man ønskede samlede i et Individ, vare indeholdte. Indlederen mente at turde sige, at Mr. Garton havde mange saadanne ret smukke og gode Krydsningsprodukter at fremvise, og som gav gode Resultater. Han nævnede enkelte Eksempler paa Udbyttet, som det havde stillet sig ovre i England; man fik dog nærmest deraf det Indtryk, at Mr. Gartons Former ikke havde overgaaet, hvad man allerede i Forvejen havde af gode Former i England.

I Tilslutning til dette Foredrag udspandt der sig en meget livlig Diskussion, hvoraf det fremgik, at navnlig en enkelt Deltager i Diskussionen, som ogsaa havde besøgt Sædforædlerne i England, stillede sig mere skeptisk overfor dette Arbejde end Indlederen selv. Under Diskussionen fremkom ligeledes nogle Meddelelser om Forsøgsresultater

her i Landet fra sidste Aar; der blev f. Eks. nævnt en Landboforening, hvor der var gennemført, saavidt man kunde skønne, meget paalidelige Forsøg, hvorved der var høstet 18 % mindre af Gartons Former end af gode danske Former. I en anden Forening var der høstet 400 Pund Kærne mindre pr. Td. Land af Gartons Former end af de gode danske Stammer. Fra alle Sider var man enig med Indlederen i, at man ikke burde vise Mr. Gartons Prøver væk som noget aldeles ubrugeligt for os, men at man burde tage dem op til god solid Prøve, og at man overfor Landmændene skulde sige: Vær ikke for ivrige efter at prøve det, før det er undersøgt ved grundige Forsøg.

Som Slutning paa Forhandlingerne i dette Sektionsmøde blev det overdraget mig at gøre en Henstilling til det høje Præsidium, om der ikke i Fremtiden maatte blive tilsendt de enkelte Konsulenter en Dagsorden for Mødet, idet man vedgik, at man allesammen havde det, ligesom Folk i Almindelighed har det: Man læser i Bladene, og saa kan man huske, hvad Tid og Klokkeslet Mødet skulde være, $^1/_2$ Time efter at have læst det, men derefter havde man glemt det.

Den ledende Præsident: Det skal blive taget under Overvejelse af Præsidiet.

C. Mejeribrugssektionen.

Statskonsulent A. P. Hansen: Mejeribrugssektionen havde paa Dagsordenen til Forhandling to Spørgsmaal, nemlig: 1) Kvalitetsbetaling for Smør, 2) Betimeligheden af at søge oprettet fælles Ostelagere. Om det var disse Spørgsmaals noget snævert faglige Karakter, eller andre Grunde, som bevirkede, at Sektionen i Aar havde noget færre Deltagere end f. Eks. i Fjor, skal jeg lade være usagt, men den meget livlige Diskussion, der førtes efter Indledningsforedragene ved begge Spørgsmaal, klargjorde i hvert Fald, at saavel selve Spørgsmaalene, som den udmærkede Maade, hvor-

paa de bleve fremlagte, var egnet til at fange de tilstedeværendes Interesse.

Det første Spørgsmaal handlede som nævnt om K v a l i t e t s b e t a l i n g f o r S m ø r og blev indledet af Statskonsulent H ø r l y c k. Indlederen begyndte med at omtale, at der indenfor Mejeribruget i de senere Aar havde været en vis Stilstand i Udviklingen, og at der ofte var Vanskeligheder ved at faa forskellige Fremskridt praktiserede, og efter Talerens Mening var en af de værste Hindringer for Fremskridt den, at snart sagt alt dansk Smør blev betalt med samme Pris. Taleren gjorde opmærksom paa, at Hovedgrunden til, at det danske Mejeribrug har kunnet naa saa vidt, som Tilfældet er, er den, at Mælken er blevet samlet i saa store Mængder paa enkelte Steder, og der underkastet den samme Behandling, hvorved det er muligt at fremstille et ensartet Produkt, i Modsætning til tidligere, hvor Smørret ofte var i høj Grad forskelligt med Hensyn til Farve, Smag, Saltning o. s. v. Store Fremskridt vare endvidere sket ved Indførelse af forbedrede Maskiner, Pasteurisering af Fløden samt Benyttelse af Renkulturer ved Syrningen; men alle disse Fremskridt ligge allerede nu noget tilbage i Tiden, og de sidste 5—6 Aar have ikke i væsentlig Grad tilført noget nyt.

Taleren udtalte, at nu beroede det danske Smørs Stilling i England væsentlig paa, at det fremkom i ensartede Mængder hele Aaret rundt; de engelske Købmænd og Kunderne der kunde derved stole paa, at de hver Uge havde bestemte Mængder Smør at regne med. Taleren ansaa det imidlertid for muligt at komme videre, men dertil krævedes først og fremmest en Erkendelse af, at de danske Smørproducenter endnu ikke ere fuldkomne, men have adskilligt at lære, og dernæst, at de Mejerier, som alvorlig anstrængte sig for at fremstille et virkelig fint Produkt, ogsaa — naar dette lykkedes — fik det betalt med en større Pris, end de Mejerier kunde opnaa, som lod fem være lige og ofte leverede et mindre godt Produkt. Taleren paaviste gennem Resultater fra forskellige Udstillinger,

at navnlig Sommersmørret ofte var af mindre god Kvalitet, og at denne mindre gode Kvalitet regelmæssig fremkom i Tilknytning til Varmeperioderne i Sommertiden, hvilket for en Del skyldtes, at Mælken ikke blev tilstrækkelig afkølet og derfor fremkom til Mejeriet i mindre god Tilstand under saadanne Perioder, navnlig i deres Begyndelse, men Taleren mente dog ikke, at al Skylden for et daarligt Smørprodukt maatte lægges over paa Mælken, men at forskellige Smørfejl skyldtes en uheldig og mindre godt ledet Syrning; dette, mente Taleren, havde man Lov til at slutte deraf, at der i saadanne Varmeperioder var mindre Forskel i den leverede Mælks Kvalitet end i det fremstillede Smørs. Iøvrigt var det Talerens Mening, at der igennem forbedret Afkøling af Mælken, Mælkebedømmelse og omhyggelig gennemført Syrning var store Betingelser for Fremskridt, men der var ikke meget Haab om at gennemføre disse, saa længe Smørret ikke blev betalt efter Kvalitet.

Taleren gik derefter over til at omtale, hvorledes en saadan Kvalitetsbetaling af Smør kan praktiseres, og henviste til, at Eksportforeningerne havde begyndt at indføre den, saaledes at den Bedømmelse, som Smørret blev underkastet i Eksportforeningerne, forinden det afgik til England, afgav et væsentligt Grundlag for Afregning til Mejerierne; men da det særlig er Holdbarheden, det drejer sig om, maa denne medregnes ved Kvalitetsbetaling, og det kan da ske saaledes, at samtidig med, at den ugentlige Smørproduktion afgaar fra Mejeriet til Køberen og hos denne bliver bedømt, afsendes tillige en mindre Bøtte, indeholdende en Prøve af en bestemt Dags Produktion. Denne Bøtte henstaar i Køberens Kælder i 14 Dage og bliver da bedømt. Denne Bedømmelse lægges sammen med den første, og deles med to, og det derved frekomne Middeltal danner saa Grundlaget for Betaling af Smørret. Taleren hævdede, at en saadan Kvalitetsbetaling lige saa godt kan gennemføres i den private Smørhandel som i Eksportforeningerne, idet Mejeriforeningerne kunde op-

rette centralt beliggende Bedømmelsessteder, hvortil der sendes en forud indkaldt Bøtte Smør fra hvert Mejeri i Kredsen samtidig med, at Ugens Produktion afgaar til Smørhandleren. Denne Smørprøve bedømmes efter 14 Dages Forløb, hvorved Holdbarhedsgraden kunde danne Grundlaget for Afregningen. Ved Afregningen foreslog Taleren, at det Smør, som ved Bedømmelserne fik Middelkarakter, skulde betales med Middelpris, og at der derefter skulde tillægges eller fradrages et vist Antal Ører for hvert Point, det øvrige Smør havde over eller under Middelkarakter. En saadan Ordning mente Taleren vilde kunne faa stor Betydning for Kvaliteten, og han hævdede, den kunde gennemføres uden Forstyrrelse af nogen Art i Mejeriernes Forhold.

Taleren sluttede med at udtale, at gennem Udstillinger og paa anden Maade var der gjort et stort Arbejde, men der var mange Forhold, som endnu vare uklare, ogsaa indenfor Mejeriets fire Vægge, og han præciserede stærkt det ønskelige i, at der her i Landet kunde blive oprettet et Forsøgsmejeri, som var saaledes udrustet, at de mange Mejerispørgsmaal af kemisk og bakteriologisk Art, som Mejeribruget staar uklare overfor, kunde løses.

En meget livlig Diskussion paafulgte, og det fremgik af denne, at Deltagerne vare enige i, at der burde arbejdes paa at indføre Kvalitetsbetaling, men der var nogen Uenighed om, hvorvidt man straks skulde tilstræbe Kvalitetsbetaling for Smør, eller man først skulde søge en saadan indført for den til Mejerierne leverede Mælk. Deltagerne vare ligeledes enige med Indlederen om Ønskeligheden af at faa oprettet et Forsøgsmejeri, idet det erkendtes, at der var mange Spørgsmaal paa dette Omraade, som vanskelig lod sig løse paa tilfredsstillende Maade under vore nuværende Forhold.

Det næste Spørgsmaal paa Dagsordenen hed: »Betimeligheden af at søge oprettet fælles

Ostelagre« og indlededes af Statskonsulent Brask. Taleren begyndte med at udtale som sin Opfattelse, at en saadan Foranstaltning vilde have stor Betydning for vor Osteproduktion, og han omtalte, hvorledes han havde set denne Sag gennemført i Amerika. I Kanada har Regeringen taget Sagen op og bygget store Lagerrum, hvortil Mejerierne indsende deres Ost. I Wisconsin findes der Andelslagre oprettede af Mejerierne, hvortil Ostene indsendes og henligge for Mejeriernes Regning, indtil Salg finder Sted. Desuden have de store Ostehandlerfirmaer i Almindelighed store Lagerrum, hvortil Ostene kunne sendes til Lagring og Salg. Osten sendes i Almindelighed til Lagrene i ret grøn Tilstand og emballeret i Spaanæsker, som kunne indeholde færre eller flere, alt efter Ostenes Størrelse og Form.

Taleren udtalte, at skulde Sagen tages op herhjemme, maatte det til at begynde med nærmest være de Mejerier, der havde en forholdsvis lille og periodisk Osteproduktion, idet disse som oftest havde mindre heldige Lokaler for Lagring af Osten paa heldig Maade. Gode Lagerlokaler ere imidlertid dyre at indrette, og for de mange Mejerier, som kun have en lille Produktion, vilde det være for kostbart for dem selv at bygge Lagerlokaler paa tidssvarende Maade, men da dette er af største Betydning for Osteproduktionens Godhed og Rentabilitet, mente Taleren, at et større eller mindre Antal Mejerier, alt efter Omstændighederne, burde slutte sig sammen og bygge et Ostelager paa et centralt beliggende Sted, og han paapegede, at de derigennem vilde kunne opnaa følgende Fordele:

1) Mejerierne vilde spare en Del af de Penge, som medgaa til at bygge et godt Lagerlokale paa selve Mejeriet, idet det er billigere at bygge et stort Lokale end mange smaa. 2) Mejerierne vilde kunne opnaa en højere Pris for Osten, dels fordi Lagringen kunde blive bedre og dels fordi Ost fra forskellige Mejerier, naar den iøvrigt var lavet ens med Hensyn til Fedme, Farve o s. v., kunde

sælges som ét Mærke, og derved opnaa højere Pris, særlig til Eksport. 3) Mejerier med periodisk Ostelavning vilde kunne spare noget Folkehold, naar de bleve fritaget for Pasningen af Osten. 4) Fælleslagringen vilde kunne blive et Middel til at fremme Produktionen af bestemte Ostetyper, saavel hvad Størrelse og Form som Fedme angaar, og Taleren hævdede, at alene dette sidste Punkt var af stor Betydning, da en saadan ensartet Produktion sikkert vilde være til Gavn baade for Producent, Forhandler og Forbruger. Taleren udtalte, at for Tiden kan man ikke i ret mange Tilfælde gaa ind i en Osteforretning og faa netop den Slags Ost, man ønsker, naar det ikke netop er en speciel Slags, f. Eks. Camembert- eller Roquefort-Ost, — der altid fremkommer i bestemt Indpakning, — idet dansk Ost fremkommer i et Utal af Kvaliteter, lige fra Ost af Mælk, renskummet paa Centrifuge, og til Ost lavet af hel Sødmælk, og den sælges under endnu flere mere eller mindre smuktklingende Navne, der i de fleste Tilfælde ikke have noget med Kvaliteten at gøre og ingenlunde altid anvendes paa den samme Slags Ost. Taleren hævdede, at igennem Ensartethed i Ostetyper og Kvaliteter vilde det være muligt at øge Forbruget af Ost, hvilket han ansaa for meget heldigt, da Ost var et sundt og billigt Næringsmiddel.

Med Hensyn til Opførelsen af fælles Ostelagre mente Taleren, at saadanne burde bygges af Mejerierne selv, efter Andelssystemet, og med Forpligtelse for Mejerierne til at levere hele deres Osteproduktion dertil. De burde ligge paa et centralt Sted i en Købstad eller ved en Landstation. Paa Lageret burde Ostene henligge for Mejeriets Regning, indtil Salget finder Sted, hvorfor hvert Mejeris Produktion gives et særligt Mærke eller Nummer ved Ankomsten til Lageret, saaledes at den altid kan findes igen, selv om den paa Lageret lægges sammen med Ost af samme Kvalitet fra andre Mejerier. Endvidere udtalte Taleren, at den Mand, som skulde passe og bestyre Lage-

ret, tillig burde være saa handelskyndig, at han kunde afsætte Ostene paa heldigste Maade.

Taleren omtalte derefter de Fordringer der maatte stilles til et saadant Lager med Hensyn til Isolation, Køling o. s. v., og sluttede med at udtale, at i et Andelsland som Danmark vilde et saadant Spørgsmaal let og paa bedste Maade kunne løses af Mejerierne, og at det ogsaa for Smørlavningen paa Mejrierne vilde være af Betydning. om Ostens Lagring blev skilt ud, da den tog megen Tid og Arbejde.

Under den livlige Diskussion af det indledede Spørgsmaal udtaltes der megen Sympati for Tanken, og det oplystes, at der i 1894 var gjort Forsøg paa at oprette et saadant Lager paa Fyn, men Sagen strandede den Gang paa Leveringspligten. Det blev iøvrigt under Diskussionen fremhævet, at skulde saadanne Ostelagre oprettes, da maatte de være store, idet de forskellige Sorter af Ost, som kunde tænkes at indgaa paa Lageret, krævede forskellige Forhold under Lagringen. Ligeledes blev forskellige Forhold af mere speciel Natur vedrørende Indretning af Ostelagre omtalt. Fra enkelt Side blev der gjort gældende, at paa de Mejerier, hvor Ostelavning var lille og periodisk, var den særlig beregnet paa at tilfredsstille Andelshavernes Forbrug, og for saadanne Mejerier vilde fælles Ostelagre næppe kunne faa Betydning. Deltagerne vare alle enige om, at alt, hvad der kunde bidrage til at fremme en mere ensartet Osteproduktion med Hensyn til Fedme, Form og Størrelse vilde det være ønskeligt at have Opmærksomheden henvendt paa, og hertil hørte muligvis Fælleslagring.

Udenfor Dagsordenen fremviste Prof. Orla Jensen en af ham konstrueret Fugtighedsmaaler (Phycrometer), som Mødets Deltagere fandt meget praktisk.

Man gik derefter til den følgende Sag paa Dagsordenen, som var:

3. De danske Landbrugsprodukters nuværende Stilling paa det engelske Marked.

Landbrugskonsulent H. Faber udtalte sig saaledes: Det kgl. Landhusholdningsselskab har ønsket, at jeg ved denne Lejlighed skulde give en Oversigt over vore Landbrugsprodukters Stilling paa det engelske Marked. Emnet er saa omfattende, at det kræver en Begrænsning. Jeg har derfor valgt at holde mig til de to vigtigste af Produkterne, nemlig Smørret og Flæsket. En Oversigt kan gives for det forløbne Aar eller for en længere Periode. Jeg har valgt at kaste Blikket tilbage over en længere Aarrække, fordi jeg finder, at det Overblik, som derved vindes, tyder paa eller giver berettiget Haab om en ret lys Fremtid for vore to store Eksportgrene, naar vi da blot selv ville gøre vor Del af Arbejdet, levere Varer af god Kvalitet i en regelmæssig Forsyning. Jeg har endelig valgt eller rettere, jeg har følt det som en Pligt, jeg ikke kunde gaa udenom, ikke at nøjes med at fremhæve vore Produkters udmærkede Egenskaber, men ogsaa at omtale de Klager, der ere rejste imod dem, og søge om muligt at finde Aarsagen til de begaaede Fejl for derigennem at faa dem fjernede.

Om vort Smørs Stilling er der ikke meget nyt at sige, naar man ser den lidt paa Afstand, i de store Træk. Det er de tre Faktorer: den ensartede gode Kvalitet, den ligelige Fordeling gennem Aarets tolv Maaneder og den ubetingede Tillid til Smørrets Ægthed, som betinger det danske Smørs gode og velbefæstede Stilling i Markedet. Arbejdet for den gode Kvalitet maa aldrig slappes, der er meget endnu at gøre, særlig ved at give Mejerierne et bedre Raastof, renere Mælk, at arbejde med.

Det vil være bekendt, at jeg, i Anledning af de skærpede Bestemmelser i England angaaende Vandmængden i Smør og det bestemte Forbud mod Indførsel af Smør med over 16 % Vand, har advaret stærkt og gen-

tagende, ikke blot mod den stigende Vandmængde i det danske Smør, men navnlig mod den foruroligende Stigning i Antallet af Tilfælde med for meget Vand, som er forekommet i de seneste Aar. Advarslen har ikke været overflødig. I Februar i Aar tog det britiske Toldvæsen i Goole en Prøve fra et Parti dansk Smør paa tyve Fustager, i hvilken Prøve der i Regeringslaboratoriet fandtes 17,2 % Vand, medens der i Steins Laboratorium i en fra mig indsendt samtidig udtaget Duplikatprøve fandtes 17,8 %. Der skete Henvendelse fra den engelske Regerings Side til vort Gesandtskab derom, ligesom Modtageren af Smørret fik Meddelelse om, at man denne Gang vilde lade ham slippe, men at han i Gentagelsestilfælde vilde blive tiltalt, og der er intet Forsvar muligt i en saadan Sag. Modtageren var en af det danske Landbrugs allerstørste Kunder. Men heldigvis har Advarslen heller ikke været forgæves. Der har været en meget paafaldende Forbedring i dette Forhold, som det vil fremgaa af følgende Tabel, som er uddraget af Forsøgslaboratoriets Beretninger om sammenhængende Rækker af Smørudstillinger.

Der er en stærk Opgang i Antallet af Overskridelser indtil Udgangen af i Fjor og tilmed en Opgang i Antallet af de Tilfælde, hvor Overskridelserne vare store. Saa indtræder der i Aar en stor Forbedring. Ikke blot er Antallet af Overskridelser stærkt reduceret, men der er slet ingen store Overskridelser; af Tilfælde med mellem 16 og 17 % Vand ligger mange meget nær ved de 16 % og vilde, ved en eventuel Prøveudtagning og Undersøgelse i Storbritannien, sikkert slet ikke vise for meget Vand. Dette er i høj Grad tilfredsstillende og røber, med hvilken Dygtighed og Alvor der er arbejdet paa Mejerierne for at rette den paapegede Fejl og hævde vort Smørs berettiget høje Renomme.

I Kolonnen tilhøjre er angivet nogle Tal, som ere udregnede paa følgende Maade for at faa en mere umiddelbar Sammenligning mellem de forskellige Aar. Hver Prøve

Tabel I.

Antal Tilfælde af Smør med over 16% Vand, i de 3 første Kvartaler af de sidste 5 Aar.

	16—17	17—18	18—19	19—20	20—21	Procent Vand over 16 i 1000 Prøver
1904	38	8	2	2	»	34
1905	41	4	1	2	»	29
1906	57	9	5	2	1	50
1907	64	14	3	1	2	57
1908	48	4	»	»	»	27

Smør med en Vandprocent mellem 16 og 17 er regnet for at indeholde 1 Procent for meget Vand, hver Prøve med mellem 17 og 18 Procent er regnet for at indeholde 2 Procent for meget Vand, mellem 18 og 19 er regnet til 3 Procent for meget o. s. v. Saaledes er for hvert Aar optalt det samlede Antal Procent Vand over 16 og dette Antal er saa reduceret til 1000 Prøver. Derved faas Tal for de enkelte Aar, som kunne sammenlignes.

Indlægger man Tallene i Kolonnen tilhøjre paa en Kurve, vil denne vise et stærkt Knæk ved Overgangen fra i Fjor til i Aar, et Knæk, som man maa haabe er, hvad i en anden Sammenhæng er kaldet »Dødsknækket«, saa Kurven aldrig maa rejse sig igen, men hellere vedblive at gaa ned noget endnu. Sker dette og arbejdes der videre i Enighed mellem de mange gode Kræfter paa Kvalitetens Forbedring, saa er der heller ingen Tvivl om, at det danske Smør vil bevare sin fremskudte Stilling

Hvad P r i s, der saa kan skaffes hjem fra vort Hovedmarked, afhænger jo ganske af, hvorledes dette iøvrigt forsynes og af Købeevnen. For at faa et Overblik over Tilførslerne i store Træk, har jeg udregnet aarlige Gennemsnitstal for 5aarige Perioder for de sidste 20 Aar, idet jeg opfører særskilt, hvad der kommer fra Danmark, fra fremmede Lande og fra de britiske Besiddelser:

Kurve illustrerende Procent Vand over 16 i 1000 Prøver Smør ved de sammenhængende Rækker af Smørudstillinger.

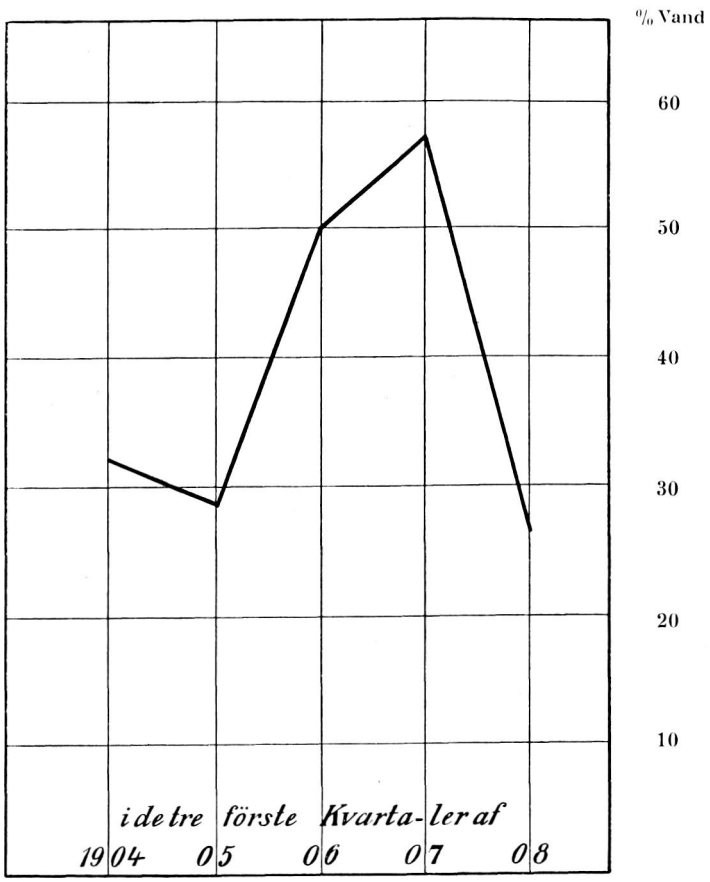

(see Tabel I. sidste Kolonne tilhøjre)

Man vil blive slaaet af den kolossale Stigning i Storbritanniens Forsyning udefra med Smør. Regnes Irlands Bidrag til 70 Mill. Pd. aarlig, kommer der omtrent 10 Mill. Pd. Smør ugentlig til Landet Aaret rundt, foruden hvad der fremstilles i Landet selv, og hvert Aar er der, gennemsnitlig, modtaget 15 Mill. Pd. mere end Aaret forud. Medens Tilførslerne fra D a n m a r k stadig vise

Tabel II.

Storbritannien og Irlands Indførsel af Smør.
(Aarlige Gennemsnitstal, i Mill. Pd.)

	fra Danm.	Andre fremm. Lande	Britiske Besiddelser	Total	Prisen paa dansk Smør (efter »Grocer«) i Shs. pr. Cwt.
1886—1890	60.9	111.6	3.9	176.4	116.5
1891—1895	100.4	119.4	25.0	244.8	117.0
1896—1900	141.1	142.7	46.1	329.9	110.1
1901—1905	170.9	160.5	77.5	408.9	112.6
1906—1907	177.5	154.3	102.4	434.2	116.7

Fremgang, som dog nu er ret lille, er der Tegn paa, at Tilførslerne fra »andre fremmede Lande« nu gaa tilbage. Holland, Belgien og Frankrig have været i stærk Tilbagegang, der ganske vist i Aar er standset noget; Tyskland tager stigende Mængder af det hollandske Smør til de vestlige Provinser; ogsaa russisk Smør finder stigende Afsætning til Tyskland. Fra Rusland kommer der dog stadig mere og mere til England, derimod er den saa ofte bebudede store Stigning i Indførselen fra Argentina ikke indtruffet endnu. De stærkt svingende Udførselsmængder fra Staterne og Kanada have i de sidste Aar været mindre end i mange Aar forud, og Nedgangen er ikke ledsaget af en tilsvarende Opgang i Udførselen af Ost, saaledes som det tidligere ofte har været Tilfældet. Udsigt til stærk Stigning synes kun at være tilstede i de australske Lande, og for disse sidstes Vedkommende spille de hyppige Tørkeperioder ind og bringe stor Usikkerhed. Indskrænkes Tilførslerne herfra paa Grund af Tørke, som der for Tiden er Udsigt til, vil en mulig Stigning i Forsyningen fra andre Lande rimeligvis næppe veje op derimod, særlig naar man tager i Betragtning den naturlige Stigning i Begæret paa Grund af Befolkningens Tilvækst, og vi kunne i s a a F a l d vente gode Priser. Der er for

Grafisk Fremstilling af Tabel II.

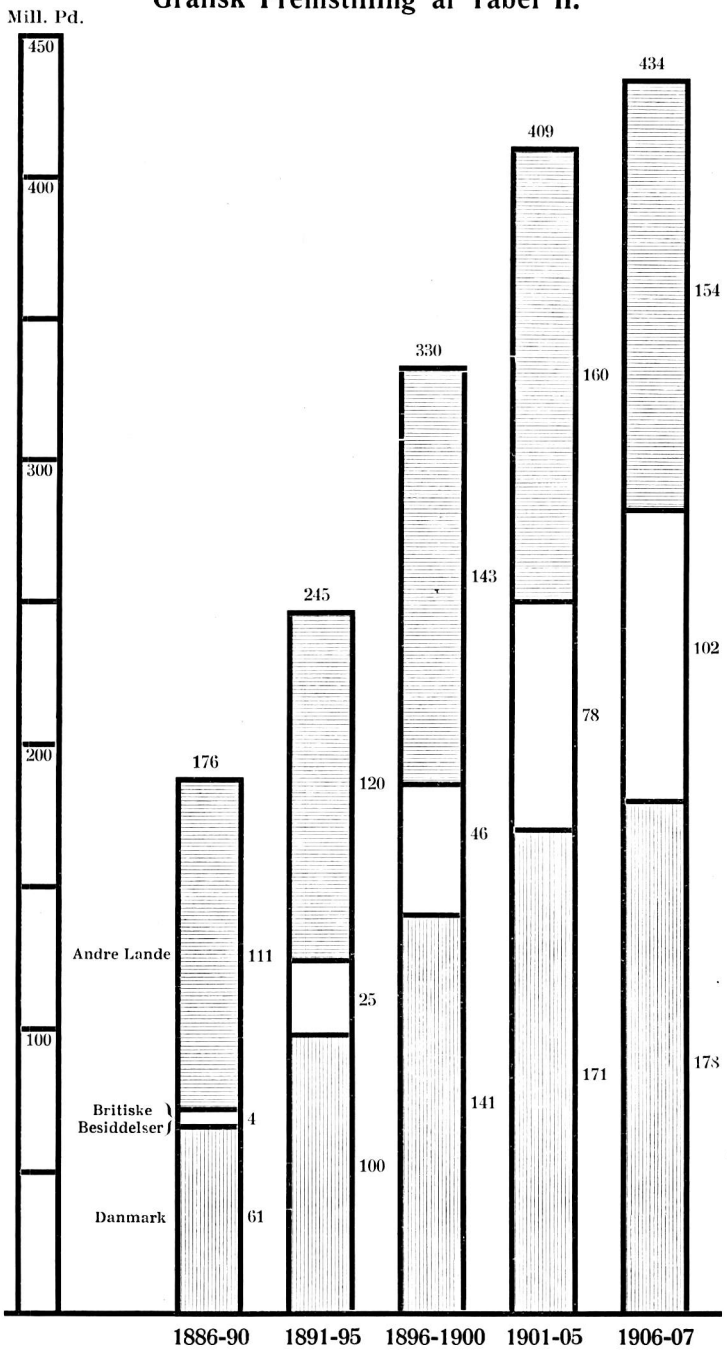

Tiden næppe nogen Faktor, der har større Indflydelse paa Smørpriserne end Tilførselen fra Australien.

Hvor stor en Indflydelse det kan faa paa Priserne, naar Tilførslerne falde under det normale, fik vi en storslaaet Prøve paa i Februar, da Noteringen i Løbet af 2 Uger gik 15 Kroner op, hvilket skyldtes det næsten umættelige Begær, foraarsaget ved flere Maaneders for smaa Tilførsler. Men saa fik vi rigtignok ogsaa Bevis for, at en for høj Pris kan saaledes svække Begæret, at Prisen maatte sættes 18 Kr. ned paa en Gang uden dog at have naaet langt nok ned. Prissvingninger af den Slags ere selvfølgelig i høj Grad ødelæggende for Afsætningen.

Af Kolonnen længst tilhøjre paa Tab. II vil det ses, at efter et Prisfald i det sidste 5-Aar i forrige Aarhundrede har Smørprisen været opadgaaende i dette Aarhundrede, og i Aar er den som bekendt saa høj, som den ikke i mange Aar har været. Der er meget, der tyder paa, at disse høje Priser ikke ere helt forbigaaende.

Ved Storbritanniens og Irlands Forsyning med Flæsk er det saa meget lettere at faa Overblik end ved Smørret, fordi Flæsket kommer saa at sige udelukkende fra tre Lande, Danmark, Kanada og Forenede Stater. Ved Flæsk forstaas her Sideflæsk og Skinker. Medens Danmark næsten udelukkende sender Sideflæsk med Skinker paa og næsten ikke Skinker alene, sende de to andre Lande betydelige Mængder af Skinker for sig, idet omtrent en Fjerdedel af Kanadas og Staternes Udførsel af Flæsk og Skinker er Skinker.

Hvad der har størst Interesse ved denne Oversigt er, at i Modsætning til Indførselen af Smør, Æg og flere andre Varer har Indførselen af Flæsk passeret sit Kulminationspunkt og er nu i Aftagende. Maksimum naaedes i 1899 med 791 Mill. Pd. Og Grunden til denne Aftagen er den stærke Nedgang i Indførselen fra Staterne. Maksimum fra Staterne kom i 1901 med 607 Mill. Pd. I Fjor kom der kun 316 Mill. Pd., en Nedgang i Løbet af 6 Aar til kun godt Halvdelen, og en Nedgang fra at levere de $^4/_5$ til at levere

Tabel III.

Storbritannien og Irlands Indførsel af Sideflæsk og Skinker.
(Aarlige Gennemsnitstal, i Mill. Pd.)

	fra Danmark	Kanada	Forenede Stater	Ialt
1886—1890	39.9	29.2	334.0	410.8
1891—1895	76.4	30.4	374.0	491.9
1896—1900	113.3	61.4	541.4	724.4
1901—1905	142.5	92.0	447.6	691.2
1906—1907	166.3	149.0	352.3	677.8

mindre end Halvdelen. Denne vældige Nedgang har den stærke Stigning i Mængden fra Danmark og Kanada ikke formaaet at holde Stangen.

Danmarks Udførsel af Flæsk er steget i en forbavsende Grad; Stigningen i Flæskeproduktionen er naturligvis betinget af en tilsvarende Stigning i Svineholdet, og den er derfor et stærkt talende Vidnesbyrd om det udmærkede Arbejde, der udføres i det danske Landbrug, og den fornuftige Udnytten af en gunstig Chance. Med Kendskabet til den Betydning, Flæskeindustrien nu har for det danske Landbrug, er det ganske forunderligt at tænke sig, at da Møller-Holsts Landbrugsordbog afsluttedes i 1883, nævnes Slagteri slet ikke i Gruppen Landbrugsindustri, hvor der omtales Mælkeridrift, Brænderi, Sukkerindustri o. s. v. Kanadas Bidrag til Englands Forsyning er ogsaa vokset stærkt og særlig i de sidste Aar; i 1905 kom der endog mere Flæsk og Skinker fra Kanada end fra Danmark. I Aar er Kanada dog atter gaaet noget tilbage.

Af stor Betydning i det engelske Flæskemarked er Tilførslerne fra Irland. Om Irlands Ud- og Indførsel af Flæsk og Skinker i Aarene 1904—06 er der i Aar kommen officielle Oplysninger.

Grafisk Fremstilling af Tabel III.

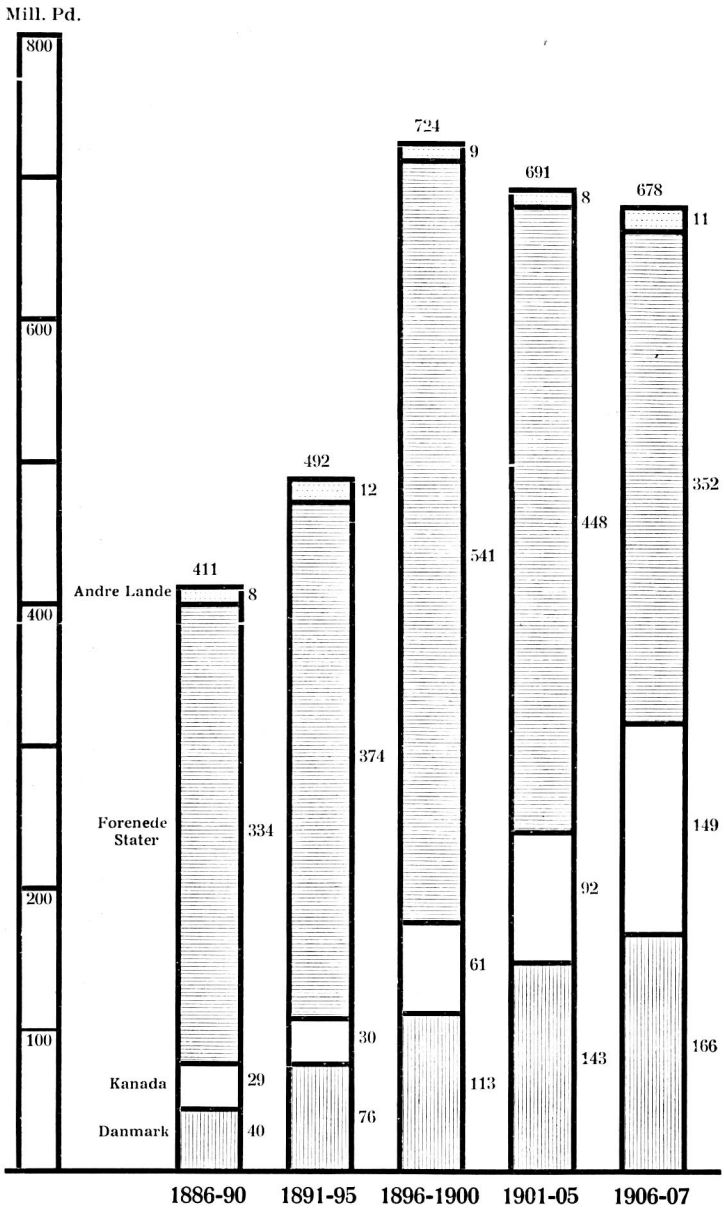

Tabel IV.

Irlands Ud- og Indførsel af Sideflæsk og Skinker i 1904, 05 og 06, i Mill. Pd.

	Udførsel	Indførsel
1904	81.8	69.3
1905	73.5	77.7
1906	75.2	84.0

Det var Oplysninger, som forbavsede mig selv noget. De vil se, at Ind- og Udførsel omtrent balancerer, men saaledes, at Udførselen er taget jævnt af og Indførselen taget jævnt til. Indførselen er saa godt som udelukkende fra de forenede Stater. Det er en almindelig Vittighed blandt de irske Landmænd at tale om Svinet som »den Herre, der betaler Forpagtningsafgiften for os«. Derfor skulde man tro, at Svinehold og Udførsel af Flæsk fra Irland spillede en ganske anden Rolle, end man ser af disse Tal. De findes ikke for en senere Tid end 1906; men der er ingen Grund til at vente, at der skulde være sket nogen stor Forandring. Udførselen af Flæsk fra Irland til England er dels dets eget fine Flæsk; men en Del af Udførselen er dog amerikansk Flæsk. Hvor meget irsk Flæsk der tilføres England, vides vistnok ikke, men til Flæskemarkedet i London gives der ugentlig uofficielle Meddelelser om Slagtningerne i det sydlige Irland, hvor de fleste Svin slagtes, og disse have i de sidste 15 Aar svinget frem og tilbage omkring Tallet 420,000 Stkr., hvilket vel svarer til omtrent 42 Mill. Pd. Flæsk, hvortil saa kommer omtrent 5 Mill. Pd. fra det nordlige Irland.

Foruden Flæsk udfører Irland levende fedede Svin i et noget større Antal end slagtede. Heller ikke dette Antal viser noget Tegn til Opgang. Det var størst i Femaaret 1896—1900, men er senere aftaget stærkt. Ogsaa Svinebestanden i Irland er forbavsende konstant.

Der synes efter disse Opgivelser ikke at være Grund til at imødese nogen snarlig varig Stigning i Tilførslerne af Flæsk fra Irland. H v i s derfor Stigningen i Eksporten

Tabel V.

Irske Svin, i Tusinde Stykker.

	Slagtede til Bacon	Udført levende som fedede	Svineholdet
1891—1895	—	467.8	1287.0
1896—1900	430.0	621.9	1324.0
1901—1905	398.7	509.1	1282.0
1906—1907	444.3	429.1	1280.7

fra Danmark og Kanada fremdeles som i de sidste syv Aar, knebent eller slet ikke, kan veje op imod Nedgangen i Tilførselen fra Staterne, saa betyder dette, at Storbritannien ikke vil faa saa meget Flæsk tilført, som Befolkningen har Brug for.

Nedgangen i Tilførslerne i de senere Aar har givet sig Udslag i opadgaaende Priser. Den Prisstigning i de senere Aar, som er indtruffet for dansk Flæsk, iagttages ogsaa ved irsk og kanadisk Flæsk. Men samtidig vil man af en Prissammenstilling som nedenstaaende bemærke, at der er langt mindre Forskel paa dansk og kanadisk Flæsk, end der plejede at være. Fra at ligge syv Shillings lavere i 1896—1900 er det kanadiske rykket op til $2^3/_4$ Sh. under dansk. Naar irsk Flæsk noteres højere end dansk, gælder det kun enkelte Mærker; med de fleste irske Mærker er det danske Flæsk fuldt jævnbyrdigt og opnaar ogsaa ligesaa gode Priser.

Den stigende Befolkning i Storbritannien og Irland kræver hvert Aar større Tilførseler af Levnedsmidler, og da den har Raad til at betale for dem, faar den jo ogsaa som Regel, hvad den kræver. Men ikke blot forlanger Befolkningstilvæksten forøgede Tilførseler. Med den stigende Velstand og forbedrede Levemaade stiger Forbruget pr. Individ. Det vil ses af hosstaaende Tabel, hvorledes Indførselen til Storbritannien og Irland i engelske Pund

Tabel VI.

Priser i Shs. pr. Cwt. paa Sideflæsk (efter »Grocer«.)

	Dansk	Irsk	Kanadisk
1896—1900	57.1	59.0	50.0
1901—1905	62.2	64.6	57.4
1906—1907	64.8	67.2	62.1

pr. Individ har stillet sig i de senere Aar for følgende Varer: Smør og Margarine, fersk Kød og Flæsk.

Det vil ses, at der for hver Indbygger indførtes for tyve Aar siden $8^{3}/_{4}$ lbs. Smør, 7 lbs. fersk Kød og 13 lbs. Flæsk; men nu $13^{1}/_{2}$ lbs. Smør, 27 lbs. Kød og 17 lbs. Flæsk. Og det vil ses, at medens de andre Varer vise en fortsat Stigning til den sidste Tid, kulminerede Flæsket i Slutningen af forrige Aarhundrede, hvorefter der har været en ret betydelig Nedgang af omtrent 3 lbs. pr. Individ. Denne Nedgang er ganske vist begrundet simpelthen i det Faktum, at de Lande, der forsyne England, ikke have haft nok at sende, og dette gælder, som vi have set, Staterne. Nedgangen skyldes ikke, det er klart af Pris-

Tabel VII.

Storbritanniens og Irlands Indførsel af Smør og Margarine, af fersk Kød og af Sideflæsk og Skinker.
(I engelske Pund pr. Individ pr. Aar).

	Smør & Margarine	Fersk Kød	Flæsk & Skinker
1886—1890	8.7	7.0	12.9
1891—1895	10.4	12.3	14.1
1896—1900	11.6	19.6	19.8
1901—1905	13.2	23.1	18.0
1906—1907	13.4	26.8	17.0

Grafisk Fremstilling af Tabel VII.

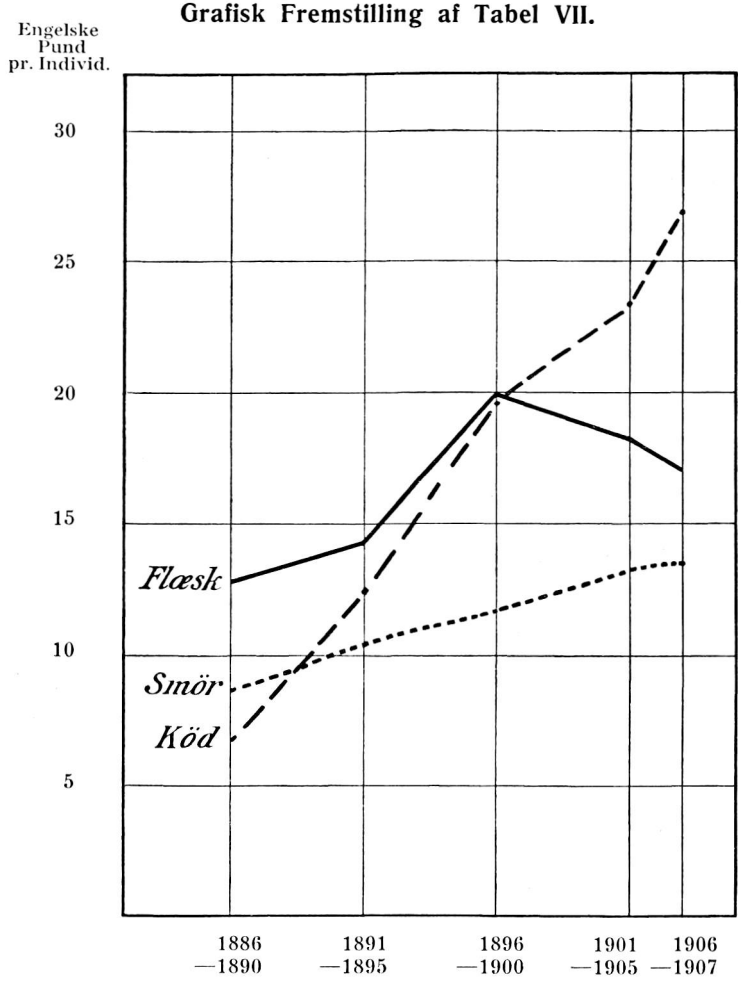

stigningen, at der ikke har været Efterspørgsel, eller at Produktionen i de Lande, der levere, ikke har betalt sig. Det er naturligvis saa, at naar der kommer meget fersk Kød og lidet Flæsk, saa maa det første delvis træde i Stedet for det sidste. Men først og fremmest vise disse Tal, ligesom Tabel III, at der i Storbritannien er Afsætning for mere Flæsk, end der er Udsigt til, at Landet vil modtage

i de næste Aar, med andre Ord, at der er Grund til at vente gode Priser.

Men er der Grund til at mene, at der er Mulighed for, at den danske Flæskeindustri og Udførsel til England endnu kan udvikles betydeligt uden at overskride Begæret, saa er der ogsaa Grund til at overveje, om alt indenfor denne Industri er, som det skal være. Det vil være enhver bekendt, der beskæftiger sig med disse Spørgsmaal, at der fra mange Sider, fra Direktører, fra Andelshavere og fra de engelske Kunder og Agenter, er rejst Klager over Flæsket og dets Behandling. Jeg har ogsaa selv draget denne Sag frem ved flere Lejligheder, i Indberetninger og paa anden Maade. Naar jeg ved denne Lejlighed atter berører disse Klager, er det ikke, fordi det er særlig tillokkende at gøre det, tværtimod, men fordi jeg tror, det er nødvendigt, at denne Sag drages frem til almindelig Kundskab, for at der kan blive rettet ved det, der er galt. Man kan maaske med nogen Ret sige, at nogle af Klagerne ikke i og for sig ere saa grumme graverende, da de let lade sig rette. Der er naturligvis altid noget at klage over ved saa stor en Industri. Naar der klages over Lagemængden, er der jo ogsaa den Forskel fra Smørret, at der ikke i England er en ved Lov fastsat Grænse for Vandmængden i Flæsk, og lagefyldt Flæsk vil ikke lovmæssig kunne kaldes forfalsket saaledes som lagefyldt Smør. Og det er jo ogsaa saadan, at Hovedmængden af vort Flæsk kommer som en velbehandlet Vare. Ja, i det hele taget kan det siges, at det velbehandlede danske Flæsk er saa godt som noget og ogsaa opnaar saa høje Priser som noget, alene undtaget nogle enkelte irske Mærker. Men der har dog navnlig i den senere Tid vist sig en ret betydelig Forskel i Prisen mellem forskellige Mærker dansk Flæsk, idet ikke ordret Flæsk i det aabne Marked har kunnet købes for 10 Shs. pr. Centner (eller 15 % af Værdien) lavere Pris, end det bedste danske Flæsk samtidig opnaaede.

Nogle af Klagerne kunne ikke regnes Industrien, Slag-

terierne, til Last, saa vist som man ikke kan lave 1ste Klasses Flæsk af 2den Klasses Svin, lige saa lidt som man kan lave fineste Smør af uren Mælk. Der klages jævnlig over, at Svinene sendes til Slagtning, inden de ere tjenlige. Svin, som i enhver Henseende vare udmærkede i Bygning og ved nogle Ugers længere Fedning kunde have leveret et fortrinligt Produkt, fremkomme som Bacon med saa tyndt Rygflæsk — hvoraf man kan se Svinets Ernæringstilstand —, at de ikke burde kaldes 1ste Klasses. Tyndt Bugflæsk og blødt Flæsk klages der ogsaa over.

Disse Klager falde naturligvis paa Svineopdrætterne. Men naar ved Andelsslagterierne Svineleverandørerne og Slagteriets Ejere ere de selv samme Personer, saa ligger det nær at spørge, om der da ikke kunde findes en saadan Ordning, at Slagteriet ved et passende og tilstrækkeligt Afdrag i Prisen paa de mindre egnede Svin gjorde Leverancen af disse mindre fordelagtig. Som det nu er, maa de Leverandører, som indsende Svin, der i enhver Henseende ere udmærkede, bære deres Del af Tabet ved de mindre gode Svin. Spørgsmaalet kan maaske gives en noget større Rækkevidde. Støtte Slagterierne i den Grad, de kunde og burde, de Bestræbelser, der gøres for at forbedre Racen og Opdrættet ude hos Andelshaverne? Der ligger en Opfordring til at tage denne Sag op til alvorlig Overvejelse i den Omstændighed, at Danmark til en vis Grad er vanskeligere stillet i Konkurrencen i det engelske Marked end Kanada. Thi medens Danmark sender næsten hele sin Produktion til det engelske Marked, sender Kanada kun en Del, og det vel at mærke en med stor Sagkundskab udsøgt fineste Del af sin Produktion. Skal Danmark derfor ikke ligge under, maa Kvaliteten af de leverede Svin forbedres, og her maatte en Vekselvirkning mellem Slagterier og Svineopdrættere kunne udrette meget.

Der har ogsaa været klaget over Tilberedningen af Flæsket paa Slagterierne, og der er det alvorlige ved

disse Klager, saaledes som det er kommen klart og offentlig frem ogsaa fra ledende Mænd indenfor selve Industrien, at nogle af de paaklagede Fejl ere Udslag af et System, Resultatet af en usund Form af Konkurrence, og at de derfor kunne befrygtes at brede sig og virkelig ogsaa synes at gribe mere og mere om sig. For dem, der have Forstaaelse af den mægtige Andelsvirksomhed, hvis næstkraftigste Skud maaske er Flæskeindustrien, og som have Tro paa dens Evne til en sund Udvikling, maa det derfor være en Pligt at komme til Bunds i Forstaaelsen af det, der synes usundt, i Forvisningen om, at med Forstaaelsen deraf er ogsaa Lægemidlet derimod for Haanden.

For over et Aar siden klagedes der højlydt i London over to Fejl ved det danske Flæsk, en for stor Lagemængde og en uheldig Tilskæring. Den for store Lagemængde sattes i Forbindelse med Indførelsen af Karsaltning. Erfaringerne fra denne Sommer gaa efter flere Firmaers Sigende ud paa, at det karsaltede Flæsk ikke har holdt sig saa godt, og at det i den varme Tid allerede ved Ankomsten til London var begyndt at fordærves. Jeg er ikke Fagmand og tør ikke udtale mig om, hvorvidt Karsaltning er bedre eller ringere end Gulvsaltning. Det synes, at Karsaltning ikke behøver at give for megen Lage, naar Flæsket henligger længe nok, efter at det kommer ud af Lagen. Men en af de ledende Svineslagteridirektører, Direktør A n k j æ r, Køge, skriver i »Andelsbladet« for 4. Sept. i Aar, at han »troer, det havde været bedre for det danske Flæsk, om Karsaltning slet ikke var bleven indført«. Herom tør jeg, som sagt, ikke dømme, men det tør jeg sige, at den overdrevne Lagemængde har givet Anledning til megen Misnøje med det danske Flæsk, som vilde være bleven endnu mere skæbnesvanger, havde ikke Afsætningsforholdene været saa gunstige som paapeget.

Den anden Fejl angaar Tilskæringen. Der efterlades Smaastykker flere Steder paa Flæskesiden, som skulde være skaarne af. Tærne skæres ikke af paa det sædvanlige Sted, men lidt længere nede, hvorved nogle ganske

værdiløse Benstykker følge med Siden. Særlig ses den urigtige Tilskæring ved Halsen. Det Snit, hvorved Hovedet skæres af, føres ikke lige ned fra Nakken, men lægges op over Kindbenet; derved komme Kinderne til at hænge som en større Lap paa Forenden af Flæskesiden, hvor de ikke høre til. Samtidig bliver naturligvis Hovedet berøvet en stor Del af det, som man venter at finde der. Nu er Værdien af Svinehoveder efter Vægt kun godt Trediedelen af Værdien af Siderne. Derfor er der en Fordel ved det Fif at sælge Dele af Hovedet til den Pris, der faas for Sideflæsket. Men de Slagterier, som følge den gamle, mere reelle Tilskæringsmaade og sælge Sider for Sider og Hoveder for Hoveder, de ligge under i den hjemlige Konkurrence mellem Slagterierne, samtidig med at det er dem, der opretholde Renommé og Pris for det danske Flæsk i England.

I »Andelsbladet« for 29. Nov. i Fjor gav jeg en mere udførlig Fremstilling af disse Klager over Lagemængden og Tilskæringen, som de da lød i London, en Fremstilling, som fra flere Sider er bleven godkendt som baade korrekt og betimelig. I Januar i Aar kom Klagerne ogsaa fra Manchester, hvor den overflødige Lap paa Forenden generede meget ved Fremstilling af de i det Nordlige saa meget brugte Rolls, og i Februar kom Klagerne fra Irland, hvor Svinehovederne navnlig afsættes. Jeg lod to Hoveder fotografere i Februar fra to forskellige danske Andelsslagterier, udtagne paa maa og faa af to Sendinger, og disse vise meget tydeligt Forskellen i Tilskæring. Det ene Hoved viser den fyldige Kind og Halskødet, det andet er, som om det var skeleteret; Kæbebenet er ganske blottet. Forhandlerne af disse Hoveder skrev til vedkommende Slagteri derom, men Svaret lød, at denne Tilskæringsmaade kunde ikke ændres paa Grund af den indbyrdes Konkurrence mellem Slagterierne. (Fotografierne sendtes i Cirkulation).

I Juli modtog jeg og indberettede om en Klage fra Detailhandlerforeningernes Delegeretmøde i Middles-

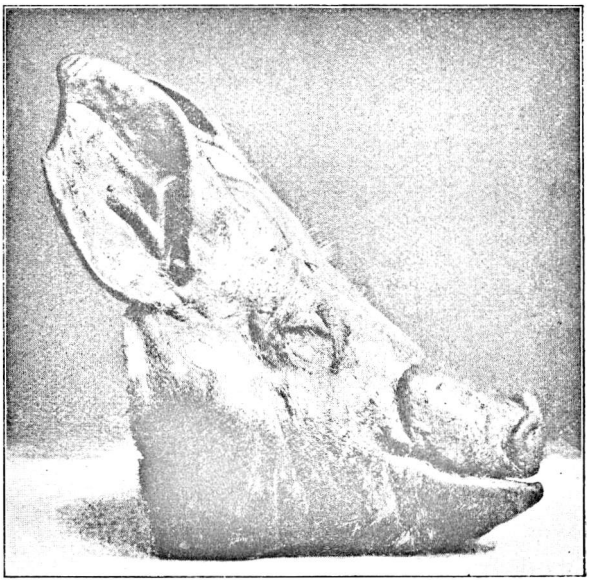

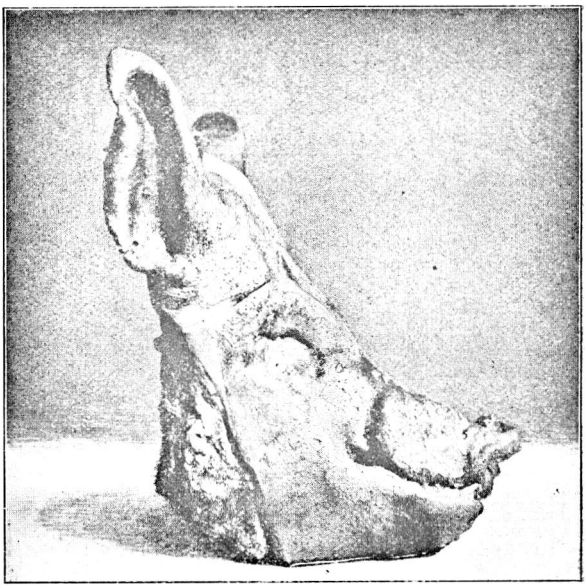

Brough, som den 8. Juli vedtog en Resolution, hvor der klagedes over det overflødige Halsflæsk paa de danske Flæskesider, som volder Detailhandlerne direkte Tab. Som alt sagt, synes det desværre, at denne Tilskæringsmaade breder sig mere og mere. Jeg har for ganske kort Tid siden, i Oktober Maaned, undersøgt en større Sending Svinehoveder fra forskellige Andelsslagterier, og medens mange endnu skære Hovederne af med et lige Snit, synes der at være flere nu end for et Aar siden, som lade Kinderne skære af, saa de hænge ved Sideflæsket. Jeg kan præsentere tre Fotografier fra tre forskellige Andelsslagterier, liggende langt fra hverandre, som alle vise de blottede Kæbeben. (Ogsaa disse Fotografier sendtes i Cirkulation). En Opfordring fra Forhandleren til det Slagteri, hvorfra Hovedet mrk. Nr. 2 stammer, om at ændre Tilskæringen blev besvaret med, at det kunde man ikke, da andre Slagterier brugte samme Tilskæring.

Der er en betydelig Forskel paa den Maade, Flæsket udskæres og sælges i London og Sydengland og i det Nordlige. I London skæres Forenden af og sælges for sig til en lav Pris, c. 4 d. I det Nordlige skærer man Skinken af, fjerner alle Benene fra Resten, altsaa Forende og Mellemstykke ud i et, og ruller dette lange Stykke til en vældig Rullepølse, Rolls, som sælges til c. 8 d. Ved denne Behandling er det overflødige Halskød meget i Vejen, og Kunderne ere meget utilfredse med at faa det. Derfor ere disse Klager over de lange Halse paa de danske Svin mere højlydte i det Nordlige end i London.

Hvad er nu Grunden til, at de Klager fra Kundernes Side, som man skulde tro, det ikke var saa svært at rette, blive ved eller endog brede sig? Direktør Hansen, Nakskov, siger det med rene Ord i »Andelsbladet« for 11. Sept. i Aar. Grunden er den indbyrdes Konkurrence mellem Andelsslagterierne, Lysten til at vise bedre Driftsresultater, men han betegner dette Udslag af en i og for sig prisværdig Foretagsomhed som »et af Kappestridens

vilde Skud, der ganske vist for en Tid kan give vedkommende et vist Relief, men nærmere beset kun er en uægte Forgyldning«. Dette stemmer ganske med den Opfattelse, jeg gjorde gældende for et Aar siden. Paa Grund af, at jeg havde denne Opfattelse, stillede jeg i November i Fjor to Forslag til at komme bort fra denne Form af Konkurrence. Det ene gik ud paa, at der skulde indføres en saadan Ensartethed i Arbejdsmetoder og i Regnskabsføring, at det ved en Sammenligning kunde fremgaa, at det ene Slagteris Overlegenhed over det andet virkelig var en Overlegenhed i Produktets Kvalitet og i virkelig fordelagtigere Arbejdsmetoder. Det andet Forslag gik ud paa, at der skulde foranstaltes sammenlignende Udstillinger af Flæsket som et Led i Samarbejdet mellem Andelsslagterierne, for at Resultatet af Udstillingerne kunde virke vejledende og regulerende paa Flæskefabrikationen i Lighed med Forsøgslaboratoriets Smørudstillinger.

Det har været mig en stor Tilfredsstillelse at se, at disse Forslag allerede nu ere begyndte at blive realiserede, og at der nu indenfor Andelsslagterivirksomheden er taget fat paa at løse det, der for mig staar som den store og vigtige Opgave, hvis heldige Løsning med et Slag vil bringe denne Gren af den danske Andelsbevægelse saa mægtig et Skridt frem, som intet andet formaar, men hvis Løsning ogsaa er nødvendig for, at Andelsslagterierne skulle kunne siges at drives i Andelstankens Aand. Af denne kræves det ganske bestemt, at de enkelte Slagterier hjælpe hverandre til at fremskaffe bedre Svin til Slagterierne, at forbedre Arbejdet paa Slagterierne og derved fremstille et bedre Produkt og endelig til at nedsætte Fabrikationsomkostningerne indenfor Slagterierne. Man kan trygt gaa ud fra, at naar man kun leverer den bedst mulige Kvalitet, saa kommer den gode Pris ogsaa, og alle Fif for at opnaa en øjeblikkelig Fordel ved at narre

Kunderne med Kvaliteten, de bringe i Længden Tab, der kunne blive meget følelige. Den paabegyndte Prøveudtagning i Esbjerg er et lille Skridt i Retning af de foreslaaede sammenlignende Udstillinger, og man maa være Andelsslagteriernes Fælleskontor Tak skyldig for at have taget denne Sag op. Jeg er af Fælleskontoret underrettet om, at disse Prøveudstillinger i Fremtiden ville blive ikke blot hyppigere, men mere omfattende, og at dømme efter den Interesse, der skænkes dem, er der Grund til at tro, at de ville komme til at gøre megen Gavn. Samme Fælleskontor har ved Udsendelse af fælles Regnskabsregler vist, at det ikke har glemt den Opgave, som var en af de første, Kontoret tog op, men som i sin Tid strandede, vistnok fordi de den Gang indsendte Regnskaber hverken vare ensartede, detaillerede eller paalidelige nok til at være tilstrækkelig vejledende, og maaske ogsaa fordi de ikke bleve tilstrækkelig bekendte. Naar Direktør Hansen, Horsens, i »Andelsbladet« 8. Marts i Fjor skriver: »Der er i de senere Aar fremkommen saa vidt forskellige Afregningsmaader paa Andelssvin, at en korrekt og sandfærdig Sammenligning af Aarsresultaterne ikke længere er mulig, og for hvert Aar, der gaar, fjerne Resultaterne sig mere og mere fra hinanden«, saa viser dette bedst, hvor stor Trang der her er til en Reform. Det er dog naturligvis ikke nok, at Regnskaberne stilles op efter samme Skema, det er ogsaa nødvendigt, at Arbejdsmetoderne, som f. Eks. Indvejningen, Tilskæringen o. s. v., blive de samme. Ansættelsen af en tilstrækkelig dygtig Konsulent, som er bebudet, maatte kunne hjælpe meget paa det Omraade.

De paaklagede Fejl ved Tilskæringen ere ikke nær saa alvorlige som den overdrevne Lagemængde. Men det graverende er dette, at Fejlene baade ved Lagemængden og ved Tilskæringen ere Udslag af en usund Konkurrence, som bevirker, at det ene Slagteri, for at vise et tilsyneladende bedre Driftsresultat end det andet, ofrer det danske Flæsks Kvalitet og Renommé til fælles Skade for Slagterierne.

Jeg tror, nej, jeg er overbevist om, at den danske Landbostand i sit Arbejde indenfor Svineslagterierne bør følge mere nøje de Principer, der have raadet ved Arbejdet indenfor Mejerierne. Og da det er den samme Landbostand, som driver begge disse to mægtige Foretagender, vilde det jo være mærkeligt, om ikke de gode Principer skulde kunne gennemføres begge Steder. Over 500 Andelsmejerier indsende aarlig detaillerede Driftsregnskaber til sammenlignende Offentliggørelse; man ser, hvor meget Mælk hvert Mejeri bruger til 1 Pd. Smør, man ser, hvorledes Udgifterne stille sig ved store og ved smaa Mejerier. Ved Bøtteudstillinger og ved Forsøgslaboratoriets Udstillinger bedømmes Kvaliteten, Vandmængden o. s. v., og Resultaterne af alt dette offentliggøres tildels med Statsunderstøttelse. Hoved-Resultatet er vort Smørs absolute Overlegenhed i det engelske Marked, og det uagtet vi konkurrere med mange Lande, hvor der arbejdes ivrigt efter dansk Forbillede. Naar Samarbejdet mellem Andelslagterierne bliver ordnet paa samme Maade, naar Konkurrencen mellem dem bliver rettet hen imod af de modtagne Svin, indvejede efter samme Regler, at fremstille ikke det mest mulige, men det bedst mulige Flæsk med de lavest mulige Omkostninger, saa vil vor Stilling paa Flæskemarkedet blive om mulig endnu mere uangribelig end vor Stilling paa Smørmarkedet; thi den irske Konkurrence knuser vi ved vor Overlegenhed i Mængden og den kanadiske ved vor langt gunstigere Beliggenhed.

At opnaa dette gode Resultat og derved styrke vort lille Land i dets vanskelige Kamp for Eksistensen er et værdigt Maal for det danske Landbrug og er et alvorligt Arbejde værd.

D e n l e d e n d e P r æ s i d e n t: Maa jeg spørge, om nogen af d'Hrr. ønsker at rette Spørgsmaal til Hr. Faber i Anledning af det afholdte Foredrag eller at udtale sig om enkelte Punkter deri?

Kammerherre C. B e c h: Jeg vil tillade mig en lille Bemærkning i Anledning af det interessante Foredrag, her er holdt, det er angaaende den Konkurrence, som finder Sted mellem Andelsslagterierne. Man skulde synes, det var lidt mærkeligt, at der mellem Andelsslagterierne skulde være Konkurrence; det var noget, man kunde tænke sig burde være indskrænket til de private Forretninger. Men vi have vistnok her til Lands begaaet en Fejl, hvori egentlig det hele stikker: Vi have alt for mange spredte Slagterier; naar de alle skulle hævde deres Stilling og vise gode Resultater, ligger det nær at ty til Midler, der ikke absolut ere de allerheldigste. Jeg vil derfor gerne her lægge et Ord ind for dette: Endelig ikke flere Slagterier! Vi have nok i Forvejen; og hvis nogle paa en nogenlunde god Maade kunde gaa ud af Verden, var det en Fordel for os alle.

Proprietær H. M a d s e n, Slangerupgaard: Endskønt jeg ikke har noget som helst Mandat dertil, vil jeg gerne benytte Lejligheden til at bringe Hr. Konsulent Faber Landbrugets Tak for den Dygtighed og aldrig svigtende Interesse og ikke mindst den Uegennytte, hvormed Hr. Faber udfører sin Gerning og varetager Landbrugets Tarv paa sin udsatte Post; der er ikke mindst i disse vanskelige Tider Anledning til at fremhæve dette sidste. Landbruget maa være berettiget til at forlange, at de Mænd, der sættes paa de fremskudte Poster, holde deres Sti ren; og det er dette, man tror, Hr. Faber gør. Har det maaske undertiden skortet noget paa den fulde Anerkendelse af Hr. Fabers Arbejde, saa forklares dette naturligvis ved, at Hr. Fabers Virksomhed ligger paa længere Sigt; man har ikke haft Konsulentens daglige Gerning for Øje; men det maa være ham en Tilfredsstillelse, naar jeg udtaler, at ingen Beretning imødeses med større Interesse end Hr. Fabers. Og idet jeg bringer Hr. Faber det menige Landbrugs Tak, vil jeg gerne udtale Ønsket om, at Konsulenten ikke maa trættes i sin vanskelige Gerning. Og jeg skal tilføje, at Landbruget føler sig fuldt betrygget ved at vide

sine Interesser paa vor vigtigste Afsætningsplads varetagne af Hr. Konsulent Faber.

(Forsamlingen tilkendegav sin Tilslutning ved at rejse sig.)

Statskonsulent Mørkeberg: Jeg vil takke Statskonsulent Faber, fordi han drog Spørgsmaalet frem om Kvalitetsbetalingen ved Slagterierne. Hr. Faber fremførte forskellige Beviser for, at det var af overordentlig stor Betydning for os at præstere et fint Produkt, og Hr. Faber viste, hvorledes vi efterhaanden gik tilbage i Forhold til Kanada, eller maaske rettere, hvorledes Kanada gik frem i Forhold til os. Det fremgik tydeligt af en af de Tabeller, Hr. Faber fremlagde, hvoraf vi se, at der er en saa betydelig Stigning i Kanadas Udførsel, at den maner os i højeste Grad til at stramme os op med Hensyn til at forbedre vort Produkt; og jeg er fuldstændig enig med Hr. Faber i, at en af de væsentligste Betingelser for, at dette skal ske, er, at Slagterierne betale væsentlig mindre for den ringere Vare end for den gode. Det er noget, som vi forøvrigt ogsaa drog frem i Fjor, da jeg havde den Ære at forelægge vort Arbejde paa Svineavlens Omraade; men det Spørgsmaal kan ikke blive draget tidt nok frem. Efter den Tid er der iøvrigt fra Slagterierne gjort noget for at komme ind paa en anden Klassifikation og en anden Afregningsmetode; der er vedtaget noget, der hedder den jysk-fynske Notering, og i de sidste Dage er der vedtaget en sjællandsk Notering; men der er desværre ikke Ensartethed i disse to Noteringer. Desværre ser man ogsaa, at de ikke pege absolut mod Idealet i deres Anlæg, og saa gøre de det sikkert heller ikke i Udførelsen. Jeg tror, det vilde være af overordentlig Betydning, om dette Spørgsmaal blev draget saaledes frem i Slagterikredse, at det blev en Sag, som f. Eks. de samvirkende Andelsslagterier tog op, saa vi fik en ensartet Afregningsmetode over hele Danmark, en Afregningsmaade, der sigtede derhen, at de, der levere et virkelig fint Produkt, ogsaa faa en

fin Betaling, og at de, der levere en tarvelig Vare, ikke faa mere for den, end den er værd. Det er noget, vi véd allesammen, som have Lejlighed til at følge Bestyrelserne for Svineslagterierne, at der gøres ikke i Øjeblikket den rette Forskel paa det gode og det daarlige, og det kan ikke virke opdragende. Det er vel ikke Stedet her at komme ind paa, hvorledes man tænker sig, at en saadan Kvalitetsbetaling skulde anlægges, men dog maaske Stedet her til at udtale Ønsket om, at denne saavel som de andre interessante Ting, Hr. Faber fremdrog til Fremme for vor Flæskeproduktion, blev taget under alvorlig Overvejelse paa rette Steder. Jeg mener ogsaa, at man herfra samtidig kunde udtale, at det er ikke nok, at Landmændene faa for deres Flæsk, hvad det virkelig er værd, altsaa meget for det gode, lidt for det daarlige, men Landmændene bør tillige faa at vide, hvad der er i Vejen. Man har et System af den Art, som er let gennemførligt; det er indført i Odense, og det kunde gennemføres andre Steder. Og der er Beviser nok for, at dette, sammen med en virkelig Prisforskel, vilde bidrage til, at Landbruget kom ind paa den rette Produktionsmaade. Det vilde være en Støtte for os, der have med Sagen at gøre, at Landmændene fik netop det for deres Produkt, som det er værd. Jeg er vis paa, at et Arbejde i den Retning vilde bidrage til at fremme Kvaliteten i det hele, altsaa netop det, som Hr. Faber her har fremført som nødvendigt, for at vi skulle beholde vor begunstigede Stilling i England.

Professor B. Bøggild: Det er jo meget vanskeligt at faa Rede paa den irske Statistik; men det har dog været paafaldende i lang Tid, at der er en tydelig Stagnation eller snarere Aftagen i Tilførselen af irsk Bacon til England, naar man sammenligner Forholdene for en Snes Aar siden med nu. Naar jeg i de sidste Aar har talt med Irlændere derom, have de sagt: Det er ikke Svineholdet, der aftager, men det ligger i, at der gaar en stor Mængde ganske unge Svin, dem, vi her kalde Polte, til England.

Jeg vil gerne spørge, om Konsulent Faber kan oplyse noget om, hvor stort Antallet er af yngre Svin, der sendes fra Irland til England, om det er meget stort eller maaske ikke noget videre.

Statskonsulent Faber: Jeg har ikke Tallene paa rede Haand, men, sammenlignet med levende fedede Svin, er Udførselen af unge Svin temmelig lille og har ikke undergaaet stærk Stigning.

Den ledende Præsident: Jeg skal bringe Hr. Statskonsulent Faber en varm Tak for det udmærkede, instruktive Foredrag, vi nu have hørt.

Man gik derefter til den følgende Sag paa Dagsordenen, som var:

4. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Serum-Laboratorium.

Professor C. O. Jensen: Som det er Dem bekendt, aabnedes den kgl. Landbohøjskoles nye Laboratorium samtidig med, at Højskolen fejrede sit 50 Aars Jubilæum. Dette Laboratoriums Virksomhed berører paa saa mange Maader d'Hrr. Konsulenters daglige Arbejde; jeg har derfor med Glæde efterkommet Opfordringen til ved denne Lejlighed i Korthed at skitsere det Arbejde, som bliver paabegyndt derude. Her kan kun være Tale om i grove Træk at komme ind derpaa af flere Grunde, dels fordi Arbejdet paa ingen Maade kan siges at være planlagt i det Omfang, det rimeligvis i kommende Aar vil blive, dels fordi det vilde føre os for vidt, hvis jeg skulde komme nærmere ind paa flere af disse Ting, da d'Hrr. ikke kunne være tilstrækkeligt inde i mange af de Grundsætninger, der ligge til Grund for hele Arbejdet paa Serumomraadet. Naar vi da spørge om, hvilke Opgaver det er, der paahvile dette Laboratorium, saa findes der allerede i selve

Loven fastsat noget desangaaende, idet der staar, at der skal oprettes et saadant Laboratorium til Fremstilling af Serumpræparater, Vacciner og andre bakteriologiske Præparater, der kunne benyttes ved Bekæmpelsen af smitsomme Sygdomme hos Husdyrene. Imidlertid er og maa Laboratoriets Arbejdsomraade være noget mere omfattende, end det saaledes er fastsat gennem Lovens Ordlyd; og jeg vil nærmest sige, at Laboratoriets Virkefelt væsentligst vil komme til at omfatte 3 forskellige Dele: først og fremmest da, som det er fastsat i Loven, Fremstilling af de omtalte Præparater; men ved Siden deraf maa Laboratoriet være, om jeg saa maa sige, et raadgivende Laboratorium, det maa være i Stand til at optræde som Raadgiver, naar dets Assistance kræves af Dyrlæger, Konsulenter eller af Landmænd. Og den tredie Side af Laboratoriets Arbejdsomraade bliver det rent videnskabelige Arbejde. Disse tre Ting hænge nøje sammen; selv om de tilsyneladende ere ret forskelligartede, høre de i Virkeligheden uløseligt sammen; det ene griber i den Grad ind i det andet, at intet af disse Omraader vil kunne stryges, — jeg skal om et Øjeblik komme tilbage til Forklaringen heraf.

Naar vi se paa de enkelte Omraader, som Laboratoriet vil faa med at gøre, falder det naturligt først at berøre det, som er fremhævet i Loven, Fremstillingen af de forskellige Præparater. Jeg har tidligere haft Lejlighed til netop i denne Forsamling at omtale Principet for Fremstillingen af de saakaldte Serumpræparater. Jeg skal derfor ikke komme nærmere ind paa det nu, men kun berøre, hvilke Sygdomme det er, vi tænke at tage op til Undersøgelse, og mod hvilke vi tænke at fremstille disse Præparater. Vi have da først og fremmest det store Antal Sygdomme, der optræder hos Kalvene. Naar jeg nævner disse først, ligger det i, at det er en Gruppe Sygdomme, jeg i mit tidligere Laboratorium i en lang Aarrække har beskæftiget mig med; og det er egentlig de grundlæggende Arbejder, som ere udførte dér, som ligge til Grund for

Planlæggelsen af det ny Laboratorium. I første Række vil jeg nævne den overordentlig udbredte Sygdom hos Spædekalvene, som kaldes Kalvedødelighed, slet og ret, eller Kalvediarrhoe, en Sygdom, mod hvilken alle tidligere Midler have vist sig forgæves. Nu og da kan ganske vist et lille Udbrud af Sygdommen bekæmpes ved hygiejniske Foranstaltninger; men bliver den stationær og ondartet, have alle tidligere Midler vist sig virkningsløse; først gennem Serum have vi faaet et Middel til at bekæmpe den. Det Serum, vi i en Aarrække have haft og gratis have uddelt, har ikke været saa virksomt, som det kunde. Forskellige Forhold have gjort, at vi for et Par Aar siden foreløbig have standset med Arbejdet paa at gøre Serumet mere og mere virksomt; saaledes som det i Øjeblikket er, har det passet i c. $^3/_4$ af samtlige undersøgte Besætninger, og vi have i disse kunnet redde de fleste eller endog samtlige Kalve. I stort Omfang har dette Serum været forsøgt i Sverige, særlig i Skaane med godt Resultat, idet det kun i ganske enkelte Besætninger har vist sig virkningsløst. Efter at Meddelelserne om dette Serums Fremstilling vare fremkomne, optog man i Tyskland med Iver Arbejdet i den Retning, og en Mængde tyske Fabriker fremstille nu Serum mod denne Sygdom. Resultatet fra disse Fabriker foreligger kun delvist; men en af mine tidligere Assistenter, der nu atter er blevet knyttet til det ny Laboratorium, blev ansat i Tyskland ved et saadant Laboratorium et Par Aar, hvor de netop tog fat paa Fremstilling af Kalvediarrhoe-Serum; og de opnaaede det Resultat, at c. 92 pCt. af samtlige Kalve, behandlede med dette Serum, bleve reddede. Disse Tal ere fremkomne fra Besætninger, hvor Dødeligheden var imellem 75—100 pCt. Der kan ikke være Tvivl om, at selv om det Serum, vi i Øjeblikket raade over, ikke er fuldt brugbart i alle Tilfælde, kunne vi gennem Serumbehandlingen bekæmpe denne Sygdom saaledes, at den fra at være betydningsfuld for Landbruget vil svinde ind til at blive ret betydningsløs. Fremgangsmaaden, som Laboratoriet vil

anvende, er følgende: Naar der ønskes Serum, forlanger Laboratoriet en død Kalv indsendt i saa frisk Tilstand som muligt. Vi ville da ved Laboratorieforsøg søge at udfinde, om det Serum, vi i Øjeblikket have, er brugbart i den paagældende Besætning; hvis det er det, vil det blive udleveret til Brug; viser det sig, at det ikke er brugbart, ønske vi ikke at udlevere det. Vi ville nødig have, at Sagen skal komme i Miskredit ved uheldige Resultater. Men i saa Tilfælde ville de Bakterier, vi faa ved Indsendelsen af denne Kalv, blive benyttede ved fremtidig Serumfremstilling, saa at vi, i Stedet for, at vi nu benytte 11 Racer til at fremstille det, ville komme til at benytte flere og flere, maaske over 100; saa vil vort Serum blive mere og mere virksomt og komme til at passe for et større og større Antal Besætninger. Men der vil rimeligvis stadig opdukke Besætninger, hvor det ikke passer; vi blive derfor nødt til stadig at forlange disse Kalve indsendte, stadig at isolere ny Stammer og benytte dem til Serumfremstilling.

Det Serum, jeg har omtalt, benævnes Coli-Serum, fordi det er Colibacillen, der benyttes til Serumfremstillingen. I langt de fleste Tilfælde skyldes Diarrhoen netop disse Baciller. Men der findes ikke faa Udbrud af Kalvediarrhoe, hvor det ikke er Colibacillen, men en beslægtet Form, Paracolibacillen, som er Skyld deri. Disse Baciller fremkalde ogsaa Tarmbetændelse hos større Kalve, hvad vi her i Landet hyppigt have Lejlighed til at se; heller ikke sjældent se vi dem fremkalde Lungebetændelse hos Ungkvæget. Vort Coli-Serum har ingensomhelst Virkning overfor disse Tilfælde, der skyldes Paracolibacillen; men vi have allerede fremstillet et Paracoli-Serum, der passer i de Tilfælde, hvor vi have Spædekalvediarrhoe, der skyldes denne Bacilform, og ligeledes, hvor vi have Tarmbetændelse eller Lungebetændelse hos større Kalve, foraarsaget af Paracolibacillen. Det samme Forhold, jeg nævnede for Coli-Serumet og Colibacillen, gælder ogsaa for denne Bacilgruppe, Paracolibacillen og det tilsvarende Serum, nemlig, at Serum, der er fremstillet af

en enkelt eller et Par Stammer af disse Baciller, ikke er virksomt i alle Tilfælde. Ogsaa her maa vi samle Kulturer sammen fra alle Sygdomsudbrud og benytte dem til Serumfremstilling. Derved bliver altsaa Fremstillingen af dette Paracoli-Serum saavel som af det egentlige Coli-Serum ikke noget ganske simpelt fabriksmæssigt, men der fordres ustandseligt et ret betydeligt Laboratoriearbejde for at afpasse Serumet efter de Fordringer, der maa stilles til det.

I Modsætning til disse to Serumarter have vi andre, hvis Fremstilling er betydelig simplere. Herhen hører i første Linie det saakaldte Rødsyge-Serum, et Serum, der benyttes dels som Beskyttelsesmiddel, dels til Helbredelse af Svinets forskellige Rødsygeformer, derunder Knuderosen. Det er et Serum, hvis Fremstilling ikke støder paa Vanskeligheder, da der ikke findes Raceforskelligheder, eller kun saa smaa, at de ere uden Betydning, naar Talen er om Fremstilling af Serum; vi benytte kun en enkelt Rødsygestamme; en Gang imellem maa vi forny den, naar den taber en Del af sin Giftighed, men forøvrigt synes det ligegyldigt, hvad Stamme vi benytte. Dette Serum er Laboratoriet begyndt paa at fremstille, og i Løbet af en Maaned eller to ville vi kunne levere det i rigelig Mængde. Foreløbig have vi set os nødsagede til at indføre saadant Serum fra Tyskland og udlevere det til dem, der have forlangt det. Et fjerde Slags Serum, som vi ere begyndte at fremstille, er virksomt mod Hønsekolera. Denne spiller i de senere Aar en betydelig Rolle. Indførselen af russiske levende Gæs bringer Sygdommen hertil hver Eftersommer, og den har gentagne Gange, saaledes ogsaa i Aar, naaet en betydelig Udbredelse, idet Sygdommen opstaar og breder sig overalt, hvor Gaaseflokkene komme frem; i større Besætninger kan Dødeligheden være betydelig. Fremstillingen af et Serum, der virker beskyttende mod Hønsekoleraen, støder paa visse Vanskeligheder. Vi maa ogsaa her helst have en hel Række forskellige Stammer, isolerede fra

forskellige Udbrud af Sygdommen, ellers vil Serumet, fremstillet af Bacillerne, ikke blive rigtig virksomt i alle Tilfælde. Men Fremstillingen støder desuden paa andre Vanskeligheder, da de Heste, vi behandle med Bacilkulturerne, for at de senere skulle levere Serum, kun til en vis Grad taale denne Behandling. Det hænder saaledes ret almindeligt, at en saadan Hest, der har været behandlet med Hønsekolerakulturer i 3—4 Maaneder, saa den Tid nærmer sig, da vi kunne tappe Blod og benytte Serumet, kreperer; den faar en Forgiftning og dør hurtigt eller magrer af, og dens Blodserum er da fuldstændig uvirksomt. Dette medfører altsaa, at Fremstillingen har visse Vanskeligheder; det er altid et Lotterispil, om Hesten vil komme til at levere Serum, eller den bliver syg og maa udskydes, eventuelt slagtes. Ogsaa mod Kværken har man om end med Besvær fremstillet Serum, og Laboratoriet betragter Fremstillingen heraf som en af sine vigtigste Opgaver for Øjeblikket.

De tre sidstnævnte Serumarter ere vi altsaa i Færd med at fremstille; de to første kunne vi levere fra Laboratoriet i Øjeblikket. Et femte Serum, som vi ligeledes lave, har ingen Betydning for Danmark selv; det er det saakaldte Bradsot-Serum mod den islandsk-færøiske Faaresyge. Der er andre Serumpræparater, som have vundet betydelig Udbredelse i Udlandet, men hvis Fremstilling vi foreløbig ikke ville være i Stand til at tage fat paa. Der er i første Linie Serum mod de frygtede Svinesygdomme, Svinepest og Svinesygen, eller som vi med en tysk Betegnelse kalde den: »Schweineseuche«. Der er intet Omraade inden for de smitsomme Sygdomme, hvor der har hersket en saadan Forvirring som netop vedrørende disse to Sygdomme. Man har blandet dem sammen og ikke vidst Besked med deres Aarsagsforhold. For et Par Aar siden mente man at være kommet til Bunds i det; men atter nu viser Forholdet sig at være mere indviklet, end man tidligere havde troet. Der har mod disse Sygdomme særlig i Tyskland været benyttet Serum-

præparater i overordentlig stor Maalestok. Men de Resultater, man er naaet til, have været usikre, og det er nu til Dags ikke vanskeligt at forstaa det, da de Forudsætninger, der have ligget til Grund for denne Serumfremstilling, delvis have vist sig urigtige. Aarsagsforholdet har med andre Ord ikke været fuldt opklaret. Der foreligger fra tysk og østrigsk Side omfattende Forsøg vedrørende Benyttelsen af disse Serumpræparater; men de statistiske Oplysninger ere ikke fuldt paalidelige, saa det er vanskeligt paa Basis deraf at danne sig et Skøn over, hvorvidt Anvendelsen har gjort den tilsigtede Nytte i sit fulde Omfang. Fremstillingen af Serumpræparater mod disse to Sygdomme støder paa praktiske Vanskeligheder, den er ret omstændelig og ret kostbar; og jeg har ment, at det er rigtigt at udskyde Fremstillingen af disse Præparater foreløbig, indtil hele Spørgsmaalet har afklaret sig noget mere, saa der foreligger noget mere faktisk fra tysk-østrigsk og tildels fransk Side angaaende disse Ting. Paa en vis Maade er det maaske trist at skulle gøre det; for der er ikke ret mange af de Sygdomme, som optræde herhjemme, der spille tilnærmelsesvis den Rolle som netop den ene af dem, den overordentlig udbredte Svinesyge; men paa den anden Side: At optage et stort Arbejde under de mere eller mindre urigtige Forudsætninger, som for Øjeblikket herske om den paagældende Sygdom, vilde næppe være rigtigt. En anden Ting er det, at Laboratoriet snarest bør optage Forsøg med de Præparater, som allerede ere fremstillede og findes i Handelen. Derfor vil Laboratoriet sætte Pris paa at komme i Forbindelse med saadanne Svinebesætninger, helst paa Sjælland, som ere angrebne af Svinesyge, for at der under Laboratoriets Kontrol kan blive foretaget Forsøg med Præparater fra tyske og franske Fabriker som Middel mod disse Sygdomme.

Der er endvidere enkelte andre Serumpræparater, som Laboratoriet vel med Tiden vil komme til at fremstille, men næppe i Øjeblikket kan begynde paa; det gælder nogle smitsomme Sygdomme hos Kalve, smitsomme Lun-

gebetændelser, der nu og da optræde som Smaaepidemier. Men de ere ikke saa hyppige her i Landet, at det vil være muligt paa kort Tid at skaffe passende Materiale som Udgangspunkt; og for det andet ere de ikke hyppigere, end at det kan betale sig at købe det paagældende Serum fra Udlandet indtil videre. Der findes endvidere en Række Sygdomme, hvis Forekomst er mindre hyppig her i Landet, og hvor Serumfremstillingen dels er forbundet med saa stort Besvær, dels med saa betydelige Omkostninger, at det absolut ikke kunde betale sig at fremstille saadant Serum herhjemme. Dér vil det være rigtigst at indforskrive det fra de Fabriker, der levere det. Hertil hører f. Eks. Serum mod Stivkrampe; det er saa dyrt, at en Dosis til en Hest koster ca. 15 Kr. Den Mængde, der vil blive benyttet, er ret forsvindende, og de Udgifter, der ere forbundne med Fremstillingen, saa betydelige, at jeg tror, det vil være rigtigst at stille sig paa det Punkt, at vi købe den ringe Mængde, vi komme til at benytte deraf, fra de store Fabriker, der kunne levere det billigere. Noget lignende gælder for Øjeblikket Anvendelsen af et Serum mod Miltbrand; ogsaa dets Fremstilling støder paa ret store Vanskeligheder, bl. a. rummer den stor Smittefare, saa vi vilde risikere, at adskillige af vore andre Serumheste vilde blive smittede af Miltbrand, selv om vi iagttog aldrig saa stor Forsigtighed; og den Mængde, som Landet vilde forbruge af Miltbrand-Serum om Aaret, er næppe særlig stor. Saa jeg tror, det ogsaa her, i det mindste foreløbig, vil betale sig bedst at indforskrive det Miltbrand-Serum, der bliver Tale om.

Jeg har foreløbig altsaa kun holdt mig til de mest almindeligt anvendte Serumpræparater. Foruden dem er der en Række andre, som kun nu og da finder Anvendelse, særlig en Række Præparater, som hidtil ikke har været bragt i Handelen, men som der kan være al mulig Grund til at forsøge at fremstille. Det vilde føre for vidt at komme ind paa disse; kun skal jeg nævne, at vi have en lille Bacilform, som vi kalde *Bacillus pyogenes;* den spiller en uhyre Rolle, dels som medvirkende Aarsag til næsten

alle langsomt forløbende Yverbetændelser og til Børbetændelser, og dels som Aarsag til smitsomme Lungebetændelser hos Kvæget og de saakaldte Crouptilfælde, der ere almindelige hos Kvæget i Kjøbenhavn og Omegn og særlig spredes fra Kvæghandlernes Stalde med Lødekøer. Der foreligger ikke i Øjeblikket noget sikkert om, hvorvidt man gennem Serum er i Stand til at beskytte Køerne; men der er al mulig Grund til at optage Forsøg og fremstille et Bacillus-pyogenes-Serum. Denne Opgave er Laboratoriet begyndt paa; men der vil selvfølgelig udfordres en Mængde Laboratorieforsøg, inden der kan være Grund til at forsøge en saadan Behandling i Praksis.

Den anden Gruppe af Præparater, som det gennem Loven er paabudt Laboratoriet at fremstille, er de saakaldte Vaccineer. Indtil for faa Aar siden forstod man ved Vaccine en levende Bacilkultur, der benyttedes til Indpodning i beskyttende Øjemed. Af saadanne er der kommet en Mængde forskellige til Anvendelse. Saaledes benyttes Vaccination til Indpodning mod Rødsyge, Miltbrand, Hønsekolera og endnu en Række andre Sygdomme; i de seneste Aar er hertil kommet Vaccination mod Svinepest. Vi have her i Landet holdt os tilbage og ikke benyttet disse Vacciner i nævneværdig Grad; en Gang imellem have vi podet mod Miltbrand og Rødsyge, naar de optraadte særlig ondartede i en Besætning. I hvor stort Omfang vi i Fremtiden ville komme til at benytte disse Midler, maa foreløbig staa hen; vi have været ret betænkelige ved at gøre det, men hvis det kan ske under et Laboratoriums specielle Kontrol, antager jeg, at en Del af Betænkelighederne ved at benytte disse Midler maa falde bort. Det lader sig altsaa ikke sige, i hvor stort Omfang Laboratoriet vil finde sig foranlediget til at fremstille og lade benytte disse saakaldte Vacciner. I de sidste 12—13 Aar har jeg derimod fremstillet en Vaccine i betydelig Mængde, nemlig mod den tidligere omtalte islandsk-færøiske Faaresyge. Denne vil det ny Laboratorium vedblivende fremstille.

I de seneste Aar forstaar man ved Vaccine ogsaa noget andet, idet man er begyndt at gaa over til at fremstille Vacciner af døde Baciller. Der har altid været en vis Fare forbundet med Podning af levende Baciller; selv om man paa en eller anden Maade berøvede dem en Del af deres Giftighed, saa Smittefaren ved Anvendelsen altid forringedes noget, havde man det aldrig i sin Haand fuldstændig at hindre Ulykker ved Vaccination. Det har imidlertid vist sig, at man er i Stand til overfor visse Sygdomme at benytte Baciller, der ere dræbte paa saa skaansom Maade, at der ikke kan tænkes at være sket kemiske Omdannelser af de Bestanddele, hvoraf Bacillegemet er sammensat. Saaledes er man i de sidste Aar gaaet over til Anvendelse af »Schüttelekstrakter« d. v. s. Ekstrakter fremstillede ved Rystning med svage, antiseptiske Væsker. Man rendyrker de paagældende Baciller, udsaar dem i Kødsuppe eller paa Overfladen af Gelatinemasse; i sidste Tilfælde skyller man disse Bacilmasser af. Til de opslemmede Baciller sættes $^1/_2$ pCt. Karbolsyre, og dernæst anbringer man dem i et Rysteapparat. Karbolen formaar ikke alene at dræbe Bacillerne; ikke ret mange, men kun de mest ømfindtlige tage Skade. Men ryster man dem temmelig stærkt i 48 Timer, ville Bacillerne efterhaanden dø bort; de knuses og opløses, saa der kun bliver ganske lidt tilbage af dem; de Æggehvidestoffer og andre Bestanddele, hvoraf de bestaa, gaa væsentlig i Opløsning. Disse paa denne Maade fremstillede Ekstrakter skulle være sterile, d. v. s. de maa ikke indeholde levende Bakterier, og de maa uden Fare for at fremkalde smitsomme Sygdomme kunne indpodes paa Dyr. De indeholde imidlertid de virksomme Bestanddele af Bacillerne, og de ere i og for sig giftige, naar den Dosis, der indsprøjtes, er tilstrækkelig stor. Det har vist sig, at saadanne Bakterieekstrakter ere i Stand til at virke beskyttende, med andre Ord kunne benyttes som en Slags Vaccine. Da vi have at gøre med kemiske Stoffer, kunne vi afpasse Dosis, saa vi faa den rette Virkning uden at risikere at faa alvorlig Sygdom, endsige dødelig

Virkning. Men disse Stoffer have tillige vist i det mindste delvis en højst ejendommelig helbredende Evne, specielt naar det drejer sig om Sygdomme, der forløbe noget langsomt. Særlig skal jeg fremhæve, at man ved den Utrivelighed, man tit ser hos Grise og ofte med Rette eller Urette har sat i Forbindelse med »Schweineseuche«, har set en overordentlig overraskende Virkning af Indsprøjtning af saadanne Ekstrakter, fremstillede af den paagældende Bacil, »Schweineseuche«-Bacillen. Saadanne Præparater gaa i Handelen under forskellige Betegnelser; de fremkomme som en næsten vandklar Væske, der lugter af Karbol; under Mikroskopet er der ingenting at se, eller maaske en enkelt lille Rest af en Bacil. En Indsprøjtning af en saadan Væske blot en enkelt Gang har undertiden en højst ejendommelig Virkning paa et forkrøblet Svin; allerede faa Dage efter plejer Ekzemet at tabe sig, de brune Skorper falde af, og Dyret begynder at trives. Hvorledes dette forklares, kan jeg i Øjeblikket ikke sige noget bestemt om; men alt tyder paa, at vi have at gøre med en Opsonin-Virkning, d. v. s. det synes, som om disse Stoffer give Anledning til, at der i Blodet fremkommer ejendommelige Stoffer, Opsoniner, der have den Egenskab, at de sætte de hvide Blodlegemer i Stand til at overvælde de Baciller, der ere trængte ind i Organismen; Virkningen af disse Stoffer er altsaa kompliceret. Det ligger i Sagens Natur, at Laboratoriet vil optage og allerede er begyndt at optage Forsøg med disse Stoffer, dels paa at fremstille disse Ekstrakter, dels med at forsøge under tilstrækkelig Kontrol Virkningen af disse Stoffer netop overfor saadanne forkrøblede Dyr, der gaa med Rester af Lungebetændelse, Ekzem o. l. Men ogsaa her mangle vi i høj Grad Materiale og vilde sætte Pris paa at komme i Berøring med Besætninger, hvor den Slags Sygdomme herske.

Den tredie Gruppe af Stoffer, som er nævnt eller falder ind under Lovens Bestemmelser, er de diagnostiske Midler. Her spiller som bekendt Tuberkulin og Malleïn den største Rolle. Disse Præparater blive

imidlertid fremstillede paa Professor Bangs Laboratorium og ville formentlig ogsaa fremtidig blive det; men det ny Laboratorium har Forpligtelsen til at fremstille dem, naar som helst det forlanges.

Ogsaa andre bakteriologiske Metoder benyttes i diagnotisk Øjemed til Paavisning af bestemte Sygdomme, men det drejer sig her ikke om bestemte Stoffer, der kunne fremstilles, men om Undersøgelsesmetoder, der kun kunne foretages i Laboratorier, og hvortil der i Reglen udfordres Blodprøver af de syge Dyr. Det vilde føre for vidt at komme ind paa disse Metoder, der dels gaa under Navnet Agglutinationsmetoden, dels under Navnet »Komplementablenkungs«-Metoden — det sidste er et tysk Navn, man har ingen dansk Betegnelse endnu. Det er overordentlig komplicerede Metoder, der kun kunne udføres i de dertil indrettede Laboratorier; men de ere ret paalidelige og have bl. a. fundet Anvendelse ved Paavisningen af Snive. Hvis det skulde vise sig ønskeligt, at saadanne Prøver foretages i større Omfang, mener jeg, at det ny Laboratorium maa være pligtigt at overtage det herhen hørende Arbejde.

Den anden Side af Laboratoriets Virksomhed er, hvad jeg vil kalde r a a d g i v e n d e. Det er ikke nok, at Laboratoriet laver disse Stoffer og udleverer dem til Brug, som jeg har nævnt; for flere Sygdommes Vedkommende er det nødvendigt stadig at afpasse Præparaterne efter de Krav, der stilles til dem. Derfor maa vi stadig være i Berøring med de forskellige Besætninger og have Lejlighed til at undersøge de paagældende Sygdomstilfælde og have Lejlighed til at producere vort Serum efter den Besætning, som ønsker at bruge det. Dertil kommer ogsaa, at Laboratoriet maa staa i ret intim Berøring med Dyrlægerne. Jeg vilde anse det for højst ønskeligt, om Laboratoriet efterhaanden kunde blive i Stand til ikke blot at modtage indsendt Materiale, men ogsaa, naar som helst der var Grund dertil, at udsende dertil kvalificerede Personer, Assistenter, der kunde undersøge Forholdene i Besætninger med smitsomme Sygdomme, der ikke bekæmpes ved offentlig Foranstaltning, for at give Raad om Syg-

dommens Bekæmpelse og bringe de dertil passende Præparater til Anvendelse. Laboratoriet bør endvidere være i Stand til, hver Gang der opdukker ny Sygdomsformer, ikke blot at undersøge dem, men eventuelt fremstille Serumpræparater og Vacciner imod den paagældende Sygdom. Til denne raadgivende Virksomhed vil jeg ogsaa henregne dette, at Laboratoriet bør gennem Cirkulærer til Dyrlægerne, ogsaa eventuelt ved Flyveskrifter til Landmændene, søge at udbrede Kendskaben til de Midler, hvorved vi ere i Stand til at bekæmpe Sygdomme, der optræde generende og truende.

Endelig er der den tredie Side af Laboratoriets Arbejde: den rent videnskabelige Side. Hertil regner jeg først og fremmest Gennemprøvning af alle de Serumpræparater og Vacciner, der fremkomme fra udenlandske Fabriker. Der kan være al mulig Grund til at foretage saadanne Prøver; thi i Udlandet har man fulgt en anden Fremgangsmaade end den, vi have valgt herhjemme, idet Fremstillingen af disse Serumpræparater næsten overalt er overladt til det private Initiativ. Kun i Holland har man ligesom her oprettet et Statslaboratorium; ellers er det overalt private Fabriker, der fremstille de forskellige Serumpræparater og bringe dem i Handelen. Det ligger i Sagens Natur, at der paa denne Maade kan komme noget godt frem, men man kan paa ingen Maade blindt stole paa falbudte Præparater. Derfor maa vi være belavede paa at undersøge, hvad der kommer af den Slags Ting, for saa vidt det er noget nyt og noget, som Laboratoriet ikke tidligere har fremstillet. Men disse Laboratorier hemmeligholde selvfølgelig deres Fremstillingsmetode; der vil derfor tidt kunne udfordres et ret betydeligt Arbejde ved vort Laboratorium for at komme efter, hvad det er, det drejer sig om.

Endvidere henregner jeg til denne Side af Laboratoriets Virksomhed Bestræbelserne for at finde ny Midler, ny Præparater, ny Modifikationer af Præparaterne. Og endelig bør Laboratoriet i saa stort Omfang som muligt

tage Del i det videnskabelige Arbejde paa Immunitetslærens Omraade og bidrage sit til Opklaringen af de indviklede Processer, der forløbe under Helbredelsen, og som medføre, at et Dyr er eller bliver uimodtageligt for en Sygdom.

D'Hrr. ville se, at det er et omfattende Program, det ny Laboratorium stiller op. I hvor stort Omfang vi ville være i Stand til at optage disse Opgaver, specielt i de nærmeste Aar, er det vanskeligt at sige. I det første Aar er jeg bundet ved Højskolen ved Lærergerning og tillige paa anden Maade i høj Grad beskæftiget, ligesom ogsaa Fuldførelsen af Laboratoriet, der vel i sit Ydre er færdigt og i Orden, men selvfølgelig lader meget tilbage for Ønsker om den indre Indretning, medfører, at jeg det første Aar personlig ikke kan udføre noget stort Laboratoriumsarbejde, men kun kan lægge Tingene til Rette for Assistenterne. Ogsaa andre Ting ville gribe ind ved Bestemmelsen af Omfanget, indenfor hvilket vi kunne optage Arbejdet; dér vil jo ogsaa Budgettet sætte sin Begrænsning. Imidlertid nærer jeg ingen Tvivl om, at den ny Anstalt vil være i Stand til gennem Udlevering af de omtalte Præparater og gennem sin hele Virksomhed at redde betydelige Værdier, som hidtil ere gaaede tabte, for Landbruget.

Med disse Bemærkninger vil jeg indbyde d'Hrr., der maatte ønske det, at bese den ny Anstalt.

Den lendende Præsident: Jeg véd ikke, om nogen af d'Hrr. ønsker at rette Forespørgsler? Jeg antager, at de fleste ville benytte Indbydelsen til at se det ny Institut, og jeg skal derfor lade det sidste Punkt paa Dagsordenen udgaa. Hvis ingen ønsker at rette Spørgsmaal til Professoren, vil jeg paa Forsamlingens Vegne bringe Professoren vor Tak for det udmærkede Foredrag. Jeg vil da nu tillade mig at slutte Mødet, idet jeg bringer en Tak til Foredragsholderne og dem, der have deltaget i Diskussionen.

Udkomne Bøger.

Landøkonomisk Aarbog for 1909. Oversigt over det danske Landbrugs Organisation. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Redigeret af *H. C. Larsen.* 10. Aargang. 130 Sider. 2 Kr. indheftet. (G. B. N. F. Kjøbenhavn.)

Stoffets Ordning, Oplysningernes Udførlighed og Paalidelighed ere i det nu udkomne 10. Bind de samme som i de tidligere Aargange. Haandbogens Nytte turde forlængst være anerkendt af alle. Den er som en Ariadnetraad, der vejleder til Forstaaelse af vort forgrenede, vidtløftige Foreningsvæsen, der for den udenforstaaende er som en Labyrint at finde sig til rette i. — Det fremgaar af det nu udkomne Bind, at vort landøkonomiske Foreningsliv ikke har brudt sig ny Baner og ikke kan opvise store Forskydninger i 1908. Blandt disse sidste kan det fremhæves, at der er oprettet et Avlscenter for Yorkshiresvin og 8 for Landsvin, men samtidig er der nedlagt 13 Landsvincentre, saaledes at der bliver en Nettoafgang af 5. Af Svineavlsforeninger fandtes der 3 mindre ved Udgangen af 1908 end for et Aar siden. Derimod er der i Fjor tilkommet 75 Kvægavls- og 14 Faareavlsforeninger. Af Andelsmejerier er der oprettet 17 og nedlagt 2, der er dannet et Par ny Landboforeninger og flere Husmandsforeninger, 1 Andels-Kreatureksportforening (for Løgstør og Omegn), medens Eksportforeningen »Nordthy« er ophævet o. s. v. De vanskelige Arbejderforhold have bl. a. givet Stødet til Nedsættelsen af tvende Udvalg: »Landsudvalget for Anvendelse af udenlandske Landarbejdere«, der bestaar af 12, af forskellige Organisationer valgte Medlemmer, og det af Landhusholdningsselskabet nedsatte Landarbejderudvalg. Aarbogen har en Tilgang af 2 ny Tidsskrifter: »Mejeristanden« og »Vor Planteavl«, og en Afgang af 3: »Tidsskrift for Hesteavl og Travsport«, »Maskinkonsulenten« og »Landbobladet«. Det sidste ophørte at udkomme ved Begyndelsen af indeværende Aar.

Mindre Meddelelser.

Eksport af svensk Avlskvæg til Rusland. I Tidsskriftets forr. Aargang, S. 471, btev det meddelt, at Malmöhus läns hushållningssällskap vilde søge at faa en regelmæssig Udførsel af svensk Avlskvæg i Gang til Østersøprovinserne. Som det sikkert vil erindres, gjorde Justitsraad *L. Friis* sig i sin Tid til Talsmand for, at der fra dansk Side blev oprettet et Depot nær St. Petersborg, til hvilket danske Avlsdyr kunde sendes og hvor Køberne skulde kunne henvende sig. Husholdningsselskabet har nu oprettet et Depot for svenske Avlsdyr.*) Det findes hos en Hr. Wojewodski, Dammenhof ved Riga, og hos ham skal foreløbig opstaldes 5 Køer og 3 Tyre af ren Lavlandsrace samt 5 Køer og 2 Tyre af Ayrshirerace. Hr. W. skal holde og fodre Dyrene i nøje Overensstemmelse med de af Husholdningsselskabet givne Forskrifter, og i Betaling herfor modtager han dels den Mælk, Køerne give, dels for Tyrene en Godtgørelse af 10 Rubler om Maaneden. Dyrenes Røgt forestaas af en af Husholdningsselskabet ansat Fodermester, der af Hr. W. modtager 30 R. maanedlig samt alt frit, endvidere faar han af Selskabet 10 R. for hver levende født Kalv, 20 Kopek**) for hver 100 kg. Mælk og 1 pCt. af Tyrenes Salgssum.

De udførte Dyr maa ikke sælges under en af Husholdningsselskabet fastsat Minimumspris. Hr. W. modtager 5 pCt. af Salgsbeløbet. For Kalve, som fødes paa Depotet, betaler han 75 R., og de blive da hans Ejendom. For egen Regning er det ham tilladt at købe Halvblodskøer af baade Lavlands- og Ayrshirerace, naar de ere indførte i Stambøgernes forberedende Afdelinger.

Paa Depotet skal der oprettes Kursus for Fodermestre og Kontrolassistenter, i hvilke der højst maa deltage 4 Elever samtidig. Husholdningsselskabet betaler den nødvendige Annoncering og Udgifterne ved Dyrenes Fremstilling paa Landbrugsmøder.

Endelig kan det endnu meddeles, at Ejere af svenske Faar- og Svinestammer maa, hvis Pladsen tillader det, fremstille Faar og Svin paa Depotet. Betalingen herfor fastsættes i hvert enkelt Tilfælde efter særlig Overenskomst.

*) Jvnfr. »Malmöhus läns hushållningssällskaps Kvartalsskrift», 1908, S. 583—85.

**) 1 Rubel à 100 Kopek = 1 Kr. 92 Øre.

Arbejdsprøve med Kunstgødningsspredere

paa

Dalum Landbrugsskole i Efteraaret 1908.

19. Beretning om de statsunderstøttede Redskabs- og Maskinprøver — foranstaltede af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab — af Dommerudvalget ved Assistent, Landbrugskandidat *M. Dall.*

Skønt Anvendelsen af Kunstgødning kan føres langt tilbage i vort Landbrugs Historie, er det dog først i den nyere Tid, at en regelmæssig Anvendelse af større Mængder indkøbt Gødning er indgaaet som fast Led i et ikke ringe og stadigt stigende Antal danske Landbrug.

Statens og de lokale Landboforeningers talrige Forsøg med Anvendelse af Kunstgødninger, gennem hvilke der er tilvejebragt et fyldigt Kendskab til Kunstgødningens Virkninger og givet Vejledning til dens mest fordelagtige Anvendelse, har været af ganske overordentlig stor Betydning for denne Udvikling i det danske Landbrug.

Man har i mange Aar kendt Gødningsspredere, men de have tidligere kun været anvendte enkelte i store Landbrug. De ældste Former vare temmelig ufuldkomne, ret omstændelige at arbejde med og lidet holdbare. Den nyere Tid har imidlertid bragt nogle mere brugelige Systemer frem. Samtidig har den stærkt udvidede Anvendelse af Kunstgødninger, det stadig aftagende Tilbud af Arbejdskraft for Landbruget samt Betydningen af at

faa den kostbare Gødning ensartet fordelt paa Jorden, i høj Grad forøget Efterspørgselen efter Gødningsspredere.

Under disse Omstændigheder har Landhusholdningsselskabets Maskinudvalg ment, at en Arbejdsprøve med Gødningsspredere maatte være betimelig, dels for at give fremtidige Brugere Vejledning i Valget, dels for mulig at vejlede Forhandlere og Fabrikanter med Hensyn til, hvad Forholdene her i Landet kræve for disse Maskiners Vedkommende.

Maskinudvalget henvendte sig i denne Anledning til senere afdøde Forstander *Jørgen Petersen,* Dalum Landbrugsskole, med Anmodning om, at Maskinprøverne maatte afholdes der paa Skolen, og at Forstanderen vilde deltage i Bedømmelsen. Føstnævnte Del af Anmodningen besvaredes imødekommende, derimod mente Forstanderen ikke, at hans Helbred vilde tillade ham at tiltræde Dommerudvalget. Samtidig havde Maskinudvalget anmodet Konsulent *Aage Madsen-Mygdal* om hans Bistand i Dommerudvalget, og efter Forstander *Jørgen Petersens* afslaaende Svar henvendte man sig med en lignende Anmodning til daværende Lærer, nu Forstander for Skolen, *Th. Madsen-Mygdal;* begge svarede imødekommende. Endvidere valgtes som Dommere Statskonsulent *C. V. Birk,* Holte, og Proprietær *S. Friis,* Duelund.

Tiden for Arbejdsprøverne blev senere ansat til 9. September, og efter forudgaaet Indbydelse til Forhandlere og Fabrikanter mødte følgende Gødningsspredere:

Kuxmanns »Westfalia«, anmeldt af *Ole Sørensen & Co.,* Kolding.

»Obotrit«, anmeldt af Amerikansk Maskin-Import *(Hellström & Præstmark),* Kjøbenhavn,

Frickes »Westfalen«, anmeldt af *Nicolai Outzen,* Maskinhandel, Haderslev og Kolding, og

Voss' Gødningsspreder, anmeldt af *W. Langreuters Efterfølger,* Kjøbenhavn.

Maskinernes Beskrivelse.

Alle Maskinerne leveredes paa Prøvestedet med 3 Meters Arbejdsbredde og med Forvogn og Stang til 2 Heste. Desuden havde Amerikansk Maskin-Import tillige sendt en »Obotrit«-Spreder paa 2 Meter med Enspænderstænger, men uden Forvogn.

Kuxmanns Gødningsspreder »Westfalia«.

Sprederkassen og Hjulene ere af Træ, Baghjulene ere $1^1/_2$ Meter høje og med 75 mm Fælgbredde; Forstillingens Hjul ere 700 mm høje og med 50 mm Fælgbredde.

Kassen er 430 mm dyb og 230 mm bred foroven. Den har en brat Indsnævring forneden, se Fig. 1. Nede ved Bunden bevæger sig under Spredningen en endeløs Haspekæde fra venstre til højre inde i Kassen og til-

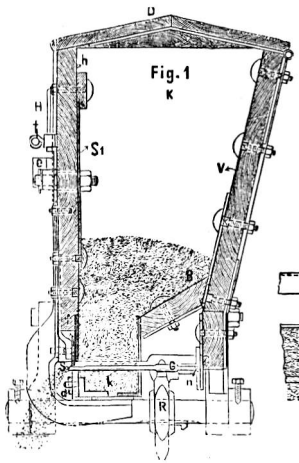

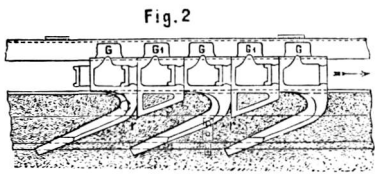

bage neden under samme. Denne Kæde, som er af blødstøbt Jern, har paa hvert andet Led en 170 mm lang Gren (Fig. 2), der vender skraat bagud og til højre i Forhold til Kædens Bevægelsesretning, spænder over

den indsnævrede Del af Spredekassen og rækker med sin yderste Ende gennem en Rilleaabning i Spredekassens Bagvæg, gennem hvilken Gødningen føres ud under Spredningen. Under Kædens Grene er der et lille Rum ned til den egentlige Bund. Dette Rum skal, for at lette Maskinens Rensning efter Brugen, helst fyldes med Sand forinden Gødningen fyldes i Spredekassen.

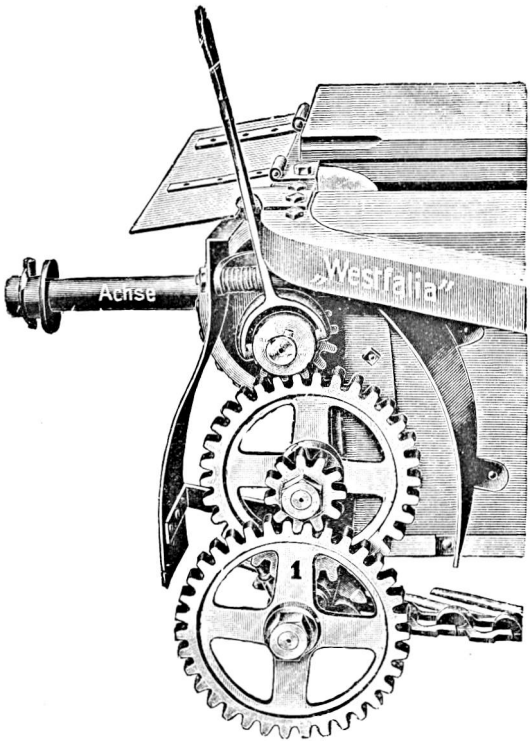

Fig. 4.

Kæden trækkes fra det højre Baghjul, dens Hastighed kan ved Hjælp af 4 Par Skiftehjul varieres i 8 forskellige Hastighedsgrader, idet hvert Par Hjul kan give en mindre og en større Hastighed, eftersom det lille Hjul sættes henholdsvis foroven eller forneden. Se Fig. 4 og 5. End yderligere kan Kædens Hastighed og dermed Spredemængden forøges til omtrent det dobbelte ved at ombytte et andet Par Stjernehjul med de saakaldte Kalkhjul, som anvendes ved Kalkspredning.

For at regulere Spredemængden indenfor de Spillerum, som Kædens forskellige Hastigheder betinger, er der over Rilleaabningens øverste Kant anbragt en Jernskinne, der ved en Vægtstang med en inddelt Skala kan hæves og sænkes, hvorved Rilleaabningen forøges og formindskes.

Under Arbejdet har det Betydning, at Kæden holdes

ren, navnlig maa Grenens forreste Kant være fri for vedhængende Gødning. Kæden renses derfor ved Udtrædelsen af Spredekassen med en lille Børste, medens en Staalfjeder stryger Grenens Forkant ren umiddelbart før den igen føres ind i Spredekassen. To af Kædens Led have Grene med knivformet Forkant, deres Bestemmelse er at skrabe Rilleaabningens underste Kant ren.

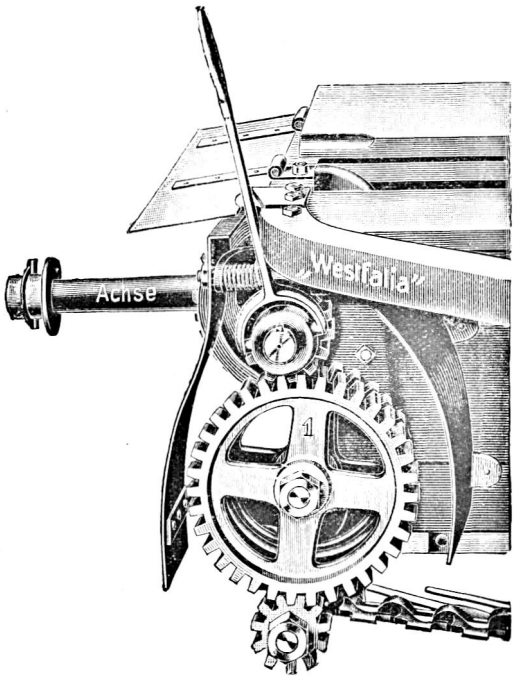

Fig. 5.

For at forebygge, at Kassens Indhold af Gødning bliver hængende paa Væggene og danner tomt Rum over Spredekæden, har den underste Del af Spredekassen dobbelt Bagvæg, hvis indvendige Flade under Arbejdet er i stadig Bevægelse frem og tilbage efter Kassens Længderetning. Bevægelsen udgaar fra det venstre Baghjul.

Spredekassen rummer 216 Liter eller ca. $1^1/_2$ Td. En Td. Gødningskalk fra Nørre Flødal vejer 100 Kg. og fra Mønsted og Faxe Kalkværker 175 Kg. For med en 3 M. Spreder at sprede 1000 Kg., maa Kassen altsaa fyldes henholdsvis 7 og 4 Gange eller, naar dette Kvantum skal spredes paa 1 Td. Land, for hver 250 à 400 M. For at undgaa den alt for hyppige Fyldning ved en tæt Spredning, kan Kassens Rumfang forøges ved at

man forhøjer dens Vægge med dertil afpassede Brædder i Lighed med, hvad man ofte gør ved Vognfaddinger.

Under Spredekassen er anbragt et Fordelingsbrædt, som i Regnvejr eller Storm kan lukkes med et Brædde-dække.

Forvognens Sporvidde er kun 1440 mm, den styres alene ved Vognstangen, som er forsynet med Kobbel-stang paa samme Maade som almindeligt ved Høst-maskiner. Der er paa Forvognen anbragt en Markør, en Skinne af Fladjern, der hænger ned fra et Jernrør, hvortil den er bevægelig forbunden ved et omsluttende Øje. Jernrøret er fastgjort over Vognakslen i samme lodrette Plan som denne. Skinnen føres saa langt ud fra Forvognens Midte, som det behøves, for at Spred-ningen kan slutte ind til det forrige Dræt, naar Mar-køren følger Hjulsporet fra samme.

Naar Gødningsspræderen skal indrettes til Trans-port, anbringes begge Baghjulene paa en kort Aksel, der fastgøres paa Spredekassens venstre Hjulaksel paa tværs af Kassen; Forvognen føres hen til Kassens højre Ende og fastgøres i Forbindelse med den højre Hjul-aksel. For at lette Omstillingen til Transport og om-vendt igen til Spredning, medfølger en dertil indrettet Løftebuk.

»Westfalia« synes at være godt forarbejdet og helt igennem af solidt Materiale. Den falbydes i Størrelser paa $2^1/_2$, 3 og 4 Meters Arbejdsbredde, alle med For-vogn og Transportindretning.

Med 3 Meters Arbejdsbredde koster den 410 Kr.

»Obotrit« Gødningsspreder.

Er i Hovedsagen en tro Efterligning af den foran beskrevne, hvorfor der kan henvises til dennes Beskri-velse. En Forandring, som Dommerudvalget var enigt om at kalde en Forbedring, er foretaget ved Spredе-kassens Bund, idet denne, som Fig. 7 viser, kan føres

bagud bort fra Kassen, saa at denne hurtig kan tømmes og renses. Der følger dernæst med denne Spreder nogle Samlerør af Jernblik, som kan anbringes paa Fordelingsbrædtets Plads, og som lægger Gødningen i Rækker, f. Eks. for at gøde Rækkerne i en Roemark.

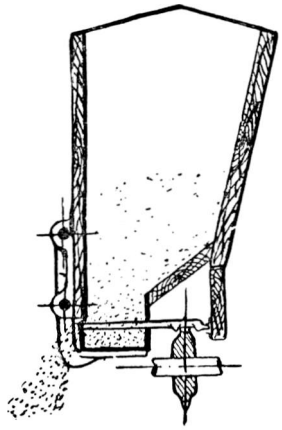

Fig. 6.

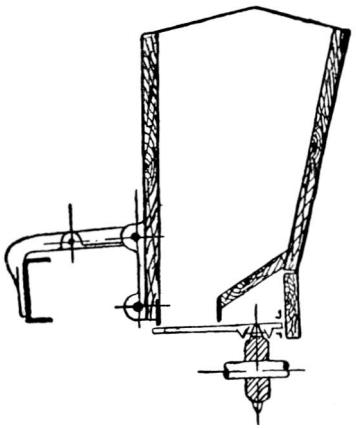

Fig. 7.

»Obotrit« synes særlig smukt og omhyggeligt forarbejdet. Den falbydes i 4 Størrelser med en Arbejdsbredde af 2—4 Meter. De to mindste, 2 og $2^1/_2$ M., leveres med Enspænderstænger og uden Forvogn.

For 3 Meters Arbejdsbredde og med Forvogn og Transportindretning er Prisen 410 Kr.

Frickes »Westfalen« Gødningsspreder.

Ogsaa denne er en tro Efterligning af »Westfalia«. Den medbragte ikke sine Kalkhjul og kunde følgelig ikke komme saa højt op med Kalkmængden pr. Td. Ld. som de to foregaaende, men Kalkhjulene kunne faas, om de ønskes.

Montøren havde nogen Vanskelighed ved Opstillingen, hvilket skyldtes en Mangel ved Forarbejdningen. Muligvis gjaldt denne Mangel kun særlig det fremstillede Eksemplar.

»Westfalen« leveres i 8 Størrelser med fra $1^1/_2$ til 4 Meters Arbejdsbredde. De to mindste, $1^1/_2$ og $1^3/_4$ M. leveres kun med Enspænderstænger, de 4 største, 3, $3^1/_2$, $3^3/_4$ og 4 M. kun med Forvogn.

For 3 Meters Arbejdsbredde med Forvogn og Transportindretning er Prisen som ved de to foregaaende 410 Kr.

Voss' Gødningsspreder.

Baghjulene, der bære Spredekassen, ere 1.4 Meter høje og med 70 mm Fælgbredde. Spredekassen er 270 mm bred foroven og smallere nedefter, samt 370 mm dyb. Kassens Bund lukkes af Spredeapparatet, der bestaar af en glat Støbejernsvalse, Bundvalsen, og en over samme anbragt Rørevalse, forsynet med brede, skraatstillede Stifter. Disse to Valser rotere hver sin Vej saaledes, at Bundvalsens øverste og Rørevalsens underste Yderflade begge bevæge sig bagud og føre Gødningen ud gennem en Rilleaabning, der dannes mellem Bundvalsens Overflade og en bagved Rørevalsen liggende bevægelig Skyder. Denne sidste kan hæves og sænkes ved Hjælp af 4 Tandstænger, der styres af 4 tilsvarende Tandhjul, siddende paa samme bevægelige Aksel, der er drejelig ved en Vægtstang med en inddelt Skala. Ved Skyderens Bevægelse op og ned og den derved forøgede og formindskede Rilleaabning reguleres Spredemængden.

For at kunne regulere Rilleaabningen til samme Størrelse over hele Maskinens Bredde, ere de 4 Tandstænger forbundne med Skyderen med højre og venstre Skruegevin, saa at Skyderen kan indstilles nøjagtig i Forhold til Bundvalsens Overflade.

Bagved Rilleaabningen er anbragt en tynd Metaltraad, udspændt som en Klaverstreng mellem Spredekassens Endestykker og kan strammes efter Behov; den fastholdes desuden af nogle Holdere, saa at den altid holdes nær ind til Bundvalsen og afstryger den Gødning, som Bundvalsen fører med sig. Længere nede

paa Bundvalsen er anbragt en forstilbar Skraber, der fuldstændig renser Valsens Overflade før den paany føres ind i Spredekassen.

Saa vel Bundvalsen som Rørevalsen ere delte paa Midten og hver af de to Dele trækkes ved Kamhjul fra hver sit Baghjul. Bundvalsens Bevægelseshastighed er altid den samme i Forhold til Kørehastigheden; Rørevalsen har derimod to forskellige Hastigheder, ikke for Spredemængdens Skyld, men for at kunne indstilles til en mindre Hastighed, naar Gødningen er fugtig og der mulig er Fare for at Rørevalsen kan ælte den sammen, saa at Spredningen mindskes eller maaske endog helt standser.

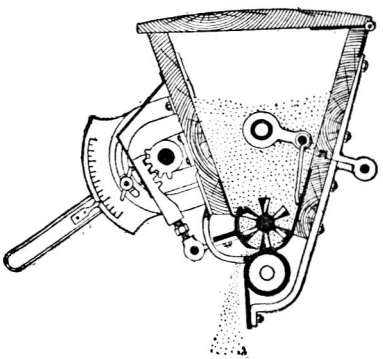

Fig. 8.

Bundvalsen kan, som Fig. 9 viser, fjernes, saa at Spredekassen hurtig kan tømmes og renses.

Inde i Spredekassen er anbragt en Skraber i Form af et Stykke Fladjern, der under Arbejdet bevæges langsomt op og ned langs hele Længden af Kassens forreste Væg. Dens Opgave er at forhindre, at Gødningen bliver hængende mellem Kassens Vægge og altsaa ikke naar ned til Spredeapparatet.

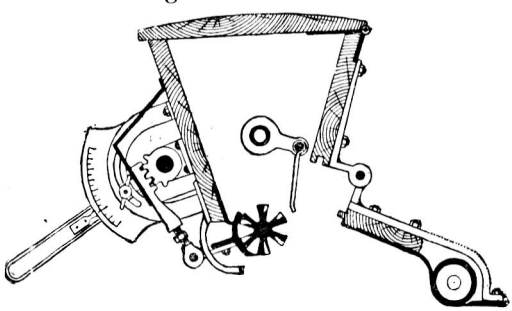

Fig. 9.

Spredekassen rummer 168 Liter eller ca. $1^1/_5$ Td., altsaa, i Henhold til den tidligere angivne Vægt, af Gødningskalk fra Nørre Flødal 120 Kg. og fra Mønsted og Faxe Kalkværker 210 Kg. For Spredning af 1000 Kg.

maa Kassen altsaa fyldes henholdsvis 9 og 6 Gange, hvilket, naar nævnte Kvantum skal fordeles paa en Td. Ld., bliver 1 Gang for hver 2 à 300 M. Til tæt Kalkspredning vil det derfor være heldigt at forøge Kassens Rumfang ved Anbringelse af et Brædt til Forhøjelse af Bagvæggen, medens Laaget, der hos denne Spreder er lige og udelt, kan udgøre Forhøjelsen af Kassens Forvæg, naar det stilles aabent.

Forvognen har ligesom de foran beskrevne Spredere en Vognstang med Kobbelstang. Markøren er en Træstang og har, i Stedet for den nedhængende Jernskinne, et Lod hængende frit i en Jernkæde.

Sprederen udbydes i 4 Størrelser, fra $2^1/_2$ til 4 M., alle med Forvogn. Med 3 Meters Arbejdsbredde og med Transportindretning koster den 440 Kr.

Arbejdsprøven.

Det var besluttet at prøve Sprederne med følgende Gødningssorter og Mængder pr. Td. Ld.: Thomasslagge 200 Kg., Kaligødning 50 Kg., Chilisalpeter 25 og 75 Kg., 18 pCt. Superfosfat 100 og 300 Kg. og endelig Nørre Flødals Kalk samt Gødningskalk fra Mønsted Kalkværker i den størst mulige Mængde, som de forskellige Maskiner kunde udsprede. Endelig var ogsaa en uforarbejdet Kalk fra Regstrup Kalkværk skaffet tilveje, men det viste sig, at den indeholdt Flintknuder, som umulig vilde kunne føres gennem Spredernes Rilleaabninger og mulig vilde have beskadiget Spredeapparaterne, hvorfor dens Anvendelse maatte opgives.

Der ønskedes prøvet, hvorvidt Maskinerne nemt og paalideligt kunde indstilles til de ønskede Spredemængder samt Spredningens Ensartethed. Endvidere hvilken Indflydelse en Hældning til Siden = 1 : 8 udøvede, samt Spredning op og ned ad Bakke med samme Hældnings-

grad og endelig langsom og hurtig Kørsel under Spredningen. Disse Undersøgelser foretoges ved Drejeprøver i Skolens rummelige Maskinhal. Den normale Hurtighed for Hjulenes Omdrejning svarede til 1 Meter pr. Sekund, hvilket er lidt mindre end $^1/_2$ Mil i Timen. Den langsomste og hurtigste Kørsel beregnedes 25 pCt. henholdsvis langsommere og hurtigere.

Resultaterne af Drejeprøverne foreligge i omstaaende Tabel. Nogle af Prøverne ere ikke foretagne med »Obotrit« og »Westfalen«, fordi man mente at kunne forudsætte, at de aldeles ensdannede Spredeapparater i de paagældende Forhold vilde give samme Resultat. Prøverne foretoges for $^1/_{10}$ Td. Ld., dog med den mindste Mængde Chilisalpeter $^1/_5$ Td. Ld. og med Kalk $^1/_{20}$Td. Ld. De ere derefter alle beregnede i Kilogram pr. Td. Ld.

Den øverste Tabel angiver, hvor meget hver af Sprederne har udspredt pr. Td. Ld. Den viser altsaa, i hvilken Grad Betjeningen, der bestod af de fra Fabrikerne udsendte Montører, med Spredetabellen i Haanden har formaaet at træffe den forud angivne Spredemængde; samt hvilke Virkninger de forskellige Hældninger og Hurtigheder have udøvet paa Spredemængden. Det viser sig da, at ved Hældning til venstre er Spredemængden aftaget lidt. »Westfalia« har derimod ved Hældning til højre spredt samme Mængde som paa flad Jord. Dette Forhold er forstaaeligt, da Spredekæden ved Hældning til venstre maa bevæge sig opad. Voss' Gødningsspreder prøvedes kun med Hældning mod den ene Side. Dens Konstruktion er jo nemlig aldeles ens til begge Sider. Ved Hældning ned ad Bakke spredte saa vel »Westfalia« som Voss' Gødningsspreder 11 pCt. mindre end op ad Bakke. Ved den hurtige Kørsel spredte alle Maskinerne en ubetydelig større Mængde Superfosfat end ved langsom Kørsel, i Modsætning til hvad Saamaskinerne ere tilbøjelige til ved Kornsaaning. Alle Maskinerne formaaede at sprede en betydelig Mængde Kalk. Her stod

Resultatet af Ladeprøven.

Kilogram pr. Td. Land.

	Thomasslagge						Kalk		Kaligødning 50 Kilogram	Chili-salpet.		18 pCt. Superfosf.			Middeltal for de 8 Prøver, hvori alle Maskinerne deltoge.
	Prøveindstilling	200 Kilogram	\ Skraastilling 1:8	/ Skraastilling 1:8	Opad Bakke 1:8	Nedad Bakke 1:8	Nørre Flødal	Mønsted Kalkværk		25 Kilogram	75 Kilogram	100 Kilogram	300 Kg. langsom	300 Kg. hurtig	
Westfalia	373	200	189	200	206	183	1135	2523	69	26	82	111	348	354	
Obotrit	213	196	190	—	208	—	693	1788	51	24	65	—	290	309	
Westfalen	—	180	—	—	—	—	473	1390	56	28	75	95	315	318	
Voss	155	198	166	—	174	155	998	3745	56	21	64	144	285	298	

Sammenlignende Forholdstal for Ensartetheden.

Westfalia	109	106	109	105	106	105	99	102	96	98	98	100	97	96	99,0
	102	103	102	105	106	105	103	103	102	104	101	105	106	105	103,4
	89	91	89	90	88	90	98	95	102	98	101	95	97	99	97,6
Obotrit	101	97	100	—	101	—	102	96	108	105	100	—	93	82	97,9
	101	106	97	—	95	—	91	99	84	105	100	—	95	121	100,1
	98	97	103	—	104	—	107	105	108	90	100	—	112	97	102,0
Westfalen	—	105	—	—	—	—	98	101	108	100	95	100	102	102	101,4
	—	102	—	—	—	—	88	104	96	106	106	100	104	104	101,2
	—	93	—	—	—	—	114	95	96	94	99	100	94	94	97,4
Voss' Gødningsspreder	84	79	84	—	86	81	105	106	96	88	98	94	63	95	91,2
	100	107	106	—	96	108	92	94	96	106	94	94	101	95	98,2
	116	114	110	—	118	111	103	100	108	106	108	112	136	110	110,6

»Westfalen« lavest, fordi dens Kalkhjul, som nævnt, ikke vare ved Haanden.

Den næste Tabel angiver Fordelingens Ensartethed, udtrykt i Forholdstal for at lette Oversigten. Tallene ere Spredningsmængden fra 3 lige store Felter, hver paa 620 mm, angivet fra venstre til højre. Summen af alle 3 Tal er i alle Tilfælde 300. Var Spredemængden aldeles ensartet, skulde følgelig alle Spredemængder angives ved 100. Afvigelsen fra dette Tal betegner altsaa Uregelmæssighedens Størrelse i pCt.

Prøverne i Marken

foretoges paa en pløjet, harvet og tiltromlet Stubmark. Marken var flad og med saa godt som ingen Hældning. Der anvendtes dels Kalk, dels Superfosfat, der prøvedes baade i tør og i fugtig Tilstand. Til Bedømmelsen af Ensartetheden egnede Kalken sig bedst, fordi den var mest synlig paa den mørke Muldjord. Et Parti Superfosfat var Dagen i Forvejen fugtet stærkt med Vand for at prøve Maskinernes Evne til at sprede en saadan vanskelig Vare. Om Resultatet af disse Prøver udtalte Dommerudvalget følgende:

»Westfalia«

spredte Kalken regelmæssigt uden synlige Tværstriber (Trappespredning). Den spredte den fugtige Superfosfat godt og uden Forandring i Spredemængden under Prøven.

Middelkraftforbruget var 126 Kg.

»Obotrit.«

Om denne kan siges det samme om Spredningen som anført om »Westfalia«. Den i Beskrivelsen omtalte Foranstaltning til Rækkespredning prøvedes paa den 2 Meters Spreder og fungerede godt. Dommerne finde dog Anledning til at udtale, at der næppe vil være Fordel ved at benytte dette Apparat i Roemarkerne.

Middelkraftforbruget var 122 Kg.

»Westfalen.«

Ogsaa om denne Spreders Arbejde i Marken kan henvises til, hvad der er udtalt om »Westfalia«.

Middelkraftforbruget var 139 Kg.

Voss' Gødningsspreder.

Naar Sprederen var udsat for Stød, enten paa Grund af Ujævnheder i Marken eller ujævnt Træk af Hestene, spredtes Gødningen i Tværstriber (Trappespredning). Aarsagen formodes at være, at den Gødning, der under Arbejdet er ført ud gennem Rilleaabningen, under den rolige Gang bliver liggende paa Bundvalsen indtil den naar Metaltraaden, men ved Stød falder ned forinden.

Ved Spredningen af den fugtige Superfosfat var der ingen Trappespredning. Her var Spredemængden synlig aftagende under Prøvens Forløb paa Grund af Superfosfatens Sammenæltning i Spredekassens Bund.

Markøren viste nogen Tilbøjelighed til at komme i Svingning, hvilket virkede lidt forstyrrende paa Styringen.

Middelkraftforbruget var 104 Kg.

I Henhold til ovenstaaende Iagttagelser og Prøver vedtog Dommerudvalget at foreslaa Landhusholdningsselskabet, at der uddeles følgende Medailler*):

2. Kl. Sølvmedaille.

»Obotrit« Gødningsspreder, fremstillet ved Amerikansk Maskin-Import *(Hellström & Præstmark)*, Kjøbenhavn.

Kuxmanns Gødningsspreder »Westfalia«, fremstillet ved *Ole Sørensen & Co.*, Kolding.

Broncemedaille.

Frickes Gødningsspreder »Westfalen«, fremstillet ved *Nicolai Outzen*, Maskinhandel, Haderslev og Kolding.

*) Landhusholdningsselskabet har tiltraadt Dommerudvalgets Indstilling. Red.s Anm.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 18. December 1908.

Den ledende Præsident, Lehnsgreve *Wedell*, aabnede Generalforsamlingen med at byde de mødte Velkommen og udtalte sig derefter saaledes:

Døden har desværre haft en rig Høst i Aar mellem Mænd, der stod Landbruget nær, direkte eller indirekte. Jeg skal her blot nævne:

Forpagter *T. Ulrik*, Rosendal, der var en af Sydsjællands dygtigste Landmænd, og som, foruden at være Medlem af Statsdyrskuekommissionen og af de samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift blev benyttet meget som Tillidsmand paa Kvægavlsomraadet. Han var derhos en usædvanlig sympathetisk og afholdt Personlighed.

Ogsaa Etatsraad *J. Dons* var en Mand, Landbruget skyldte Tak for opofrende Arbejde i dets Tjeneste, dels som mangeaarigt Medlem af Smørnoteringsudvalget og dels for hans Virksomhed for Haglskadeforsikringen og dens Udbredelse i Landbefolkningen.

Professor *L. Schrøder* i Askov var jo en landskendt Mand, der paa mange Omraader har lagt sin Interesse for dansk Landbrug for Dagen, ikke blot gennem talrige Skrifter og Foredrag, men ogsaa og i Særdeleshed gennem hans udmærkede Virksomhed som Medlem af Bestyrelsen for det danske Hedeselskab. Hans Højskolevirksomhed var jo heller ikke uden Berøring med det danske Landbrug.

Igennem sit lange Liv har Købmand *Hans Broge* i Aarhus paa mangfoldige Maader støttet Landbruget, ikke blot som en dygtig Købmand og Aftager af Landbrugets Produkter, men ogsaa ved den Virksomhed, han tidligt udfoldede for at højne vor Smørproduktion og for at lette Eksportforholdene af danske Produkter.

Om Professor *Poul la Cour* i Askov véd vi alle, at han ved sine geniale Opfindelser paa forskellige Omraader har gjort det danske Landbrug store Tjenester. Med Hæder skal det nævnes, at ham skyldes det, at der i det danske Landbrug er fremkaldt et Kendskab til Elektriciteten og dens Anvendelse, som vistnok ikke findes i noget andet Land.

Ved Forstander *Jørgen Petersens* Død led den danske Landbrugsundervisning et følelig Tab, idet han besad særlige Evner til at interessere unge Landmænd for Landbrugsgerningen og dygtiggøre dem i denne. Ogsaa i Landbrugets organisatoriske Virksomhed tog han levende Del og gjorde her et meget paaskønnet og anerkendelsesværdigt Arbejde. Han valgtes i 1901 ind i Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad, i hvilket han vil blive meget savnet.

Konsulent, Dyrlæge *Ludvig V. Oppermann* havde i en lang Aarrække været en dygtig Konsulent paa den lettere Hesteavls Omraade og vandt sig her ved sin Samvittighedsfuldhed og Indsigt betydelig Anseelse. Allerede nogle Aar før Døden indtraadte var han traadt tilbage fra sin Livsgerning, men hans Navn fortjener ogsaa ved denne Lejlighed at mindes med Tak.

Da Godsejer Malthe Ahlmann til Langholt for nogle Aar siden afgik ved Døden, var det med stor Bekymring man saa hen til, hvorledes det nu vilde gaa med den udmærkede Opdrættervirksomhed, han til stor Gavn for det danske Landbrug havde udfoldet. Hans Søster, Frøken *Marie Ahlmann,* overtog ikke blot den store Ejendoms fortsatte Drift, men ogsaa Opdrættervirksomheden og har lige til sin Død fortsat denne med en Dygtighed og Offervillighed, der har givet hende Krav paa det danske Landbrugs Anerkendelse.

Særlig Bornholm har Grund til at beklage Jægermester *Kirketerps* Død, fordi han paa denne Ø udfoldede en Virksomhed for Landbrugets og Kvægbrugets Fremme, der sent vil glemmes. Men ogsaa udenfor Øens Grænser lagde han

Kræfter ind for det danske Landbrugs Fremme, der have Krav paa Paaskønnelse. I flere Aar var han Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad, og ved sin Død var han Præsident for Agrarforeningen.

Endelig maa jeg med dyb Beklagelse nævne Forsøgsleder *N. P. Nielsens* Død. I en Del Aar ledede han med udmærket Dygtighed Forsøgsstationen ved Tystofte, og paa Planteforædlingens Omraade vandt han et Navn over Landet ved sine med stor Omhyggelighed gennemførte Forsøg, der alt have givet gode praktiske Resultater.

Til Slutning vil jeg endnu minde om, at Selskabets tidligere Stenograf, Hr. *West*, i November Maaned er afgaaet ved Døden. I over 30 Aar har han med Dygtighed og Samvittighedsfuldhed bistaaet Selskabet, og mange af de til Stede værende ville sikkert med venlige Følelser erindre denne elskværdige og stilfærdige Mand.

Vi ville bevare disse Mænds Navne og den Gerning, de have udført, i taknemlig Erindring.

I Henhold til Dagsordenen foretoges derpaa:

Udfaldet af de foretagne Valg.

Sekretær *Hertel* meddelte Udfaldet af den i Bestyrelsesmødet samme Dag foretagne Optælling af Stemmesedler. Dette var saaledes:

Til Præsident var Lehnsgreve *Wedell* genvalgt med 104 Stemmer.

Til Medlemmer af Bestyrelsesraadet var Etatsraad *H. N. Valentiner* genvalgt med 107 Stemmer, Godsinspektør *H. C. G. Tilemann* genvalgt med 107 Stemmer, Kammerherre *C. Oxholm* valgt med 81 Stemmer, Greve *Reventlow* genvalgt med 106 Stemmer, Hofjægermester *A. Tesdorpf* genvalgt med 109 Stemmer, Etatsraad *Langkilde* genvalgt med 106 Stemmer og Direktør *Junker* valgt med 84 Stemmer.

Til Revisor var valgt Hofjægermester *H. E. von Beck* til Stensø med 52 Stemmer.

Til Medlem af Bestyrelsen for »Fond til Landmænds Uddannelse« var genvalgt Professor, Dr. phil. *O. T. Christensen* med 101 Stemmer.

I Følge Landboforeningernes Stemmeafgivning ere følgende valgte som Amtsrepræsentanter i Bestyrelsesraadet: For Ringkøbing Amt: Proprietær *P. Olufsen* til Qvistrup, for Ribe Amt: Forstander *N. Pedersen*, Ladelund, for Vejle Amt: Gaardejer *J. P. Jensen*, Toftegaard, for Maribo Amt: Proprietær *O. Rasmussen*, Gaabense Færgegaard, for Sorø Amt: Godsejer *A. Bech* til Kruusesminde, for Præstø Amt: Forpagter *Selchau Hansen*, Alslevgaarden pr. Karise, i Stedet for Forpagter Thalbitzer, Turebyholm, der af Helbredshensyn trækker sig tilbage, for Bornholms Amt: Proprietær *O. A. Kofoed*, St. Munkegaard, Aakirkeby, i Stedet for Proprietær Jespersen, Splitsgaard.

Bestyrelsesraadet har genvalgt Etatsraad *H. N. Valentiner* til Medlem af Bogudvalget, Jægermester *Skov*, Tybrind, og Hofjægermester *Grüner* til Dronninggaard til Medlemmer af Belønningsudvalget og ligeledes genvalgt d'Hrr. Grosserer *Wm. H. Smith*, Grosserer *G. Hage* og Landbrugsministeriets Tilsynsførende med Landbrugets Udførselsforhold *R. Schou* til Medlemmer af Bestyrelsen for Korn- og Foderstofkontrollen i Kjøbenhavns Frihavn.

Sekretæren oplæste Navnene paa de i Aarets Løb indmeldte, som alle vare optagne som Medlemmer. Deres Antal var 38.

Medlemstallet stiller sig derefter saaledes:

Ved Generalforsamlingen forrige Aar havde Selskabet	801	Medlemmer.
Optagne i Aarets Løb ere	38	—
	839	Medlemmer.
Afgaaede ved Døden eller udmeldte	43	—
Selskabet har altsaa den $^{18}/_{12}$ 1908	796	Medlemmer.

Det reviderede Regnskab for Regnskabsaaret 1. April 1907 til 31. Marts 1908 fremlagdes med tilhørende Bilag til Medlemmernes Gennemsyn. Revisorerne havde fundet Regnskabet fuldstændig i Orden, og i Bestyrelsesraadets Møde forud for Generalforsamlingen var der givet Regnskabsføreren Decharge.

Der foretoges derpaa Uddeling af de ved Maskinprøverne i 1908 tildelte Medailler efter nedenstaaende Liste.

Selvbindende Høstmaskiner:

1. Kl. Sølvmedaille:

»Deering«, anmeldt ved Amerikansk Maskin-Import, Kjøbenhavn.

2. Kl. Sølvmedaille:

»Adriance«, anmeldt ved Grosserer *F. Portefee Bahnsen,* Kjøbenhavn,
»Mc. Cormick«, anmeldt ved *Brødr. Bendix,* Kjøbenhavn.

Broncemedaille:

»Bonnie«, anmeldt ved *Ole Sørensen & Co.,* Kolding,
»Champion«, anmeldt ved Maskin- og Ingeniørforretningen *Axel Malmqvist,* Kjøbenhavn,
»Milwaukee«, anmeldt ved International Harvester Comp., Kjøbenhavn,
»New Continental«, anmeldt ved *Ole Sørensen & Co.,* Kolding,
»Noxon«, anmeldt ved Dansk Fællesindkøb af Landbrugsmaskiner, Aarhus, og
»Plano«, anmeldt ved International Harvester Comp., Kjøbenhavn.

Af ovenstaaende Firmaer have dog følgende erklæret ikke at ville modtage de dem tildelte Medailler, nemlig:

Brødr. Bendix, Kjøbenhavn,
Ole Sørensen & Co., Kolding,
Maskin- og Ingeniørforretningen *Axel Malmqvist,* Kjøbenhavn,
International Harvester Comp., Kjøbenhavn.

Slaamaskiner, kombinerede til Kornmejning:

2. Kl. Sølvmedaille:

Johnstons kombinerede Mejeapparat, anmeldt af *Ole Sørensen & Co.,* Kolding.

Broncemedaille:

Mejeapparatet »Ideal«, anmeldt af Amerikansk Maskin-Import, Kjøbenhavn,
Mejeapparatet »Hørby«, anmeldt af Grosserer *F. Portefee Bahnsen,* Kjøbenhavn.

Beretninger.

Om Selskabets almindelige Virksomhed aflagdes følgende Beretning af Sekretær *H. Hertel:* Naar jeg her skal have den Ære at give en kort Beretning om Selskabets almindelige Virksomhed, det vil altsaa sige om den Virksomhed, der Aar efter Aar vender tilbage, saaledes: Udgivelsen af Skrifter, Udsættelsen af Prisopgaver, Afholdelsen af Foredrag, Uddeling af Bøger til Bogsamlinger, Skoler og Private og af Hædersbelønninger for Landboflid, Uddannelse af Lærlinger, Afgivelse af Betænkninger og Fremskaffelse af Oplysninger, Tildeling

af Understøttelser, Ledelsen af den landøkonomiske Konsulentvirksomhed og Videreuddannelsen af Mejersker og Mejerister o. s. v., forbyder Tidens Knaphed mig at komme nærmere ind paa disse forskellige Grene; det maa nødvendigvis blive ret fragmentariske Meddelelser, der kunne gives her.

Først skal jeg nævne, at Medlemmerne foruden »Tidsskrift for Landøkonomi« og »Tidsskrift for Landbrugets Planteavl«, Landøkonomtsk Aarbog, Aarsberetning og Konsulentberetning endvidere have modtaget Statskonsulent K. Hansens Skrift om Lucernen, Bestyrer Vestergaards om Planteforædlingsarbejdet og Dyrlæge Østergaards om Svinets Stivsyge. Paa Selskabets Anmodning har Statskonsulent Fr. Hansen udarbejdet den landøkonomiske Meddelelse til Almanaken for 1909, nemlig »Ajlen og dens Anvendelse«. Jeg plejer i denne Forbindelse at meddele, hvilke Skrifter Selskabet haaber paa at udgive i det kommende Aar, og denne Meddelelse har jeg selvfølgelig støttet paa Forfatternes Udsagn. Belært af Erfaringen skal jeg imidlertid ikke her gaa i Detailler, da det stadig har vist sig, at de landøkonomiske Forfattere som alle andre Skribenter betragte Upræcished som et særlig litterært Kendetegn, i al Fald staar deres Evne til at aflevere Manuskripterne til den lovede Tid ikke paa Højde med deres sikkert redebonne Villie hertil. Jeg skal derfor indskrænke mig til at meddele, at Selskabet har planlagt Udgivelsen af 7 Skrifter. Der er i Aarets Løb uddelt til Bibliotheker og Laanebogsamlinger, til Skoler og Soldaterhjem, til uden- og indenlandske Selskaber o. a. ialt 4062 Bind. Af Foredrag er der afholdt 5.

Der tjener for Tiden 33 Landvæsenslærlinger og 4 Foderlærlinger under Selskabet. I 1908 har Selskabet kunnet sende 7 vel udtjente Landvæsenslærlinger og 1 Foderlærling paa Landboskole.

I Aarets Løb modtager Selskabet ikke faa Andragender om Understøttelse til en Mængde forskellige Formaal og Sager; saaledes til Udløsningsapparater for Kreaturer, til Udnyttelsen af Præserveringsmidler for Levnedsmidler, til Studierejser — der var saaledes en Mand, der i Sommer søgte om Understøttelse til en »Studierejse« til New Zeeland, hvor han foreløbig agtede at bosætte sig for 10 Aar —, til Udarbejdelsen af Skrifter o. s. v. Det er imidlertid kun sjældent, at saadanne Andragender kunne komme i Betragtning. I det forløbne Aar

er der uddelt følgende Understøttelser: En ung Islænder har modtaget Hjælp til at sætte sig ind i vore Slagteriforhold, Færø Amt har modtaget 420 Kr. af Konferensraad W. A. Hansens Legat og Statskonsulent Mørkeberg 200 Kr. til Hjælp ved Udarbejdelsen af Familiestambogføring. Endvidere har Selskabet af Midler fra Julius Skrikes Stiftelse ydet følgende Tilskud og Understøttelser: Statens Planteavlsudvalg har modtaget 600 Kr. til Undersøgelser vedrørende Ordning og Bearbejdelse af Dyrkningsforsøg med Landbrugsplanter, 400 Kr. til Undersøgelser af ældre Græsmarker og 300 Kr. til forberedende Arbejder vedrørende Udgivelsen af en botanisk Beskrivelse af Landbrugsplanter, Landbrugskolonierne for fattige Børn har modtaget 300 Kr., Fru mag. scient. S. Rostrup 500 Kr. til entomologiske Studier og Statskonsulent Hørlyck 200 Kr. til Rejser i Indlandet vedrørende hans Arbejde for vor Osteeksport. Af Hædersbelønninger er der uddelt 2 i Aar, nemlig til Gaardejer Chr. Sørensen, kaldet Holmgaard, i Dronninglund Herred, Hjørring Amt, og til Gaardejer Niels Kristensen, Ølgod Sogn, Ribe Amt — den sidste paa Grund af hans Fortjenester ved det første danske Andelsmejeris Oprettelse for 25 Aar siden. D'Hrr., der have fulgt med Selskabets Uddeling af Sølvbægere, ville vide, at disse saa godt som udelukkende ere gaaede til ret begrænsede Egne i Jylland. Grunden hertil er for en væsentlig Del den, at man paa Øerne har savnet Kendskab til denne Foranstaltning, men Selskabef vil nu søge at raade Bod herpaa, saaledes at ogsaa fortjente, mindre Jordbrugere paa Øerne kunne blive hædrede med dets Sølvbægre. Der er uddelt en Portion af det Schmidtske Legat og en af det Bokelmannske, nemlig til fhv. Forpagter af Torp Ladegaard Octavius Hansen og fhv. Ejer af Flinterupgaard Gustav Adolf Friis. Endvidere vil der til Juni Termin 1909 blive endnu en Portion af det Bokelmannske Legat ledig; ogsaa denne Portion er bortgivet, nemlig til fhv. Ejer af Lundegaard Moritz Døcker. Der var indkommet 37 Ansøgninger, deriblandt fra Folk med flere Tusinde Kroners Indtægt, men ogsaa fra fhv. Landmænd, der saa at sige staa paa fuldstændig bar Bund, saaledes at Selskabet denne Gang som ellers, naar disse Legater have været ledige, beklager, at kun en enkelt kan faa Legatet. Der er saa vist nok af trængende Landmænd, der fortjene at komme i Betragtning ved Uddelingen. Denne Gang var der 9, som Sel-

skabet ansaa for kvalificerede til at faa tildelt en Legatportion.

I det forløbne Aar er den Del af Statskonsulentvirksomheden, der administreres af Landhusholdningsselskabet, gaaet sin sædvanlige Gang. Paa Selskabets Initiativ er det i Aar, efter gentagne frugtesløse Forsøg, endelig lykkedes at faa Statskonsulenternes Gager forhøjede, saaledes at Begyndelseslønnen nu er 2400 Kr., der stiger med 300 Kr. hvert 4. Aar indtil 3600 Kr., endvidere tillægges der dem og deres Enker Pensionsret i Overensstemmelse med de gældende Lønningslove.

I Reglerne for Statsunderstøttelsen til Mejerskers og Mejeristers Videreuddannelse vil der fra næste Aar af ske en lille Forandring. Efter Forhandlinger med Dansk Mejeristforening har Selskabet indstillet og Ministeriet bifaldet, at den Del af Bevillingen, der hidtil er bleven anvendt til at sætte Mejeribestyrere i Stand til at foretage Rejser til veldrevne Mejerier, fremtidig ogsaa kan anvendes til at lade de Bestyrere, som ønske det, gennemgaa et kort Kursus paa en af de bestaaende Mejeriskoler. Man har tænkt sig, at et saadant Kursus skulde vare en Ugestid, og at der skulde holdes Foredrag af dygtige Specialister over Æmner som: 1) Elektriciteten og dens Anvendelse, 2) Ishuse og Kølemaskiner, 3) Osteproduktion, 4) Bakteriologi, 5) Fyring, 6) Kærning, 7) Regnskabsføring, 8) udenlandske Mejeriforhold m. fl. Til Foredragene paatænkes der knyttet Forhandlinger og praktiske Demonstrationer. Den nærmere Ordning af disse korte Kursus vil blive forhandlet paa et Møde i Landhusholdningsselskabet i næste Maaned med Repræsentanter for Dansk Mejeristforening og de bestaaende Mejeriskoler.

Iøvrigt er Selskabets almindelige Virksomhed i Aar forløbet paa normal Maade.

Beretning om »Fond til Landmænds Uddannelse«s Virksomhed i det 39. Forretningsaar, 1908, aflagdes af Kassereren, Landbrugskandidat *H. C. Larsen*.

Angaaende de ledige Stipendier indkom der 22 Ansøgninger, som alle gik ud paa, at Vedkommende var uformuende og ønskede Understøttelse til Studium ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole for derefter at søge Ansættelse som Lærer

ved en Landbrugsskole, som Konsulent eller i en lignende Virksomhed.

Der blev tilstaaet 5 Ansøgere Understøttelse paa 15 Kr. maanedlig i 8 Maaneder og 1 Ansøger 15 Kr. maanedlig i 12 Maaneder.

Understøttelserne ville tilsammen udgøre 780 Kr., og da der var 792 Kr. 58 Øre til Raadighed, vil der blive et Overskud af 12 Kr. 58 Øre at overføre til næste Aars Regnskab.

Beretning om Mejerikonsulentvirksomheden. Konsulent *G. Ellbrecht:* D'Hrr. ville paa Deres Pladser finde min Beretning. Men der er dog et Par Bemærkninger, jeg gerne vilde knytte dertil, først angaaende Paraffinering af Ost. Det havde oprindelig været min Mening selv at foranstalte disse Forsøg; men Præsidiet mente, at den Sum, der vilde medgaa dertil, vilde blive saa stor, at vi ikke kunde undvære den; vi fik derfor Forsøgslaboratoriet til at optage disse Forsøg, og jeg blev knyttet dertil. Jeg vil gerne benytte Lejligheden til at takke Præsidiet for den Imødekommenhed, det herved har vist mig. Det er ikke faa Penge, der ere anvendte; jeg antager, at Selskabet ved denne Lejlighed har brugt omtrent 500 Kr. Jeg har lært overordentlig meget af disse Forsøg, og jeg er ubeskeden nok til at antage, at Forsøgslaboratoriet maaske ogsaa har haft noget Udbytte af min Virksomhed.

En Ting, som særlig har taget min Tid, er Maskinmalkningen, som i ikke ringe Grad har vakt Opmærksomhed. Jeg holdt et Foredrag derom ved Delegeretmødet i Odense og fik Opfordring til at fremkomme med en nærmere specificeret Redegørelse for, hvad de enkelte Anlæg vilde komme til at koste. Jeg stillede mig den Gang noget skeptisk, fordi jeg af Erfaring vidste, at Fabrikanterne ikke kunde give blot nogenlunde detailleret Besked. Imidlertid har jeg skrevet til 3 Firmaer, som ere mest kendte paa dette Omraade; fra det ene Firma fik jeg til Svar, at det ikke kunde indlade sig paa det, men vilde henvise til de Folk, der havde købt hos dem, for at man dér kunde faa nærmere Besked. Jeg fik imidlertid intet Svar fra dem, jeg derefter henvendte mig til. Et andet Firma svarede ligeledes, at det var en saa vanskelig Opgave, at det vilde være meget svært for dem at give nærmere Besked. I al Almindelighed vilde det meddele, at mindre Anlæg

vilde koste fra 50 til 65 Kr. pr. Ko, Anlæg for 50 Køer og derover ca. 45 Kr. pr. Ko, for 70 Køer og derover ca. 40 Kr. pr. Ko, alt foruden Drivmotor. I et tredie Firmas Svar siges det, at et Anlæg for 30 Køer koster 65 Kr. pr. Ko, for 40 Køer 60 Kr., for 50 Køer 55 Kr., for 75 Køer 52 Kr., for 100 Køer 50 Kr., for 150 Køer 47 Kr., for 200 Køer 45 Kr. og for 300 Køer 40 Kr. pr. Ko, alt uden Drivkraft. Anlæg for under 20 Køer vilde Firmaet overhovedet ikke have med at gøre, idet det mente, at det vilde blive saa uforholdsmæssigt dyrt, at ingen vilde indlade sig paa det. For at faa at vide, hvor meget Drivkraften kostede, har jeg henvendt mig til forskellige Firmaer her i Byen blandt dem, som have de bedste Motorer. Jeg har faaet følgende Besvarelser: Et Firma skriver, at en Motor paa 2 Hestes Kraft vil koste 750 Kr. og paa 3 Heste 1000 Kr. — det vil omtrent være de to Typer, som ville være mest brugbare ved de Anlæg, vi skulle have. Et andet Firma opgiver Prisen paa en 2 Hestes Motor til 950 Kr., en 3 Hestes 1075 Kr., en 4 Hestes 1200 Kr., en 6 Hestes 1700 Kr.; og endelig svarer et tredie Firma: En 3 Hestes Motor koster 1200 Kr., en 5 Hestes 1600 Kr. og en 8 Hestes 2100 Kr. Det vil altsaa vise sig, at det i Virkeligheden slet ikke bliver saa helt billige Anlæg; foreløbig vil det kun blive Anlæg for Folk, der have større Besætninger, hvor det i det hele taget kan betale sig. Der er efterhaanden kommet et saa stort Antal Maskiner frem, at man snart ikke kan beskæftige sig med flere. Jeg skal i denne Forbindelse lige nævne, at der for Øjeblikket foregaar en stærk Opreklamering af en ny Maskine, der er kommet frem under Navnet »Danmark«. Jeg har nærmere studeret den og set den virke i Praksis, og jeg kan ikke sige andet, end at den rent teknisk set er en fortrinlig Maskine. Men den virker efter et Princip, som jeg ikke tror vil vise sig heldigt i Længden, nemlig efter Princippet konstant Sugning. Det medfører, at der enten skal være saa stærk Sugning, at Koens Patter lide derved, eller saa svag Sugning, at Malketiden bliver for lang. Da jeg saa en Ko blive malket med den, blev der malket 15 Pund i 20 Minutter; det er alt for lang Tid. For andre Maskiner, navnlig dem, der virke ved Tryk og Sugning, er Gennemsnitstiden 8 Minutter pr. Ko i nogenlunde store Besætninger, iberegnet Paasætning og Aftagning af Kopperne, saa det er en ganske betydelig Forskel.

Jeg skal ikke komme nærmere ind paa de andre Punkter af Beretningen; men hvis nogen ønsker nærmere Besked, staar jeg selvfølgelig til Disposition.

Beretning om Statens Planteavlsudvalgs Virksomhed var omdelt som Bilag og gav ikke Anledning til nogen Omtale.

Beretning om Prøver med Landbrugsredskaber og -Maskiner. Statskonsulent *Birk:* M. H. t. Udvalgets Virksomhed i det forløbne Aar ville d'Hrr. paa Deres Pladser finde et trykt Bilag, som jeg egentlig ikke havde tænkt mig at komme nærmere ind paa nu. Imidlertid er der, siden dette blev skrevet, fremkommet nogle Indlæg i Aviser og rettet en beklagende Skrivelse til Selskabet, saa der er alligevel Grund til at lade det komme frem ved denne Lejlighed. Det gælder nærmest Høstmaskinerne. Desuden er den daværende Dommerformand, Proprietær N. Jacobsen, Andkjær, kommet til Stede her, og efter at jeg har talt om Spørgsmaalet i Almindelighed, vil Hr. Jacobsen tale.

Maskinudvalget har ikke undergaaet nogen Forandring fra i Fjor. Udvalget arbejder paa den Maade, at vi hver især undersøger, hvilke Ting det kunde være betimeligt at tage op til Prøve, og ved et Møde, som afholdes lige før det ny Finansaars Begyndelse, drøfte vi, hvilke Ting der kunne overkommes for de tilstedeværende Pengemidler. Der bliver saa talt ikke alene om, hvad man vil prøve, men tillige om hvor, hvornaar og af hvem det skal prøves. Der foregaar et Valg af Dommere, Maskinudvalgets Medlemmer ere i Almindelighed som saadanne ikke Dommere. Der findes Undtagelser; der er ikke noget til Hinder for, at de kunne være Dommere, men det maa opfattes saaledes, at medens Maskinudvalget sørger for at finde de rette Mænd til at være Dommere, er Dommervirksomheden for saa vidt en teknisk Virksomhed; den afgiver sit Resultat igen til Maskinudvalget.

I Aar har der været forskellige Prøver, navnlig den første og største Prøve med Høstmaskiner. Den blev afholdt i indeværende Høst; desuden var der en Prøve med Slaamaskiner, kombinerede med Mejeapparater, men ikke med almindelige Aflæggere, idet det har vist sig, at de have knapt saa stor Be-

tydning som de andre to Arter af Maskiner; og det kniber med Pengene. Bevillingen er 5000 Kr. ialt, hvoraf 4000 Kr. administreres af Maskinudvalget, medens det ene Tusind benyttes af Statskonsulenten efter Ministeriets nærmere Approbation.

Efter den store Prøve med Høstmaskiner og selvaflæggende Slaamaskiner havde vi i Efteraaret en Prøve med Gødningsspredere paa Dalum. Den først omtalte Prøve med Høstmaskinerne blev afholdt paa Constantinsborg akkurat paa de samme Marker som den store Prøve for 16 Aar siden. Det er naturligvis noget længe, naar der er 16 Aar mellem saadanne Prøver; men de ere ret kostbare — om end den sidste var billigere, da Vejret var godt —, saa det er ret vanskeligt at gentage dem hyppigere; men man kunde godt ønske, at der ikke skulde gaa 16 Aar, inden de kom igen. Udover disse Prøver blev det ved Fastsættelsen af sidste Aars Budget vedtaget at foretage Undersøgelser — altsaa ikke egentlige Prøver — af forskellige arbejdsbesparende Apparater, der kunne sættes i Forbindelse med Tærskeværker, dels Ilæggerapparater, Transportører til Tærskeværkerne og dels Halmpressere og Transportører for Halmen bort fra Tærskeværkerne. Det var ikke saa meget Pressernes Konstruktion, Undersøgelsen gjaldt — det vilde blive for vidtløftigt —, derimod hvad der kunde gøres m. H. t. Installationen, saa at Arbejdet blev fremmet saa hurtigt som muligt. Der er fremkommet forskellige Transportører for Smaafoder, Avner — det er navnlig Smaahalm, jeg tænker paa —. saa at det enten kan gaa over og pakkes og bindes med Halmen og transporteres videre med den, eller transporteres til et særligt Sted. Det var de store Værker, man havde for Øje at undersøge, men nogen egentlig Prøve kunde der som sagt ikke blive Tale om; det vilde blive alt for kostbart. Medens Beretningen om Høstmaskinprøven foreligger færdig og trykt, er Gødningssprederprøven ikke videre, end at den cirkulerer blandt Medlemmerne af Dommerudvalget. Og Undersøgelsen vedrørende Tærskeværkerne er endnu ikke afsluttet, saa naar jeg nu her siger lidt derom, kommer det for saa vidt til at staa for min egen Regning. Hvad Ilægningen angaar, synes det ikke, at man har vundet stort; der kommer stadig nye Apparater frem, men de komme og forsvinde, det lader ikke til, at det rigtig vil blive til noget; For-

holdet er omtrent som for et Par Aar siden. Der kom noget nyt frem i Tyskland, noget der lignede en Halmryster, hvorpaa Kornet blev lagt og rystet, saa det kom ud fordelt. Et lignende Apparat er for mange Aar siden prøvet paa Ourupgaard; det gavnede Arbejdet, men man tog Apparatet væk, fordi man syntes, det overkom for lidt. Dette er nu ikke altid saa givet, som det synes at være. Naar et Tærskeværk faar sin jævne, gode Ilægning, gør det betydeligt bedre Arbejde og udretter ikke saa lidt mere, end det ser ud til.

De forskellige Halmtransportører til Smaahalm og Avner gaa ud paa at føre det bort ved Hjælp af en Luftstrøm enten til Pressen, saa det bliver bundet med den øvrige Halm, — det passer bedst, naar man selv bruger Halmen —, hvorimod det maa bort, naar man skal sælge denne. Ved Bortskaffelsen af Halmen spille Presserne utvivlsomt en overordentlig Rolle, det er de fleste paa det rene med, og der er derfor solgt et betydeligt Antal Presser. Derimod er det tvivlsomt, hvorvidt de bør indrettes med automatisk Binding. Det kommer an paa, hvor godt det kan gøres. Er man sikker paa, at Maskinen kan binde solidt, er automatisk Binding at foretrække; men paa den anden Side er det en stor Ulempe, naar Bindingen svigter; og da det er vanskelige og kostbare Apparater, er det i mange Tilfælde at foretrække at anskaffe de Presser, som ikke binde selv. Der kan være Tvivl om, hvor meget man skal presse. Yderstillingerne have dog mindre Betydning. Den stærkeste Presning bruges, naar Halmen skal transporteres paa Jernbane eller Dampskib, og den bindes da med tykke Jerntraade. Apparatet overkommer saa ikke meget, og det er en dyr Binding, saa den kun bør foretrækkes, hvor der er Tale om Eksport. Det, der bruges mest, er den gyldne Middelvej, hvor man ikke presser fastere, end at der fremkommer en kendelig Besparelse af Laderum. Enkelte Steder har man forsøgt kun at binde, d. v. s. pakke og binde, men ikke foretage nogen Presning. Da saadanne Apparater kunne laves betydeligt billigere, syntes det en Tid, at de skulde have Fremtiden for sig; de anbefaledes stærkt fra forskellige Sider, men ikke desto mindre synes man at komme bort fra dem, skønt de ere meget billigere. Bindegarnet spiller selvfølgelig ogsaa en Rolle i Prisen; det bliver et rent Regnestykke, hvorvidt det kan betale sig at bruge Selvbinder, og om man skal

binde med et eller to Baand eller helt lade være; man kan i mange Tilfælde have stor Fordel af at presse uden at binde — her taler jeg altsaa kun om dem, der presse middelfast til eget Brug og ikke til Eksport. — Naar man kan give Tærskeværket en hensigtsmæssig Plads, saa det kan skyde Halmen fra Laden op paa Kostaldsstængerne, slipper man for et betydeligt Arbejde. Det har vist sig adskillige Steder, at de ikke en Gang bryde sig om at binde, naar de kunne gøre dette; de lægge saa et Par Lægter hen over Hanebaandene og lade Bundterne passere hen over dem; saa tage de Lægterne væk og saa falde Bundterne ned. Hvis man har sine Bygninger liggende saa uheldigt, at man ikke kan skyde Halmen lige op paa Plads, er den heldigste Maade at hæve Halmen saa højt, at man kan køre med Vogne ind under Bundterne og derefter køre dem hen til Kostalden, eller hvor de nu skulle hen. Skal man derimod skubbe Halmen frem i Vinkler, fremkommer der ret store Vanskeligheder. Der er enkelte Steder, hvor de presse det frem i en stor Bue, idet den indvendige Skinne lægges lavere, og det synes at gaa ret godt; men i det store og hele vil der fremkomme Vanskeligheder, naar man ikke kan skubbe det frem i lige Linie og der er Tale om større Afstande. Paa en enkelt Gaard, hvor vi saa Laden liggende vinkelret paa Kostalden, vilde det have været heldigst at lægge Tærskeværket ovre i den ene Ende af Laden, men man havde lagt det midt i denne; og for at transportere Halmen hen til Kostalden var der dobbelte Elevatorer. Men naar Halmen transporteres paa langs af Straaene, løses Bundterne let op, saa man maa stoppe for at bringe det i Orden igen, og saa længe staar det hele stille. Man bør derfor foretrække at skyde Bundterne frem paa tværs af Straaene; saa kan man til Nød gaa frem i en stor Bue; hvor det er for omstændeligt, staar man sig ved at køre hen for Enden af Laden.

Proprietær *N. Jacobsen:* Det var med megen Betænkelighed, jeg overtog Hvervet som Dommerudvalgets Formand ved Høstmaskinprøven. Jeg har været med til Prøverne en 15—16 Aar og mente derfor, at jeg ikke burde trække mig tilbage, da Tiden var rykket saa langt frem, at Landhusholdningsselskabet ellers vilde have ondt ved at faa ordnet en Prøve. Paa den anden Side var jeg ogsaa vis paa, at Ansvaret for denne

Prøve vilde blive flyttet over paa mig, hvis der gik noget galt. Det første, vi maatte have undersøgt, var, om vore Apparater til Demonstrationer o. s. v. vare i Orden, dernæst om vi manglede Apparater, der kunde tjene til at befordre Prøven. En saadan Mejemaskinprøve kan jo kun afholdes i Løbet af et Par Dage. Naar man altsaa tager fat paa den Sædart, der skal høstes, gælder det om at have Sagerne i Orden, saa det hele kan gaa maskinmæssigt. Efter at jeg havde tænkt over det i nogle Dage, rejste jeg over til Kjøbenhavn og søgte Hr. Hofjægermester *Friis* som Formand for Udvalget. Jeg fremstillede for ham, hvad det var, jeg mente, vi manglede; jeg skal ikke komme videre ind paa den Diskussion, men kun sige, at efter at jeg havde forelagt Sagen, sagde Hofjægermester *Friis* til mig: »Er det en dygtig Mekaniker, De mangler?« Og dertil svarede jeg med Glæde: »Ja, netop.« En halv Times Tid efter var Konstruktør *Nielsen* og jeg præsenterede for hinanden. Jeg var noget betænkelig ved at bruge det gamle Dynamometer, som tilhører Landbohøjskolen, skønt jeg har været med til at bruge det mange Gange i de senere Aar. Det arbejder vistnok udmærket nøjagtigt, men man har ondt ved at faa gode Diagrammer; det har i alt Fald voldt Hovedbrud og ekstra Arbejde, saa det var jeg meget betænkelig ved. Men ved Plovprøven paa Egeskov saa jeg et Dynamometer, der var konstrueret af Statskonsulent *Birk*, og som syntes at være nemmere at arbejde med. Min Mening var at faa det lidt ændret, saa Arbejdet kunde gaa regelmæssigt og saaledes, at vi ikke bleve sinkede for meget. Det tog Konstruktør *Nielsen* sig paa, skønt jeg var bange for, at det ikke skulde lykkes; men det lykkedes endogsaa saa overmaade vel, at jeg tror, det er første Gang, jeg har været med til disse Prøver, hvor vi ikke have maattet gøre om igen. Vi fik særdeles smukke Diagrammer af en saadan Nøjagtighed, at vi næsten kunne sige, at de afgive matematiske Beviser. Men ikke nok dermed. Naar man kommer ud i Marken til en saadan Prøve, er det kedeligt at komme til at ligge og kludre med at flytte Apparaterne fra den ene Maskine til den anden, det volder megen Fortræd. Jeg vilde derfor have Konstruktør *Nielsen* til at indrette det saaledes, at man nemt og hurtigt kunde foretage en Flytning af Dynamometret fra den ene Maskine til den anden. Dette lykkedes lige saa godt som det

andet, og det hjalp os til, at vi hurtigt og prompt kunde komme over disse Forsøg.

Efter at dette var gjort, sammenkaldte jeg mine Kolleger i Dommerudvalget til et Møde i Aarhus, og paa dette Møde bestemte vi saa, hvad det var for Spørgsmaal, vi ønskede at faa besvarede ved alle disse forskellige Maskiner, baade m. H. t. deres praktiske Arbejde og m. H. t. det egentlige Spørgsmaal: Kraftforbruget og Kraftmaalingen.

Vi tøge derefter ud til Constantinsborg og saa paa Markerne, hvor jeg for 16 Aar siden havde været med ved Forsøgene under *Bokelmann* og *Breinholt*. Den Gang var det selvaflæggende Maskiner, men vi havde ogsaa Bindere. Sæden var i Aar ikke saa kraftig som den Gang, men der var jo ikke noget at gøre ved det, vi kunde jo ikke komme ind alle Vegne og skabe saa megen Ulejlighed, som vi gør ved disse Prøver. Godsejer *Pontoppidan* modtog os med al den Velvillie og Gæstfrihed, som vi kunde ønske. Efter at vi havde set Markerne, rejste vi hver til sit. Jeg maatte dog gøre opmærksom paa, at hvis Prøven skulde gaa uden at sinkes for meget, maatte vi have flere Dommere, og Dommerudvalget blev da efter Konference med Selskabet suppleret med to, nemlig Godsejer *Pontoppidan* og Bestyrer *Th. Schmidt*, Aarslevgaard pr. Brabrand; derefter kunde vi inddele Dommerudvalget saaledes, at hver Maskine kunde gaa fra den ene til den anden, saa vi kunde ende, før Sæden blev overmoden, saaledes at vi ikke derved lagde noget øde. Nogle Dage, før vi kunde beregne, at vi skulde til at høste, hvilket jo maatte ske, naar Godsejeren forlangte det, tog Assistent *Dall* og jeg ud og saa paa Markerne, hvor vi først udsøgte et passende, ensartet Stykke, der var stort nok til Kraftprøven; det var et vigtigt Spørgsmaal, at vi fik den udført nøjagtigt, da vi havde fortrinlige Apparater dertil. I det hele gælder det jo ved alle disse Prøver om at stille alle Maskiner ensartet i deres Arbejde for at faa den rette Bedømmelse. Derefter udsøgte vi et andet Stykke til den saakaldte Arbejdsprøve med Maskinerne og nedenfor det et meget større Stykke, hvor d Hrr. Deltagere kunde indstille de Maskiner, som de ønskede prøvede. Maskinerne kom frem efter Lodtrækning, og saa blev Assistent *Dall* sat til at føre dér; efterhaanden som de kom frem til Indstillingen, fik de den Besked, at dér maatte de køre, saa meget de vilde, og

indstille deres Maskiner, som de nu fandt det passende; men derefter maatte de melde sig til Assistent *Dall*, saa vilde han delegere dem til det Dommerhold, som havde den praktiske Prøve at arbejde med. Efter gammel Erfaring maatte jeg her forlange, at Dommerne skulde arbejde frit, og derfor fik ingen Lov til at komme til denne Prøve undtagen en Montør; der kunde jo være mange Spørgsmaal, der ønskedes løste, f. Eks. m. H. t. Bindingen, Negenes Størrelse o. s. v.; derfor maatte der en Montør med for at stille Maskinen saaledes, som d'Hrr. ønskede det udført. Naar Maskinen var færdig hos det Hold, dirigeredes den op til Kraftprøven, og der fik Montørerne eller Folkene den Besked: Nu maa I stille Jeres Maskine saaledes, at den arbejder normalt, som De i Almindelighed ønsker, at den skal arbejde; og hvis I dernæst mene, at Jeres Knivstænger eller noget andet have taget Skade ved Indstillingsarbejdet eller ved Arbejdsprøven, maa I sætte ny Knive i og sætte Maskinen fuldstændig i Orden. Naar de vare færdige med det, og vi havde faaet skruet de Apparater paa, som vi ønskede, gik Maskinen over til Prøve. Her ved denne Arbejdsprøve var jeg selv til Stede for det meste, ganske simpelt fordi jeg mente, at det var det Sted, hvor jeg maatte være mest bange for, at der skulde gaa noget forkert — Apparaterne vare jo ny — og skønt jeg havde stor Tillid til dem, kunde der ske noget, som kunde være uheldigt. Saaledes blev Prøven udført; de Spørgsmaal, som vi havde noteret og ønskede besvaret, fik vi gjort dér.

Naar en Maskine havde gaaet alt det igennem, blev den dirigeret ned til Gaarden og opstillet der paa Constantinsborg. Efter at alle Maskinerne saaledes vare gaaede igennem ved Prøverne, gik Dommerne dem igennem m. H. t. Konstruktionen og hvad andet, der kunde komme frem. Efter at vi vare færdige med dette, reviderede vi vore Tal og Bemærkninger og rejste da hver til sit. Men for Kraftprøvernes Vedkommende afleverede vi vore Tal og Optegnelser til Konstruktør *Nielsen*, og de øvrige Optegnelser, som vi havde revideret, fik Assistent *Dall* at bearbejde. Saa en 5—6 Uger efter meldte man, at man var færdig; det hele var nu trykt som Manuskript. Dommerudvalget blev nu kaldt sammen til Aarhus for at gennemgaa denne Beretning og konferere om, hvorvidt den nu ogsaa var, som den skulde være. Samtidig voterede

vi saa, at i Følge Arbejdsprøven var der opnaaet det og det, og derefter delte man Medaillerne ud, hvorom der jo altid kan være Tvist. Det er den gamle Regel, at de, der faa første Præmie, ere fornøjede, de andre misfornøjede. Vi tage os Ansvaret paa, hvis der er noget, man ønsker at kritisere. Saaledes gik det til, som De her har hørt, at Selskabet efter vor Indstilling i Dag har villet uddele disse Medailler, som der altsaa er Firmaer, der ikke ønske at modtage.

Saa for en 3—4 Uger siden eller saa fik jeg en Afskrift af et Brev fra Landhusholdningsselskabet til Gennemsyn med Anmodning, om jeg vilde komme til Stede og tage Del i Diskussionen her i Aften. Det var jeg selvfølgelig villig til. Straks jeg fik Brevet, lagde jeg det til Side paa mit Skrivebord og sagde til mig selv: Det er det sædvanlige; de, der ikke blive Nr. 1, ere misfornøjede. Men saa begyndte man at skrive i Bladene, og det var det samme Firma, d'Hrr. Brødrene *Bendix*, som havde kritiseret Dommernes Arbejde. Det gjorde jo, at man maatte tage Ankerne paa en noget anden Maade; jeg skal tillade mig at gennemgaa dem.

Jeg vil begynde med en Skrivelse, som blev sendt til »Dansk Landbrug«. Denne Skrivelse blev ledsaget med en Bemærkning, som for saa vidt glædede mig meget, nemlig den, at Maskinprøven paa Constantinsborg overalt har vakt den største Interesse. Ja, det er netop det, vi ønskede, at den skulde. Men dermed er ogsaa Enigheden forbi, thi i samme Øjeblik jeg læser det andet, forstaar jeg ogsaa, at vi se Sagen paa forskellig Vis. Disse Maskinprøver ere oprettede for at vejlede Landmændene til Indkøb af deres Agerdyrkningsredskaber, i alt Fald for at skaffe Landmændene noget Kendskab til de Maskiner, som nu efterhaanden komme frem. Det har jeg arbejdet paa i de sidste 16 Aar. Jeg husker, at *Bokelmann* ved Maskinprøven i 1892 stadig væk sagde dette til os: Det, det gælder om, er at pege paa de Maskiner, vi kunne anbefale Landmændene, og han gik saa vidt, at han endogsaa forlangte, at Selskabet skulde mærke den bedste Maskine, som var til Stede den Gang, med Det kgt. danske Landhusholdningsselskabs Guldmedaille; det var Johnstons Harvester og Aflæggermaskine. Hvorledes gik det saa den? Det havde den Indflydelse paa den, at den blev staaende stille, og nu er den maaske gaaet ud af Markedet. Men den indirekte Indflydelse

var meget stor, idet de fleste andre Maskiner i Løbet af to Aar forandrede sig saa betydeligt til det bedre, at vi næsten ikke kunde kende dem igen. Nu ere de ogsaa gode, men det var mærkværdig nok de samme Fabrikanter, som den Gang vare misfornøjede. Den Gang var man akkurat lige saa misfornøjet, som man er nu. Jeg vil atter pointere her, at *Bokelmann* og *Breinholt* og de andre Herrer den Gang ønskede, at de Maskiner, som vare de bedste efter Dommernes Mening, bleve saaledes mærkede, at Landmændene over hele Landet kunde forstaa, at det var vor Mening, at de vare de bedste.

Nu vil man kunne forstaa, at for mit Standpunkt vejer en Kritik fra de Handlendes og Agenternes Side ikke meget. Mine Arbejder gaa ud paa at vejlede Landmændene, det er det, hele Prøven gaar ud paa, at mærke de Maskiner, som vi anse for de fuldkomneste for Øjeblikket. At de forandre sig, det véd vi, det er ikke noget nyt, og det er der ikke noget at gøre ved. Vi have ogsaa her mærket dem efter Evne, saa hvis d'Hrr. Landmænd ville tage efter det, tør jeg garantere dem for et godt Resultat.

Jeg skal herefter gennemgaa de Punkter, hvorover der er klaget her. Den første Kritik kommer over de særdeles gunstige Forhold, vi havde i Aar, det gode Vejr, den gode Bund og den ikke alt for stærke Sæd; man er endogsaa nær ved at lade forstaa, at man af den Grund skulde have undladt at lave Prøve. D'Hrr. Brødrene *Bendix* — ja, jeg tager vel næppe fejl i at antage, at det er dem, der have skrevet den omtalte Artikel — mene, at Forskellen mellem Maskinernes Konstruktion udelukkende vil vise sig under vanskelige Forhold, hvor Sæden er lang, svær og gennemfiltret samt gaaet i Leje, og hvor Jorden er klæbrig og bundblød, saa at Maskinerne staa i Fare for at synke i. Er der en eneste Landmand i Danmark, der tror, at en selvbindende Mejemaskine kan bruges dér? Jeg tror nej; der er vist ikke én, som vil sige: Dér kan vi bruge dem. Det er ganske umuligt, ingen Heste kunne trække dem, saa den Sag kunne vi komme overordentlig nemt over. Men paa den anden Side skal jeg sige, at ogsaa vi havde ønsket nogen Lejesæd f. Eks., men det vil sige til den praktiske Prøve; til Kraftprøven kan man selvfølgelig ikke give Maskinerne særlige Betingelser ved den Slags Sæd, det er aldeles umuligt; men til den praktiske Prøve var det rart at

have set, hvorledes de kunde klare sig. Vi havde imidlertid ikke disse Forhold, Udvalget raader jo ikke for Vejr og Vind, Bestemmelserne vare lavede tre Fjerdingaar i Forvejen og Dagen stod Godsejer *Pontoppidan* for, saa vi forstaa ikke, at man i det hele taget vil kritisere det. Selvfølgelig benytte vi den Lejlighed, som gives os, og paa den anden Side er vor Kraftprøve saa solid, at d'Hrr. ikke kunne rokke ved Tallene. Saa citerer man et Stykke af vor Beretning, hvor vi sige:

»I det hele kan der vel siges, at der ved Prøverne savnedes nogen Lejesæd og andre Vanskeligheder, men da det vil være vanskeligt at skaffe disse ens for alle Maskinerne, og da Kuskens og Montørens Dygtighed i Reglen ved saadanne Lejligheder spiller en større Rolle end Maskinens Bygning, vilde i Virkeligheden Nytten af Lejesæd have været tvivlsom for en retfærdig Bedømmelse af Maskinerne.«

Dette bliver citeret, og saa tilføjer man: »At Landmænd — hvorfor tager De Landmænd? — der have Kendskab og Erfaring til Bindere, alle som én erklære, at det just er under vanskelige Forhold Maskinens Konstruktion og Præstation kan bedømmes, og hvis det var saa, at det under vanskelige Forhold kun kom an paa Kuskens og Montørens Dygtighed, vilde man i Reglen være let hjulpet under vanskelige Høstforhold.« Nu véd enhver nok, at selv den bedste Maskine kan ikke bestille noget, naar man ikke har en Fører, som forstaar at bruge den. Jeg kan nævne et praktisk Eksempel: I Efteraaret hørte jeg en Mand — det var Hans Jensen, Nørløv Hovgaard pr. Odder — udtale sig til nogle andre Landmænd om en Høstmaskine, han har — det er en »Mc. Cormick« — med den Bemærkning, at det var en af de daarligste Maskiner, der eksisterede, den var næsten ikke til at slæbe for Bæsterne, og dernæst kludrede den i de fleste Retninger. Nu antager jeg, at d'Hrr. ville være enige med mig i, at hvis det var Maskinens Skyld, og der ikke var andre Ting i Vejen, maatte »Mc. Cormick« være en meget daarlig Maskine. Men paa den anden Side véd vi, som kende til Maskinen — og det vil jeg give d'Hrr. Brødr. *Bendix* Ret i — at det er en ganske god Maskine. Vi saa Grunden og sagde ham den — der var efter vort Kendskab til Maskinen ikke Tale om andet: De har kludret med den. Følgen var, at Manden blev meget fornærmet og ked af det hele, og han

svarede: »Den har saa at sige kludret i de fleste Retninger.« Det var hans Ord, og dem er jeg sikker paa, han vil staa ved. Jeg skulde ikke være kommet frem med det, dersom man ikke her havde vendt om paa Sagen og sagt: Kusken har ingen Betydning, det gør ikke saa meget med ham; kom det blot an paa Kusken og Montøren, kom vi nemt over det; det er ikke dér, det stikker. Jo, netop; den bedste Maskine kan forkludres, naar man ikke forstaar at bruge den.

Saa er der en anden Ting, man fremdrager, man mener, at vi skulde have noteret, hvor mange løse Neg Maskinerne smed bort. Det have vi ikke gjort, men vi have lagt Mærke til det, og jeg skal sige hvorfor. Der er Eksempler paa, at en Maskine har gaaet godt en Times Tid, saa pludselig kaster den et Neg ubundet. Men den, der kører Maskinen, er dygtig og forstaar den; han undersøger Sagen og faar den let i Orden. Det kan ske for alle Maskiner; der er ingen, der kan undtages; de kunne lade være at binde og kaste et ubundet Neg, naar der er noget i Vejen med Knytteren; ved Undersøgelse viser det sig saa, at der er kommet et Par Straa i Knytteren. Kusken tager dem ud, og saa kører han igen, men den nægter endda. Han spænder nu fra — Manden vil ikke kludre — og saa viser det sig, at der har sat sig noget Snavs i Knytteren, og saa kan den ikke holde Snoren, naar den skal slaa Sløjfen, og derfor bliver Neget ikke bundet. Dér laa Fejlen; aldrig saa snart har han faaet Knytteren renset, før Maskinen gaar igen, og saa er der ikke noget i Vejen. Hvis nu den allerbedste Maskine ikke havde haft en saadan Kusk, vilde den ganske simpelt være blevet sat til Side, eller ogsaa havde man sendt Bud efter en Montør, der skulde se den efter; og havde han saa ikke truffet Stedet, hvor det var galt, var Maskinen mindre vel hjulpen. Naar man altsaa har kritiseret, at vi ikke have talt de ubundne Neg, der ere kastede ud, have vi altsaa det Syn paa Sagen, at det er noget, som kan ske for alle Maskiner; det rettes hurtigt og let, naar man forstaar sig paa sin Maskine, saa man kan finde det Sted, hvor det er galt. I Stedet for altsaa at tælle disse Neg, hvad vi ikke mente behøvedes, have vi i vor Beretning hentydet til hvilke Knytteapparater vi ansaa for de bedste. Der er en 3—4 Stykker blandt Maskinerne — deraf ogsaa en »Mc. Cormick« — der have Knyttere, som svigte ligesom de andre,

men hvor man har lettere ved at komme over de Vanskeligheder, som derved fremkomme. — Det kommer ganske simpelt af, at Knytteren peger nedad mod Udskydningen, saa den faar lettere ved at knytte Knuden og skille sig af med Neget.

Saa kommer der en anden Bemærkning om, at Maskinerne ikke vare stillede under ens Forhold, men bandt forskellige Neg; hvis det skulde være ens, skulde alle Maskiner stilles til samme Negstørrelse over det hele. Det tror jeg er praktisk umuligt, da Maskinerne ere af meget forskellig Konstruktion. Det lader sig nemlig ikke gøre, og det har heller ikke den Betydning, som d'Hrr. ville lægge deri.

Jeg skal saa tillade mig at gaa videre. Saa sige d'Hrr.:

»Det er den almindelige Mening baade blandt Maskinfirmaer og blandt alle, der have overværet Prøven, at denne har været ganske forfejlet, og vi vilde selvfølgelig ikke have tilbagesendt den os tilkendte Medaille, saafremt vi ikke mente, at Prøven i sig selv var absolut misvisende.«

Det er Rosinen i Pølseenden: Herre Gud, hvor vi have baaret os daarligt ad! Men man maa lægge Mærke til, at det er blandt Maskinfirmaer og blandt dem, der ikke have faaet første Klasses Medaille, man nærer den Mening om os. Men vi ere ikke paa vor Plads, naar vi ikke klassificere Maskinerne saaledes, at Landmændene kunne se, hvad vi mene er det bedste. Det mener jeg, vi have gjort samvittighedsfuldt. Der skrives, at det var den almindelige Mening »blandt alle, der have overværet Prøven«. Jeg vil nok spørge, hvorledes har det kunnet lade sig gøre, naar der med hver Maskine kun fulgte en Montør til de forskellige Steder. De, »der har overværet Prøven!« Ja, hvem er det? Forhandlerne maatte kun forevise deres Maskiner i Gang for Publikum ved Indstillingsprøverne; der skulde være et Sted, hvor de kunde vise Landmændene, der kom, hvorledes Maskinerne arbejdede praktisk i Marken. Der var nu ikke mange, der gjorde det, jeg véd ikke, om der var nogen — jeg var anbragt andre Steder — men det var Meningen. Jeg har brugt i de senere Aar at formene de Handlende Adgang, ganske simpelt fordi det skorter dem paa Kendskab til selve Maskinerne, om de fleste af dem end forstaa sig udmærket paa at sælge Maskinerne. I de 16 Aar, jeg har haft med Prøverne at gøre, har det vist sig Gang paa Gang, at

naar den Handlende skulde præsentere Maskinen paa Arbejdspladsen, have vi fundet, at hans Indsigt i selve Maskinen ikke har været stor nok.

Jeg vil tillade mig at svare paa en Skrivelse, som Landhusholdningsselskabet har faaet fra d'Hrr. Brødr. *Bendix*. Men en Ting vil jeg endnu gerne sige, og det er, at Kritiken over vor Arbejdsprøve er jo altsaa kommet fra de Handlende, og den har smittet Bladene, idet »Dansk Landbrug« har akcepteret den; det har spurgt Firmaet og Firmaerne — altsaa dem, der ikke vilde have Præmierne — hvad der var i Vejen. Jeg synes, det havde været lige saa rigtigt og klogt, om »Dansk Landbrug« havde spurgt Landmændene. Jeg fik dernæst en Skrivelse fra »Dansk Landbrug« om at besvare Kritiken, helst straks, hvad jeg selvfølgelig ikke kunde indlade mig paa, da jeg havde lovet at være til Stede her ved Generalforsamlingen; der er nok, der lave Spalteføde, det ligger ikke for mig. Men det er klart, at det, der stod i det ærede Blad, havde langt større Interesse for de Averterende end for Abonnenterne. Jeg vil sige det her, for at der kan lægges Mærke til det: Det er saaledes, at vore Venner skulle vi vogte os for, vore Fjender kunne vi selv klare os for.

Selskabet har altsaa faaet den Skrivelse, hvoraf jeg har en Genpart. D'Hrr. takke for den tilsendte Beretning, men desværre have d'Hrr. ikke rigtig forstaaet at benytte denne Beretning. Det er beklageligt, at d'Hrr. ikke have villet tage imod denne Sølvmedaille; men Landesorg er der vel ikke derover, og for mit Vedkommende er det uden Betydning, at man mener at kunne motivere det ved, at det hele er vildledende. Man siger f. Eks. saaledes:

> »Til Motivering for dette vort Standpunkt skulle vi bl. a. fremhæve, at de i Beretningen anførte Tabeller efter vor Mening — (heldigvis!) — ere vildledende, hvilket navnlig gælder den øverste, Pg. 608, i Beretningen anførte Tabel over Kraftforbruget, bl. a. fordi Binderne under Prøven ej alle have været indstillede til at udføre samme Arbejde, men tværtimod have bundet i Rug 13.5—25.9 Neg pr. 100 m., i Havre til 27 Neg. En Selvfølge er det, at jo større Antal Neg en Maskine binder under Prøven med Dynamometret, desto større Trækkraft vil den fordre. Da »Mc. Cormick«-Binderen for hver 100 m. Skaar i Havre har bundet 29

Neg ved Mejning opad med 200 kg. Trækkraft og med Mejning nedad med 188 kg. Trækkraft, medens f. Eks. den højst præmierede, »Deering« med lang Binderarm, kun har 194 og 171, har »Mc. Cormick«-Binderen arbejdet langt lettere i Havren end nogen af de andre Maskiner.«

Det staar her. Se, de Maskiner ere prøvede i Rug. Nu mene Brødr. *Bendix*, at fordi Maskinen har bundet 29 Neg i Havre, gaar der en uhyre Mængde Kraft til. Selvfølgelig, naar det skulde regnes ud alene efter Negantallet, saa er det klart nok, at de godt kunne faa disse Tal ud, men de passe bare ikke. I Rugen bandt »Mc. Cormick« saadan noget som 15—16 Neg; det er altsaa store Neg; den skulde altsaa der i Grunden have gaaet lettere i Forhold til de andre Maskiner — det maa jo være Ræsonnementet. Det anføre d'Hrr. nu ikke; men i denne Rugprøve blev Maskinen Nr. 7 i Rækken, d. v. s. vi satte den letteste Maskine øverst, saa den næstletteste o. s. v. Men i Havreprøven, hvor den bandt 28—29 Neg, og hvor den altsaa skulde have lagt saa forfærdelig mange Kræfter til, dér blev den Nr. 6, saa det passer jo altsaa slet ikke med det, d'Hrr. have skrevet.

Saa kan man sige: Er det nu ogsaa rigtigt? Ja, d'Hrr. kunne være ganske rolige for, at det er rigtigt; vore Diagrammer ere reviderede flere Gange, saa der er intet at indvende mod den Plads, de have faaet derefter; d'Hrr. faa den Plads, der tilkomme dem, og intet andet. Medens jeg er derved, vil jeg gerne tilføje, at sammenligner man »Deering« og »Mc. Cormick«, vil man se det mærkelige Forhold, at skønt »Mc. Cormick« vejer noget over 20 kg. mindre end »Deering«, bruger »Deering« nogle og tyve kg. mindre Trækkraft end »Mc. Cormick«. Hvad er saa Aarsagen dertil? Det er vistnok ganske simpelt Forarbejdningen. »Deering« er bedre forarbejdet. Den samme Beretning har jeg faaet fra Amerika; man siger der, at »Mc. Cormick« har i mange Aar været den bedste, indtil for en halv Snes Aar siden, da »Deering« kom frem; saa har den ved alle Arbejdsprøver kunnet slaa »Mc. Cormick«, hvorimod man siger, at ved almindelige Udstillinger, hvor altsaa Prøver ikke ligge til Grund, ere de stillede lige med flere andre. Det er ganske vist grumme kedeligt, at »Mc. Cormick« ikke er den første, men det er Livets Gang; der er faktisk kommet Maskiner, som ere bedre end »Mc. Cormick«. Men det er min

Mening alligevel, at »Mc. Cormick« er en rar og god Maskine; men den er tungere end »Deering«.

Til Anken om de lette og gunstige Forhold vil jeg kun svare, at det kunne vi ikke gøre noget ved; Vejret raade vi ikke for. Det kan ikke nytte noget at arbejde med stærkt opblødt og klæbrig Jord eller Lejesæd; dér kan ingen Prøve laves; dér kan ingen Maskine bruges praktisk.

Der skrives videre:

»Sluttelig undlade vi ej at meddele, at vi som Følge af den ved ovennævnte og tidligere Prøver stedfundne Præmiering høfligst maa henstille, at der fremtidig, ligesom Tilfældet er i de senere Aar mange Steder i Udlandet, ej foretages Præmieuddeling og Klassificering med Maskiner og Redskaber, men kun afgives Beretning over de enkelte Maskiners Konstruktion og deres Arbejde, samt eventuelt Sammenlignings-Tabeller over de ved Prøven foretagne Maalinger, idet vi mene, at saadanne Beretninger ville være langt mere vejledende end Præmiering og Klassificering.«

Om dette med Tilfældet og det øjeblikkelige Skøn mener jeg, at d'Hrr. have faaet Oplysning af det, jeg har udviklet, om hvorledes vi have forberedt Prøven. Ja, hvis vi overfor Landbruget kunde være fri for at inddele Maskinerne og præmiere dem, var det overordentlig nemt for os Dommere; men saa mener jeg ikke, vi havde gjort det Arbejde, som vi vare satte til at gøre. Den Beretning, som vi afleverede til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, er trykt i »Tidsskrift for Landøkonomi«, og derfra tage de landøkonomiske Blade, hvad de mene, de have Brug for. Saa snart det er gjort, bliver det pakket hen paa Landmandens Hylder eller kommer i hans Papirkurv, og saa er det hele gemt og glemt. Jeg kan godt forstaa, at det er generende for »Mc. Cormick«, at der er kommet en, der er bedre; men hvorledes skulle vi komme til at forklare Landmændene, hvor den bedste Maskine er, uden netop ved at præmiere og mærke den? Saa snart vi kunne sige, at »Deering« er den bedste Maskine og kunne bevise det, er det vor Pligt at lade Landmændene forstaa det. Nu er jeg overbevist om, at hvis Brødr. *Bendix* havde faaet første Klasses Medaille, skulde de nok have reklameret det ud, saa Landmændene fik det at vide, og jeg tvivler ikke om, at de, der

nu skulle gaa ud med »Deering« — jeg kender ikke nogen af d'Hrr. — nok skulle benytte de Forhold, der gives dem. Det passede selvfølgelig bedre for Reklamen, naar vi ikke præmierede, for saa var det hele glemt; men det er jo ikke Meningen; derfor anser jeg det for aldeles nødvendigt at gøre det. At d'Hrr. ikke ville modtage den tildelte Medaille, faar være deres egen Sag. Ved Plovprøven paa Egeskov var der en amerikansk Plovforhandler, der blev fornærmet, skønt vi kunde paavise ham Fejl og fandt en dansk Plov, som ikke var belastet med Fejl. Hvis vi nu kun havde lavet en Beretning, havde Landmændene kun faaet lidt at vide om det, og saa havde Ploven heller ikke gjort den Nytte, den skulde; det er min Overbevisning. Hvis vi forlade dette System, ere Prøverne ikke af ret megen Betydning. Jeg har holdt paa og holder fremdeles paa for Landbrugets Skyld, at det skal have at vide, hvad vi anse for det bedste.

Den ledende Præsident: Naar Taleren syntes at ville antyde, at et Landbrugsblad har ladet Hensyn, som ikke ere af saglig Natur, være bestemmende for dets Stilling til Sagen, føler Præsidiet sig overbevist om, at det ikke har været Talerens Mening at ville sige noget saadant.

Statskonsulent *Birk:* Maa jeg med et Par Ord forklare dette Diagram, som jeg har tegnet. De lodrette Linier er Trækkraften i Kilogram. De enkelte Kurver ere de forskellige Maskiner; de lodrette Liner betyde henholdsvis Tomgang nedad, Tomgang opad, Mejning nedad, Mejning opad; vi have her til venstre 4 for Rug, og ligesaa her til højre 4 for Havre. D'Hrr. ville straks se, at der er meget stor Overensstemmelse mellem disse Kurver; de vokse jævnt opad paa en enkelt Undtagelse nær, som jeg skal komme nærmere ind paa. Ikke alle 10 Maskiner ere tagne med; jeg har taget de 4 bedste efter Præmierne. Den yderste Kurve er ikke en Maskine, men Maksimum af alle 10 Maskiner; den yderste Kurve omslutter saaledes alt, hvad der er taget. Det viser sig her ved Tomgangen, at de fleste af dem ligge meget nær parallele; det betyder, at Terrænet har været temmelig nær ens, dog med stærkere Fald i Rugen end i Havren. Derimod ville De se en Afvigelse ved »Adriance«; den falder ved Mejning nedad, hvorimod den gaar betydeligt op under Tomgang opad; det betyder, at den har kørt paa forholdsvis større Skraaning. Linien

i Tomgang rejser betydeligt mere end de andre, men da det er en god Maskine, viser det sig, at ved Mejningen nedad kommer den til at gaa saa meget lettere; hvis Maskinen arbejder paa samme Hældning vil den have en lignende Kurve som de andre.

Der blev sagt før, at det havde ikke videre Betydning, om der i samme Sædmængde blev bundet mange eller faa Neg. Det kan bevises paa to Maader af dette Diagram, paa én Maade, naar vi benytte »Mc. Cormick«s, og paa en anden Maade, naar vi benytte Konkurrentens. Det viser sig ved »Mc. Cormick«s Maskine, at den i Havre har lagt 29 Neg, samtidig med, at »Deering« har lagt 17. Det er altsaa her, den skulde være uheldig stillet. Ikke desto mindre viser det sig, at den i Havre kom ind som Nr. 6, medens den i Rugen havde Nr. 7; og der var Forholdet saadant, at »Mc. Cormick« havde 16, medens »Deering« havde 14.2 Neg. Dersom vi se paa de to »Deering«-Maskiner — der var to Eksemplarer, kun adskilte ved, at den ene havde en lang Binderarm og vejede $12^1/_2$ kg. mere end den anden, som havde kort Binderarm — saa se vi, at de her følges ad hele Vejen; men i Havren løber en anden ind imellem dem. Det Spørgsmaal, vi særlig vilde undersøge, var, om det gav nogen videre Forskel, om der blev bundet et større eller mindre Antal Neg. Her ved Mejningen nedad have de to »Deering«er bundet henholdsvis 20.5 og 14.2 Neg; det skulde man altsaa tro gav en stor Forskel; men de falde sammen. Det burde de ikke; men i Forhold til Kraften paa den hele Vejlængde vil Forskellen være ret forsvindende. Alle disse Maal i dette Diagram ere trukne ud af de Diagrammer, som ere tagne under selve Prøven.

Grosserer *Bendix:* Jeg vil først sige Hr. Jacobsen, som jo har været Hovedtaleren, at jeg havde ikke ventet et saa personligt Angreb paa vort Firma, der paa ingen Maade har været personligt. Naar Hr. Jacobsen roser os, fordi vi kunne sælge saa mange Maskiner, tager jeg gerne imod det; men naar han siger, at vore tekniske Kundskaber ikke staa paa Højde med vor Salgsevne, vil jeg sige, at det er et Spørgsmaal, som Hr. Jacobsen ikke kan bedømme, da jeg aldrig har aflagt Eksamen for Hr. Jacobsen. Min Uddannelse er saa god, som den kan være; jeg har studeret saa vel ved polyteknisk Læreanstalt som ved Fabrikker i England og Amerika, saa jeg

tror ikke, der er nogen Anledning til at kritisere den Uddannelse. Saa har Hr. Jacobsen yderligere sagt, at det er nemt for dem, der ikke modtage første Præmie, at sende deres Præmie tilbage eller nægte at modtage den og saa sige, at Prøven har været forfejlet. Det kan synes saa. Men jeg kan sige, at jeg har været Medlem af dette Selskab i snart 20 Aar; jeg har, saa længe jeg har været etableret, deltaget i alle Selskabets Prøver, hvor jeg overhovedet har haft Redskaber at møde med, og ingen Prøve er tilendebragt, uden at jeg har modtaget en Præmie, enten i Sølv eller Bronce. Jeg har efterhaanden skaffet mig en ganske smuk Samling. Naar nu min Samlermani er ved at høre op, er det ikke, fordi jeg ikke forstaar Betydningen af Medailler eller har Lede ved deres Glans, ikke heller fordi min Interesse for selve Maskinerne er mindsket, men det er fordi Prøverne ikke mere foretages efter mit Skøn paa en saa betryggende Maade, som de fra Begyndelsen bleve foretagne, og saaledes, at de kunne have nogen Interesse for Maskinfabrikanter og Forhandlere, som ønske Maskiner bedømte, og for Landmændene, som skulle gøre deres Indkøb paa Grundlag af disse Prøver.

Jeg skal nu søge at imødegaa det Forsvar, Hr. Jacobsen har ført, dels for selve Prøven og dens Ledelse, dels for Beretningen. Hvad denne angaar skal jeg til Tabellen over Kraftmaalingen kun bemærke, at jeg i den foregaaende Talers Udvikling savner ethvert teknisk Bevis for, at det er ligegyldigt, om en Binder binder 29 eller 17 Neg paa samme Vejlængde. Jeg har henvendt mig derom til Autoriteter, til Folk, som d'Hrr. sikkert ville anerkende som Autoriteter paa dette Omraade, og de have tiltraadt min Anskuelse, som er, at hver Gang Binderen paa Apparatet gaar rundt, kræves der Kraft til Arbejdet. Jeg vil sige, at havde man endda efter Prøven vejet de 29 Neg og de 17 Neg og fundet, at de vejede det samme, havde man et Holdepunkt, som man i hvert Fald kunde fremføre som Bevis for sin Anskuelse; men det har man forsømt. Saa forekommer det mig at være et ret mangelfuldt Bevis, man har ført, naar man har forsømt noget saadant, idet man ikke kan bedømme to Maskiner efter Kraftmaal, naar man ikke er sikker paa, at de have udført samme Slags og samme Mængde Arbejde. Det have de ikke. De kan sige, at det er en Paastand, men jeg svarer, at d'Hrr.s Udvikling er baseret paa et Postulat; jeg

har ikke mødt noget Bevis, og jeg kan ikke bøje mig derfor. Jeg fastholder, at man ved Prøven paa Constantinsborg har foretaget Præmieringen og Klassificeringen paa et ganske utilfredsstillende Grundlag. For det første har man forsømt at faa Binderne til at binde nogenlunde samme Antal Neg, og for det andet har man forsømt at veje de bundne Neg. Naar Hr. Jacobsen for kort Tid siden erklærede, at det, om en Binder afkastede ubundne Neg eller ej var ligegyldigt, da det var en Ting, som enhver Montør eller Kusk kunde rette i et Øjeblik, vil jeg dertil sige, at der ikke har fundet nogen Prøve Sted noget Sted i Verden, uden at man har talt Negene op. Jeg har Materiale, som jeg vil kunne lægge frem; det kan ikke nytte, at Hr. Jacobsen vil modsige mig der.

Hvad jeg mener om Spørgsmaalet om Afholdelsen af saadanne Binderprøver, det kan jeg udtrykke ganske kort. Som De véd, findes der her i Landet en 6—8000 Bindere i Arbejde nu; det forekommer mig derfor at være et ret sent Tidspunkt at afholde en Binderprøve paa, efter at alle disse Maskiner ere spredte ud. Vil man afholde Prøver, bør man prøve ny Ting i det Øjeblik, de træde frem paa Markedet; der er for Øjeblikket en Masse ny Ting: Vitriolsprøjter, Gødningsspredere og Halmpressere, som man jo nu er i Gang med; der er baade det ene og det andet, som det kunde være værd at tage fat paa. Binderprøver have vi haft; men der er ikke den Binder, som ikke kan klare sig i Marken under nogenlunde tilfredsstillende Forhold. Der er heller ikke i de sidste 5—6 Aar afholdt nogen Binderprøve noget andet Sted i den civiliserede Verden, og naar Hr. Jacobsen refererer, at »Deering« har sejret, kan han ikke bevise det. Jeg har Erklæringer fra Fabrikanterne af »Deering« og »Mc. Cormick« — det er for Resten de samme Fabrikker tildels — om, at der ikke i lang Tid er afholdt nogen Prøve i England, Tyskland eller Frankrig. Jeg kender alle de Maskiner, der ere i Markedet paa Høstmaskinernes Omraade, og jeg er sikker paa, at det er meget faa unyttige Penge, der ere kastede bort af Landbruget ved Anskaffelse af Bindere. Det forekommer mig derfor ogsaa at være mindre paa sin Plads at ofre kostbar Tid og Penge i det Herrens Aar 1908 paa en Binderprøve; og vilde man à tout prix have den, burde man have sørget for at skaffe sig saa forskelligt Materiale, at de forskellige konstruk-

tive Egenskaber ved Binderne kunde træde klart frem. Man har savnet paa Constantinsborg baade høj og svær Sæd og man har savnet Lejesæd, hvor man kunde prøve, hvorledes de forskellige Bindere vare, hvorledes Fjedermekanismen og hvorledes Elevatorerne virkede; man har savnet kort Sæd til at prøve, hvorvidt de enkelte Bindere vare i Stand til at danne et smukt, velformet Neg af ganske kort Vaarsæd. Jeg kan forsikre, at i denne Høst har det vist sig, at mange Bindere ikke have været i Stand til at binde den korte Sæd, der findes mange Steder i Jylland, til Neg, som man kunde arbejde med i Marken. Nu siger Hr. Jacobsen: Ja, vi havde ikke bedre Forhold at byde; hvad skulde vi saa gøre? Vi havde ikke lang Sæd og vi havde ikke den fugtige Bund, som vi have haft i de sidste 2—3 Aar, hvad skulde vi gøre? Man kunde gøre et af to: Man kunde enten opsætte Prøven, hvis man ikke et andet Sted kunde finde Sæd, der var mere tjenlig til Materiale, eller man kunde afholde Prøven, give en Beskrivelse af Maskinernes Dimensioner, Konstruktion og Vægt, opstille sammenlignende Tabeller o. s. v.; men det er efter min Mening aldeles forkasteligt, naar man efter at have kørt rundt et Par Timer et Par Dage paa Constantinsborg, tillader sig at klassificere Maskinerne og sige: Denne ene Maskine er absolut Nr. 1, den Nr. 2 og den Nr. 3. Det Materiale, man har haft til Bedømmelse, er saa mangelfuldt, at end ikke de kyndigste Folk vilde kunne fælde en Dom, som stemmede. Det falder næsten daglig, kan jeg sige, i Maskinfirmaers Lod at prøve ny Maskiner; vi maa til daglig følge med i den store udenlandske Litteratur, der udkommer hele Verden over, for at finde Nyheder; vi maa følge Udstillingerne hele Verden over: vi maa tage til Tyskland, Frankrig og England, hver Gang der er en stor Udstilling, for at se noget nyt; vi maa følge Fabriksvirksomheden i Ud- og Indland og tage Prøver hjem og prøve dem, inden vi sælge dem. Faar jeg en ny Plov hjem, som jeg tror egner sig for vore Forhold, prøver jeg den ikke alene paa middelsvær Jord, men jeg lader den prøve paa den stiveste Lerjord paa Lolland-Falster og paa Sandmarkerne paa Bornholm. Faar jeg en Kagebrækker hjem, nøjes jeg ikke med at sende Bud til den nærmeste Foderstofforretning og købe almindelige Kager, men jeg skaffer mig de haardeste Kager, jeg kan faa fat i. Faar jeg en Gødningsspreder, prøver jeg den

paa det værste, klumpede Materiale, jeg kan faa fat i. Men ved Binderprøven her synes man at have haft en anden Anskuelse; saa snart man kun har kørt et Par Timer et Par Dage omkring paa Constantinsborg med en Maskine, er man tilfreds. Naar det menes i Beretningen og defenderes i Dag af Hr. Jacobsen, at det udelukkende er Kusken og Montøren, det kommer an paa ved Bedømmelsen af Binderne, forekommer det mig bedre at holde en Præmiekørsel med Kuskene end at bedømme Binderne paa det Grundlag, der har været paa Constantinsborg.

Jeg skal ikke trætte Dem for længe, men vil blot til Slutning have Lov til at sige et Par Ord om selve Prøverne. Skulde jeg sige min inderlige Mening om Prøver i det hele med Landbrugsmaskiner, kan jeg ikke sige andet, end at jeg noget hælder til den kætterske Anskuelse, at de ere ret unødvendige. Jeg tror, det gaar paa dette Omraade som paa saa mange Omraader i Kampen for Tilværelsen, at de modstandskraftigste, de bedste Typer i Løbet af forholdsvis kort Tid fortrænge de ringere, de mindre fuldkomne . . . (En Stemme: Der laves et helt Museum ude i Landet paa Gaardene af disse Maskiner, som ere kasserede i Aarenes Løb.) . . . Jeg har dog nogen Erfaring m. H. t. Maskiner; men jeg har ikke set herhjemme, at det har været vanskeligt for virkelig gode Maskiner at vinde Indpas, naar de forøvrigt vare solidt lavede og praktisk konstruerede. Jeg har paa den anden Side heller ikke set, at ringe, tarvelige Maskiner have overfyldt Markedet paa nogen som helst Maade. Jeg tror, at Livet selv er den bedste Regulator paa dette som paa saa mange Omraader. Men skal der holdes Prøver, tror jeg, at man gør bedre i at følge Udlandets Eksempel noget mere og ikke tro, at »vi alene vide«. Der findes i vore Nabolande, i Tyskland og Sverige, nogle aldeles fortrinlige Prøveanstalter, i Sverige i Ultuna og Alnarp og i Tyskland navnlig i Hannover, Münster, Köln og Leipzig, Steder, hvor Maskinforhandlere og Fabrikanter, inden de føre Maskinerne ind paa Markedet, sende disse til Afprøvning. Der bliver derefter udarbejdet en skriftlig Bedømmelse over hvert Redskab, der er prøvet, og det staar vedkommende Fabrikant frit for, om han vil offentliggøre den eller ønsker at forbedre sin Maskine forinden. Hr. Jacobsen talte før om Mejemaskinprøven i 1892 og syntes, at det var fortrinligt, at der ved denne

Prøve just blev givet Guldmedaille . . . (Propr. Jacobsen: Nej, det sagde jeg ikke, saa har De misforstaaet mig.) . . . Undskyld, jeg holder ikke af at blive afbrudt; jeg har ikke afbrudt Dem. For mig lød det saaledes, som De fremhævede det som en Fordel, at der blev uddelt Guldmedaille for den bedste Mejemaskine; i hvert Fald pointerede De, at det var Bokelmanns Ønske. Men at det ikke har været nogen heldig Idé, viste sig derved, at næste Aar var der ikke en Landmand, der købte denne Maskine, der fik Guldmedaille, og at der nu til Dags ingen sælges af dem. Jeg tror, det er et fejlt Princip at klassificere og bedømme Maskiner efter saa kort en Prøve; det er ganske misvisende overfor Landbruget. Jeg henpegede før paa forskellige Prøveanstalter i Udlandet, men jeg tror endda ikke, vi behøve at gaa til Udlandet for at finde Forbilleder for en virkelig god Prøvestation. Vi have her i Landet en af de allerfineste og mest betryggende tekniske Prøvestationer, man kan indrette. Vil man indrette en Prøvestation for Landbruget med den som Forbillede, er man godt hjulpet — jeg tænker paa Statsanstalten for Materialprøvning. — Jeg skal ikke trætte Dem længere; men jeg syntes, det var min Pligt at komme herop, dels for at motivere mit Standpunkt, dels for at besvare de Forespørgsler, som kunde blive gjorte fra Selskabets Side til os m. H. t. Aarsagen til, at vi ikke have ønsket at modtage Præmien; og jeg synes paa den anden Side ogsaa, at det kunde være heldigt for alle — men det kan der maaske anvendes en anden Aften til — at faa Spørgsmaalet om Maskinprøverne grundigt uddybet. De Forhandlinger, der have været om denne Sag hidtil, have været yderst ringe.

Proprietær *Jacobsen:* Hele Forskellen paa os to er jo den, at Landmanden og Købmanden arbejde forskelligt; vi se Sagen fra forskellige Sider. M. H. t. om der skal afholdes Prøver eller ej, har jeg ingen Mening om det. Og hvad angaar Naturforholdene, kan man jo intet gøre ved dem, naar Prøven er blevet bestemt $^3/_4$ Aar i Forvejen; man maa indrette sig efter Forholdene saa godt man kan paa det Sted, hvor Prøven udføres. Det er rigtigt, naar Hr. Bendix udtaler, at der er Forskel paa at binde store og smaa Neg; men Resultatet her viser jo, at den ikke er saa forfærdelig endda; Pakningen tager maaske en stor Del af Kraften, men Bindingen derimod ikke. Jeg paastaar, at vi have gjort vort yderste for at skaffe en

retfærdig Dom. Om vi ikke faa Lov til at sige Landmanden vor Mening og vor Dom, mener jeg ikke, at der er noget ved i det hele taget at lave disse Prøver. Forøvrigt skal jeg ikke sige ret meget til det hele; vi have, som sagt, et forskelligt Syn paa Sagen. Om Maskinfabrikanterne skulle have Hovedindflydelsen eller om det skal være Landmændene, véd jeg ikke; men jeg véd, at jeg skylder Landmændene som mine Kolleger at vejlede dem, og det har været Grundlaget for min Virksomhed. Hr. Bendix udtalte noget om, at jeg kendte ikke noget til, hvad Bokelmann sagde. Jo, jeg kender det godt; thi jeg var med den Gang; han sagde, at det, det gjaldt om, var at faa Maskinerne mærkede, saa Landbrugerne kunde skelne mellem dem; og det var Aarsagen til, at han fik sat igennem, at denne Maskine fik Guldmedaille, hvilket fik Interesse paa den Maade, at de andre Maskiner i Løbet af et Aar eller to bleve forandrede i heldig Retning.

Forpagter *Bille:* Jeg skal ikke trætte Dem med nogen lang Tale om Mejemaskinprøven. Jeg har den Opfattelse, at det maaske ikke altid er saa heldigt at sætte Stempel paa en Maskine; for Agenterne benytte det. Jeg tror, at Reglen er den, at de Maskiner, der blive solgt flest af, ere de, der have de dygtigste Agenter. En Ting forekommer det mig, at Maskinudvalget er gaaet fuldstændig uden om ved Undersøgelsen, det er at konstatere, hvilke Maskiner der bruge de fleste Reservedele. Vi kende det allesammen, at naar man skal bruge en Binder i Høsten, skal man helst have to staaende. Gaar der noget i Stykker, er det vanskeligt at faa Reservedele. Hvis Maskinudvalget kunde tage den Opgave op at undersøge, hvilke af de her i Landet forhandlede Maskiner, der have vist sig at bruge de færreste Reservedele, tror jeg, det vilde kunne give den bedste Anbefaling for Binderne her i Landet.

Konstruktør *Nielsen:* Hr. Jacobsen har i Grunden sagt, hvad jeg vilde sige; men jeg standser dog ved en Ting, nemlig Antallet af Negene. Naar vi se paa Rugen dér, har Knytteren kun taget 27 pCt. og i Havren kun 21 pCt. af hele Forbruget, og da det kun er en ganske lille Del af det nyttige Arbejde, der er gaaet til at binde Negene, kunne vi sige os selv, at det er rent forsvindende i Forhold til hele Kraftforbruget. Om Kraftmaalingen vil jeg sige, at hvis man ønsker det, skal jeg give fuldstændig detailleret Besked om, hvorledes det er gaaet

til fra først til sidst; og den er fejlfri, tør jeg sige. Det er korrekt altsammen, og her ligger Diagrammerne; de ere til Tjeneste. At de ere regnede rigtigt igennem, garanterer jeg for. Skulde nogen ville regne dem efter, og man derved kunde vinde noget mere Tillid til det hele, skulde det glæde mig. Jeg har gennemregnet dem Gang efter Gang inden Trykningen, og nu, efter at dette Spørgsmaal er kommet frem, har jeg atter regnet dem igennem. Det er de rigtige Resultater. Jeg skal ikke komme ind paa, hvorledes vi iøvrigt have behandlet Dynamometret; men da det var færdigt fra Fabrikken, blev der lavet Apparater til at justere det, og disse Apparater gave til Resultat, at 1 Millimeter af Middelordinaten i Diagrammet repræsenterede 3.9226 Pd. = 1.96 Kg. Den Gang, vi vare færdige med Prøven, gik Dynamometret direkte fra Prøverne til Fabrikken, som jeg havde bedt om at lægge disse Apparater til Side; de samme Apparater bleve tagne frem igen, vi justerede Dynamometret igen, og vi fik nøjagtig det samme Resultat. Følgelig kan der ikke være sket nogen Fejl under alle Prøverne; de ere alle maalte under ganske lige Forhold. Kørehastigheden tror jeg ikke er berørt her i Aften. Da Spørgsmaalet om Kørehastigheden var fremme — der skulde jo helst køres lige hurtigt — erklærede Bestyrer *Schmidt* i Dommerudvalget: Jeg kan marschere $^5/_4$ Meter pr. Sekund. Der blev udmaalt et Stykke, Hr. Schmidt marscherede det, og det viste sig, at han kunde ramme Tiden paa en Prik. Da vi skulde prøve, blev Vejlængden udmaalt, og det blev udregnet, hvor længe Hr. Schmidt skulde være om at marschere det Stykke. Det vilde være vanskeligt for Kusken at passe Hastigheden, naar han skulde tilse det øvrige; men saa gik Hr. Schmidt med Uhret i Haanden, og paa et Tegn af ham kørte Kusken frem og havde ikke andet at passe, hvad Hastigheden angik end hverken at komme foran eller bagefter Hr. Schmidt; saa havde vi ens Hastighed for alle Maskinerne. Det blev gennemført for dem alle, og derved blev ogsaa dette maalt nøjagtigt. M. H. t. hvorledes vi fik Negenes Antal skal jeg sige, at vi vare forsynede med alle de Maaleapparater og Mærkeapparater, man i det hele var blevet enig om maatte tilvejebringes før Prøverne. Idet man begyndte et Skaar blev, hvor første Neg faldt, sat en Stok i Jorden, dette Neg regnedes

ikke med. Hvor et af de sidste Neg i Skaaret faldt, sattes en anden Stok i Jorden, og dette Neg taltes med i Rækken mellem de to Stokke. Af Afstanden og Negantallet mellem Stokkene er beregnet »Neg pr. 100 m Skaar«. Der ud af tror jeg ikke kan drages andet end dette: Hvor store Neg binder hver Maskine. Stykket var saa gennemgaaende ens, at det er slet ikke den forskellige Tæthed i Rugen eller Havren, der har bevirket Forskellen, men Negenes Størrelse og saa Skaarbredden. Men m. H. t. den har Hr. Jacobsen kasseret mere end et Diagram, ikke fordi der var noget i Vejen med det — for de ere udmærkede allesammen, og de kasserede Diagrammer findes herimellem — men fordi han fandt, at Skaarbredden var for ringe. Saa sagde han: Om igen; og saa kørte vi om igen. Paa den Maade er alt, hvad der vedrører Kraftmaalingen, som jeg har haft den Ære at have med at gøre, udført med Omhu og Nøjagtighed. Diagrammerne ligge til Eftersyn, og Udregningen svarer jeg for. Er der nogen, der kan finde en Fejl deri, har jeg Ansvaret for den; men jeg tror ikke, der er nogen Fejl.

Forpagter *Bille:* Jeg vil gerne henstille til Maskinudvalget ved fremtidige Prøver at foretage en Vejning af det, der bliver høstet af de forskellige Maskiner. Jeg har nu hørt af Konstruktør Nielsen, at flere Maskiner maatte køre om, fordi Formanden ikke var tilfreds med Skaarbredden. Det kunde maaske være sket ved denne Prøve, at den Kusk, der har kørt »Deering«-Maskinen, har været særlig dygtig og forstaaet at holde lige Skaar. Det er ikke altid, at en Kusk tager store Skaar, fordi Maskinen kan tage det, og da Hr. Jacobsen jo ogsaa er af den Opfattelse, at en dygtig Kusk spiller en stor Rolle ved Prøverne, kunde det jo være, at det kunde have Interesse, hvis der var vejet, hvad de have høstet. Jeg vil henstille, at man for Fremtiden ser efter, om Maskinerne have høstet lige meget i Vægt.

Konstruktør *Nielsen:* Vi søge efter yderste Evne at faa ensartet Skaarbredde, og den Forskel, som kan opstaa, bliver korrigeret saa at sige til Fuldkommenhed ved denne Formel, her staar. Hvis den sidste ærede Taler vil se denne Formel efter, vil De se, at den Maskine, der har kørt med alt for smalle Skaar, kommer nøjagtigt ind paa sin Plads.

Forpagter *Bille:* Ja, det kan godt være; men jeg vil holde ved det, at det kunde være heldigt, at der blev vejet, hvad der blev høstet. Selv om der kan stilles mathematiske Formler op for det, tror jeg, at det praktiske Landbrug hellere vil se Vægten end de mathematiske Beregninger.

Konstruktør *Nielsen*: Ja, men Mathematik anvendt rigtigt er aldeles korrekt, og den Mathematik, her er anvendt, kan enhver overbevise sig om.

Her staar:

$$(a + \frac{a - b}{c}(d - c)).\frac{1000}{d} = P$$

idet vi have, at a er den maalte Trækkraft i kg., b i Tomgang, c Skaarbredden i Millimeter*). Hvis nu en Maskine kører for smalt Skaar, saa har den brugt et vist Arbejde i dette Skaar; deraf er der noget, der er Nyttearbejde. Det, som er brugt udenfor Nyttearbejde, det vil den bruge i alle Tilfælde; men det, som den ikke bruger i Nyttearbejde, fordi den har kørt for smalt Skaar, bliver netop akkurat lagt til den Kraft, der er brugt. Der bliver fuldstændig gjort Ret og Skel; ja selv den Friktion, som er foraarsaget af det Arbejde, Maskinen gør, glider ind akkurat paa samme Maade, saa jeg tror ikke man kan bevise, at den Formel i det hele taget hinker. Den er rigtig. Dersom Maskinen havde kørt med halvt Skaar, skulde der altsaa i Nyttearbejde akkurat lægges saa meget til; det skulde fordobles, og saa vilde man akkurat faa det, som Maskinen havde brugt, hvis den havde kørt med fuldt Skaar. Nu er den ikke afveget saa meget; der er kun en lille Afvigelse, men den er udjævnet.

---

*) I Formlen er $a - b$ = Nyttearbejdet, dette divideret med c giver Nyttearbejdet pr. mm. i det mejede Skaar. Man skulde have mejet Skaarbredden d, men har kun mejet Skaarbredden c, altsaa mangler $d - c$ mm., dette vilde, taget lige saa meget pr. mm., som det, der faktisk er mejet, følgelig bliver dettes Kraftforbrug $\frac{a - b}{c}(d - c)$ at lægge til a for at faa Kraftforbruget for en Skaarbredde d, eventuelt at trække fra, hvis den mejede Skaarbredde har været større end d. Multiplikationen med $\frac{1000}{d}$ er kun en almindelig Reduktion af Kraftforbruget til 1 m. Skaarbredde.

Den ledende Præsident: Da flere af d'Hrr. endnu have begæret Ordet, vil jeg tillade mig at opfordre Dem til noget at begrænse, hvad de ville fremkomme med.

Proprietær *Jacobsen:* Jeg vil sige til Hr. Forpagter Bille, at ved Kraftprøven havde vi samme Kusk og samme Heste: ellers vilde det kunne have stor Indflydelse paa Nøjagtigheden. Derimod vejede vi ikke Negene. Hvad Nytte det skulde være til, kan jeg ikke indse i Øjeblikket; men det kan være, at der er noget deri. Jeg vil alligevel gerne, før jeg gaar herfra, spørge, om der skulde være Landmænd, som vi ved vor Prøve have ført bag Lyset, eller om vi have taget fejl? Det kan naturligvis ske. Men hvis der fandtes saadanne Landmænd, vilde de gavne baade dem selv og os allesammen ved at meddele deres Erfaringer i den Retning til Statskonsulent Birk eller hvem man vil. Derved vilde man kunne faa bedre Indsigt i, hvorledes vi have dømt og hvorledes Landmændene bedømme vort Arbejde.

Kammerherre *Bech:* Hvad jeg tror, at Landmændene vilde sætte Pris paa — det har jeg hørt gentagne Gange — det er at faa de Maskiner prøvede, som i Øjeblikket interessere mest, og hvorom der er mest Tvivl, og det er ikke sagt, at det ere de sidste. Det Aar, da Prøverne bleve holdte med Tærskemaskinerne, lagde vi Mærke til, at der var lidt maadelige Maskiner, som efter den Tid ikke bleve saa meget brugte, det var nogle billige tyske Maskiner, som ere gaaede ud af Markedet. Men vi ere noget urolige for Præmieringen, det vil jeg ikke nægte. Jeg tror, at en motiveret Udtalelse vilde være at foretrække og fuldt saa nyttig som Guldmedaille, Sølvmedaille o. s. v. Vi have bl. a. troet at bemærke, at naar der er en enkelt Maskine, som f. Eks. i sin Tid Holbæk-Maskinen, blandt Tærskemaskinerne, der med Rette blev fremhævet, varede det ikke længe, inden de andre havde optaget den gode Idé efter den. Det er fortræffeligt. Vi bryde os ikke om at have en ganske bestemt Fabrikant, naar det bare er gode Maskiner. I det hele tror jeg, det vilde være bedre, naar man kom med en motiveret Udtalelse; den behøver ikke at være lang — Landmændene læse ikke saa meget, sige d'Hrr. — men man kan paa faa Sider faa sagt grumme meget, og naar det kom i Dagspressen, vilde det have mere at sige end disse Præmier, der ere en Smule farlige, idet en enkelt Fabrikant

kan komme til at staa noget mere paa en Piédestal, end han maaske en Maaned eller to eller tre derefter i Grunden fortjener.

Den ledende Præsident: Hermed er Diskussionen om dette Spørgsmaal sluttet, og vi skulde nu gaa til det næste Punkt paa Dagsordenen; men da det er et langt Foredrag, som Prof. Rørdam skulde holde, har man ment, at det maaske er rigtigst at springe det over i Dag, dette Foredrag vil da blive holdt ved en anden Lejlighed i Landhusholdningsselskabet eller optaget i dets Tidsskrift.

(Fortsættes.)

Høstmaskinprøven paa Constantinsborg.

Nogle supplerende Bemærkninger ved Statskonsulent *C. V. Birk.*

Skønt nedenstaaende Betragtninger i Hovedsagen kunne udledes af Beretningen om Prøven eller af, hvad der blev oplyst ved Landhusholdningsselskabets Generalforsamling, vil jeg dog gerne have Lejlighed til at fremdrage dem her, fordi det synes at være vanskeligt at skaffe sig den fornødne Oversigt, efter at enkelte Spørgsmaal have været diskuterede, saaledes at der er fremkommen en Del spredte Oplysninger, som stadig have forudsat, at man havde alt det foran anførte i frisk Minde, — og dette tør man jo desværre ikke gøre Regning paa.

Diagrammerne for samtlige Maskiner viste, som nævnt, en saa stor Ensartethed, at der ikke alene ved denne er en meget stor Garanti imod tilfældige Fejl, men ogsaa en Sikkerhed for, at Prøverne ere udførte med en meget stor Nøjagtighed. Man kan derfor forudsætte, at der hverken findes større Afvigelser paa Grund af Maaden, hvorpaa Prøven er udført, de Instrumenter, der ere benyttede, eller den Indsigt og Omhu, hvorved Maalingerne ere udførte.

Da jeg havde Lejlighed dertil ved Generalforsamlingen, vil jeg ikke her komme nærmere ind paa de Beviser, som Diagrammet giver for, at den forskellige Negstørrelse indvirker i overordentlig ringe Grad paa Kraftmaalingen, naar der gaar lige megen Sæd af samme Kvalitet igennem Maskinen, og denne iøvrigt arbejder under lige Vilkaar, — men jeg vil gerne meddele lidt om, hvorledes man søgte at tilvejebringe disse lige Vilkaar.

Som meddelt i Beretningen havde man til Kraftprøven udsøgt et ensartet og retstaaende Stykke Sæd. Man lod Maskinerne tage fuld Skaarbredde, saa nær som dette kan gøres i Praksis. Men desuden maalte man den virkelige Skaarbredde med korte Afstande langs hele Stykket, og ved Hjælp af den derved fundne Middelbredde korrigerede man Sammenlignings-tallet for de enkelte Maskiner. Dette gjorde man imidlertid ikke saaledes, at man korrigerede Maskinens hele Trækkraft, thi saa vilde man have begaaet en Fejl, hvis en Maskine ikke havde taget fuld Skaarbredde; men man maalte Kraften saa vel under Mejning som under Tomgang (men med alle Organer i Bevægelse) og lod Korrektionen kun gælde de ca. 25 pCt. af Kraften, som skyldes Maskinens Nyttearbejde. Resultatet er derved saa paalideligt, som jeg tror det er muligt at naa det i Praksis.

Man har villet gøre gældende, at man burde have opvejet de Neg, som bleve bundne under Kraftprøven, og uden at kende Forholdene nøjere, synes denne Indvending ogsaa at have nogen Berettigelse, da det jo galdt om at faa saa vidt muligt den samme Mængde Sæd af samme Kvalitet igennem de forskellige Maskiner under Kraftprøven, — men ved nøjere at undersøge denne Sag, vil man finde, at man netop ved en almindelig Vejning af Negene vil begaa en større Fejl, end ved den benyttede Fremgangsmaade, og navnlig da i Rugen, thi ved denne var der et temmelig ringe Foldudbytte, fordi der sine Steder fandtes meget mangelfuldt udviklede Aks, medens Straaet overalt stod ret ensartet og godt. Vilde man derfor paa dette Punkt komme til et nøjagtigere Resultat, burde man altsaa have vejet den tærskede Halm i de af hver Maskine under Kraftprøven indhøstede Neg. Bortset fra de dermed forbundne Vanskeligheder er jeg dog meget i Tvivl om, at man derved kommer til et væsentlig bedre Resultat, end man kan naa ved at lade et Dommerudvalg, der bestaar af flere praktiske Landmænd, ved et Skøn udsøge et ensartet Stykke af en Mark til Kraftprøverne, især naar Sæden paa denne Mark, hvad Straaet angaar, staar ret ensartet over det hele.

Selv om man vejede Halmen, kan man dog ikke maale Straaenes Længde eller tælle deres Antal, og dog kan det ikke nægtes, at ogsaa disse Faktorer indvirke paa den ringe Del af Maskinens Kraftforbrug, som betinger dens Nyttearbejde.

Der er fremkommen Ønsker om at faa noget at vide om Materialets Beskaffenhed i Maskinerne, om hvor dyre de ville være at vedligeholde med Reservedele, og om ogsaa at faa Prøver med ældre Maskiner for at konstatere disses Varighed. Disse Ønskers Berettigelse vil jeg ikke bestride, men det er ikke muligt at tilfredsstille dem, i al Fald med de begrænsede Midler, man nu raader over, og selv om Midlerne vare til Stede, burde disse Prøver næppe foretages sammen med de større sammenlignende Prøver, da dette vilde forøge Vanskelighederne ved at faa disse tilstrækkelig ensartede.

Kunsten ved at afholde en god, praktisk Maskinprøve ligger navnlig i at kunne danne sig et paalideligt Skøn over, hvad der er væsentligt og hvad der ikke er det, derefter at udføre den med den Nøjagtighed, som maa forlanges i Følge Sagens Natur, uden at spilde Tid og Kræfter paa unødvendige Opgaver, og endelig at have en saadan Kontrol over selve Arbejdet, at tilfældige Fejl ere udelukkede. — Og saaledes mener jeg netop, at Høstmaskinprøverne paa Constantinsborg ere udførte.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab og Landarbejderspørgsmaalet.

I Anledning af nogle Udtalelser, der ere fremkomne i Folkethinget ved Finanslovforslagets 2. Behandling om en Betænkning vedrørende Arbejderforholdene i Landbruget, der skal være udgivet af Landhusholdningsselskabet, skal følgende oplyses:

Som det tidligere har været meddelt her i Tidsskriftet (jvnfr. forrige Aargang, Side 375), nedsatte Selskabet i Fjor Foraar et foreløbigt Udvalg, der bestod af d'Hrr. Kammerherre *Bech*, Formand for Foreningen af jyske Landboforeninger, Forpagter *Høffding*, Formand for De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift, Forpagter *Sonne*, Lehnsgreve *Wedell*, Forpagter *Willumsen* og Sekretær *Hertel*, for at fremkomme med en Udtalelse til Selskabet om, hvor vidt dette efter Udvalgets Anskuelse burde tage Spørgsmaalet om, hvad der kan gøres for at raade Bod paa den tilstedeværende Mangel paa Arbejdskraft i Landbruget, under Behandling.

Da Udvalget i dets Indstilling tilraadede Selskabet dette og fremhævede en Række Foranstaltninger, som efter dets Mening burde overvejes, blev der paa Bestyrelsesmødet i Juni Maaned 1908 nedsat et Udvalg, der nu bestaar af de før nævnte Mænd og Direktør *Karl Hansen*, Formand for De samv. sjællandske Husmands-

foreninger, til at drøfte det paagældende Spørgsmaal og derom at afgive en Betænkning til Selskabet.

Dette Udvalg har endnu ikke afsluttet sine Møder, dets Forhandlinger ere endnu fuldstændig confidentielle, og Selskabet har altsaa ikke modtaget endsige offentliggjort nogen Betænkning vedrørende Arbejderforholdene i Landbruget.

Naar Udvalgets Betænkning er afgivet til Selskabet, hvad der antagelig vil finde Sted i Løbet af Sommeren, vil den blive offentliggjort enten her i Tidsskriftet eller som en selvstændig Pjece, der vil blive tilsendt Selskabets Medlemmer.

Mindre Meddelelser.

Befolkningens Erhvervsfordeling i Danmark. Den 1. Februar 1906 fandt der som bekendt en Folketælling Sted her i Landet, og paa Grundlag af det fremkomne Materiale har Statens statistiske Bureau foretaget en Undersøgelse af Befolkningens Fordeling efter Hovedgrupper af Erhverv. Resultatet af denne Undersøgelse foreligger nu i »Statistiske Meddelelser, 4. Række, 28. Binds 5. Hefte«, fra hvilket de efterfølgende Tal ere hentede.

Henregner man til hver Erhvervsgruppe saa vel de Personer, der udøve Erhvervet (Hovedpersoner, Medhjælpere etc.), som de Hustruer, Børn, Tjenestetyende o. s. v., der forsørges af de førstnævnte, finder man, at det egentlige Danmarks Befolkning paa 2.6 Mill. Mennesker fordelte sig saaledes mellem de forskellige Erhverv:

		Ialt.	I pCt.
1.	Immateriel Virksomhed	148,284	5.7
2.	Land- og Skovbrug	977,808	37.8
3.	Mejeri	13,113	0.5
4.	Fiskeri	37,154	1.4
5.	Haandværk og Industri	801,916	31.0
6.	Varehandel, Pengeomsætning, Gæstgiveri	247,130	9.5
7.	Jærnbane-, Post-, Telegraf- og Telefonvæsen, Søfart	142,057	5.5
8.	Kapitalister og Aftægtsfolk	108,723	4.2
9.	Offentlig Understøttelse	68,969	2.7
10.	Anden Virksomhed	43,765	1.7

Landbrug, Skovbrug og Mejeri omfatte altsaa 990,921 Personer eller 38.3 pCt. af den samlede Befolkning. Paa Landet udgøre

de 3 Grupper op imod de 2 Tredjedele af Befolkningen, medens de i Byerne naturligvis spille en ganske underordnet Rolle.

En umiddelbar Sammenligning mellem Tællingen i 1906 og de foregaaende Tællinger lader sig ikke foretage, da der er nogle, selvfølgelig dog smaa, Forskelligheder med Hensyn til Klassificeringen. Bureauet har imidlertid ændret Tallene fra Befolkningstællingen i 1901 i Overensstemmelse med de i 1906 fulgte Regler, saaledes at en umiddelbar Sammenligning mellem de 2 sidste Tællinger bliver mulig. Ved denne Tilrettelægning af Materialet ere Tallene for Fiskeri slaaede sammen med Tallene for Landbrug, Skovbrug og Mejeri, og det viser sig da, at disse 4 Grupper tilsammen talte

i 1906: 1,028,075 Mennesker eller 39.7 pCt. af den samlede Befolkning:
i 1901: 1,003,836 — — 41.0 — — — —

Tilvæksten i de 5 Aar er altsaa ca. 24,000 Mennesker, d. v. s. 2 à 3 pCt. Samtidig er Handelsgruppen vokset med ca. 4,600 og Industri og Haandværk med ca. 68,000 Personer, tilsammen med 7 à 8 pCt. Nu beskæftiger Landbruget 1 à 2 pCt. færre, men Industrien 1 pCt. flere af den samlede Befolkning end i 1901.

Det gaar i Danmark som i andre Lande, Befolkningstilvæksten gaar ikke til Landbruget, men til de andre Erhverv, til Industri og Haandværk, til Handelen og Transportvæsenet etc. Men Landbrugets økonomiske Betydning for Danmark er derfor ikke forringet, og netop Industri- og Handelsstatistiken afgiver Bevis herpaa. Vor Udførsel af Smør, Flæsk, levende og slagtet Kød var i 1908 (jvnfr. »Statistiske Efterretninger« Nr. 1) større end i noget tidligere Aar, og det er fornemlig med Udførselen af Landbrugets Produkter og med Indførselen af dets Forbrugsartikler, Udenrigshandelen beskæftiger sig. Og den mest fremskredne Del af vor Industri beskæftiger sig med Forædlingen af Landbrugets Raavarer, det gør saaledes Mejerier og Slagterier, Sukkerfabriker, Bryggerier og Brænderier. Landbrugets voksende Produktion medfører derfor naturligt en Tilvækst i Handels- og Industrierhvervene.

— Efter at Bureauet kort har gjort Rede for Befolkningens Fordeling mellem Land og By og Vandringerne inden for Landets Grænser i de 5 Aar fra 1901 til 1906, fremhæver det følgende som Hovedresultater af Folketællingen 1906:

at den tidligere almindelige Indvandring fra Landet til Byerne i det væsentlige var ophørt i Femaaret 1901—06,

at Grunden til denne Standsning i Bortflytningen fra Landdistrikterne ikke eller kun i ringe Grad er at søge i, at Landbrugserhvervene have optaget en større Del af den naturlige Befolkningstilvækst end i den forudgaaende Periode, idet den langt overvejende Del af Landdistrikternes Befolkningsforøgelse er blevet optaget af andre Erhverv end Landbruget,

at Forøgelsen af den ikke-landbrugsmæssige Befolkning fortrinsvis falder paa de Sogne, hvor der findes bymæssige Bebyggelser; samt

at den ikke-landbrugsmæssige Befolkning i disse Sogne, saa vidt det kan skønnes, i de 5 Aar fra 1901 til 1906 er blevet forøget med henved en Fjerdedel af Tallet i 1901.

Det internationale Landbrugsinstitut afholdt i Slutningen af November og Begyndelsen af December 1908 konstituerende Generalforsamling i Rom, ved hvilken Danmark var repræsenteret ved Kammerherre *K. Schested* og Konsul *Konow*. I Henhold til de for Institutet udarbejdede Vedtægter (§ 10) inddeles de Stater, der tiltræde det, i 5 Grupper »i Henhold til den Plads, enhver af dem mener at burde tildele sig selv«.

I Gruppe	Stemmer.	Bidrags-Enheder.
I raader hver Stat over	5 og skal udrede	16
II — — — —	4 - — —	8
III — — — —	3 - — —	4
IV — — — —	2 - — —	2
V — — — —	1 - — —	1

Bidrags-Enheden maa aldrig overstige 2,500 Frcs.

48 Stater have sluttet sig til Institutet, og af disse have atter de 42 indmeldt sig i Grupperne.

Gruppe I omfatter: Italien, Storbritannien og Irland, Frankrig, Tyskland, Østrig, Ungarn, Argentina, Brasilien, Kina, Spanien, Nordamerikas foren. Stater, Japan, Rusland og Rumænien — i alt 14 Stater. Gruppe II tæller Ægypten, Mexiko, Persien og Indien og Gruppe III Bulgarien og Serbien. I Gruppe IV er der indmeldt 12 Lande: Belgien, Chile, Danmark, Norge, Sverige, Kanada, Australien, Ny Zealand, Grækenland, Nederlandene, Portugal og Schweiz. Endelig tæller Gruppe V følgende 10 Stater: Costa Rica, Kuba, Equador, Abessinien, Mauritius, Luxembourg, Montenegro, Nicaragua, Peru og Salvador.

Instituttet bestaar som bekendt af en Generalforsamling og af en permanent Kommité. Den første sammensættes af de tiltrædende Staters Repræsentationer. Enhver Stat har i Generalforsamlingen — uden Hensyn til Antallet af sine Delegerede — Ret til et Stemmeantal, som angives ved den Gruppe, hvortil den hører. Formelt har Generalforsamlingen Overledelsen af det internationale Landbrugsinstitut, men faktisk vil den permanente Komité i meget vid Udstrækning blive uafhængig af Generalforsamlingen.

Institutets eksekutive Magt beror hos Komiteen, der sammensættes af Medlemmer, udnævnte af de respektive Regeringer. Hver tiltrædende Stat repræsenteres i Komiteen af et Medlem. Stemmevilkaarene ere de samme som for Generalforsamlingen.

Den permanente Komité nedsætter 3 permanente Kommissioner, der skal dele dens Arbejde mellem sig. Hver Kommission skal bestaa af 15 Medlemmer, hvoraf de 8 repræsentere Staterne i Gruppe I, de 3 Staterne i Grupperne II og III, de 4 Staterne i Grupperne IV og V.

Under den første Kommission sortere de almindelige Sekretariatsforretninger, Personalet, Inventariet, Regnskabs- og Kassevæsenet samt Bibliotheket og Arkivet.

Den anden Kommission skal indsamle, bearbejde og offentliggøre (saa hurtig som muligt) statistiske, tekniske og økonomiske Oplysninger vedrørende den dyriske og vegetabilske Produktion, Handelen med og Priserne paa Agerbrugsprodukterne, Plantesygdomme og disses Udbredelse, Angreb af skadelige Svampe og Insekter og (hvis det er muligt) virksomme Midler til deres Bekæmpelse.

Den 3. Kommission skal behandle Spørgsmaal vedrørende Arbejdsløn, cooperative Foreninger, Landbrugsforsikring og Landbrugskredit i deres forskellige Former.

Alle de Aktstykker, som den 2. og 3. Kommission indsamler og bearbejder, skulle leveres enten direkte fra Regeringerne eller under disses Ansvar og ved deres Mellemkomst.

Uafhængigt af de 3 permanente Kommissioner kan Komiteen nedsætte specielle Kommissioner, naar den anser dette for at være nyttigt.

Af hvor stort Omfang Institutets Virksomhed forudsættes at ville blive, fremgaar af den store Stab af Embedsmænd,

der vil blive knyttet til det. Efter det for den permanente Komité gældende Reglement vil der blive ansat:

Antal	Med en Løn af frs.	Stigende hvert 4. Aar med frs.	Til frs.
1 Generalsekretær	22,000	»	»
2 Divisionschefer	20,000	»	»
1 Bibliothekar	10,000	1,000	14,000
3 Sektionschefer	10,000	1,000	15,000
2 Tilforordnede hos Generalsekretæren	6,000	600	9,000
7 Redaktør-Oversættere af 1. Klasse	5,000	500	8,000
5 — — - 2. —	4,000	400	7,200
4 Assistenter af 1. Klasse	3,000	300	5,400
4 — - 2. —	2,400	240	4,320
3 Stenografer	1,800	180	3,240

Endvidere ansættes der en Portner og 13 underordnede Kontorbetjente og Bude. Funktionærerne, der have Ret til Pension, udnævnes og afskediges af den permanente Komité. Adgangen til at søge Ansættelse ved Institutet staar aaben for alle Nationer: »la composition du personnel de l'Institut est internationale«, som Tanken er udtrykt i Statuternes § 46.

Det var i Februar Maaned 1905, at den italienske Presse offentliggjorde det Brev, i hvilket Kong *Victor Emanuel* anbefalede sin Plan om Oprettelsen af et internationalt Landbrugsinstitut til sin Regerings nærmere Overvejelse og videre Foranstaltning, og allerede den 28. Maj s. A. mødte Udsendinge fra 38 Stater i Rom for at drøfte Planen. De forløbne 4 Aar have været Overvejelsernes og Forberedelsernes Aar, og først i Løbet af indeværende Aar vil Institutet kunne begynde sin Virksomhed. De mange Kræfter, der stilles til dets Raadighed, dets store Indtægter og den Støtte, det kan vente fra Regeringerne i alle civiliserede Stater, lader sikkert formode, at Institutets Virksomhed efterhaanden kan blive af stor Betydning, navnlig i den internationale Oplysnings Tjeneste.

Storbritanniens Indførsel af Landbrugsprodukter i 1908. Den officielle engelske Statistik over Indførselen af Varer til Storbritannien og Irland i 1908 er for nylig udkommen. Den viser, at Værdien af indførte Fødemidler, der kunne henføres under Landbrugsprodukter, i Fjor var ca. 183.7 Mill. £ eller

ca. 3,336 Mill. Kr. I det sidste Par Aar har kun Indførselen af fersk Okse- og Faarekød vist en tydelig Stigning, medens der for de andre Landbrugsprodukters Vedkommende enten har været Tilbagegang eller en ringe Fremgang. I »The Journal of the Board af Agriculture« hedder det herom: »Det kan sikkert siges, at i Løbet af de sidste 4—5 Aar er Stigningen i Indførselen af nogle af de vigtigste Landbrugsprodukter standset, og selv om Importhandelen i større eller mindre Grad er opretholdt, har den ikke vist nogen Tendens til at vokse.«

Af Smør, Flæsk og Æg har Indførselen til *the united kingdom* været følgende:

Af Smør kom der fra:

	1906. Cwts.	1907. Cwts.	1908. Cwts.
Danmark	1,675,761	1,818,811	1,857,103
Australien og Ny Zealand	857,499	901,786	621,103
Rusland	606,549	657,649	639,113
Frankrig	319,401	281,306	394,612
Kanada	190,968	34,753	47,877
Nederlandene	195,366	168,496	244,356
Sverige	182,803	226,740	238,929
Tyskland	10,701	7,297	3,195
Amerikas foren. Stater	157,312	1,063	39,914
Andre Lande	140,898	118,534	124,988
I alt	4,337,258	4,210,156	4,211,195

Gennemsnitsprisen for det indførte Smør var i Fjor højere end i noget tidligere Aar, den naaede 114 s. 4 d. pr. cwt. mod 106 s. 6 d. i 1907.

Indførselen af Bacon udgjorde:

	1906. Cwts.	1907. Cwts.	1908. Cwts.
Fra Danmark	1,463,880	1,806,934	2,051,148
— Amerikas foren. St.	2,775,919	2,280,644	2,541,945
— Kanada	1,190,524	1,192,401	1,004,126
— andre Lande	112,299	85,626	88,523
I alt	5,542,622	5,365,605	5,685,742

Indførselen af Bacon fra Danmark var i 1908 den største, den endnu har været, medens Tilførselen fra Kanada var mindre end i de nærmest foregaaende Aar. Gennemsnitsprisen for alt den indførte Bacon var 50 s. 11 d. pr. cwt. mod 55 s. 4 d i 1907.

Prisnedgangen har medført, at omtrent Halvdelen af den Værdiforøgelse, som Mængdestigningen skulde have bragt Danmark, er tabt.

Tilførslerne af Æg udgjorde:

	1906. St. Hundr.	1907. St. Hundr.	1908. St. Hundr.
Fra Rusland	7,132,928	7,178,941	7,061,519
— Danmark	3,823,942	3,800,376	3,916,368
— Tyskland	2,644,242	2,821,124	2,370,429
— Belgien	2,444,746	2,123,612	2,121,700
— Frankrig.....	1,491,219	1,232,107	1,225,338
— Kanada.....	231,719	115,872	50,354
— andre Lande ...	1,105,263	1,285,869	1,464,302
I alt...	18,874,059	18,567,901	18,210,070

Gennemsnitsprisen for de indførte Æg er opført til 7 s. $10^{3}/_{4}$ d. pr. stort Hundrede mod 7 s. $8^{1}/_{4}$ d. i Forfjor.

Værdien af det fra Danmark indførte Bacon, Smør og Æg er angivet til:

	1906. £	1907. £	1908. £
Bacon	4,324,055	5,385,275	5,685,526
Smør	9,636,862	10,192,587	10,984,722
Æg	1,701,291	1,774,318	1,824,273
Tilsammen...	15,662,208	17,352,180	18,494,521

Indførselsværdien af disse 3 Produkter var altsaa i 1908 ca. 336 Mill. Kr. mod ca. 315 Mill. Kr. i 1907 og ca. 294 Mill. Kr. i 1906. — Følgende Tabel viser den stærke Opgang, der i de sidste halvthundrede Aar har fundet Sted i Forbruget pr. Individ i Storbritannien af følgende Fødemidler:

	1859—65.		1901—07.	
Okse- og Kalvekød	3.3	eng. Pd.	22.6	eng. Pd.
Svinekød og Flæsk	4.2	—	19.9	—
Faare- og Lammekød	1.0	—	10.7	—
Smør og Margarine	3.5	—	13.3	—
Ost.....	2.7	—	6.7	—
Æg.....	8.0	—	53.0	—

Mælkeribruget i Danmark 1908.

Af Professor *B. Bøggild.*

Aarene 1905, 1906 og 1907 vare gode Aar for det danske Mælkeribrug, og da Aaret 1908 har været endnu bedre med mere Mælk og med ualmindelig høje Smørpriser, maa det betegnes som et særdeles godt Aar for de danske Smørproducenter. Vor Smøreksport har som allerede paavist (T. f. L. 1908 S. 658) bragt Landet mange flere Penge, nemlig ialt c. 180 Mill. Kr., end i noget tidligere Aar, og ret beset maa det ogsaa siges at være et Gode for vor Smøreksport, som Aaret 1908 har bragt, at den Begivenhed er indtraadt, at Alberti maatte holde op med sine Skurkestreger, hvorved han i næsten 20 Aar har bedraget de sjællandske Bønder og ganske særlig en Del af Mælkerierne, samtidig med at han modarbejdede de danske Smøreksportørers Interesse ved at genoplive og opretholde den allerede 1888 hensygnende Konsignationshandel*). — Den Skam og Skade, der af denne Mand er paaført et stort Antal sjællandske og lolland-falsterske Mælkerier, kan endnu ikke overses; men godt er det da, at der i 1908 er kommen en Ende paa Kræftskaden, — den burde have været standset mange Aar tidligere, — saa vist som at Regnskabsaflæggelse og

*) Se »Mælkeribruget i Danmark« I Udgave, Philipsens Forlag, 1891, S. 459 — Konsignationshandel — Frit om Bord-Handel.

Revision bør være ærligt og samvittighedsfuldt Arbejde, som hæderlige Mænd skulle kunne være bekendt.

Sommeren 1907 havde givet gode Afgrøder, og Efteraaret 1907 var frodigt og mildt, saaledes at Græsvæksten de fleste Steder vedblev at være meget bedre end almindelig. En stor Del Kvæg kunde saaledes blive længe ude; thi erindres maa det, at Oktober var ualmindelig varm. I nogle Egne af Jylland var der dog for megen Taage, saa hvem der ikke passede paa at tage Tiden i Agt, havde Vanskelighed med at faa den sidste Del af Høsten i Hus, og der var enkelte Gaarde, der havde Sæd paa Marken endnu i December Maaned. — I sin store Helhed endte 1907 dog med, at Kvæget kom paa Stald i godt Huld og med gode Beholdninger af hjemmeavlet Foder til Vinterforsyningen.

Vejret vedblev at være mildt indtil Jul, saaledes at Markarbejdet kunde fortsættes lige indtil Helligdagene. Mellem Jul og Nytaar fik vi smukt Frostvejr, og straks efter Nytaar tog Frosten til, saa at der blev god tyk Is at fylde i Ishusene. — I Dagene 8.—10. Januar indtraf der Snestorm, som foraarsagede Togstandsninger og hindrene Mælkekørslen, og derefter fik vi hyppige Omslag i Vejret, der i nogle Uger gav god Mulighed for at faa Ishusene fyldte, men iøvrigt gjorde det ubehageligt og besværligt at besørge de nødvendige Kørsler og gav strengt Vejr for Søfolkene, der besørge Eksporten af Landbrugsprodukter og tilføre os Foderstoffer og Kul.

I Februar vedblev Vejret at være ustadigt og blev senere næsten foraarsagtigt, med Eranthis og Vintergækker i Villahaverne, men snart bleve Interesserne optagne af Bankkrisen og dernæst af det usædvanlig stærke Begær efter Smør, der foranledigede en saa høj Notering, at Smørmarkedet ødelagdes, idet en stor Mængde Kunder slog sig paa Margarinen.

I Marts og April var Vejret meget foranderligt, og endnu 19.—22. April kom der en stor Del Sne. Endog i Begyndelsen af Maj var det koldt og blæsende Vejr, saa-

ledes at al Plantevækst kom sent frem, og det var først i de sidste Dage af Maj, at Udbinding af Køerne kunde blive almindelig.

Kom Græsset sent frem, blev det dog snart meget frodigt. Vejret i Juni var gunstigt med vekslende Regn og Sol. Der var Overflødighed af Græs til Køerne, og der blev usædvanlig meget Agerhø. — Ogsaa Juli og August gav rigelig Græs og Grøntfoder. I Slutningen af August og Begyndelsen af September kom der vel en vaad og noget kold Periode, der sinkede Høsten og var streng for Køerne at være ude i. Men Fugtigheden gav fornyet Vækst til Græs og Rodfrugter, saaledes at der blev en god Efteraarsgræsning og gode Rodfrugtafgrøder, og da Vejret var mildt i Slutningen af September og langt ind i Oktober, kunde meget Kvæg vedblive at faa Føden paa Marken. Og Følgen heraf blev, at trods den store Avl af Hø, Halm og Rodfrugter skete Indbindingen sent, og dog kom Kvæget paa Stald i forholdsvis godt Huld.

I 1908 fik man ret at se, hvormeget det har at betyde baade Vinter og Sommer at have gode Forsyninger af hjemmeavlet Foder at tage af. — Erindres maa det, at der i 1907 havde været en anselig Stigning i Overskudseksporten af baade Smør og Flæsk, men ikke destomindre skete der igen i 1908 en anselig Stigning i Overskudsudførselen af begge disse Varer, og den betydelig forøgede Produktion blev mulig, uagtet Forbruget af Handelsfoderstoffer indskrænkedes i meget væsentlig Grad, og der samtidig tilmed var Stigning i Eksporten af Kød og Slagtekvæg.

Af Tabel I fremgaar det, at Overskudsindførselen af Foderstoffer i 1908 i Sammenligning med 1907 blev formindsket med c. 415 Mill. Pd. Korn, c. 90 Mill. Pd. Oliekager og c. 9 Mill. Pd. Klid, ialt en Besparelse af over 400 Mill. Pd. svarende til en Værdi af over 20 Mill. Kr. — Og godt var det, at Forbruget af Kraftfoder kunde indskrænkes, thi særlig de amerikanske Varer Majs og Bomuldsfrøkager vare slemt dyre. — Overskudsindførselen af

Majs gik ned fra 918 til 557 Mill. Pd., og da Prisen en stor Del af Aaret var c. 6 Øre pr. Pd., samtidig med at Flæskepriserne vare lavere end de nærmest foregaaende Aar, klagedes der meget over Vanskeligheden med at faa de store Svinehold til at betale sig, idet ogsaa Byg var i høj Pris.

Tabel I.

Danmarks Overskuds-Indførsel i Millioner Pund af

	Kornvarer*) uformalede og formalede	Oliekager og Oliekagemel	Klid og Majs-glutenfoder	Til-sammen
1902—1903	1068.7	695.3	128.9	1892.9
1903—1904	1406.6	656.1	74.7	2137.4
1904—1905	1268.4	795.0	130.1	2193.5
1905—1906	1584.5	729.4	139.8	2453.7
1906—1907	1461.5	897.1	119.5	2478.1
1907—1908	1144.9	808.9	110.5	2064.3

At Mælkemængden har været stor og Smørprisen høj, faa vi bekræftet ved at se paa Regnskaberne fra de enkelte Mælkerier.

Det fynske Andelsmælkeri, hvis Regnskab har været omtalt i de 4 sidste Aarsberetninger, har i Aaret 1. Novbr. 1907—31. Oktbr. 1908 haft ialt 8,079,276 Pd. Mælk, hvoraf den største Halvdel i Vinterhalvaaret. Straks ved Aarets Begyndelse gik en Herregaard fra, og Aarets samlede Mælkemængde blev derfor mindre end i 1907, men de tilbageværende Køer malkede saa meget bedre, at Forskellen kun blev lille. — Mælkemængden pr. Ko leveret til Mælkeriet angives i Aar at have været 6,463 Pd., me-

*) En betydelig Del heraf anvendes vel i Bagerier, Brænderier og Bryggerier; men da Mængden heraf ikke kan opgives, anføres her den samlede Overskuds-Indførsel.

dens den de 4 foregaaende Aar var stigende fra 5,784 Pd. til 6,300 Pd.

Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør har været 25.86 Pd., hvilket er mere end i 1907, da det var 25.59, men mindre end i 1906, da det var 25.99. — Driftsudgifterne, der i 1907 og 1906 vare henholdsvis 372 og 395 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, have i 1908 været 413 Øre, idet der har været Stigning saavel i Udgiften til Kørsel som til Lønninger, Kul og flere andre Udgifter.

Den opnaaede Gennemsnitspris pr. Pd. Smør angives til 103.58 Øre, medens den i 1907 var 96.52, og her er saaledes en Stigning af 7.06 Øre pr. Pd. — Der er ostet 1,022,200 Pd. Skummetmælk og Kærnemælk samt 157,229 Pd. Sødmælk. Der er solgt Ost for næsten 20,000 Kr., og Aaret ender med et mindre Lager, end det begyndte. — Ostesalget er gaaet godt, og Regnskabet udviser, at Osteproduktionen har givet en Fortjeneste af over 1200 Kr. og Vallen frit hjem, naar Mælken sættes til 1 Øre pr. Pd. og Fedtet i Sødmælken til Smørværdi.

Det samlede Resultat bliver, at Andelshavernes Nettoindtægt pr. 1000 Pd. Sødmælk hjemme ved Stalddøren, der i 1906 og 1907 var henholdsvis 36 Kr. 33 Øre og 35 Kr. 35 Øre, i 1908 har været 37 Kr. 65 Øre, hvilket er lidt over 15 Øre pr. Kande, samtidig med at Skummetmælk, Kærnemælk og Valle er leveret frit tilbage.

Det samme store, meget mønsterværdige jyske Andelsmælkeri med stor Osteproduktion, som har været omtalt i alle Aarsberetningerne siden 1894, har i Aar kunnet fremlægge omstaaende Regnskab for Tiden 1. Novbr. 1907—31. Oktbr. 1908. — Mælkemængden var i 1907 8,771,232 Pd., og i 1908 har den været 9,093,686 Pd., altsaa en Stigning af næsten 4 pCt.

Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør har her været 25.8, medens det i 1907 var 25.5. — Driftsudgifterne have været 400.3 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, medens de i 1907 vare

UDGIFTER
paa et jysk Andelsmælkeri med stor Osteproduktion.

	Ialt Kroner	Øre pr. 1000 Pd. Mælk
Kørsel	10169.94	111.7
Kul	3470.28	38.2
Dritler, Pergament m. m.	564.79	6.2
Is	237.50	2.6
Olie og Fedt	243.22	2.6
Lønninger	6763.62	74.4
Salt, Farve, Løbe, Kalk m. m.	1956.88	21.9
Inventarets Vedligeholdelse	2882.73	31.7
Bygningernes Vedligeholdelse	664.79	7.3
Mælkevognenes Vedligeholdelse	1658.42	18.2
Papir, Porto, Rejser m. m.	679.64	7.5
Andre Udgifter	689.34	7.6
Renter og Afdrag	5508.86	60.6
Rest paa Ombygning	886.88	9.8
Ialt...	36376.89	400.3

INDTÆGTER
paa et jysk Andelsmælkeri med stor Osteproduktion.

Salg af 306181 Pd. Smør (à ca. 102.5 Øre)	313735.94 Kr.
— - 243805 - Ost	88263.95 —
— - Ost til Andelshaverne (19163 Pd)	5204.45 —
Andelshaverne 5424204 Pd. Skum.- og Kærnemælk.	54242.04 —
— 2823537 - Valle	7058.84 —
— 319 - Fløde	95.75 —
Detailsalg af Mælk og Fløde	5888.60 —
Andre Indtægter, Renter m. m.	805.81 —
Ialt...	475295.38 Kr.

Der er ialt indvejet 9093686 Pd. nymalket Mælk, altsaa er Mælken udbragt i	5.22 Øre pr. Pd.	
Der er udbetalt Andelshaverne for Mælk 353207 Kr. 43 Øre, altsaa	3.88 —	—
Forskel	1.34 Øre pr. Pd.	
Driftsudgift	0.40 —	—
Overskud ...	0.94 Øre pr. Pd.	

358.6 Øre, og Stigningen skyldes forøgede Udgifter til Kørsel, Kul, Vedligeholdelse og Afdrag paa et nyt Byggelaan samt Restbetaling af en i 1907 foretaget stor Ombygning af selve Mælkerilokalet.

Smørrets Salgspris har her været 102.5, medens den i 1907 var 96.5 Øre pr. Pd. — Om Osteproduktionen skriver Bestyreren, der nu til Foraaret vil kunne holde 25 Aars Jubilæum sammen med Mælkeriet, at det har været et u d m æ r k e t O s t e a a r. — Der er blevet lavet Ost af 1,113,221 Pd. nymalket Mælk og 2,101,959 Pd. Skummet- og Kærnemælk, og der fremstilles dels Gouda- og Edam-Ost, dels 25 pCt. Ost, men kun ganske lidt Centrifugemælksost (til Interessenternes Behov). — Som omstaaende Regnskab udviser, er der solgt Ost for c. 93,000 Kr. og Valle for over 7000 Kr., altsaa tilsammen c. 100,000 Kr.

Det endelige Resultat bliver, at hvert Pd. Mælk er udbragt i en Nettopris af 3.88 + 0.94 = 4.82 Øre, altsaa her er en Nettopris af 19.28 Øre pr. Kande, og denne Nettopris er opnaaet hjemme paa Produktionsstedet hos hver af de 256 Andelshavere. — Det tilsvarende Tal pr. Kande var for 1907 18.72 Øre; men for Sammenligningens Skyld med de andre Mælkerier maa det erindres, at Mælken, som Andelshaverne have faaet hjem, her beregnes til 1 Øre pr. Pd., idet dog ingen behøver at modtag mere, end hvad han selv ønsker.

D e t v e s t j y s k e A n d e l s m æ l k e r i, hvis Regnskab har været omtalt i de foregaaende 7 Aarsberetninger, har i Tiden fra 1. Novbr. 1907 til 31. Oktbr. 1908 indvejet 11,045,110 Pd. Sødmælk, som er $^1/_3$ Mill. Pd. mere end i 1907, der var et mælkerigt Aar. — Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør er derimod gaaet op fra i 1907 at være 25.85 til i 1908 at være 26.50, og ogsaa Driftsudgifterne ere stegne fra 391 til 419 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, hvilket skyldes forøget Kørselsudgift og dernæst den Omstændighed, at Andelsselskabets 10 Aars Periode udløb til 1.

UDGIFTER
paa et vestjysk Andelsmælkeri.

	Ialt Kroner	Øre pr. 1000 Pd. Mælk
Kørsel af Mælk	22963.11	207.9
— Kul og Smør	291.39	2.6
Lønninger	5407.73	49.0
Brændsel	3488.13	31.6
Is	160.00	1.4
Dritler og Pergament	5798.16	52.5
Olie og Fedt	189.22	1.7
Salt og Farve	934.09	8.5
Rengøringssager	85.30	0.8
Papir og Porto	176.75	1.6
Vedligeholdelse af Bygning og Vej	788.40	7.1
— - Inventar	2017.14	18.3
Renter, Afdrag og Skatter	2978.26	26.9
Andre Udgifter	980.47	8.9
Ialt...	46258.15	418.8

INDTÆGTER
paa et vestjysk Andelsmælkeri.

417047 Pd. Smør (à 103.1 Øre)	429996.99 Kr.
10504286 - Sk.- og Kærnemælk til Andelsh. à ½ Øre	52521.43 —
68617 - — - — i Detail à 1 Øre	686.17 —
15472 - Ost à 1 Øre pr. Pd.	154.72 —
Affaldsmælk	938.58 —
Andre Indtægter	3159.70 —
Ialt...	487457.59 Kr.

Der er ialt indvejet 11045110 Pd Sødmælk, som er udbragt i ..... 4.414 Øre pr. Pd.
Der er udbetalt Andelshaverne for Mælk 429296 Kr. 72 Øre, altsaa ..... 3.886 — —

Forskel ..... 0.528 Øre pr. Pd.
Driftsudgift ..... 0.419 — —

Overskud ... 0.109 Øre pr. Pd.

Novbr. 1908, til hvilken Tid den sidste Rest af den gamle Gæld skulde betales.

Smørprisen, der i 1907 var 96.7, har i Aar været 103.1 Øre pr. Pd., altsaa 6.4 Øre mere, og derved naas, at det endelige Resultat bliver, som omstaaende Regnskab udviser, at Nettoværdien, hvortil 1 Pd. Mælk er udbragt, er 3.886 + 0.109 = 3.995 Øre, hvilket er 15.98 Øre pr. Kande, idet Skummetmælk og Kærnemælk her bogføres til kun $^1/_2$ Øre pr. Pd. — I 1907 var Nettoindtægten pr. Kande 15.37 Øre, og i 1906 var den 15.96 Øre, den højeste Nettoværdi, der hidtil har været naaet.

Det tredie store jyske Andelsmælkeri, der omtaltes i forrige Aarsberetning, og som i 1907 havde haft en Stigning i Mælkemængden af c. 10 pCt., har i 1908 indvejet 12.85 Mill. Pd. Mælk, hvilket er en Stigning af 1.24 Mill. Pd., altsaa atter en Stigning af over 10 pCt. — Og medens de andre omtalte Mælkerier alle tre havde et forøget Mælkeforbrug til 1 Pd. Smør, er her en Nedgang fra 25.48 til 25.18, et Forhold, der maa noteres som en mærkelig Kendsgerning, og lige overfor hvilken det maa bemærkes, at man i Praksis er tilbøjelig til at sige, at nu f. Eks. 1908 har givet mager Mælk i Sammenligning med de nærmest foregaaende Aar; men hvad Aarsagen dertil er, kan ikke angives. Man siger, det er Aaret, men Aarets Karakter viser sig altsaa i dette Tilfælde forskellig f. Eks. paa dette Mælkeri i Sammenligning med de andre omtalte Mælkerier.

Smørprisen har her været 103.91 Øre pr. Pd., medens den i 1907 var 97.22, og pr. 1000 Pd. Mælk har Driftsudgiften været 455 Øre, medens den i 1907 var 441 Øre. Som Aarsag til Stigningen anfører Bestyreren Anskaffelsen af et nyt Akkumulatorbatteri og et nyt Flødesyrningsbassin, der hver især har kostet 1000 Kr. — 1 Pd. Sødmælk er her udbragt i en Nettopris af 4.43 Øre, som svarer til 17.72 Øre pr. Kande, medens Skummetmælk

og Kærnemælk er leveret tilbage til en Pris af kun 3 Øre pr. Kande.

For alle disse Mælkerier gælder det, at de have haft en høj Smørpris og tilmed en usædvanlig stor Mælkemængde. Og det er i god Overensstemmelse hermed, at Overskudsudførselen af Smør (og Mælk og Fløde), som allerede omtalt, er stegen fra 167 Mill. Pd. til 175.2 Mill. Pd. — Havde Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør paa alle Mælkerierne været lige saa gunstigt i 1908 som i 1907, vilde Smørmængden og Overskudsudførselen af Smør være bleven endnu større.

Tabel II.

Englands Indførsel af Smør i Cwts.

(1 Cwt. = 101.6 Pd. dansk).

Fra	1905	1906	1907	1908
Rusland	461140	606549	657649	639118
Sverige	188209	182809	226740	238929
Danmark	1630363	1675761	1818811	1857103
Tyskland	5372	10701	7297	3195
Holland	209897	195366	168496	244356
Frankrig	348442	319401	281306	394612
New Zealand	300418	311672	313863	221395
Victoria	227574	287190	288670	193045
N. S. Wales	168531	180655	195289	138953
Queensland	54188	77982	96685	67710
Kanada	292117	190968	34753	47877
Forenede Stater	84874	157312	1063	39914
Andre Lande	176739	140898	118534	124988
Ialt...	4147864	4337258	4210156	4211195

Vil man dernæst kaste Blikket paa Tallene i Tabel II angaaende Englands Indførsel af Smør, hvilke Tal ikke kunde foreligge, da Artiklen om Danmarks Smøreksport

blev trykt, vil man se, at Englands Indførsel af Smør har været i 1908 af samme Størrelse som i 1907. — Indførselen fra Danmark, der steg stærkt i 1907, er atter stegen c. 4 Mill. Pd. i 1908, uagtet, som det maa erindres, at Smørindførselen til Danmark har været aftagende. — Af Interesse er det dernæst at bemærke, at medens Englands Tilførsel af Smør fra Australien og New Zealand har været nedadgaaende, har der i 1908 været en besynderlig Stigning i Tilførselen fra Holland og Frankrig — ganske forskelligt fra, hvad Tilfældet havde været i de nærmest foregaaende Aar.

Smørtilførselen fra Danmark har i 1908 udgjort 44.1 pCt. af Englands Indførsel af denne Vare og er bleven betalt med 45.6 pCt. af den hele Smørindførsels Værdi, som har været over 24 Mill. £, hvoraf saaledes næsten 11 Mill. £ er gaaet til Danmark.

For Osteproduktionen har Aaret 1908, ligesom 1907, været særdeles gunstigt. Klimaet lagde ingen Hindringer i Vejen, Efterspørgslen var livlig, Forbruget stort, og Priserne, særlig for Skummetmælksost, vare højere end i mange Aar; men for de fuldfede Schweizerost, der nu laves paa nogle store Osterier her i Landet, blev Afsætningen noget trykket ved stadig Tilførsel af Varer fra Schweiz, der for en Del blev sendt herop i Konsignation, og med den høje Smørpris skal der en stor Salgspris til for at opnaa nogen Nettofortjeneste ved Produktionen af fuldfed Ost.

Paa de fleste Andelsmælkerier er Kvaliteten af Ostene i de senere Aar bleven væsentlig forbedret. Nytten af bedre Lagerlokaler samt af Osteudstillinger, Forsøgsostninger, Lagerbedømmelser og Ansættelsen af en særlig Ostekonsulent spores i glædelig Grad; men mange Steder er der endnu adskillige Mangler at afhjælpe. — Arbejdet kræver ikke alene Agtpaagivenhed og stedlig Erfaring, men er i mange Tilfælde vanskeligt at faa udført, fordi det er et strengt og kedeligt Arbejde, som de unge Med-

hjælpere helst ville være fri for, og jeg finder derfor Grund til at antage, at den i sidste Aarsberetning omtalte Svøbning med Ostevoks (Paraffinering) vil kunne benyttes med Fordel paa mange Mælkerier. Rigtig anvendt paa nogle Uger gamle, godt renvaskede og omhyggelig tørrede Oste vil den kunne bidrage til at lette Arbejdet i de store Ostelagre, formindske Svindet og samtidig forbedre Ostens Udseende ved at bevare Skorpen glat, tynd og ren.

Tabel III.

Danmarks Ind- og Udførsel af Ost

i Tusinde Pund.

Aar	Indførsel	Udførsel	Overskuds-Indførsel
1902—1903	1887	163	1724
1903—1904	1896	129	1767
1904—1905	1843	191	1652
1905—1906	1701	754	947
1906—1907	1747	1435	312
1907—1908	1518	229	1289

Af Tabel III ses, at den Eksport af Ost, der var kommen i Gang i 1906 og 1907, nu atter er saa godt som ophørt. Den usædvanlige Efterspørgsel fra Sverige standsede allerede i Efteraaret 1907, da Sverige atter som sædvanlig kunde forsyne sig selv med Ost, og Eksporten til England, der kom i Gang særlig paa Konsulent *Hørlycks* Initiativ, og som mest omfattede Ost af Blandingsmælk med 15—20 pCt. Sødmælk, er ophørt, som det angives væsentligst, fordi saadanne magre Ost steg i Pris her hjemme — eller med andre Ord, fordi Prisen, der kan opnaas i England, kun er tilfredsstillende for danske Producenter, naar Hjemmemarkedet er daarligt og Priserne her smaa.

Prisen paa helt mager Centrifugemælksost, der i 1907 var gennemsnitlig 15 Øre pr. Pd., blev i 1908 gennemsnitlig 17 Øre pr. Pd., og ligeledes steg Prisen paa Ost af Centrifugemælk med en Tilsætning af 20 pCt. Sødmælk fra c. 25 Øre til 27 Øre pr. Pd.; men allerede nu i Begyndelsen af 1909 synes der at være mindre Efterspørgsel, saaledes at der allerede kan være Grund til at tilraade Mælkerierne at være forsigtige og ikke forøge Produktionen, saaledes at der igen, som saa mange Gange tidligere, fremkaldes Overproduktion og hurtig dalende Priser.

At Indførselen af Ost, som Tabel III viser, er nedadgaaende, skyldes ganske naturlig, at der nu her i Landet laves en ret anselig Mængde god Gaudaost og fuldfed Schweizerost. Alene af sidstnævnte Vare, der ikke maa forveksles med d a n s k Schweizerost, er der i 1908 saa vidt mig bekendt i tre Osterier tilvirket c. $^3/_4$ Mill. Pd., hvilket omtrent svarer til det Kvantum Emmenthalerost, der plejer aarlig at blive indført fra Schweiz til Danmark, og Tallene synes saaledes sikkert at vidne om, at Forbruget har været tiltagende.

Vil man dernæst tænke tilbage paa, hvad Aaret iøvrigt har bragt af godt eller skadeligt, glædeligt eller sørgeligt for det danske Mælkeribrug, maa det først bemærkes, at 1908 maa nævnes som det første Aar, i hvilket M a s k i n m a l k n i n g har begyndt at faa praktisk Betydning her i Danmark. Fremtiden maa vise, om den nu vil faa blivende Betydning. — Mange Gange tidligere har der været gjort omfattende Forsøg og været sat baade meget Arbejde og mange Penge ind paa Sagen, medens Udbyttet kun har været Tab og Skuffelse.

Rundt om i Landet har der været holdt Foredrag om Maskinmalkning. De fleste Landbrugs- og Mælkeriblade have bragt Artikler om de forskellige Malkemaskiner, og saadanne ere i Aarets Løb blevne opstillede paa c. 20 større og mindre Gaarde i Landets forskellige Egne.

Først var det den australske »Vitula« og den skotske Lawrence - Kennedy - Gillies - Maskine, der begge arbejde med skiftevis Sugning og Tryk, og hen paa Efteraaret kom den amerikanske »Viktoria« i Anvendelse, som er en Sugemaskine, ved hvilken der ogsaa anvendes Pulsering. Konstruktionerne ere vel forskellige i mange Enkeltheder, men i Brugen ligne disse tre Maskiner hinanden i adskillige Henseender. Og foruden disse tre er der flere andre Konstruktioner fremme, hvormed der eksperimenteres, men hvorom det endnu er for tidligt at udtale nogen Dom om deres Brugbarhed og mulige Fortrin. — Dette gælder blandt andre ogsaa den i Slutningen af Aaret i Dagspressen meget omtalte Maskine »Danmark«, som er en Sugemaskine af ret simpel og billig Konstruktion, men som endnu ikke er prøvet i Praksis.

Bekostningen ved Brugen af de forskellige Maskiner og om hvorvidt Eftermalkning ved Haandkraft er nødvendig eller ikke, maa endnu siges at trænge til Belysning ved Erfaringer fra Praksis. Man maa være opmærksom paa, at saavel Slanger som Malkekopper i Praksis ikke ville kunne holdes rene alene ved at skylles med forskellige Hold Vand, samt at der ikke alene vil blive Udgift til Forrentning og Amortisering af Anlæget og til Petroleum eller elektrisk Kraft. Motoren og Maskinens forskellige Dele maa der hver Dag anvendes nogen Tid og Omhu paa at rense og holde i Orden, og dertil vil kræves en dygtig og godt lønnet Person. Paa New Zealand klages der over, at Maskinernes mangelfulde Rengøring undertiden er Skyld i, at Mælken forurenes slemt, forinden den kommer i Malkespanden. Her i Danmark lader man Slangerne og Malkekopperne efter Rengøringen henligge i Kalkvand, indtil de igen skulle benyttes, og man begynder da Arbejdet med at skylle dem igennem med en anselig Mængde Vand for at faa Kalken fjernet.

Selvfølgelig maa der helst være en god Belysning i Stalden, hvor Malkemaskinerne skulle benyttes, og i saa

Henseende kan det bemærkes, at flere af de Gaarde, hvor der nu er anskaffet Malkemaskiner, allerede forud vare forsynede med Elektricitet, saaledes at man ikke alene kan drive Maskinen med Elektricitet, men ogsaa har elektrisk Belysning i Stalden og alle tilstødende Lokaler.

Den i de foregaaende Aar rejste Bestræbelse for i saa mange Mælkerier som muligt at faa iværksat hyppige Mælkebedømmelser af en særlig Mælkedommer er bleven fortsat. Mælkebedømmelsesforeningerne, der fortrinsvis findes i Jylland og paa Fyn, angives at være naaet til nu at omfatte saa mange Mælkerier, at disse tilsammen have 44,000 Leverandører, altsaa c. en Fjerdedel af samtlige Leverandører til alle Fælles- og Andelsmælkerier i Landet.

Adskillige Mælkerier have i Aarets Løb faaet Lokalerne udvidede og forbedrede. Nogle have faaet bygget nye Ishuse, andre have faaet indrettet Køleanlæg, og mange flere have faaet anskaffet Kærneæltere, hvoraf der stadig fremkommer nye Konstruktioner. — I Indberetningen til Landbrugsministeriet om Kontrollen med den lovbefalede Opvarmning paa Mælkerierne af Mælk og Fløde, hvor der udleveres Mælk til Kreaturfoder, og hvor der kærnes Smør til Udførsel, angives Kontrollen i Sommeren 1908 at have omfattet ialt 1348 Mælkerier, nemlig 1153 Andelsmælkerier, 151 Fællesmælkerier og 44 Herregaardsmælkerier, hvilket er 18 Mælkerier mere end i 1907.

I April 1908 begyndte et nyt Blad Mejeristanden at udkomme. Det er Medlemsblad for Mejeristforeningen af 1907, der, som Navnet angiver, blev stiftet 1907, og hvis Formaal er at varetage Mejeriarbejdernes økonomiske og faglige Interesser. — Mere end nogensinde tidligere have Arbejdsforholdene paa Andelsmælkerierne været Genstand for Drøftelse. — Det synes snart at blive nødvendigt at lønne Personalet af Mælkeriets Kasse, saaledes at Bestyrerens Løn fremtidig skal være Vederlag alene for hans eget Arbejde. Det nuværende System, at Bestyreren antages saaledes, at han skal lønne de nødvendige Medhjælpere, foranlediger nu i

mange Tilfælde, at Bestyreren ikke selv kan faa nogen Nettoløn, eller han fristes til at lade sig nøje med den billigst mulige Medhjælp.

Der er stor Meningsforskel om, ad hvilken Vej Sagen bør søges fremmet, og heri maa for en Del søges Grunden til, at Dansk Mejeristforenings mangeaarige og meget ansete Formand, Mælkeribestyrer *Torben Jensen,* Gislev, ved det i Efteraaret afholdte Delegeretmøde trak sig tilbage og afløstes af Foreningens hidtilværende Næstformand, Mælkeribestyrer *Justesen,* Brørup.

Som et Tab, det danske Mælkeribrug har lidt i Aarets Løb, maa her mindes, at Forstander *Jørgen Petersen,* Dalum Mælkeriskole, døde 19. Juni 1908. Hans Nekrolog er allerede skrevet i Tidsskriftet (S. 484 Aargang 1908). Derfor maa her kun nævnes, at han var en begavet og interesseret Elev af *Prosch, Segelcke* og *Fjord,* som med Dygtighed arbejdede sin Skole fremad, og som forstod at vinde sine Elevers Venskab og Agtelse. — Ære være hans Minde!

To Dødsfald.

Det var vel paa andre Omraader end Landbrugets, at Gehejmekonferensraad *Julius Thomsen* og Gehejmeetatsraad *Hugo Hørring*, der begge døde den 13. Februar, have indskrevet deres Navne i Danmarks Historie, men i en Periode af deres Liv have de begge, og navnlig da den sidste, haft Forbindelse med Landbruget og fortjene nu ved deres Bortgang ogsaa af dette at mindes med Tak og Anerkendelse.

Gehejmeetatsraad *Hørring* stod i de Aar, da han var Chef for Indenrigsministeriets 1. Departement, under hvilket Landvæsenskontoret sorterede (1889—94), og senere som Minister var Landbrugets Talsmand i Regering og Rigsdag (til Maj 1896), i stadig og nøje Forbindelse med Landbrugets Organisationer og ledende Mænd. I Besiddelse af en udmærket Begavelse, en hurtig og sikker Opfattelsesevne erhvervede han sig et nøje Kendskab til den store Mængde Landbosager, der gik gennem Indenrigsministeriet, og lydhør og forstaaende over for de af Landbruget stillede Krav var han villig til at skaffe Midlerne til Fremme af de Foranstaltninger, han ansaa for nyttige. *Hørrings* Navn er knyttet til flere betydningsfulde Love, saaledes Lovene af 13. April, 27. April og 8. Maj 1894 om Tilsyn med Udførsel af fersk Kød, om Straf for Brugen af urigtige Varebetegnelser og om Jagten samt Lovene af 10. April

og 13. December 1895 om ekstraordinært Bidrag af Statskassen til Kommunerne og Forhøjelse af Statsbidraget til Bekæmpelse af Tuberkulose hos Kvæget.

Det Kendskab til Landbrugets Forhold, som Gehejmeetatsraad *Hørring* fik i sine høje Embedsstillinger, har sikkert ofte været ham til Nytte som Medlem af Direktionen for det Classenske Fideikommis, der i over 100 Aar har udrettet og stadig udretter saare meget til Gavn for Landbruget. Endnu kan det nævnes, at *Hørring* var Direktør for den i 1906 oprettede »Kongeriget Danmarks Hypothekbank« samt for Tiendebanken.

Ved Gehejmekonferensraad *Julius Thomsens* Død mistede Landhusholdningsselskabet sit sidste »bestandige« Medlem. Paa forskellig Maade havde Selskabet i 1850'erne staaet i Forbindelse med *Julius Thomsen,* blandt andet havde det ydet en Understøttelse til Udgivelsen af hans »populære Udsigt over Kemien« og anskaffet en Del Eksemplarer af dette Skrift til Uddeling, og paa Selskabets Opfordring indtraadte J. T. sammen med Professor *B. S. Jørgensen* og Docent *N. J. Fjord* i dets meteorologiske Komité, som forestod de meteorologiske Iagttagelser, indtil Meteorologisk Institut begyndte sin Virksomhed i 1873. I 1861 optog Selskabet 5 Mænd og blandt disse daværende Docent *Julius Thomsen* til »bestandige ordentlige Medlemmer« »i Betragtning af den velvillige Bistand, som de have ydet Selskabet til Opnaaelsen af dets Formaal«.

Ogsaa efter at Komiteen var ophævet, træffer man nu og da *Julius Thomsens* Navn i Selskabets Annaler; han har saaledes nogle Gange deltaget i Diskussionen ved Møderne, og i en Skrivelse af 20. Juni 1875 henstillede han til Landhusholdningsselskabet, »at der i den tilstundende varme Aarstid anstilles nogle Forsøg med Benyttelse af Salicylsyre i Mejerierne, og navnlig med Hensyn til, om man ikke ved en passende Anvendelse af dette Middel skulde kunne uden kunstig Nedsvaling af Mælken opnaa de samme Resultater som

i Koldtvands-Mejerierne«. Af Selskabets Svarskrivelse fremgaar det, at dets Mejerikonsulent, Professor *Segelcke*, »paa et Par Mejerier er gaaet i Gang med saadanne Forsøg«.

Nu, da Selskabets sidste bestandige Medlem er afgaaet ved Døden, vil det maaske interessere at erfare, hvilke Mænd der have været bestandige Medlemmer af Selskabet. Dets første Love indeholdt intet om, at Selskabet kunde belønne fortjenstfuld Virksomhed ved at optage Vedkommende som bestandigt Medlem*); det var først de reviderede Love af 1857, der i deres § 10 bestemte, at Mænd, »som med Held have arbejdet for Fremme af Selskabets Formaal«, kunde optages som bestandige Medlemmer. To Gange er der gjort Brug af denne Paragraf: i 1861, da følgende 5 Mænd optoges som bestandige Medlemmer: Assessor *Gottlieb Collin*, Kammerraad, Kontorchef *Dorn*, Konferensraad, Professor *Forchhammer* og Docenterne *N. J. Fjord* og *Julius Thomsen*, samt i 1869, da Vejkonduktør *Edv. Thomsen* optoges. — I 1872 vedtoges de nugældende Love, hvis § 3 bestemmer, at »Mænd, som særlig have virket for Selskabets Formaal«, kunne optages som bestandige Medlemmer. Af denne Paragraf er der ligeledes gjort Brug 2 Gange: i 1886 og i 1891, da henholdsvis Kammerraad *J. B. H. Andersen* og Gartner *Fr. Wendt* optoges som bestandige Medlemmer.

Tre Gange har Generalforsamlingen endvidere i Kraft af sin suveræne Myndighed over Selskabets Anliggender optaget Æresmedlemmer: i 1883 Professor *B. S. Jørgensen*, i 1888 Gehejmekonferensraad *Tesdorpf* og i 1903 Lehnsgreve *Danneskjold-Samsøe*.

---

*) Det var ved Tildeling af Medailler eller paa anden Maade, fortjenstfuld Virksomhed blev hædret.

†

Christian Krogh.

Den 3. Februar døde Sekretær *Chr. Krogh* i Odense. Hans Død kom ikke uventet. Efter et Influenza-Anfald ved Juletid 1907 havde hans Helbred været svagt og vaklende, og forgæves havde han søgt at vinde Helsen og Sundhed tilbage ved Badestedet Nauheim i Hessen-Darmstadt. Det var en Hjertesygdom, der dræbte ham.

Krogh fødtes den 12. November 1853 i Slesvig By, hvor Faderen var Amtsforvalter. Efter at han var bleven Student fra Odense Latinskole, lærte han Landvæsenet paa Hofmansgave og i Sverige og blev 1875 Landbrugskandidat. Da det med de daværende høje Landejendomspriser var vanskeligt at komme i Vej herhjemme, rejste han Aaret efter til Rusland, hvor han i 22 Aar drev Landbrug. Han vendte tilbage til Danmark 1898, købte Taaruplund $^3/_4$ Mil fra Odense og blev omtrent samtidig Assistent ved Fyns Stifts patriotiske Selskab. I denne Egenskab bistod *Krogh* ved Forberedelserne til og Afholdelsen af Landmandsforsamlingen i Odense 1900, og da Landinspektør *A. N. Andersen* døde den 28. Juli s. A., blev *Krogh* hans Efterfølger som Sekretær i Patriotisk

Selskab. Han vedblev at røgte denne Stilling, da han 1902 overtog Sekretærposten i De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift. Han var endvidere Sekretær i De samvirkende danske Mejeriforeningers Forretningsudvalg, i Fyns Stifts Mejeriforening og i endnu flere Foreninger.

Det var da en omfattende Virksomhed, *Krogh* efterhaanden kom ind i, mangehaande Sager gik gennem og mange Traade samledes i hans Haand. Han var pligtopfyldende og flittig, og han gik aldrig af Vejen for Slidet og Anstrængelserne. Fynboernes Dom over ham er, at han arbejdede dygtigt for det fynske Landbrugs Tarv og gjorde god Fyldest i sin Stilling. Hvad der i denne blev ham til megen Nytte var, at han ikke blot besad en ved tidligere Studier, Rejser og Samkvem med mange Mennesker erhvervet social Kultur, men ogsaa en sikker Takt, der paa en behagelig Maade afstemte hans Optræden baade opad- og nedadtil. Han gjorde derfor paa den, der mødte ham i det offentlige Liv, et sympathetisk Indtryk. Hans Væsen var stille og hans Optræden var fordringsløs, dertil var han elskværdig hjælpsom, saa ofte man paakaldte hans Bistand. Han gjorde tillige Indtryk af at være en overbærende Mand, dog med et lunt Smil for de mange smaa og store Naragtigheder, man i vore paagaaende Dage saa ofte møder paa sin Vej gennem Livet. De, der kendte ham nærmere, skildre ham som en elskværdig og trofast Mand. Han efterlader sig derfor et godt Eftermæle, mange Venner, men næppe nogen Uven.

Agrikulturkemisk Konsulentvirksomhed i 1908*)

Af *K. Rørdam.*

I Lighed med de foregaaende Aar skal jeg efter Opfordring give nogle Meddelelser om den agrikulturkemiske Konsulentvirksomhed i det nu forløbne Aar og om de Forhold og Begivenheder, der staa i nærmere Forbindelse hermed.

Der har været et stort Antal Sager til Behandling, men de have været af noget spredt og vekslende Beskaffenhed.

Man kan i Lighed med foregaaende Aar sondre mellem:

I. Spørgsmaal vedrørende Smør, Margarine og andre Fedtstoffer.
II. Spørgsmaal vedrørende Foderstoffer.
III. Spørgsmaal vedrørende Kunstgødninger.
IV. Spørgsmaal vedrørende Jordbundsforhold.

I. Smør, Margarine og andre Fedtstoffer.

I Anledning af et fra forskellige Mejeriorganisationer derom fremsat Andragende har Landbrugsministeriet i afvigte Sommer nedsat et Udvalg af Sagkyndige

*) De følgende Meddelelser om den agrikulturkemiske Konsulentvirksomhed i 1908 skulde efter Bestemmelsen være givne paa Selskabets Generalforsamling den 18. Decbr., men maatte udgaa af Dagsordenen paa Grund af den fremrykkede Tid.

med den Opgave at udarbejde en Vejledning til fælles Arbejdsmethoder for kemiske Analyser af Mejeriprodukter, saaledes at der derved kan tilvejebringes mere ensartede Resultater af de paa de forskellige Laboratorier foretagne Analyser, der skulle tjene som Grundlag for Præmieringen af Mejeriprodukter.

Udvalget, som jeg er Medlem af og Formand for, traadte sammen efter Sommerferien og har siden da afholdt en Række af Møder, hvor Methoderne til nøjagtig Prøvetagning og til kemisk Analyse af danske Mejeriprodukter ere blevne nærmere omhandlede. Det er Hensigten i Løbet af det kommende Aar at indgaa med en Beretning til Landbrugsministeriet om Arbejdet, der har ført til en fuldstændig Vejledning i Prøvetagning og Analyse af nævnte Stoffer. Saafremt dette Arbejde maatte vinde Ministeriets Bifald, vil det formentlig blive Offentligheden tilgængeligt paa samme Maade som de senere omtalte »Fælles Arbejdsmethoder« vedrørende Analyse af Gødnings- og Foderstoffer. Det maa formentlig anses for en stor Vinding, at der saaledes efterhaanden sker en Gennemarbejden af den agrikulturkemiske Analyses forskellige Afsnit, saa at Laboratorierne, Forsøgsstationerne og alle andre herhjemme, der beskæftige sig med agrikulturkemisk Analyse, ere i Stand til at følge ensartede og autoriserede Fremgangsmaader. Enhver Tvivl om, at mulig fremkomne Forskelligheder i Analyser, udførte paa de forskellige Laboratorier, kunne hidrøre fra forskelligartede Fremgangsmaader og ikke fra egentlige Stofforskelligheder, maa derved vige.

Der eksisterer jo i Udlandet nok af trykte Vejledninger og Haandbøger i Agrikulturkemi, og ligeledes findes der hist og her forskellige af paagældende Landes Regeringer eller Kommunalbestyrelser autoriserede eller paabudte Fremgangsmaader ved agrikulturkemisk Analyse. Det vilde derfor ikke være vanskeligt, om end et omstændeligt Arbejde, at gøre et passende Udvalg af de bedste Fremgangsmaader og overføre dem paa Dansk.

Men jeg tror dog, at det særlig for den agrikulturkemiske Analyse er af overordentlig Vigtighed, at der tages nøje Hensyn til danske Forhold og danske Erfaringer om de Stoffers Art, der fremkomme herhjemme. Det vilde altsaa blive nødvendigt at gennemarbejde en saadan Vejledning specielt med danske Forhold for Øje, saa at man tager Hensyn til ikke alene det, som er theoretisk rigtigt, hvad der ikke er saa vanskeligt at fastslaa, naar man studerer paagældende Spørgsmaal, men ogsaa tager det største Hensyn til, hvad der er praktisk muligt at opnaa.

En saadan Gennemarbejden af de analytiske Methoder er kun mulig at udføre inden for et rimeligt Tidsrum ved den uegennyttige Hjælp, Udvalgenes Medlemmer gennem deres praktiske Erfaring have ydet; mit eget personlige Bidrag er et Minimum. Det maa derfor være mig tilladt herigennem at bringe saavel det afgaaede Udvalgs som det endnu siddende Udvalgs Medlemmer en Tak paa dansk Agrikulturkemis Vegne for deres Arbejde.

Men selv om man gennem omhyggeligt Arbejde har naaet til at fremskaffe en analytisk Vejledning, som gengiver det bedste af, hvad der paa det givne Tidspunkt kan udvælges af Methodernes Mangfoldighed, og tillige af, hvad der er praktisk muligt at udføre, naar Analyserne ikke uden Nødvendighed skulle sinkes og fordyres, saa vil en saadan Vejledning altid efter kortere eller længere Tids Forløb ikke mere være helt tilfredsstillende. Der kommer ny forbedrede Methoder frem, eller ny Stoffer tages i Brug, som ikke vare kendte, den Gang den givne Vejledning blev udarbejdet, og andre Stoffer og Methoder gaa ud af Brug. Saadanne Vejledninger bør derfor ikke være en stiv Skablon, efter hvis Mønster alt forekommende tilskæres eller udhales gennem Tid og Evighed, men den bør være en levende Organisme, et grønt Træ, der stadig skyder friske Blade og lader de visne falde til Jorden. Jeg vil derfor herved rette en Opfordring til alle, der ere interesserede i disse Forhold, hvad enten de ere Forbrugere og Producenter eller Kontrollører og Ana-

lytikere, om at hjælpe til dette Træs Vækst ved at gøre opmærksom paa de mulige Forbedringer eller ny Tillæg, der trænges til.

Hvad Margarine angaar, havde jeg i Fjor Lejlighed til at omtale den Fare for Smørret, der indirekte skyldes den befalede Sesamolietilsætning til Margarine. Naar Malkekøer i større Maalestok blive fodrede med Sesamkager, gik det for Sesamfedt karakteristiske reaktionsgivende Stof over i Smørret. Denne Paavisning har i det forløbne Aar ført til, at Sesamkager saa godt som ikke mere benyttes til Foderstof, saa vidt jeg har kunnet erfare. Det har i alt Fald vist sig meget vanskeligt at erhverve friske Sesamkager, da der blev Brug for saadanne til en særlig Undersøgelsesrække, som jeg anstillede over Beskaffenheden af det Fedtstof, som bliver tilbage i Sesamkager, efter at Olien er udpresset. Anledningen til denne Undersøgelse er, at der fra nogle Producenter lød Klage over, at den af dem fremstillede Margarine om Sommeren var tilbøjelig til at blive for lind og vise Oliedraaber, naar der for at opnaa den baudoinske Reaktion i den befalede Styrke skulde tilsættes de angivne 10 pCt. Sesamolie. Det var derfor ønskeligt nærmere at undersøge Mængdeforholdet af det reaktionsgivende Stof — den røde Olie — i Sesamolie og Sesamkager. Den røde Olie er kun til Stede i ganske overordentlig ringe Mængde i Sesamolien, hvorfor man er nødt til, som angivet i Ministeriets Bekendtgørelse, at sætte ca. 10 pCt. Sesamolie til Margarinen for at faa den rette Reaktion frem. I Sesamkagerne derimod indeholder det tilbageblevne Fedtstof efter nogle Forfatteres Angivelser omtrent 50 Gange saa meget af den røde Olie. Det var altsaa tænkeligt, at man ved at ekstrahere Fedtet af Sesamkager med et passende Ekstraktionsmiddel kunde vinde et Fedtstof, der indeholdt den røde Olie i større Mængde end i den udpressede Sesamolie. Ved at benytte det saaledes ekstraherede Sesamfedtstof vilde man være i Stand til til enhver Tid at opfylde Lovens Bestemmelser om, at

Margarinen skal indeholde en tilstrækkelig stor Mængde af det angivne reaktionsgivende Røbestof uden at udsættes for de Ulemper, som den forholdsvis store Tilsætning af den sædvanlige Sesamolie, efter hvad der angives, om Sommeren kan foraarsage ved nogle Margarinekompositioner.

Nu viste det sig virkelig ved nærmere Undersøgelse, at den omtalte Antagelse holder Stik. Det af Sesamkager ekstraherede Fedtstof har trods de benyttede Sesamkagers mindre gode Bevaringstilstand en langt stærkere Reaktionsevne over for Furfurol og Saltsyre end almindelig god Sesamolie. Det er nødvendigt før Ekstraktionen at male Sesamkagerne fint, da den baudoinske Olie findes i smaa særlige Hulrum nær ved Frøskallen. Det vundne Fedtstof havde en mange Gange stærkere Reaktionsevne end den sædvanlige Sesamolie, men Udseendet og Smagen af det ekstraherede Fedt var ikke videre tiltalende, vistnok fordi de anvendte Kager under Presningen havde været stærkt opvarmede, og Fedtet tillige indeholdt megen »fri Fedtsyre«. Det var ikke muligt i afvigte Foraar trods forskellige Anstrengelser at faa bedre Sesamkager, hvorfor jeg foreløbigt har stillet disse Undersøgelser i Bero, men agter at optage dem igen paa et senere Tidspunkt. Kan man paa den her angivne Maade fremstille et Stof med en meget stærk og konstant Reaktionsevne, vil det utvivlsomt i høj Grad lette Opfyldelsen af Margarinelovens Bestemmelser, saa at ingen længere med Berettigelse kan indvende noget mod dem.

Med Hensyn til Undersøgelse af andre Fedtstoffer viste Landbrugsministeriet mig den Velvilje at tilstille mig »Zentralblatt für d. deutsche Reich« for 5. Marts 1908, kort Tid efter at det var udkommet. Heri findes den officielle Bekendtgørelse om de ny tyske Regler for Kød- og Fedtundersøgelse ved indførte Varer. Disse Bestemmelser kunne ogsaa komme til at influere paa danske Forhold, naar der herfra sker Udførsel til Tyskland. En stor Del af de fastsatte Bestem-

melser vedrører de egentlige veterinære Undersøgelser, Kødkontrol og Trikinundersøgelse, hvilket jeg anser som liggende uden for min Ressort og skal derfor ikke komme nærmere ind paa. Men en Del af de fastsatte Bestemmelser ere et Reglement for de kemiske Undersøgelser af Fedtstofferne, som jeg skal dvæle lidt ved, da det forekommer mig, at de kunne faa betydelig Interesse for den danske Eksport og derigennem ogsaa for dansk Landbrug.

De tyske Autoriteter skelne mellem en Vorprüfung eller Forundersøgelse og en Hauptprüfung eller Hovedundersøgelse. Forundersøgelsen gaar ud paa at fastslaa:

a) Om Varen svarer til de medfølgende Klareringspapirer, og om disse indeholde den for paagældende Vare i det tyske Rige foreskrevne Betegnelse (»Margarine«, »Kunstspeisefett« osv.).

b) Om Fedtet i Kollierne har en til Varens almindelige Art svarende Beskaffenhed. Herved skal Opmærksomheden særlig fæstes paa Farven, Konsistensen og Lugten og om fornødent ogsaa paa Smagen. Disse Kendetegn skulle være af »den sædvanlige Art« hos paagældende Vareklasse. Yderligere skal Opmærksomheden fæstes paa den mulige Forekomst af Skimmelsvampe eller Bakteriekolonier paa Overfladen eller i det Indre og paa, om Stoffet i det hele taget viser Tegn paa Fordærvelse.

Ved Postpakker eller Forsendelser af Vareprøver af en Vægt ikke over 2 kg og yderligere ved Forsendelser, der høre til Indvandreres eller Arbejderes Rejsegods eller Flyttegods, vil det være tilstrækkeligt, for at Varerne kunne passere uhindret videre, at de opfylde de ved Forundersøgelsen krævede Betingelser, saa at Hovedundersøgelsen ved saadanne Varer kun bliver at udføre, naar de have givet Anledning til Mistanke om, at der er noget galt ved dem. I saadanne Tilfælde og i alle andre Tilfælde, hvor det drejer sig om Forsendelser af over 2 kg

Vægt, skal der derimod efter nærmere givne Regler tages Stikprøver, der blive at underkaste en Hovedundersøgelse.

Ved en saadan Hovedundersøgelse falder Undersøgelsens Gang i fire forskellige Grupper, som, hvis det viser sig nødvendigt, sukcessivt kunne udføres.

I. a) Ved alle de tagne Stikprøver gentages Forundersøgelsen og tillige udføres en b) Bestemmelse af Brydningstallet og event. (ved Margarine) Undersøgelse for Sesamolje.

II. a) Fornyet Undersøgelse af Stoffets Brydningstal.
b) Undersøgelse for Borsyre.
c) Hvis der ikke forekommer Borsyre, søges efter andre Konserveringsstoffer.
d) Undersøgelse for Plantefedtstoffer, som i Almindelighed ikke maa forekomme i dyrisk Fedt (*Bellier's* Reaktion). Sesamolje skal dog findes i visse Produkter.

III. Ere de under II anstillede Prøver ikke helt tilstrækkelige til at frikende eller dømme Produktet, bestemmes yderligere:
a) Jodtallet,
b) Mængden af fri Fedtsyrer.

IV. Har man endnu stadig Mistanke til Stoffet, men dog ikke fuld Sikkerhed for, at det er forfalsket, udføres:
a) *Phytosterinacetat*-Prøven (Afgørelse om der findes Plantefedt),
b) Bestemmelse af Forsæbningstallet.

Som man ser, bliver der ikke sparet nogen Ulejlighed paa at komme Importen af slette eller forfalskede Varer til Livs med alle den moderne Agrikulturkemis skrappeste Prøvemidler, og den ejendommelig tyske systematiske Fremgangsmaade er altid meget lærerig, om end langt fra altid lige saa efterlignelsesværdig som i dette Tilfælde.

I paagældende Bestemmelser er det nøje foreskrevet, hvorledes Reagentserne skulle tilberedes, og hvorledes man skal gaa frem ved Undersøgelserne i de angivne Tilfælde. Ønskes nogen Oplysning i saa Henseende, er jeg til Tjeneste mundtlig eller skriftlig. De paagældende tyske Bestemmelser ere sikkert overordentlig betryggende med Hensyn til at undgaa Forfalskning af indførte Produkter, men det er umuligt andet, end at alle de minutiøse Bestemmelser, som Tysklands strikse Embedsstand sikkert vil sætte en særlig Fornøjelse i at udføre lige til Lovens yder-

ste Bogstav, i høj Grad maa fordyre Levesættet for den Befolkning, der saaledes er under Kontrol. Blandt de mange Regler for, hvorledes en Vare ikke maa være, er der dog en Bestemmelse, som har en for Tyskland at være usædvanlig human Karakter. Det er Bestemmelsen om, at de mange Smaaforsendelser af Smør, Fedt og andre »Delikatesser«, der som Postpakker eller Rejsegods indføres i Tyskland fra »Udlandet«, d. v. s. fra Galizien eller Polen til Arbejdere fra disse Lande, slippe ind med en lemfældig Undersøgelse; den tyske Regering kan ellers ikke beskyldes for at nære nogen »Øllebrødsbarmhjærtighed« over for den importerede fremmede Arbejdskraft. En lignende Lemfældighed har stiltiende fundet Sted i lang Tid herhjemme over for de islandske Studenters og de polske Arbejderes Smørimport fra Hjemlandene.*) Disse Smørforsendelser foregaa, saa vidt man kan skønne, uden at Kontrollen lægger Hindringer i Vejen. De importerede smaa Smørmængder have for Liebhavere den Charme, at de »smage af noget«, og dette »noget« er saa stærkt fremtrædende, at Produkterne ikke under nogen Form kan forveksles med dansk Smør.

II. Foderstoffer.

Ved Analysen af Foderstoffer er der, som bebudet i Beretningen i Fjor, sket et meget stort Fremskridt. Landbrugsministeriet har gjort gældende fra 1. Oktober 1908 de udarbejdede »Fælles Arbejdsmethoder for Undersøgelser, foretagne i Medfør af Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer af 26. Marts 1898«. Samtidig har Ministeriet udstedt:

1) Bekendtgørelse angaaende nogle i Henhold til § 3 i »Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer osv.« foretagne Ændringer i Garantibestemmelserne i Lovens §§ 1 og 2.

*) Smgl. *B. Bøggild:* »Danmarks Smørimport 1906—1907«. Dette Tidsskrift 1907, S. 674.

2) Bekendtgørelse angaaende forskellige af Landbrugsministeriet i Henhold til »Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer osv.« trufne Bestemmelser.

I den første Bekendtgørelse lyder § 2:

Lovens § 2 Nr. 7 affattes saaledes:

Saafremt Foderstoffet sælges med Garanti for et bestemt Indhold af Næringsstoffer, skal angives procentvis — · eventuelt med et bestemt Spillerum —

a) Mængden af Æggehvide-Kvælstof (svarende til Renæggehvide),
b) Mængden af Raafedt,
c) Mængden af Sukker,
d) Mængden af Stivelse.

Alle fire Stoffer ere saadanne, som virkelig kunne bestemmes ved kemisk Analyse, og ikke, som i de tidligere brugte Formularer, Stoffer, frembragte ved Multiplikation af et fundet Tal med en mere eller mindre urigtig Faktor (Raaprotein) eller endog Opstilling af Stoffer (kvælstoffri Ekstraktstoffer), som hørte hjemme i Digtningens Verden. Hvilke af de under a, b, c, d anførte Stoffer det vil være nødvendigt for Forbrugeren at kræve Garanti for, er meget forskelligt for de forskellige Foderstoffer. I nogle Stoffer betales særlig for Mængden af Æggehvide-Kvælstof, i andre Stoffer er det særlig Fedtmængden, det kommer an paa, og kun rent undtagelsesvis kan der fremkomme Stoffer, hvori der vil blive ydet Garanti for bestemte Mængder af alle fire Stoffer. I »Fælles Arbejdsmethoder« er iøvrigt anført, hvilke Stoffer det i det hele taget kan lade sig gøre at bestemme med nogenlunde Sikkerhed i et Foderstof. Dette er undertiden blevet misforstaaet, som om det efter de ny Bestemmelser ogsaa skulde anføres i Garantien, hvilke Mængder der fandtes af de andre i den analytiske Vejledning angivne Stoffer, det er en Fejltagelse. Bliver der ydet Garanti efter Foderstofloven, maa det være for et eller flere af de under a, b, c, d nævnte Stoffer. Noget andet er, at det ofte er ønskeligt ved Analyse at erfare, ikke alene om man ved Leveringen

af et købt Parti Foderstoffer netop faar det Antal Kilogram Æggehvidekvælstof eller Fedt, man har kontraheret om, men ogsaa faar Kendskab til, om paagældende Foderstof i andre Henseender er godt, f. Eks. ikke indeholder for mange skarpe sennepsagtige Stoffer, eller om det tilstedeværende Fedt virkelig er et Fedtstof og ikke blot Dekompositionsprodukter af et saadant. Som omtalt i Fjor, gælder det i saa Henseende særlig ved Jordnødkager at være opmærksom paa dette Forhold.

Maaden hvorpaa et saadant fra Oljekager stammende Fedtstof kan undersøges, er ikke omtalt i »Fælles Arbejdsmethoder«, hvorfor det maaske kan være nyttigt at nævne den her. Den fulgte Fremgangsmaade er iøvrigt den sædvanlige, der anvendes ved Bestemmelsen af »fri Fedtsyrer« i en given Fedtmængde. En afvejet Mængde af de knuste Oljekager extraheres paa sædvanlig Maade i et Soxleths Extraktionsapparat (se »Fælles Arbejdsmetoder« Side 11) og af den derved vundne æterholdige Fedtopløsning afdestilleres den største Mængde af Æteren, hvorefter Resten af Fedtopløsningen fortyndes med stærk Alkohol og efter Tilsætning af nogle Draaber af en alkoholisk Fenolftaleinopløsning titreres til Neutralisation med $^1/_5$ eller $^1/_{10}$ normal alkoholisk Kalilopløsning. Resultatet bliver ofte angivet i % »Oljesyre«, idet 1 Cm.^{3} $^1/_{10}$ Normalalkali svarer til 0,0282 Gram Oljesyre. Efter den tyske Margarinelov skal Resultatet derimod angives i Surhedsgrader (el. »Syregrader«), idet man ved et Fedtstofs Surhedsgrad forstaar det Antal Kubikcentimeter »Normalalkali«, der skal bruges til at neutralisere 100 Gram Fedtstof paa den angivne Maade.

III. Kunstgødninger.

I »Fælles Arbejdsmethoder« er givet udførlige Regler for Analysen af de forskellige i Handelen almindeligvis forekommende Gødningsstoffer. Hertil kan knyttes nogle nærmere Oplysninger.

Til Bestemmelse af Fosforsyre i fosforsyreholdige Gødninger benyttes som sædvanlig sukcessiv Fældning med Ammoniummolybdat og Magniumklorid, men under Iagttagelse af visse nærmere Omstændigheder, der ere angivne af den danske Analytiker *Gunnar Jørgensen*. Den væsentligste Forskel mellem denne Fremgangsmaade

og de mange andre lignende Fremgangsmaader er, foruden Opløsningernes Styrkeforhold, at man benytter »varm Fældning« baade ved Fældningen med Ammoniummolybdat og den derpaa følgende Fældning med Magniumklorid. Denne Fremgangsmaade vil, som baade Forfatterens Undersøgelser og blandt andet ogsaa en Række Undersøgelser paa Landbohøjskolens agrikulturkemiske Laboratorium har vist, give overordentlig nøje samstemmende Resultater og tillige de rigtige Resultater. Hvis man tilbereder sig en Opløsning med et bekendt Fosforsyreindhold, vil man altsaa ved at benytte den omtalte Fremgangsmaade finde saa meget Fosforsyre, som der efter Beregningen skal være. Man tør derfor gaa ud fra, at Analyser, anstillet paa fagmæssig Maade efter denne Fremgangsmaade, ogsaa ved alle Fosforsyregødninger giver det rigtige Resultat. Nu er det imidlertid saaledes, at man i Udlandet, særlig i Tyskland, bruger andre Fremgangsmaader ved Analyse af Fosforsyregødning. Disse forskellige Fremgangsmaader give ved f. Eks. Thomasmel eller Superfosfat af almindelig Art $^1/_2$—$1^1/_2$ pCt. mere Fosforsyre, end der virkelig findes i Stoffet. Det kan komme til at spille en Rolle for danske Forbrugere. Hvis en Forbruger køber Fosforsyregødning i Udlandet og vil sammenligne den betalte Pris pr. kg Fosforsyre med den Pris pr. kg Fosforsyre af en lignende Kvalitet (»vandopl.«, »citronsyreopl.« eller »total«), som danske Gødningsforretninger forlange i Henhold til danske Analyser, maa man erindre og medtage i Sammenligningen, at de udenlandske Gødningers Fosforsyreindhold næppe er saa stort, som de udenlandske Analyser viser.

Kalisalte. Noget ganske lignende som anført for de danske Fosforsyrebestemmelser i Sammenligning med de udenlandske gælder for de danske Kalibestemmelser, der blive udførte efter den i »Fælles Arbejds-

methoder« angivne Platinkloridmethode, naar saadanne Bestemmelser sammenlignes med Bestemmelser, udførte efter den i Udlandet gængse Kloroversyremethode. Denne Fremgangsmaade giver for høje Resultater, medens Platinkloridmethoden, naar den udføres fagmæssigt, giver det rigtige Resultat. Dette er ogsaa værd at mærke for Forbrugere, der købe deres Kaligødninger direkte fra Udlandet og ikke efter dansk Analyse. Man kan derved let komme til at betale 8—10 pCt. for meget for Varen, naar det er lavprocentige Kalisalte.

Et andet Spørgsmaal vedrørende Kaligødning skal jeg ogsaa fæste Opmærksomheden paa. Der er i 1908 fra Tyskland, dels direkte til Forbrugerne, dels gennem Forhandlere, tilført det danske Landbrug store Partier af Kalisalte, formentlig af tvivlsom Godhed. Efter at have forskaffet mig en autentisk Prøve af en saadan Kaligødning og underkastet den en nærmere Undersøgelse, viste det sig, at her var Anledning til at gøre Forbrugerne opmærksomme paa en Fare, de løb ved at benytte disse Kaligødninger i Sammenligning med de kendte Varer Kainit og 37 pCt. »Kaligødning«. »Ugeskrift for Landmænd« (Nr. 17 for 23. April 1908) viste Sagen den Interesse at optage en lille Artikel om dette Spørgsmaal. Ikke alene er det omtalte Kalisalt et meget uligeartet Produkt, saa at nogle Partier indeholde de garanterede 12 pCt. K_1O, andre derimod kun 9 pCt. K_2O, men der er yderligere en anden Omstændighed, som kan virke langt skadeligere. Det er i Grunden, om man vil, »en gammel Traver«, der her føres frem, men den er i Tidens Løb trængt meget i Baggrunden. Allerede for 40 Aar siden, i 1867, blev Spørgsmaalet omtalt herhjemme af afdøde Prof. *Aug. Thomsen* i en Artikel i »Tidsskrift f. Fysik & Kemi« 6. Aarg. (1867 S. 9 o. flg.), og siden hen berøres det mere eller mindre udførlig i de fleste større Haandbøger i Agrikulturkemi. Som bekendt findes der i Tyskland ved Stassfurth og deromkring mægtige Saltlejer, der og-

saa indeholde store Mængder af Kalisalte. Et af de vigtigste af disse Salte er Carnallit, som har Sammensætningen $Mg\ Cl_2$, $KCl + 6aqv$ og altsaa bestaar af Magniumklorid, Kaliumklorid og Vand. Et andet vigtigt Salt er Kainit $Mg\ SO_4$, $KCl + 3aqv$, som altsaa indeholder Magniumsulfat, Kaliumklorid og Vand. Saltet fremstilles ogsaa kunstigt sammen med mange andre Kalisalte eller Blandinger, saaledes den meget benyttede 37 pCt. Kaligødning og endnu mere kalirige Salte. Disse de »stærke« Kaligødninger ville vi ved denne Lejlighed holde ud af Betragtning og kun holde os til Carnallit ctr. Kainit. Carnalliten var det første Salt, der blev benyttet, men Resultatet var ikke frydeligt for Landbrugerne. *Aug. Thomsen* beretter saaledes: »I Omegnen af Stassfurth og i det Hele taget alle Steder, hvor man dyrker Sukkerroer i stor Maalestok, brænder Sirupen til Brændevin og af Bærmen fremstiller Potaske, havde man snart følt Ulemperne af denne i landøkonomisk Henseende urationelle Fremgangsmaade. Man berøvede nemlig aarligt Jordbunden alle de i Sukkersaften indeholdte Salte uden at give den nogen Erstatning. Da Roehøsten mislykkedes, søgte man efter Opdagelsen af Kalisaltene i Stassfurth at benytte de raa Salte som Gødning, men et Aars Erfaring var tilstrækkelig til at vise deres Ubrugbarhed, som skyldtes deres store Indhold af Magniumklorid. De ere tillige saa henflydende, at de ikke lade sig transportere eller sprede ensformigt over Jorden. Det rene Kaliumklorid og Kaliumsulfat, der ogsaa produceres ved Stassfurth, var for dyrt, tilmed da det til Anvendelse i Agerbruget ikke kom an paa saa stor Renhed af Produktet, men meget mere en Blanding af flere i og for sig brugbare Salte var ønskelig. De Salte, der udskilles ved Moderludens Inddampning, viste sig derimod anvendelige.«

Et af disse Salte, der i Almindelighed ikke har nogen skadelig Bivirkning, er Kainit, medens Carnallit kan gøre megen Skade. Det er ikke den maaske forskel-

lige Kalimængde, disse Salte indeholde, der gør Udslaget. Fabrikanterne kunne desuden ved Tilblanding af højprocentige Kaliforbindelser let gøre den raa Carnallit lige saa kalirig som den almindelige Handelskainit; det er den anden Bestanddel i Carnalliten, Magniumkloridet, der virker som Plantegift. Magniumsulfatet i Kainiten maa derimod nærmest betragtes som et nyttigt Stof. Magniumklorid er et overordentlig letopløselig Stof, der alene ved at henligge i Luften danner en koncentreret Opløsning, der kan virke dræbende paa Planterne og i mindre Mængder forsinker Kornsorternes Spiring, forringer Roernes Sukkerindhold og nedsætter Kartoflernes Stivelseindhold og ogsaa angives at have skadelig Indvirkning ved Tobaksdyrkning. Man er derfor ikke tjent med at modtage Carnallit som Kaligødning i Stedet for Kainit. I Almindelighed nøjes man ved Kaligødninger med at faa opgivet Kaliindholdet, men det er ikke tilstrækkelig, naar man vil kende Forskel paa de to omtalte Salte. De ydre Kendemærker paa disse Salte ere heller ikke paalidelige, særlig naar Saltene ere malede, men derimod har man, som angivet i den omtalte Artikel i Ugeskriftet, ved Saltenes forskellige Forhold overfor stærk Alkohol et let og paalideligt Kendetegn.

Da denne Metode ikke er angivet i »Fælles Arbejdsmethoder«, vil det maaske være praktisk at omtale den her.

10 Gram pulveriseret Kalisalt anbringes i en Kolbe, der rummer 250 Cm.^{3}, og overhældes med 100 Cm.^{3} Alkohol (96 %). Blandingen rystes i Løbet af 10 Min. og filtreres gennem et løst Filter. 10—20 Cm.^{3} af Filtratet bliver titreret med $^1/_{10}$ normal Sølvnitrat paa sædvanlig Maade.

Salte, der indeholde under 6 pCt. Klor, bestemt paa ovenangivne Maade, regnes vedtægtsmæssig til Kainitgruppen. Salte, der indeholde over 6 pCt. Klor, regnes til Carnallitgruppen.

Kainit afgiver i Reglen betydelig under 6 pCt. Klor, og Carnallit meget over 6 pCt., saa at der i Praksis sjeldent kan være Tvivl om Resultatet. Den før omtalte

Prøve af Carnallit, der var solgt her i Danmark, indeholdt saaledes over 19 pCt. »Klor«.

Nu er det, saa vidt jeg har kunnet opspore, lykkedes vedkommende Gødningsagenter at sælge den omspurgte Carnallit under et eller andet ikke kompromitterende Navn, saasom »Kalisalt« eller »Kaligødning«, saa at de allerede stedfundne Handler maaske ikke helt let lade sig ramme. Landmanden bør i den Henseende udvise Forsigtighed; naar man ønsker at bruge et lavtprocentig Kalisalt, bør man altid udtrykkelig forlange garanteret og skrevet paa Slutsedlen og de øvrige Dokumenter, at den købte Vare skal være Kainit. Viser det sig saa, at Varen ved Leveringen er Carnallit, kan Gødningslovens § 1 træde i Kraft, der udsiger under Pkt. 3: Varens Navn maa ikke i nogen Henseende være vildledende med Hensyn til Varens Beskaffenhed. Den Køber, der har betinget sig Kainit og faar leveret Carnallit, vil derfor formentlig være berettiget til at nægte Varens Modtagelse, eventuelt til en klækkelig Erstatning.

Nu er der ganske vist med Hensyn til Carnallitens Skadelighed forskellige Forhold at iagttage, som det vilde være meget ønskeligt at erfare noget afgørende om. Det synes, som om at de skadelige Virkninger ikke indtræde saa stærkt, maaske endogsaa helt kunne udeblive, hvis Carnalliten udspredes længe, før Sæden kommer i Jorden, særlig naar der indtræffer meget fugtigt Vejrlig, sandsynligvis paa Grund af, at det letopløselige Magniumklorid derved hurtigt føres ned i Undergrunden og uskadeliggøres. Der er sandsynligvis ogsaa en Forskel paa Giftvirkningen paa forskellig Slags Jord. Paa de lette Jorder er Saltet vist farligst. Men noget rigtig paalideligt i saa Henseende med Hensyn til de nærmere Detailler foreligger der dog ikke, saa vidt jeg har kunnet erfare. Spørgsmaalet anbefales derfor i høj Grad til de Institutioners eller de Mænds Bevaagenhed, der have Midlerne til at gøre sammenlignende Markforsøg. Potteforsøg kunne vel

ogsaa give nogen Oplysning. Ønskes nogen Medvirkning, skal jeg være til Tjeneste med Analyse af de benyttede Kalisalte.

Kalk. Naar man har den Overbevisning i Følge forskellige Undersøgelser og ofte har fremhævet det, at de fleste danske Jorder i høj Grad trænge til Kalktilførsel eller til Mergel, kan det kun være glædeligt at se, hvor stærk en Bevægelse der i Løbet af det sidste Aars Tid har rejst sig hele Landet over for at faa tilført Kalk og Mergel og for at konstatere de forskellige Mergellejers Udstrækning og Kalkindhold. Desuden er der mange andre Spørgsmaal foruden Kalkindholdet, der trænge til nærmere Undersøgelse, saaledes Kalkens Evne til at smuldre hen ved Frostens og Regnens Indvirkning, dens Evne til at opløses mere eller mindre let ved Paavirkning af svage Syrer, dens mulige Indhold af gavnlige eller maaske skadelige Stoffer og flere andre Forhold. Det gælder her om at faa samlet alle de fra forskellige Sider fremkomne Oplysninger, saa at de kunne komme hele det danske Landbrug og ikke blot den enkelte Ejendomsbesidder tilgode. Det vil vides, at »Foreningen af jyske Landboforeninger« gennem sit Planteavlsudvalg i afvigte Sommer har beskæftiget sig med dette Spørgsmaal og bl. a. paa Udstillingen i Aalborg haft en stor Samling Mergelprøver, i alt over 200 Stkr., hvis Kalk- og Tørstofindhold er blevet undersøgt af en dertil uddannet Mand. I det kommende Aar vil der blive givet mig Lejlighed til at deltage i disse Undersøgelser, som sikkert ville bringe interessante og værdifulde Resultater til Veje.

Af andre Spørgsmaal vedrørende Kalk skal jeg fremhæve følgende:

I Følge den tidligere omtalte »Bekendtgørelse fra Landbrugsministeriet«, som traadte i Kraft 1. Oktober 1908, bliver ved Garantibestemmelsen vedrørende Gødningskalk Indholdet at anføre som Procent: Kalk til Stede som kulsur Kalk. Herved opnaas i Forhold til tidligere Bestemmelser, at kun den

Kalk Ca O, der virkelig er til Stede som kulsur Kalk $CaCO_3$, bliver angivet paa Garantidokumentet, saa at der ikke heri tør medregnes den i forskellige udenlandske og enkelte danske Kalksorter værende kiselsure Kalk, der er af tvivlsom Gødningsværdi. I enkelte Tilfælde, hvor Gødningskalken ikke er pulveriseret raa Kalksten, men Melkalk, d. v. s. Affaldsprodukt fra Fremstillingen af »brændt Kalk«, kan der i Gødningskalken findes Kalkhydrat $Ca(OH)_2$ eller vel endog brændt Kalk CaO. Men da al Gødningskalk kun bør modtages af Forbrugerne, naar den er tilstrækkelig fint pulveriseret, vil saadan mulig tilstedeværende Kalkhydrat eller brændt Kalk i Reglen allerede før Benyttelsen og i hvert Fald meget hurtigt efter Spredningen omdannes til kulsur Kalk (event. humussur Kalk). Det vil derfor efter min Mening af praktiske Grunde være tilladelig at indregne mulig tilstedeværende Kalkhydrat under »Kalk til Stede som kulsur Kalk«.

Et andet og vigtigere Spørgsmaal drejer sig om Gødningskalkens Tørstofindhold. Naar der garanteres en vis Procent »Kalk til Stede som kulsur Kalk« fra Fabrikanten, kan Landmanden fuldt ud fordre, at det garanterede Indhold — med rimelig Hensyntagen til »Latituden« — virkelig er til Stede i den Vare, som han modtager, altsaa netop i Varen, saaledes som den er i Modtagelsesøjeblikket, og ikke i et helt andet Stof, et tænkt »Tørstof«, som Landmanden aldrig har set eller faar mellem Hænder.

Eks.: Garanteres der i en Gødningskalk »54 % Kalk tilstede som kulsur Kalk«, vil det med andre Ord sige, at Varen skal indeholde $54 \times \frac{100}{56} = 96{,}4$ % kulsur Kalk. Ofte vil det imidlertid vise sig, at det er det tænkte Tørstof, der indeholder 96,4 % kulsur Kalk, medens den virkelig modtagne Vare indeholder 10—20 % Fugtighed — Vand — og altsaa umuligt kan indeholde 96,4 % kulsur Kalk. Køberen, der betaler efter Vægt, betaler 10—20 % af Stoffet med Kalkprisen, men faar Vand. Det kan han sikkert faa billigere fra sin Post. Den vandholdige Kalk er en mindre værdifuld Vare end

den tørre, da der ikke er saa meget Kalk i den pr. Vægtenhed, og Prisen bør selvfølgelig reguleres derefter.

Faa Lande i Verden ere saa kalkrige som Danmark i Forhold til Landets Omfang, og man skulde derfor tro, at enhver Konkurrence fra Udlandets Side med Hensyn til Kalkindførsel til Gødningskalk paa Forhaand var udelukket. Ikke desto mindre har man i Løbet af det sidste Par Aar set det Særsyn, at der fra forskellige Steder i Sverige er indført overordentlig store Mængder Gødningskalk til Danmark, endog fra Gotland lige som i Chr. IV's Tid. Naar denne Import kan blive ved at være lønnende, er den et tydeligt Tegn paa den nationaløkonomisk set forkastelige Trustdannelse inden for de danske Kalkværker. Kapitalstærke Selskaber have lokket eller tvunget saa godt som alle Kalkværker ind under en Ring, der opretholder en Pris for Gødningskalk, der er saa meningsløs høj, at det kan lønne sig at pulverisere den stenhaarde halvt marmoragtige siluriske Kalksten og føre den den lange Vej gennem Østersøen til Danmark og endda sælge den formentlig med Fordel. Det danske Landbrug er i Forvejen belastet som kun faa andre Landes med Udgifter til Udlandet for Majs, Oliekager, Superfosfat, Thomasmel, Kalisalte, Chilisalpeter o. s. v. Pengene, der skulle anvendes til Kalkforbruget, bør ubetinget blive i Landet. Landets naturlige Kalkforraad er som anført mere end tilstrækkeligt til et nok saa stort Forbrug, men Landbrugets Organisationer bør drive en Kile ind i Kalkfabrikanternes Ring og sprænge den i Stykker, saa at der kan faas billig Kalk til Landets Hovednæringsvej. Navnlig bør da Opdyrkerne af Hede- og Kærjorder i Jylland, der i Forvejen have nok at kæmpe imod, ikke hindres i deres Bedrift ved de høje Kalkpriser, Kalkværkerne inden for Ringen opretholde. Den nuværende Tilstand er ikke holdbar. Jeg havde for faa Aar siden Eksempel paa, at Ejeren af en jysk Hedegaard stod sig ved at faa Kalk tilbragt mange Mil pr. Bane fra et Kalkværk uden for Ringen og hente den ved en langt bortliggende Jernbane-

station fremfor at købe den ved det nærliggende Kalkværk i selve Sognet, men dette Kalkværk var ogsaa tvunget ind under Ringen og opretholdt en meningsløs høj Pris.

I denne Sammenhæng maa det ogsaa være mig tilladt at fremsætte nogle Bemærkninger om Latituden ved det garanterede Procentindhold af Gødningskalk. Ved Latitude i denne Forstand forstaas som bekendt det Spillerum, som Leverandørerne forbeholde sig med Hensyn til det garanterede Indhold, saa at der, naar Latituden f. Eks. er 0.5 pCt., kan være indtil 0.5 pCt. mindre end garanteret, uden at Leverandøren er pligtig til at yde Erstatning. Det er klart, at det for Leverandøren er fordelagtigt at have saa stor en Latitude som muligt, han vil derved kunne holde Indholdet af Værdistoffet i Varen ned til Latitudens Ydergrænse og dog faa Varen betalt efter det »garanterede« Procentindhold. Ved de almindelige Handelsgødninger, der sælges paa det aabne Marked i fri Konkurrence, er Latituden dog efterhaanden kommet ned til et rimeligt Lavmaal af $^1/_2$—$^3/_4$ pCt., ved Gødningskalk er det derimod ofte helt anderledes. Man ser her i Reklamer og Garantidokumenter, at Kalkleverandørerne forbeholde sig en Latitude af 5 pCt. eller endog 10 pCt. Det vil i Praksis sige, at en Forbruger, der køber f. Eks. 10,000 kg Gødningskalk med et garanteret Indhold af 54 pCt. »Kalk til Stede som kulsur Kalk« (med en Latitude af 10 pCt.*)), er berettiget til at vente, at han faar 9640 kg kulsur Kalk.**) Paa Grund af »Latituden« faar Køberen derimod sandsynligvis 10,000 kg med et Indhold af 44 pCt. (eller deromkring) »Kalk til Stede som kulsur Kalk«, altsaa med 78.6 pCt. kulsur Kalk. Det vil altsaa sige, at Køberen i Stedet for de garanterede 9640 kg kulsur Kalk faar 7860 kg kulsur Kalk, de manglende 1780 kg er Vand eller Jord, der betales med Kalkpris. Sælgeren

---

*) Dette sættes i Reglen med saa smaa Bogstaver som muligt og i Parentes.

**) Se Beregningen Side 17.

stikker 18—19 pCt. Ekstrafortjeneste i Lommen ved den nemme lille, uskyldigt udseende Tilføjelse 10 pCt. Latitude, som sikkert de $^{9}/_{10}$ af Køberne slet ikke have Opmærksomheden henvendt paa.

Der er et andet Spørgsmaal vedrørende Latituden, ikke alene ved Kalk, men ogsaa ved de andre Handelsgødninger og Foderstofferne. Det er egentlig et rent juridisk Spørgsmaal, som det ved en mulig Revision af Gødnings- og Foderstofloven var ønskeligt at faa præciseret, selv om Forholdet efter min Mening ikke tillader mere end én Tolkning, naar Retten skal ske Fyldest. Det oplyses bedst ved et Eksempel: En Mand køber 10,000 kg Kainit med et garanteret Indhold af 12 pCt. Kali med $^{3}/_{4}$ pCt. Latitude. Han er altsaa berettiget til for den stipulerede Købesum at faa 1200 kg »Kali«. Ved Analysen viser den leverede Vare sig kun at indeholde 10 pCt. Kali, saa at Køberen altsaa kun faar 1000 kg. Med en Pris af 4 Kr. pr. 100 kg Kainit (2 Kr. pr. 100 Pd.) er 1 kg »Kali« = Kr. 0.33. Køberen er altsaa berettiget til en Erstatning af 66 Kr. for de manglende 200 kg Kali à Kr. 0.33. Men ofte benyttes en anden Beregningsmaade, nemlig 10,000 kg Kainit med 12 pCt. Kali og $^{3}/_{4}$ pCt. Latitude er lig 1125 kg Kali. Der mangler altsaa 125 kg à Kr. 0.333 = Kr. 41.66. I Stedet for at faa godtgjort 66 Kr. faar Køberen altsaa en Godtgørelse af 41.66 Kr., Sælgeren stikker altsaa Kr. 24.34 i Lommen, over 37 pCt. af den Landmanden tilkommende Erstatningssum ved den uskyldigt udseende lille Latitudeklausul. D. v. s. Gødningslovens §§ om Erstatning til Landmanden i Tilfælde af Mindreindhold i de modtagne Varer, en Bestemmelse, som blev indsat for at skræmme Sælgerne fra at levere underholdige Varer, er af smarte Sælgere drejet derhen, at det i de fleste Tilfælde er af betydelig Fordel for Sælgeren at levere Varer med et mindre Underindhold. Ved et »mindre« Underindhold forstaas et Underindhold under Latitudegrænsen, men dog ikke større, end at det lader sig bortforklare med en vis Rimelighed, naar det bliver opdaget

ved Analysen. Opdages det ikke, er Gevinsten god, og opdages Underindholdet, tjenes der dog altid ved den anvendte Fortolkning 37 pCt. af Erstatningssummen som i anførte Eksempel.

Saadanne Forhold ere til lige stor Skade for Landbruget og for den loyale Gødningshandel.

Calciumcyanamid. Dette Stof har med fuld Ret vundet en ikke ringe Anvendelse herhjemme i den sidste Tid og maa ogsaa, som tidligere omtalt i dette Selskab, betragtes som en værdifuld Kvælstofgødning. Ikke alene derfor, men ogsaa fordi det fra Landbrugets Side maa anses for ønskeligt at faa en effektiv Konkurrenceartikel ind mod de hidtil enevældige Salpetersyndikater, der kunde diktere Priserne, maa man hilse Cyanamidet velkommen her i Landet. Men man bør dog erindre, at Prisen for dette Stof maa holdes betydelig lavere pr. kg Kvælstof end Prisen pr. kg Kvælstof i Chilisalpeter. Calciumcyanamid er langt ubehageligere at haandtere end Chilisalpeter, da det støver slemt, og yderligere er Anvendelsen betydelig mere begrænset. Det kan ikke bruges til at efterhjælpe en Afgrøde, der »staar og siver« og ikke vil komme videre, da det ikke kan bruges som Overgødskning, men maa nedbringes i Jorden, en Tid før Udsæden finder Sted. Ved at henligge paa Jordens Overflade dekomponeres Stoffet og lider forskellige Omdannelser, hvorved Kvælstoffet, der er det egentlige Værdistof, gaar tabt. Naar man derfor ser Cyanamidet anbefalet som et udmærket Ødelæggelsesmiddel for Agerkaal, naar det udstrøs oven paa Jorden, og det samtidig skal benyttes som Kvælstofgødning, saa kan en saadan Reklame kun hidrøre enten fra Uvidenhed om Stoffets Egenskaber eller har til Hensigt at føre Køberen bag Lyset.

Calciumcyanamid er som nævnt en god Kvælstofgødning, naar det rettidig nedbringes i Jorden. Virkningen af Kvælstoffet i Cyanamidet kan dog næppe anslaas til mere end $^{7}/_{10}$—$^{8}/_{10}$ af den Virkning, Kvælstoffet i Chilisalpeter har under ellers lige Omstændigheder. Køberen

bør, naar han ikke vil lide Tab, nøje tage dette Forhold med i Betragtning, naar Handelen sluttes. I Almindelighed indeholder Chilisalpeter 15 pCt. Kvælstof og Calciumcyanamid 20 pCt. Er den i Salgsøjeblikket gældende Markedspris for Chilisalpeter f. Eks. 20 Kr. pr. 100 kg (10 Kr. pr. 100 Pd.), betales altsaa 15 kg Kvælstof i Chilisalpeter med 20 Kr. eller med Kr. 1.33 pr. kg. 100 kg Calciumcyanamid indeholder 20 kg Kvælstof, og dette Kvælstof er i Værdi $20 \times {}^{7}/_{10} = 14$ kg Kvælstof i Chilisalpeter. Calciumcyanamid med 20 pCt. Kvælstof bør derfor paa ingen Maade betales højere end Markedsprisen for Chilisalpeter og burde endda være lidt lavere, da der er mere Ulejlighed ved det.

I Følge Ministeriets Bekendtgørelse kan Kvælstofindholdet i Calciumcyanamid betegnes som »Kvælstof i Calciumcyamid« eller i Forkortelse Cyam. Kv. Stoffet selv skal betegnes som C a l c i u m c y a n a m i d. Betegner nogen det paa Slutsedlerne som Luftkvælstof eller et af de andre smagløse Fantasinavne, Fabrikanterne have fundet for godt at reklamere med, saa maa en saadan Betegnelse utvivlsomt kollidere med Gødningslovens § 1, der udsiger, at »Varens Navn ikke i nogen Henseende maa være vildledende med Hensyn til Varens Beskaffenhed«. Luftkvælstof er, hvis det overhovedet har nogen fornuftig Betydning, det samme som Luftens Kvælstof, den væsentligste Del, hvad Mængden angaar, af den Luft, vi alle leve i, og kan ikke betyde et sort pulverformigt Stof. Naar man derfor ser udtalt den Mening, »at »Luftkvælstof« saamænd er godt nok som Betegnelse, det kommer blot an paa, hvad Varen er, ikke hvad den kaldes«, kan dette næppe være vel overvejet. Enhver, der vil gennemgaa blot et enkelt Kapitel af Kunstgødningernes Historie, vil se, at det vrimler med Eksempler paa, at netop lige saa taabelige Navne som »Luftkvælstof«, »Enggødning«, »Landmandsgødning« o. s. v. have været meget bekvemme Skalkeskjul for Bedragerier fra de »ufine Gødningsfirmaer«. Nutidens Bestræbelser gaa overalt og ogsaa med

Hensyn til Reguleringen af Gødningshandelen ud paa at skaffe Klarhed og Tydelighed til Veje, saa at enhver Vare kommer til at gaa under det Navn, der svarer til dens Oprindelse og Beskaffenhed. Enhver, der tager Hensyn til Landbrugets og den reelle Handels Tarv, vil ved nærmere Eftertanke give mig Ret heri og ikke hjælpe nogen til at etablere et Fantasinavn, der kan tjene til Hjælpemiddel for Bedragerier over for Landbruget, desuden er ulovligt og tillige fuldkommen unødvendigt.

IV. Jordbundsundersøgelser.

Dette interessante Emne har gentagne Gange været Genstand for Overvejelser i det forløbne Aar, men Spørgsmaalet er saa stort og har saa mange Berøringspunkter ikke alene med Agrikulturkemien og de beslægtede Fag, men ogsaa med Jorddyrkningen og Geologien, at det ikke lader sig behandle i den knappe Tid, der er til Raadighed i Aften. Jeg vil derfor foretrække helt at lade det ligge til en anden mere passende Lejlighed.

Derimod er der nogle Forhold vedrørende Gødnings- og Foderstofloven, som jeg ikke synes, at jeg kan undlade at komme ind paa i al Korthed. Fra en større Ejendomsbesidder indgik der forskellige Anker mod Loven. De væsentligste vare, at den foreskrevne Prøveudtagning ved uvillige Mænd var u p r a k t i s k og besværliggjorde Lovens Anvendelse. Yderligere blev det anført, at Loven var ukendt af de fleste Landbrugere og derfor ikke blev brugt. Fra anden Side er det anført, at Loven, der sætter en Grænse nedad af 200 Pd. for de Varepartier, hvis Salg kan komme ind under Lovens Bestemmelser, virkede som en O v e r k l a s s e l o v. Skulde den gøre Nytte, maatte Grænsen rykkes betydeligt ned, saa at Handler vedrørende de Smaapartier af Kunstgødning m. m., som Gartnere, Husmænd o. l. mindre Ejendomsbesiddere sluttede,

egsaa kunde komme ind under Loven. Hertil kan dog bemærkes:

Prøveudtagningen, hvis Detailler ere lidt simplificerede i Landbrugsministeriets sidste Bekendtgørelse, blev nøje overvejet i det Udvalg, der var nedsat i Anledning af »Fælles Arbejdsmethoder«, men man var fuldt enige om, at det var umuligt at lade Prøveudtagning foregaa paa anden Maade end foreskrevet, naar man vilde lade Retfærdigheden ske Fyldest baade over for Sælger og Køber. At lade Køberen eller hans Befuldmægtigede alene om at udtage Prøver vilde være det samme som at gøre Køberen til Dommer og Vidne i sin egen Sag, hvad der strider mod de almindelige Retsbegreber. Der er intet, der forhindrer en Køber i selv at udtage en Prøve og indsende den til et Laboratorium, Omkostningerne ved den enkelte Analyse blive herved kun faa Kroner højere, end naar Udførelsen sker paa den i Loven foreskrevne Maade, hvis Varen er, som den skal være, men Erstatningen for et muligt Underindhold af Varen bliver derved en ren Privatsag mellem Køber og Sælger. Den anden Anke, at mange Landbrugere ikke kende og benytte Loven, er vist rigtig nok. Jeg har gjort en Statistik op efter Meddelelser fra de autoriserede Laboratorier. Deraf ses, at der aarligt i Gennemsnit ved samtlige Laboratorier udføres omtrent 115 Analyser i Henhold til Loven. Det er naturligvis kun et ringe Antal i Sammenligning med de mange Tusinde Handler med Gødnings- og Foderstoffer, der ske her i Landet. Man maa dog erindre, at en Analyse af enkelt stor Varepost kan repræsentere en Mængde forskellige Handler, hvis disse sluttes gennem en Andelsforenings Medlemmer. Det vilde dog sikkert være overmaade nyttigt, hvis Landbrugsbladene og Konsulenterne, der komme i daglig Berøring med Befolkningen, vilde søge at udbrede Kendskab til Loven i endnu højere Grad, end det allerede sker.

Endelig er der den tredie Anke, som gik ud paa en Ændring, hvorved Minimums-Grænsen (de 200 Pd.) blev

rykket ned. Det er anført i den smukke Hensigt at tale Smaamandens Sag, og det lyder jo meget bestikkende. Jeg tror dog, at man, naar Spørgsmaalet nærmere overvejes, vil finde, det er mindre vel overtænkt, i alt Fald hvad Konsekventserne for Statskassen angaa. Skal Minimums-Grænsen overhovedet rykkes ned fra 200 Pd., kan man vel ikke tænke den sat højere end f. Eks. 50 Pd. Antager man, at en Mand køber f. Eks. 50 Pd. Thomasmel, har denne almindelig benyttede Gødning en Værdi af ca. 1 Kr. Er der i den garanteret som sædvanlig 16 pCt. Fosforsyre, har Køberen altsaa betinget sig 8 Pd. Fosforsyre for sin Krone. Udtages der nu en Prøve efter Loven, og viser det sig, at paagældende Thomasmel har det usædvanlig store Underindhold af f. Eks. 4 pCt., faar Køberen altsaa kun 6 Pd. Fosforsyre og er altsaa berettiget til en Erstatning af 25 Øre, men Omkostningen ved Analysen, der i dette Tilfælde bæres af Statskassen med Regres til Sælgeren, udgør 9 Kr. (jvfr. Mnst. Bekendtgørelse). Det faar nu være, hvad det er, men i det sikkert langt hyppigere Tilfælde ved saadanne Smaapartier, at Varen netop har det garanterede Indhold, skulle de 9 Kr., Analysen koster, bæres halvt af Køberen, halvt af Statskassen. Det vil altsaa sige, at Køberen for muligt at faa 25 Øres Erstatning kan risikere at komme til at betale 4 Kr. 50 Øre og yderligere bebyrde Statskassen med en lignende Udgift! — Nedsættelse af Minimumsgrænsen 200 Pd., som man paatænkte til Gavn for Smaamanden, vil altsaa foraarsage Vedkommende en Udgift, der er over 4 Gange saa stor som Indkøbsprisen af det omhandlede Parti Gødning. Den Vej til Forbedring maa siges at være lukket. Slutter derimod de smaa Købere sig sammen og foranstalter Fællesindkøb gennem en særlig dertil dannet eller en maaske allerede bestaaende Forening, vilde det være let for dem baade at faa kontrolleret de indkøbte Varer og at erhverve dem til billigste Markedspris.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Kontrol med Korn og Foderstoffer i Kjøbenhavns Frihavn.

Beretning om Virksomheden i 1908.

Af Inspektør *James Høyer.*

Da Kontrollen i Fjor fremlagde Beretningen for 1907, hvilken udviste en temmelig betydelig Tilbagegang imod 1906 som Følge af mindre Forbrug og mindre Import af Majs og Kraftfoder, udtaltes, at et forøget Forbrug og en deraf følgende større Import ret hurtig vilde sætte fornyet Fart i Kontrollens Virksomhed.

Denne Mulighed holdt dog ikke Stik. Tværtimod! Importen og Forbruget 1908 har været endnu mindre end 1907, og Aarsagen dertil ligger nær: stor Hjemmehøst saavel af Korn, Hø som af Roer, megen Halm, gennemgaaende smaa Priser paa dansk Korn, men høje Priser paa Majs og Kraftfoder. Alt dette i Forbindelse med Aarets hele Karakter, særlig de vanskelige Pengeforhold, skulde nok mane til Forsigtighed paa alle Kanter, og Landbruget har sikkert ikke købt mere Kraftfoder, end Fodringen netop krævede.

Til Sammenligning skal her anføres de kontrollerede Kvanta sidste 3 Aar:

1906	3,038,000	Centner
1907	2,432,000	—
1908	2,103,000	—

samt Importen samme Tidsrum af:

	Majs.	Sortehavs-byg.	Olie-kager.	Hvede-klid.
1906	169,500	12,400	79,000	20,000
1907	112,000	5,300	76,700	24,000
1908	69,000	11,000	61,500	13,000

anført i Tons. Disse Tal tale for sig selv; Kommentarer ere overflødige.

Med Hensyn til Kontrollens Virksomhed 1908 skal bemærkes:

M a j s, navnlig fra La Plata, gav nogen Anledning til Klager, idet Kvaliteten ret ofte kom frem med Varme, noget sur og for en Del misfarvet. Hovedparten indkom fra Amerika og La Plata, en mindre Del fra Sydrusland, Donau og Afrika over Hamborg. I det nye Aar er her kommen god Majs ind fra Nord-Amerika; der vil dog næppe komme overvældende Kvanta derfra i Aar, idet det amerikanske Hjemmeforbrug synes at tage meget stærkt til, hvorved det til Eksport disponible Forraad bliver mindre og mindre. Derimod kommer der rimeligvis i Aar en Del Majs fra Argentina; hvorledes Kvaliteten vil blive, kan der dog næppe endnu haves nogen begrundet Mening om.

B o m u l d s f r ø k a g e r. Om disse Kager kan siges ganske det samme som i Fjor. En virkelig lys, skør Kage er snart en Sjældenhed, og Kontrollen skal gentage, hvad den allerede udtalte i Beretningen forrige Aar og fremhævede paa Landhusholdningsselskabets Generalforsamling i December Maaned, at Landbruget maa se at komme bort fra Kravet om lyse, porøse Kager. Der er ganske sikkert heller ingen tvingende Grund til at opretholde et saadant Krav. Analyser, foretagne paa herværende Laboratorier, vise, at en mørk Kage — naar denne da ikke er branket eller fyldt med Skaller, og af den Grund maa refuseres — som oftest har et langt bedre Indhold end en lys Kage. Hermed være følgelig ikke sagt, at en lys Kage som Regel er af ringere Indhold. Begge Kager kunne naturligvis udvise baade gode og daarlige, men den senere

Tids Resultater, fremskaffede gennem Analysering, tyder dog nærmest paa, at den mørke Kage bør være Favoriten. Da Indholdet jo utvivlsomt for Landbruget maa være det afgørende, har det for Kontrollen været uforstaaeligt, naar der fra nogle Sider er udtalt, at den lyse, let brækkelige Kage altid var lettest sælgelig; man er nemlig ikke længe om at opdage, at netop en saadan Kage er tør og temmelig mager. For Kontrollens Vedkommende kan Forskellen mellem en lys og en mørk Kage være saa iøjnefaldende i Favør af den mørke Kage, at Kontrollen intet Øjeblik er i Tvivl om, hvilken Kage der bør foretrækkes. At en haard Kage kan skabe Ulemper med Hensyn til Knusningen, er naturligt; men der findes jo nu udmærkede mindre Kagebrækkere, forholdsvis nemme at haandtere, som maa kunne bringe over den Vanskelighed. Solsikkekager ere langt fra bløde, som oftest endogsaa meget haarde, men der høres dog yderst sjælden Klager over disse i Retning af Vanskeligheder ved Knusningen. De sædvanlige Klager over, at Kagerne fra New Orleans mere eller mindre indeholdt Skaller og Bomuld, vare til Stede i rigt Maal 1908. T e x a s - Kagerne derimod faldt gennemgaaende godt ud, baade Kvalitet og Analyse; kun Farven og Haardheden skabte Bryderier.

I December Maaned afgik under Kontrol 100 Centner Bomuldsfrøkager — Del af et større Parti — til en Foderstofindkøbsforening i Nordsjælland, hvorfra senere kom Klage over, at disse Kager vare stærkt inficerede af Bomuld. En Gennemsnitsprøve, der samtidig indgik fra Modtageren, udviste ogsaa Bomuld i en hidtil ikke set Grad. Ifølge Modtagerens Udsagn vare Kagerne emballerede saaledes, at der yderst i Sækkene paa begge Sider laa bedre Kager saaledes, at de simple Kager fandtes i Midten af Sækkene. Dette paafaldende Forhold forklarer, at Bomulden først blev bemærket paa Modtagelsesstedet, da Kagerne skulde brækkes. Sagen vil nu blive Genstand for nærmere Undersøgelse og Paatale.

Kontrollen finder, som Følge af denne Sag, Anled-

ning til at optrykke et Cirkulære, som blev udsendt i Juli 1903, saalydende:

»I Anledning af Vanskeligheder, der kunne op»staa, naar en emballeret Vare, f. Eks. B o m u l d s»f r ø k a g e r, skal modtages under Kontrol, skal »Kontrollen herved tillade sig at henlede Opmærk»somheden paa, at en fuldt betryggende Undersø»gelse kun kan foretages, naar paagældende Vare »s t y r t e s u d a f E m b a l l a g e n, forinden Mod»tagelsen finder Sted.

»Af praktiske Grunde lader dette sig dog næppe »udføre, dels fordi Omkostningerne derved — i For»bindelse med et forøget Svind — i høj Grad vilde »f o r d y r e V a r e n, og dels fordi en Styrtning over»hovedet ikke lader sig praktisere i mange Tilfælde, »særlig hvor Modtagelsen sker fra l o s s e n d e Dam»per; men Kontrollen anser det desuagtet for nød»vendigt at henlede Opmærksomheden paa dette For»hold, idet man dog skal tilføje, at Kontrollen frem»deles udfører Kontrolleringen ogsaa af emballerede »Varer saa omhyggelig som mulig, men den kan af »ovennævnte Grunde ikke indestaa for, at beskadi»gede eller ukontraktlige Varer, dækket af Embal»lagen, muligen undgaa Kontrollens Opmærksom»hed.«

(Sign.) Kontrolkomiteen.

Det vil jo let forstaas, at et Tilfælde som det ovenanførte ikke kan lægges Kontrollen til Last, thi trods den største Aarvaagenhed kan følgelig Ingen gardere sig mod sligt ved Modtagelsen. Kontrollen berørte iøvrigt dette Forhold i sin Beretning i Fjor, men har, som det vil ses, Anledning til at komme ind derpaa ogsaa i Aar.

B o m u l d s f r ø m e l. Af denne Vare blev der kun indført forholdsvis lidt i 1908; der anvendes overhovedet ikke meget deraf her i Landet. Kontrollen skulde dog

mene, at Landbruget gennem Forsøg snart maatte blive fortrolig ogsaa med dette Foderstof, som utvivlsomt har sine Fordele fremfor Kager. Andre Steder benyttes det i betydelig Grad. Landbrugets Frygt for Forfalskning er forstaaelig, men man kan dog let sikre sig derimod ved at betale den højere Pris, som virkelig godt Mel maa betinge. Forøvrigt har det Bomuldsfrømel, som hidtil er kommen hertil, saa vidt Kontrollen bekendt, aldrig udvist fremmede Indblandinger, og Faren for Forfalskning synes i Virkeligheden kun ringe.

Solsikkekager. Af disse Kager kontrolleredes 1908 i alt 26,025,612 Pund mod 8,545,929 Pund forrige Aar. Kvaliteten har gennemgaaende været god; kun ét Tilfælde skabte Bryderier, men ganske vist ogsaa Bryderier af alvorlig Art. Sagen var følgende:

Fra en Ladning, der indkom fra Sydrusland i Februar Maaned, modtog Kontrollen en Del, som gik videre ud i Landet. Fra to Steder kom kort efter Klager over, at man i Kagerne fandt Krystaller, lignende Salt eller Salpeter. Samtidig fik Kontrollen indsendt Prøver af paagældende Kager, og gennem Analysering, foretagen paa Professor V. Steins Laboratorium, konstateredes, at en Prøve indeholdt:

34 pCt. Chlornatrium (Kogsalt), og en anden:

22.50 pCt. Chlornatrium og ca. 18 pCt. Sand, Ler og lignende.

Det var jo et ret forbløffende Resultat, og Kontrollen stod saa temmelig uforstaaende over for dette Tilfælde, ganske særlig fordi Ladningen i det store og hele ikke gav Anledning til Vanskeligheder. De paaklagede Partier vare hver paa 2000 Centner, og saa vidt der kunde oplyses, androg Skaden ca. 10 pCt. af Partiet med 34 pCt. Salt og ca. 3 pCt. af Partiet med 22.50 pCt. Salt og 18 pCt. Sand, Ler etc. Denne Sag, som jo var af en ganske alvorlig Natur, idet en saa overordentlig stor Saltprocent — for ikke at tale om Sand og Ler — ikke kan skyldes Tilfældigheder, men vel nærmest og rettest maa karak-

Tabel I. Oversigt over kontrollerede Var

1908	Majs	Fremmed Hvede	Fremmed Rug	Sortehavs-Byg	Bomuldsfrø-kager	Fremmede Hvedeklid	Solsikke-kager	Fremmede Rapskager	Russiske Hampefrø-kager
Januar.....	3625	78	223	»	12153	1052	630	25	217
Februar.....	7986	429	40	»	6049	778	1193	40	485
Marts.....	16037	1183	25	»	8678	543	2332	103	181
April	7761	970	270	»	4893	975	6470	18	101
Maj	3683	986	340	66	5284	678	2083	10	70
Juni	7552	50	637	608	379	685	289	»	
Juli	13824	461	1574	1106	450	708	1923	»	10
August.....	4974	181	324	90	935	885	553	»	12
September	2750	346	30	31	6323	922	5113	»	13
Oktober	1565	325	22	932	2197	873	1706	45	35
November	2234	200	302	525	7721	945	2217	»	109
December	4130	285	1832	166	11378	1000	1517	»	89
Ialt...	76121	5494	5619	3524	66440	10044	26026	241	1322

Ialt 210,310,071 Pu

Tabel II. Oversigt over kontrollerede Varer i Aare

Aar	Majs	Fremmed Hvede	Fremmed Rug	Fremmed Byg	Hvedemel Rugmel og Byggryn	Havre	Bomuldsfrø-kager	Bomuldsfrø-mel	Diverse Fodermel, -kager og Klid	Majs-Gluten-
1896.....	2982	»	»	»	»	»	230	»	»	
1897.....	76410	»	»	4	»	»	495	»	»	
1898.....	37060	138	210	1368	»	»	6692	»	»	
1899.....	91302	»	24	516	140	»	13783	275	»	
1900.....	74628	35	1611	99	»	100	5419	1048	»	
1901.....	50323	3225	2594	5586	»	11	46228	653	23	
1902.....	201308	5236	15283	7695	»	»	56703	3916	96	24
1903.....	101622	2085	13279	18822	1210	»	54061	4203	115	54
1904.....	63348	2500	5671	37984	663	37	39498	3262	210	38
1905.....	128456	357	8016	29117	660	458	95960	3638	2290	9
1906.....	153532	1206	3829	12314	10	666	99338	1469	1251	
1907.....	103245	5280	1795	1073	847	217	89660	1552	379	
1908.....	76121	5494	5619	3524	1112	1839	66440	2068	287	
Ialt...	1160337	25556	57931	118102	4642	3328	574507	22084	4651	126

Ialt 2,293,084,343 Pu

Aaret 1908 (anført i Tusinde Pund).

Engelske Palmekager	Franske Jordnød-kager	Fremmed Risaffald	Bomuldsfrø-mel	Diverse Fodermel og -kager	Fremmed Havre	Hvedemel, Rugmel og Byggryn	Svinemel	Fremmed Foderhvede	Hørfrø	Danske Rugklid	Fremmede Ærter
42	129	26	936	6	545	60	12	»	1716	»	»
14	227	2	88	2	37	30	»	»	»	»	»
21	194	5	4	»	98	223	»	»	389	»	»
10	104	125	3	»	30	156	»	»	»	»	»
5	27	416	»	»	69	110	10	»	670	60	»
18	5	2414	»	»	260	80	»	233	»	»	»
1	20	996	»	»	122	60	10	643	404	»	»
20	33	432	»	93	323	136	10	10	»	»	»
25	50	31	407	16	87	35	20	27	»	»	»
6	336	»	»	15	222	80	»	38	»	»	»
2	189	52	»	»	18	72	»	5	»	»	»
4	11	22	630	8	28	70	25	19	»	»	5
168	1325	4521	2068	140	1839	1112	87	975	3179	60	5

= 2,103,100$^{71}/_{100}$ Centner.

896—1908, begge Aar inkl. (anført i Tusinde Pund).

Fremmede Rugklid	Fremmede Hvedeklid	Solsikke-kager	Fremmede Rapskager	Engelske Palmekager	Russiske Hampefrø-kager	Franske Jordnød-kager	Maltspirer, Risaffald	Fremmede Vikker og Ærter	Rapsfrø	Hørfrø	Thomas- og Superfosfat	Fremmed Foderhvede
»	»	90	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	62	67	12	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	1257	269	213	61	»	»	»	»	»	»	»	»
»	2784	649	1354	105	»	»	»	»	»	»	»	»
»	3498	4672	1428	112	»	»	»	10	»	»	»	»
»	3426	11939	1427	185	692	»	»	»	»	»	»	»
80	36463	14943	2349	247	971	5491	46	»	396	2117	»	»
20	14658	16049	1677	171	96	584	18	»	»	100	»	»
»	16532	14547	4205	127	640	1780	43	»	»	11	»	»
»	19816	9375	3849	178	678	922	26	»	»	»	»	»
»	15847	9055	1909	133	723	2307	121	5	»	»	100	»
»	24876	8546	1135	190	645	1777	530	»	»	»	1459	»
»	10044	26026	241	168	1322	1325	4521	5	»	3179	»	975
100	149263	116227	19799	1677	5767	14186	5305	20	396	5407	1559	975

= 22,930,843$^{43}/_{100}$ Centner.

teriseres som rene Forsætligheder, blev af Kontrollen indberettet dels til Landhusholdningsselskabet, hvorfra Sagen gik videre til Landbrugsministeriet, og dels til Grosserer-Societetets Komité, hvorfra den gik til Udenrigsministeriet, som ekspederede den videre til den danske Gesandt i St. Petersborg. Samtidig indberettedes Sagen til Afladeren i Sydrusland gennem dennes herværende Agenter, lige som der blev sendt Prøver og Analyser. Udover dette kunde Kontrollen intet foretage. Der blev rettet endogsaa ret stærke Anker mod Kontrollen, fordi slige Kager overhovedet kunde passere Kontrollen, og selvfølgelig er det uheldigt, naar det sker, men nogen effektiv Maade til at forhindre dette ganske lader sig ikke paavise, thi det siger sig selv, at fra lossende Dampere lader det sig ikke praktisere at undersøge hver enkelt Kage. En saadan Manipulation vilde ganske standse — eller i hvert Fald i saa høj Grad forsinke Losningen, at Kontrol slet ikke vilde blive tilladt om Bord. Skibene vilde ganske simpelt henvise Importørerne til at oplægge Ladningen og derefter sortere Kagerne paa Pakhus. Der er tidligere fundet Salt i Solsikkekager og smaa franske Rapskager, men dog kun i ringe Grad, og som Følge deraf undersøger Kontrollen altid under Arbejdet ved Modtagelsen Kagerne ved at brække enkelte Kager over og i det hele taget ved at have Øjnene aabne. Det beror dog paa Tilfældigheder at faa fat netop i Kager med Salt. Noget andet er det ude paa Gaardene, hvor Kagerne saa at sige vandre enkeltvis fra Haand til Haand. Dér skal nok mulige Skavanker komme frem.

Med Hensyn til de andre Foderstoffer samt Korn, som har passeret Kontrollen 1908, er intet at sige; Kvaliteten har gennemgaaende været god og upaaklagelig.

I Aarets Løb blev udfærdiget 7869 Certifikater, eller 26 pr. Dag, imod 8570 forrige Aar. Der blev foretaget 9831 enkelte Forretninger, eller 33 pr. Dag, imod 11,613 sidste Aar.

Følgende Varer have været dels under Kontrol, dels under Prøvetagning:

Majs	76,121,189	Pund
Hvede	5,494,664	—
Rug	5,619,148	—
Byg	3,523,984	—
Bomuldsfrøkager	66,440,423	—
Bomuldsfrømel	2,067,388	—
Solsikkekager	26,025,612	—
Rapskager	241,065	—
Hampefrøkager	1,322,122	—
Palmekager	168,437	—
Jordnødkager	1,324,650	—
Hvedeklid, fremmede	10,044,802	—
Risaffald	4,521,199	—
Svinemel og andet Fodermel	213,921	—
Havre	1,839,082	—
Hvedemel	596,859	—
Rugsigtemel, tysk	392,000	—
Byggryn, fremmede	122,800	—
Kartoffelmel	5,000	—
Rugklid, danske	60,000	—
Foderærter, fremmede	5,000	—
Foderhvede, fremmed	975,358	—
Hørfrø	3,178,618	—
Græsfrø	6,750	—
Ialt	210,310,071	Pund

eller: 2,103,100 $^{71}/_{100}$ Centner.

Angaaende dette Kvantums Fordeling paa Aarets enkelte Maaneder henvises til Tabel I.

Kontrollen skal, i Lighed med foregaaende Aar, slutte sin Beretning med at udtale, at Kontrollens Arbejde udføres saa samvittighedsfuldt og omhyggeligt som paa nogen Maade mulig, men gør samtidig opmærksom paa, at materielt Ansvar for Uheld, som mulig maatte indsnige sig under det som oftest vanskelige Arbejde, ikke kan paalægges Kontrollen.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 18. December 1908.

(Sluttet fra S. 180.)

Meddelelse om Selskabets Kontrol med Korn- og Foderstoffer i Kjøbenhavns Frihavn i Aaret 1908. Inspektør *James Høyer:* Da jeg paa Selskabets Generalforsamling i Fjor havde den Ære at forelægge en kort Beretning om Kontrollens Virksomhed i 1907 udtalte jeg, at Virksomheden viste en stærk Tilbagegang imod 1906. Men jeg tilføjede, at Tilbagegangen var rent nominel, idet en betydelig mindre Import af Majs og Foderstoffer var den direkte Aarsag. Jeg kunde i Aar indskrænke mig til at gentage, hvad jeg udtalte i Fjor, thi Aaret viser atter Tilbagegang, som atter skyldes den mindre Import og det mindre Forbrug herhjemme. Til Sammenligning skal jeg anføre det kontrollerede Kvantum i Aarene 1906—08 fra Januar til ultimo November.

1906	2,780,000	Ctr.
1907	2,250,000	—
1908	1,900,000	—

At Importen maatte blive forholdsvis lille i Aar, er ikke saa underligt, thi de høje Majspriser og det overhovedet ringere Forbrug af Kraftfoder skulde nødvendigvis hæmme Importen. Hertil kommer de sidste Aars gode Høstudbytte herhjemme, som jo gav Landbruget rigeligt med Foder og som følgelig gjorde det lettere for Landmanden at undvære fremmede Foderstoffer. De Tider, hvor Landbruget kan sælge sit Korn til høje Priser og købe fremmede Foderstoffer til rimelige

Priser, ere desværre rene Undtagelser, og vel knapt nok det. Hvad der imidlertid ogsaa har hæmmet Importen en Del, er hele Aarets abnorme og uhyggelige Karakter, og navnlig have de financielle Forhold hvilet tungt paa Forretningslivet og saa at sige tvunget Bankerne til at indskrænke Kreditten, sikkert til Skade for nogle, men lige saa sikkert ogsaa til Gavn for andre Forhold.

Til Belysning af Importforholdene skal jeg nævne nogle Tal for Aarene 1906—08. Der indførtes til Kjøbenhavn:

	Majs. Tons.	Byg. Tons.	Oliekager. Tons.	Klid. Tons.
1906	186,000	18,000	85,000	25,000
1907	132,000	6,000	88,000	28,000
1908	69,000	11,000	62,000	13,000

Jeg bemærker, at Tallene ere afrundede.

Hermed har jeg ganske kort skitseret Aarsagen til Kontrollens Tilbagegang, og Forholdene bekræfte fuldt ud, hvad jeg tidligere har gjort gældende, at Kontrollens Arbejdsomfang temmelig nøjagtig svinger med Importens og Forbrugets større eller mindre Omfang, hvilket jo ogsaa er ret naturligt.

Jeg vil nu gerne tale lidt om de to vigtigste Foderkager, nemlig Bomuldsfrø- og Solsikkekager.

Bomuldsfrøkagen giver jo ofte Anledning til Klager, fordi den kan være mørk, haard, skalholdig og inficeret med Bomuld. Medens Kontrollen følgelig altid refuserer Kager med Skaller og Bomuld, naar dette unyttige og skadelige Fyld findes udover en vis Grænse, saa er det en ganske anden Sag med de mørke og haarde Kager, fordi netop denne Kage som oftest er af særdeles godt Indhold. Det vilde være ganske umuligt at faa saadanne Kager kasserede gennem Arbitragen.

Jeg har drøftet netop Spørgsmaalet om mørke, haarde, men ellers gode Kager, med flere Provinskøbmænd, thi det er jo særlig disse, som Kontrollen arbejder direkte med, og jeg har fra flere Sider hørt den ret mærkelige Udtalelse, at man lagde mest Vægt paa en lys, porøs Kage. Indholdet kom i anden Række. Med andre Ord, Kagens Udseende gør Udslaget; den lyse, porøse Kage er lettest sælgelig. Ja, skal der dømmes efter en overfladisk Betragtning af Kagen, saa forstaar jeg saa godt, at den Kage, som præsenterer sig smukkest,

og som er lettest at knuse, har de fleste Yndere. Men jeg kan ikke se, at denne Opfattelse er i Kontakt med Landbrugets Interesser; dér maa dog Indholdet være det afgørende! Jeg vil indtrængende anbefale Landbruget, at Kravet om lyse Kager ikke saa absolut stilles i første Række. Den lyse Kage er som Regel mere tør og derfor lettere at knuse end den mørke Kage, der i de fleste Tilfælde har en langt højere Fedtprocent. De gode og indholdsrige Texaskager komme i Aar temmelig mørke frem, og der er ingen Tvivl om, at lyse Kager efterhaanden blive sjældnere, og af denne Grund kunne Landmændene lige saa godt først som sidst forsone sig med den mørkere Farve. Med Hensyn til Haardheden forstaar jeg godt, at der derigennem kan opstaa Vanskeligheder paa Gaardene, men man har jo nu mindre, men kraftige Knusemaskiner, som med forholdsvis Lethed behandle de mest haarde Kager, og det forekommer mig, at Landbruget maatte kunne komme over denne Vanskelighed.

Maaske en af de herværende Repræsentanter for Landbruget kunde ønske at udtale sig om den her omtalte Kage. Jeg skal ganske kort berøre Bomuldsfrømel, som ogsaa var paa Tale i Fjor. Der blev fra særdeles agtet Side udtalt, at man var bange for Melet af Frygt for Forfalskning og navnlig saa en Fare deri, at Melet var billigere end Kager. Jeg tillod mig den Gang at pege paa mine optegnede Noteringer, som viste, at Melet var dyrere end Kager. Jeg havde senere Lejlighed til at konferere med vedkommende Firma, hvis Notering paa Mel skulde have været under Noteringen for Kager. Man oplyste mig om, at paagældende Notering havde været paa Mel fra New Orleans, men paa Kager fra Texas. Vilde man sammenholde Noteringen paa Mel og Kager fra New Orleans, saa var Melet dyrest. Personlig har jeg aldrig i min Praksis truffet paa Melnotering billigere end Kager fra samme Plads. Der er netop i disse Dage handlet om saa vel Kager som Mel fra New Orleans pr. December Afladning hertil, og Melet er betalt med 4 sh. mere end Kager, eller ca. 20 Øre mere pr. 100 Pd. Jeg vender mig derefter til Solsikkekager, hvoraf der jo anvendes ikke smaa Poster her i Landet. Denne Kage nyder med Rette et godt Renommé, skønt den ogsaa er haard, til Tider endogsaa meget haard, og jeg skulde ikke have omtalt den her i Aften, dersom den ikke havde givet

grundig Anledning til Omtale i Aar, en Omtale, som straks syntes farlig for dens fremtidige Renommé. Det var dog kun af forbigaaende Betydning. Sagen var i Korthed følgende: Der blev kontrolleret et Parti Kager fra lossende Damper fra Novorossisk, og Kontrollen fandt Kagen upaaklagelig og gav rent Certifikat. Kagen kom ud i Landet, og kort efter kom der Klage, endogsaa meget alvorlig Klage, over, at der var indblandet Salt i Kagen. Kontrollen fik indsendt Prøver af paagældende Parti, og Prøverne udviste Salt i endog betydelig Grad. Jeg skal her indskyde den Bemærkning, at det dog kun drejede sig om 260 Ctr. af 4000 Ctr. (6.7 pCt.), men alligevel, Kontrollen fik unægtelig en noget ram, jeg kan maaske passende sige en meget salt Smag i Munden ved at blive stillet overfor et saadant Tilfælde. Det var første Gang i Kontrollens lange Virksomhed. Det var dog altid en Trøst!

Resultatet af denne Historie blev, at Kontrollen indberettede Sagen til Landhusholdningsselskabet og Grosserer-Societetets Komité, hvorfra Sagen gik videre henholdsvis til Landbrugs- og Udenrigsministeriet. Endvidere tilskrev Kontrollen vedkommende Afladers Agent her i Byen og sendte Prøver samt Kopier af Analyserne til Rusland.

Nu er Spørgsmaalet, hvorfor indblandes der Salt i disse Kager? Er det for at bringe Vægten op ved Hjælp af et billigt Fyldestof eller er det maaske for at dække over en eller anden Skavank, som Frøet efter Presningen mulig kan have faaet. At Indblandingen kun sker med Forfalskning for Øje, maa vel anses for givet.

Da Sagen kom frem, blev den ogsaa omtalt i Pressen, og fra enkelte Sider endogsaa paa en temmelig alarmerende Maade. Man rettede flere Forespørgsler til mig, men jeg søgte at dæmme lidt op for Rygternes Strøm, thi fordi et mindre Parti af en Ladning findes forfalsket, er der dog ingen Anledning til af den Grund helt at bryde Staven over en ellers god og paalidelig Foderkage. Man begyndte at blive bange ude i Landet, og Importørerne, som paa dette Tidspunkt laa med store Lagre og havde Ladninger svømmende til Danmark, vare lige ved at rette Bebrejdelser mod Kontrollen, fordi der, som man sagde, var lavet et stort Nummer ud af en forholdsvis mindre betydelig Affære.

Skulde Hr. Professor Rørdam kunne udtale nogen Formodning om Grunden til denne Saltindblanding, vilde det sikkert være af Interesse.

Med Hensyn til Majs, da har der ogsaa i Aar været Anledning til Vanskeligheder med Kvaliteten, navnlig fra La Plata. Som Følge af den mindre Import af denne Vare er man dog kommen forholdsvis let derover.

At udtale sig om de kommende Forhold i Retning af Importen af og Priserne paa Majs og Foderstoffer er i Øjeblikket temmelig vanskeligt. Jeg tror ikke paa særlig billige Priser paa Kager. Saa vidt man kan overse, kommer der ikke overvældende mange Kager hertil foreløbig, og da Amerika er fast stemt, tør man ikke vente Nedgang i Priserne. Derimod er der Grund til at tro paa billigere Priser paa Majs, særlig naar La Plata-Afladningerne henad Foraaret komme frem.

Hermed skal jeg tillade mig at afslutte, idet jeg har udtalt mig om, hvad der kan have Interesse her i Aften for Kontrollens Vedkommende.

Professor *Rørdam:* Da der er rettet et Spørgsmaal til mig, vil jeg besvare det kort. Jeg har haft Lejlighed til ved den stillede Forespørgsel at erfare noget om disse Solsikkekager med Salt i. Saa vidt man kan dømme, uden at have haft Kagerne mellem Hænderne, tror jeg, at Saltet er kommet i, fordi Vedkommende derved har villet dække over Kagernes grumme slette Kvalitet. De vare tillige overordentlig harske, og saa tænkte han vel, at han derved kunde faa Køerne til at spise dem; og naar de først vare gaaede i Køerne, var der ingen, der brød sig om det. Det viste sig imidlertid paa Fyn, at Køerne fik Diarrhoe, og derved blev det opdaget. Iøvrigt kan den Methode, direkte at se paa Kagerne, om de indeholde Salt, benyttes ved meget grove Forfalskninger; men man har lette, simple, kemiske Methoder til at paavise, om der f. Eks. er sat Saltlage til, hvad der jo vilde være heldigere end at tilsætte Salt.

Inspektør *Høyer:* Maa jeg til Prof. Rørdam bemærke, at vore Kager vare aldeles bestemt ikke harske; de vare kun salte. Og dernæst: Vi kunne ikke hos os undersøge, om Kagerne ere saltholdige uden ved at se paa dem og smage lidt paa dem. Det gælder jo om at faa losset; hvis vi vilde anstille Forsøg ad kemisk Vej, vilde man sige, at Kontrollen ikke

var paa sin Plads. Jeg véd, at der i Odense og paa Lolland har været andre Ladninger med en betydelig Saltprocent, men næppe saa stor som her, hvor den var ganske forbløffende stor.

B. Meddelelser fra Præsidiet.

Landarbejderudvalget. *Den ledende Præsident:* For et Aars Tid siden tog Landhusholdningsselskabet under Overvejelse, hvad man kunde gøre for at raade Bod paa de vanskelige Arbejderforhold, og man besluttede sig til at nedsætte et Udvalg, der skulde tage Sagen under Overvejelse og derefter fremkomme med en Udtalelse om, hvad der eventuelt kunde gøres. Denne Udtalelse er ogsaa fremkommet og er kommet Landhusholdningsselskabet i Hænde, og dette har derefter nedsat et større Udvalg til Sagens videre Behandling. Men da der endnu ikke foreligger nogen Betænkning fra dette Udvalg, har jeg altsaa kun at gøre opmærksom paa her i al Korthed, hvorledes Sagen staar.

Da ingen ønskede at udtale sig derom, gik man til den følgende Sag.

Prøvestation for Landbrugsmaskiner. Hofjægermester *Friis:* Da Tiden er saa stærkt fremrykket, skal jeg fatte mig i allerstørste Korthed om denne Sag. Der blev for to Aar siden nedsat en Kommission, som bestod af Repræsentanter for Landbrug og Industri, og som tog det Spørgsmaal under Overvejelse, om det ikke kunde være muligt at faa en mere udvidet, mere fyldestgørende og mere gennemgribende Prøve paa Landbrugsmaskiner, støttet ved en fast Prøvestation. Der blev rettet en Forespørgsel fra et Medlem af Kommissionen til Landhusholdningsselskabet, om hvorledes dette vilde stille sig overfor det Spørgsmaal, hvorvidt Landhusholdningsselskabet, hvis der kunde resultere noget af dette Arbejde, vilde være villigt til at opgive sin hidtil gennem en Aarrække udførte Redskabsprøve. Dertil svarede Landhusholdningsselskabet, at det meget gerne vilde opgive sin Virksomhed paa dette Omraade, saafremt der gennem Udvalgets Arbejde kunde komme noget bedre og fyldigere frem i den Retning; og Landhusholdningsselskabet udtalte Ønsket om, at Arbejdet fra Udvalgets Side maatte resultere i en Henstilling til Landbrugs-

ministeriet om, at der maatte blive nedsat en Kommission til at tage dette Spørgsmaal under nøjere Overvejelse. Derefter blev der indsendt et Forslag fra dette Udvalg. Det har været tilsendt Landhusholdningsselskabet til Drøftelse sammen med Repræsentanter fra Forsøgslaboratoriet, ligesom ogsaa de samvirkende Landboforeninger have udtalt sig direkte til Ministeriet om Sagen. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa selve de Forhandlinger, der ere førte, men vil kun sige, at saa vel de samvirkende Landboforeninger som Landhusholdningsselskabet have været enige om at kunne udtale for Ministeriet, at man vilde sætte Pris paa, om Ministeriet vilde gaa til at nedsætte en saadan Kommission, som altsaa nærmere maatte overveje denne Sag. Forskellige Forhold i Landbrugsministeriet have bevirket, at der ikke er taget nogen Bestemmelse om det endnu; det kom jo kort før Ministerskiftet fandt Sted. Der har altsaa ikke været Lejlighed for den afgaaede Minister til at tage Stilling til det, og den ny Minister har jo ogsaa paa forskellig Vis været optaget hidtil, saa Sagen henligger endnu uafgjort oppe i Landbrugsministeriet. Men forhaabentlig vil det ikke vare længe, inden der kommer en nærmere Bestemmelse fra Ministeriet om, hvorledes det vil stille sig til det Forslag, der er rettet til det.

Konferensraad W. A. Hansens Legat. Kammerherre *Schested:* Jeg skal ligesom min Kollega, da Tiden er endnu mere fremskredet, fatte mig saa kort som muligt. Men jeg maa alligevel for at forklare Sagen gaa en Smule tilbage, helt tilbage til 1787, da Konferensraad Hansen oprettede et Testamente, hvori han skrev, at »naar min Kone og Børn ere døde, indstiller jeg til Hans Kongl. Majsts. allernaadigste Velbehag, om ikke Renterne af denne liden Capital — det var 6000 Rdlr. — maatte stedse, saa længe vor Jords Klode og Danmark og Norge er til, anvendes til Præmier, Opmuntringer og Understøttelser for nyttige Anlæg og Foretagender udi 1. Færøe, 2. Finmarken, 3. Island og 4. Grønland, saaledes, at de i de første 5 eller 10 Aar kom Færøe alene til Nytte, i de næste 5 eller 10 Aar Finmarken, i de næste 5 eller 10 Aar Island, og endelig i de næste 5 eller 10 Aar Grønland til Nytte, og at man saa begyndte paa Færøe igen og gik bestandig frem i samme Orden, med mindre man tilsidst kom saa vidt (som

næppe er at formode), at et af disse Lande ingen videre Opmuntring behøved«. Dette Testamente legerede altsaa 12,000 Kr. til disse meget nyttige Formaal; og Hans Majestæt Kongen gav Landhusholdningsselskabet Ordre til at administrere dette Fond. I 1818 døde baade Kone og Børn, eller om de just ikke alle døde netop det Aar, vare de i alt Fald døde den Gang, og saa gik Kapitalen over til Landhusholdningsselskabet. Man begyndte at uddele; paa det Tidspunkt hørte Finmarken ikke mere til Danmarks Rige, og man gik den Gang saa letsindigt til Værks ikke at uddele noget til Finmarken, men indskrænkede sig til Færøerne, Island og Grønland. Fra Norges Side blev der allerede den Gang gjort Indsigelse imod det, men det førte ikke til noget Resultat. Men nu, da Norge er adskilt fra Sverige og maaske har foretaget forskellige Undersøgelser om Forhold, vedrørende deres finansielle Status, er der fra Norge sket en Henvendelse her til Danmark, om denne Sag ikke maatte blive taget op til nærmere Forhandling. Det er sket ved en Forhandling mellem den norske Gesandt i Kjøbenhavn og Landhusholdningsselskabet, og Resultatet af Forhandlingen er blevet en Overenskomst, hvorefter Landhusholdningsselskabet udtaler, at man gerne imødekommer det af den kgl. norske Regering fremsatte Ønske om, at Finmarken fremtidig skal nyde Renten af det under Selskabet hørende Konferensraad Hansens Legat paa Omgang med Færøerne, Island og Grønland til Anvendelse i Overensstemmelse med Bestemmelserne i Legatets Fundats. Paa den anden Side frafalder den kgl. norske Regering ethvert Krav for Tiden fra 1818 indtil nu. Der fastsættes visse nærmere Regler for, hvorledes Finmarken indtræder i denne efter Fundatsen fastsatte Ordensfølge, og at det bliver »Selskabet for Norges Vel«, som modtager Legatets Renter i de Perioder, i hvilke Legatet tilfalder Finmarken til Anvendelse til Gavn for Finnerne, og endelig, at efter hver Periode vil Selskabet tilsende Landhusholdningsselskabet Regnskab for Anvendelsen. — Saaledes er den Sag bragt til Ende ved en, som jeg tror, tilfredsstillende Ordning saa vel for Landhusholdningsselskabet som for Norge.

C. Forslag fra Landbrugslærer A. P. Jacobsen, Dalum,

om, at Landhusholdningsselskabet medvirker ved unge Landmænds Anbringelse paa gode Læresteder i Udlandet.

Landbrugslærer *Jacobsen:* Som d'Hrr. véd, er der i de senere Aar en stigende Trang hos unge Landmænd til at faa et Ophold i Udlandet, i Reglen et Ophold paa ½ Aars Varighed; og det er vel i Erkendelse af det nyttige deri, at Landbrugsministeriet har bevilget Penge i dette Øjemed. Denne Bevilling har medført, at Tallet paa dem, som ønske at komme ud, er stærkt stigende. Samtidig har der vist sig en Vanskelighed; det er ikke let for de unge Landmænd at finde sig en god Plads i Udlandet, som de kunne rejse til, og de have ikke Dristighed til at rejse ud helt paa Lykke og Fromme, og det vilde heller ikke være heldigt. Denne Vanskelighed føles ret stærkt paa Landbrugsskolerne, fordi der er mange Elever netop derfra, som ønske at komme ud; de henvende sig til Landbrugslærere, som have rejst lidt ude, og det lykkes gerne at finde et eller andet Sted at sende dem hen; men Sikkerheden for, at det er det bedste Sted, er jo meget lille. Sammenligne vi dette med, hvad et Land som Finland gør for de unge Mennesker, det sender herned, er Forskellen stor. Den Mand, som staar for disse Udrejser fra Finland, har Bekendtskaber hernede i massevis; han har direkte Forbindelse med de Steder, hvor han sender sine Elever hen. De komme herned paa den Betingelse, at de skulle have Kost og Ophold, ingen Løn, men godt med Arbejde. Saa skulle de have 8 Dages Ferie, og da kommer vedkommende Leder af disse Udrejser selv herned og rejser rundt med dem. Noget tilsvarende kunde der vel ikke gøres fra Danmark overfor de forholdsvis faa Stykker, der rejse til andre Lande, især fordi de rejse saa spredt; men noget kunde der være Grund til at gøre. Jeg kan ikke lade være at meddele, at jeg ofte talte med afdøde Forstander Jørgen Petersen om det Spørgsmaal, og at han altid bemærkede, at der var Grund til at bede Landhusholdningsselskabet tage denne Opgave op; det var derved jeg følte næsten nogen Forpligtelse til at komme frem med det her. Hvis nu Landhusholdningsselskabet tager denne Opgave op paa Virksomhedsplanen, bliver det næste Spørgsmaal, hvorledes den skal gribes an; og det maa maaske være mig tilladt

allerede paa dette Tidspunkt at sige et Par Ord om, hvorledes jeg havde tænkt mig det. Det forekommer mig, at der er to Maader at vælge imellem: Enten den, at sende en habil Mand ud til de Steder, hvor man nærmest tænker sig, at Folk rejse hen, for direkte at komme i Forbindelse med Lærestederne; det vilde vel være den bedste Maade, men tillige den dyreste. Det vilde vare nogen Tid, inden der kunde skaffes saadanne Forbindelser, og det vilde være særlig vanskeligt, fordi de unge Landmænd i Danmark rejse til forskellige Lande; og det vilde man vel ikke modarbejde, tværtimod. Til Tider rejse de mest til Tyskland, til andre Tider til England; men man maatte ikke glemme de nordiske Lande, Norge, Sverige og Finland. Den Tid er vel ikke saa fjærn, da de ville søge over til Amerika, og det vilde blive meget omstændeligt at have en Mand derovre, der havde været omkring og søgt Forbindelser. Den anden Maade, det kunde tages op paa, var ad den skriftlige Vej, at Landhusholdningsselskabet med sit store Bekendtskab i Udlandet henvendte sig til Landbrugsorganisationer i Udlandet og af disse fik udpeget passende Steder og satte sig i direkte Forbindelse med dem. Paa den anden Side kunde de unge Landmænd, der søge Plads i Udlandet, henvende sig til Landhusholdningsselskabet; dette blev saaledes et Mellemled mellem de Pladssøgende og Lærestederne. Denne sidste Vej forekommer mig at være let fremkommelig, da der netop i Landhusholdningsselskabet staar Kræfter til Raadighed, som kunne magte denne Opgave; og jeg kunde tænke mig, at den med Tiden kunde føre til den første, idet der efterhaanden blev lidt mere personligt Kendskab til de forskellige Steder; det kunde blive en Begyndelse, og der kunde indvindes Erfaring. I Fald Landhusholdningsselskabet nu ønsker eller er villigt til at tage fat paa denne Sag, kunde jeg tænke mig yderligere, at det var umuligt at faa det forhandlet færdigt her i Aften, hvorledes det skulde gribes an, og at det derfor blev nødvendigt at nedsætte et Udvalg paa nogle faa Medlemmer til nærmere at planlægge Sagen; men da vil jeg henstille, at den bliver taget saaledes op, at man eventuelt allerede kunde begynde i Aar. Landhusholdningsselskabet har i Forvejen mange Forbindelser rundt omkring, saa at unge Landmænd, der indsende Anmodning, undertegnet enten af en Landboforenings Formand eller af en Forstander for en Landbrugsskole,

kunde faa Svar herfra og modtage de Oplysninger, der stod til Raadighed. Dermed paatog Landhusholdningsselskabet sig jo ingen Garanti for, at det just blev de bedste Pladser.

Kammerherre *Bech:* En ganske lignende Tanke har været fremme paa jysk Delegeretmøde for nylig. Det blev overladt til Bestyrelsen at undersøge Sagen; der nedsattes et Udvalg bestaaende af Plantør Pinholt og Statskonsulent Fr. Hansen, og det blev overdraget dette Udvalg at arbejde videre paa denne Sag. Vi have endnu ikke haft Møde om det, men det vil sikkert ikke vare længe, inden det kommer saa vidt. Jeg tror, for saa vidt det kommer til at staa til mig — og jeg antager, at de andre ville være enige med mig heri — at hvis vi kunde faa et Samarbejde med Landhusholdningsselskabet paa det Spørgsmaal, vilde vi sætte Pris derpaa. Hvis dette Spørgsmaal ikke var rejst fra jysk Side, vilde vi have overladt det til Landhusholdningsselskabet alene; men naar det er kommet frem hos os, maa d'Hrr. tro, at det kun er fordi der er Grund dertil, nemlig fordi Vestjyderne mere føle den engelske Luft komme til sig end den Syd fra. Da vi have Mandat til at gøre alt for Sagen, hvad vi kunne, ser jeg intet naturligere, end at vi arbejde sammen, og paa vort Bestyrelsesmøde i Dag tror jeg heller ikke, det mødte nogen Modstand.

Sekretær *Hertel:* Siden Hr. Jacobsen for ca. en Maaneds Tid siden sendte sit Forslag til Landhusholdningsselskabet, har dette overvejet, hvorledes den Sag skulde ordnes, navnlig ogsaa Muligheden af, at Selskabet ved at sætte sig i Forbindelse med Landbrugsorganisationer i England, Skotland og Tyskland kunde faa et Samarbejde i Gang. Det første Skridt, vi gjorde, var, at Selskabet henvendte sig til Konsulenterne Harald Faber i London og Arup i Tyskland og spurgte dem, om de ikke med deres Kendskab til engelske og tyske Forhold kunde sige os, om de troede det kunde nytte noget, at vi henvendte os til brittiske eller tyske Landbrugsorganisationer om denne Sag. Men de svarede begge Nej. Faber siger: Det kan næppe nytte at henvende sig til engelske Landbrugsorganisationer derom; en saadan Henvendelse vilde gaa lige i Papirkurven — ja, det stod der nu ikke i Brevet, men det var Meningen. Derimod kunde Faber tænke sig Muligheden af at forsøge med de skotske Landbrugsorganisationer, og at det maaske kunde frugte, idet der i Skotland er stærke

Ønsker fremme om at sende det mindre Landbrugs Repræsentanter herover til Danmark, for at de kunne sætte sig ind i det danske Husmandsbrug; og Faber tænkte sig saa Muligheden af, naar vi henvendte os til de skotske Landbrugsorganisationer, at de vilde være os behjælpelige mod, at deres small holders — der svare til vore Husmænd — kunde blive anbragte her som Arbejdere. Arup svarede, at han troede, at de tyske Landbrugsorganisationer, der ikke havde beskæftiget sig med unge Landmænds Uddannelse, vilde svare Nej. Begge mente imidlertid, at Sagen fortjente Overvejelse, og at det vilde være muligt ad privat Vej at udvide de Stier, man hidtil har betraadt. Vi have derefter konfereret med den tyske Landbrugsattaché, Dr. Holmann, om Sagen. Paa mit Spørgsmaal til ham: »Tror De, at en Henvendelse fra os til tyske Landbrugsselskaber vilde gavne,« svarede han, at de vilde gribe Sagen med Kyshaand. Men: Bordet fanger! Saa vilde de tyske Organisationer samtidig fordre, at Selskabet skulde hjælpe dem til at faa unge tyske Landmænd anbragte heroppe! Nu har, sagde Dr. Holmann, det danske Landbrug faaet Ry for at være et af de første, og i det Øjeblik, det blev bekendt i Tyskland, at de kunde komme herop og lære noget, vilde de melde sig i hundredevis. Efter dette synes jeg ikke, det lyder særlig opmuntrende, at vi skulle sætte os i Forbindelse med tyske Landbrugsorganisationer. Jeg maa maaske tillade mig at meddele, at Sagen var for paa Selskabets Bestyrelsesmøde, og at Bestyrelsen lige saa vel som Præsidiet, da det behandlede Sagen, stillede sig velvilligt; men det mente ikke, at Sagen kunde gaa ind paa Virksomhedsplanen for i Aar. Sagen trænger til nøje Drøftelse og Gennemtænkning, inden den kan føres ud i Livet. Jeg tror ikke, Hr. Jacobsen faar Sagen saa hurtigt gennemført, at vi allerede skulde kunne tage den op i 1909. Mon der ikke var noget i, at Sagen foreløbig kom til Overvejelse i Selskabet, og at man saa til næste Aar tog den op paany, eventuelt sammen med den jyske Fællesforening, og at den saa eventuelt næste Aar kom ind paa Selskabets Virksomhedsplan?

Landbrugslærer *Jacobsen:* Jeg maa takke for den velvillige Modtagelse og forstaar nok nu, at for i Aar kan det ikke lykkes. Men Sekretærens Oplysning om, at der er søgt Henvendelse til Skotland, England og Tyskland, kan ikke lade

være at fremkalde hos mig en Paamindelse om, at der er andre Lande, som ikke bør glemmes, naar denne Sag tages op, det er de nordiske. Det er jo ikke i første Linie for at lære noget, de direkte kunne faa Nytte af, naar de komme hjem, at vore unge Landmænd rejse ud, i hvert Fald ikke alene af den Grund, men fuldt saa meget af Hensyn til den personlige Udvikling, det giver dem, at de komme ud omkring. Det giver dem større Horisont, end de hidtil havde, og det kunne de fuldt saa godt opnaa ved at komme til de nordiske Lande som til de andre, især da Sproget dér tidt lægger saa store Hindringer i Vejen, at det formindsker Udbyttet af Opholdet i de førstnævnte Lande.

Sekretær *Hertel:* Selvfølgelig er der meget i det Synspunkt, Hr. Jacobsen nu fremdrog, at det gælder om at udvide Horisonten. Men jeg tror, der er et Fingerpeg om, hvor Strømmen vil gaa hen, i de ca. 100 Ansøgninger, der indkomme hvert Aar om Bevillingen til Rejser til unge Mennesker, der midlertidig søge Arbejde ved Landbrug i Udlandet. I disse Ansøgninger se vi paa første Haand, hvor de ville hen, og jeg kan sige, at for hver en, der vil til Norge eller Sverige, er der Halvtreds, der vil Syd eller Vest paa. Det bliver alligevel til England og Tyskland, Strømmen vil gaa.

Forpagter *Bille:* Jeg vil ogsaa meget gerne anmode Præsidiet om at tage den Sag op snarest muligt. Jeg er aldeles sikker paa, at der er Steder, hvor unge danske Landmænd kunne komme i Lære i Skotland. Jeg var i Sommer derovre med Landbrugskandidatforeningen; vi saa Landbruget derovre. Skotterne viste os den største Velvillie og Imødekommen; det var noget helt andet end den Maade, vi bleve behandlede paa i England; selv om den ogsaa var yderst elskværdig, var der dog et mere kammeratligt Forhold mellem Skotterne og os. Jeg tror, at hvis man henvendte sig til Generalkonsul *Berry,* Edinburgh, eller Mr. *Hope,* Præsident for det skotske Landbrugskammer, vilde de stille sig yderst velvilligt m. H. t. at hjælpe os til Læresteder. En Ting kan man lære i Skotland, det er at holde rene Marker; og det kan være gavnligt for de unge Mennesker. Det vilde være et godt Resultat. Jeg vil anbefale at henvende sig til Generalkonsul Berry eller Mr. Hope.

D. Forslag fra Præsidiet.

Virksomhedsplan for Aaret 1909—1910. Budget for Aaret 1909—1910. Kasserer *Larsen:* M. H. t. Virksomhedsplanen for næste Finansaar er der omdelt et Bilag paa d'Hrr.s Pladser. Der er ingen Forandring foretaget fra indeværende Finansaar, saa der er maaske ingen Anledning til at gaa den igennem.

M. H. t. Budgettet er der nogle enkelte Forandringer fra det for indeværende Aar gældende Budget; men de ere meget faa og temmelig smaa. For Gældens Vedkommende er Opstillingen lidt anderledes end forrige Aar; det er for Oversigtens Skyld, at de fingerede Kassebeholdninger, som hidtil have staaet opførte, nu ere strøgne. Iøvrigt er der kun en Forandring paa Post 9 under Udgifter vedrørende Selskabets ordinære Virksomhed, idet der for indeværende Aar var budgetteret 4100 Kr. til Mælkeribruget, men for næste Aar kun budgetteres 3700 Kr.; Beløbet nedsættes altsaa med 400 Kr.; efter de Erfaringer, der ere indvundne sidste Aar, mener man at kunne nøjes med det Beløb, idet man forventer, at Konsulent Ellbrecht vil kunne spare de 400 Kr. paa sine Rejser. Dernæst er der en lille Forandring under Post 20: Lønninger og Enkeunderstøttelser, hvortil der i Aar var budgetteret 9980 Kr., men for næste Aar kun sættes 9960 Kr., altsaa 20 Kr. mindre. Det hidrører fra, at Bud Andersens Enkes Pension er nedsat efter de Regler, som gælde for Pensioneringen; hendes Pension var for indeværende Aar 170 Kr. og bliver for næste Aar 150 Kr., idet hendes Børn nu ere voksede til, saa at hendes Pension gaar ned med dette Beløb, 20 Kr. Det vil endvidere ses, at man paa dette Budget forventer at kunne afskrive 1050 Kr. paa Selskabets Gæld. I sidste Afdeling af Budgettet er der ingen Forandring fra i Fjor. Hele Budgettet balancerer med 93,031 Kr.

Den ledende Præsident: Jeg véd ikke, om nogen har noget at bemærke om disse Poster? Hvis ingen ønsker at udtale sig, vil jeg udbede mig Approbation paa saa vel Virksomhedsplanen som Budgettet. (Ophold.) Da ingen har noget derimod at indvende, er altsaa begge Dele vedtagne. Hermed skal jeg slutte Mødet.

Kapitelstakster for 1908.

(Statistiske Meddelelser. Fjerde Række. 29. Binds 3. Hefte.)

	Rug pr. Td.		Byg pr. Td.		Havre pr. Td.		Hvede pr. Td.		Hvide Ærter pr. Td.		Graa Ærter pr. Td.		Boghvede pr. Td.		Bog-hvedegryn pr. Td.		Smør		Flæsk pr. Pd.		Honning pr. Pot	
	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
Sjællands Stift (Bornholm undt.)	11	19	11	32	7	30																
Møen	..	..	..	..	..	..	13	32	14	08	13	13					pr.	Pd.				
Bornholm	10	90	11	50	7	09	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	0	97				
Fyns Stift	11	49	11	66	7	27																
Lolland-Falsters Stift:																						
forrige Halsted Amt	11	49	12	07	7	22	13	66	13	11	12	59										
forrige Maribo Klosters og Aalholm Amter	11	40	11	85	7	37	13	55	13	94	13	33										
forrige Nykøbing Amt	11	45	12	03	7	47	13	85	13	69	13	10										
Aalborg Stift:																						
Vendsyssel og Han-Herrederne	11	60	10	77	7	35																
Thy og Morsø	11	51	10	51	7	17																
Viborg Stift	11	57	10	86	7	07											pr.	Td.*)				
Aarhus Stift	11	41	11	33	7	14	..	..	..	..	..	..	..	..	23	81	225	03				
Ribe Stift:																	pr.	Pd.				
Ribe Amt	12	49	11	30	8	02	..	..	..	..	..	..	11	74	..	..	1	03	0	52	1	24
Vejle Amt	11	66	11	60	7	45	..	..	..	..	..	..	12	00	..	..	1	03	0	55	1	08
Ringkøbing Amt	12	09	10	85	7	80	..	..	..	..	..	..	12	48	..	..	1	01	0	49	1	11
																	pr.	Pd.				
I Gennemsnit for hele Landet	11	56	11	36	7	36	13	60	13	71	13	04	12	07	23	81	1	01	0	52	1	14
- — - 1907	13	29	11	59	7	94	15	07	14	03	13	36	12	78	26	15	1	02	0	53	1	31
- — - de sidste 10 Aar	10	74	10	16	7	29	12	08	12	66	11	95	10	57	22	03	0	99	0	51	1	04

*) 1 Td. Smør à 224 Pd.

Udkomne Bøger.

Om Kreatur-Forsikring i Almindelighed samt Meddelelser om Kreatur-Forsikrings-Foreningen for Kongeriget Danmark, udgivet i Anledning af 50 Aars Dagen for Foreningen den 28. Januar 1909. Af *V. Cramer.* 151 Sider. (Kjøbenh.)

Mælkens Afregning. Af *Johannes Kyed.* 3. Oplag. 24 Sider. 25 Øre. (Andelsbogtrykkeriet. Odense.)

Stambog over Tyre af rød dansk Malkerace. XII. Stbg. Nr. 635—709. Af *Peter August Mørkeberg.* Udgivet af De samv. d. Landboforeningers Forretningsudvalg. 200 Sider. 2 Kr. (Odense.)

Kaalbroksvampen. Af *F. Kølpin Ravn.* 3. Beretning fra De samv. danske Landboforeningers plantepatologiske Forsøgsvirksomhed. (Særtryk af Tidsskrift for Landbrugets Planteavl.) 93 Sider. 1 Kr. 25 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Udbytteforsøg med varmvandsbehandlet seksradet Byg i Sommeren 1908. Af *M. L. Mortensen.* 4. Beretning fra De samv. danske Landboforeningers plantepatologiske Forsøgsvirksomhed. (Særtryk af Tidsskrift for Landbrugets Planteavl.) 10 Sider. 25 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Lærebog i Planteavl for Folkeskoler paa Landet. Med 27 Figurer. Af *Anton Christensen.* Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 82 Sider. 50 Øre stift indheftet. (Kjøbenh.)

Praktisk Vejledning i Hesteavl. Af *Carl Nielsen.* Med 20 Hesteportrætter. 127 Sider. 2 Kr. 50 Øre. (Milo'ske Boghandels Forlag. Odense.)

Kort Vejledning i Frugthave-Dyrkning. Af *A. Zeiner-Lassen.* 46 Sider. — Skriftet er ikke i Boghandelen, men sælges til Foreninger, Landbrugsskoler og lign. for 15 Kr. pr. 100 Stkr. fra H. Meyers Bogtrykkeri, Hestemøllestræde 6. (Kjøbenh.)

Landbrugets Kulturplanter. Af *K. Hansen* og *Chr. Christensen.* 7. gennemsete Udgave. 216 Sider. 3 Kr. 20 Øre indb. (August Bangs Boghandel. Kjøbenh.)

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliothek*).

Forøgelse i November 1908.

Baashuus-Jessen, J.: Undersøgelser angaaende kastanjeforholdet hos vestlandsheste. Analogier mellem muldyr og vestlandsheste. Kristiania 1908.

Cotton, J. S.: The improvement of mountain meadows. Wash. 1908.

Haywood, J. K., Warner, H. J., Howard, B. J.: Commercial feeding stuffs of the United States: Their chemical and microscopical examination. Washington 1908.

Heald, F. D.: Bunt, or stinking smut of wheat. Lincoln 1908.

Knapp, S. A.: Demonstration work in cooperation with southern fasmers. Washington 1908.

Lane, Clar. B.: Medical milk commissions and the production of certified milk in the United States. Washington 1908.

Montgomery, E. G.: Cultivation of small grains. The use of the fanning mill for selecting seed wheat and seed oats. Lincoln 1908.

Nielsen, H. T.: Cowpeas. Washington 1908.

Patten, H. E. and *Gallagher, F. E.:* Absorption of vapors and gases by soils. Washington 1908.

Snyder, W. P. and *Burnett, E. A.:* Growing cattle in western Nebraska. Lincoln 1908.

Townsend, C. O.: Curley-top, a disease of the sugar beet. Wash. 1908.

Bör man producera smöret i form af fet eller mager mjölk? Et meningsutbyte i Tidskrift f. Landtmän år 1887. (Utg. af *K. Åkerberg.*) Mariestad 1908.

Canada's fortile northland. A glimpse of the enormous resources of part of the unexplored regions of the dominion. Evidence heard before a select committee of the Senate of Canada, and the report based thereon. Ed. by *E. J. Chambers.* Publ. under the direction of R. E. Young. Ottawa 1908.

---

*) Landmænd og Personer uden for Kjøbenhavn ville som Regel kunne faa Bøger tilsendte direkte fra Bibliotheket mod Indsendelse af Kvittering (1 for hvert Skrift) og mod Betaling af Bibliothekets Udlæg til Frimærker samtidig med Tilbagesendelsen, som maa finde Sted i forsvarlig Indpakning inden 1 Maaned efter Laanet.

Vor Osteproduktion- og Eksport.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
den 3. Februar 1909
af Statskonsulent *N. Hørlyck*.

Gaa vi ca. 25 Aar tilbage i Tiden, træffe vi det vigtigste Vendepunkt i dansk Mejerihistorie, idet Centrifugen giver Betingelser for Oprettelsen af vore mange Andelsmejerier. Men Forholdene bleve ulige udnyttede for Smør og Ost og vare vel heller ikke ganske lige for vore to vigtigste Mejeriprodukter.

Til at begynde med var man langt fra klar over, hvor mægtig en Betydning Andelsmejeridriften vilde faa for Smørproduktionen, ligesom man næppe heller var klar over, hvor uheldig den samme Driftsmaade skulde blive for Osten — nu ses imidlertid begge Dele klart, og man forstaar, hvorfor det maatte gaa saaledes. For Smørrets Vedkommende var det før Fællesdriftens Dage saaledes, at det kun var paa Herregaardene, man i al Almindelighed kunde lave et fint og holdbart Produkt. Af Mælken fra mindre Ejendomme blev Produktet uensartet og gennemgaaende daarligt. Mælken maatte ofte staa til Flødeafsætning paa uheldige Steder, Fløden maatte samles fra mange Dages Mælk, og Syrningen af denne Fløde blev meget tilfældig og i høj Grad uensartet.

Centrifugen gjorde det muligt at samle Mælken fra alle Ejendomme uanset Størrelsen og tilendebringe Skumningen paa en Dag, og Syrningen kunde paabegyndes straks. Og heri ligger da den mægtige Udviklingsmulighed,

der sammen med Pasteuriseringens Indførelse og Brugen af Renkultur ved Syrningen paa Smørproduktionens Omraade har bragt os frem med mægtige Skridt. Saa stor og betydningsfuld var denne Forandring i Driftsmaaden, at det saa langt fra syntes at skade, at der paa de aller fleste af de mange ny Andelsmejerier nødvendigvis maatte antages uøvede Folk, hvis Uddannelse var saa kort, at den virkelige Læretid først kan siges at være begyndt samtidig med, at Manden tiltraadte sin Plads som Leder af det ny Foretagende.

For Ostens Vedkommende var der langt fra de samme Udviklingsmuligheder; thi den var forud for Fællesdriftens Indførelse ingenlunde af slet Kvalitet, den var i hvert Fald ikke saa slet, at den ikke kunde blive langt daarligere — og saaledes gik det da ogsaa. Af Grundene hertil vil jeg særlig fremhæve tre:

1. Centrifugen berøvede Skummetmælken endnu mere af Fedtet.

2. De uøvede Mejerifolk havde ofte slet ingen Uddannelse i Osteproduktion.

3. Mejerierne indrettedes uden ordentlige Ostelokaler.

Disse ere de væsentlige Ulemper, og at det maatte gaa stærkt ud over Osteproduktionen, er let forstaaeligt. Der skulde gaa mange Aar, hvor Osten var fuldstændig Stedbarn, og først i de senere Aar begynder Osten — hvor ringe Betydning den end maa siges at have i Forhold til Smørret — at samle mere Interesse om sig, fordi man ser, at der er mange Udviklingsmuligheder, som let lade sig udnytte, og som give rigeligt Vederlag for Arbejdet.

Det er ikke uden Interesse at undersøge nærmere, hvad man ved om Ostens Kvalitet før og efter Driftsmaadens Forandring for et kvart Aarhundrede siden, samt hvorledes Forholdene have udviklet sig op til vore Dage.

Jeg sagde før, at Osten før Fællesdriftens Indførelse ingenlunde var af gennemgaaende slet Kvalitet; men iøv-

rigt er det vel næppe muligt at danne sig en begrundet Mening om, hvorledes Kvaliteten den Gang var i Sammenligning med nu; thi selv den, der endnu erindrer Ostens Kvalitet for 30—40 Aar tilbage i Tiden, vil vist have vanskeligt ved at drage en retfærdig Sammenligning.

Gennemgaar man Fagliteraturen fra den Tid, faar man imidlertid Indtryk af, at Osten spiller en ikke ringe Rolle; den omtales i Aarsberetninger og de mere specielle Mejeriberetninger, og selv om der nu og da klages over dens Kvalitet, betales den ofte med ret høje Priser: 22, 23, 24 Øre pr. Pd. for Ost af Skummetmælk er ikke ualmindelig, og endnu højere Priser ses opgivet, og Opmærksomheden er ret stærkt rettet mod Osteproduktionens Forbedring. Særlig i Aaret 1876 synes man at være stærkt oppe for Ostespørgsmaalet i Forbindelse med den da herskende Produktion af »sødt Smør«. — I Aarsberetningen skriver *J. C. la Cour* i »Tidsskrift for Landøkonomi« blandt andet: »Aaret 1876 vil formentlig komme til at danne et Vendepunkt i Danmarks Osteproduktion. Ved Aarets Begyndelse dannede sig et Selskab for at lette Udførselen af danske Ost. Ved Udstillingen i Aarhus 9. Februar udstilledes for første Gang Ost af Mælk efter 12 Timers Skumning; og allerede 9. Marts udstedtes Indbydelse til en Udstilling af Eksportost i Kjøbenhavn, som da afholdtes den 12. Juli, og inden Aarets Udgang — den 15. December — afholdtes en ny Udstilling af samme Art sammesteds, der vidnede om, at Tilvirkningen af Eksportost havde gjort store Fremskridt i de mellemliggende 6 Maaneder, hvilket maa styrke Haabet om, at de mange og store Vanskeligheder, Ostetilvirkningen, som den mest forsømte Del af Mejeridriften, har at kæmpe med, i en ikke fjærn Fremtid vil kunne læmpes eller hæves, saa at den urimelige Beskyttelsestold, i Læ af hvilken en bedre Ostetilvirkning nu skal vokse frem, ikke længere vil være nødvendig, men at Osten ogsaa uden denne kan blive en kraftig Støtte for Mejeridriften.« — Grosserer *Busck* nævnes særlig som den, hvis varme Interesse for Mejeri-

driften i sin Helhed ogsaa virker stærkt frugtbringende paa Ostetilvirkningen.

Man ser heraf, at Ostetilvirkningen trods det, at Prisen paa Ost i hvert Fald til Tider er høj, kaldes den mest forsømte Del af Mejeridriften, men man ser tillige, at Interessen for Ostetilvirkningen er varm, og gode Kræfter ere i Bevægelse for at fremhjælpe den. Vel gaar *J. C. la Cours* Haab om at se en fremblomstrende Osteproduktion ikke i Opfyldelse, men Grunden hertil er ikke den, at der gjordes et mindre godt Arbejde, eller at Vejen, man var slaaet ind paa, var fejl. Grunden var alene den, at Centrifugen med et Slag forandrede alle Forhold; thi den Vej, man var slaaet ind paa, synes for en Nutidsbetragtning meget klog og fuldstændig formaalstjenlig, idet man meget rigtigt vilde forbedre Smørret ved en hurtigere Skumning og Syrning. Det var jo nemlig ad samme Vej — om end mere fuldkomment —, at Centrifugen nogle Aar senere gav os de store Fremskridt. Der var kun den Ulempe ved den 12 Timers Skumning, at den gav for fed Skummetmælk; men kunde denne Mælk omsættes i en god Ost, forbedredes baade Smør og Ost samtidig. Ogsaa i vore Dage forbedre vi Osten paa lignende Maade — ikke ved 12 Timers Skumning, men ved at sætte Sødmælk til den renskummede Mælk; vi forringe med andre Ord bagefter Renskumningen af den Mælk, der ønskes anvendt til Ost. Vejen var derfor rigtig nok, og man var sikkert ogsaa med Tiden naaet langt frem; men forinden man naaede ud over Børnesygdommene, var Centrifugen der. Var den ikke kommen, havde Ost og Smør gennem Aarene og Side om Side maattet kæmpe sig frem, og utænkeligt er det ikke, at man i det lange Løb ogsaa paa den Maade var kommen ind paa Fællesdrift; men Centrifugen gjorde Vejen hurtigere og lettere fremkommelig til Gavn for Smørret — men til Skade for Osten.

Samtidig med, at man i ikke ringe Grad forbedrede Osten, forøgede man Produktionen i højere Grad, end Afsætningen tillod, og man ser da ogsaa, at der i Aarene

forud for Andelsmejeriernes Indførelse klages over Overproduktion og deraf følgende smaa Priser.

Først i 80erne rettes dette Forhold noget, idet Priserne — som synes at være meget forskellige i de forskellige Dele af Landet — ingenlunde kunne kaldes lave for nogle Egnes Vedkommende, naar der tages Hensyn til, at den Mælk, som nu anvendes til Osten, er mindre værdifuld for de Mejeriers Vedkommende, som indføre Centrifugen. Vil man undersøge Forholdene gennem de aarlige Mejeriberetninger i Tidsskrift for Landøkonomi, maa mange af de opgivne Priser endog kaldes særdeles gode; men disse Beretninger støtte sig paa Regnskaber fra Herregaarde, og man kan ikke herfra slutte, at de ikke faa Fællesmejerier og de ny Andelsmejerier opnaaede samme gode Priser. I 1880 forøges Eksporten af Ost ikke saa ganske lidt, man mener, det skyldes de mange Fællesmejerier og Eksportosten, og der opgives Priser fra 15 til 25 Øre pr. Pd. Om Prisen skal kaldes mere eller mindre god, afhænger af, hvor meget Mælken er værd til Foder, men selv om der paa Grund af den federe Skummetmælk maa fradrages 3 Øre pr. Pd. for at drage Sammenligning med vore Dage, saa synes den opgivne Ostepris ingenlunde daarlig. Alligevel fremhæves det, at man med de høje Priser paa Svin vil gøre uklogt i at forøge Osteproduktionen. Det følgende Aar gaar Eksporten atter tilbage, og i Mejeriberetningen fremhæves det, at Hjemmeforbruget opgøres til mindst 20 Mill. Pd., medens Eksporten selv i de bedste Aar kun strækker sig op til $^1/_2$ Mill. Pd.

Osteprisen gaar nu Aar for Aar lidt ned, og i alle Beretninger klages over, at Centrifugen ødelægger Osten, kun fremhæves det som et Lyspunkt, at mange af de nyoprettede Andelsmejerier slet ikke lave Ost, men tage Mælken hjem til Foder, og i 1886 advares der for første Gang ligefrem mod at lave Ost, og det hedder blandt andet: »Brug Mælken til Kalve, Føl og Svin. Paa et af Landets mest intensive Landbrug forsøges Skummetmæl-

ken opfodret paa Udsætterkøer. Vil Mejerierne endelig lave Ost, skal de lave en Ost med megen Kærnemælk og Kommen og sælge den frisk, det betaler sig bedre at sælge den for 12—15 Øre pr. Pd. end en 8—12 Maaneder gammel til 18 Øre, navnlig naar den gamle Ost er fyldt med Midder.«

I 1886 meddeles, at en af Tidsskriftets Korrespondenter har forsøgt at opfodre den færdiglagrede Ost paa Svin, men det siges tillige, at Overproduktionen er ophørt, og Lagrene ere ikke overfyldte. Det anbefales atter stærkt at fodre Mælken op; thi flere Korrespondenter meddele, at de ved heldig Sammensætning af Foderet have udnyttet den skummede Mælk i en Øre pr. Pund. Misforholdet synes dog for vore Øjne ikke særlig stort, om de opgivne Priser paa 12, 15 og 18 Øre pr. Pd. Ost ere rigtige; thi disse Priser dække særdeles godt en Pris af en Øre pr. Pd. Skummetmælk. Men Priserne have sikkert til Tider været længere nede, end man ser opgivet, ligesom man heller ikke har været i Stand til at udnytte Vallen paa rette Maade; thi det omtales i Tidsskriftet, at mange Mejerier i den vandknappe Sommer ønskede at ombytte Valle med Vand for at faa noget til at skylle Gulvene med.

Man ser heraf, at Forholdene for Ostens Fremtid vare slette. Centrifugen berøvede Skummetmælken Fedtstoffet, Vallen fik man daarlig udnyttet, og paa de mange ny Andelsmejerier vare Lokalerne for Osten gennemgaaende slette, og de fleste forstod sig enten meget lidt eller slet ikke paa Osteproduktion. Folk maatte vænnes til at fodre Skummetmælken op, og det blev en trang Tid for Osten gennem 80erne og 90erne.

Men Ostesagen faar dog ikke Lov at sejle sin egen Sø eller ligge stille hen, thi allerede i 1888 finder man i »Mælkeritidende« en Redaktionsartikel, som ikke alene er velskreven, men som klart sætter Fingeren paa rette Sted, idet der siges:

1 Pd. Korn = 6 Pd. Skummetmælk = 12 Pd. Valle,

hvilken Sætning fra *Fjords* Forsøg er i høj Grad vej-

ledende og absolut nødvendig at tage med paa Raad, naar det gælder om at afgøre, om det er fordelagtigst at anvende Skummetmælken til Ost eller Foder. I Artiklen gøres det da op, at et Pund Korn koster 4 Øre, og der bruges 16 Pd. Mælk til et Pund færdiglagret Ost.

Foderværdien i 16 Pd. Mælk	$= {}^{16}/_{6} \times 4 =$	10.6	Øre.
Tilbage er ca. 14 Pd. Valle	$= {}^{14}/_{12} \times 4 =$	4.6	Øre.
	Rest:	6.0	Øre,

som er Værdien af Mælkens Ostestof anvendt til Foder, hvortil der maa lægges ca. 1 Øre i Produktionsomkostninger. Men 7 Øre, som 1 Pd. Ost altsaa staar Mejerierne i naar den daværende Kornpris lægges til Grund, er jo en meget lav Pris, og der siges derfor ogsaa: »Mejerierne maa lave Ost, her er stor Fortjeneste, men Osten maa være bedre, saa spises flere i Landet, og en Eksport bliver mulig, og dertil maa vi, hvis vi vil drive det til noget.« I Artiklen omtales endvidere rosende de Forsøg, der tidligere bleve gjorte for at fremstille en Eksportost.

Vejen er her rigtig vist, men der siges tillige, at Osten maa være bedre, og med Forbedringen havde det sine store Vanskeligheder.

I øvrigt findes i samme Aargang en Del indsendte Artikler, der behandle Ostespørgsmaalet, og ejendommeligt for de fleste er, at der anbefales Eksport. Nogle ville lave Sødmælksost om Sommeren, naar Smørret kun koster 80 Øre Pundet. Andre ville have kunstigt Fedtstof sat til Mælken, medens atter andre klage over, at der fremkommer for faa Anvisninger til at lave en god Ost af Mælken, som den er. Der fremkommer dog en Aarsberetning fra Mejeriforsøgsstationen i Kiel, hvori blandt andet findes en udmærket Metode til Fremstilling af Magerost. En enkelt retter en Forespørgsel: Hvad er Grunden til, at Osten svulmer op og revner og derefter flyder ud? Spørgsmaalet besvares af daværende Mejerikonsulent *Sofus Hansen* paa ret fyldestgørende Maade.

I 1889 findes forskellige Artikler om Ost, navnlig om udenlandsk Ost, ligesom Dr. *Johan Olsens* Ostegær omtales som en meget betydningsfuld Sag. En Bestyrer opgiver i en Artikel, at den almindeligst betalte Pris for Ost af Skummetmælk er 10—12 Øre, og vil gerne vide, om det bedst betaler sig at lave Ost eller at fodre Mælken op til den Pris.

I 1890 skriver en Bestyrer en lang Artikelrække, hvori ogsaa Ostespørgsmaalet behandles. Han klager over, at der ikke hver Dag bliver lige megen Mælk tilbage paa Andelsmejerierne, hvorfor Kærnemælkstilsætningen bliver ulige stor: Osten bliver derfor uensartet og er i Almindelighed saaledes, »at den er bedst at konsumere — med de Tænder vi nu har i Danmark —, naar den er reven til Snus paa et Rivejern og gaar under det originale Navn »Fnyseost««.

Man ser tillige, at Trangen til Udstillinger af Ost begynder at vaagne, idet et Medlem ønsker, at »Dansk Mejeristforening« skal sætte sig i Bevægelse for en Udstilling. Han foreslaar, at Osten skal mærkes med Produktionsdato og indsendes til Udstillingen en bestemt Dag. Et Produktionsskema kan da give vigtige Oplysninger. Vi se saaledes allerede nu Grundlaget for de senere Forsøgsostninger. En Udstilling afholdtes samme Aar i December Maaned i Ringe, hvor der udstilles Skummetmælksost over og under 3 Maaneder samt Ost med Tilsætning af Fedtstof. Der fandtes gode Oste iblandt, men en Udstiller fik ikke sit Navn offentliggjort, fordi hans Ost fik Betegnelsen: Ingen Værdi som Handelsvare. Saa vel ved denne Udstilling som ved senere Udstillinger i 1901 i Svendborg og Horsens holdtes Foredrag, og af disse Foredrag fremgaar, at der nok kan laves gode Ost af Skummetmælk, men de fleste ere dog af daarlig Kvalitet, og i flere Artikler siges ubehagelige Ting om den. Udtryk som »sortegraa eller graagule, ildelugtende Centrifugemælksost med tyk, hullet og skiden Skorpe« bruges, eller »man ser ofte Ost af halvfed Mælk, der er bleven noget saa modbydeligt og

væmmeligt, at der hører stor Overvindelse til at røre derved end sige nyde deraf med Velbehag«, hvilket dog ikke udelukker, at der i en anden Artikel — eller maaske den samme — tales om Eksport.

Det bliver saaledes et meget mørkt Billede af vor Osteproduktions Standpunkt paa den Tid, som dog ikke ligger længere tilbage, end vi meget vel huske den. Og for dem, som i første Halvdel af 90erne havde Lejlighed til at komme omkring paa Mejerierne, var det ikke ualmindeligt at træffe meget daarlige Produktioner, paa enkelte Steder maatte man endog saa sent som i 1901 kalde et helt Lager »Vragost«. — Men fra den værste Periode, som antagelig findes i Slutningen af 80erne og Begyndelsen af 90erne, hører man Mand og Mand imellem ofte Tale om, hvorledes hele Produktioner ere blevne tilintetgjorte.

Alle de gode Kræfters Arbejde synes saaledes spildt. Alt, hvad der var blevet virket af forskellige — Professor *Segelcke,* Fru *Hanne Nielsen,* Grosserer *Busck* o. s. v. — paa at indføre udenlandske Ostemetoder paa hjemlig Grund syntes frugtløst, Præmieopgavers Besvarelse, Forsøg og hvad andet, der blev gjort, syntes til ingen Nytte, vor Osteproduktion gled saa langt ned og samlede saa ringe Interesse om sig, som ingen paa Forhaand havde kunnet tænke sig. Det er derfor ogsaa forstaaeligt, at Vendepunktet maatte blive vanskeligt, og at flere Aars Arbejde paa Forbedring nærmest syntes resultatløst. Men resultatløs var Arbejdet ingenlunde, saavel det Arbejde, der blev gjort før Andelsmejeriernes Tid, som det, der blev gjort umiddelbart efter, har været frugtbringende og støttende for de senere Aars Arbejde, som ikke mindst af den Grund krones med Held. Og saa langt ere vi jo i de senere Aar naaet, at endog mange af vore osteproducerende Mejerier formaa at fremstille en baade god og særdeles ensartet Ost ikke alene af den Mælk, hvortil der er sat en større eller mindre Mængde Sødmælk, men tillige af Skummetmælk fra »Verdens mest renskummende

Centrifuger« uden at Osten i særlig Grad synes paavirket af Renskumningen.

Af de Arbejder, der i de senere Aar ere udførte for at fremhjælpe Osteproduktionen, vil jeg fremhæve følgende:

1. Almindelige Udstillinger.
2. Forsøgsostninger (1896).
3. Lagerbedømmelser (1901).
4. En Konsulent for Osteproduktion (Ostningskursus) (1904).
5. En Osteprisstatistik (1906).

De almindelige Udstillinger ere en Fortsættelse af de tidligere Udstillinger, som ere velkendte nok. I de senere Aar ere de holdte i Forbindelse med Bøtteudstillingerne og de store provinsielle Udstillinger. Ved Bøtteudstillingerne holdes ofte Foredrag tillige om Ost, men iøvrigt ere disse Udstillinger ikke undergaaet væsentlige Forandringer gennem Aarenes Løb. Ved de provinsielle Udstillinger udfyldes en Spørgetavle, som giver Oplysning af forskellig Art om Produktionen, og mulig har disse Spørgetavler navnlig tidligere gjort ikke ringe Nytte, da derved ret værdifulde Oplysninger ere spredte mellem samtlige Udstillere. Dog har man aldrig følt sig helt tilfredsstillet ved denne Form, og en bedre fandt man da ogsaa i 1896 i de saakaldte »Forsøgsostninger«, hvor det forlanges, at de Oste, som Deltagerne senere ønske at udstille, laves paa en bestemt Dag og forsynes med et Garantimærke. Herved opnaas, at alle Deltagere komme under mere ens Forhold, og de paa Spørgetavlerne givne Oplysninger ere muligt mere vejledende.

I 1901 begyndte man i Randers Amt noget nyt, som iøvrigt flere Gange var foreslaaet som den eneste rette Form for Bedømmelsen af Ost, uden at man dog havde dristet sig til at gennemføre den: Lagerbedømmelse af Ost.

Der er jo nemlig altid bleven fremført den i høj Grad berettigede Anke mod de almindelige Udstillinger

af Ost, at man meget godt selv paa Steder, hvor Hovedparten af Ostene ere daarlige, kan finde en enkelt god Ost, som sendes til Udstilling. Den Dom, der gives paa Udstillingen, gælder naturligvis kun den enkelte Ost og siger ikke noget om, hvorledes Lageret hjemme paa Mejeriet er. Og kender man tilstrækkeligt til Forholdene omkring paa Mejerierne, kan man jo ogsaa nok se, at lige saa rigtig og vejledende den faldne Dom er for selve Udstillingen, lige saa vrang og vildledende bliver den samme Dom, hvis man tillige lader den gælde for den hele Produktion, som ligger hjemme paa Mejeriet. Man kan hertil sige, at saaledes maa man ikke lade Dommen gaa videre, og det er kun ukyndige, som gøre det — men det gøres af mange, og det er derfor alene af den Grund ønskeligt helt at forlade en saadan Bedømmelse. Men der er endnu tillige en væsentlig Grund: En Dom over den enkelte Ost vil ofte virke søvndyssende i Stedet for æggende, og med disse to vægtige Grunde mod sig skulde man synes, at Bedømmelsen af den enkelte Ost snart maatte forlades. Der er dog allerede gaaet Aar, siden den første Lagerbedømmelse gennemførtes, og endnu vil der muligvis gaa en Tid, før Enkeltostudstillinger helt forsvinde, thi Lagerbedømmelsen tager megen Tid og er derfor vanskelig at gennemføre for mange Mejerier paa en Gang. Aaret efter, at Randers Amt begyndte, gik man tillige i Gang i Aarhus og Hjørring Amter, og med et Antal af ca. 70 Mejerier er Lagerbedømmelsen da gennemført en Gang aarlig siden 1901.

Denne Bedømmelse har gjort stor Nytte paa de jyske Mejerier, og naar Forsøgsostningerne efterhaanden synes at ville gaa mere og mere over til det samme for endelig en Gang at gaa helt over til Lagerbedømmelse, da vil det Arbejde, der gennem en Bedømmelse kan gøres for at retlede Producenterne have naaet sin rette Form.

Gennem flere Aar savnes imidlertid en særlig Konsulent for Ost, idet et virkeligt Arbejde omkring paa Mejerierne kræver mere Tid, end de fungerende Konsulenter

kunne afse, og 1904 ansætter da »Dansk Mejeristforening« en Konsulent alene for Ost. Naar der saaledes er givet en Mand som Opgave udelukkende at ofre sig for denne bestemte Side af Mejeribruget, er det et glædeligt Tegn paa, at man tillige ofrer Ostesagen den fornødne Opmærksomhed, og gennem Mejeribesøg og Ostningskursus er der gjort et godt Arbejde, hvis Spor tydeligt kan ses.

Til sidst skal jeg nævne den Oste-Prisstatistik, som Det kgl. danske Landhusholdningsselskab begyndte i 1906. Ikke fordi jeg mener, at en Prisstatistik direkte formaar at forbedre vor Osteproduktion, men fordi den indirekte kan faa stor Betydning for en sund Udvikling paa dette Omraade.

Vi stode nemlig uden at vide blot tilnærmelsesvis Besked om de Priser, der betaltes for forskellige Slags Ost. At spørge sig frem fra Mejeri til Mejeri er besværligt, og for den, som sjældent spørger, er Vanskeligheden stor. Man kan sige, at den, som har Interesse i Salg af Ost, nok skal sørge for at skaffe sig fornøden Oplysning om Pris. Men let er det ingenlunde, og selv om der kunde være Betænkeligheder ved at gennemføre en Statistik for Ostepriser, som samles fra vidt forskellige Kvaliteter, saa syntes Trangen dog at være til Stede her som i sin Tid overfor Smør, og Sagen førtes igennem. Det er jo absolut ikke Meningen ud af denne Statistik at danne en Notering. Den skal kun tjene som en bedre Vejledning for Mejerierne end den at spørge sig for hos Naboerne.

Havde man ikke vidst det før, maatte man forbavses over, hvor mange Slags Ost vi i Aarenes Løb ere komne til at lave i Danmark. Jeg skal kun henvise til Tabel I, hvor jeg har sammenarbejdet Indberetningerne for 1907 og 08. Medens det naturlige vilde være at samle sig om forskellige Typer af Sødmælksost, synes Bestræbelserne at gaa ud paa at sprede sig over en stor Mængde forskellige Blandingsoste. Fristelsen til denne »spreden sig« er stor. Ethvert Mejeri stræber efter at opnaa det størst mulige Udbytte af Mælken, og gaar f. Eks. en 20 pCt.

Ost godt, Kunden synes om den, og Kvaliteten er god, ja, da kommer naturligt nok Tanken om at skrue Prisen op, hvilket er meget rigtigt. Men er der Vanskelighed ved at faa Prisen højere op, da komme ikke faa Mejerier ind paa den uheldige — man kan vel sige ødelæggende Vej at lave Osten med mindre Sødmælk. Hvis paagældende Handel ikke er sluttet saaledes, at der er stillet Fordring

Tabel I.

1907.

Salg af Ost af forskellig Slags.

Skummetmælk.....			528,830 Pd.	
Sødmælk 15 pCt.	10 pCt. ...	55,501 -		
	12 — ...	16,188 -		
	14 — ...	18,865 -		
	15 — ...	92,053 -		
	16 — ...	2,430 -		185,037
25 pCt.	17 — ...	56,142 -		
	18 — ...	64,520 -		
	20 — ...	83,581 -		
	25 — ...	93,562 -		
	28 — ...	2,724 -		
	30 — ...	848 -		301,377
50 pCt.	40 — ...	15,054 -		
	50 — ...	135,340 -		
	60 — ...	129 -		
	80 — ...	550 -		151,073
Ialt Sødmælk.....			637,487 Pd.	
Ialt Skummetmælk			528,830 -	
			1,166,317 Pd.	

1908.

Salg af Ost af forskellig Slags.

Skummetmælk.....			590,033 Pd.	
Sødmælk 15 pCt.	7 pCt. ...	15,115 -		
	8 — ...	3,745 -		
	10 — ...	41,917 -		
	11 — ...	3,577 -		
	12 — ...	15,064 -		
	15 — ...	13,303 -		
	16 — ...	44,371 -		137,091
25 pCt.	17 — ...	11,980 -		
	18 — ...	7,223 -		
	20 — ...	100,589 -		
	22 — ...	6,863 -		
	23 — ...	2,070 -		
	25 — ...	125,481 -		
	28 — ...	13,457 -		
	30 — ...	2,546 -		270,209
50 pCt.	35 — ...	10,940 -		
	40 — ...	3,500 -		
	42 — ...	840 -		
	45 — ...	7,577 -		
	50 — ...	115,217 -		
	80 — ...	1,534 -		139,609
Ialt Sødmælk.....			546,908 Pd.	
Ialt Skummetmælk			590,033 -	
			1,136,941 Pd.	

Tabel II.

Gennemsnitspriser for Ost (Øre pr. Pd.).

Fra Indberetninger til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Maaned	Aar 1906			Aar 1907			Aar 1908		
	Skummet Mælk	20 pCt.	25 pCt.	Skummet Mælk	20 pCt.	25 pCt.	Skummet Mælk	20 pCt.	25 pCt.
Januar				14.00	25.00	—	17.05	—	29.24
Februar				13.53	24.80	30.22	17.78	26.00	27.26
Marts				13.70	24.84	29.00	18.51	27.00	30.58
April				13.98	26.12	29.20	15.49	26.38	28.20
Maj				13.90	24.23	28.48	16.13	30.00	31.41
Juni	10.94	24.26	27.39	14.01	24.00	29.00	16.11	25.40	33.33
Juli	11.05	24.36	26.17	14.53	24.50	—	16.00	27.32	30.00
August	11.85	23.91	27.89	16.00	25.15	27.50	16.33	27.00	32.23
September	12.00	24.09	27.15	15.53	24.50	29.20	17.67	27.20	31.00
Oktober	13.13	23.78	26.80	16.40	26.26	29.42	18.47	27.06	30.78
November	13.62	24.68	27.95	17.00	—	—	18.34	28.71	31.98
December	13.48	26.00	29.20	18.68	25.00	30.04	17.42	26.00	31.00
Gennemsnit	12.30	24.44	27.51	15.11	24.95	29.12	17.11	27.10	30.60

om og lovet en Ost med en bestemt Mængde Sødmælk, er Maaden lovlig nok, men den er lige ødelæggende for sunde Forhold i saavel Produktion som Handel. Af Tabellen ses, at der laves op til 21 forskellige Blandingsost, og det fremgaar tillige, at det vilde være meget formaalstjenligt, om Mejerierne vilde samle sig om følgende Typer: 15 pCt., 25 pCt., 50 pCt., og der vilde tillige være Grund til i Handel at stille bestemt Fordring om, at Ostens Fedtindhold svarede til den opgivne Type. Dette i Forbindelse med, at der tilstræbtes nogenlunde samme Vægt for Ost af samme Type, vilde hjælpe os et godt Stykke fremad.

Tabel III.

Gennemsnitspriser for Ost

(Øre pr. Pd.).

Aar	Skummet Mælk	20 pCt.	25 pCt.	50 pCt.
1906	12.30	24.44	27.51	40.60
1907	15.11	24.95	29.12	41.01
1908	17.11	27.10	30.60	41.82
Stigning ialt	4.81	2.66	3.09	1.22

I Tabe II ser man en Sammendragning af de Priser, som Mejerierne have opnaaet for tre Slags Ost i 1906, 1907 og 1908. Den første Gennemsnitspris for Skummetmælksost var 10.94, den sidste 17.42. Den stærke Stigning er ikke fuldt ud bleven fulgt af de to Sødmælksost, men ogsaa her er en Stigning. I øvrigt findes i Tabel III en yderligere Sammendragning, hvoraf fremgaar, at Skummetmælksosten i de ca. 3 Aar er stegen 4.81 Øre pr. Pund, 20 pCt. 2.66 Øre, 25 pCt. 3.09 Øre og 50 pCt. 1.22 Øre.

At denne ret stærke Stigning i Ostepriserne har gjort Osteproduktionen lønnende er forstaaeligt, dog maa i denne Forbindelse ikke glemmes, dels hvorledes Mælkens Foderværdi stiller sig, dels Vallens Foderværdi. Vallens Foderværdi er ikke mindst afhængig af, hvorledes den behandles og opbevares, og paa dette Punkt skorter det.

Imidlertid har det sin Interesse noget nær at faa opgjort, hvor stor Fortjenesten efter de opnaaede Priser er ved Osteproduktion i Stedet for at anvende Mælken paa anden Vis, og jeg skal da først tage Skummetmælksosten frem til denne Undersøgelse: Jeg vil da regne med *Fjords* Forholdstal mellem Valle og Skummetmælk: 1 Pd. Skummetmælk = 2 Pd. Valle. Sætter man dernæst den almindelige Pris paa Skummetmælk = 1 Øre pr. Pd. og et Forbrug af 16 Pd. Mælk pr. Pd. Ost, kommer man næppe ret langt uden om de rette Forhold. Muligt er Mælken i Øjeblikket lidt mere værd end 1 Øre, og i de fleste Tilfælde er der næppe brugt 16 Pd. Mælk pr. Pd. Ost, da Osten er solgt meget frisk, men jeg mener, man kan se bort fra begge Dele for helst at holde sig paa den sikre Side, og det mindre Forbrug vil sikkert rigeligt opveje den lidt højere Pris paa Skummetmælk.

Brugt til Osten 4000 Pd. Sk. og Kærnemælk	= 40 Kr. 00 Øre	
Forbrug $\frac{4000}{16}$ = 250 Pd. Ost × Gennemsnitspris 1908		
250 × 17,11	= 42 - 78 -	
÷ Driftsudg. = 1,3 × 250	= 3 - 25 -	
	39 Kr. 53 Øre	
+ Vallen $\frac{3600}{2}$	= 18 - 00 -	
	ialt: 57 Kr. 53 Øre	

Fortjenesten er da: 57 Kr. 53 Øre ÷ 40 Kr. 00 Øre = 17 Kr. 53 Øre Fortjeneste pr. Pd. Ost = 7 Øre eller fordelt paa 16 Pd. Mælk ialt 0.44 Øre pr. Pd.

Paa lignende Maade kan man for de forskellige Blandingsost, naar Værdien af Sødmælkens Smørværdi fradrages, finde, at der paa 25 pCt. Osten er en Fortjeneste

af 8.3 Øre pr. Pd. Ost, og paa 50 pCt. Osten 7.7 Øre. Hertil maa føjes, at der intet Hensyn er taget til, at Vallen bliver værdifuldere, jo federe Ost man laver.

Ifølge Statistisk Bureau produceredes i Danmark i 1905 ialt 31 Mill. Pd. Ost, noget over $^1/_3$ heraf var Blandingsost. Hvorledes Forholdet er i Øjeblikket, vides ikke, dog viser Tabel I, at i Indberetningerne indtager Blandingsosten Halvparten. Produktionens Størrelse søge vi Oplysning om gennem de store Provinsudstillinger, og det synes, som om vi nu ere oppe paa en aarlig Produktion af 40—50 Mill. Pd. Man vil heraf se, at vort Forbrug stiger meget stærkt som Følge af den bedre Kvalitet, og naar hertil kommer, at vor Eksport — hvor lille den end er — er stegen i de senere Aar, kan man ikke undre sig over, at Osteprisen er gaaet op. Der er desværre fremkommen noget særdeles uheldigt af den stærke Efterspørgsel: man søger at tilfredsstille Efterspørgselen ved at sælge Osten frisk, men den friske Ost er ikke en færdig Vare og vil vænne Kunderne fra Nydelsen af Ost.

Tabel IV oplyser om de sidste 10 Aars Ind- og Udførsel af Ost, og man vil heraf se, at Indførselen er stadig dalende, medens Prisen pr. Pd. er stigende. Det er vanskeligt at have nogen Mening om, hvorvidt Indførselen vedblivende vil dale, men der er nogen Grund til at tro det, selv om det naturligvis altid vil blive saaledes, at der her i Landet kan blive Brug for fremmede Ostesorter. Man har ofte hørt den Udtalelse, at vi selv skulde lave disse forskellige Slags Ost og derved overflødiggøre Indførselen; det vil dog sikkert være uklogt at sprede Evner og Kræfter paa at naa et saadant Maal. Men vi ville — som det allerede sker — efterhaanden kunne dække en Del af de fremmede Sorter med vore egne Typer.

Man vil se, at vor Udførsel er lille, men den naar dog i 1906 op til paa det nærmeste at kunne dække Indførselen, dog gaar den atter noget tilbage i 1907. Grundene til den forholdsvis store Stigning i 1906 er flere: Kvali-

Tabel IV.

Ost.

Ind- og Udførsel 1898—1907.

Udenlandske Varer indført				Indenlandske Varer udført		
Aar	Indgaaet til Forbrug	Værdi	Øre pr. Pd.	Udført Pund	Værdi	Øre pr. Pd.
1898	2,142,000	1,223,000	57	0,018,000	0,003,000	17
1899	2,233,000	1,230,000	55	0,026,000	0,005,000	19
1900	2,136,000	1.252,000	59	0,073,000	0,013,000	18
1901	1,942,000	1,140,000	59	0,114,000	0,019,000	17
1902	1.892,000	1,187,000	63	0,157,000	0,028,000	18
1903	1,862,000	1,207,000	65	0,100,000	0,019,000	19
1904	1,845,000	1,125,000	61	0,082,000	0,017,000	21
1905	1,753,000	1,130,000	64	0,259,000	0,057,000	22
1906	1,620,000	1,146,000	71	1,490,000	0.380,000	26
1907	1,620,000	1,142,000	70	0,490,000	0,136,000	28

teten er bleven bedre, flere Mejerier begynde en Eksport af Blandingsost til England, og til Sverige gaa mange Oste af Skummetmælk. Man vil med Interesse se, at Prisen pr. Pd. stadig stiger. Nogen Eksport have vi altid haft, navnlig af Skummetmælksost til Skibsproviantering, men i de seneste Aar have vi altsaa ogsaa kunnet sende Blandingsost til det almindelige Marked i England og Tyskland. Vor Ost er disse Steder velset, men naar vi desuagtet atter have maattet trække os noget tilbage, hidrører det fra, at Osteprisen har været stigende her hjemme og samtidigt dalende i England.

Da jeg begyndte et Arbejde for at faa en Eksport i Gang navnlig til England, var det min Tanke, at vi særlig skulde søge vort Marked i Konkurrence med de daarligste af de hollandske Ost. I Tabel V vil man se en Statistik over Ostepriser for 5 Aar i England, og den laveste Pris

Tabel V.

Priser paa Ost (efter Grocer).

Shilling pr. Cwt.

1904	Cheddar		Canadian		Gouda	
	laveste	højeste	laveste	højeste	laveste	højeste
I Kvartal.....	58.2	74.0	49.7	52.2	40.0	55.6
II »	56.9	74.5	41.3	46.5	29.7	54.7
III »	51.1	65.4	36.9	42.9	30.2	53.9
IV »	49.4	68.3	42.6	49.2	36.4	59.3
Gennemsnit	53.9	70.6	42.6	47.7	34.1	55.9
1905	laveste	højeste	laveste	højeste	laveste	højeste
I Kvartal.....	53.9	72.2	51.2	54.9	39.4	60.8
II »	58.2	74.0	51.9	55.0	30.5	54.0
III »	57.1	65.6	50.8	53.5	32.3	53.2
IV »	61.2	75.5	75.2	60.4	37.9	57.1
Gennemsnit	57.6	71.8	52.8	56.0	35.0	56.3
1906	laveste	højeste	laveste	højeste	laveste	højeste
I Kvartal.....	67.4	77.4	62 3	65.8	37.7	58.6
II »	66.5	75.1	59.1	64.7	33.1	58.8
III »	63.9	74.1	58.6	60.9	35.4	57.9
IV »	73.5	83.2	60.7	63.5	38.6	63.5
Gennemsnit	67.8	77.5	60.2	63.7	36.2	59.7
1907	laveste	højeste	laveste	højeste	laveste	højeste
I Kvartal.....	74.0	83.3	65.0	66.4	38.0	65.2
II »	72.0	82.8	63.5	67.1	31.1	58.6
III »	59.9	67.4	56.4	58.6	28.9	55.6
IV »	61.9	72.5	60.2	63.5	38.5	55.9
Gennemsnit	67.0	76.5	61.3	63.9	34.1	58.8
1908	laveste	højeste	laveste	højeste	laveste	højeste
I Kvartal.....	64.6	75.9	60.9	64.7	37.7	56.0
II »	64.0	74.0	59.5	64.7	32.3	56.2
III »	62.0	70.5	58.8	61.2	31.4	55.1
IV »	65.4	73.5	58.9	61.9	34.5	56.5
Gennemsnit	64.0	73.5	59.5	63.1	34.0	56.0

for Gouda er da den, der faar Betydning i denne Forbindelse. Da vi begyndte i 1906, var Prisen høj, men den gik stærkt ned i Sommeren 1907 og har gennemgaaende holdt sig vel lav siden. Sammenligner man dette med den stærke Prisstigning her hjemme, vil man forstaa, at Mejerierne maatte trække sig tilbage, ligesom de Ostehandlere, som vare begyndte paa en Eksport til England, ligeledes maatte ophøre.

Vi komme her til det Misforhold, som jeg flere Gange har haft Lejlighed til at omtale, at Mejerierne lægge Driftsudgifterne som en fast Pris paa Skummetmælken. Skummetmælkens Pris burde rette sig efter Ostepriserne og svinge sammen med disse, da vilde vor Osteproduktion blive mere jævn og Faren for Mangel paa eller Overproduktion af Ost fjernere. Vi ville lettest se det uheldige i den faste Skummetmælkspris af følgende: Vi havde faaet godt begyndt med en Eksport til England til fordelagtige Priser, som godt kunde taale Osteprisernes Dalen i England. Men da Mejerierne paa Grund af Eksporten blev bag efter med at forsyne Markedet med sit Behov, steg vore Ostepriser og umuliggjorde Eksporten. Havde Mejerierne nu haft bevægelige Priser for Skummetmælk, vilde en Forhøjelse af Priserne paa denne hurtig have bragt Balance; medens de nuværende faste og ofte unaturlig lave Priser staa som en Hindring. En fast lav Pris gør, at ingen lader Skummetmælk blive paa Mejeriet, den tages hjem, selv om den meget vel kunde undværes eller erstattes med Valle. Den fodres da op i den Tro, at den kun har den af Mejeriet fastsatte Værdi, medens den muligt gennem Ostning kunde udbringes til den dobbelte.

Den Tid vil sikkert komme og er jo iøvrigt allerede begyndt, da Ostepriserne atter maa dale; vi kunne da atter tænke paa at begynde en Eksport — men vi maa da tildels begynde forfra. Dog er det næppe tænkeligt, at Ostepriserne nogensinde kunne gaa saa langt ned som tidligere, da vi udelukkende vare henviste til vort Hjemmemarked. Vort Hjemmemarked for Ost af Blandingsmælk

kan i hvert Fald næppe tænkes at gaa under Udlandets Priser, da Eksport er mulig. Men særdeles uheldigt er det naturligvis, at vor Eksport ikke er regelmæssig.

Det vil af det fremførte ses, at vor Osteproduktion er kommen ind i en ganske god Gænge, selv om der endnu er meget at naa. Vi ere naaede til at kunne eksportere vor Blandingsost med Fordel, selv om vi i den senere Tid have kunnet sælge den med endnu større Fordel her hjemme. Men for en sund og god Udvikling vilde det være ønskeligt, om vore hjemlige Ostepriser ikke kom væsentlig over andre Landes Markedspriser. Det har vel været en ekstra Fordel for en mindre Part af Mejerierne med de særdeles høje Ostepriser, men der kan tjenes flere Penge for Landet, naar endnu flere Mejerier deltage og Ostepriserne ere jævne.

For kommende Tider vil det derfor være ønskeligt, om Mejerierne rette deres Priser paa Skummetmælk efter Ostepriserne, og i høj Grad ønskeligt vilde det ligeledes være, om Vallen blev behandlet bedre, saa den kunde svare til sin virkelige Værdi. Thi saa kunde der blive Tale om en vedvarende Eksport, som sikkert næppe nogensinde vil blive særlig stor, i hvert Fald ikke foreløbig, men som vil give Afløb for den Skummetmælk, som i den daglige Foderblanding kan erstattes med Valle. Vi maa inden alt for længe være kommen dertil, at saavel vor Osteproduktion som vor Ostehandel er inde i faste og gode Spor, saa vi — selv om Osteproduktionen er af forholdsvis lille Betydning — dog fuldt ud kunne være den bekendt ved Siden af vor store Smørproduktion.

Foredraget var ledsaget af følgende Diskussion:

Den ledende Præsident, Kammerherre *Schested*, takkede Statskonsulenten for de Oplysninger, han her var fremkommen med om Ostesagens Stilling og ønskede dertil at knytte en Tak for det personlige Arbejde, Statskonsulenten havde gjort for Fremme af vor Osteeksport.

Konsulent *Ellbrecht* ønskede at knytte nogle Bemærkninger til de Oplysninger, Foredragsholderen var fremkommen med. Taleren havde beskæftiget sig en hel Del med Spørgsmaalet om Osteeksport, og det forekom ham, at det først og fremmest gjaldt om at faa følgende Punkter klarede:

1) Kunne vi producere en ordentlig Ost herhjemme?
2) Kan det betale sig?
3) Hvilke Lande skulle have Osten?
4) Hvilke Priser kan der opnaas?

Foredragsholderen havde besvaret det første Spørgsmaal bekræftende, og Taleren kunde fuldstændig slutte sig hertil. I Læ af den Toldbeskyttelse, vi have paa Ost, ere vi herhjemme naaede til at kunne fremstille særdeles gode Efterligninger af fremmede Ostesorter, saa gode, at de ofte ikke ere til at skelne fra de originale. Havde vi ikke denne Toldbeskyttelse, kunde det næppe betale sig at producere federe Ost.

For Norges Vedkommende er Indførselstolden 35 Øre pr. kg (Maksimaltarif 45 Øre pr. kg), for Sverige er den ligesom her i Danmark 20 Øre pr. kg for Ost af enhver Sort. Tyskland har 30 Mark pr. 100 kg, dog er den for møllestensformede Ost af Vægt mindst 40 kg pr. Stk. samt for Stracchine-, Gorgonzola-, Fontina- og Parmesan-Ost i Følge Konv. Tarif kun 15 Mark pr. 100 kg. Frankrig har for fast Ost, saakaldet hollandsk eller Gruyère-Ost, Konv. Tarif 12 Frcs. pr. 100 kg, anden Ost 15 Frcs. pr. 100 kg (Maksimaltarif 35 Frcs. pr. 100 kg). Schweiz har for blød Ost 4 Frcs. pr. 100 kg, haard Ost ligeledes, medens der for al anden Ost, hvortil henregnes Chester-, Edam-, Emmenthaler-, Gruyère-, Schiedam-, Tilsit-, Schabzieger-, Caccico-Cavolle-Ost, betales 10 Frcs. pr. 100 kg. Italien har for haard Ost en konv. Tarif af 10 Frcs. pr. 100 kg og for blød Ost 15 Frcs. pr. 100 kg; Maksimaltarif for begge Slags 25 Frcs. Østrig-Ungarn har en konv. Tarif af 5 fl. pr. 100 kg for haard Ost i møllestensformede Stykker

af Vægt mindst 50 kg, al anden Ost 10 fl. (Maksimaltarif 20 fl. pr. 100 kg). Spanien har for al Slags Ost 0.60 Piecettes pr. kg, dog saa længe Konventionen mellem Spanien og Holland bestaar er Tolden for Ost fra Danmark kun 0.25 Ps. pr. kg. Holland har 5 fl. pr. 100 kg for al Slags Ost, indført over Landgrænsen, undtagen »fromage à la die« (en blød Ost). I Belgien er almindelig blød og hvid Ost toldfri, medens der for anden Ost betales 12 Frcs. pr. 100 kg. Rusland har en konv. Tarif af 7.20 Rbl. pr. Pud (Maksimaltarif 9 Rbl. pr. Pud). Algier har som Frankrig og De forenede Stater har 0.06 Doll. pr. Pd. Kanada har som England ingen Told. Det fremgaar heraf, at saa at sige alle Lande have en Beskyttelsestold paa Ost.

Med de af Foredragsholderen nævnte Priser kunde der ikke herhjemme laves en Ost af Sødmælk, men kunde der derimod laves en Ost paa ca. 40 pCt., maatte det kunne gaa. Taleren havde paa en Rejse i Skotland talt med en derværende Vicekonsul, der tilraadede Ost med et Indhold af 35—40 pCt. Sødmælk og en Vægt paa 9—10 engelske Pund. Vi maatte ind paa at lave Osten af en bestemt Form, helst noget i Retning af Taffelost, en lille Ost paa 4 Pd., og saa helst firkantet. En saadan Ost kan sælges uden at den behøver at stykkes ud. Kunne vi enes om en saadan Form, var det maaske muligt at naa noget, men skal det lykkes os at faa en Eksport oparbejdet, maa vi først og fremmest have Fasthed og Orden i vor hjemlige Produktion.

Kammerherre *Bech* takkede Statskonsulenten for det forholdsvis sunde økonomiske Blik i hans Foredrag. Der var god Grund dertil, da man alt for ofte hørte Udtalelser, der stred mod de almindelige økonomiske Love. Vi, som bo i et lille og ingenlunde stærkt befolket Land og som have Muligheder for en stor Produktion, skulle, hvis vi ville undgaa alt for store Prissvingninger, arbejde paa Udførsel. Prisen i Udlandet paa en god og for dettes Smag passende Vare vilde blive den virkelige, og den vilde blive forholdsvis støt og paaregnelig, hvorimod vi, saa længe vi ved vor Ostetold opfordredes til at arbejde for vort Hjemmemarked alene og skulde imødekomme dettes Krav om flere forskellige Sorter, stadig vilde være udsatte for stærke Svingninger med ruinerende Priser.

Det havde interesseret Taleren meget, at det af Meddelelserne om Ostetold i andre Lande fremgik, at netop de Lande, der have ingen eller en lille Told, have den store Udførsel, medens de, der have den høje Told, som f. Eks. Tyskland, ingen Eksport have.

Statskonsulent *A. P. Hansen* spurgte, hvad den ærede Foredragsholder mente med, at Eksporten skulde opfattes som en Slags Sikkerhedsventil.

Kammerherre *Bech:* Lad os sige, at vi producere f. Eks. 200 Mill. Pd. Ost, hvoraf kun 100 Mill. Pd. gaa til det danske Hjemmeforbrug. Lave vi saaledes det dobbelte af det, vi forbruge, ville vi komme til at udføre Halvdelen, og hvis vi saa producere en Vare, som kan afsættes i Udlandet, ville vi hjemme kunne opnaa forholdsvis samme Pris som dér; lave vi derimod Ost, som kun passe til den hjemlige Smag, vil den store Overproduktion trykke Prisen ned til et rent ødelæggende Niveau.

Statskonsulent *Hørlyck* udtalte, at det, der skal regulere det hele herhjemme, var Skummetmælksprisen. De Mejerier, der havde begyndt med at sende Ost til England, have modtaget Forespørgsler om, hvorfor de ikke længer kunne faa Ost herfra.

Statskonsulent *Hansen* fandt det heldigt, om vi fik en Eksport, særlig hvis den kunde virke regulerende, saa den klippede de lave og de høje Priser bort. Nu var det saaledes, at Mejerierne lavede Ost, naar der var høje Priser, saa fik vi Overproduktion og dermed lave Priser, hvorpaa Mejerierne holdt op dermed. Det gjaldt om at faa Mejerierne ind paa en konstant Osteproduktion.

Den ledende Præsident: Det er aabenbart en noget forskellig Eksport, der her har været omtalt. Foredragsholderen mente, vi skulde se at faa en lille Eksport, Kammerherre *Bech* derimod en dobbelt saa stor Produktion, som der kan forbruges herhjemme, og stor Eksport. Præsidenten sluttede derefter Mødet med en Tak til Foredragsholderen og Deltagerne i Diskussionen.

†

Greve Fr. Ahlefeldt-Laurvigen-Lehn.

Det var en sympathetisk og dygtig dansk Landmand, vi mistede ved Greve *Frederik (Fritz) Ahlefeldts* Død den 24. Februar. Han var født den 10. Juni 1853 og var næstyngste Søn af Gehejmekonferensraad Lehnsgreve Frederik Ahlefeldt-Laurvigen († 1889). *Fritz Ahlefeldts* Lyst stod fra Barndommen af til Landbruget, han lærte dette bl. a. paa Overdrevsgaarden hos de samvirkende sjællandske Landboforeningers første Formand, Baron G. Wedell-Wedellsborg, og denne ridderlige og dygtige Mands Paavirkning har sikkert haft Betydning for Greve Ahlefeldt. I 1873 købte han Hovedgaarden Kærsgaard i Brenderup Sogn, Odense Amt, med 66 Tdr. Ager og Eng Hartkorn og 4 Tdr. Skovskyld, og da hans Hustru i 1904 arvede Baroniet Lehn, overtog han ogsaa Administrationen af dette. Som Besidder af disse betydelige Ejendomme fik han Lejlighed til at give Bevis

for sin Dygtighed som Landmand og Administrator. Greve Ahlefeldt besad en stor Arbejdslyst, og han fulgte interesseret og forstaaende med Udviklingen inden for Landbruget, men han vovede sig aldrig længere ud, end han havde fast Bund under Fødderne, og han indlod sig ikke paa Ting, han ikke kendte til. Der var derfor over hans Arbejde et Præg af praktisk Sans og sund Tænkning, og han forstod ogsaa at faa noget ud af sine Sager. Ved Siden af at være en dygtig Landmand var han tillige en rettænkende og human Mand med retfærdig Billighedsfølelse over for ligestillede og underordnede, han var derfor i høj Grad afholdt som Godsherre og paa sin Egn, i hvis kommunale Liv han tog interesseret Del. I henved 20 Aar var han Sogneraadsformand og ved sin Død var han Medlem af Assens Amtsraad.

Da Kammerherre Vind i 1891 trak sig tilbage som Formand for Fyns Stifts patriotiske Selskab, blev Greve Ahlefeldt hans Efterfølger. I 11 Aar, til 1902, ledede han dette Selskab, der siden 1881 repræsenterede de fynske Landboforeningers Samvirksomhed. Han gjorde meget god Fyldest i denne Stilling. Han omfattede Gerningen med levende Interesse, og han ejede en stærk Ansvarsfølelse og et sundt Judicium, dertil den Karakterens støtte Paalidelighed, som burde være, men ikke altid er, en ufravigelig Betingelse for at indtage en Leders Stilling paa Landbrugets som paa andre Omraader. De Mænd, der arbejdede sammen med Greve Ahlefeldt, kunde trygt stole paa hans selvstændige og loyale Karakter, thi for ham var en Mand en Mand og et Ord et Ord. Dertil kom, at den frejdige og livsglade Mand ved sin venlige og ligefremme Optræden forstod at vinde dem, med hvem han kom i Berøring. Disse Egenskaber kom ham fortrinlig til Nytte, da han som Præsident for Landmandsforsamlingen i Odense 1900 stod som det danske Landbrugs Repræsentant; takt-

fuldt og dygtigt fyldte han Pladsen, og Landmandsforsamlingens Underskud kan ikke bebrejdes ham eller hans Medarbejdere, thi over Vind og Vejr raade vi Mennesker nu engang ikke.

Blandt de Tillidsposter, Greve Ahlefeldt beklædte i Aarenes Løb, kan endnu nævnes, at han var Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad i Aarene 1892—1900.

Beretninger for Aaret 1908 fra de i Henhold til Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer af 26. Marts 1898 autoriserede Laboratorier.

Detlefsen & Meyers Laboratorium, Kjøbenhavn.

Af Gødningsstoffer er indsendt til Undersøgelse ialt 30 Prøver, nemlig 11 Prøver Thomasfosfat, 14 Prøver Superfosfat og 2 diverse Prøver. Af Superfosfatprøverne, som alle vare opgivne som 18 pCt.s, var 1 Prøve underholdig. Indholdet af citronsyreopløselig Fosforsyre i Thomasfosfaterne varierede fra 12.82 pCt. til 14.47 pCt. og var i Gennemsnit 13.58 pCt.

Af Foderstoffer er indsendt til Undersøgelse 100 Prøver, hvoraf 61 Prøver Oliekager og Frømel. 4 Prøver Solsikkekager indeholdt en Indblanding af Salt (0.75—9.91 pCt.) og 2 Prøver Bomuldsfrøkager indeholdt en Indblanding af malet Bomuldsfrøkapsel.

H. Struers kemiske Laboratorium, Kjøbenhavn.

I Aarets Løb blev indsendt til Undersøgelse:

Af Superfosfater ..... 31 Prøver,
- Benmel ..... 2 —

Det garanterede Indhold af vandopløselig Fosforsyre har været opgivet for alle Prøverne af Superfosfat,

nemlig for 18 Prøver til 18 pCt., for 8 Prøver til 12 pCt. og for 5 Prøver til 11½ pCt.

Naar Hensyn tages til det forbeholdte Spillerum af ½ pCt., fandtes ikke Mindreindhold i nogen af Prøverne.

De to Prøver af Benmel indeholdt henholdsvis 4.70—5.54 pCt. Kvælstof og 20.20—16.65 pCt. Fosforsyre.

Af Prøver indsendte i Henhold til Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer modtoges ingen.

Qvist's analytisk-kemiske Laboratorium, Aarhus.

Vedrørende Handelsfoderstoffer, der i Aaret 1908 ere undersøgte paa mit Laboratorium, anføres følg. Tabel, der angiver Gennemsnitsindholdet af de i Handelen alm. forekommende Handelsfoderstoffer:

	Raafedt	Kvælstofholdige Stoffer (Raaprotein)	Ren-aggehvide	Aske	Vand	Kvælstoffri Ekstraktivstoffer
	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.
Bomuldsfrøkager (New Orleans)	7.67	38.95	32.79	6.72	9.33	—
Bomuldsfrøkager (Texas) .	7.95	46.30	38.30	5.73	8.70	—
do. (russiske)	12.16	37.05	—	6.18	9.05	—
do. (uafskallede)	7.32	25.51	—	5.14	11.62	—
Solsikkekager	10.92	34.12	28.63	6.57	7.99	—
Hørfrøkager	7.58	32.01	—	5.59	13.10	—
Hampefrøkager	8.79	31.97	26.85	7.91	10.87	—
Jordnødkager	8.86	47.43	—	6.12	10.51	—
Sesamkager	11.98	43.38	—	7.60	8.89	—
Kokuskager	11.05	21.99	—	5.01	10.30	—
Hvedeklid	4.48	16.18	—	4.98	13.79	52.99

Der er ikke undersøgt nogen Prøve i Henhold til Loven om Handel med Gødnings- og Foderstoffer.

Af Gødningsstoffer er der i Aaret 1908 paa Laboratoriet her undersøgt 7 Prøver i Henhold til Loven om Handel med Gødnings- og Foderstoffer, nemlig:

2	Prøver	Superfosfat	repræsenterende	2424	Centner.
1	—	Thomasfosfat.....	—	956	—
1	—	37 pCt. Kaligødning	—	800	—
1	—	Chilisalpeter	—	200	—
2	—	Carnallit.....	—	400	—

Af disse Prøver indeholdt 1 Prøve Superfosfat og 1 Prøve Carnallit mindre end det garanterede.

Ladelund Landbrugsskoles analytisk-kemiske Laboratorium.

Fra $^{1}/_{1}$—$^{31}/_{12}$ 1908 er der ialt indsendt 5012 Prøver til Undersøgelse, hvilket er over 1000 flere end i 1907, og det største Antal Prøver, Laboratoriet nogensinde har modtaget til Undersøgelse i et enkelt Aar. Fremgangen fra 1907 til 1908 skyldes for en Del, at der særlig i den første Del af 1908 indsendtes et stort Antal Smørprøver til Bestemmelse af Vandindholdet. I 1907 blev der saaledes kun undersøgt 877 Smørprøver mod 1271 i 1908. Men ogsaa Mælkeprøvernes Antal er bleven betydeligt forøget (2971 Prøver mod 2480 i Aaret forud), og af egentlige Handelsfoderstoffer er der i 1908 undersøgt 53 Prøver flere end i 1907.

Den nærmere Fordeling af Prøverne er følgende:

Oliekager, Klid, Fodermel m. m....	258	Prøver,
Andre Foderstoffer (Byg, Hø o. a.) .	58	—
Gødningsstoffer.....	136	—
Mælkeriprodukter	4255	—
Roer og Kartofler	251	—
Vand	18	—
Kul	36	—
	5012	Prøver.

De 258 Prøver Foderstoffer fordeles saaledes:

Solsikkekager	97	Prøver,
Bomuldsfrøkager	75	—
Hørfrøkager	31	—
Hampefrøkager	15	—
Jordnødkager	2	—
Sesamkager	3	—
Hvedeklid	14	—
Hvedefodermel	8	—
Risfodermel	1	—
Bygfodermel	1	—
Kød- og Benfodermel	3	—
Tørret Bærme	2	—
Forskellige andre Handelsfoderstoffer	6	—
	258	Prøver.

De 97 Prøver Solsikkekager ere alle undersøgte for Indhold af Fedt og kvælstofholdige Stoffer; kun ganske enkelte af Prøverne ere underkastede en fuldstændig Undersøgelse. Indholdet af Fedt og kvælstofholdige Stoffer tilsammen laa mellem 36.3 og 54.8 pCt. og var gennemsnitlig 45.3 pCt. I 51 Prøver er der fundet over Gennemsnittet, i 46 under.

Af nedenstaaende Oversigt fremgaar den nærmere Fordeling af Prøverne:

I	2	Prøver	fandtes	fra	36—37	pCt.	kvælstofh.	Stoffer og Fedt tils.
-	4	—	—	-	37—38	—	—	— —
-	2	—	—	-	38—39	—	—	— —
-	1	—	—	-	39—40	—	—	— —
-	0	—	—	-	40—41	—	—	— —
-	5	—	—		41—42	—	—	— —
-	9	—	—	-	42—43	—	—	— —
-	14	—	—	-	43—44	—	—	— —
-	7	—	—	-	44—45	—	—	— —
-	9	—	—	-	45—46	—	—	— —
-	11	—	—	-	46—47	—	—	— —
-	12	—	—	-	47—48	—	—	— —
-	10	—	—	-	48—49	—	—	— —
-	2	—	—	-	49—50	—	—	— —
-	5	—	—	-	50—51	—	—	— —
-	2	—	—	-	51—52	—	—	— —

I	0	Prøver	fandtes	fra	52—53	pCt.	kvælstofh. Stoffer og Fedt tils.
-	0	—	—	-	53—54	—	— — —
-	2	—	—	-	54—55	—	— — —

97 Prøver tilsammen.

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt var følgende:

	Højest.	Middel.	Lavest.
Kvælstofholdige Stoffer	45.83 pCt.	34.76 pCt.	25.45 pCt.
Fedt	15.13 —	10.56 —	6.16 —

Af de indsendte 75 Prøver Bomuldsfrøkager var de 74 Prøver opgivne at være slaaede af afskallede Frø. Efter Opgivelser var 33 Prøver Texas-Kager, 24 Prøver New Orleans-Kager og 9 Prøver russiske. For 8 Prøvers Vedkommende var Herkomsten ikke angivet.

Det beregnede Gennemsnitsindhold af kvælstofholdige Stoffer og Fedt i de nævnte 3 Kagesorter var følgende:

	Texas.	New Orleans.	Russiske.
Kvælstofholdige Stoffer	47.00 pCt.	39.11 pCt.	41.44 pCt.
Fedt	8.37 —	7.85 —	9.30 —

Af kvælstofholdige Stoffer og Fedt tilsammen var:

	Højeste Indhold.	Gennemsnits-indhold.	Laveste Indhold.
Texas	61.7 pCt.	55.4 pCt.	51.6 pCt.
New Orleans	51.0 —	47.0 —	42.4 —
Russiske	53.5 —	50.7 —	47.9 —

	Texas.	New Orleans.	Russiske.
Over Gennemsnittet var	14 Prøver	13 Prøver	4 Prøver
Under — -	19 —	11 —	5 —

Den nærmere Fordeling af Prøverne efter Indhold fremgaar af nedenstaaende Oversigt:

	Texas.	New Orleans.	Russiske.
42—43 pCt. i	0 Prøver	1 Prøver	0 Prøver
43—44 — -	0 —	0 —	0 —
44—45 — -	0 —	3 —	0 —
45—46 — -	0 —	3 —	0 —
46—47 — -	0 —	4 —	0 —

	Texas.	New Orleans.	Russiske.
47—48 pCt. i	0 Prøver	5 Prøver	1 Prøver
48—49 — -	0 —	4 —	1 —
49—50 — -	0 —	3 —	1 —
50—51 — -	0 —	0 —	2 —
51—52 — -	2 —	1 —	2 —
52—53 — -	7 —	0 —	2 —
53—54 — -	2 —	0 —	0 —
54—55 — -	4 —	0 —	0 —
55—56 — -	7 —	0 —	0 —
56—57 — -	3 —	0 —	0 —
57—58 — -	4 —	0 —	0 —
58—59 — -	2 —	0 —	0 —
59—60 — -	1 —	0 —	0 —
60—61 — -	0 —	0 —	0 —
61—62 — -	1 —	0 —	0 —
	33 Prøver	24 Prøver	9 Prøver

En Prøve uafskallet Bomuldsfrøkage indeholdt 3.88 pCt. Fedt og 17.91 pCt. kvælstofholdige Stoffer.

I 31 Prøver Hørfrøkager fandtes af kvælstofholdige Stoffer og Fedt:

	Højest.	Middel.	Lavest.
Kvælstofholdige Stoffer	34.24 pCt.	31.00 pCt.	27.33 pCt.
Fedt	9.90 —	8.12 —	6.53 —

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt tilsammen laa mellem 36.2 og 42.6 pCt. og var i Gennemsnit 39.1 pCt. I 18 Prøver fandtes over Gennemsnittet, i 13 under.

I	4 Prøver	fandtes	fra	36—37 pCt.	kvælstofh.	Stoffer og	Fedt tils.
-	2 —	—	-	37—38 —	—	—	—
-	7 —	—	-	38—39 —	—	—	—
-	10 —	—	-	39—40 —	—	—	—
	5 —	—	-	40—41 —	—	—	—
-	2 —	—	-	41—42 —	—	—	—
-	1 —	—	-	42—43 —	—	—	—
	31 Prøver.						

Af 15 Prøver Hampefrøkager vare 8 Prøver angivne at være tynde og 7 tykke. Gennemsnitsindholdet

af kvælstofholdige Stoffer og Fedt tilsammen var omtrent ens i de to Sorter, nemlig henholdsvis 41.3 og 41.4 pCt. Det laveste Indhold, som er fundet, var 39.9 pCt., det højeste 43.1 pCt. I 7 Prøver fandtes over Gennemsnittet, i 8 under.

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt var følgende:

	Højest.	Middel.	Lavest.
Kvælstofholdige Stoffer	34.63 pCt.	32.47 pCt.	30.88 pCt.
Fedt	10.87 —	8.87 —	7.44 —

2 Prøver Jordnødkager indeholdt:

	Prøve 1.	Prøve 2.
Kvælstofholdige Stoffer	47.24 pCt.	47.70 pCt.
Fedt	8.66 —	9.14 —

3 Prøver Sesamkager indeholdt:

	Prøve 1.	Prøve 2.	Prøve 3.
Kvælstofholdige Stoffer	42.59 pCt.	41.50 pCt.	42.88 pCt.
Fedt	10.85 —	13.00 —	12.33 —

14 Prøver Hvedeklid indeholdt:

	Højest.	Middel.	Lavest.
Kvælstofholdige Stoffer	16.89 pCt.	15.88 pCt.	14.65 pCt.
Fedt	3.99 —	3.58 —	2.33 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	57.37 —	54.00 —	52.19 —
Vand	14.72 —	13.31 —	11.56 —
Aske	6.30 —	5.06 —	4.46 —
Raacellestof	9.16 —	8.17 —	6.27 —

Gennemsnitsindholdet af Fedt og kvælstofholdige Stoffer tilsammen var 19.5 pCt. (17.8—20.8 pCt.) I 8 Prøver fandtes over Gennemsnittet, i 6 under.

8 Prøver Hvedefodermel indeholdt:

	Højest.	Middel.	Lavest.
Kvælstofholdige Stoffer	19.50 pCt.	16.56 pCt.	14.56 pCt.
Fedt	4.68 —	3.65 —	2.05 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	66.71 —	63.86 —	60.90 —
Vand	13.42 —	11.85 —	10.56 —
Aske	3.35 —	2.68 —	1.27 —
Raacellestof	2.51 —	1.40 —	0.94 —

Gennemsnitsindholdet af Fedt og kvælstofholdige Stoffer tilsammen var 20.2 pCt. (fra 18.3—24.2 pCt.). I 2 Prøver fandtes over Gennemsnittet, i 6 under.

I 1 Prøve Risfodermel og 1 Prøve Bygfodermel fandtes:

	Risfodermel.	Bygfodermel.
Kvælstofholdige Stoffer	9.38 pCt.	11.43 pCt.
Fedt	8.38 —	3.76 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	39.39 —	58.77 —
Vand	10.14 —	14.67 —
Aske	13.58 —	4.12 —
Raacellestof	19.13 —	7.25 —

2 Prøver »Malet Majs« indeholdt:

	Prøve 1.	Prøve 2.
Kvælstofholdige Stoffer	9.08 pCt.	10.75 pCt.
Fedt	4.08 —	4.62 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	70.10 —	67.76 —
Vand	12.66 —	13.76 —
Aske	1.60 —	1.38 —
Raacellestof	2.48 —	1.73 —

3 Prøver Kød- og Benfodermel indeholdt:

	Prøve 1.	Prøve 2.	Prøve 3.
Kvælstofholdige Stoffer	28.97 pCt.	29.66 pCt.	30.78 pCt.
Fedt	14.26 —	14.40 —	13.02 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	14.84 —	13.77 —	
Vand	5.96 —	5.68 —	
Aske	27.36 —	27.21 —	
Raacellestof	8.61 —	9.28 —	

2 Prøver tørret Bærme, som undersøgtes for kvælstofholdige Stoffer og Fedt, indeholdt:

	Prøve 1.	Prøve 2.
Kvælstofholdige Stoffer	30.31 pCt.	28.54 pCt.
Fedt	15.60 —	15.16 —

Iblandt de under »Forskellige andre Handelsfoderstoffer« nævnte Prøver var en Prøve, som var solgt under Navnet »Svinemel« og af Sælgeren angivet, at

det i Foderværdi skulde staa paa Højde med Majs. Ved Undersøgelsen fandtes Prøven at indeholde ca. 75 pCt. uorganiske Stoffer (Sand, kulsur Kalk m. m.). Prisen for dette »Svinemel« var 5 Kr. pr. 100 Pd.

En stor Del af de indsendte Foderstofprøver er ogsaa undersøgt mikroskopisk. I Hovedsagen have Prøverne været frie for Indblanding af fremmede Bestanddele, kun i 1 Prøve Solsikkekager og 3 Prøver Hørfrøkager er der fundet en ringe Mængde Ukrudtsfrø. I 2 Prøver formalet Korn fandtes en større Mængde Ukrudtsfrø. Opbevaringstilstanden har i Reglen været upaaklagelig; undtages maa dog 1 Prøve Hørfrøkager, som var angrebet af Skimmelsvampe, og 3 Prøver Hvedeklid, hvori fandtes en Del levende Midder.

Nedenstaaende følger en Oversigt over beregnet Gennemsnitsindhold af kvælstofholdige Stoffer og Fedt tilsammen i nogle af de vigtigste Handelsfoderstoffer efter Analyser udførte i 1906, 1907 og 1908.

	1906		1907		1908	
	Antal Prøver	pCt. kvælstofh. Stoffer + Fedt	Antal Prøver	pCt. kvælstofh. Stoffer + Fedt	Antal Prøver	pCt. kvælstofh. Stoffer + Fedt
Bomuldsfrøkager	86	49.0	69	50.3	74	51.0
Solsikkekager	63	47.0	50	46.8	97	45.3
Hørfrøkager	36	38.4	30	40.1	31	39.1
Hampefrøkager	17	41.8	12	40.1	15	41.3
Jordnødkager	12	56.0	5	56.8	2	56.4
Rapskager	7	41.3	»	»	»	»
Sesamkager	3	55.8	2	53.0	3	54.4
Kokeskager	»	»	3	29.2	»	»
Hvedeklid	19	19.1	10	18.5	14	19.5
Hvedefodermel	11	20.4	18	20.0	8	20.2

I Henhold til Lov af 26. Marts 1898 er der undersøgt 5 Foderstofprøver i 1908. Disse Prøver fordeles saaledes:

2	Prøver	Bomuldsfrøkager	repræsenterende	275189 Pd.
2	—	Solsikkekager	—	170000 —
1	—	Hørfrøkager	—	15000 —
5	Prøver		repræsenterende	460189 Pd.

Da alle Prøverne havde det garanterede Indhold (Spillerummet 5 pCt.), blev der i intet Tilfælde Tale om Erstatning.

De 136 Prøver Gødningsstoffer fordeles saaledes:

Kainit	23	Prøver,
Kaligødning, 37 pCt.	17	—
— 40 —	8	—
Superfosfat, 18 —	22	—
— $11^1/_2$ —	3	—
Thomasfosfatmel	19	—
Chilisalpeter	10	—
Benmel	1	—
Ajle og Muslingeskaller	2	—
Kalk og Mergel	31	—
	136	Prøver.

I lavprocentlig Kalisalt (Kainit o. a.) fandtes fra 10.55—17.83 pCt. rent Kali, gennemsnitlig 12.97 pCt. Indholdet fordelte sig saaledes:

17—18 pCt.	1	Prøve,
16—17 —	0	—
15—16 —	2	—
14—15 —	0	—
13—14 —	4	—
12—13 —	12	—
11—12 —	3	—
10—11 —	1	—
	23	Prøver.

2 Prøver 12 pCt. Kainit indeholdt under 11.5 pCt. rent Kali.

Af 25 Prøver højprocentlig Kalisalt vare 8 Prøver 40 pCt. Kaligødning, som indeholdt fra 39.88 til 42.94 pCt. rent Kali, Gennemsnitsindholdet var 41.2 pCt. 17 Prøver 37 pCt. Kaligødning indeholdt fra 33.94—39.39 pCt. rent Kali, i Gennemsnit 37.65 pCt. Indholdet i alle 25 Prøver fordelte sig saaledes:

42—43 pCt.	2	Prøver,
41—42 —	2	—
40—41 —	3	—
39—40 —	4	—
38—39 —	7	—
37—38 —	2	—
36—37 —	2	—
35—36 —	2	—
34—35 —	0	—
33—34 —	1	—
	25	Prøver.

22 Prøver 18 pCt. Superfosfat indeholdt af vandfri Fosforsyre, som er opløselig i Vand:

Højest	18.02	pCt.	
Middel	17.44	—	
Lavest	16.36	—	
9 Prøver indeholdt under	17.5	pCt.	P_2O_5
12 — — fra	17.5—18.0	—	—
1 — — over	18.0	—	—

I 3 Prøver $11^1/_2$ pCt. Superfosfat fandtes af vandopløselig Fosforsyre:

Prøve 1	11.33	pCt.
— 2	10.87	—
— 3	11.27	—

19 Prøver Thomasfosfatmel indeholdt af vandfri Fosforsyre, som er opløselig i Citronsyre:

Højest	14.79	pCt.
Middel	13.86	—
Lavest	12.68	—

2	Prøver	indeholdt	under	$13^1/_4$	pCt. P_2O_5
1	—	—	fra	$13^1/_4$—$13^1/_2$	— —
4	—	—	—	$13^1/_2$—$13^3/_4$	— —
3	—	—	—	$13^3/_4$—14	—
2	—	—	—	14 —$14^1/_4$	— —
6	—	—	—	$14^1/_4$—$14^1/_2$	— —
1	—	—	—	$14^1/_2$—15	— —

19 Prøver.

10 Prøver Chilisalpeter indeholdt af Kvælstof i Salpetersyre:

			Højest	15.54	pCt.
			Middel	15.26	—
			Lavest	14.85	—
2	Prøver	indeholdt	fra	$14^3/_4$—15	pCt. Kvælstof,
2	—	—	—	15 —$15^1/_4$	— —
4	—	—	—	$15^1/_4$—$15^1/_2$	— —
2	—	—	over ...	$15^1/_2$	— —

10 Prøver.

I 1 Prøve fosforsyrerig Benmel 31.07 pCt. Fosforsyre, som er uopløselig i Vand og Citronsyre, og 0.62 pCt. org. Kvælstof.

Af Mælkeriprodukter er der ialt undersøgt 4255 Prøver, som fordeles saaledes:

Skummetmælk	2189	Prøver,
Kærnemælk	578	—
Sødmælk	152	—
Fløde	32	—
Smør	1271	—
Ost	13	—
»Affaldsmælk«, Valle o. l. ...	20	—
	4255	Prøver.

Alle Mælkeprøverne ere undersøgte for Indhold af Smørfedt. Nedenstaaende Oversigt viser, hvorledes Indholdet i Skummet- og Kærnemælksprøverne fordelte sig:

Skummetmælk.

Under	0.06	pCt.	Fedt	fandtes i	8	Prøver,
0.06	—	—	—	.....	112	—
0.07	—	—	—	.....	390	—

0.08 pCt. Fedt fandtes i	537	Prøver,
0.09 — — —	456	—
0.10 — — —	320	—
0.11 — — —	158	—
0.12 — — —	103	—
0.13 — — —	40	—
0.14 — — —	17	—
0.15 — — —	14	—
0.16 — — —	9	—
0.17 — — —	4	—
0.18 — — —	3	—
0.19 — — —	4	—
0.20 — — —	2	—
over 0.20 pCt. Fedt fandtes i.....	12	—
	2189	Prøver.

Kærnemælk.

Under 0.20 pCt. Fedt fandtes i	0	Prøver,
0.20—0.25 — — —	10	—
0.25—0.30 — — —	29	—
0.30—0.35 — — —	73	—
0.35—0.40 — — —	90	—
0.40—0.45 — — —	106	—
0.45—0.50 — — —	74	—
0.50—0.55 — — —	51	—
0.55—0.60 — — —	42	—
0.60—0.65 — — —	27	—
0.65—0.75 — — —	40	—
0.75—0.85 — — —	12	—
over 0.85 — — —	24	—
	578	Prøver.

Gennemsnitsindholdet i Skummetmælksprøverne var 0.09 pCt. og i Kærnemælksprøverne 0.47 pCt. Fedt.

En Del af Sødmælksprøverne ere indsendte til Undersøgelse for at faa konstateret, om en mulig Forfalskning havde fundet Sted. I 8 Tilfælde er det paavist, at en Forringelse af Mælken havde fundet Sted ved Indblanding af Vand eller Skummetmælk eller ved Borttagning af Fløde.

Paa 2 Prøver nær ere alle Smørprøverne undersøgte for Vandindhold, som fordelte sig saaledes:

10	—11	pCt. Vand	fandtes i	2	Prøver	eller ca.	0	pCt.	af alle,
11	—12	—	— —	10	—	—	1	—	—
12	—13	—	— —	105	—	—	8	—	—
13	—14	—	— —	327	—	—	26	—	—
14	—15	—	— —	450	—	—	36	—	—
15	—15.5	—	— —	175	—	—	13	—	—
15.5	—16	—	— —	98	—	—	8	—	—
16	—17	—	— —	71	—	—			
17	—18	—	— —	17	—	—			
18	—19	—	— —	9	—	—	8	—	—
19	—20	—	— —	1	—	—			
over	20	—	— —	4	—	—			

1269 Prøver eller ca. 100 pCt. af alle.

Det højeste Vandindhold, som er fundet, var 23.37 pCt. og det mindste 10.37 pCt. De 1269 Prøver indeholdt i Gennemsnit 14.42 pCt. Vand.

Alle Osteprøverne ere undersøgte for Indhold af Fedt og Ostestof.

18 Vandprøver, som ere undersøgte, vare dels alm. Drikkevand og dels Vand til Mejeribrug. Undersøgelserne have i flere Tilfælde givet til Resultat, at Vandet var uanvendeligt til det Brug, man ønskede det til.

(Sluttes.)

Sammenlignende Forsøg med Svin af forskellig Afstamning.

Af *P. A. Mørkeberg.*

64. Beretning fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg udkom i Slutningen af forrige Aar. Den omhandler sammenlignende Forsøg med Svin af forskellig Afstamning, og den kaster altsaa Lys over et Emne, som i de senere Aar har været og fremdeles er aktuelt og af stor økonomisk Betydning. Det maa da antages, at en kort Fremstilling af Forsøgsplanen og Forsøgets Udførelse samt dets Hovedresultater maa være af Interesse for Tidsskriftets Læsere, hvorfor jeg paa Redaktionens Anmodning skal forsøge at løse denne Opgave.

Som bekendt gaar Svineavlens Ledelse ud paa at frembringe en »Dansk Landsvinerace«, som er frugtbar, levedygtig, hurtigt voksende og trivelig nok til at passe for de danske Landmænd og samtidig fin, formfuld og kødfuld nok til at kunne tilfredsstille Fordringerne paa vort Hovedmarked, England. Men da vi endnu ikke ere naaede saa vidt, at sidstnævnte Fordringer kunne opfyldes, har Ledelsen yderligere den Opgave — foreløbig — at frembringe Brugsdyret — det, som ikke anvendes til Avl, men hvis Flæsk sendes til England — ved at krydse Landsøerne med Orner af Yorkshirerace.

Denne Plan for Svineavlens Ledelse blev lagt i Midten af 1890erne. Og den vandt Tilslutning hos de bevilgende Myndigheder og hos de Ledende inden for Landbrugsorganisationerne. Førstnævnte stillede Penge til Raadighed, og Landboforeningerne sørgede for Oprettelsen og Udviklingen af Avlscentre for Svin

af Landrace og Svin af Yorkshirerace, saa Landmændene til enhver Tid kunde skaffe sig Søer af ren Landrace og Orner af ren Yorkshirerace, hvornæst Dyrskuerne indrettedes saaledes, at Svinene inddeltes i 2 Afdelinger, en for hver af nævnte Racer. Fremdeles blev der givet Tilskud til Svineavlsforeninger, som enten drev ren Landsvineavl eller Krydsningsavl mellem Søer af Landrace og Orner af Yorkshirerace.

Organisationen til Planens Gennemførelse kom altsaa i Orden. Og den er ogsaa blevet benyttet i saa stor Udstrækning, at saa vel de bevilgende Myndigheder som Landboforeningerne have fundet Anledning til at opretholde den. Navnlig den Del af Planen og Organisationen, som gaar ud paa at udvikle Landracen til størst mulig Fuldkommenhed, har fundet betydelig Medbør. Derimod har Krydsningsavlen mellem Søer af ren Landrace og Orner af ren Yorkshirerace ikke fundet saa stor Tilslutning hos Svineopdrætterne som ventet. En stor Procentdel af Landmændene har ikke delt den Anskuelse, at den nævnte Krydsningsavl var en Nødvendighed for at frembringe en fin Vare til det engelske Marked og for at bevare en Overpris for det danske Flæsk, som afsættes der.

Forsøgslaboratoriet blev hurtigt interesseret i dette store Forehavende — og det af tvende Grunde. Først og fremmest ønskede det at yde sin Medvirkning ved Udvalget af Stamdyr i Arnestederne for Svineavlens Udvikling, Avlscentrene, hvor man — alle andre Forhold lige — ønsker at formere de Stamdyr, hvis Afkom er triveligst og har den største Slagteværdi. Dernæst ønskede Laboratoriet at bidrage sit til Løsningen af det store Spørgsmaal om Raceforholdets Indflydelse paa Flæskets Kvalitet.

Forsøgslaboratoriets Indgriben i denne Sag motiveres i Indledningen til Beretningen saaledes: For at støtte de Bestræbelser, som fra de Ledendes Side i 1896 bleve iværksatte med at føre Svineavlen ind i et mere rationelt Spor og samtidig at virke for Tilvejebringelse af en god Kvalitet af Flæsk, besluttede Laboratoriet sig i 1899 til at anstille nogle Fodringsforsøg med Grise, tillagte paa kaarede Stamdyr i de anerkendte Avlscentre for Svin af Yorkshirerace og Svin af dansk Landrace samt Krydsninger i første Led faldne efter Orne af Yorkshirerace og So af Landrace, for derigennem at konstatere, hvilke af disse Racer, der hurtigst naaede Slagteri-

vægt og udnyttede Foderet bedst, og ligeledes ved paafølgende Kontrolslagtninger at søge oplyst, hvorledes Dyrenes Kropbygning, Flæskets Aflejring og dettes Kvalitet som Eksportvare stillede sig for de nævnte Racer. Yderligere hedder det, at efter nogle forberedende Forsøg traadte Laboratoriet i 1901 i Forbindelse med Statskonsulenten i Svineavl og dennes Assistenter, hvis Opgave det derefter blev at udpege de Stamdyr i Centrene, hvis Afkom det for Ledelsen vilde være af størst Betydning at faa anstillet Forsøg med, og hvorfra der kunde stilles Materiale til Raadighed paa de Tider, da Laboratoriet af Hensyn til Arbejdskraft og Midler kunde sætte Forsøg i Gang.

Hermed er det altsaa givet, hvorfor og hvorledes Forsøgene kom i Stand. Og hertil skal saa føjes, at Forsøgene have været anlagte som sammenlignende Forsøg mellem jævnaldrende Søskenderækker, henhørende til nævnte forskellige Afstamningstyper. Grisene ere i Reglen indkøbte i 8 Ugers Alderen, hvert Hold har bestaaet af ca. 6 Helsøskende, af hvilke saa vidt muligt Halvdelen har været Galtgrise og de andre Sogrise, og flere saadanne jævnaldrende Hold af forskellig Afstamningstype, indsatte i samme Stald, have dannet en Forsøgsrække. Forsøgsdyrene have været anbragte paa forskellige Gaarde, hvert Hold er holdt for sig, og alle Dyrene have været opstaldede og fodrede under saadanne Forhold, som komme et i Praksis veldrevet Svinehold saa nær som muligt.

Indenfor samme Forsøgsrække have Holdene været fodrede med Foder af samme Blanding, men Foderets Mængde har rettet sig efter Dyrenes Behov, som ikke altid har været ens i alle Hold indenfor samme Forsøgsrække, bl. a. af den Grund, at de forskellige Hold, om end nogenlunde jævnaldrende, dog ikke have kunnet være ganske ens i Alder, Udvikling og Trivelighed.

Forsøgene ere udførte i Tiden fra 1899 til 1906 paa følgende Gaarde: Tybrind, Rosvang, Duelund, Rosenfeldt, Bregentved, Sanderumgaard, Constantinsborg, Alslevgaard og Karlshøj.

Nogle nærmere Omstændigheder ved Forsøgenes Ordning fremgaa af følgende Fremstilling. Paa hver Forsøgsgaard har Laboratoriet haft en Fodermester, som til Stadighed har opholdt sig der, for under Assistentens Tilsyn at afveje det ved

Forsøgsplanen fastsatte Foder til hvert Hold Svin og fordele det i rette Mængder til forskellige Givter. En Gang i hver 10- eller 14-daglige Periode er Forsøgslaboratoriets Assistent kommet til Stedet for at veje Dyrene og for med Foderværten at aftale Foderplanen for næste Periode. Foderet er udvejet hver Dag og fordelt i 3 Givter. Kornet og Majsen have været gruttede, Oliekagerne knuste, Roerne raspede. Og det faste Foder er efter hver Udvejning blandet med den ligeledes udvejede Mælk og Valle, og det hele er syrnet til hvert enkelt Hold. Dyrene ere fodrede til bestemte Tider og de have i Almindelighed faaet det Foder, de kunde fortære, men naar Dyrene vare mætte, maatte Trugene ogsaa være tømte.

Temperaturen i Luften, Stalden og Foderet er observeret og noteret 3 Gange daglig. Foderstofferne ere analyserede.

Forsøgslaboratoriets sædvanlige Omhyggelighed er med andre Ord ogsaa varetaget ved disse Forsøg.

Naar Dyrene havde naaet en for Slagterisvin passende Vægt, bleve de førte til Slagteriet, og foruden de Vejninger og Maalinger, Laboratoriet som sædvanlig lod foretage, blev ved disse Forsøg hver enkelt Krop underkastet en sagkyndig og kritisk Bedømmelse med Hensyn til Kroppens Form og Bygning, Flæskets Aflejring og Kvalitet, Knoglernes Finhed m. m. I det hele taget blev alle de Forhold, som have Betydning for Flæsket som Eksportvare, nøje gennemgaaede.

Bedømmelsen af de slagtede Svin foretoges af 2 à 3 Dommerhold, bestaaende af Slagteridirektører, Slagteriernes daværende Konsulent og Laboratoriets Assistenter. I hvert Dommerhold fungerede som Regel mindst én Direktør.

Ialt omfattede Forsøgene 1083 Dyr, fordelte paa 202 Hold og samlede i 33 Forsøgsrækker.

109 Dyr paa	21 Hold	vare af	ren Yorkshirerace,
308 — —	56 —	—	første Krydsning,
644 — —	121 —	—	ren Landrace.

Dertil kom 22 Dyr af anden Afstamning.

Yorkshiresvinene og Landsvinene vare alle indkøbte fra tilsvarende Avlscentre i Landets forskellige Egne. De 56 Hold Krydsningsgrise vare indkøbte fra forskellige Opdrættere, men Mødrene, der vare af Landrace, og Fædrene, som vare af Yorkshirerace, vare som Regel anskaffede fra Avlscentrene.

Beretningen, som er paa 94 Sider foruden et Tabelværk paa 141 Sider, er delt i flere Hovedafsnit.

I det ene Afsnit — Tabelværket — som danner Grundmaterialet for det hele, er der gjort nøjagtig Rede for hvert Holds Afstamning samt for dets detaillerede Fodring, Foderforbrug, Vægt og Tilvækst, dels i 10 à 14 daglige Perioder, dels i større Vækstperioder à 40 Pd. fra Indsættelsen til Afgangen. Derefter kommer for hvert Hold en tabellarisk Fremstilling af Vægten ved Afgangen fra Forsøgsgaarden, levende Vægt paa Slagteriet, kold og tilskaaret slagtet Vægt og en detailleret Fremstilling af den slagtede Krops Bedømmelse. Man kan med andre Ord ved disse Tabeller følge de enkelte Hold fra Begyndelsen til Enden. Derefter følger en Række Tabeller, som belyse Foderets kemiske Sammensætning og Temperaturforholdene. Hvem der vil have fuldstændig nøjagtig Rede paa alle eller visse Enkeltheder, søger altsaa ikke forgæves. Men disse mange Enkeltheder kunne vi selvfølgelig ikke komme ind paa her; de have særlig Betydning for dem, der have med Avlens detaillerede Ledelse at gøre, de løse den ene af Laboratoriets Hovedopgaver ved dette Forsøg, at virke vejledende ved Udvalget af Stamdyr i Centrene.

De andre Afsnit af Beretningen bestaa i en gruppevis Behandling af Stoffet, en Sammenligning mellem Svin af forskellig Afstamning. Og disse Afsnit skal jeg tillade mig nærmere at omtale.

Et af Afsnittene omhandler en Sammenligning mellem Svin af Yorkshirerace, Svin af Landrace samt Krydsninger efter Orner af Yorkshirerace og Søer af Landrace. Ved denne Sammenligning behandles Stoffet fra alle de Forsøgsrækker, i hvilke Dyr af alle nævnte Afstamningstyper ere indgaaede, og det vil atter sige 20 Forsøgsrækker med ca. 109 Yorkshiresvin, ca. 215 Krydsninger og ca. 258 Landsvin.

I en tabellarisk Fremstilling gøres der nøjagtig Rede for hvert af de Hold, som disse Dyr tilhøre. I 2 andre Tabeller findes Hovedresultaterne sammendragne. Disse tillader jeg mig her at gengive og at henlede Opmærksomheden paa.

Tabel I vedrører Dyrenes Trivsel, dels i 3 Vækstperioder à 40 Pd., nemlig fra 35—75 Pd., fra 75—115 Pd. og fra 115—155 Pd., dels i én samlet Vækstperiode fra 35—155 Pd. levende Vægt. A betyder Yorkshiresvin, B Krydsninger og C Landsvin.

Tabel I.

Sammenligning mellem Svin af Yorkshirerace, Svin af Landrace samt Krydsninger efter Orner af Yorkshirerace og Søer af Landrace.

(Trivsel.)

Afdeling	Vækstperiode									Vækstperioderne samlede		
	I			II			III					
	Antal Dage	Pd. Tilvækst	F.-E. pr. Pd. Tilvækst	Antal Dage	Pd. Tilvækst	F.-E. pr. Pd. Tilvækst	Antal Dage	Pd. Tilvækst	F.-E. pr. Pd. Tilvækst	Antal Dage	Pd. Tilvækst	F.-F. pr. Pd. Tilvækst
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
A	50,2	38,3	3,48	40,3	40,8	3,85	35,2	41,2	4,36	125,5	120,5	3,91
B	49,7	38,6	3,43	38,1	40,7	3,74	32,8	39,6	4,30	120,2	118,3	3,85
C	49,5	38,4	3,41	37,1	40,0	3,74	32,1	40,1	4,33	118,7	118,4	3,84

Det fremgaar heraf, som det anføres i Beretningen, at selv om der ikke er store Udslag i nogen Retning, viser der sig dog en Antydning af, at Yorkshiresvinene ikke alene i hver Periode bruge længere Tid til at producere samme Tilvækst som de 2 andre Afdelinger, men at de tilmed ogsaa bruge lidt mere Foder til 1 Pd. Tilvækst. Krydsningerne og Landsvinene staa derimod hinanden nær i alle Forhold.

Se vi paa den sidste Afdeling af Tabellen, siger denne jo, at A har brugt 125,5 Dage om at producere en Tilvækst af 120,5 Pd., og at der til hvert Pd. Tilvækst er brugt 3,91 F.-E. B har brugt 120,2 Dage til 118,3 Pd. Tilvækst og 3,85 F.-E. til hvert Pd. Tilvækst. De tilsvarende Tal for C ere 118,7, 118,4 og 3,84.

Sammenligningen vanskeliggøres noget derved, at Tilvæksten ikke er lige stor for alle Grupper. Forsøgslaboratoriet har derfor omregnet Tallene med den Forudsætning, at hver Gruppe nøjagtig havde produceret 120 Pd. Tilvækst. Forholdene bleve da følgende:

A producerer 120 Pd. Tilvækst i 125 Dage for 469 F.-E.
B — 120 - — - 122 — - 462 —
C — 120 - — - 120 — - 461 —

Forskellen bliver da, at A bruger 5 Dage og 8 F.-E. og B 2 Dage og 1 F.-E. mere til Produktion af 120 Pd. (levende) Tilvækst end C.

Ville vi dernæst vide noget om Slagtningsresultatet af de 3 Afdelinger, maa vi betragte Tabel II, der giver Oplysning om Vægt og Svind, Mængden af Eksportflæsk og Flæskets Kvalitet.

Tabel II.

Sammenligning mellem Svin af Yorkshirerace, Svin af Landrace samt Krydsninger efter Orner af Yorkshirerace og Søer af Landrace.

(Kvalitet af Flæsk.)

Afdeling	Vægt pr. Slagtning		pCt. Svind		pCt. Eksportflæsk	Points f. Flæskets Fasthed	Kroppens Længde i Tm. fra Hofteskaal til Snit ved Halsen	Points for					
	Levende	Slagtet, afkølet	Ved Slagtning	Som Affald				Bovparti	Ryg-flæskets Tykkelse	Ryg-flæskets Fordeling	Bugpartiets Form og Fylde	Skinkens Form og Størrelse	Hoved, Ben og Sværens Finhed
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
A	168,2	134,5	20,1	14,2	65,7	12,9	34,2	11,3	11,3	11,4	11,9	12,2	12,1
B	169,0	133,7	20,9	14,4	64,7	13,0	34,4	11,5	11,6	11,9	11,4	11,5	11,9
C	171,1	132,9	22,3	15,0	62,7	12,2	34,8	11,3	11,4	11,7	10,7	10,4	11,1

Til nærmere Forstaaelse af denne Tabel maa jeg forklare, at Flæsket er blevet bedømt efter et Pointssystem, hvor 15 betyder ug, 12 = mg, 9 = g, 6 = tg o. s. v. De mellemliggende Tal svare til Hovedkarakterernes Variering ved Tilføjelse af + eller ÷. A, B og C have samme Betydning som paa foregaaende Tabel.

Se vi nu først paa Vægtrubrikerne 1 og 2, da betyde disse levende Vægt ved Ankomsten til Slagteriet og slagtet Vægt

Dagen efter Slagtningen, naar Kroppene ere afkølede. Det fremgaar heraf, at som levende vejede B 0,8 Pd. og C 2,9 Pd. mere end A, men at Forholdet blev omvendt efter Slagtningen, idet B nu vejede 0,8 og C 1,6 Pd. mindre end A. Yorkshiresvinene have altsaa haft det mindste og Landsvinene det største Svind, hvad der ogsaa fremgaar af Rubrik 3, som viser, at A er svundet 20,1 pCt., B 20,9 pCt. og C 22,3 pCt.

Men naar Svinene ere slagtede og afkølede, kommer Tilskæringen, idet Hoved, Rygben, Skulderblad, Tæer og andre Smaating, som vi tilsammen kalde Affald, fjernes, og der viser det sig atter, at A svinder mindst, B lidt mere og C mest, henholdsvis 14,2, 14,4 og 15 pCt.

Naar Slagtesvindet er fraregnet og Affaldet fravejet, have vi det egentlige Bacon, Eksportflæsket, tilbage. Dettes Mængde er opført i Rubrik 4 som pCt. af levende Vægt. Og her viser det sig, at B har givet 1 pCt., men C 3 pCt. mindre salgbart Flæsk end A, hvilket maa betragtes som en ret betydelig Forskel.

Rubrik 6 viser Points for Flæskets Fasthed. Her har B den bedste og C den daarligste Karakter.

Med Hensyn til Bovpartiets Bygning og Rygflæskets Tykkelse og Fordeling er der ikke stor Forskel paa A, B og C, men de give dog alle Udslag til Fordel for B.

Komme vi derimod til saa værdifulde Forhold som Bugens Form og Fylde, Skinkernes Form og Størrelse og Finheden af Hoved, Ben og Svær, er der en betydelig Forskel til Fordel for Yorkshiresvinene og Krydsningerne, som Tallene vise.

Alt i alt viser Tabel II, at der vel er nogen Forskel fra A til B, men at Forskellen er betydelig større fra A til C, og her er det særlig den bedre Bug og de fyldigere Skinker, der tale til Fordel for A, og ved en virkelig Kvalitetsbetaling maatte denne Forskel betinge en højere Pris. Dertil kommer jo saa, at A har 3 pCt. Eksportflæsk mere end C, hvilket, alle andre Forhold lige, er ensbetydende med, at A-Holdene bringe bedre Priser hjem end C-Holdene, som have det større Svind.

Det næste Afsnit er en Sammenligning mellem Krydsningssvin og Svin af Landrace.

Ved denne Sammenligning ere alle de Forsøgsrækker benyttede, i hvilke baade Krydsninger og Landsvin have været inddragne, d. v. s. alle de i det foregaaende Afsnit omtalte B- og C-Hold og flere til. Der er nemlig dannet flere Forsøgs-

rækker for Krydsninger og Landsvin, i hvilke ægte Yorkshiresvin ikke have været medtagne. Denne Sammenligning kommer til at gælde 27 Forsøgsrækker med ca. 276 Krydsninger og ca. 408 Landsvin.

I Beretningen behandles denne Sammenligning paa tilsvarende Maade som den foregaaende, nemlig ved Hjælp af 2 Tabeller, en for Trivsel og en for Vægt, Svind, Eksportflæsk og Flæskets Kvalitet. Disse Tabeller fremføres ogsaa her — Tabel III og IV — da de give en fortrinlig Oversigt angaaende Forsøgsresultatet.

Ogsaa denne Sammenligning er af stor Interesse; thi Kampen ude i Landet staar ikke mellem Yorkshiresvin og Landsvin, rene Yorkshiresvin ønske Landmændene i Almindelighed ikke, de ere for vanskelige at behandle, Kampen staar mellem Krydsninger og Landsvin.

Som Indledning til dette Afsnit indeholder Beretningen nogle Bemærkninger om Sundhedsforholdene, hvorom det hedder: Ved alle Forsøgsrækker har Sundhedstilstanden mellem Dyrene været tilfredsstillende, og naar det undertiden bliver gjort gældende, at Landsvinene ere mere livskraftige og mindre udsatte for Sygdomme end Krydsningssvinene, saa kan dette i alle Tilfælde ikke siges om de Dyr, vi have haft med at gøre, og iblandt disse skulde dog Afkom fra nogle af de mest udprægede Stamdyr i Centrene være repræsenterede. Nu have Forsøgene jo ganske vist først modtaget Grisene i en Alder af 7 à 8 Uger, og paa dette Tidspunkt er den værste Periode for Dødelighed selvfølgelig overstaaet, men af de Dyr, som have været med i ovennævnte 27 Forsøgsrækker, er der under Forsøgenes Udførelse af forskellige Aarsager afgaaet 3,2 pCt. af Krydsningsgrisene, men 7 pCt. af Landracegrisene, og dette tyder da i alt Fald ikke paa, at Krydsningerne ere mindst modstandskraftige.

Se vi nu paa Tabel III, som angaar Triveligheden hos Krydsningssvinene (B) og Landsvinene (C), viser det sig, at B-Holdene have brugt lidt længere Tid og lidt mere Foder til den levende Tilvækst end C-Holdene.

Klargøres denne Sag paa samme Maade som i foregaaende Afsnit ved at omregne den samlede Tilvækst i de 3 Perioder til 120 Pd. for begge Afdelinger, viser det sig, at

B-Holdene have produceret 120 Pd. Tilvækst i 123 Dage for 466 F.-E. og
C- — — — 120 - — - 119 — - 458 —

Forskellen bliver da, at B-Holdene have brugt 4 Dage og 8 F.-E. mere end C-Holdene til Produktionen af 120 Pd. levende Tilvækst.

Tabel III.

Sammenligning mellem Krydsninger og Svin af Landrace.

(Trivsel.)

Afdeling	Vækstperiode									Vækstperioderne samlede		
	I			II			III					
	Antal Dage	Pd. Tilvækst	F.-E. pr. Pd. Tilvækst	Antal Dage	Pd. Tilvækst	F.-E. pr. Pd. Tilvækst	Antal Dage	Pd. Tilvækst	F.-E. pr. Pd. Tilvækst	Antal Dage	Pd. Tilvækst	F.-E. pr. Pd. Tilvækst
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
B	49,3	38,7	3,42	38,7	40,4	3,81	34,0	39,6	4,35	121,7	118,3	3,88
C	47,7	37,7	3,34	36,2	39,5	3,70	32,6	39,9	4,34	116,2	117,2	3,82

Men kaste vi dernæst Øjet paa Tabel IV, som vedrører Slagtningsresultaterne, falde næsten alle Tallene ud til Fordel for Krydsningerne.

Tabel IV.

Sammenligning mellem Krydsninger og Svin af Landrace.

(Kvalitet af Flæsk.)

Afdeling	Vægt pr. Slagtning		pCt. Svind		pCt. Eksportflæsk	Points f. Flæskets Fasthed	Kroppens Længde i Tm. fra Hofteskaal til Snit ved Halsen	Points for					
	Levende	Slagtet, afkølet	Ved Slagtning	Som Affald				Bovparti	Ryg-flæskets Tykkelse	Ryg-flæskets Fordeling	Bugpartiets Form og Fylde	Skinkens Form og Størrelse	Hoved, Ben og Sværens Finhed
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
B	169,8	133,3	21,5	14,5	64,0	12,8	34,3	11,5	11,0	12,1	11,5	11,6	12,0
C	171,8	132,7	22,8	15,2	62,0	12,0	34,5	11,4	11,5	11,9	10,3	10,6	11,2

Ved Betragtning af Rubrikerne 3, 4 og 5 fremgaar det, at B-Holdene have 1,3 pCt. Slagtesvind og 0,7 pCt. Affald mindre, men 2 pCt. Eksportflæsk mere end C-Holdene, og navnlig det sidste maa betragtes som en væsentlig Forskel til Gunst for B-Holdene.

I Tal for Flæskets Fasthed have B-Holdene 0,8 mere end C-Holdene, medens Tallene for Bovpartiet samt Rygflæskets Tykkelse og Fordeling ere meget nær ens for begge Afdelinger. For Bugflæsk, Skinker og Finhed have B-Holdene henholdsvis 1,2, 1,0 og 0,8 Points mere end C-Holdene, hvilket kvalitativt set giver B-Holdene en betydelig Overvægt.

Beretningen slutter dette Afsnit med følgende Bemærkninger: Ved Sammenligning mellem et stort Antal Hold Svin af Krydsninger og af Landrace bliver Hovedresultatet, at til Produktion af 120 Pd. Tilvækst (levende) have Krydsningerne brugt 4 Dage og 8 F.-E. mere end Landracesvinene, hvorimod disse have 1,3 pCt. Slagtesvind og 0,7 pCt. Affald mere, men 2 pCt. Eksportflæsk mindre end Krydsningerne; tilmed have Landracesvinene ved Bedømmelsen af de slagtede Kroppe erholdt 1,2 og 1 pCt. mindre Points for saa værdifulde Partier som Bug og Skinke og tillige 0,8 Points mindre i Finhed.

Et 4. Hovedafsnit af Beretningen omhandler en Sammenligning mellem Afkom af forskellige Slægter af Landracen.

I dette Afsnit behandles Materialet af Landrace i 15 Afdelinger i Henhold til de Slægter og Stammer, hvorunder de enkelte Hold kunne henføres, og indenfor hver af disse 15 Afdelinger indordnes Holdene atter i Slægtsled, saaledes at man faar Rede paa de forskellige Slægters og Slægtsleds Forhold som Forsøgsobjekter. En saadan Fremstilling har selvfølgelig betydelig Interesse for dem, som have med den detaillerede Ledelse af Avlen at gøre; thi det indgaaende Kendskab, som derved erhverves til den Trivelighed og Slagteværdi, som bestemte Familiekombinationer have medført, giver en værdifuld Vejledning ved Udvalget af Stamdyr. Paa den anden Side skal man vogte sig for at drage vidtgaaende Slutninger af et Materiale, der ikke er mere omfattende end det her foreliggende bliver, naar det udstrækkes til at belyse saa mange Forhold som 15 Slægters forskellige Slægtsled, hvilket Beretningen ogsaa meget stærkt fremhæver. Jeg tror derfor, at jeg vilde gaa

for vidt, hvis jeg i Enkelthederne vilde forelægge denne Del af Beretningen her. Og jeg skal da indskrænke mig til om denne Sag at fremhæve, hvad Beretningen derom indeholder i et kort Slutningsoverblik, hvori det hedder: »Indenfor Landracen er der baade i Trivsel og Kvalitet en ikke ringe Forskel imellem Holdene indbyrdes, men ved at samle disse i Slægter viser det sig, at for de Slægter, hvor der har været saa mange Hold inde til Forsøg fra hver Generation, at man har kunnet faa et lille Begreb om de enkelte Slægtleds Trivsel og Kvalitet, har der næsten overalt været en Antydning af, at Forbruget af Pd. Korn pr. Pd. Tilvækst er stigende fra Generation til Generation. Ligeledes er pCt. Svind ved Slagtning stigende, men pCt. Eksportflæsk i samme Grad dalende fra Slægtled til Slægtled. I Tildelingen af Points for Flæskets Kvalitet, Bugens Fylde, Skinkernes Form og Knoglernes Finhed er der derimod nærmest en Fremgang at spore fra den ene Generation til den følgende.«

Uagtet det kun er ganske smaa Variationer, der give Anledning til disse Betragtninger angaaende Landracens Udvikling fra Slægtled til Slægtled, og uagtet nogle af disse Variationer pege i en heldig Retning, er det dog ikke noget lyst Helhedsindtryk, de efterlade. Navnlig ser det noget sort ud, at Tilvæksten pr. Foderenhed er noget i Tilbagegang. Men paa den anden Side maa man være taknemlig for, at dette Forhold ved nøjagtige Forsøg er bragt frem for Dagens Lys; thi da har man ogsaa Haab om at kunne modvirke det. Og Beretningen indeholder desuden en Antydning af Aarsagsforbindelsen mellem den tiltagende Finhed af Landracen og den Kendsgerning, at Forbruget af Pd. Korn pr. Pd. Tilvækst gennemgaaende er steget fra Generation til Generation. Side 85 anføres det nemlig, at det er en almindelig Mening, at Dyr med hurtig Vækst give den billigste Produktion, men at man i Landraceavlen i de senere Aar har arbejdet hen til at faa Landsvinene mere fine og ædle, og at der er stor Sandsynlighed for, at dette Forædlingsarbejde tildels er gaaet ud over den hurtige Vækst, og at det har haft en lidt dyrere Produktion til Følge. Dette er vist rigtigt. Dyrskuebestræbelserne gaa nemlig i mange Egne af Landet i høj Grad ud paa at forcere Landracens Udvikling i Retning af Finhed og Ædelhed, og Indehaverne af Avlscentrene ere ofte tilbøjelige til at

lade sig lede for stærkt af Udsigten til høje Præmier, for at faa deres Navn bekendt. — En langsommere Fremgang i nævnte Retning er nok tilraadelig.

I det her omhandlede Afsnit gives der ikke alene en Fremstilling af de enkelte Slægters og Slægtleds Forhold, men der fremsættes ogsaa et Helhedsindtryk af alle de Hold Svin af Landrace, som have været inddragne under Forsøgene. Da dette Helhedsindtryk imidlertid ikke afviger væsentligt fra det, som fremgaar ved en Betragtning af Tallene for C-Holdene (Landracesvin) i Tabel IV, skal jeg ikke komme nærmere ind derpaa her.

Med Hensyn til de hver Slægt af Landracen nærstaaende Krydsningshold, da viser det sig af de gjorte Sammenligninger, at de uden Undtagelse ere de dermed sammenhørende Slægtled af Landracen overlegne i Kvalitet og i pCt. Eksportflæsk, men at de ofte — dog ikke altid — have et lidt større Forbrug af Pd. Korn pr. Pd. levende Tilvækst.

Afsnittet indeholder ogsaa interessante Oplysninger om, hvorledes Landsvinene fra hvert af de 7 Distrikter, hvori Landet m. H. t. Svineavlens Ledelse er inddelt, have klaret sig; hvorledes Landraceholdene have udviklet sig paa hver enkelt Forsøgsgaard samt flere andre særdeles interessante Enkeltheder, som det dog vilde føre for vidt at komme ind paa her.

I et Afsnit af Beretningen gøres der opmærksom paa, at der i de 3 her i denne Anmeldelse netop behandlede Afsnit kun findes omtalt de 3 Vækstperioder, som omfatte Tilvæksten fra 35 til 155 Pd., og at dette staar i Forbindelse med den Kendsgerning, at de fleste Svin ere afgaaede til Slagteriet med en Vægt af 175 à 185 Pd., saaledes at de ikke have gennemgaaet den 4. Vækstperiode fra 155 til 195 Pd. Men det tilføjes, at enkelte Hold imellem først ere afgaaede, efter at Dyrene have naaet en Vægt af 190 Pd. og derover. Disse Hold kunde altsaa benyttes til Belysning af den 4. Vækstperiodes Forhold, hvilken Fremstilling ogsaa finder Sted i Beretningen. Men da Materialet kun omfatter 1 Hold Yorkshiresvin, 6 Hold Krydsninger og 17 Hold af Landracen, ere Tallene ikke værdifulde nok til Belysning af Forholdet mellem de 3 Afstamningstyper. Jeg skal derfor indskrænke mig til at oplyse, at denne Fremstilling bekræfter den almindelige Erfaring, at Foder-

mængden til hvert Pd. Tilvækst stadig er stigende med Dyrenes Vækst.

Sluttelig skal jeg kun omtale, hvad der anføres paa Beretningens 94. Side, at Forbruget pr. Pd. Tilvækst gennemgaaende har været noget mindre ved dette end ved de tidligere Forsøg, hvilket fremgaar af følgende Talmateriale:

	Vækstperiode		
	I 35—75 Pd.	II 75—115 Pd.	III 115—155 Pd.
Pd. Korn pr. Pd. Tilvækst (30. Beretn.)	3,6	4,2	4,9
— Vinterforsøg	3,7	4,5	5,2
— Sommerforsøg	3,5	4,0	4,6
— pr. Pd. Tilvækst (42. Beretn.)	3,6	4,2	4,9
Samtlige Hold i nærværende Beretn.	3,4	3,8	4,4

Forsøgslaboratoriet søger Forklaringen hertil dels i den Omstændighed, at saa godt som alle Raceforsøgene have været udførte om Sommeren, og dels i, at det til samme benyttede Materiale gennemgaaende har været bedre end Materialet ved de tidligere Forsøg.

Hermed har jeg da saa godt som muligt anmeldt Forsøgslaboratoriets 64. Beretning. Men som enhver vil se, er det kun et ringe Uddrag af den Mangfoldighed af Oplysninger, som Beretningen rummer, jeg har kunnet gengive her. Jeg haaber derfor, at Gennemlæsningen af mine Bemærkninger kun maa foranledige Anskaffelsen og Tilegnelsen af selve Beretningen, der er et værdifuldt Aktstykke for enhver, der med særlig Interesse beskæftiger sig med Svineavl.

Som Hovedresultat af Beretningen mener jeg at turde udtale, at den giver os Vished for, at vi have en trivelig Svinebestand her i Landet, hvad enten vi holde os til Yorkshireracen, Krydsningerne i 1. Led eller Landracen. Der er derfor god Mening i, at vi paa Grundlag af Landsvinecentrene søge at

fuldkommengøre den danske Landrace. Den Tilbagegang, som i visse Retninger er paavist med Hensyn til Landsvinecentrenes Bestand, lader sig sikkert uden stor Vanskelighed modvirke nu, da vi have faaet Øjet aabnet for dens Tilstedeværelse. Og heldigvis tyder Beretningen samtidig paa, at Bestanden i vore Landsvinecentre i andre Retninger er i Fremgang.

Men ogsaa i anden Henseende vise Forsøgsresultaterne, at den Plan, som er lagt for Svineavlens Ledelse, er rigtig, da det deraf fremgaar, at Landracens Flæsk endnu ikke er nogen fin Eksportvare, men at Krydsningerne mellem Søer af Landracen og Orner af Yorkshireracen give et Produkt, som er betydeligt bedre, og som ikke er nævneværdigt dyrere at frembringe.

Svineavlens Ledelse gaar jo netop ud paa at udvikle Landracen til største Fuldkommenhed, og indtil dette naas, at frembringe Brugsdyret ved at krydse Søer af Landracen med Orner af Yorkshireracen. — Hele Avlssystemet er, som omtalt i Indledningen, netop organiseret saaledes, at denne Fremgangsmaade kan gennemføres.

Udkomne Bøger.

Næringsmiddelindustrien m. v. Statistiske Meddelelser, IV. R., 30. B. 1. H. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 80 Sider. 75 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

I Forbindelse med den Haandværks- og Industritælling, der fandt Sted i 1906, blev der tilvejebragt Oplysninger fra forskellige Industrier om de producerede Varers Art, Mængde og Salgsværdi, de benyttede Arbejdsmaskiner m. v. De saaledes indsamlede specielle Produktionsoplysninger agter Statens statistiske Bureau at udgive i en Række Hefter, hvert omfattende en Gruppe af beslægtede Fag. Første Hefte beskæftiger sig med Erhverv, der omfatte Næringsmidler, og blandt disse Erhverv indtage selvfølgelig de, der bearbejde Landbrugets Produkter, en fremtrædende Plads. Her findes saaledes Oplysninger om Antallet, Arbejdsstyrken, Maskinellet, Produktionens Størrelse, Beliggenheden i de forskellige Landsdele, Omsætningen m. v. vedrørende Møller, Sukkerfabrikker, Slagterier, Mejerier, Konserves- og Frugtvinfabrikker.

Kapitelstakster for Afgrøden m. v. 1908. Statistiske Meddelelser, IV. R., 29. B. 3. H. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 9 Sider. 15 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Beretning om Foreningen af jyske Landboforeningers 34. Delegeretmøde i Aarhus den 6. og 7. November 1908, samlet af Foreningens Sekretær. Ikke i Boghandelen. (Aarhus.)

Meddelelse til de Mejerier, som deltage i »de sammenhængende Rækker af Smørudstillinger« ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg, indeholdende: Aarsoversigt over Smørudstillingerne for 1908. 42 Sider i Kvart. Ikke i Bogh. (Kjøbenh.)

Svinehold og Flæskeproduktion paa mindre Gaarde. Af *Joh. L. Hirsch.* 2. Oplag. 88 Sider. 1 Kr. (Gröndahl & Søns Forlag. Kristiania.)

Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavlen paa Sjælland 1908. Samlet og bearbejdet af De samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlsudvalg ved *O. H. Larsen.* 352 Sider. Beretningen er ikke i Boghandelen, men faas ved Henvendelse til Fællesforeningernes Kontor, Stormgade 8, Kjøbenhavn.

Konsulentberetning for 1907 og 1908 af *S. P. Petersen.* Afkomsundersøgelser af de lokale Konsulenter. Referat af Kvægavlsmødet 1908. 128 Sider. 50 Øre. (Foreningen af jyske Landboforeninger. Aarhus.)

Stambog over Heste af jysk Race. Hingste XV. Af *J. Jensen.* 47 Sider. 1 1/2 Kr. indb. (De samvirk. d. Landboforeningers Forretningsudvalg. Aarhus.)

Stambog over Heste af jysk Race. Hopper IX. Af *J. Jensen.* 312 Sider. 2 Kr. indb. (De samvirk. d. Landboforeningers Forretningsudvalg. Aarhus)

Stambog over Tyre af jysk Race. XVI. Af *A. Appel* og *S. P. Petersen.* 133 Sider. 1 1/2 Kr. indb. (De samvirk. d. Landboforeningers Forretningsudvalg. Aarhus.)

Fuldblodshingsten St. Simon. Af *Laurits Jørgensen.* 27 Sider. 1 1/2 Kr. (Vilh. Trydes Forlag. Kjøbenh.)

Beretning om Virksomheden i De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift i Aaret 1908. Udarbejdet af *A. P. Jensen.* Ikke i Boghandelen. (Kjøbenh.)

Landmaaling. Af *O. Laake.* 83 Sider. 1 Kr. 60 Øre indb. (Gröndahl & Søns Forlag. Kristiania.)

Dyrkningsforsøg med indenlandske Stammer af Køkkenurter. Ved Det jyske Haveselskabs Forsøgsudvalg. Udarbejdet af *W. Riedel.* 43 Sider. 50 Øre (Det jyske Haveselskab, Aarhus.)

Beretning om Statsdyrskuekommissionens Virksomhed i Aaret 1908. Udgivet paa Landbrugsministeriets Foranstaltning af Statsdyrskuekommissionen ved dens Sekretær, cand. jur. *Knud Valloe.* I. Statshingsteskuerne og Hesteavlscentrene. 298 Sider. Ikke i Bogh. (Kjøbenh.)

Mindre Meddelelser.

Den lavere Landbrugsundervisning i Sverige gives som bekendt for Tiden dels i »Landtbruksskolor«, der ere henlagte til Landejendomme og i hvilke Eleverne under deres 2-aarige Ophold faa baade theoretisk og praktisk Undervisning, dels i »Landtmannaskolor«, paa hvilke der gives theoretisk Undervisning i et 5—6 Maaneder langt Vinterkursus; disse sidste Skoler staa som Regel i nøje Forbindelse med Folkehøjskolerne. — I Juni Maaned 1907 nedsatte den svenske Regering en Kommission for at overveje Spørgsmaalet om en Omordning af den lavere Landbrugsundervisning, og denne Kommission har nu efter 1½ Aars Arbejde afgivet en udførlig Betænkning, der bl. a. bringer Forslag om, 1) at Undervisningen for Husmænd — *småbrukarundervisningen* — udvides og omorganiseres, 2) at der ved Siden af de nuværende »Landtmannaskolor« oprettes »landtmannaskolor litt B.«, i hvilke der ikke skal kræves andre Forkundskaber end de, der erhverves i Folkeskolen, 3) at der indrettes Landhusholdningsskoler for Landkommunernes unge Kvinder, i hvilke de skulle uddannes til dygtige Husmødre, endelig 4) at der med Bibeholdelse af et mindre Antal praktisk-theoretiske »Landtbruksskolor« finder en Omordning af disse Skoler Sted til betydelig større Anstalter med en samlet theoretisk Undervisning, der gives dels i 1-aarligt og dels i 2-aarligt Kursus.

Der kan paa nærværende Tidspunkt, da det ikke vides, om de fremsatte Forslag blive henlagte, ændrede eller gennemførte, ikke være Tale om her at komme nærmere ind paa Betænkningen. Kun skal det fremhæves, at Kommissionen i Overensstemmelse med det under 2) fremsatte Forslag fremhæver Betydningen af, at Undervisningen i Folkeskolen paa Landet ændres i mere praktisk Retning, saaledes at der bliver lagt særlig Vægt paa at meddele Børnene saadanne Kundskaber, som kunne være af Betydning for dem som vordende Landbrugere. Kommissionen foreslaar derfor, at Lærebøgerne skulle udarbejdes efter andre Principper end hidtil, og at Læreuddannelsen ordnes paa en saadan Maade, »at Folkeskolens Lærere komme i Besiddelse af de nødvendige Forudsætninger

for ved deres Undervisning hos Eleverne at vække og vedligeholde Interessen for Landbruget og hvad dermed staar i Forbindelse«. — Som bekendt er der ogsaa hos os Ønsker fremme om at faa Undervisningen i Folkeskolen paa Landet ændret saaledes, at den tager mere Hensyn end hidtil til Børnenes fremtidige Gerning ved Landbruget.

God Arkitektur paa Landet. I Februar Maaned foranstaltede »Akademisk Arkitektforenings Tegnehjælp« i Kjøbenhavn en Udstilling af Tegninger, der havde været benyttede til Bygninger paa Landet: Husmands- og Arbejderhuse, Lærerboliger, Gymnastikhuse etc. Disse Tegninger vare alle tiltalende. Her var ikke Tale om Finesser eller særlige Udsmykninger, men om ved Hjælp af jævne og billige Midler at skabe en Bygning til Glæde for Øjet og praktisk af Indre. Det er jo ikke Anvendelsen af de store Midler, der gør en Bygning til god Arkitektur; det ligger i noget andet, uafhængigt af ydre Pynt, i de rette, gode Forhold, i en Dørs, et Vindues velafvejede Form og velberegnede Plads, i alt det, som, naar det skal være, kan faas uden Penge.

Denne Udstilling var et Led i Arkitektforeningens Bestræbelser for at lære Befolkningen at forstaa, at et Mejeri, en Bondegaard, et Husmandshus godt kan være praktisk indrettet og samtidig bygget saaledes, at dets Ydre er smukt. For at bidrage til, at god Arkitektur kan vinde Udbredelse paa Landet, har Foreningen nu aabnet en Tegnestue, hvor mindre bemidlede ville kunne faa saglig Hjælp ved Opførelsen af Nybygninger. »Vi haabe — hedder det i et af Foreningen udsendt Opraab — derved at kunne naa til efterhaanden at dæmme op mod det upraktiske og uskønne Smaabyggeri, der nu finder Sted Landet over. Vi ønske gennem denne Tegnestue, for et meget ringe Vederlag, eller gratis, 1) at skaffe Smaakaarsfolk Tegninger til billige, men praktiske og sunde Huse, der passe for den enkeltes Ønsker og Midler, saa det kan blive venlige og hyggelige Hjem, 2) at rette Tegninger, der i Forvejen ere udførte, og 3) at yde Vejledning ved gratis at besvare alle Forespørgsler. Vi anmode Dem derfor om at arbejde sammen med Arkitektforeningen i denne Sag, ved paa Deres Egn at henlede Opmærksomheden paa denne Tegnestue, naar De hører, der er Planer oppe om mindre Nybyg-

ninger. Vi bede Dem om stadig at virke for Kendskaben til og fremme Brugen af denne Tegnestue, ved overalt at underrette om, at alle Forespørgsler ville blive besvarede og hver nødvendig Vejledning givet ved skriftlig Henvendelse til »Akademisk Arkitektforenings Tegnehjælp«, Helgolandsgade Nr. 5, Kjøbenhavn.«

Det er en smuk og praktisk Opgave, Arkitektforeningen her har stillet sig. Man bør yde den Tak og Anerkendelse for det Arbejde, den offervilligt har paataget sig for at bidrage sit til at gøre Nybygninger paa Landet praktiske og smukke.

Tvungen Undervisning i Fortsættelsesskolerne paa Landet i Hannover er bleven indført ved en Lov af 25. Januar 1909. Loven har kun én Paragraf, der er saalydende:

»Ved en Kommunes statutariske Bestemmelse kan der for de ikke længer skolepligtige, men endnu ikke 18 Aar gamle Mandspersoner stiftes en Forpligtelse til i 3 efter hverandre følgende Vinterhalvaar at besøge en Fortsættelsesskole paa Landet.

I Statuterne dels fastsættes de til Gennemførelsen af denne Forpligtelse nødvendige Bestemmelser, særlig de, der angaa saa vel Opfyldelsen af de skolepligtiges regelmæssige Skolebesøg som de Forpligtelser, der paahvile disses Forældre, Formyndere og Arbejdsgivere, dels gives de Forskrifter, ved hvilke Fortsættelsesskolens Indretning og Elevernes passende Opførsel sikres. For den ved den statutariske Bestemmelse begrundede Forpligtelse til at møde i en Fortsættelsesskole ere de fritagne, som have erhvervet Ret til den enaarig-frivillige Militærtjeneste, som besøge en Lavs-, Fag- eller anden Fortsættelsesskole eller der faa en tilsvarende Undervisning, saafremt dette Skolebesøg eller denne Undervisning anerkendes af den højere Administration som en tilstrækkelig Erstatning for den almindelige Undervisning i Fortsættelsesskolen. Fastsættelsen af yderligere Undtagelser er tilladt i Statuterne.

Undervisning maa ikke finde Sted om Søndagen.

Den, der overtræder de foranstaaende Bestemmelser eller de statutariske Bestemmelser, straffes med en Pengebøde paa 20 Mark eller, i Tilfælde af Uformuenhed, med Fængsel i indtil 3 Dage.«

Den norske Salpeterindustris Udvikling. Generaldirektør *S. Eyde* holdt om nævnte Emne fornylig i Kristiania et Foredrag, af hvilket det fremgaar, at der hidtil er anvendt 22 Mill. Kr. i den norske Salpeterindustri. Naar dennes samtlige Anlæg ved Udgangen af 1910 ere færdige, vil der være medgaaet 54 Mill. Kr. »Med den Mulighed for Øje i Løbet af 10 Aar at kunne udnytte Fosser paa ialt 500,000 Hestekræfter, ville vi — udtalte Foredragsholderen — kunne producere 300,000 Tons Norge-Salpeter aarlig. Chile, som for Tiden producerer 1.8 Mill. Tons aarlig, vil om 10 Aar antagelig aarlig kunne udføre 2.5 Mill. Tons. Vor Produktion, 300,000 Tons til en Værdi af 45 Mill. Kr., vil altsaa udgøre kun 12 pCt. af Chiles Produktion. Begge kunne derfor godt bestaa ved Siden af hinanden.« I 1908 havde Produktionen paa Notodden en Værdi af ca. 2 Mill. Kr.

Undersøgelser over den Indflydelse som Jordens Vandindhold udøver paa Planternes Udvikling. Af *F. Preul* er der fornylig*) offenliggjort Resultaterne af nogle ret omfattende Undersøgelser (Karforsøg) over den Indflydelse, som Jordens Vandindhold udøver paa Sommerhvedens Udvikling. Til Forsøgene anvendtes saavel næringsstoffattig som næringsstofrig Jord. Den udsaaede Hvedesort var *Kirsches* Squarehead Sommerhvede. De vigtigste Resultater af disse Undersøgelser vare følgende:

Planternes Vandforbrug til Produktion af et Gram Tørstof er paa den næringsstofrige Jord betydelig mindre end paa den næringsstoffattige.

En vedvarende høj Fugtighedsgrad giver en høj Kornprocent. En lav Kornprocent tyder i Almindelighed hen paa en Tørhedsperiode efter i Begyndelsen gunstige Fugtighedsforhold. Særlig stærkt træder dette Forhold naturligvis frem, naar Tørkeperioden falder sammen med Tiden for Kærnedannelsen.

Gramvægten (Vægten af 1000 Korn) forøges betydelig ved Vandtilførsel i en sen Vegetationsperiode (særlig omkring 15. Juni).

I Almindelig er saavel Kornets som Straaets Kvælstofind-

*) Journal für Landwirtschaft 1908. Bd. 56, S. 229—271.

hold større paa den næringsstofrige end paa den næringsstoffattige Jord. — Ved konstant lav Fugtighedsgrad var Kornets Kvælstofindhold betydelig lavere end ved konstant jævn Fugtighedsgrad.

Vandtilførsel paa et sent Vegetationsstadium forøger for den magre Jords Vedkommende i betydelig Grad Kornets Kvælstofprocent. Ved den næringsstofrige Jord træder dette Forhold ikke saa stærkt frem. Indtræder der Vandmangel i den sidste Del af Vegetationsperioden, aftager for begge Jordernes Vedkommende Kornets Kvælstofprocent.

Ved høj Jordfugtighed i Begyndelsen af Vegetationsperioden og en paafølgende Tørhedsperiode, dannes der Kærner med en ringe Kvælstofprocent. Dette Forhold træder des stærkere frem, jo fattigere Jorden er paa Plantenæring.

Tilførsel af Vand i den sidste Del af Vegetationsperioden har for begge Jorders Vedkommende bevirket en betydelig Forøgelse af Halmens Kvælstofindhold.

Harald R. Christensen.

Forsøgsstation for Fjerkræavl i Norge. I Norge har Storthingets Landbrugskomite indstillet til Bevilling i Aar paa Foranledning af Direktøren for Norges Landbohøjskole et Beløb af 3000 Kroner til Indretning af en Forsøgsstation for Fjerkræavl ved nævnte Skole. Under Debatten i Storthinget udtaltes der fra flere Sider, at det vilde være ønskeligt, om der snarest mulig kunde blive truffet en Ordning, hvorved der kunde gives Undervisning i saavel Fjerkræavl som dermed beslægtede Bierhverv ved nævnte Skole. Forøvrigt er det Tanken, at der først og fremmest anlægges og indrettes et tidssvarende praktisk Hønseri, der tillige kan tjene som Øvelsesmateriale ved Undervisningen samt danne et Mønster til Efterligning. Undervisningen vil da utvivlsomt ikke alene komme til at omfatte Højskolens faste Elever, men ogsaa staa aaben for andre, der da kunne melde sig som Deltagere i særlige Kursus, der tænkes afholdt i Fjerkræavl og andre af Landbrugets Bierhverv.

W. A. Kock.

Indkomst- og Formueskatten i Aaret 1908—09. Statens statistik Bureau har udsendt et Hefte, der behandler Ansættelserne til Indkomst- og Formueskatten i Skatteaaret 1908—09. Det

samlede Skattebeløb*) udgjorde i dette Aar 10.241.000 Kr., hvad der er noget over 1/4 Mill. Kr. mere end i det foregaaende Skatteaar. Siden Skatteaaret 1904—1905, da Indkomst- og Formueskatten første Gang paalignedes, ere Skattebeløbene stegne med i alt 1 1/3 Mill. Kr. Særlig stærk var Stigningen i Aarene $19^{05}/_{06}$—$19^{07}/_{08}$, medens den kun var ringe i det sidste Aar. De udmærkede Konjunkturer, som vare fremherskende her som i Udlandet i Aarene 1905—06—07, gav sig Udtryk i den stærke Stigning i Indkomstskattebeløbet, medens man maaske allerede finder et Udtryk for Tilbageslaget i den ringe Stigning for Skatteaaret 1908—09.

I Modsætning til hvad Tilfældet var forrige Aar, viser det sig, at Skattevnen hos Skatteyderne gennemsnitlig set er blevet ringere i Løbet af Aaret 1908—09. Dette skyldes dog udelukkende Forholdene i Byerne og da navnlig i Hovedstaden; paa Landet er der Fremgang i det gennemsnitlige Skattebeløb for Indkomstskattens Vedkommende og i Jyllands Landdistrikter ogsaa for Formueskatten. Dette hænger vel tildels sammen med, at ligesom en økonomisk Opgangsperiode først gør sig gældende i Byerne, vil Tilbagegangen ogsaa mærkes først i disse.

Følgende Tabel belyser Velstandsforholdene i By og paa Land. Den samlede Indkomst og den samlede Formue udgjorde i 1908—09 *pr. Skatteyder*:

	Samlet Indkomst Kr.	Samlet Formue Kr.
I Hovedstaden	2473	38.757
- Provindsbyerne	1894	15.791
- Øernes Landdistrikt ...	1814	17.693
- Jyllands Landdistrikt..	1491	11.547

*) Jvnfr. Statistiske Meddelelser, IV. R. 29. Binds 2. Hefte.

Beretning fra V. Steins analytisk-kemiske Laboratorium ved Fr. Christensen

om

Undersøgelser vedrørende Landbruget foretagne i Aaret 1908.

Af Professor *Fr. Christensen.*

Der er i 1908 foretaget Undersøgelse af ialt 24,439 Prøver af Landbrugsprodukter og andre Landbruget vedrørende Stoffer.

Prøverne fordele sig paa følgende Maade:

Foderstoffer	1000	Prøver,
Gødningsstoffer	609	—
Smør og Margarine	5602	—
Mælk	2755	—
Fløde	14360	—
Ost	41	—
Andre Stoffer	72	—
	24439	Prøver.

Da en Beretning som den foreliggende vilde være betydeligt mere oplysende, dersom det var muligt i højere Grad end hidtil at gennemføre en mere uddybet Klassifikation af de undersøgte Prøver, skal jeg, inden jeg gaar over til en nærmere Omtale af de enkelte Stoffer, rette en Opfordring til Indsenderne af Prøver, særligt af Foderstoffer, om ved Indsendelsen af Prøven at lade mig til-

flyde saadanne Oplysninger om Herkomst, Afladeplads, særlige Handelsnavn og lignende, som kan tjene til en mere specificeret Klassifikation af de til samme Sort, specielt Kagesort, henhørende Prøver.

De undersøgte Prøver af Foderstoffer fordele sig saaledes:

Bomuldsfrøkager	517	Prøver,
Bomuldsfrømel	8	—
Solsikkekager	210	—
Hørfrøkager	42	—
Hørfrømel	3	—
Hampefrøkager	26	—
Jordnødkager	24	—
Rapskager	15	—
Hvedeklid	14	—
Risfodermel	22	—
Melassefoder	10	—
Bærme og Mask	7	—
Forskellige andre Foderstoffer	102	—
	1000	Prøver.

Bomuldsfrøkager.

Som det fremgaar af den foranstaaende Oversigt, er det Antal Prøver af disse Kager, der have været undersøgte i Aar, meget betydeligt, hvilket væsentligst skyldes, at jeg har haft Lejlighed til at undersøge et forholdsvis stort Antal Prøver af Texaskager.

Alle Prøverne ere blevne underkastede mikroskopisk Undersøgelse, ved hvilken der i intet Tilfælde er konstateret Indhold af fremmed Frø; Skimmelsvamp fandtes i 5 Prøver, i 2 Prøver i saadan Grad, at Kagerne maatte betegnes som uanvendelige som Foder.

Af Prøverne vare 10 af Kager slaaede af helt eller næsten helt uafskallede Frø, medens de øvrige Prøver (507) vare af saakaldte »afskallede« Kager.

Af disse vare ved Insendelsen

362	Prøver	betegnede	som	Texaskager,
48	—	—	—	New Orleanskager,
34	—	—	—	russiske,
2	—	—	—	franske,
2	—	—	—	Savannahkager,
1	—	—	—	Turkestankager,
medens 58	—	indsendtes	uden	nærmere Angivelse af Oprindelsen.
507	Prøver.			

Texaskager.

Som det vil være bekendt, er Kvaliteten af denne Kage bedst i Begyndelsen af Sæsonen (Oktober) og aftagende henimod dennes Slutning (Juni), saaledes at de paa forskellige Aarstider fremkommende Skibsladninger udvise en i Forhold til Aarstiden svarende Kvalitet.

Da der ved Indsendelsen af 329 af de i alt undersøgte 362 Prøver af Texas-Kager har været meddelt mig Oplysning om, fra hvilke Skibsladninger Prøverne hidrørte samt Tidspunktet for Skibets Losning, har jeg, til nærmere Belysning af det ovennævnte Forhold, af det i disse 329 Prøver fundne Indhold beregnet Gennemsnitstal for Indholdet i de fra hver enkelt Skibsladning hidrørende Prøver og af disse Gennemsnitstal atter beregnet Gennemsnitsindholdet i de indenfor hvert af de nedennævnte Kvartaler udlossede Ladninger.

Jeg skal bemærke, at de fra samme Skibsladning stammende Prøver gennemgaaende have udvist en ret ensartet Sammensætning.

Efter den saaledes foretagne Beregning var Indholdet i Skibsladningerne, der udlossedes i

Januar Kvartal 1908:

	Gnstl.	Højest.	Lavest.
Kvælstofholdige Stoffer	46.3 pCt.	48.0 pCt.	44.2 pCt.
Fedt	8.0 —	8.5 —	7.3 —
Kvælstofholdige Stoffer + Fedt..	54.3 —	56.3 —	51.2 —

April Kvartal 1908:

	Gnstl.	Højest.	Lavest.
Kvælstofholdige Stoffer	44.5 pCt.	46.4 pCt.	42.7 pCt.
Fedt	7.5 —	8.0 —	6.9 —
Kvælstofholdige Stoffer + Fedt	52.0 —	54.0 —	50.7 —

Oktober Kvartal 1908:

	Gnstl.	Højest.	Lavest.
Kvælstofholdige Stoffer	48.2 pCt.	50.0 pCt.	46.5 pCt.
Fedt	7.9 —	8.2 —	7.4 —
Kvælstofholdige Stoffer + Fedt	56.1 —	58.1 —	54.6 —

Da der af nogle Skibsladninger er undersøgt et stort Antal Prøver, af andre et mindre Antal, maa denne Sammenstilling anses for at give et mere korrekt Billede af Sammensætningen af Texaskagen end de paa sædvanlig Maade beregnede Gennemsnitstal for Indholdsstofferne.

Ved iøvrigt paa Grundlag af Gennemsnitstallene for hver enkelt Skibsladning at beregne Gennemsnitsindholdet for alle 3 Kvartaler, fandtes dette at være:

Kvælstofholdige Stoffer	46.2 pCt.
Fedt	8.3 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	24.3 —
Træstof	7.7 —
Uorganiske Stoffer	6.1 —
Vand	7.4 —
	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	13.3

Det paa Laboratoriets Tabel for 1908 (se Side 346—347) opførte Gennemsnitsindhold, nemlig:

Kvælstofholdige Stoffer	45.8 pCt.
Fedt	8.0 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	24.6 —
Træstof	7.6 —
Uorganiske Stoffer	6.1 —
Vand	7.9 —
	100.0 pCt.

er beregnet paa Grundlag af Gennemsnitstallene for hver enkelt Skibsladning, samt tillige Indholdet i de under Betegnelsen Texaskager iøvrigt indsendte 33 Prøver.

New Orleanskagerne og de russiske Kager udviste følgende Gennemsnitsindhold:

	New Orleans.	Russiske.
Kvælstofholdige Stoffer	39.9 pCt.	40.6 pCt.
Fedt	8.4 —	11.1 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	25.7 —	26.8 —
Træstof	10.9 —	7.4 —
Uorganiske Stoffer	6.6 —	6.6 —
Vand	8.5 —	7.5 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enh. (2:2:1)	122	130

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt tilsammen var:

	New Orleans.	Russiske.
40—41 pCt. i	1 Prøve,	—
41—42 —	» —	—
42—43 —	» —	—
43—44 —	3 —	—
44—45 —	2 —	1 Prøve,
45—46 —	4 —	1 —
46—47 —	7 —	» —
47—48 —	7 —	» —
48—49 —	4 —	» —
49—50 —	8 —	3 —
50—51 —	2 —	6 —
51—52 —	4 —	12 —
52—53 —	4 —	3 —
53—54 —	» —	3 —
54—55 —	2 —	1 —
55—56 —	» —	3 —
56—57 —	» —	1 —

Savannahkagerne og de franske Kager indeholdt:

	Savannah.	Franske.
Kvælstofholdige Stoffer	37.9 pCt.	34.7 pCt.
Fedt	7.7 —	8.5 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	29.0 —	29.1 —
Træstof	10.4 —	9.2 —
Uorganiske Stoffer	5.9 —	6.2 —
Vand	9.1 —	12.3 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enh. (2:2:1)	120	116

Den under Betegnelsen Turkestankager indsendte Prøve udviste følgende Sammensætning:

Kvælstofholdige Stoffer	36.0 pCt.
Fedt	10.5 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	29.1 —
Træstof	8.6 —
Uorganiske Stoffer	7.3 —
Vand	8.5 —
	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	122

I russisk Turkestan foregik indtil den allernyeste Tid Olieudpresningen af Bomuldsfrø efter særdeles primitive Fremgangsmaader, og Pressekagerne fandt kun Anvendelse som Gødning eller Brændsel. Efter at Landet nu ved Anlæg af Jernbaner er bragt i bekvem Forbindelse med Omverdenen, er der sket en fuldstændig Omvæltning paa dette Omraade, idet der særligt i det frugtbare Ferghanadistrikt er anlagt et stort Antal moderne Oliemøller, og der er derfor Grund til at antage, at Turkestan-Bomuldsfrøkagen fremtidigt vil komme til at spille en Rolle ogsaa paa det hjemlige Marked, forsaavidt den da vil kunne fremskaffes til en i Forhold til dens Indhold staaende Pris.

Uafskallede Bomuldsfrøkager.

Gennemsnitsindholdet i de 10 undersøgte Prøver var:

		Aaret forud.
Kvælstofholdige Stoffer	25.2 pCt.	22.9 pCt.
Fedt	6.0 —	4.7 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	32.4 —	33.4 —
Træstof	21.3 —	21.2 —
Uorganiske Stoffer	5.5 —	6.0 —
Vand	9.6 —	11.8 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	95	89

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt sammenlagt var højst 36.2 pCt. og lavest 24.2 pCt.; Indholdet af Træstof laa mellem 24.6 pCt. og 18.6 pCt.

Bomuldsfrømel.

Ingen af Prøverne gav ved den mikroskopiske Undersøgelse Grund til Indvending.

Det Antal Prøver, der i Aar har været underkastet kemisk Undersøgelse er for ringe til at de foretagne Analyser kunne danne Grundlag for en Beregning af Gennemsnitsindholdet i Bomuldsfrømel.

Solsikkekager.

Ingen af de undersøgte Prøver har været forurenet af fremmed Frø; 2 Prøver indeholdt Skimmelsvamp, i det ene Tilfælde dog kun i ringe Grad.

5 Prøver udviste harsk Lugt; ved Bestemmelse af Mængden af fri Syrer i Fedtet fandtes denne, beregnet som Oliesyre, at være resp. 14 pCt., 16 pCt., 21 pCt., $22^1/_2$ pCt. og $32^1/_2$ pCt., altsaa i alle 5 Tilfælde højere end den bør findes hos Solsikkekager (5—10 pCt.).

Med Hensyn til Opbevaringstilstanden gav ingen af de andre Prøver Grund til Indvending. Adskillige af de undersøgte Kager have været iblandede Kogsalt, i enkelte Tilfælde endog i meget betydelig Grad; Saltet synes

at være grovknust Stensalt og ses meget let som glinsende Korn i Kagerne. Saa godt som alle de saltholdige Kager have været glatte, kvadratiske Kager, der paa en enkelt Undtagelse nær var indblandede i Afskibninger fra Novorossisk.

I 25 dels hele Prøver, dels udsorterede Kagestykker, i hvilke iagttoges Saltkrystaller, bestemtes Saltmængden; der fandtes:

Uorg. Stoffer.		Natriumklorid.			Uorg. Stoffer.		Natriumklorid.	
39.25 pCt.	hvoraf	34.0	pCt.		8.44 pCt.	hvoraf	0.8	pCt.
29.70 —	—	24.0	—		8.46 —	—	0.6	—
47.70 —	—	22.5	—	*)	8.24 —	—	0.6	—
21.96 —	—	16.8	—		8.06 —	—	0.5	—
17.26 —	—	12.5	—		7.10 —	—	0.5	—
13.88 —	—	9.5	—		8.46 —	—	0.4	—
9.22 —	—	3.0	—		7.54 —	—	0.4	—
8.75 —	—	2.1	—		7.12 —	—	0.4	—
10.54 —	—	2.0	—		8.88 —	—	0.2	—
8.16 —	—	1.2	—		7.75 —	—	0.2	—
10.28 —	—	1.0	—		7.00 —	—	0.2	—
8.02 —	—	1.0	—		6.50 —	—	0.1	—
9.54 —	—	0.8	—					

I 24 Prøver, i hvilke Saltkrystaller i k k e kunde ses, fandtes Indholdet af Natriumklorid at være:

0.43 pCt. i.....	1 Prøve,	0.10 pCt. i.....	2 Prøver,
0.18 — -.....	2 —	0.08 — -.....	4 —
0.14 — -.....	2 —	0.06 — -.....	7 —
0.12 — -.....	3 —	0.04 — -.....	3 —

I 155 Prøver af rene Kager, af hvilke blev foretaget kemisk Undersøgelse, var Gennemsnitsindholdet:

		Aaret forud.
Kvælstofholdige Stoffer.....	35.2 pCt.	36.0 pCt.
Fedt.....	11.1 —	10.7 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer.....	20.7 —	21.1 —
Træstof.....	19.2 —	18.1 —
Uorganiske Stoffer.....	6.5 —	6.4 —
Vand.....	7.3 —	7.7 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	113	115

*) Denne Prøve indeholdt tillige 18.13 pCt. Sand, Ler etc.

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt sammenlagt har ligget mellem:

39.6	pCt.	(Minimum)	og	42	pCt.	i	10 Prøver,
42	—	-		45	—	-	40 —
45	—	-		48	—	-	64 —
48	—	-		51	—	-	37 —
51	—	-		55.3	—	(Maksimum) i	4 —

Ved Insendelsen af 44 af Prøverne var meddelt saadanne Oplysninger, at disse Prøver kunne deles i nedennævnte 3 Grupper:

1) Kvadratiske Petersborg Saratowkager (5 Prøver).
2) Andre nordrussiske Kager (16 Prøver).
3) Sydrussiske Kager (23 Prøver).

Disse Prøver udviste følgende Indhold:

1) Kvadratiske Petersborg Saratowkager.

	Gnstl.	Højest.	Lavest.
Fedt	10.5 pCt.	11.8 pCt.	9.2 pCt.
Kvælstofholdige Stoffer	33.0 —	34.4 —	31.9 —
Kvælstofholdige Stoffer + Fedt..	43.5 —	45.0 —	41.4 —

2) Andre nordrussiske Kager.

	Gnstl.	Højest.	Lavest.
Fedt	10.6 pCt.	13.0 pCt.	8.2 pCt.
Kvælstofholdige Stoffer	35.3 —	41.3 —	30.9 —
Kvælstofholdige Stoffer + Fedt..	45.9 —	50.3 —	41.7 —

3) Sydrussiske Kager.

	Gnstl.	Højest.	Lavest.
Fedt	10.6 pCt.	13.6 pCt.	8.6 pCt.
Kvælstofholdige Stoffer	35.1 —	39.0 —	28.0 —
Kvælstofholdige Stoffer + Fedt..	45.7 —	49.6 —	39.6 —

Der har ikke i Aar været undersøgt Prøver af ostindiske Solsikkekager.

En Prøve, der indsendtes under Betegnelsen »nordrussisk Solsikkemel« indeholdt 43.1 pCt. kvælstofholdige Stoffer og Fedt sammenlagt og var forurenet af Hampe- og Hørfrø samt indeholdt tillige i nogen Grad Skimmelsvamp.

Hørfrøkager.

Ingen af Prøverne indeholdt større Mængder af fremmede Frø, ligesom alle Prøver udviste god Opbevaringstilstand.

Gennemsnitsindholdet i 40 Prøver, der underkastedes kemisk Undersøgelse var:

		Aaret forud.
Kvælstofholdige Stoffer	31.9 pCt.	31.6 pCt.
Fedt	8.1 —	8.3 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	33.8 —	33.3 —
Træstof	9.0 —	8.7 —
Uorganiske Stoffer	6.0 —	7.0 —
Vand	11.2 —	11.1 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	114	113

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt sammenlagt har ligget mellem:

37.0 pCt. (Minimum)	og 39	pCt. i	10	Prøver,
39 —	- 40	— -	9	—
40 —	- 41	— -	10	—
41 —	- 42	— -	9	—
42 —	- 42.9	— (Maksimum) i	2	—

Af Hørfrøkagemel har været undersøgt 3 Prøver, af hvilke 2 kun indeholdt en ringe Mængde fremmed Frø, medens den tredie Prøve, der var betegnet »amerikansk Hørfrømel«, i høj Grad var forurenet af Ukrudtsfrø, Stængeldele etc.; denne Prøve indeholdt ca. 30 pCt. kvælstofholdige Stoffer og Fedt sammenlagt og ca. 14 pCt. Træstof.

Hampefrøkager.

Alle 26 Prøver bleve undersøgte saavel mikroskopisk som kemisk. Der indeholdtes hverken Forureninger eller Skimmelsvamp i nogen af Prøverne. Gennemsnitsindholdet var:

		Aaret forud.
Kvælstofholdige Stoffer	32.3 pCt.	31.6 pCt.
Fedt	9.0 —	8.6 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	13.6 —	13.7 —
Træstof	26.9 —	27.3 —
Uorganiske Stoffer	8.5 —	8.5 —
Vand	9.7 —	10.3 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	96	94

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt sammenlagt har ligget mellem:

38.7 pCt. (Minimum)	og 40 pCt.	i	3	Prøver,
40 —	- 43 —	-	21	—
43 —	- 44.2 —	(Maksimum) i	2	—

Under Betegnelsen »tykke« og »tynde« Kager indsendtes henholdsvis 7 og 10 Prøver; disse indeholdt:

	»Tykke«			»Tynde«		
	Gsntl. pCt.	Højest. pCt.	Lavest. pCt.	Gsntl. pCt.	Højest. pCt.	Lavest. pCt.
Kvælstofholdige Stoffer	31.9	32.7	30.7	32.5	34.0	30.2
Fedt	9.8	10.6	9.2	8.1	8.7	7.5
Kvælstofholdige Stoffer + Fedt	41.7	43.3	40.3	40.6	42.5	38.7

Jordnødkager.

2 af Prøverne havde en syrlig Lugt, og den ene af disse indeholdt en Del Skimmelsvamp, de øvrige Prøver udviste alle en god Opbevaringstilstand.

Gennemsnitsindholdet i 21 Prøver var:

		Aaret forud.
Kvælstofholdige Stoffer	48.1 pCt.	48.7 pCt.
Fedt	9.3 —	10.1 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	22.1 —	20.0 —
Træstof	4.5 —	5.0 —
Uorganiske Stoffer	6.5 —	6.5 —
Vand	9.5 —	9.7 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	137	138

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt sammenlagt har ligget mellem:

53.1 pCt. (Minimum)	og	56	pCt. i	6	Prøver,
56 —	-	59	— -	11	—
59 —	-	60	— -	1	—
61 —	-	64.2	— (Maksimum) i	3	—

En enkelt Prøve var forurenet af Hørfrø, den udviste et Indhold af ca. 51 pCt. kvælstofholdige Stoffer og Fedt samt ca. 13 pCt. Træstof.

Bestemmelse af Fedtets Sundhedsgrad blev foretaget ved 6 Prøver, hvorved fandtes angivet som Oliesyre i Fedtet:

82—84	pCt. i	3	Prøver,
71 —	-	1	—
67 —	-	1	—
58 —	-	1	—

De to sidste Prøver havde en syrlig Lugt, medens de øvrige udviste god Opbevaringstilstand.

Rapskager.

Af de undersøgte Prøver var kun 3 slaaede af ren Raps, medens de øvrige 12 Prøver alle i Hovedmassen bestod af »indisk Frø«.

Indholdet af kvælstofholdige Stoffer og Fedt sammenlagt var i de rene Prøver henholdsvis: 41.0 pCt., 42.2 pCt. og 42.3 pCt.

I 9 Prøver af de urene Kager var det samme Indhold:

Gennemsnitlig	42.2 pCt.
Højest	45.4 —
Lavest	38.6 —

Hvedeklid.

I 3 Prøver fandtes en saa stor Mængde Avner, Ukrudtsfrø m. m., at de maatte betegnes som forurenede. De øvrige Prøver, der var rene, indeholdt gennemsnitlig:

		Aaret forud.
Kvælstofholdige Stoffer	16.4 pCt.	16.2 pCt.
Fedt	4.0 —	4.1 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	53.4 —	52.8 —
Træstof	8.5 —	9.1 —
Uorganiske Stoffer	5.3 —	5.1 —
Vand	12.4 —	12.7 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	94	93

Det laveste Indhold af kvælstofholdige Stoffer og Fedt sammenlagt var 19.05 pCt., det højeste 22.02 pCt.

Af Prøverne var 6 ved Indsendelsen betegnede som engelske Klid, 2 som sydrussiske.

Gennemsnitsindholdet i disse Prøver var:

	Kvælstofh. Stoffer og Fedt sammenlagt.	Kvælstoffri Ekstrakt-stoffer.
Engelske Klid	20.5 pCt.	53.4 pCt.
Sydrussiske Klid	21.4 —	54.7 —

Risfodermel.

I 6 Prøver fandtes nogle Biller og Billelarver, og 1 Prøve indeholdt lidt Skimmel, for de øvrige Prøvers Vedkommende var Opbevaringstilstanden fuldtud tilfredsstillende.

Med Hensyn til Indhold af malede Risavner kunne de 18 Prøver, der underkastedes kemisk Analyse, deles i 2 Grupper: En, omfattende 13 Prøver, med et uvæsentlig Indhold af Skaller, og en, omfattende 5 Prøver med et kendeligt Indhold heraf. Et saadant Indhold har ganske naturligt en ikke ringe Indflydelse paa den kemiske Sammensætning af Melet, og jeg har derfor beregnet Gennemsnitsindholdet for hver af disse 2 Grupper for sig.

Gennemsnitsindholdet var:

	Uvæsentligt Indhold af	Kendeligt Risskaller.
Kvælstofholdige Stoffer	12.4 pCt.	11.0 pCt.
Fedt	14.1 —	10.9 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	52.6 —	44.7 —
Træstof	4.1 —	12.7 —
Uorganiske Stoffer	7.8 —	11.6 —
Vand	9.0 —	9.1 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	106	89

Melassefoder.

3 Prøver var Blodmelassefoder, 7 var almindeligt Melassefoder.

Der fandtes af kvælstofholdige Stoffer og Sukker følgende Indhold:

	Blodmelasse-foder.	Almindeligt Melassefoder.
Kvælstofholdige Stoffer	15.8—26.8 pCt.	7.0—13.8 pCt.
Sukker	13.8—24.6 —	23.4—32.5 —

Opsugningsmaterialet var i 4 Prøver i Hovedmassen Jordnødbælg, i 3 Prøver Hvedeklid og Palmekagemel og i 3 Prøver Hvedeklid og Jordnødbælg.

Forskellige andre Foderstoffer.

Det paa Fortegnelsen Side 330 under denne Betegnelse opførte Antal Foderstoffer omfatter bl. a. 8 Prøver Bibby Fodermel, 8 Prøver blandet Fodermel, af noget lignende Sammensætning som Bibby Fodermel, 16 Prøver Kød- og Benfoder og andre i Hovedmassen af dyriske Stoffer bestaaende Foderstoffer, 6 Prøver »Homco«-Foderstoffer, 3 Prøver »Jordnødklid«, 3 Prøver Havrefodermel, enkelte Prøver af Kakaokager, Palmekager, Safflorkager, Soyabønner, blandede Kager o. s. v., samt 15 Prøver Roer og 12 Prøver Grøntfoder og Hø af forskellig Art.

Sammensætningen af nogle af disse Stoffer skal anføres:

	Bibby Fodermel (8 Prøver).	Jordnød-klid (3 Prøver).
Kvælstofholdige Stoffer	20.2 pCt.	7.9 pCt.
Fedt	8.2 —	4.2 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	42.6 —	15.0 —
Træstof	10.8 —	60.5 —
Uorganiske Stoffer	7.4 —	3.1 —
Vand	10.8 —	9.3 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	99	39

	Kakaokager (1 Prøve).	Soyabønner (1 Prøve).
Kvælstofholdige Stoffer	16.0 pCt.	37.6 pCt.
Fedt	6.7 —	17.4 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	48.7 —	27.5 —
Træstof	10.2 —	4.0 —
Uorganiske Stoffer	7.3 —	4.9 —
Vand	11.1 —	8.6 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enheder (2:2:1)	94	138

	Havre-fodermel (3 Prøver).	Boghvede-klid (1 Prøve).	Hirse (1 Prøve).
Kvælstofholdige Stoffer	7.2 pCt.	15.6 pCt.	9.9 pCt.
Fedt	3.7 —	3.8 —	3.5 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	55.8 —	38.7 —	58.0 —
Træstof	21.8 —	23.2 —	12.1 —
Uorganiske Stoffer	4.2 —	9.0 —	5.4 —
Vand	7.3 —	9.7 —	11.1 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enh. (2:2:1)	78	78	85

	Palmekager (2 Prøver).	Safflorkager (1 Prøve).
Kvælstofholdige Stoffer	17.6 pCt.	36.4 pCt.
Fedt	6.3 —	6.8 —

	Hvede-fodermel (1 Prøve).	Hvede-spidsmel (1 Prøve).	Rug-spidsmel (1 Prøve).
Kvælstofholdige Stoffer	15.8 pCt.	11.9 pCt.	14.1 pCt.
Fedt	3.2 —	2.6 —	2.9 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer ...	67.1 —	39.5 —	56.3 —
Træstof	0.5 —	12.8 —	9.0 —
Uorganiske Stoffer	1.6 —	24.4 —	7.4 —
Vand	11.8 —	8 8 —	10.3 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enh. (2:2:1)	105	69	90

Af Majspræparater undersøgtes 3 Prøver, nemlig:

	Hominy feed.	Bates-cakemeal.	Majskolber.
Kvælstofholdige Stoffer	9.8 pCt.	19.0 pCt.	2.1 pCt.
Fedt	5.3 —	8.4 —	0.5 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer ...	71.0 —	50.3 —	52.1 —
Træstof	2.7 —	4.2 —	34.3 —
Uorganiske Stoffer	1.1 —	8.6 —	1.6 —
Vand	10.1 —	9.5 —	9.4 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enh. (2:2:1)	101	95	57

8 Prøver Kød- og Benfoder indeholdt:

	Gsntl.	Højest.	Lavest.
Kvælstofholdige Stoffer	26.2 pCt.	31.7 pCt.	21.9 pCt.
Fedt	13.3 —	14.5 —	11.7 —
Kvælstofh. St. og Fedt sammenl.	39.5 —	46.2 —	34.4 —

Til de her anførte Analyser skal jeg knytte følgende Bemærkninger:

Prøverne af Bibby Fodermel udviste alle god Opbevaringstilstand og fandtes ved den mikroskopiske Undersøgelse at bestaa af Bomuldsfrømel, Risaffald og mindre Mængder af forskellige Crucifererfrø o. a..

Jordnødklid. Dette var i alle tre Prøver malet Jordnødbælg; den benyttede Betegnelse maa derfor siges at være i høj Grad misvisende, eftersom der ved Klid retteligst maa forstaas det ved Afskalning af selve Frøet

fremkomne Affald, der paa Grund af et større eller mindre Indhold af Kimdele kan være i Besiddelse af nogen Værdi som Foderstof.

Prøven af H v e d e s p i d s m e l indeholdt ca. 18 pCt. Ler og Sand. En anden Prøve, der kun forlangtes undersøgt mikroskopisk, indeholdt ikke mindre end 66.7 pCt. uorganiske Stoffer, hvoraf ca. 27 pCt. Sand og 37 pCt. Kalciumkarbonat.

Den første af disse Prøver var indsendt under Betegnelsen »Svinemel«, under hvilken Betegnelse endvidere har været undersøgt 5 Prøver, der ved Undersøgelsen fandtes at være Bygaffald, Blandinger af Jordnødbælg og Kornaffald, Risavner, Havreavner og lidt Rug, Risavner og lidt Byg.

Forsaavidt de her nævnte Blandinger, hvis Værdi som Foderstoffer jo er ret ringe, virkelig have været solgte under den anførte Betegnelse, er der al mulig Grund til at henlede Opmærksomheden paa, at det ved Køb af Svinemel stedse er nødvendig at sikre sig mod, at denne Betegnelse er et Dække for værdiløse Produkter.

De ovennævnte »Homco«-Foderstoffer vare extraheret Mel af forskellige knuste Frø. 3 Prøver vare fremstillede væsentligst af Frø henhørende til sydeuropæisk og indisk Raps, 1 Prøve væsentligst af Agersennep (Sinapis arvensis), 1 væsentligst af Frø af Eruca sativa og endelig 1 af Ricinusfrø.

Prøverne udviste følgende Sammensætning:

	Rapsmel (Gnstl.).	Agersennep.	Eruca.	Ricinus.
Kvælstofholdige Stoffer	39.9 pCt.	37.0 pCt.	40.8 pCt.	54.0 pCt.
Fedt	2.6 —	3.1 —	2.4 —	1.4 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer ...	30.5 —	31.4 —	29.2 —	16.9 —
Træstof	10.0 —	11.8 —	8.6 —	6.7 —
Uorganiske Stoffer	8.5 —	7.2 —	9.4 —	11.1 —
Vand	8.5 —	9.5 —	9.6 —	9.9 —
	100.0 pCt.	100.0 pCt.	100.0 pCt.	100.0 pCt.
Antal Foderværdi-Enh. (2:2:1)	116	112	116	128

Sammenstilling af Gennemsnitstal,

beregnede af de i 1908 udførte Analyser af Prøver af Handelsfoderstoffer, som ved mikroskopisk Undersøgelse befandtes at være rene, med Vedføjelse af det fundne mindste og største Indhold af de forskellige Bestanddele.

	Kvælstof-holdige Stoffer pCt.	Fedt pCt.	Kvælstoffri Ekstrakt-stoffer pCt.	Træstof pCt.	Uorganiske Stoffer pCt.	Vand pCt.	Foderværdi-Enheder beregnet efter Forholdet **2:2:1**
Hørfrøkager	**31.9** 27.9—35.1	**8.1** 6.8—10.1	**33.8** 31.6—35.2	**9.0** 7.5—10.5	**6.0** 5.2—7.8	**11.2** 9.4—13.5	**114**
Rapskager.....	**(32.4)** (29.3—38.4)	**(9.1)** (7.3—12.0)	**(29.8)** (25.1—33.5)	**(10.8)** (8.5—15.9)	**(7.8)** (6.2—9.3)	**(10.1)** (7.6—12.6)	**(113)**
Bomuldsfrøkager ..... (Texas)	**45.8** 38.8—52.6	**8.0** 5.5—10.9	**24.6** 20.3—27.6	**7.6** 4.3—13.5	**6.1** 4.0—7.4	**7.9** 5.4—10.2	**132**
Bomuldsfrøkager ..... (russiske)	**40.6** 34.0—46.4	**11.1** 8.3—13.7	**26.8** 24.3—29.1	**7.4** 5.2—8.9	**6.6** 6.1—7.0	**7.5** 4.6—9.5	**130**
Bomuldsfrøkager ..... (New-Orleans)	**39.9** 34.6—45.3	**8.4** 5.7—12.1	**25.7** 22.6—31.4	**10.9** 5.5—14.5	**6.6** 5.6—9.3	**8.5** 6.3—10.7	**122**
Bomuldsfrøkager (uafskal-lede).....	**25.2** 20.5—27.9	**6.0** 3.7—9.8	**32.4** 27.9—37.2	**21.3** 18.6—24.6	**5.5** 4.3—6.3	**9.6** 6.8—11.3	**95**

Solsikkekager.....	**35.2** 28.0—42.1	**11.1** 7.5—16.1	**20.7** 17.4—24.2	**19.2** 11.2—27.9	**6.5** 4.6—9.9	**7.3** 5.6—9.2	**113**
Hampefrøkager	**32.3** 30.2—34.1	**9.0** 7.5—12.8	**13.6** 10.2—17.0	**26.9** 24.3—28.7	**8.5** 7.4—9.5	**9.7** 7.9—11.8	**96**
Jordnødkager.....	**48.1** 44.7—51.8	**9.3** 3.1—12.6	**22.1** 18.6—25.5	**4.5** 3.4—7.2	**6.5** 4.0—10.3	**9.5** 7.9—10.9	**137**
Palmekager	**(17.3)** (15.3—19.6)	**(8.0)** (5.5—13.3)	**(41.6)** (39.5—47.6)	**(18.7)** (15.3—30.1)	**(4.0)** (3.8—4.5)	**(10.4)** (9.0—12.1)	**(92)**
Kokoskager.....	**(21.2)** (18.4—25.1)	**(11.0)** (7.9—16.0)	**(38.7)** (33.8—49.8)	**(13.4)** (8.5—17.5)	**(6.5)** (5.6—9.6)	**(9.2)** (4.9—15.2)	**(103)**
Sesamkager	**(37.6)** (35.1—40.9)	**(14.7)** (11.4—17.6)	**(22.6)** (20.5—24.5)	**(4.6)** (3.3—5.8)	**(11.5)** (10.1—13.5)	**(9.0)** (7.4—10.6)	**(127)**
Hvedeklid	**16.4** 14.6—18.1	**4.0** 3.5—4.4	**53.4** 51.2—57.5	**8.5** 7.0—9.4	**5.3** 5.0—5.8	**12.4** 9.0—14.3	**94**

De i Parenthes anførte Tal ere de samme, som fandtes paa forrige Tabel, da de paagældende Foderstoffer ere indsendte i et for ringe Antal til, at ny Beregning har kunnet foretages.

Melet angaves at have været underkastet en saadan Behandling efter Ekstraktionen, at Rapsmelet ikke indeholdt skarpe Stoffer, hvilket iøvrigt bekræftedes ved den foretagne Undersøgelse, og at Ricinusfrømelet var befriet for Indhold af giftigt Æggehvidestof (Ricin).

Disse Foderstoffer, der vare fremstillede af The Hull Oil Manufacturing Co., hvoraf Navnet, vides dog ikke at have vundet Indpas herhjemme.

Antallet af undersøgte Prøver af *Gødningsstoffer* har været 609, og disse Prøver have været:

I. Fosforsyregødninger.

Dobbelt-Superfosfater	6	Prøver,	
Almindeligt Superfosfat	204	—	
Thomasslaggemel	68	—	
Raafosfater	38	—	
			316 Prøver.

II. Kvælstofgødninger.

Calciumcyanamid	60	Prøver,	
Svovlsur Ammoniak	47	—	
Chile-Salpeter	24	—	
Kalk-Salpeter	6	—	
Blodmel	6	—	
			143 —

III. Kaligødninger.

Højprocentigt Kalisalt	33	Prøver,	
Lavprocentigt —	36	—	
			69 —

IV. Benmel.

Fosforsyrerigt	7	Prøver,	
Kvælstofrigt	4	—	
Hvalbenmel	1	—	
Fiskeguano	1	—	
			13 —

V. Blandede Gødninger.

Garanteret Indhold af:

Fosforsyre og Kvælstof	5	Prøver,	
— - Kali	3	—	
			8 —

VI. Gødningskalk, Mergel, etc.

47 —

VII. Andre Gødninger.

Staldgødninger, Ajle etc.			13 —
			609 Prøver.

Superfosfater.

Dobbelt-Superfosfaterne have indeholdt fra 41.1 pCt. —38.6 pCt. vandopløselig Fosforsyre.

I de almindelige Superfosfater har Indholdet af vandopløselig Fosforsyre ligget

mellem	10	pCt.	og	11	pCt.	i	.....	2	Prøver.
—	11	—	-	12	—	-	.....	11	—
—	12	—	-	13	—	-	.....	6	—
—	13	—	-	14	—	-	.....	1	—
—	15	—	-	16	—	-	.....	5	—
—	16	—	-	17	—	-	.....	15	—
—	17	—	-	18	—	-	.....	131	—
—	18	—	-	19	—	-	.....	31	—
—	19	—	-	20	—	-	.....	2	—

Det garanterede Indhold var opgivet ved Indsendelsen af 152 Prøver.

Af følgende Sammenstilling vil ses Forholdet mellem det fundne og det garanterede Indhold i disse Prøver.

Garanteret Indhold	Det fundne Indhold laa over det garant. Indh. i nedenn. Antal Prøver	Det fundne Indhold laa under det garanterede Indhold i nedennævnte Antal Prøver							Ialt Antal Prøver
		½ pCt.	½—1 pCt.	1—1½ pCt.	1½—2 pCt.	2—2½ pCt.	2½—3 pCt.	over 5 pCt.	
20 pCt.	»	1	»	»	»	1	»	»	2
18 —	22	80	19	»	6	3	2	1	133
16 —	»	»	»	1	»	»	»	»	1
12 —	4	2	3	»	»	»	»	»	9
11½ —	1	2	2	1	1	»	»	»	7

Thomasslaggemel.

Indholdet af citronsyreopløselig Fosforsyre bestemtes i alle Prøver. Der fandtes heraf:

Fra	5	pCt.	til	6	pCt.	i	.....	2 Prøver,
—	10	—	-	11	—	-	.....	2 —

Fra	11	pCt.	til	12	pCt.	i	15 Prøver,
—	12	—	-	13	—	-	14 —
—	13	—	-	14	—	-	11 —
—	14	—	-	15	—	-	14 —
—	15	—	-	16	—	-	9 —
—	16	—	-	17	—	-	1 —

I 47 Prøver bestemtes Mængden af »Finmel«; det største Indhold var 85 pCt., det laveste 68 pCt.

Kvælstofgødninger.

Kalciumcyanamid.

Samtlige Prøver undersøgtes for Indhold af Kvælstof, hvorved fandtes:

Fra	15	pCt.	til	16	pCt.	i	1 Prøve,
—	16	—	-	17	—	-	6 Prøver,
—	17	—	-	18	—	-	11 —
—	18	—	-	19	—	-	19 —
—	19	—	-	20	—	-	16 —
—	20	—	-	21	—	-	7 —

Svovlsurt Ammoniak.

I 5 Prøver var Indholdet af Kvælstof mindre end 20 pCt. (fra 19.65 pCt. til 19.97 pCt.), i Resten af Prøverne laa det mellem 20.01 pCt. og 20.62 pCt.

Chile-Salpeter.

Indholdet af Kvælstof laa

mellem	14	pCt.	og	15	pCt.	i	3 Prøver,
—	15	—	-	16	—	-	20 —
—	16	—	-	17	—	-	1 —

Norsk Kalksalpeter.

I en Prøve indeholdtes 12.15 pCt. Kvælstof, i de øvrige Prøver indeholdtes fra 13.00 pCt. til 13.36 pCt.

Blodmel.

Der fandtes fra 10.16 pCt. til 11.95 pCt. Kvælstof med et Vandindhold fra 30.75 pCt. til 20.05 pCt.

Kaligødninger.

Højprocentigt Kalisalt.

Indholdet af Kali laa

mellem	36	pCt.	og	37	pCt.	i	1 Prøve,
—	37	—	-	38	—	-	11 Prøver,
—	38	—	-	39	—	-	10 —
—	39	—	-	40	—	-	7 —
—	40	—	-	41	—	-	1 —
—	41	—	-	42	—	-	2 —
—	42	—	-	43	—	-	1 —

21 Prøver vare solgte med Garanti for et Indhold af 37 pCt. Kali. Det fundne Indhold overskred i samtlige Tilfælde det garanterede.

I 3 Prøver, der vare garanterede at indeholde 40 pCt., fandtes henholdsvis 38.30 pCt., 39.10 pCt. og 39.60 pCt.

Lavprocentigt Kalisalt.

Indholdet af Kali fandtes at ligge

mellem	9	pCt.	og	10	pCt.	i	1 Prøve,
—	10	—	-	11	—	-	1 —
—	11	—	-	12	—	-	4 Prøver,
—	12	—	-	13	—	-	10 —
—	13	—	-	14	—	-	12 —
—	14	—	-	15	—	-	3 —
—	15	—	-	16	—	-	2 —
—	16	—	-	17	—	-	2 —
—	18	—	-	19	—	-	1 Prøve.

Benmel.

7 Prøver fosforsyrerigt Benmel indeholdt fra 25.5 pCt. til 30.4 pCt. Fosforsyre og 1.0 pCt. til 3.0 pCt. Kvælstof.

4 Prøver kvælstofrigt Benmel indeholdt fra 15.5 pCt. til 20.3 pCt. Fosforsyre og 4.5 pCt. til 5.5 pCt. Kvælstof.

En Prøve Hvalbenmel indeholdt 16.3 pCt. Fosforsyre og 5.0 pCt. Kvælstof.

En Prøve Fiskeguano indeholdt 15.0 pCt. Fosforsyre og 8.8 pCt. Kvælstof.

Blandede Gødninger.

5 Prøver vare »Ammoniak-Superfosfat«. Af disse indeholdt 3 Prøver ca. 10 pCt. vandopløselig Fosforsyre og ca. 1.5 pCt. Ammoniak-Kvælstof, medens de andre 2 Prøver indeholdt henholsvis 12.3 pCt. og 8.3 pCt. Fosforsyre og 8.0 pCt. og 6.4 pCt. Ammoniak-Kvælstof.

3 Prøver vare »Kali-Superfosfat«. Der indeholdtes ca. 5 pCt. Fosforsyre og fra 9 pCt. til 13.4 pCt. Kali.

I Henhold til § 6 i Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer er der foretaget Undersøgelse af ialt 74 Prøver, hvoraf 42 Foderstoffer og 32 Gødningsstoffer.

Prøverne af Foderstoffer vare:

17	Prøver	Bomuldsfrøkager	repr.	26444	Centner,
14	—	Solsikkekager	—	26682	—
5	—	Hampefrøkager	—	7596	—
4	—	Jordnødkager	—	4560	—
1	—	Rapskager	—	300	—
1	—	Hvedeklid	—	400	—
				65982	Centner.

Indsenderne vare:

Personlige Købere	(5 Prøver)	2	forskellige,
Foreninger	(33 —)	4	—
Mejerier	(4 —)	2	—

Der har været 6 forskellige Sælgere:

1	18	Gange,
1	17	—
1	3	—
1	2	—
2	1	—

For alle Prøvernes Vedkommende har der været forbeholdt Spillerum i den givne Garanti for Værdistoffer, nemlig:

5	pCt.	af de garanterede Foderværdienheder				3	Prøver,
5	—	for Fedt + kvælstofholdige Stoffer ..				13	—
3	—	- — +	—	—	..	17	—

$2^1/_2$	pCt.	for	Fedt	+	kvælstofholdige	Stoffer	3	Prøver,
1	—	-	—	+	—	—	2	—
3	—	-	Raafedt	+	Renæggehvide	.....	1	—
$2^1/_2$	—	-	—	+	—	.....	3	—

Garantien var fyldestgjort i 38 Tilfælde, i de 4 Tilfælde ikke, nemlig:

Paa Grund af Underindhold:

2 Prøver Bomuldsfrøkager .....repr. 3000 Centner.
1 — Solsikkekager ..... - 90 —

Paa Grund af uren Vare

1 Prøve Rapskager .....repr. 300 Centner

Prøverne af Gødningsstoffer vare:

11	Prøver	18 pCt. Superfosfat	repr.	8780	Centner,
6	—	Thomasslaggemel	—	676	—
6	—	Chile-Salpeter	—	1785	—
6	—	37 pCt. Kalisalt	—	1011	—
3	—	Kainit	—	265	—
				12517	Centner.

Indsenderne vare:

Personlige Købere	(14 Prøver)	8	forskellige,
Foreninger	(18 —)	4	—

Der har været 11 forskellige Sælgere:

1	9	Gange,
1	5	—
2	4	—
1	3	—
1	2	—
5	1	—

Med Undtagelse af 1 Prøve Chile-Salpeter, for hvilken der var forbeholdt et Spillerum af $^1/_2$ pCt. for Kvælstofindholdet, har det af Sælgerne benyttede Spillerum været det sædvanlig benyttede, nemlig $^1/_2$ pCt. for vandfri Fosforsyre i Superfosfat, $^3/_4$ pCt. for citronsyreopløselig Fosforsyre i Thomasslaggemel, $^1/_4$ pCt. for Kvælstof og $^1/_2$ pCt. for Kali.

Garantien var fyldestgjort i 29 Tilfælde, i 3 Tilfælde ikke, nemlig:

2	Prøver	Superfosfat	repr.	2000	Centner,
1	—	Thomasslaggemel	—	300	—

Mejeriprodukter.

I 1697 Prøver skummet Mælk og 304 Prøver Kærnemælk bestemtes Indholdet af Fedt.

Der fandtes:

Skummet Mælk.

under	0.08	pCt. i	288	Prøver,
	0.08	— -	331	—
	0.09	— -	376	—
	0.10	— -	285	—
	0.11	— -	165	—
	0.12	— -	83	—
	0.13	— -	50	—
	0.14	— -	36	—
	0.15	— -	13	—
	0.16	— -	14	—
	0.17	— -	9	—
	0.18	— -	7	—
	0.19	— -	1	—
	0.20	— -	1	—
over	0.20	— -	38	—
			1697	Prøver.

Kærnemælk.

0.20—0.25		pCt. i	1	Prøve,
0.25—0.30		-	13	Prøver,
0.30—0.35	—	-	43	—
0.35—0.40	—	-	43	—
0.40—0.45	—	-	44	—
0.45—0.50	—	-	53	—
0.50—0.55	—	-	37	—
0.55—0.60	—	-	20	—
0.60—0.65	—	-	13	—
0.65—0.70	—	-	7	—
0.70—0.75	—	-	14	—
over 0.75	—	-	16	—
			304	Prøver.

Der undersøgtes 754 Prøver sød Mælk. Adskillige af disse undersøgtes for at konstatere en eventuel forefunden Forringelse af Mælken ved Skumning eller Tilsætning af skummet Mælk eller Vand; for 21 Prøvers Vedkommende konstateredes, at en saadan Forringelse utvivlsomt havde fundet Sted.

Af 5002 Prøver Smør undersøgtes 1823 Prøver for Ægthed, deraf 200 Prøver tillige for Konserveringsmidler, og 3164 for Indhold af Vand. Af disse sidste vare 782 Prøver indsendte fra Mejerier, de øvrige fra Eksportører. I ingen af de i saa Henseende undersøgte Prøver paavistes fremmede Konserveringsmidler. Der er ikke forekommet noget Tilfælde, hvor Ægtheden af det til England udførte Smør er bleven draget i Tvivl.

Vandindholdet i de 3164 Prøver var:

under 10 pCt. i	7	Prøver,	d: af alle	.....	0.2 pCt.	
10—11 — -	9	—	—	.....	0.3 —	
11—12 — -	36	—	—	.....	1.1 —	
12—13 — -	190	—	—	.....	6.0 —	
13—14 — -	614	—	—	.....	19.4 —	
14—15 — -	1058	—	—	.....	33.5 —	
15—16 — -	859	—	—	.....	27.2 —	
16—17 — -	254	—	—	.....	8.0 —	12.3 pCt.
17—20 — -	120	—	—	.....	3.8 —	
over 20 — -	17	—	—	.....	0.5 —	

Det højeste Indhold var 25.6 pCt., det laveste 9.2 pCt.

De undersøgte 14,360 Prøver af Fløde, i hviike der er foretaget Bestemmelse af Fedtindholdet, hidrøre ligesom forrige Aar saa at sige udelukkende fra Eksporten til Tyskland, dels fra de Mejerier, som eksportere Fløden, og dels fra Modtagerne af denne.

Af andre Stoffer, som have landøkonomisk Betydning, er der som foran nævnt undersøgt 72 Prøver. Disse have været Jord, Tørv, Kaal, Smørsalt, Honning og flere, samt endelig Jernvitriol (Ferrosulfat), af hvilket undersøgtes 9 Prøver. Indholdet af krystalliseret Ferrosulfat var i 6 Prøver over 97 pCt., i 3 Prøver henholdsvis: 66.8 pCt., 67.3 pCt. og 75.1 pCt.

Beretninger for Aaret 1908 fra de i Henhold til Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer af 26. Marts 1898 autoriserede Laboratorier.

(Sluttet fra S. 305.)

Dalum Landbrugsskoles analytisk-kemiske Laboratorium.

Ved Laboratorieforstander *P. Christensen.*

Den 1. Oktober 1907 begyndte Dalum Landbrugsskoles analytisk-kemiske Laboratorium sin Virksomhed, og den 1. Oktober 1908 var det første Arbejdsaar altsaa tilbagelagt. I dette Tidsrum er der indsendt ialt 3506 Prøver til Undersøgelse. Disse fordele sig saaledes:

Foderstoffer	48	Prøver,
Gødningsstoffer	25	—
Smør	1539	—
Mælk	1305	—
Fløde	13	—
Ost og Valle	42	—
Vand	15	—
Frø	27	—
Jord	35	—
Kalk og Mergel	19	—
Kul, Olie m. m.	38	—
Roer	400	—
	3506	Prøver.

Enkelte af de ovenstaaende Undersøgelser skulle nu nærmere omtales.

Undersøgelsen af Foderstoffer.

De 48 Prøver Foderstoffer bestod af:

Bomuldsfrøkager	11	Prøver,
Jordnødkager	8	—
Solsikkekager	10	—
Hampefrøkager	2	—
Hvedeklid	2	—
Risfodermel	2	—
Forskellige Foderstoffer, Svinemel, Fodermel m. m.	13	—
	48	Prøver.

Af de 11 Prøver Bomuldsfrøkager vare 10 Prøver afskallede og 1 Prøve uafskallede Kager. Denne sidste indeholdt 17.32 pCt. kvælstofholdige Stoffer og 4.68 pCt. Fedt, sammenlagt altsaa 22 pCt. »Æggehvide-Fedt«, som man for Nemheds Skyld kan kalde det sammenlagte Indhold af de 2 Næringsstofgrupper.

Prisen var 460 Øre pr. 100 Pd., hvilket giver ca. 20.9 Øre pr. Pd. Æggehvide-Fedt.

I afskallede Kager koster samme Næringsmængde kun 14 à 15 Øre pr. Pd. Æggehvide-Fedt.

Af de 30 Prøver afskallede Oliekager blev ca. Halvdelen undersøgt fuldstændig, i de øvrige blev kun bestemt Indholdet af Æggehvide-Fedt. Dette var for alle Prøver følgende:

	Højest.	Lavest.	Over 50 pCt. Æggehvide-Fedt.	Under 50 pCt. Æggehvide-Fedt.
I Bomuldsfrøkager ..	52.26 pCt.	45.88 pCt.	5 Prøver	5 Prøver
- Jordnødkager	61.80 —	54.13 —	8 —	0 —
- Solsikkekager	49.25 —	38.00 —	0 —	10 —
- Hampefrøkager....	40.09 —	39.21 —	0 —	2 —

Naar jeg kun anfører Indholdet af Æggehvide-Fedt, er det fordi dette er det vigtigste og i Fremtiden sikkert mere og mere baade paa Sælgernes og Købernes Side vil blive den eneste Faktor, man tager Hensyn til ved Bedømmelsen af en Oliekages Værdi, særlig naar den

nye Form for Foderstofanalysen, hvorom nedenfor berettes, bliver almindelig.

Om de indsendte Foderstofprøver i det hele taget kan det siges, at de ved Undersøgelsen som Regel viste sig at svare til det, man udgav dem for.

Enkelte Prøver, særlig saadanne, der gaa i Handelen i stærkt findelt Tilstand og under et eller andet velklingende Navn, havde dog en Sammensætning, hvoraf det fremgik, at de som Foder betragtet vare omtrent værdiløse, og at deres Værdi i hvert Fald ikke stod i noget som helst Forhold til Prisen, der forlangtes. Et typisk Tilfælde i saa Henseende afgiver en Prøve saakaldet Hønsefoder, der blev indsendt til Undersøgelse. Det indeholdt ca. 6 pCt. organiske Stoffer, 10 pCt. kulsur Kalk og Resten var læsket Kalk, pulveriserede Murstensbrokker, Sand m. m. Prisen var 6 Kr. pr. 100 Pd.

I Henhold til Lov af 26. Marts 1898 er der undersøgt ialt 6 Prøver Foderstoffer, nemlig 2 Prøver Bomuldsfrøkager, 3 Prøver Jordnødkager og 1 Prøve Solsikkekager. Garantien omfattede alle 3 Næringsstofgrupper og var i alle Tilfælde fyldestgjort.

Undersøgelsen af Gødningsstoffer.

De 25 Prøver Gødningsstoffer bestod af:

Superfosfat (18 pCt.)	9	Prøver,
Thomasslagge	3	—
Kaligødning (37 pCt.)	3	—
Kainit (12 pCt.)	1	—
Ammoniak-Superfosfat	1	—
Chilisalpeter	1	—
Calciumcyanamid (Kalkkvælstof)	1	—
Ajle	3	—
Andre Gødningsstoffer	3	—
	25	Prøver.

Den ene Prøve Thomasslagge var solgt med et garanteret Indhold af 15 pCt. citronsyreopløselig Fosforsyre,

men den indeholdt kun 6.80 pCt. Ellers har der ingen underholdige Gødningsstoffer været indsendte. Den ene Prøve Calciumcyanamid indeholdt 19.30 pCt. N. I Henhold til Gødnings- og Foderstofloven har der været indsendt 1 Prøve, nemlig den foran anførte Prøve Kainit. Garantien var fyldestgiort.

En Reform af Foderstofanalysen. Nye Garantibestemmelser.

Fra ca. 1. Oktober 1908 ere nogle nye Bestemmelser vedr. Undersøgelsen af og Garantien for Foderstoffer traadte i Kraft. Den Fremgangsmaade, som man i de sidste 30—40 Aar har anvendt ved den fuldstændige Undersøgelse af et Foderstof, bestaar i, at man bestemmer det procentiske Indhold af kvælstofholdige Stoffer (Raaprotein, Total-Kvælstof × 6.25), Fedt, Træstof, Aske og Vand; Summen af disse 5 Bestanddele trækkes fra 100, og den udkomne »Rest« kaldes »kvælstoffri Ekstraktstoffer«, »Kulhydrater« m. m. Indholdet af disse i Forbindelse med de 2 førstnævnte Grupper har da hidtil været bestemmende for et Foderstofs Værdi, og for at faa et enkelt Udtryk til Brug ved Sammenligningen af forskellige Foderstoffers Værdi, har man sat 1 Pund kvælstoffri Ekstraktstoffer lig en »Foderværdienhed«, og derefter omregnet Raaprotein og Fedt til Foderværdienheder ved Multiplikation af det procentiske Indhold af disse Stoffer med et til forskellig Tid forskelligt Tal, i de senere Aar efter Forholdet 2 : 2 : 1. Saaledes som Forholdene imidlertid have udviklet sig i Foderstofhandelen i den sidste Menneskealder, er Ønsket om en Ændring saa vel i Foderstofanalysen som i de med denne som Grundlag ydede Garantibestemmelser blevet brændende. Det er jo særlig Oliekager, der ere blevne indkøbte i Fodringsøjemed, og da det har vist sig, at disse Handelsfoderstoffer i Modsætning til andre, særlig

af hjemmeavlede Raastoffer fremstillede Foderstoffer, væsentlig kun have Værdi ved deres Indhold af kvælstofholdige Stoffer og Fedt, medens deres Indhold af »virkelige Kulhydrater« er ringe, saa har man særlig i Landbrugskredse ønsket, at Begrebet »kvælstoffri Ekstraktstoffer« maatte gaa ud af Værdibedømmelsen for Oliekagernes Vedkommende. Kemikerne imødekom for saa vidt dette Krav, som man ogsaa i deres Kreds længe havde været klar over, at Begrebet »kvælstoffri Ekstraktstoffer« ved Oliekagerne ikke var andet end et Pulterkammer, som man ikke havde ordentlig Rede paa, og over hvis Betydning i Fodringsøjemed man var endnu mindre klar. Forfatteren foreslog iøvrigt allerede i 1906 i et Par Artikler i »Ugeskrift for Landmænd« at gaa over til en anden Fremgangsmaade ved Foderstofanalysen. Af disse og forskellige andre Grunde blev der i Efteraaret 1906 af Landbrugsministeriet nedsat et Udvalg af forskellige sagkyndige Autoriteter, der skulde udarbejde et Forslag til fælles Arbejdsmethoder for Undersøgelser af Gødnings- og Foderstoffer ved de autoriserede Laboratorier. I det af dette Udvalg vedtagne og af Landbrugsministeriet approberede Forslag, der traadte i Kraft den 1. Oktober 1908, er der et Afsnit, som hedder »Foderstofanalysens Formulering«, og hvor det om den kemiske Del af denne skrives: ». . . den hidtil almindelig anvendte Form, hvorefter den saakaldte »fuldstændige Analyse« af et Foderstof opstilles, bør forlades, eftersom Begreberne »Raaprotein« og »kvælstoffri Ekstraktstoffer« ikke angive virkelige tilstedeværende Stofgrupper,« og videre: ». . . derimod bør angives i Foderstofanalysen alle direkte fundne Værdier for de enkelte Bestanddele.«

Derefter foreslaas følgende Form for Foderstofanalysen:

Tørstof	pCt.
Æggehvide-Kvælstof*)	—

*) Svarende til Renæggehvide.

Kvælstof i andre Forbindelser	pCt.
Raafedt	—
Sukker	—
Stivelse	—
Pentosaner	—
Aske	—

I Stedet for den gamle Faktor 6.25 foreslaas det at bruge Tallet 6.00 ved Beregning af Indholdet af Æggehvidestoffer.*)

I Sammenligning med den gamle Methode gaar den nye et betydelig Skridt videre i Henseende til Detailler, hvilket maaske vil synes uheldigt. I Virkeligheden byder den dog betydelige Fordele. Man vil ved Hjælp af den nye Methode i langt højere Grad end ved den gamle kunne belyse et hvilket som helst Foderstofs virkelige Sammensætning og Indhold af de Bestanddele, som give det Værdi i den ene eller den anden Retning.

Spørgsmaalet bliver nu, om det er praktisk og nødvendigt at gennemføre Undersøgelsen i fuldt Omfang ved alle Foderstoffer. Det forekommer mig, at det ved en vigtig Gruppe af Handelsfoderstoffer — nemlig Oliekagerne — vilde være aldeles hensigtsløs at underkaste disse en fuldstændig Undersøgelse efter den nye Methode; thi Indholdet af »virkelige Kulhydrater« (Sukker og Stivelse) er, som før nævnt, saa ringe, saa det i de fleste Tilfælde ingen videre Betydning har for Bedømmelsen af en Oliekages Værdi. Det synes altsaa, at Følgen heraf maa blive, at for Fremtiden, naar der ydes Garanti for Oliekagerne, tages der kun Hensyn til Indholdet af kvælstofholdige Stoffer (resp. Æggehvidestoffer) og Fedt eller, som det kort kan udtrykkes, »Æggehvide-Fedt«. Derved simplificeres imidlertid Undersøgelsen af en vigtig Gruppe af Handelsfoderstoffer

*) Dog skal Faktoren 6.00 kun benyttes ved de Foderstoffer, hvor den specielle Faktor er ubekendt. — Ved de fleste Oliekager er den specielle Faktor 5.5.

ganske betydeligt. Naar man ved Oliekager, foruden den mikroskopisk-botaniske Undersøgelse for Ægthed og Renhed, kan nøjes med at bestemme Indholdet af »Æggehvide-Fedt«, saa bliver Analysen betydelig billigere, og det kan vel hverken Sælger eller Køber have noget imod.

Ved Foderstoffer, hvor der er betydelige Mængder af virkelige Kulhydrater til Stede, som f. Eks. ved Majs, Klid etc., maa Undersøgelsen derimod gennemføres i fuldt Omfang.

I Overensstemmelse med denne nye Form for Foderstofanalysen er der af Landbrugsministeriet foretaget en Ændring i Gødnings- og Foderstoflovens § 2, Nr. 7, saaledes at denne nu har følgende Ordlyd: »Saafremt Foderstoffet sælges med Garanti for et bestemt Indhold af Næringsstoffer, skal angives procentvis, eventuelt med et bestemt Spillerum:

a) Mængden af Æggehvide,
b) — - Raafedt,
c) — - Sukker,
d) — - Stivelse.«

Endvidere er der udfærdiget nye Garantidokumenter baade for Foder- og Gødningsstoffers Vedkommende. Disse kunne faas ved Henvendelse til det herværende Laboratorium.

Undersøgelsen af Mejeriprodukter.

A. Smør. De 1539 Prøver Smør ere alle, paa nær 1 Prøve, indsendte til Undersøgelse for Vandindholdet. Aarsagen til dette forholdsvis store Antal Prøver maa jo søges i den Omstændighed, at den 1. Januar 1908 traadte den engelske Smørlov, der forbyder Indførsel af Smør med over 16 pCt. Vand, i Kraft, en Foranstaltning, som inden for dansk Mejeribrug satte Sindene i

meget stærk Bevægelse, og med Rette. Det viste sig nemlig, at man mange Steder havde Vanskeligheder ved at komme tilstrækkelig langt ned med Vandprocenten. I alle Tilfælde har et betydeligt Antal af de til vort Laboratorium indsendte Smørprøver haft en Vandprocent, der enten var over 16 eller i Nærheden deraf, hvad der fremgaar af nedenstaaende Sammenstilling:

	Antal Prøver.	I pCt. af det samlede Antal.
Under 12 pCt. Vand	18	1.2 pCt.
Fra 12 —13 — —	66	4.3 —
— 13 —14 — —	247	16.0 —
— 14 —15 — —	453	29.4 —
— 15 —15½ — —	207	13.5 —
— 15½—16.0 — —	325	21.1 —
Over 16.0 — —	223	14.5 —
	1539	100.0 pCt.

Ikke mindre end 35.6 pCt. af de indsendte Smørprøver have altsaa haft en Vandprocent, der var over 15.5.

B. Mælk. De 1305 Prøver Mælk bestod af:

Skummetmælk	978 Prøver,
Kærnemælk	306 —
Sødmælk	21 —
	1305 Prøver.

I den skummede Mælk og Kærnemælken var Fedtprocenten følgende:

Skummet Mælk.

Under 0.06 pCt.....	27 Prøver,	0.13 pCt.	48 Prøver,
0.06 pCt.	75 —	0.14 —	22 —
0.07 —	132 —	0.15 —	13 —
0.08 —	188 —	0.16 —	14 —
0.09 —	174 —	0.17 —	10 —
0.10 —	131 —	0.18 —	8 —
0.11 —	78 —	0.19 —	7 —
0.12 —	45 —	0.20 —	6 —
			978 Prøver.

Kærnemælk.

0.20—0.25	pCt.	3	Prøver,	0.60—0.65	pCt.	22	Prøver,
0.25—0.30	—	11	—	0.65—0.70	—	10	—
0.30—0.35	—	23	—	0.70—0.75	—	11	—
0.35—0.40	—	50	—	0.75—0.80	—	4	—
0.40—0.45	—	52	—	0.80—0.90	—	8	—
0.45—0.50	—	52	—	0.90—1.00	—	5	—
0.50—0 55	—	21	—	Over 1.00	—	7	—
0.55—0.60	—	27	—				

306 Prøver.

Det er en bekendt Sag, at en Fedtbestemmelse uden Tørstofbestemmelse i Kærnemælken ikke har den Værdi, som den kan faa, naar samtidig en Tørstofbestemmelse foretages. Mængden af nedskyllet Vand i Kærnen kan f. Eks. bevirke, at Fedtprocenten i Kærnemælken bliver lav, uden at Renkærningen derfor behøver at være upaaklagelig. Det, der spiller en Rolle for Bedømmelsen af Renkærningen, er Forholdet mellem Tørstof og Fedt.

Efter at have konfereret med forskellige Autoriteter om Spørgsmaalet, have vi besluttet fra 1. Juli d. A. altid foruden Fedt- ogsaa at foretage en Tørstofbestemmelse i de indsendte Kærnemælksprøver, og derefter foretage en Beregning af pCt. Fedt i Tørstof, der er det eneste paalidelige Grundlag for en Bedømmelse og Sammenligning af Renkærningsgraden.

Nedenfor findes der en Oversigt over de Prøver, hvor der foruden Fedt ogsaa er bestemt Tørstof, og paa Grundlag heraf er beregnet »pCt. Fedt i Tørstoffet«.

Under	5	pCt.	Fedt i	Tørstoffet	0	Prøver,
Fra	5— 6	—	—	—	8	—
—	6— 7	—	—	—	17	—
—	7— 8	—	—	—	29	—
—	8— 9	—	—	—	18	—
—	9—10	—	—	—	14	—
—	10—11	—	—	—	8	—
—	11—12	—	—	—	3	—
—	12—13	—	—	—	2	—
—	13—14	—	—	—	3	—
—	14—15	—	—	—	1	—
Over	15	—	—	—	4	—

107 Prøver.

Nogen bestemt Norm for, hvor meget Fedt der maa være i Tørstoffet, kan man maaske ikke give, men det kan dog vist ikke nægtes, at i mange af de ovenfor anførte Prøver er der alt for meget Fedt. Sætte vi f. Eks. 8 pCt. Fedt i Tørstoffet som øverste Grænse, ses det, at ca. Halvdelen af Prøverne ligger over denne Grænse.

Ved disse Undersøgelser er der forøvrigt kommet et andet interessant Forhold frem, som her skal omtales. Med en Del af de indsendte Kærnemælksprøver følger der Oplysninger om forskellige Forhold vedrørende Kærningen, deriblandt ogsaa Kærnens Art.

Ved nu at sammenligne Analyseresultaterne med disse Oplysninger, særlig om Kærnens Art, synes det at fremgaa, at der er et ret lovbundet Forhold mellem denne og hine, et Forhold, der i Korthed ser saaledes ud:

Kærnens Art	pCt. Fedt. Middel.	pCt. Tørstof. Middel.	Beregnet pCt. Fedt i Tørstoffet.	Antal Prøver.
Holstensk	0.45	6.24	7.21	25
Kombineret	0.71	7.33	9.69	39

Der er altsaa ca. 2.5 pCt. Fedt mere i Tørstoffet ved de kombinerede Kærner end ved de gamle holstenske. Dog er Antallet af Prøver for lille til endnu at kunne sige noget sikkert; men forøvrigt er dette Forhold maaske en velkendt Sag.

Af de 21 Prøver sød Mælk var en Del indsendt for at faa konstateret om en Forfalskning havde fundet Sted. Dette maatte antages ved ialt 4 Prøver, hvorfor en nærmere Undersøgelse blev anstillet ved Udtagelse af Staldprøver paa de respektive Steder. Formodningen om Forfalskning viste sig at være rigtig, idet en saadan havde fundet Sted, i nogle Tilfælde endog i en ret udstrakt Grad.

Osteprøverne ere hovedsagelig indsendte fra de forskellige Mejeriudstillinger til Konstatering af For-

holdet mellem Fedtindholdet og Tilsætningen af Sødmælk.

Angaaende de øvrige Undersøgelser skal endnu blot nævnes, at de indsendte 15 Vandprøver vare for Størstepartens Vedkommende Vand, der brugtes eller skulde bruges som Drikkevand. En stor Del af Prøverne maatte, efter det Resultat Undersøgelsen gav, erklæres for ganske ubrugelige i dette Øjemed.

De indsendte Jordprøver ere blevne undersøgte dels kemisk og dels bakteriologisk.

De 400 Prøver Roer hidrøre for Størstepartens Vedkommende fra de samvirkende fynske Landboforeningers Forsøg med Roestammer.

Opdræt af Vinterkyllinger paa Lüneburg Hede.

Ved Konsulent *W. A. Kock.*

Saa langt tilbage i Tiden, som der kan huskes, har Opdræt af Vinterkyllinger fundet Sted i Egnen omkring Lüneburg Hede. Denne Landbrugsindustrigren er i stadig Tiltagen, og det er navnlig mindre Haandværkere, Land- og Fabriksarbejdere, Korkskærere samt mindre Jordbrugere, der drive dette lønnende Bierhverv i de ellers saa rolige Vintermaaneder. Det er særlig Landsbyerne Ramelsloh, Pattensen, Winsen a. d. Lühe og Hittfeld, der danne Knudepunktet for Vinterkyllingeopdrættet. Med smaa Midler har man i denne Egn med den magre Jordbund og de ofte forekommende uopdyrkede Hedestrækninger opført saa billige, men dog praktiske Indretninger til dette Vinterkyllingeopdræt, hvortil der benyttes et Udhus, ofte selve Beboelsen, hvor et Værelse da ofres hertil.

En gennem Aarene udviklet Landrace ved Navn Ramelsloher, der ofte forekommer i hvid, sjældnere i gul Farvevarietet, benyttes i nævnte Øjemed og findes udbredt overalt i mere eller mindre krydset Stand. Racen, der i Størrelse og Udseende minder en Del om Minorkahønen, er i Besiddelse af fortrinlige Egenskaber med Hensyn til tidlig og paalidelig Rugelyst, god Efteraars- og Vinterlægning, ligesom Afkommet udmærker sig ved Haardførhed, god Vækst og Fedeevne — værdifulde Egenskaber, for at et tidligt Opdræt skal lykkes. Unghønerne begynde som Regel Lægningen, naar de ere et halvt Aar gamle, og Ydelsen, der blev opgivet mig, svingede gennemsnitlig mellem 100 og 120 Æg om Aaret pr. Individ. Som Regel vare Æggene ret store og smukke hvide af Farve.

Fodringen bestod af Havre, Boghvede, Roer, Gulerødder samt kogte Smaafisk*).

Hvor andre Husdyr holdes, foretrækker man at anbringe Rederne i Stalden, som Regel paa dennes Loft eller i en Baas. I Mangel heraf anvendes Udhuset, ja endog et Værelse, hvori der kan trænge lidt Varme ind. Efterhaanden som Hønsene vise Tegn til Rugelyst, lukkes Rederne, der maale ca. 16 Tom. i Firkant, ved Hjælp af en Lem, hvori der som Regel er udskaaret et Hjerte. for at Rugehønsene kunne faa den fornødne Luft. Flere af de Steder, jeg besøgte, vare Rugekasserne ganske simpelt indrettede under Bænkene, hvor Hønsene, der gennemgaaende holdes og ere meget tamme, i Ro udførte deres ansvarsfulde Hverv. En lignende Indretning af Rugerederne har forøvrigt været kendt her i Landet i gamle Dage. Man lægger megen Vægt paa, at Rederne ere saa lunt beliggende som muligt, og tager i saa Henseende ikke i Betænkning at lægge en Høne paa 15, og er den meget stor endog paa 17 Æg, sidstnævnte dog sjældnere. Rugningen paabegyndes allerede saa tidligt som i Oktober, og Sæsonen vedvarer til April, ja endog ind i Maj; Hovedarbejdet lægges dog paa at faa frembragt de fleste Kyllinger fra November til Marts, hvor Priserne af naturlige Grunde ere højest. Besynderlig nok har Rugemaskinen, der f. Eks. ved lignende Opdræt blandt belgiske og franske Bønder anvendes meget, hidindtil haft Vanskelighed med at vinde Indpas; mulig de smaa Produktioner, der frembringes paa hvert Sted efter samme Recept som i Forfædrenes Tid samt den dyre Anskaffelsessum, have sin Del af Skylden i, at dette tidssvarende Redskab ikke vinder Udbredelse. Rugeæg koste som Regel 10—15 Pf. pr. Stk., og Rugehøns holdes i en saa høj Pris som 4—5 Mark pr. Stk.

Allerede den 5. Dag foretages Lysningen af Æggene, og de ubefrugtede fjernes da og anvendes i Hjemmene. Hver Morgen lukkes Rugehønsene ud en halv Snes Minutter i et indhegnet Rum, der er udsat for Solen, for at de kunne for-

*) For stadig at have et brugbart Avlsmateriale, udtage Kyllingeopdrætterne hvert Aar et tilstrækkeligt Antal af de bedste fra Januar til Marts udrugede Hønekyllinger, der ved god Fodring, Røgt og Pleje ville paabegynde Lægningen i det tidlige Efteraar og saaledes kunne erstatte de gamle Høns, der ved denne Tid paabegynde Fældningen. Selv i strenge Vintre kendes saaledes ikke Ægmangel.

syne sig med Foder og Vand, gøde samt rense sig i Askebadet. Gennemgaaende herskede en stræng gennemført Renlighed overalt, af bydende Nødvendighed, om det bedst mulige Resultat skulde opnaas.

Saa snart Kyllingerne fremkomme, blive disse, naar de ere blevne fuldstændig tørre, satte i en med Vat og Fjer foret Kurv eller Kasse, der anbringes nær ved Ovnen og dækkes ved Hjælp af et uldent Stykke Tøj. I de første Dage faa Kyllingerne kun Mælk og Boghvedegryn; kun et enkelt Sted saa jeg der fodredes med Æg. Allerede den 2. eller 3. Dag sættes Kyllingerne op i de ved Ovnen eller paa begge Sider af denne anbragte Opdrætnings- eller Fedebure, hvorfra de ikke fjærnes igen uden i Sygdomstilfælde, før de i $4^1/_2$—6 Ugers Alderen, alt efter de forskellige Individers Modtagelighed for Kødpaalægning og hurtige Vækst, ere modne til Slagtningen.

Nævnte Bure, der som Regel maale 3 Fod paa hvert Led, ere hyppigst inddelte i 4—6 Etager. Forsiden og den Side, der ikke vender ind til Ovnen, der som oftest er opført af Sten, bestaar af Staaltraadstremmer, det øvrige Bur af Træ. Foran Forsidens Tremmer anbringes smaa Trug, som Kyllingerne med Lethed kunne naa. I hvert Bur er der Plads til 20 à 25 Kyllinger; de mindste øverst og nærmest, de største, der ikke taale saa stærk Varme, fjærnest fra Ovnen. Om Aftenen samles Kyllingerne i en Krog af Buret og dækkes da til med et let Klæde. Gulvet belægges med Sand, der skrabes ud og fornyes hver Dag. Varmen i Rummet svinger mellem 17—18° C.

Efter ca. 14 Dages Forløb gives det egentlige Fedefoder, bestaaende af $^4/_5$ fin Boghvede og $^1/_5$ Majsskraa udrørt i Tykmælk, saa det faar Form af en fast Masse; enkelte anvende ogsaa gammelt Hvedebrød vædet med sød Mælk. Foderet gives ofte, men kun lidt ad Gangen. Som Drikke gives Mælk i flade Skaale. De fleste Kyllingeopdrættere have som oftest 1 à 2 Geder, der omsætte Grøftekanternes Græsvegetation til et for Befolkningen og Kyllingerne værdifuldt Produkt. Over for sidstnævnte har Mælken en ikke ringe Indflydelse og bevirker samtidig smukt hvidt Kød. Endelig anvendes ved dette Vinterkyllingeopdræt i større Udstrækning kogte Smaafisk, der faas til den billige Pris af 18—22 Pf. pr. Pd., og som ere aldeles uundværlige; de bidrage til Kyllingernes hurtige Vækst og have gavnlig Indflydelse grundet paa deres store Indhold af fosforsur Kalk med Hensyn til den ofte forekommende

Bensvaghed, der let lægger mange Kyllinger øde. I Mangel heraf anvendes Fiskemel udrørt i kogt Vand. Til 100 Kyllinger i 6 Ugers Alderen regner man sædvanligvis 10—12 Pd. Fisk. Til Foderet, der stadig er det samme under hele Opdrættet og Fedningen, tilsættes fint pulveriseret Trækul for at holde Fordøjelsen i Orden. Saa snart Trugene ere tomme, fyldes de paany og renses grundigt hver Dag. Om Morgenen og om Aftenen fodres ved Lys; det første Foder gives ved 6—7 Tiden om Morgenen, det sidste om Aftenen henved Kl. 9 eller 10.

Enkelte hurtigvoksende Kyllinger kunne naa den for Aarstiden passende Størrelse allerede i $4^1/_2$—5 Maaneders Alderen, men de fleste fordre 6, enkelte endog 7 Uger.

Navnlig fra Hamborg og Berlin udsendes kørende Opkøbere, der betale omkring 80—85 Pf. pr. Stk. i Oktober og November, 90 Pf. i December og fra Januar 1 Mark til 1 Mark 40 Pf. Kyllingerne veje som Regel levende mellem 1 og $1^1/_4$ Pd. Faa Kyllingerne Lov at gaa længere end til 6—7 Ugers Alderen, vokse Fjerene først rigtig til Gavns, og det gaar da ud over Kød- og Fedtpaalægningen.

Ved denne Hjemmeindustri indenfor snævre Familiekredse regnes med en Fortjeneste fra 45—70 Pf. pr. Stk. Som Regel sælges Kyllingerne levende.

Slagtningen og Behandlingen for Markedet er yderst simpel. Døden indtræffer ved, at Halsaaren overskæres, og Kyllingerne plukkes da, medens de endnu ere varme, saa forsigtigt som muligt af Familiens Medlemmer for at undgaa Rifter. Midt paa Halsen og paa Hovedet lades Fjerene uafplukkede, Vingerne bøjes om bag Ryggen, Benene føres ned mod denne og Tæerne ind bag Vingens Overarm. Dernæst presses Kyllingerne, for at Brystpartiet kan blive saa fremhævet som muligt, og næste Dag er Varen klar til i luftige Kurve at udsendes som de ogsaa her i Landet kendte »Hamborger-Kyllinger«. Produktionen anslaas til en Million Mark om Aaret, deraf falder omtrent $^1/_4$ paa Landsbyen Ramelsloh.

I de senere Aar har dette Vinterkyllingeopdræt ogsaa fundet Vej til andre af Tysklands Egne, saaledes navnlig til Oldenburg i Delmenhorst, hvor den fattige Befolkning har optaget Sagen efter samme Mønster som paa Lüneburg Hedestrækninger.

Udkomne Bøger.

Landmaaling. Af *O. Laake.* 83 Sider. 1 Kr. 60 Øre indb. (Grøndahl & Søns Forlag. Kristiania.)

Denne kortfattede Lærebog er nærmest beregnet paa Landbrugsskolerne og har derfor særlig taget Sigte paa den økonomiske Landmaalings elementære Del. Bogens første Del giver en god og klar Anvisning til Udførelsen af mindre Opmaalinger ved Hjælp af Staalbaand og Vinkelspejl. Herefter følger en kort Beskrivelse af Fremgangsmaaden ved Triangulation og Polyganmaalinger, og endelig omtales Maalebordet og dets Anvendelse.

Til Slut behandles Højdemaalingen og Nivelleringen, dens Formaal og Fremgangsmaaden for dens Udførelse, dels med Nivellerspejl og dels med Vandrør og Nivellerkikkert. Baade Linie- og Fladenivellement saa vel som den grafiske Fremstilling af Nivellementets Resultater anføres i en letforstaaelig og klar Form.

Bogen egner sig for Undervisning i Landbrugs- og Folkehøjskoler, idet den kun kræver faa mathematiske Kundskaber, men er forøvrigt ikke noget nyt paa vort Bogmarked, idet der i 1907 paa Gad's Forlag udkom en lignende Bog i 2. Udgave, nemlig »Landmaaling og Nivellering« af H. V. Nyholm, Professor ved Den kgl. Vetr.- og Landbohøjskole.

Ludvig Schmidt, Landinspektør.

Landbrugets Ordbog. (G. B. N. F. Kjøbenhavn.)

Da Ordbogen begyndte at udkomme, udtalte Tidsskriftet, at vort Landbrug forhaabentlig vilde komme i Besiddelse af et fortrinligt Leksikon. Nu, da dette skrives, er der udkommet

10 Hefter, der ikke gøre det udtalte Haab til Skamme. Lige udmærkede ere de enkelte Artikler selvfølgelig ikke, og efterhaanden som Værket skrider frem, vil der vel nok blive et og andet at udsætte paa det, thi inspireret er det jo ikke. Men der kan dog næppe rejses Tvivl om, at Ordbogen vil komme til at betegne det højeste Standpunkt, hvortil vi for Tiden her i Landet kunne naa paa Landbrugs-Encyklopædiens Omraade, thi det er lykkedes Redaktionen at erhverve de Mænd til Medarbejdere, der hver paa sit Felt ejer Betingelserne for at føre Fremstillingen *up to date*. Artiklerne ere gennemgaaende klart og koncist affattede, hvad der selvfølgelig ikke udelukker, at vigtige Ord ere udførligt behandlede. Saaledes udgøre f. Eks. Artiklerne om Ajle med hvad dertil hører (Beholder, Spreder, Pumpe, Vogn) ikke mindre end 49 Spalter — det er med andre Ord en hel Monografi — og paa Andelsbevægelsen og de forskellige Andelsforetagender er der ofret 37 Spalter. Til Oplysning af Teksten bliver Værket gennemtrukket med tekniske Illustrationer, der i væsentlig Grad bidrage til at give det Nutidsstemplet. Saaledes er t. Eks. Artiklen Aflæsningsapparater ledsaget af 11 Billeder, Artiklen Bagben af 24 o. s. v.

De udkomne 10 Hefter ere naaede til Ordet Blommetræ, og der er altsaa langt til Enden og til, at en endelig Dom kan udtales. Men naar de første 10 Hefter ere saa gode, som de ere, er der ingen Grund til at formode, at de følgende skulle falde af. Der er derfor al Anledning til at udtale Haabet om, at Ordbogen maa vinde den Udbredelse, som den utvivlsomt fortjener, og der betinger dens fulde Nyttevirkning.

Høsten i Danmark. Reviderede Tabeller for hvert af Aarene 1897—1907. Statistiske Meddelelser. 4. R. 29. B. 1. H. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 49 Sider. 25 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenhavn.)

Høsten i Danmark i Aaret 1908. Statistiske Meddelelser. 4. R. 31. B. 1. H. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 57 Sider. 25 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenhavn.)

Haandbog i Landbrugets Bierhverv. Udgivet af »Selskabet til Fremme af særligt lønnende Grene i Have-, Mark- og Husdyrbrug« under Redaktion af *Nicolaus Juncker* og *Hjalmar Petersen*. 346 Sider. 3 Kr. 25 Øre. (H. Hagerups Boghandel. Kjøbenhavn.)

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliothek*).

Forøgelse i December 1908.

Müller u. *Wendt:* Grundzüge einer wirtschaftlichen Ernährung der Milchkühe nebst Anleitung zur schnellen Berechnung der Futterrationen und Einschätzung des Futterwertes der Ernte. Berlin 1909.

Vageler, P.: Die Bindung des atmosphärischen Stickstoffs in Natur und Technik. Braunschw. 1908.

Forøgelse i Januar 1909.

Arenander, E. O.: Et egendomligt fall (mutation) af låg fetthalt i mjölken hos fjällras, som ärfver sig i flere led. Upps. 1908.

Statistiska kommiténs betänkande. Jordbruksstatistik. Stockh. 1908.

Friedrich, R.: Ueber die Schwefelvorgänge bei der Verletzung von Pflanzen. Halle 1908.

Johannsen, J.: Ueber Knospenmutation bei Phaseolus. Berlin 1908.

Jonson, V.: Nordamerikanska landtbruksstudier. Stockh. 1908.

Löhnis, F. u. *T. Westermann:* Ueber stickstofffixierende Bakterien. IV. Jena 1908.

Matenaers, F. F.: Campbells Anleitung zur zweckmässigsten Bodenbearbeitung als Grundlage für alle Fruchtbarkeit. Bearbeitet nach den Forschungen des Professors *H. W. Campbell* in Lincoln, Nebr., sowie nach den sonst in Nordamerika gemachten praktischen Erfahrungen. Berlin 1908.

Ostertag, R. u. *Henkel, T.:* Melkbüchlein. Stuttg. 1908.

---

*) Angaaende Bibliothekets Benyttelse henvises til Medd. S. 264.

Ptate, L.: Selectionsprincip und Probleme der Artsbildung. Ein Handbuch des Darwinismus. Leipzig 1908.

Schmidt, J.: Beziehungen zwischen Körperform und Leistungen bei den Milchkühen. Wiesbaden 1908.

Småbrukarehemmet vid 22:a allmänna skånska landtbruksmötet i Eslöf. Malmö 1908.

Smissen, W. van der: Die Landwirtschaft auf der hamburgischen Geest. Beitrag zur Kenntnis der vorstädtischen Wirtschaft. Halle 1908.

Stuteri-bok för Skåne, utg. af Malmöhus och Kristianstads läns kungl. hushållningsällskap. Suppl.-band. 1908. Malmö.

Forøgelse i Februar 1909.

Broll, E. E.: Beiträge zur Immunisierung gegen Schweineseuche. Berlin 1908.

Demtschinsky, N. A. und *B. N.:* Die Vervielfachung und Sicherstellung der Ernteerträge. Theorie und Praxis der Ackerbeetkultur. Umgearb. nach der 6. russischen Auflage. Berlin 1908.

Garriott, E. B.: Notes on frost. Washington 1908.

Gerlach, O.: Ansiedlung von Landarbeitern in Norddeutschland. Berlin 1909.

Howard, G. E.: Standard varieties of chickens. Revised by *C. A. Bell.* Washington 1907.

Mexia, E. R.: Veinte meses de administracion en el ministerio de agricultura. Buenos Aires 1908.

Zuntz, N.: Die Kraftleistungen des Tierkörpers. Berlin 1908.

Mindre Meddelelser.

† **H. C. Petersen.** I en Alder af 71 Aar døde den 6. April Grosserer *Heinrich Christian Petersen.* Den afdøde, der var af tysk Æt, flyttede i Aaret 1870 til Kjøbenhavn og grundlagde her den bekendte Maskinforretning H. C. Petersen & Co., som han oparbejdede med stor Dygtighed.

Da Tanken om Centrifugalkraftens Anvendelse til Mælkens Skumning fremstod — herhjemme fremsat af Professor *V. Storch* saa tidligt som i Aarene 1872—73 i Ugeskrift for Landmænd — optog Grosserer *H. C. Petersen* den med stor Interesse, og i 1878 anstillede Docent *Fjord* i hans Lokale i Industriforeningen Forsøg med Lefeldts selvskummende Centrifuge. Da Burmeister & Wains Mælkecentrifuge kom frem, overtog H. C. Petersen Eneforhandlingen af den. Den hurtige og store Udbredelse, denne Centrifuge fik, skyldes i første Række de gunstige Resultater, der fremgik af Docent Fjords Forsøg, men H. C. Petersens Forretningstalent har sikkert ogsaa haft sin Betydning. Hans Forretning blev i de Aar oparbejdet til at blive Landets største Maskinforretning.

Det er ikke faa eller smaa Gaver, Grosserer Petersen i Aarenes Løb har ydet Landbrugsinstitutioner eller til landøkonomiske Øjemed. Eksempelvis skal det fremhæves, at den Model af et arbejdende Mejeri, der findes i Landbohøjskolens Samling af Mejeriredskaber, af ham oprindelig er skænket til Professor Segelcke, der senere overdrog den til Samlingen. Her i Landhusholdningsselskabets Tidsskrift skal det med Tak mindes, at H. C. Petersen i sin Tid gav et Tilskud af 1000 Kr. til Selskabets Byggefond.

Det fortjener ogsaa at nævnes, at H. C. Petersen ydede Udvalget for Mejeriudstillingen paa den nordiske Udstilling i

Kjøbenhavn 1888 stor og fortjenstfuld Støtte med Hensyn til Etableringen af »det arbejdende Mejeri« paa denne Udstilling. Ikke blot paatog han sig at forsyne dette Mejeri med alle nødvendige Maskiner og Redskaber, men han afholdt ogsaa alle Udgifterne ved Maskinernes Opstilling og Pasning. Og det skyldtes hans Medhjælp, at Udvalget opnaaede en Forhandling med flere Kølemaskinfabrikanter i England og Tyskland, der førte til, at Selskabet for Lindes Ismaskiner i Wiesbaden for egen Regning paatog sig Opstillingen af den Ammoniakkølemaskine, der holdt det Lokale afkølet, i hvilket Smørudstillingerne afholdtes.

Det internationale Landbrugsinstitut i Rom. I Tidsskriftets 3. Hefte, S. 190, fandtes en Fortegnelse over den Stab af Embedsmænd, der skulde knyttes til Institutet. De vigtigste Embedsstillinger ere nu besatte med følgende Herrer:

Generalsekretær (I. Division): Ekscellencen *Koch*, Italiener (ca. 50 Aar gl.).

Chef for II. Division: Dr. *Clark*, Amerikaner (ca. 43 Aar).

Chef for III. Division: Forhenværende Direktør i det belgiske Landbrugsministerium *Brafford* (ca. 55 Aar).

Chef for 1. Sektion i II. Division: Dr. *Preyer*, Tysker (ca. 33 Aar).

Chef for 2. Sektion i II Division: Professor *Giglioli*, Italiener (ca. 52 Aar).

Chef for 3. Sektion i II. Division: Dr. *Saulnier*, Franskmand (ca. 37 Aar).

Chef for 1. Sektion i III. Division: Dr. polit. *Wieth-Knudsen*, Dansker (ca. 31 Aar).

Chef for 2. Sektion i III. Division: *M. Donini*, Medlem af Kantonalregeringen i Tessin, Schweizer (ca. 35 Aar).

Bibliothekar: Baron *Podmanizcky*, Ungarer (ca. 44 Aar).

Som man vil se, har Staben af Institutets højeste Embedsmænd faaet et i høj Grad internationalt Præg.

Husdyrbruget 1908

med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget.

Af Statskonsulent *Axel Appel.*

I.

I et Land som Danmark, hvor Smørproduktionen for Tiden er og i en længere Aarrække har været hovedbestemmende for Maal og Midler i Kvægavlen og Kvægholdet, bliver Prisen paa Smør en meget væsentlig Faktor over for Kvægholdets Rentabilitet.

Se vi tilbage paa 1908, da kunne vi med særlig Tilfredshed notere et godt Aar i saa Henseende, thi med Undtagelse af December Maaned vare Priserne paa vort Landbrugs fornemste Produkt, Smørret, usævanlig gode Aaret igennem. Dette i Forbindelse med en betydelig Forøgelse af Produktionen gjorde, at Værdien af vor Overskudsudførsel af Smør steg med adskillige Millioner Kroner i 1908 og var større end nogen Sinde tidligere. Statistisk Bureau opgiver Værdien af udført indenlandsk Smør i 1908 til 183 Mill. Kroner mod 169.1 Mill. Kroner i 1907, en Fremgang af ca. 14 Mill. Kroner. Vi kunne yderligere med megen Tilfredshed notere, at Ernæringsforholdene for vort Kvæg gennemgaaende vare gode i Sommeren 1908, hvilket har været af gennemgribende Betydning for en billig Sommer-Produktion, og vare end Priserne paa Oliekager og Korn høje i 1908, hvilket selvfølgelig har bidraget til en Formindskelse af Forskellen mellem Produk-

tionsprisen og Salgsprisen pr. Pd. Smør, saa maa dog Forholdene i sin Helhed siges at have været gunstige for en tilfredsstillende Omsætning af Produkter af Landbrugets Planteavl gennem vore Malkekøer.

Vende vi os dernæst fra Smør- til Flæskeproduktionen, da har det svundne Aar ikke frembudt nogen gunstig Stilling for denne Side af Landbrugets Produktion, idet Priserne paa Flæsk have været nedadgaaende og lave samtidig med, at Svinefoderet har været dyrt. Den betydeligt forhøjede Produktion har ganske vist foraarsaget, at der i 1908 er taget mange Penge hjem fra England for Flæsk, efter Statistisk Bureau endog ca. 6 Mill. Kroner mere end i 1907, men Gevinsten ved den Omsætning, der er foretaget gennem det store Svinehold, er i grumme mange Tilfælde blevet reduceret mere end godt er, og desuden have de nævnte Forhold medført, at den til England udførte Vare, som Eksportvare, nu og da har ladet noget tilbage at ønske, idet der er fremkommen en Del undervægtige Svin af mindre god Kvalitet. Hvor Svineholdet ikke i større Grad har kunnet støtte sig til hjemmeavlet billigt Foder (Roer, Grønt etc.), der har det knebet med at tilvejebringe den rette Balance.

Priserne paa Kød og levende Kvæg have ligeledes i 1908 været sløje. Særlig har Prisfaldet ramt de daarlige Kvaliteter, hvilket man gjorde vel i at mærke sig mere end hidtil sket. Tarveligt opdrættede og slet røgtede Kreaturer af daarlig Familie — og derfor af daarlig Kvalitet — ere sande Rotter, hvis Tilstedeværelse burde være en Umulighed i dette Land, og hvis Udryddelse burde tages med samme Alvor som Udryddelsen af de forhadte Gnavere. Om man ret vidste, hvad det koster at opdrætte tarvelige Dyr, da vilde meget være vundet. Baade for levende Kvæg og for slagtet Kød have Udførselsmængderne i 1908 været stigende, saa at Værdien af disse Udførselsartikler trods et Prisfald, der af Statistisk Bureau angives til 10 Kr. pr. levende Kreatur og 3.08 Øre pr. Pd. Kød, er ca. 5 Mill. Kroner større end i 1907.

1908 har atter bragt det tidligere Forhold tilveje, at vi have Overskudsudførsel af Heste ogsaa hvad Styktal angaar. Dette er dog ikke beroende paa en forøget Udførsel, idet denne er formindsket med ca. 1000 Stykker, men det hidrører fra en Standsning i den stærkt forcerede Indførsel af Heste, særlig af de billige svenske og russiske Heste, der fandt Sted i 1906 og 1907. Indførselen af Heste var i 1908 kun 16000 Stkr. imod 24000 aarlig i de to forudgaaende Aar.

Vinterfodringen i 1907—8

forløb i sin Helhed saaledes, at denne ikke giver Anledning til synderlig Omtale. Det milde Efteraar i 1907 tillod, at Kvæget blev længe ude, og Beholdningerne af Foder vare rigelige. Vinteren var gennemgaaende meget mild, et Forhold, der spiller en betydelig Rolle overfor Foderforbruget; vi havde kun en rigtig kold Periode i Slutningen af December og i Januar med streng Frost, Sne og Blæst, men denne bevirkede rigtignok, at ikke saa faa Roer ødelagdes, og at Køerne ved den stærke Kulde, der følles dobbelt i den stærke Blæst, slog en Del af paa Mælken. Under slige Vejrforhold føles det ret, hvilken Betydning det har at have gode lune Stalde. Trods de nævnte forskellige Genvordigheder, hvortil kom de høje Priser paa Kraftfoder, var dog Smørproduktionen med en Gennemsnitspris af 117.80 Kroner for Februar en lønnende Forretning. Beholdningerne af Straafoder fra den rigelige Høst i 1907 sloge godt til, men Halmen var mange Steder af tarvelig Kvalitet i Henhold til den sene og vaade Høst. Trods den stærke Forøgelse af det med Roer dyrkede Areal her i Landet —der særlig falder paa Jylland — slap Roerne i mange Kvæghold som sædvanlig alt for tidlig op, hvilket er ensbetydende med et dyrt og mindre rationelt sammensat Foder i den sidste Tid af Kvægets Ophold paa Vinterstalden. Ikke mindst paa Øerne kan Kvæget bruge mange flere Roer, end der nu haves til Raadighed.

Kraftfoderforbruget

har dels paa Grund af de høje Priser paa Oliekager, Majs og Korn, dels paa Grund af gode Græsnings- og Høstforhold med rigelige Beholdninger af forhaabentlig billigt hjemmeavlet Foder været en Del mindre i Vinteren 1907—08 og i Sommeren 1908 end i de senere Aar, et Forhold, som der er Grund til at gøre opmærksom paa, samtidig med at Produktionen af Fedevarer her i Landet har været endogsaa stærkt stigende. At dette gaar i Retning af bedre Økonomi og mere Overensstemmelse mellem Planteavl og Husdyrbrug end tidligere, er uomtvistelig. Og vi kunne sikkert komme langt videre i Retning af god Økonomi vedrørende vore Husdyrs gode og billige Ernæringsforhold.

Alligevel fremtræder Kalenderaaret 1908 med en ikke ubetydelig Forøgelse af Overskudsindførselen af Oliekager, hvilken Forøgelse udelukkende falder paa Oktober Kvartal, der har en Indførsel af 297 Mill. Pd. mod 189.7 i 1907. I nedenstaaende Oversigt er givet en Fremstilling af Udviklingen paa Foderstofindførselens Omraade i de sidste 10 Aar:

Overskudsindførselen var i Mill. Pund af

	Oliekager.	Klid.	Ialt.
1899	339.6	115.0	454.6
1900	388.4	98.7	487.1
1901	457.2	81.0	538.2
1902	560.0	173.5	733.5
1903	687.1	89.4	776.5
1904	679.8	91.9	771.7
1905	755.5	140.3	895.8
1906	763.8	130.8	894.6
1907	881.3	109.1	990.4
1908	910.5	95.3	1005.8

Af uformalet Korn var Overskudsindførselen:

1901	1031.2	Mill. Pd.,	heraf var	Majs	592.3
1902	1179.4	—	—	—	—	630.6
1903	1007.7	—	—	—	—	420.1
1904	1281.8	—	—	—	—	458.8
1905	1166.2	—	—	—	—	555.4
1906	1542.0	—	—	—	—	956.9
1907	1252.9	—	—	—	—	890.8
1908	1023.6	—	—	—	—	523.2

Den samlede Overskudsindførsel af Korn, Oliekager og Klid er nedbragt i 1908 med 214.3 Mill. Pd., der udelukkende falder paa Korn og Klid og langt overvejende paa Korngruppen, indenfor hvilken det atter er Majsen, der gør Udslaget, idet Overskudsindførselen for denne Vare er formindsket med 267 Mill. Pd., medens Overskudsindførselen af Hvede er steget med 30 Mill., af Havre med 36, og Overskudsudførselen af Byg er dalet fra 33 Mill. Pd. i 1907 til 4.24 Mill. Pd. i 1908. For Oliekagernes Vedkommende er det den meget store Indførsel af Oliekager i Oktober Kvartal, der frembringer Stigningen i Overskudsindførselen af denne Vare i 1908, thi i Landbrugsaaret 1907—1908 er Overskudsindførselen af Oliekager aftaget med 90 Mill. Pd. Formodentlig vil indeværende Aars Tilførsler af Oliekager som Følge af den store Import i Slutningen af 1908 blive en Del mindre.

Det er som sædvanlig Bomuldsfrø- og Solsikkekagerne, der ere Hovedkagerne i Kvægets Foderblanding. Hvad de første angaa, da bliver det sjældnere og sjældnere at se den lyse, skøre Kage i Markedet, paa hvilken der hidtil er sat saa megen Pris, men som det synes, at man maa sige Farvel til. Muligt dette ikke er saa sørgeligt. Inspektør Høyer ved Landhusholdningsselskabets Kontrol med Korn og Foderstoffer i Kjøbenhavns Frihavn udtaler i sin Beretning for 1908, at Landbruget maa se at komme bort fra Kravet om lyse, porøse Kager. Han skriver: »Analyser, foretagne paa herværende Laboratorier, vise, at en mørk Kage — naar denne da ikke er

branket eller fyldt med Skaller og af den Grund maa refuseres — som oftest har et langt bedre Indhold end en lys Kage«. Hermed vil Inspektøren dog ikke have sagt, at en lys Kage som Regel er af ringere Indhold, men han mener dog at kunne udtale, at den senere Tids Analyser tyde nærmest paa, at den mørke Kage bør foretrækkes. Den lyse, let brækkelige Kage er tør og temmelig mager; at overvinde Ulempen med Haardheden mener Inspektøren ikke vil være vanskeligt med de gode Kageknusere, man har nu om Dage. Mulig har han Ret, men de haarde Kager ere alligevel en Ulempe! Texas-Kagerne falde gennemgaaende bedst ud, baade med Hensyn til Analyse og Kvalitet, »kun Farven og Haardheden skabte Bryderier«. Over New Orleans-Kagernes større eller mindre Indhold af Skaller og Bomuld er der ogsaa i 1908 hørt hyppige Klager, der i enkelte Tilfælde have været endog særdeles begrundede.

Af Bomuldsfrømel anvendes stadig kun lidt her i Landet, skønt dette har sine Fordele fremfor Kagerne. Det er vel nok Frygten for Forfalskning, der holder de danske Landmænd tilbage fra at bruge Bomuldsfrømel. Holder man sig til det gode Mel, der ogsaa er noget dyrere end Kagerne, er Faren for Forfalskning dog kun ganske minimal. Saavidt Kontrollen ved, har det Bomuldsfrømel, der hidtil er kommet hertil Landet, aldrig udvist fremmede Indblandinger.

For Solsikkekagernes Vedkommende har Kvaliteten gennemgaaende været god. Ogsaa denne Kage er haard og til Tider endogsaa meget haard, men derover hører man sjældnere Klage. En enkelt Ladning indkommen til Kjøbenhavn i Februar Maaned fra Sydrusland gav dog Anledning til højst berettigede Klager ude fra Forbrugerne, idet disse indberettede, at der fandtes salt- eller salpeterlignende Krystaller i de vedkommende Solsikkekager. Ved Analyser af det paagældende Parti, foretaget paa V. Steins Laboratorium, fremgik det, at en Prøve indeholdt 34 pCt. Kogsalt (Chlornatrium), en anden

$22^1/_2$ pCt. Kogsalt og ca. 18 pCt. Sand, Ler og lignende, hvilket jo ikke var Smaasager. Det var dog forholdsvis kun et lille Parti af den vedkommende Ladning, der gav Anledning til Vanskeligheder.

Mælkeudbyttet

i Vinteren 1907—08 var upaaklageligt som Helhed, hvor ellers Besætningerne vare i nogenlunde Orden med Hensyn til Kælvningsforholdene, og hvor Roebeholdningerne ikke slap alt for tidligt op. Det er allerede berørt, at en ret hæftig Kulde med Snestorm i Januar bevirkede, at Mælkeudbyttet i en hel Del Besætninger blev trykket stærkt.

Foraaret 1908 var køligt, og egentligt Sommervejr fik vi ikke før i de sidste Dage af Maj Maaned; Udbindingen fandt derfor ogsaa først Sted i den sidste Uge af Maj. Ernæringsforholdene i Sommeren 1908 vare særdeles gode som Helhed — om end som altid en Del forskellige i de forskellige Egne af Landet — og Vejret var tilmed gennemgaaende godt. Vilkaarene for en god, rigelig Mælkeproduktion vare derfor ogsaa heldige. Et Udtryk herfor er saaledes den store Overskudsudførsel af Smør, som vi havde i April og Juli Kvartaler. Det mindre gode Vejr i Slutningen af August og Begyndelsen af September virkede dog ret ugunstigt paa de Malkekvægsbesætninger, der paa den Tid vare ude hele Døgnet igennem. — Da Efteraaret var meget mildt, blev Indbindingen sent foretaget, sikkert for sent i adskillige Kvæghold.

Sommerens Græsningsforhold vare saaledes gode, og efter de indgivne Beretninger til Statistisk Bureau ansætter dette en Sommergræsningskarakter for 1908 paa »Meget godt« mod »Meget godt ÷« i 1907. Højeste Gennemsnitskarakter har Ringkøbing Amt med »Meget godt +«, laveste Viborg Amt med g +. Flertallet af Amterne har en Gennemsnitskarakter af »Meget godt«, og Forholdene have saaledes, efter det opgivne Gennemsnit, været mere ensartede Landet over end i de senest forud-

gaaende Aar, hvor de jyske Amter gennemgaaende have haft en mindre gunstig Stilling.

Der er ikke Tvivl om, at vi kunne konstatere betydelige Fremskridt i Kvægets Ernæring i Sommerhalvaaret her i Landet i Retning af, at denne i Mængde og Sammensætning bliver bragt mere i Overensstemmelse med Vinterernæringen, men der er fremdeles meget her at gøre bedre. Det ret ordinære Gennemsnitsudbytte paa ca. 5000 Pd. Mælk af Køerne her i Landet vil for en meget væsentlig Del være at føre tilbage til de mange Kvæghold, hvor saa godt som Græsmarkerne alene, enten disse ere i Stand dertil eller ej, skulle levere den nødvendige Sommerernæring; at det tillige skyldes de mange mindre gode eller daarlige Individer rundt i Landets Besætninger, Individer, der i og for sig ere tarvelige Mælke- og Smørproducenter, er der ingen Tvivl om, men det gamle Ord, at »Koen malker af Tanden«, vil man atter her i Særdeleshed have Grund til at sande. Arbejdet til Kvægavlens Fremme maa følges af en rationel Udnyttelse af Malkekoens Omsætningsevne; hertil hører, at der Aaret rundt lægges Beslag paa denne Evne fuldt ud, ogsaa i Sommerhalvaaret, men dette sker endnu kun i alt for ringe Udstrækning. Bedre Græsmarker, støttet af gode Grøntfoderafgrøder og noget Kraftfoder, det er Vejen at gaa!

Der synes jo endnu at være lange Udsigter til, at Lucernen kan blive en Afgrøde, som vi kunne bygge noget paa i Almindelighed. Ogsaa 1908 viste os en Del ganske mislykkede Lucernemarker, flere mindre vellykkede, men ogsaa en Del gode. Det maa haabes, at de ikke faa Skuffelser, der ere lidte, overfor denne stærkt roste Plante, maa vise sig at kunne føres tilbage til den Aarsag, at der ved Dyrkningen af Lucernen har manglet visse Forudsætninger, som det ved Eftertanke vil være muligt fremtidigt at tilvejebringe. Der bør arbejdes videre i denne Sag, men foreløbig tør man i Almindelighed ikke regne med den som den Stødpude for Kvægets gode

Ernæring i Sommerhalvaaret, som den gerne skulde blive, og som den har vist at kunne være de mange Steder, hvor den er lykkedes.

Rodfrugterne maa vi mere og mere regne med, ogsaa som Fodermidler i Eftersommeren og Efteraaret fra Midten af August. — Roehøsten i 1908 var genemgaaende bedst paa Øerne. Runkelroerne gav det bedste Udbytte; Kaalroerne stod tilbage for disse, baade hvad Mængdeudbytte og Kvalitet angaar. Runkelroer er givet Karakteren »Meget godt ÷«, Kaalroer og Turnips »godt +«. Tørstofindholdet er noget lavere, end man kunde have ventet i Henhold til Sommeren og Efteraaret, og det er under sidste Aars, særlig for Runkelroer og Kaalroer og særlig for Jyllands Vedkommende. For Turnips derimod er Tørstofindholdet højere end i noget tidligere af de foregaaende 5 Aar, for hvilke der vides Besked med Tørstofindholdet.

Høhøsten i 1908 var meget tilfredsstillende, særlig for Agerhøets Vedkommende, hvoraf der avledes en stor og fortrinlig Afgrøde, der kom udmærket i Hus. Enghøet kan betegnes som en jævn god Afgrøde i sin Helhed, men Udbyttet var her langt mere variabelt end for Agerhøets Vedkommende.

Rugen fyldte godt! Vaarsæden var nærmest en Middelhøst, ret forskellig og vel bedst for Byggets Vedkommende. Adskilligt Korn tog ikke saa lidt Skade af den megen Regn i Høsttiden, der bevirkede, at denne trak længe ud, om end Høsten blev langt tidligere tilendebragt end i 1907. —

Produktion af Fedevarer.

1907 viste en Fremgang i Overskudsudførselen af Smør af godt 16 Mill. Pd. fra Aaret forud. For 1908 er der atter Fremgang fra 1907, om end ikke saa stor, som fra 1906 til 1907, men Fremgangen andrager dog over 8 Mill. Pd., hvorimod Overskudsudførselen af Mælk og Fløde i alt væsentlig er den samme, men dog en Kende

lavere, nemlig henholdsvis 21.06 Mill. Pd. og 13.72 Mill. Pd. imod 21.7 og 14.3 i Fjor.

Overskudsudførselen af Smør i 1908 beløb sig til 172.9 Mill. Pd. Selve Udførselen af indenlandsk Smør var 177.85 Mill. Pd. imod 171.3 Mill. Pd. i 1907. Med den gode Smørpris i 1908 bliver det da et meget stort Beløb, der i 1908 er taget hjem for Smør. Dette opgøres for indenlandsk Vare af Statistisk Bureau til 183 Mill. Kroner; for 1907 var det 169.1, og her er da en Merværdi af 14 Mill. Kroner.

Paa Oliekagernes Konto er Indførselen forøget til en Værdi af 4.3 Mill. Kroner, paa Klid er sparet 1.1 Mill. Kroner; paa Majskontoen sparet 15.1 Mill. Kroner, hvad dog i mindre Grad kommer Kvægholdet ved.

Pr. Pd. Smør opgiver Statistisk Bureau for 1908 en Pris af $102^1/_2$ Øre, for 1907 98 Øre; for Oliekager henholdsvis 6.01 og 6.07, for Klid 4.95 og 4.85 Øre.

Alt i alt gunstige Forhold for en lønnende Smørproduktion! Af vort Smør er i 1908 de 96.1 pCt. gaaet til England; Resten for Størstedelen til Tyskland.

Overskudsudførselen af levende Dyr var:

	1908	1907	1906	1905	1904
	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.
Af stort Hornkvæg	119603	95274	95831	112115	86166
- Kalve	÷ 395	÷ 751	÷ 1384	÷ 1127	÷ 92
- Faar og Lam	÷ 387	490	÷ 154	÷ 728	÷ 1088

	1903	1902	1901	1900	1899
	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.
Af stort Hornkvæg	57945	44552	40163	38861	36608
- Kalve	64	198	÷ 26	÷ 170	÷ 2
- Faar og Lam	÷ 689	÷ 1206	÷ 732	348	985

Overskudsudførselen af stort Hornkvæg ses at være tiltaget med 22,717 Stkr., medens Indførselen af stort Kvæg her til Landet kun var 812 Stkr. mod 4120 Stkr. i 1907 og 10,655 i 1906. Vi se saaledes, at den ret betydelige Indførsel fra Sverrig, der i 1906 beløb sig til 9,968 Stkr. Køer og Kalve, i 1908 er svundet ind til kun at udgøre 930 Stkr. eller knap $^1/_{10}$ af, hvad den var for 2 Aar siden, og i 1908 har der i det Hele taget været Nedgang i Indførselen af de fleste animalske Landbrugsprodukter.

Statistisk Bureau opgiver Prisen i Gennemsnit pr. Styk for Okser og Køer udførte til 225 Kroner mod 235 Kroner i 1907, og Værdiforøgelsen af det samlede udførte Antal Okser, Køer og Kalve til 4.2 Mill. Kroner eller 18 pCt.; for Kød af Hornkvæg opgives 30 Øre pr. Pd. mod 32.44 i 1907 eller en Værdiforøgelse af det udførte Kød af 0.8 Mill. Kroner eller 15 pCt.

Den samlede Udførsel af indenlandsk stort Hornkvæg og Kalve har i 1908 været 121,632 Stkr. mod 98,643 Stkr. i 1907, hvilket er en Fremgang af 23 pCt.

De 121,632 Stkr. H o r n k v æ g fordelte sig til følgende Lande:

	1908	1907	1906	1905	1904	1903	1902
	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.
Tyskland	117511	97469	104915	123521	91596	62625	46827
Rusland	126	41	153	139	376	289	112
Sverrig	65	110	26	16	67	2	61
Norge	3930	1019	5	1	»	8	6
Nordlige Bilande..	»	4	3	2	4	5	»
Andre eller uangivet Sted	»	»	»	»	3	»	»
Ialt...	121632	98643	105102	123679	92006	62929	47006

Stillingen vedrørende Afsætningen af levende Kvæg til Udlandet er fremdeles den, at Tyskland er vort Hoved-

marked og tager det hele paa et Par pCt. nær. Udførselen til Tyskland gaar hovedsagelig over Kolding, med henimod to Tredjedele — samt over Gedser og Esbjerg. Til Norge, der har aftaget omtrent 4000 Stkr. levende Kvæg i 1908, gaar Eksporten over Frederikshavn.

Den samlede Overskudsudførsel af K ø d var i Mill. Pd. i:

	1908	1907	1906	1905	1904
Kød af Hornkvæg, fersk	19.76	15.73	20.37	27.74	21.89
— - — ikke fersk ...	÷ 0.08	÷ 1.18	÷ 0.18	0.67	0.74
— - Faar, fersk	0.47	0.45	0.60	0.92	1.23
— - — ikke fersk	÷ 1.52	÷ 2.70	÷ 2.35	1.38	÷ 0.83
— - andre Dyr, Slagteriaffald m. m.	36.07	29.90	25.10	25.49	24.22
Ialt...	54.70	42.20	43.64	53.44	46.25

	1903	1902	1901	1900	1899
Kød af Hornkvæg, fersk	20.77	27.74	22.67	26.60	31.34
— - — ikke fersk ...	0.51	÷ 0.20	0.10	0.30	1.12
— - Faar, fersk.....	0.76	1.11	0.73	0.70	0.90
— - — ikke fersk	÷ 0.35	÷ 1.68	÷ 0.57	0.60	0.90
— - andre Dyr, Slagteriaffald m. m.	13.08	12.46	8.46	10.10	11.75
Ialt...	34.77	39.43	31.39	38.30	46.01

Vi se, at i 1908 er Overskudsudførselen af fersk Oksekød omtrent naaet op til, hvad den var i 1906, samtidig med at Eksporten af levende Kvæg er tiltaget stærkt.

Samtidig med, at Udførselen af fersk Oksekød er steget meget betydeligt, kan det anføres, som værende af Interesse at se, at Indførselen af saltet Oksekød er aftaget med omtrent $2^1/_2$ Mill. Pd.; ligesaa er Overskuds-

indførselen af saltet Faarekød aftaget med 1.18 Mill. Pd., men er dog endnu paa 1.52 Mill. Pd., hvad der er alt for meget.

Den samlede Udførsel af Oksekød var:

	1908	1907	1906	1905	1904	1903	1902	1901
	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.
Af indenlandske Varer gik til:	24.36	21.92	27.46	35.40	27.95	25.51	30.37	25.23
Tyskland	13.48	14.86	20.78	26.60	20.35	13.53	13.50	13.70
Norge	5.06	2.34	1.96	4.63	3.96	4.39	5.15	4.47
Storbritannien og Irland	1.74	0.39	0.66	1.82	2.08	6.52	11.30	6.60
Sverrig	1.09	0.04	0.06	1.06	1.80	0.94	»	»
Belgien	»	0.02	»	»	»	»	»	»
Nordlige Bilande	0.02	0.02	»	»	»	»	»	»
Andet eller uangivet Sted.	0.08	»	»	»	»	»	»	»

Af ovenstaaende Tal fremgaar det, at Eksporten af Oksekød til Norge er tiltaget meget betydeligt i det sidste Aar, og at England har aftaget en hel Del mere Kød her fra Landet end i de to forudgaaende Aar; ligesaa er Eksporten til Sverrig forøget betydeligt; skønt hvert af de nævnte Lande i Sammenligning med Tyskland er ret ubetydelige Aftagere, saa er der dog til Norge, England og Sverrig tilsammen i 1908 eksporteret omtrent 8 Mill. Pd. Kød mod $13^1/_2$ Mill. Pd. til Tyskland.

Værdien af udførte indenlandske Varer af Kvæg og af fersk Oksekød opgøres af Statistisk Bureau til 33.3 Mill. Kroner, hvilket er 5 Mill. mere end for de tilsvarende Varer for 1907. Denne Sum vilde være blevet betydeligt større, om ikke 1908 ydeligere havde bragt en Nedgang i Kødpriserne fra 1907.

De sidste 10 Aar vise følgende Gennemsnits-

notering for 1ste Kl. Kød (bedste Kvier og Stude) paa Kjøbenhavns Kvægtorv:

1908	47.90	Kr.	pr. 100 Pd.	slagtet Vægt
1907	51.60	—	—	—
1906	52.20	—	—	—
1905	50.10	—	—	—
1904	49.52	—	—	—
1903	51.34	—	—	—
1902	48.00	—	—	—
1901	45.64	—	—	—
1900	45.60	—	—	—
1899	42.00	—	—	—

Denne Nedgang paa omtrent 4 Øre pr. Pd. for første Klasses Varer er meget følelig, men Prisfaldet har jo gjort sig langt stærkere gældende overfor de ringere Kvaliteter. Særlig har dette været Tilfældet over for ældre, daarligt fedede Dyr, men ogsaa for yngre magre Kreaturer og for Tyre. Særlig i Aarets sidste Fjerdedel vare Priserne sløje. I December Maaned var Gennemsnitsprisen kun 46 Øre, medens den i December 1908 var 51 Øre, en Difference af 5 Øre.

I Hamburg var Gennemsnitsprisen for 1ste Kl.s Varer pr. 100 Pd. slagtet Vægt (ifølge U. f. L.):

	Kvæg.	Faar.
1908	67.75	68.3
1907	71.60	72.8
1906	69.40	73.1
1905	63.80	65.8
1904	62.67	62.1
1903	62.90	64.5
1902	59.40	57.7
1901	57.90	56.9
1900	58.20	55.4

Her er ogsaa en Nedgang i Prisen paa 1ste Kl.s Kød af ca. 4 Øre pr. Pd., ligesom i Kjøbenhavns-Noteringen. Prisforskellen mellem Okse- og Faarekød paa Hamburgs Marked har i 1908 været mindre end i tidligere Aar,

hvilket særlig skyldes de lave Priser paa Faarekød i Maanederne August—November.

I Efteraaret 1908 forholdt Folk sig afventende med Hensyn til Kreaturpriserne, hvorfor Staldene vare godt besatte. Tiderne bleve imidlertid snarere yderligere nedadgaaende, og der blev meget Kvæg afhændet i sidste Kvartal af 1908. — Den afhændede Vare har i 1908 langt fra altid været af god Kvalitet og ofte alt for ufærdig som Eksportvare. Velfedede unge Dyr af god Kvalitet have været sælgelige til nogenlunde gode, ret upaaklagelige Priser, om end lavere end tidligere. Græskvæget har ikke givet noget godt Vederlag for Sommeropholdet.

De nedadgaaende Priser have ogsaa gjort sig gældende overfor K æ l v e k ø e r. I Begyndelsen af 1908 vare Priserne paa gode, unge Lødekøer paa Odense Kvægmarked noterede til 200—260 Kroner, men senere paa Aaret gik de ned til 180—235 Kroner. Rigtig gode Kælvekøer have dog kostet op til 300 Kroner og gode Korthornskøer betydeligt mere. I Efteraaret 1908 var Efterspørgselen efter Kælvekøer dog atter noget livligere.

F j e r k r æ a v l e n har fremdeles en betydelig Overskudsindførsel paa Kødproduktionens Omraade; denne er dog ikke saa stor som i 1907, idet den i 1908 beløber sig til 1.56 Mill. Pd. imod 1.76 Mill. Pd. Aaret i Forvejen.

O v e r s k u d s u d f ø r s e l e n a f Æ g er atter i Aar gaaet henved et Par Mill. Snese op, saa den nu atter er paa Højde med hvad den var i 1903, hvilket følgende Tal vise:

1908	19.95	Mill.	Snese Æg
1907	18.09	—	—
1906	16.69	—	—
1905	17.29	—	—
1904	17.52	—	—
1903	19.98	—	—
1902	19.00	—	—

Den forøgede Overskudsudførsel er dels fremkommen ved en Merudførsel af en lille Mill. Snese, dels ved en Mindreindførsel af en lille Mill. Snese Æg, idet Indførselen for 1908 kun var 2.90 Mill. Snese mod 3.83 Mill. i 1907.

For udførte i n d e n l a n d s k e Æ g er der taget 27.3 Mill. Kroner hjem i 1908 mod 26.5 Mill. Kroner i 1907, trods det, at Priserne have været lidt lavere. Statistisk Bureau opgiver Prisen pr. 100 Snese til 128.5 Kroner mod 132 Kroner i 1907. — Af Æggene har England aftaget de 98.8 pCt.

II.

Kvægavlen.

Der er ikke brudt nye Baner paa Kvægavlens Omraade i 1908, og det er heller ikke dette, som vi først og fremmest trænge til. Derimod kunde man nok have ventet, at de fortrinlige Hjælpemidler til Fremme af en velledet Malkekvægsavl, som vi blandt andre have i Kvægavlsforeningerne og Kontrolforeningerne, vare blevne baade stærkere og dygtigere udnyttede — særlig for de sidstes Vedkommende — end Tilfældet har været; denne Anke kan i hvert Fald med god Føje rettes til ret store Dele af den nørrejyske Halvø. — Ganske vist har det forløbne Aar vist nogen Fremgang for Landet i sin Helhed, men denne Fremgang er dog alt for ringe sammenlignet med Sagens Betydning. Tiden synes mig at være en saadan, der for Alvor maner Landbrugets Udøvere til at nytte enhver Chance, hvis det skal lykkes med de stigende Driftsudgifter at faa et nogenlunde rimeligt Vederlag for sit Arbejde. Paa Konjunkturerne have vi ingen Indflydelse, hvorimod vi have megen Indflydelse paa Landbrugsprodukternes Tilvirkningspris. Den større eller mindre Dygtighed, hvormed Omsætningen af Landbrugets Planteprodukter sker gennem det betydelige Husdyrhold, vil i høj Grad her være medbestemmende overfor Produktionsprisen af de dyriske Produkter.

Og her trænges der til mere Overblik, mere Kontrol med de enkelte Led i Landbrugsbedriften, og der trænges til mere Samarbejde og bedre Sammenspil mellem de forskellige Kræfter, der ere satte i Bevægelse, og hvis Opgave er at fremme saavel et godt Udvalg (Avlen) som en fornuftig og god Brug af vore Husdyr, særlig indenfor vort Kvægholds Rammer.

For de Egne af Landet, hvor Opdrætning og Fedning spiller en betydelig Rolle indenfor Kvægholdet, har det forløbne Aar med de vigende og lave Priser paa Kød og levende Kvæg været af en mindre behagelig Karakter, og det er at befrygte, at det vedkommende Forhold vil kunne afstedkomme nogen Svækkelse i den Energi, der ellers i de senere Aar har præget Avlsarbejdet i den Del af Jylland, hvor Korthornsracen er Grundlaget for Kvægavlen, og som har baaret gode Frugter. Det er jo imidlertid en Kendsgerning, som vi alle gjorde bedst i at rette os efter og drage Lære af, at vil man i Kvægavlen stadig rette sig efter de øjeblikkelige og hurtigt svingende Konjunkturer, der snart kunne være mere i Smørproduktionens Favør, snart mere i Kødproduktionens, da naar man ikke noget tilfredsstillende Standpunkt, men vil stadig være bag efter; det hele bliver en Marsch paa Stedet, om ikke en Tilbagegang. Nej, i Avlen bør man sætte sig bestemte Hovedmaal, og disse maa fastholdes og forfølges gennem Tiderne. At dette er nødvendigt, have heldigvis ogsaa mange lært, men der er endnu en Del Kvægholdere, særlig paa Grænseegnene, hvor de forskellige Racer gribe ind i hinanden, der mene at kunne staa sig ved at »følge med Tiden«, medens i Virkeligheden Tiden løber fra dem.

Hvad Kvægavlsforeningerne angaa, da er deres Antal atter forøget i det forløbne Aar saaledes, at dette er nu oppe paa ca. 1300 Foreninger, hvad der jo er et højt Tal. Tilvæksten falder paa Jylland og Sjælland, saaledes som det fremgaar af nedenstaaende Oversigt over Udviklingen i de sidste 5 Aar. De opførte Tal referere sig til Tilstanden i Sommeren og Efteraaret 1908 efter

de af de vedkommende landøkonomiske Fællesforeninger givne Oplysninger fremlagte ved Delegeretmøderne.

	1908		1907		1906		1905		1904	
	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre
Nørrejylland med Samsø	783	947	763	890	677	810	658	743	649	723
Sjælland med Møen.....	292	328	273	315	250	284	222	254	219	249
Fyns Stift.....	142	163	142	169	128	151	120	136	96	107
Lolland-Falster	48	54	48	56	50	55	49	54	48	48
Bornholm.....	31	42	31	43	30	38	28	33	26	23

Den nu over 20 Aar gamle Institution, som Kvægavlsforeningerne ere i dansk Husdyravl, har virket til umaadelig megen Gavn for vor Kvægavl; derom er der slet ingen Tvivl! Men dette udelukker jo ikke, at den k u n d e komme til at virke langt bedre, end den endnu mange Steder gør. Der skal ikke lægges Skjul paa, at Kvægavlsforeningerne i endnu alt for mange Tilfælde arbejde med Bind for Øjnene, arbejde med et Tyremateriale, om hvilket de intet vide vedrørende Tyrenes Ophavsmødre, eller arbejde med et Tyremateriale, der i Henhold til dettes Oprindelse næppe kan ventes at ville kunne føre fremad i Retning af, at Afkommet skulde blive gode — bedre — Betalere for det hjemmeavlede Foder, for Roer, Græs, Hø og Halm, end de respektive Mødre. Her skorter det som sagt paa det tilbørlige og nødvendige Samarbejde mellem de forskellige Foreninger, der have Kvægavlens og Kvægbrugets økonomiske Fremgang til fælles Formaal. Men vi have ikke Raad til i Fremtiden ikke at søge dette Samarbejde iværksat i langt større Udstrækning og mere dybtgaaende end hidtil, og dette bør Kvæg-

avlsforeningsmedlemmerne skrive sig alvorlig bag Øret, og de Udvalg, der have Indkøbet af Tyre til Kvægavlsforeningerne til Opgave, de bør stille Kravet til S æ l g e r n e om Oplysninger om Tyremødrenes Ydelse, og regne med den gode Ydelse hos Ophavsmødrene som en Faktor af Rang ved Valget af Tyre til den vedkommende Forening.

Iøvrigt har Efterspørgselen efter Avlsdyr været forbavsende ringe i sin Helhed i det forløbne Aar. For Halvøens Vedkommende er Forskellen fra 1907 paafaldende, men ogsaa paa Fyn har der været meget stille, hvad der fremgik af det fynske Kvægbrugsudvalgs Ordfører, Forp. Hempel Sybergs Udtalelser ved Delegeretmødet i Efteraaret 1908, idet han siger, at »Omsætning og Afsætning er gaaet ind i en Stilstandsperiode; der er kun Afsætning for virkelig 1. Kl.s Tyre, og i mange Aar har Efterspørgselen efter Avlsdyr ikke været saa ringe som i Aar«. — Det maa jo imidlertid huskes, at Kvægavlsforeningernes Nyforsyning med Tyre kan variere meget fra Aar til andet, og at den ofte gaar i Bølgegang. For Halvøens Vedkommende har selvfølgelig S. Elkjær Auktionen i Efteraaret 1907 haft ikke ringe Indflydelse paa Efterspørgselen i 1908, idet Forenigerne der forsynede sig baade med ældre og helt unge Dyr, der delvis have dækket Forbruget i 1908. — Med Undtagelse af allerbedste Kvalitet have Priserne ogsaa været lavere i 1908 end Aarene i Forvejen.

Det mindre Salg — særlig for de jyske Tyres Vedkommende — er ogsaa udtrykt ved de langt færre Meddelelser om Salg af Avlsdyr, der i 1908 ere modtagne af Ugebladet »Jydsk Husdyravl«. For det jyske Malkekvægs Vedkommende foreligger der kun Oplysninger om Salg af 47 Tyre (i Fjor 104) til en Gennemsnitspris af 5 2 8 K r o n e r k o n t a n t (i Fjor 637), hvorimod Vilkaarspengene i Gennemsnit for de 47 Tyre i 1908 beløb sig til 472 Kroner imod 394 i Fjor, ialt 1000 Kroner imod 1031 i Fjor, men med en Forskel af over 100 Kroner pr. Styk i den kontante Sum. I Jylland sælges der mere og mere paa Vilkaar!

De kontant betalte Priser (uden Vilkaar) ere fordelte saaledes:

For en Pris af fra	300—399	Kroner	er der solgt	6	Tyre
—	400—499	—	—	14	—
—	500—599	—	—	14	—
—	600—699	—	—	5	—
—	700—799	—	—	3	—
—	800—899	—	—	3	—
—	1000—1099	—	—	2	—

Om Priserne paa Tyre af rød dansk Malkerace foreligger der i »Jydsk Husdyravl« Oplysninger om Salg af 23 Tyre til en Gennemsnitspris af 641 Kroner kontant (i Fjor 816) og med Vilkaar 1041 (i Fjor 1243). For Sjælland oplyser Forbundet af sjællandske Kvægavlsforeninger i 1908, at Tyrenes Indkøbspris har været 668 kontant, med Vilkaar 1026, hvilket er i god Samstemning med de efter »Jydsk Husdyravl« anførte Priser.

Avlsdyrauktionen paa Langholt i Efteraaret 1908 bragte ogsaa lave Priser, og det samme var Tilfældet ved Fredericiakredsens Kvægavlsforeningers Fællesledelses Auktion i Pjedsted Spang. Omsætningen af Avlsdyr ved Foreningen af jyske Landboforeningers Fællesskue for unge Dyr i Aalborg var heller ikke videre, sammenlignet med den, der fandt Sted i Herning i 1907.

Kontrolforeningernes Antal er i det forløbne Aar forøget med 22, og der var, efter Oplysning i »Lommebog for Mejerister 1909«, omkring ved den 1. Oktober 1908 ialt 495 Foreninger med 11,154 Medlemmer og 191,060 Køer under Kontrol. Dette er en Fremgang af 22 Foreninger, 417 Medlemmer og 7442 Køer. Mens der for Halvøens Vedkommende var Stilstand i 1907, saa har der været en Fremgang i 1908 af 11 Foreninger, ligesaa har der været nogen Fremgang i Antallet paa Sjælland og lidt paa Fyn. Lolland-Falster staar paa det samme med Hensyn til Foreningernes Antal. Fyn er den Landsdel, hvor Kontrolforeningerne have den største Udbredelse,

idet der dér er ca. 33 pCt. af det samlede Koantal under Kontrol, og af 3451 Kvægavlsforeningsmedlemmer ere de 1616 tillige Medlemmer af Kontrolforeninger. Men selv der, hvor Kontrolforeningerne have den største Udbredelse, er det kun et Mindretal af Køerne, der blive kontrollerede. Forhaabentlig gaa vi en Udvikling i Møde, der inden alt for lang Tid vil medføre, at dette Mindretal af Kvægbesætninger her i Landet, et Mindretal, der i adskillige Egne endog kun er saare beskedent og ubetydeligt, maa forvandle sig til et Flertal, helst et stort Flertal. Den rette Udnyttelse af den Viden, som Kontrolforeningsvirksomheden giver den enkelte Opdrætter, dels vedrørende Udvalget, dels vedrørende Ydelsens Størrelse i Forhold til det givne Foder vil muliggøre en Fremgang, der ikke alene kan bringe os betydeligt over det ret tarvelige Gennemsnits-Mælkeudbytte, som vi møde med i dette Land, men ogsaa hjælpe til, at vi faa en bedre Betaling for det hjemmeavlede Foder, end den vi nu tage hjem. Vi maa frem ad denne Vej, selv om Vanskelighederne, der møde os her, slet ikke ere saa smaa; de maa, og de kunne overvindes, naar blot den rette Forstaaelse for Sagens Betydning er levende til Stede hos os, og vi ikke blot se Sagen som en forbigaaende, moderne Bevægelse, som vi maa være med i et Par Aars Tid og saa kunne kaste fra os, men som et Middel til Brug gennem Tiden, Aar ud og Aar ind, et værdifuldt Middel, gennem hvis udholdende og indgaaende Udnyttelse vi nærme os det satte Maal: En stor og billig Mælke- eller Smørproduktion.

Kontrolforenings-Medlemmerne burde ikke være et skiftende Publikum, men det ere de faktisk i grumme mange Tilfælde, og dette er et Vidnesbyrd om, at Forstaaelsen af Sagens Betydning er højst mangelfuld. Jeg ved nok, at der er en god, gammel, fast Stok, der har været med fra Begyndelsen og mange Steder vedblivende udgør Kærnen, men dette er ikke nok for at Kontrolforeningsarbejdet kan blive den Hovedfaktor blandt Landbrugets Hjælpemidler, som det fortjener at være, og som

bliver en væsentlig Forudsætning for, at vi kunne arbejde os fremad i sin Almindelighed, ikke blot et lille Mindretal, men de mange, Flertallet.

Manglen paa Kontrolforeninger hindrer ikke alene den enkelte Opdrætter og Kvægbruger i at udnytte sit levende Materiel, sine Husdyr paa fordelagtigste Maade, men den er en Hindring for at kunne skaffe det rette Tyre-Materiale tilveje til Brug i vore Kvægavlsforeninger, og den er en Hindring for, at vi gennem vort Dyrskuearbejde til enhver Tid kan tage det Hensyn til Ydelsen, som denne berettiger.

Blandt de Vanskeligheder, som denne vigtige Sag har at kæmpe imod, er foruden Mangel paa virkelig Forstaaelse tillige Mangel paa god Medhjælp til Sagens Gennemførelse, Mangel paa dygtige, til Stillingen egnede Assistenter. Og saa det Forhold, at mange Mejerier ikke følge med Tiden i Retning af at fordele Smørpengene saaledes, at der herigennem bliver en virkelig Opmuntring til at levere Mælk med højt Fedtindhold. Det er ikke nok at afregne i Henhold til Brugen af Konstant 2; enten maa bruges Konstant 3 eller afregnes efter Flødeenheder. Det andet er uholdbart i alle Henseender og burde være umuligt i et Land som vort.

Paa Dyrskuelivets Omraade er der ogsaa i 1908 udfoldet en stor og omfattende Virksomhed, der særlig for de større Dyrskuers Vedkommende er en væsentlig Faktor i Arbejdet for Husdyravlens Fremme her i Landet. Af større Fællesskuer i 1908 skal jeg først nævne Foreningen af jyske Landboforeningers Fællesskue for unge Dyr i Aalborg i Dagene 16.—19. Juli, hvor det som sædvanligt var lykkedes ikke alene at samle Blomsten af Provinsens unge Avlsdyr til Sammenligning, Bedømmelse og delvis Omsætning, men hvor ogsaa de jyske Landmænd i rigt Maal havde givet Møde. Ogsaa ved Skuet i Aalborg var der stillet et betydeligt Beløb til Raadighed til Tillægspræmier til Tyre, hvis Ophavsmødre kunde møde med

Oplysninger om god Ydelse. Begyndelsen gjordes i Herning i 1907 ved Fællesskuet dér, og det er med Glæde, at man lægger Mærke til, at Antallet af Tyre i Aalborg, der æskede Tillægspræmier for Ophavsmødrenes Ydelser, var steget med 100 pCt. Men man blev samtidig Vidne til, at de opnaaede Karakterer for Ophavsmødrenes Ydelser gennemgaaende vare lavere end ønskeligt. Ydelsen var i ikke faa Tilfælde kun at kalde ret god, og dels var den kun gjort til Genstand for Undersøgelse i en kortere Aarrække, og som Følge deraf vejede den mindre i Vægtskaalen. De Erfaringer, som vi i Jylland have høstet paa dette Felt gennem en kritisk Vurdering af det indsendte Materiale, vise hen til, at Kontrolforeningsvirksomheden er altfor begrænset endnu, at Kritiken overfor det Tyremateriale, der vælges, i Henseende til Kravene til Tallene og Tallenes Betydning ofte er for svag og for ringe. I Aalborg Kataloget var der optaget baade Afstamnings- og Ydelseskarakterer, hvilket var et bemærkelsesværdigt Fremskridt. Hensynet til Afstamning og Ydelse vinder — efterhaanden, som de foreliggende Oplysninger om disse to Faktorer blive af en Art, saa de sige noget — større og større Betydning i Avlsarbejdet — ogsaa i det, der kan udføres gennem Dyrskuerne. Dette fremgaar tydeligt af Udviklingen i de seneste Aar; hvis Kontrolforeningerne havde den Udbredelse, som de fortjene at have, da vilde dette ogsaa gennem Dyrskuevirksomheden komme til at bære sine gode Frugter.

De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift afholdt et Fællesdyrskue i Roskilde i Dagene 19.—21. Juni, et godt Skue med mange gode Dyr for Kvægets Vedkommende, hvor flere af de store Gaarde mødte frem og hævdede en smuk Stilling. — I økonomisk Henseende var Skuet ingen Sukses, Besøget var for ringe.

Endelig er der god Grund til at omtale Afholdelsen af Fællesskuet i Varde mellem Ribe Amts vestre Landboforeninger i Dagene 30.—31.

Juli, hvilket Skue var et smukt Vidnesbyrd om det energiske Arbejde, der i de sidste 5—6 Aar er udfoldet i Sydvestjylland for at fremme Avlen af Korthornskvæg. Skuet var ikke alene meget fyldigt, men blandt de fremstillede Dyr fandtes adskillige fortrinlige og mange gode, velbyggede, trivelige og ret typiske Korthornsdyr, der lovede godt for den fremtidige Avl. Naar Maalet holdes fast — og man ikke atter lader sig lede af de øjeblikkelige Konjunkturer — vil Foreningsarbejdet ogsaa sikkert fremtidig dér bære sine gode Frugter, saaledes som det kendeligt har vist sig i de senere Aar.

Paa Fyn er der i 1908 afsluttet en toaarig Konkurrence mellem hele Kvæghold, og der er paabegyndt en Konkurrence i Vejlekredsen i Efteraaret 1908.

Den i de senere Aar ret betydelige Indførsel af Jerseykvæg her til Landet har ogsaa fundet Sted i 1908. Jerseyboerne have let ved at sælge alt deres Overskud som Avlsdyr, og der bliver vel ogsaa nu og da købt Kvæg der ovre fra, der som Avlsdyr lade en Del tilbage at ønske i Godhed. Hovedparten af det indførte Jerseykvæg er medgaaet til Komplettering af de alt bestaaende Jerseybesætninger, men der er dog ogsaa en Del Landmænd, der i det forløbne Aar have ombyttet deres Besætninger hørende til vore hjemlige Racer med Jerseykvæg. Der findes nu ikke saa lidt Jerseykvæg her i Landet, hvorom den i Sommeren 1909 forestaaende Kreaturtælling vil give os god Besked. Hvilken Betydning denne Race med den fede Mælk vil faa her hjemme i Fremtiden, er det meget vanskeligt paa Forhaand at vide. Dens Fortrin i visse Retninger fremfor vore egne Racer er det jo ikke vanskeligt at faa Øje paa, men med Fortrinene følge jo ogsaa visse Lyder og Svagheder, der synes at kunne blive ret farlige for et økonomisk Kvæghold. Iøvrigt er de i Praksis gjorte Erfaringer ret forskellige i saa Henseende og dermed ogsaa den Dom, der fældes over Jerseykvæget paa Grundlag heraf, men saa-

vidt man har kunnet erfare, har Flertallet af de Landmænd, der have indført Jerseykvæget, været godt tilfreds med de opnaaede Resultater, trods de Ulemper, der ere fulgt med. — I Jylland er der givet Jerseykvæget samme Chancer overfor Deltagelse i de store Fællesskuer og i Konkurrencerne mellem hele Kvæghold, som det jyske Malkekvæg og det røde danske Malkekvæg. — Ogsaa i 1908 er der givet Opdrætterforeningen Jersey ministeriel Tilladelse til Indførelse af indtil 1000 Stykker Jerseykvæg.

Maskinmalknings-Spørgsmaalet synes rent teknisk set nu at være løst paa en tilfredsstillende Maade. Hvor udbredt Malkemaskinen vil blive, og om dens Brug skal kunne blive almindelig ogsaa i de mindre Landbrug, vil jo blive et rent økonomisk Spørgsmaal. Kan Anskaffelse og Indlæg samt den daglige Drift bringes ned paa et rimeligt Niveau, er der ingen Tvivl om, at Maskinen vil blive almindelig; thi det bliver vanskeligere og vanskeligere at faa Haandmalkningen udført tilfredsstillende. De forskellige Konstruktioner af Malkemaskiner ere nu i Brug, under Prøve, herhjemme paa adskillige Gaarde, og Forsøgslaboratoriet har anstillet Forsøg med Malkemaskiner, om hvis Resultater der dog endnu ikke foreligger noget officielt. Baade ved Ungskuet i Aalborg og ved Delegeretmøderne er der af dygtige Fagmænd holdt Foredrag om Malkemaskinen, og hele denne Sag følges med største Interesse af de danske Landmænd.

I Faareavlen er der arbejdet videre i det Spor, der er fulgt i de senere Aar, for gennem Faareavlsforeninger med Væddere af ren Race at forbedre Faarestanden, og dette Arbejde har ogsaa sin Fremgang at vise for 1908. Jeg har gentagne Gange advaret Foreningerne mod, at de for hurtigt tro sig i Stand til at kunne tillægge deres Stamvæddere selv, og jeg gør det atter. Erfaringen viser, at der er Grund til gentagende at gøre opmærksom paa, at den ønskede Forbedring og Fremgang i Faareavlen kun naas, og det opnaaede Udviklingstrin kun fastholdes ved

at sørge for Væddere af det bedste og reneste Blod, der er at faa her hjemme i vore gode Stambesætninger. Lad mig i denne Forbindelse kun minde om, at adskillige af disse vore gode Stambesætninger (Haverslev, Næsgaard og Eskemosegaard) af Oxforddowns i 1908 have forsynet sig med gode Avlsdyr fra de mest anerkendte og ansete Faarehjorde i England. Indkøbene ere foretagne af Statskonsulenten i Faareavl og bestod i 6 Væddere og 1 Gimmer.

For Finansaaret 1908—09 have 109 Faareavlsforeninger søgt om Statstilskud, en Fremgang af 9 Foreninger fra Aaret i Forvejen. De 109 Foreninger have tilsammen 118 Væddere, hvoraf de 104 tilhøre Oxforddownsracen, 13 tilhøre Leicester-Racen og 1 Shropshireracen — Styrkeforholdet mellem Racerne er i det væsentlige uforandret. Ligesaa er Faareavlsforeningernes Fordeling Landet over! Med Undtagelse af Fyn skænke Øboerne ikke den Side af Arbejdet for Faareholdet, der er udtrykt i Faareavlsforeningerne, nogen Interesse, der fortjener Omtale.

Af de 109 Foreninger have de 89 hjemme paa H a l v ø e n med følgende Fordeling amtsvis:

Viborg	Amt	40	Faareavlsforeninger
Ribe	—	12	—
Vejle	—	10	—
Ringkøbing	—	9	—
Randers	—	8	—
Thisted	—	5	—
Aarhus	—	4	—
Hjørring	—	1	—
	Ialt...	89	Faareavlsforeninger

F y n har nu 11 Faareavlsforeninger (6 i Odense Amt og 5 i Svendborg Amt). Sjælland har kun 3 Foreninger (2 i Frederiksborg og 1 i Holbæk Amt), Samsø 5 og Bornholm 1 Forening. Lolland-Falster er i saa Henseende ganske passiv, og det samme er Tilfældet med Aalborg Amt i Jylland.

I 1908 naaede Faareavlen i Danmark at faa sin Stambog for Væddere. 1. Bind indeholder omfattende Oplysninger om 113 Væddere af Oxforddownsracen og om 49 af Leicesterracen (Dishley), rigt illustreret med gode Billeder og udgivet af de samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg.

I Tilslutning til Omtalen af Faareavlens Rørelser i 1908 ligger det nær at anføre, at Arbejdet for at bringe Gedeavlen ind i et mere rationelt Spor end hidtil har affødt Indførelsen af 2 Bukke og 4 Geder fra Storhertugdømmet Hessen, af den hvide, kullede, godt ydende Race: Saanen-Geden. Indførelsen er sket ved Viborg Amts landøkonomiske Forening, og der vil i indeværende Aar blive indført et yderligere Antal, til hvis Indkøb Staten har ydet et Tilskud imod, at der drives Renavl, og at der holdes Regnskab over den af de vedkommende indførte Geder ydede Mælkemængde.

Vedrørende vore Husdyrs Sundhedstilstand i 1908 da har denne i sin Helhed været upaaklagelig. Det fortjener at bemærkes, at vore Veterinærer med ikke ringe Held og stor Dygtighed og Energi i de senere Aar have udfoldet en betydelig Virksomhed for at bekæmpe de Sygdomme, der i stigende Grad fremkalde Ufrugtbarhed hos vort Malkekvæg, og der er enkelte Steder dannet Foreninger eller Sammenslutninger til Udnyttelse af de af Veterinærerne givne Anvisninger og Raad.

Stambogsliteraturen vedkommende de Grene af vort Husdyrbrug, der her særlig omtales, har i 1908 været meget righoldig. Foruden XVI Bind af Stambog over Tyre af jysk Malkerace og XII Bind af Stambog over Tyre af rød dansk Malkerace, er der udkommen I. Bind af Stambog over Køer af rød dansk Race i Sjællands Stift

(ved J. Fisker) og — som alt nævnt — I. Bind af Stambog over Væddere af Oxforddowns- og Leicesterace.

I det store nye Værk »Landbrugets Ordbog« har en rig Kilde aabnet sig til den nyeste Viden paa Husdyravlens og Husdyrbrugets Omraader.

Det forløbne Aar har berøvet det danske Husdyrbrug flere af dets gode Mænd. Her skal i særlig Grad mindes Forstander *Jørg. Petersen,* Dalum Landbrugsskole, der baade gennem sin store Skolevirksomhed og ad anden Vej øvede stor og gavnlig Indflydelse paa Udviklingen, men ogsaa Forpagter *Thorvald Hakon Ulrik,* Rosendal, skal nævnes som den gode Kraft, han var i Arbejdet for Fremme af Avlen af rødt dansk Malkekvæg.

Hesteavlen i 1908.

Af Statskonsulent *J. Jensen.*

Det forløbne Aar hører nærmest til de gode Aar for Hesteavlen, i alt Fald blev det langt bedre end forventet, idet man frygtede og havde Grund til at frygte Nedgang i Hesteprisen og Afsætningen som Følge af den økonomiske Krise i Slutningen af 1907. Det kan heller ikke nægtes, at Virkningen mærkedes, men det var dog mere i Form af lidt treven Afsætning end i egentligt Prisfald for kurante Handelsvarer. Der synes altsaa vedvarende at være saa stærk Brug for Arbejdsheste i Tyskland, at det normalt let kan tage vort og Belgiens Overskud deraf. Siden Amerika ikke mere optræder som Konkurrent paa det europæiske Marked, har der hidtil, trods Toldmure, Elektricitet og Automobiler ikke været nogen Fare for vor Hesteafsætning til Tyskland, der aabenbart trænger lige saa meget til os som vi til det som Kunde. Den forhøjede Hestetold maa Køberen bære, hvilket jo ogsaa var Hensigten, da den skulde virke beskyttende og fremmende navnlig for Etablering af den svære Avl. Hvorvidt dette vil ske afhænger foruden af Hesteprisen bl. a. ogsaa af Prisen paa Foderstoffer; men i ethvert Fald gaar det ikke saa let paa Grundlag af en ædel og forfinet, til Dels daarlig Hoppebestand at producere g o d e, svære Heste ved Hjælp af middelmaadige Belgiere — og daarligt Kram betaler det sig ikke at producere.

For Øjeblikket er der ingen anden Fare at øjne for vor Hesteavl end Automobilismen, der trænger sejrrigt frem. Forbedringerne paa det tekniske Omraade gaa jo Slag i Slag, medens Fremskridtene i Hesteavlen derimod gaa uhyre smaat. Foreløbig benyttes Automobilerne fornemlig til Hurtigkørsel og konkurrere blot med Drosker og Luksuskøretøjer; men Turen kommer vel ogsaa nok til Arbejdskøretøjerne, og saa er det sandsynligt, at de ville revolutionere Arbejdskørselen derhen, at ogsaa den vil blive Hurtigkørsel, i alt Fald Travkørsel, medens den endnu selv i Hamborg foregaar i Skridt og med stive Vogne. Den gamle kjøbenhavnske Praksis: Travkørsel med Fjedervogne vil med Asfaltens Fremgang i Byerne blive Regel, og saa ville de tunge, klodsede Karreheste med det samme forsvinde eller blive forviste til Mine- eller Industridistrikterne ude i Landet. Omdannelsen synes allerede godt i Gang, navnlig i Belgien viger den grimme, tunge Karrehestetype mere og mere Pladsen for et kønnere, mere letgaaende og kurant Slags. Ogsaa her hjemme gaa Kravene i Retning af kønne Heste, idet Tyskerne forlange dem saaledes. Man faar tydeligt Bevis herfor ved at besøge Hestemarkederne i Hamborg, idet enhver nogenlunde net og velgaaende jysk Hest, selv af meget svært Slags, bliver klippet paa Benene og kuperet, hvorved den rent forandrer Udseende og ligefrem faar et fint Præg over sig. Hestehandlerne have stadig forlangt kønne Heste, men forhen mentes hermed mere saadanne, der kunde sælges som Vognheste og derved give dem god Fortjeneste, nu er Kravet i Byerne udvidet ogsaa til smukke Arbejdsheste, og saa interesserer Spørgsmaalet os levende. —

Vor samlede Udførsel har 1908 været 18,631 Heste, hvoraf 2118 Føl, mod:

1907.....	19,716	hvoraf	1233	Føl
1906.....	25,411	—	1506	»
1905.....	29,421	—	1994	»
1904.....	26,137	—	1568	»

Vi ere saaledes atter for Nedgaaende, hvad Udførslen angaar, hvilken tilsyneladende bedrøvelige Kendsgerning kræver en nærmere Undersøgelse. En formindsket Udførsel kan skyldes saavel formindsket Efterspørgsel som formindsket Tilbud, og selv om Eksporttallet blev det samme, er der himmelvid Forskel paa disse to Faktorer. Med den første plejer uvægerlig at følge Prisfald og det modsatte med det sidste, men Gennemsnitsprisen har efter Statistisk Tabelværk i 1908 netop været ca. 50 Kroner højere end i de Aar, da vi udførte de mange Heste.

Som paavist i tidligere Aarsberetninger har den økonomiske Opgang fra dette Aarhundredes Begyndelse foranlediget en overvældende Efterspørgsel efter Heste, ligesom i »Guldalderen« i 70'erne af forrige Aarhundrede. Udførslen naaede Toppen i 1905 med et Tal af i alt 29,421, hvoraf ca. 2000 Føl; medens Indførslen samtidig kun var ca. 9500, Overskudsudførselen blev altsaa ca. 20,000 Stkr., omtrent det samme Antal som Aaret forud, da Indførslen var ca. 6000. Denne forcerede Udførsel kunde ikke foregaa paa naturlig Vis, kun ved at skrabe Bunden for alt, hvad der var nogenlunde salgbart, navnlig gik det ud over 4 Aars Hestene.

1906 traadte den tyske Toldlov i Kraft fra 1ste Marts, men den udøvede tilsyneladende ingen Indvirkning paa vor Udførsel, idet der vedblev at være stærk Efterspørgsel til ikke vigende Priser. Derimod kom Reaktionen i Form af en hidtil ukendt og uanet Indførsel, nemlig 23,500 Stkr. eller omtrent lige saa stort et Tal som af udførte Heste, Føllene fraregnede. Af de indførte vare ca. 14,000 »Russere«, som der havde været forbudt Udførsel af, og som mulig paa Grund af den store Hestetold i Tyskland søgte et fordelagtigere Marked i Danmark. Men foruden disse Smaaheste samt Islænderne (2000) og Norbaggerne (550), der alle brugtes af Husmænd eller til lettere Kørsel, trak vi ca. 6000 store Heste til os fra Sverrig (ca. 5500) og England (500) som en billigere Erstatning for vor egen Eksportvare. I 1907 gik vor Udførsel ned til lidt under

20,000 ialt, medens Indførslen steg til 24,174 eller ca. 600 mere end Aaret forud, og den Mærkværdighed indtraf, at Danmark blev et Heste-indførende Land. Indførslen steg navnlig fra England med 1000 Stkr., medens den fra Sverrig holdt sig omtrent uforandret. I det forløbne Aar er der igen kommen Balance, idet Udførslen har været 18,631 og Indførslen 15,996, og det er navnlig »Russerne«, Nedgangen er gaaet ud over.

Sammenholdt med Forholdene i 70'erne og Prisstigningen tør man nok gaa ud fra, at den formindskede Udførsel i de senere Aar ikke giver os Grund til Ængstelse, men er en naturlig Følge af for stærkt Bortsalg i flere Aar forud.

Vor Udførsel bestaar for en Del af Føl, der opkøbes i August, September og Oktober Maaneder. Deres Antal beløber sig gennemsnitlig for Femaaret til 16—1700 Stkr., rigtignok temmelig stærkt varierende, saaledes fra 2115 i 1908 til 1233 i 1907. Naar der ikke sælges flere, skyldes det aabenbart mest Mangel paa Tilbud af brugelig Handelsvare til billig Pris; thi den tyske Hestetold begunstiger Følimporten. Henved Halvdelen af Føllene gaa til Slesvig og Holsten. Af Heste er der kun gaaet 142 til Norge, 353 til Sverrig, 7 til Rusland og 8 til England, men hele Resten til Tyskland.

Indførslen har omfattet 286 Føl, hvoraf i Aar kun 133 fra Sverrig, og 15,710 Heste, hvoraf 3720 fra Sverrig. Den er saaledes gaaet betydeligt ned, fra hhv. 4855 og 691 i 1907. Af »Russere« er der indført 6143 direkte til Kjøbenhavn og henved 3000 over Tyskland, ialt ca. 9000, mod ca. 14,000 i 1907. Fra England er der kommen 580 mod 1585 i Aaret forud, fra Norge 186 mod 369, medens Antallet af »Islændere«, der mest komme i 3die Kvartal, omtrent har holdt sig uforandret.

Som Kuriosum kan anføres, at der i April er kommen 50 Heste fra Argentina.

Det, der altsaa karakteriserer 1908, er helt igennem mindre Tal end det foregaaende Aar.

Deler man Indførslen efter Størrelsen, falde Hestene i de to Hovedgrupper: store (over 10 Kv.) og smaa (Ponier). Til de første høre de faa Luksusheste og Remonter, der komme fra Sverrig, England og Tyskland, samt i det hele Indførslen fra de to førstnævnte Lande. Det er Heste, der optage Konkurrencen med vor egen Produktion. De svenske Heste, vi tidligere fik, vare dels enkelte Luksusheste og dels fornemlig let Affald af billigste Slags; nu er denne Vare for en Del bleven erstattet med unge, stærke Arbejdsheste af belgisk Afstamning, nærmest Produkter af Krydsning mellem belgiske Hingste og svenske Hopper. I Modsætning til, hvad Svenskerne tidligere opnaaede ved Krydsning med Percheroner eller Clydesdalere, synes Resultatet forholdsvis bedre, idet de heldige Blandinger ikke længere forefindes i Enkelttal. Mange af dem afvige ikke meget fra danske Heste, ligesom de gennemgaaende ere gode og behagelige Brugsheste. Der gaa adskillige af dem i Kjøbenhavn, men nogle faa ogsaa til Landet og enkelte til Slesvig, hvilke ende i Tyskland som »Dänen«. Hvor mange af den Slags, der komme hertil, ved man ikke nøjagtig, men de udgøre vistnok mindst 5 pCt. af hele vor Indførsel fra Sverrig, foruden at alle Føllene ere af den Slags. De engelske Heste ere af mindre god Kvalitet og falde ikke rigtig i Smagen. De komme over Esbjerg og blive for Størstedelen i Jylland og paa Fyn.

Af Smaahestene staa »Norbaggerne« stadig som Nr. 1, men de ere for dyre for vore Smaabrugere, der kunne hjælpe sig med de billigere »Russere« og »Islændere«.

Det er den stærke Udvikling af Husmandsbruget, der foranlediger den betydelige Indførsel af Ponier, og de træde kun for en mindre Del i de store Hestes Sted. I det sidste Par Aar er der nok indført en Del større »Russere«, der delvis have kunnet erstatte vore egne; men nu, efterhaanden som Udførslen tager af, gror der Ungdom op, som gør dette Surogat overflødigt.

At spaa om Hestenes Fremtidsudsigter synes van-

skeligt for Tiden. Men der er ingen Grund til at se mørkt paa Forretningen. Vi have vort gode Naboskab med Verdens bedste Kunde for Brugsheste, og vi have oparbejdet et Avlsmateriale, der arter nogenlunde sikkert, og som for en Del kan omformes efter Markedets Krav eller danne et godt Grundlag for Omdannelser i »alle mulige« Retninger.

Hvad d e h j e m l i g e F o r h o l d angaar, er Arbejdet gaaet i samme Spor som hidtil for de to stedlige Racers Vedkommende. Det er d e n d a n s k e T y p e i sværere og lettere Udgave, der har det store Opdrætterflertal for sig. Den er jo nok undergaaet nogen Forandring i Aarenes Løb; men det er dog stadig den nette, rundbyggede, trivelige Mellemform med den gode Aktion, der eftertragtes. Opdrætternes Arbejde har gaaet ud paa at fremdrage og fastslaa Typen som det fundamentale for Avlen og dernæst i Overensstemmelse med Markedets Krav at forøge Størrelsen og Massen; men da al Ting ikke kan opnaas paa een Gang, er det gaaet langsommere med Fremgangen paa andre vigtige Omraader, som det nu ligger for at tage fat paa at forbedre. Og det er navnlig Benstilling og Bevægelse. Fælles for begge Racerne er der at notere en ofte lidt løs »Forstilling« samt rette Bagkoder, ikke al Tid helt gode Hove og en ikke fuldt god og regelmæssig Bevægelse, oftest noget vid fortil og snæver samt dertil mindre kraftig bagtil, saa den, trods den gode »Foraktion« og forholdsvise Lethed, gennemgaaende ikke er kraftig nok. Dertil kommer en hyppig noget kort Skridtgang, der er nedsættende for Arbejdshesten.

Lige overfor Kritikerne er det en egen Sag at bekende Kulør, idet alle Udsættelser noteres og tages til Indtægt af dem samt anføres som Bevis for, at det hele ikke duer, saa at man kunde fristes til at fortie Svagheder eller skamrose vort eget til Skade for Sagen for at slippe for den uforstandige og skaanselløse Kritik. Men heldigvis synes Forholdene nu nogenlunde gunstige, saa den ikke mere kan gøre Skade som tidligere, hvorfor man trøstig kan

lade Kritikerne more sig. Der er desuden i de senere Aar indtruffen den heldige Omstændighed, at de have taget det Parti selv at ville gøre noget og vise Vej. Ved den saaledes naturligt fremkomne Nedstemning af Tonen, er der Haab om fredeligere Forhold indenfor den hippologiske Lejr.

I den jyske Hesteavl har det hidtil gaaet fredeligere til end paa Sjælland, men derfor er Tilstanden der ikke i alle Maader mønsterværdig. Der mangler ingenlunde Interesse, og der gøres i visse vigtige Retninger, hvad der kan ventes og forlanges for at naa det bedst mulige Resultat, ja, man tør vist — Sportsavlen fraregnet — paastaa, at der intet Steds bringes større Ofre for at faa Hopper førte til de formentlig bedste Hingste end i Jylland. Naar man i faa Aar er naaet saa vidt, skyldes det til Dels H i n g s t e s p e k u l a t i o n e n, der florerer stærkt, og dette er dens bedste Frugt; thi ellers er den ikke al Ros værd. Det er saaledes Spekulationen, der har drevet Prisen i Vejret til den usunde Højde, den har naaet, og det er den, der foranlediger Overfedningen med den deraf følgende store Dødelighed blandt Hingstene. Der fødes trods den mest rationelle Parring indenfor den jyske Race med dens ca. 50,000 Følhopper aarlig kun ca. 50 Hingste, der som 3 Aars findes værdige til at »kaares«, og af disse er der gennemsnitlig kun en enkelt af 1ste Klasse, d. v. s. af saa god Kvalitet, at man kan haabe, at den vil blive »Hingstefader«. Dette »Fænomen« er der mindst 10 Foreninger, der ville købe til en hvilkensomhelst Pris, men Kapløbet gør, at adskillige friste Lykken og i Haab om Gevinsten købe Føl eller Plage, længe før selv de klogeste ere i Stand til sikkert at bedømme deres Fremtidsmuligheder. Naar der højst er én »Træffer« i en Aargang, er det let at udregne, at kun én af de spillende kan vinde; Resten betaler i Reglen Nitterne frygtelig dyrt. Saa længe A l d r u p M u n k e d a l var Racens »Hingstefader« gik det endda an at spekulere i dens gode Føl, faldne paa gode Hopper efter H o l g e r D a n s k e, da de sjældent sloge helt fejl,

og der faldt mange Gevinster, men siden den er bleven »udslidt«, synes dens Hingsteafkom mindre godt eller navnlig mindre paalideligt, og hvad dens Afløsere angaa, er der desværre stor Forskel paa dem og Faderen, idet adskillige af dens udmærkede Sønners haabefulde Føl eller Plage skuffe i høj Grad under Opvæksten, saa Købet af Hingstplage efter dem er rent Lotterispil, i hvilket Gevinsterne staa i et afgjort Misforhold til Indsatsen. Al sund Spekulation synes ophørt for Tiden. Opgør man Antallet af Nitter, der ere købte af Foreninger i 1—2 Aars Alderen for 12—18,000 Kr. kontant, og paa hvilke næsten alt er tabt, samt fordeler Tabet paa Gevinsterne, bliver Prisen paa disse let ca. 20—30,000 Kr. Moralen, som kan uddrages heraf, er, at Hesteavlsforeninger aldrig burde spekulere. Skal der endelig spekuleres, hvilket absolut er unødvendigt, bør det overlades til private.

Et andet uheldigt Udslag af Hingstespekulationen er, at man har brudt tidligere Vedtægter om, at 2 Aars Hingste ikke maatte bedække, til Dels for at bøde paa den høje Købesum. Derved blive Plagene for tidlig misbrugte, saa unge Hingste ofte allerede ere »dovne« til at bedække. Desuden viser det sig undertiden, at 2 Aars Plagene ikke ere frugtbare, saa de blive ved at bedække til ingen Nytte, hvorved ikke alene Plagene selv tage Skade, men Hoppeejerne lide Tab ved, at Hopperne blive golde. I 1908 viste Følgerne deraf sig paa en kedelig grel Maade ved, at de to paa Ungskuet i Herning højst præmierede 2 Aars Hingste, som man havde Grund til at vente sig noget særligt af for Avlen, begge havde været ufrugtbare som 2 Aars.

Spørgsmaalet om deres Præmiering ved Ungskuet i Aalborg som 3 Aars satte det interesserede Publikum i Spænding, da der var store Vilkaarspenge knyttede dertil.

Disse »Vilkaar« have efterhaanden faaet en altfor stor og betydningsfuld Plads ved Skuerne, idet Dommerne af den Grund ikke al Tid staa helt frit.

Det er ret ejendommeligt at iagttage, hvor ellers for-

standige Folk hænge ved Eksteriørbedømmelsen som det væsentlige, saa de rent se bort fra Frugtbarheden hos Avlsdyr! Sagen med de to Plage medførte dog det, at »Foreningen af jyske Landboforeninger«s Delegeretmøde i Oktober paa »Samvirk. jyske Hesteavlsforeninger«s Indstilling vedtog ikke at præmiere ved Foreningens Ungskuer de 2 Aars Hingstplage, der have bedækket.

Det er utvivlsomt betimeligt at gøre, hvad der kan gøres, dels for at hæmme Ufrugtbarhed og dels for at mindske Dødeligheden hos Hingstene, der til Tider er afskrækkende, da disse to Ulemper kunne bringe Arbejdet for Racens Vedligeholdelse eller i det mindste Udvikling til at strande gennem Hingstemangel.

Aarets Begivenhed for den jyske Hesteavls Vedkommende var Ungskuet i Aalborg, hvortil der var anmeldt

40	3 Aars	Hingste
102	2 —	—
61	3 —	Hopper
80	2 —	—

Herning 1907:	Grenaa 1906:	Horsens 1905:
42	35	40
97	81	85
45	40	59
66	72	82

Anmeldelsernes Antal kan ikke tages som et fuldgyldigt Bevis for Frem- eller Tilbagegang i Avlen, thi en saadan finder ikke Sted fra Aar til andet, men skyldes i alt Fald for Hoppernes Vedkommende Pladsen for »Vandreskuet«. Grenaa var saaledes en Afkrog. Kvaliteten var tilfredsstillende, 3 Aars Hingstene vare gode, medens der manglede en »Spids« blandt 2 Aaringerne. 3 Aars Hopperne vare ogsaa forholdsvis bedre end de 2-aarige.

Den anden Begivenhed paa Dyrskueomraadet var Ungskuet i Roskilde, der i Modsætning til det jyske omfattede »alle mulige Racer« og Blandinger samt Hopper fra 4—12 Aar. Glansnummeret paa Udstillingen

var utvivlsomt Frederiksborghestene og da navnlig Hopperne, af hvilke der var anmeldt 58 over 4 Aar, 27 3 Aars og 23 2 Aars. Det var Frederiksborg Amt, der aldeles tog Têten i alle Hold, men navnlig i Følhoppe- og 3 Aars Hingsteafdelingerne, saa Frederiksborghesteskuet i Roskilde nærmest blev en Gentagelse af Dyrskuet i Frederiksborg. Da Roskilde ligger saa centralt for hele Sjælland, er der næppe Tale om, at Skuepladsen har øvet nogen Indflydelse paa de forskellige Egnes Deltagelse, uden forsaavidt som selve Roskilde-Egnen var ret fyldigt repræsenteret. Det viser sig stadigt, at det er en Races Hjemsted, der beholder Overmagten, selv om en anden Egn ved heldige Indkøb en Tid kan florere.

Af svært Halvblod var der anmeldt 16 Hopper over 4 Aar, 16 3 Aars og 13 2 Aars. I den ældre Afdeling var det fornemlig Hoppecentret »Sjælland«s oldenborgske Hopper, der gjorde sig, ligesom de toge Broderparten af Præmierne. Til de to Hold Hingstplage blev der ikke uddelt nogen 1ste Præmie.

Af Travere var anmeldt 10 Hopper, hvoraf nogle »Amerikanere«, der toge de højeste Præmier, og af Hingste 19, af hvilke ogsaa Travselskabets amerikanske toge de bedste Præmier.

Af svære Heste var der Jyder, Belgiere og Blandinger af begge.

Af de første var der anmeldt 41, hvoraf 16 Følhopper. Der var ingen fremragende deriblandt, saa 1ste Præmie ikke blev uddelt. 3 Aars Hopperne vare tarvelige, hvorimod der var en Del rare, men ikke svære 2 Aars Hoppeplage efter H o l b æ k M u n k e d a l og en fortrinlig Plag tillagt paa Falster. Af 3 Aars Hingste var der et Par gode, indkøbte i Jylland, men de 2-aarige vare simple. I det hele taget gjorde den jyske Afdeling sig ikke. Den belgiske Afdeling, der omfattede 11 Stkr., var forholdsvis bedre, idet der var enkelte fortrinlige Dyr iblandt, og Racen jo baade er mægtigere og mere udpræget end den jyske, saa den altid gør sig bedre paa et Skue. Af jysk-

belgisk Halvblod var der nogle faa, der nærmest lignede pæne, lidt lette Jyder.

Det brændende Spørgsmaal indenfor den svære Avl er: Renavl med vor egen Landrace eller Krydsning mellem den og Belgiere. Det nytter ikke at ville tie det ihjel, man kommer ikke over det paa den Maade. Opdrætterne ville i vore Dage vide Besked om, hvad der er fordelagtigst og ikke nøjes med Dogmer. Vi krydsede i sin Tid vildt med forædlede Heste, og det gik galt, saa det var en betimelig Foranstaltning at søge at redde Stumperne gennem Renavl af det mest typiske og mindst blandede, og det er nu efter mere end en Menneskealders Arbejde lykkedes mærkværdig godt. Efter dette Resultat syntes der altsaa ingen fornuftig Grund til at eksperimentere, men nu er Forholdet det, at vor Race hverken er den bedste eller dyreste i Europa, og den danske Landbostand har i de senere Aar faaet den priselige Ærgerrighed at ville være Nr. 1 med alle vore Udførselsartikler, ogsaa Heste. Det er derfor ret naturligt, at Blikket vendes derhen, hvor Hesteavlen staar højere, i Særdeleshed da vore Bestemmelser for Hesteavlen alle ere i Renavlens Favør og saaledes monopolisere jysk Renavl, hvorved Hingsteprisen er dreven unaturligt i Vejret til Fordel for enkelte Producenter og Spekulanter. Var Hesteavl nu lige saa simpel og let en Sag som Smør- eller Flæskeproduktion, vilde det være naturligt at efterligne eller gaa til de os overlegne Konkurrenter, saaledes bære alle, selv Kinesere, sig jo ad i Livets forskellige Forhold. Men Ulykken er, at det er en prekær Sag at pille ved en Landrace, der dyrkes af en Mængde smaa Producenter. Og var Forholdet saa det, at det var samme Slags Heste begge Steder, kun at det ene var b e d r e end det andet; men Ulykken er, at Racerne ere forskellige og ingen af dem fuldkomne. Markedet kræver fornemlig: 1) Størrelse og Masse, 2) god og smuk Form, 3) føre og velstillede Ben, 4) gode Hove og 5) god Bevægelse. Af disse Hovedegenskaber staar vor Race afgjort tilbage med Hensyn til

Legemsmassen, men til Gengæld højst med H. t. Form. Hvad Benene angaa, er vor Race først, men den belgiske har dem mest velstillede og kurante, og noget lignende gælder Hovenes Beskaffenhed. Travbevægelsen er vel hip som hap, om end Racerne bevæge sig paa noget forskellig Maade. Saa siges det ogsaa, at vor Hest, der gennem Aarhundreder er opdrættet i Fattigdom, er mest trivelig, hvilket jo er trolig nok.

Kunde man nu blot tage af Goderne fra den ene Race og erstatte den andens Mangler dermed, var Krydsning jo en viis Vej, men det gaar sjældent saaledes, i alt Fald ikke i de fjernere Led. Foretagendet er altsaa risikabelt og ikke til at beregne paa Forhaand. Thi man kan ikke ræsonnere sig til, hvordan to Racer ville forbinde sig med hinanden, lige saa lidt som man bestemt kan vurdere fremmede Avlsdyrs Nedarvingsevne i Krydsningsavlen, inden Prøven er aflagt. Forsaavidt man endnu kan bedømme Resultatet, ser det ud, som om Halvblodsafkommet mest falder ud i dansk Type og nærmest tenderer i lettere Retning. Men dette Skøn er bygget paa et begrænset Materiale og beror maaske ogsaa paa de valgte Avlsdyr. Derimod virker der allerede nu saa mange belgiske Hingste her, at man i Løbet af nogle faa Aar kan faa større Erfaringsmateriale og derigennem fuldgyldig Besvarelse af Spørgsmaalet: Renavl mellem Jyder kontra Krydsning imellem dem og Belgiere.

Der er navnlig til Sjælland i de senere Aar indført forholdsvis mange belgiske Hingste ligesom en Del Hopper, og da Hingstene mest ejes af Foreninger og komme til at bedække Medlemmernes Hopper, saaledes som de ere og forefindes, vil der i Løbet af nogle Aar fremkomme en Masse Krydsningsprodukter af den forskelligste Slags, ligesom Forholdet er i Sverrig, hvorfra vi antagelig faa nogle af de bedste. Dér betyder Krydsningen med Belgierne tilsyneladende Forbedring, og den betyde-

lige Fremgang, Belgierne have paa Sjælland, tyder heller ikke paa, at denne alene skyldes ihærdig Agitation.

Fyn er næst efter Sjælland den Landsdel, hvor Belgierne have faaet stærkest Fodfæste. Mange Fynboere have jo i Hesteavlen stadig været Krydsningsmænd. Men Naboskabet med Jylland gør, at der er bedre Betingelser for svær Blandingsavl, ogsaa i Retning af Forstaaelse af Sagen end paa Sjælland.

Man har saaledes faaet langt bedre Hingste end Gennemsnittet af dem, der ere komne til Sjælland.

Til Jylland er der ogsaa i Løbet af 3 Aar kommen nogle belgiske Hingste, hvoraf der er 4 virkelig gode, ogsaa efter belgiske Begreber. Den første en mægtig og typisk Skimmel, der blev købt ved Landsudstillingen i Bryssel af en Forening i Vendsyssel, synes dog ikke at gøre Lykke der, idet Publikum finder den for »belgisk«. Af de andre er der et Par under det tilladelige Lavmaal; men i Løbet af 1908 er der kommen enkelte andre, men ogsaa gode Hingste af den moderne belgiske Type, saadan som Folk her ogsaa kunne døje den, til Randers-Egnen, til Salling og til Vejle-Egnen. De ere solgte til Foreninger til endnu højere Priser end vore egne, efter Sigende 20—30,000 Kroner. Med Undtagelse af den førstnævnte ere de andre indførte af Hestehandlere, der have oparbejdet en Stemning blandt deres Klienter og Kunder for at købe dem. Alle virkelige Opdrættere staa udenfor Sagen, saa Krydsningen i alt Fald ikke faar nogen indgribende Betydning for den jyske Avl foreløbig, og bliver Afkommet efter de rimeligvis ikke fremragende Hopper, de komme til at bedække, ikke eksceptionelt godt, vil Sagen faa Vanskelighed ved at slaa hurtigt igennem. Jyderne ere meget kritiske ligeoverfor afskydende Kryds og fine, glathaarede Piber, to af den belgiske Races Fejl i Jydernes Øjne. Og som Fagmænd ere de kræsne, saa det ikke gaar an at sende dem ordinære eller simple Belgiere paa Halsen, saaledes som en Del ere af de købte, der ere betalte lidt rigeligt med vore gode danske Kroner, som vi desværre ikke

have for mange af. Men selv om vor Race ikke direkte skulde faa synderlig Gavn af den fremmede, kan denne dog mulig faa Betydning for os ved at belære vore Opdrættere om, hvordan Fordringerne ere til Ben og Benstilling ude i den store Verden. I Jylland er man tilbøjelig til at kalde føre og laadne Ben for »stærke« Ben, selv om de hverken ere velstillede eller solide.

Handelen med svære Hingste har været livlig og Efterspørgslen større end Tilbudet paa de virkelig gode. Mærkværdigt nok har der næppe nogensinde før været købt saa mange dyre, jyske Hingste til Sjælland som i 1908, saa det synes, som om den lette Hest paa Sjælland, trods Fremgangen i Godhed, trænges fra flere Sider. Der er endog købt en jysk Foreningshingst til Nordsjælland og det netop lige Centret for Frederiksborghesteavlen.

Af de ved Ungskuet i Aalborg udstillede Hingste ejedes 12 2 Aars af Foreninger, og der købtes yderligere 2 af Hesteavlsforeninger, medens 18 3 Aars vare paa Foreningers Hænder, foruden at der købtes 1 paa Skuet. Flertallet af disse ere købte som Føl eller unge Plage, men uagtet, som antydet, en Del ere mislykkede, hørte Flertallet af de mødte dog til de bedste af Aargangen. Prisen er forholdsvis højst for Føl og unge Plage, indtil 18,000 kontant og en lignende Sum paa Vilkaar. De, der vælge først, betale gennemgaaende mest.

Gode Hopper, Hoppeplage og Føl ere stærkt efterspurgte til meget høje Priser, saa vi ogsaa i den Retning komme op paa Siden af England og Belgien.

Hesteavlsforeningerne blomstre stadig, medens de saakaldte Hesteopdrætterforeninger eller Andels-Stutterier ere ophævede for den svære Avls Vedkommende, nemlig de to sidste i Jylland og en med belgisk Hoppemateriale i Vestsjælland. Tilbage er kun den store Forening, Hoppecentret »Sjælland«, der har en blandet Bestand af frederiksborgske og indførte oldenborgske Hopper, disse i et Antal af 30, samt Hesteavlscentret »Bornholm« nu med en kontrolleret Opdræt-

ningsanstalt. De faa begge et ret betydeligt Statstilskud, men have endnu desværre ingen Resultater at opvise.

Derimod er der synlige Resultater at se af de Penge, der ofres paa Menneskene, nemlig til Læreanstalten paa Toftegaard i Frederiksborg Amt og det jyske Kursus paa Artillerikasernen i Aarhus. Begge Steder uddannes unge Karle som Hestepassere, og navnlig paa Sjælland er Fremgangen i Mønstring af Hingste ved Dyrskuerne ligefrem forbavsende.

Af mere personlige Sager skal anføres, at »Samvirkende jyske Hesteavsforeninger« vedtog at ansætte en Konsulent, væsentlig til Medhjælp for Statskonsulenten.

I Sommerens Løb døde fhv. Konsulent, Dyrlæge *Oppermann* i en høj Alder i Randers, hvortil han flyttede efter sin Afgang fra Konsulentstillingen i lettere Hesteavl under »De samvirkende sjællandske Landboforeninger«. I sin Ungdom og Manddom indtog O. en fremskudt Stilling indenfor den danske Dyrlægestand, idet han var en elskværdig og dannet Mand, der havde videnskabelige Interesser og Ordet i sin Magt, saavel skriftlig som mundtlig. Da han tillige var forholdsvis velsitueret som Dyrlæge paa Grevskabet Holsteinborg hos den daværende hesteinteresserede Lensgreve, kom han tidlig til at indtage en ledende Stilling i Hesteavlen paa Sjælland, bl. a. ved at han blev Medlem af den sjællandske Hingsteskuekommission, hvilken Stilling han beklædte i en Menneskealder. Derigennem har han udøvet en ikke ringe Indflydelse paa den sjællandske Hesteavl. O. var en afgjort Ven af en forædlet Hest af frederiksborgsk Type; men indenfor denne Ramme var han liberal, thi med Afstamningen tog man det ikke saa nøje; i de Tider spillede den jo en aldeles underordnet Rolle ligeoverfor Eksteriøret, og O. var en medgørlig Natur. Hans Virksomhed som praktiserende Dyrlæge levnede ham ikke Tid til at beskæftige sig mere indgaaende med Hesteavlsspørgsmaal, saa han nærmest var og blev Teoretikeren paa dette Omraade. Thi da han for henved 20 Aar siden blev Konsulent, var han allerede

en gammel Mand, i det mindste ældet, hans Energi syntes brudt, saa han ikke gav sig i Lag med selvstændige Studier af det Materiale, der forelaa. Hans Standpunkt som Konsulent var for Frederiksborgavlen, som han søgte at fremhjælpe og traadte i Skranken for efter Evne. Ved O.'s Afgang blev det mærkeligt nok af Folketinget foreslaaet at oprette en Statskonsulentpost i lettere Hesteavl, i Stedet for at denne Stilling hidtil havde sorteret under Landboforeningerne, hvilket blev vedtaget, og dertil blev udset O.'s Afløser, Dyrlæge og Ritmester *Schwarz-Nielsen*. I flere Aar har han redigeret og udgivet »Tidsskrift for Hesteavl«, der naturligt gik ind ved Overtagelsen af den officielle Konsulent-Stilling.

Udkomne Bøger.

Er Landbruget for Tiden vort bærende Erhverv? Nogle tidssvarende Betragtninger, helligede Landmænd og Ikke-Landmænd. Af *Sejer Østenholt.* 24 Sider. 50 Øre. (»Vor Fremtids« Forlag. Silkeborg.)

Nogle »tidssvarende« Betragtninger, det er netop det, Pjecen ikke er. Dens Opgave er »at stille det klart frem for enhver tænkende Mand, hvilken overvældende Rolle Landbruget, Danmarks Hovederhverv, spiller i den Tilbagegang i vor økonomiske Status og den stigende Forgældning til Udlandet, som i det forløbne Aar har opskræmt Sindene i vort Land«. Forfatteren opbygger Beviset herfor paa et Talmateriale, der i det væsentlige er hentet fra de Aar, da forrige Aarhundredes Landbrugskrise var paa sit højeste og Landbrugets Kaar vare daarligst. Den Fremgang, Landbruget i den sidste halve Snes Aar har befundet sig i, og der bl. a. giver sig Udslag i stigende Landejendomspriser, voksende Overskudsudførsel og tiltagende Høstværdi, har, mærkeligt nok, ikke rejst en Tvivl hos Forfatteren om hans Ræsonnementers Rigtighed. Det var forstaaeligt, at Anskuelser som de i Pjecen fremførte kunde opstaa og blive forsvarede for en halv Menneskealder siden, i Begyndelsen og Midten af 1890'erne, men det er unægtelig noget mindre forstaaeligt, at de kunne gaa igen i Nutiden, da et for alle let tilgængeligt Talmateriale i alt Fald ikke stiller Landbrugets økonomiske Forhold i nogen ugunstig Belysning sammenlignet med de industrielle, kommersielle og andre økonomiske Forhold i vort Land.

Die dänische Volkshochschule und ihre Bedeutung für die Entwicklung einer völkischen Kultur in Dänemark. Von Dr. *A. H. Hollmann.* 130 Sider. 3 Mark. (Verlagsbuchhandlung Paul Parey. Berlin.)

Den tyske Landbrugsudsending i Skandinavien har med ovennævnte Skrift føjet et nyt Led til sine udførlige og fortrinlige Redegørelser for saadanne Forhold, der vedrøre vort Landbrug eller indvirke paa det. Forfatteren har sat sig grundig ind i den foreliggende Litteratur om vore Folkehøjskoler, og ved længere Besøg paa nogle af disse, ved Samtaler med Højskolens ledende Mænd og paa anden Maade har han søgt at trænge ind til det centrale i Højskolebevægelsen. Han skildrer den med virkelig Forstaaelse og levende Sympathi, og han paaviser dens Betydning for Bondestandens og derigennem for Landbrugets Udvikling i Danmark. Fremstillingen er let læselig og paa sine Steder virkelig aandfuld.

Geologi og Jordbundslære. Andet Bind. Danmarks Geologi. Af *K. Rørdam.* 225 Sider. 4 Kr. 50 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

I Plan og Anlæg slutter 2. Del sig nøje til det i Fjor udkomne 1. Bind: »Den almindelige Geologi«, dog har Forfatteren, da det jo her drejer sig om danske Dannelser, paa sine Steder gaaet lidt mere i Detailler. Det følgende Bind vil behandle Jordbundslæren, den egentlige nærmere Kendskab til de dyrkede og dyrkelige Jordarter.

Beretning om Statsdyrskuekommissionens Virksomhed i Aaret 1908. II. Statstyreskuerne. 400 Sider. III. Landboforeningernes Dyrskuer og de provinsielle Fællesforeningers Fællesskuer samt Kvægavlsforeninger med særlige Udviklingsbetingelser. 150 Sider. Udgivet af Statsdyrskuekommissionen ved dens Sekretær, cand. jur. *Knud Valløe.* Ikke i Boghandelen. (Kjøbenh.)

Oversigt over Landbrugets Sygdomme i 1908. Af *M. L. Mortensen, Sofie Rostrup* og *F. Kølpin Ravn.* 5. Beretning fra De samv. d. Landboforeningers plantepatologiske Forsøgsvirksomhed. 17 Sider. 25 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Hønsegaardens Pasning Aaret rundt. Af *W. A. Kock.* Med 27 Illustrationer. 72 Sider. 1 Kr. (G. E. C. Gad's Forlag. Kjøbenh.)

Insekt- og Svampeangreb i Frugt- og Køkkenhaven. Beskrivelse af Angrebenes Beskaffenhed og Aarsag. Angivelse af Midler. Af Konsulent, mag. sc. *Sofie Rostrup.* Anvisning til Midlernes Anvendelse. Af Statskonsulent *W. Riedel.* 56 Sider. 65 Øre. (Tages 10 eller flere Eksemplarer gives 20 pCt. Rabat. Hertil kommer Porto: 4 Øre for indtil 3 Eksemplarer, 20 Øre for indtil 30 Eksemplarer. Henvendelse til Forfatterne.)

Mindre Meddelelser.

Handelen med Gødnings- og Foderstoffer m. v. Som bekendt have flere Stater vedtaget Love for at forhindre Bedragerier i Handelen med Gødnings- og Foderstoffer, saaledes Belgien (Lov af 29. December 1887), England (L. af 22. September 1893) og Danmark (L. af 26. Marts 1898). Frankrig har vedtaget en Lov af 4. Februar 1888, der dog kun angaar Gødningsstoffer, medens Finland (Forordningen af 8. August 1901) har udstrakt Lovbestemmelserne til at omfatte ikke blot Kunstgødninger og Foderstoffer, men ogsaa Sædekorn og Frø. I Følge den belgiske, engelske og franske Lov skulle de foreskrevne Bestemmelser altid følges, og der er ikke givet Sælgerne nogen Ret til, ved Forbehold eller Aftale, at sætte Lovbestemmelserne ud af Kraft. Hos os er derimod, som bekendt, Lovens Bestemmelser i saa Henseende kun obligatoriske ved Handel paa Levering af industrielt behandlede Handelsgødninger i Partier paa 200 Pd. og derover, men ved en Revision af Loven af 1898 ville forhaabentlig Bestemmelserne blive skærpede til at omfatte al Handel med industrielt behandlede Gødninger og Foderstoffer.

Sverige har hidtil ikke lovgivet paa dette Omraade, men i indeværende Foraar er der fremkommen en Rigsdagsbetænkning, der henstiller til Regeringen at lade udarbejde et Lovforslag angaaende Kontrol med Handelen med Foderstoffer, eventuelt ogsaa med Gødningsmidler, Sædekorn og Frø (utsädesmedel). Efter »Lagutskottets Utlåtande« synes man ikke blot betænkt paa at kræve Sælgerens Forpligtelse til, med Ansvar for Opgivelsernes Rigtighed, at give de Oplysninger angaaende Varerne, som bør foreskrives, men ogsaa at kræve obligatorisk Kontrol med, at de givne Forskrifter følges. En saadan Kontrol findes som bekendt ikke hos os, og det er, til Skade for en virksom Benyttelse af Loven af 1898, ganske overladt til Enkeltmand, om Loven skal bringes i Anvendelse eller ej.

Det vil blive interessant at se, om det svenske Lovforslag, der formentlig nu er under Overvejelse, vil inddrage Sædekorn og Frø under Loven samt drage Omsorg for dennes rette og effektive Benyttelse.

Forgiftningstilfælde fra Brug af Jordnødkager. I »Tidsskrift for Landøkonomi«, Hæfte 3, 1908, S. 149, behandler Professor *Rørdam* nogle Forgiftningstilfælde, hidrørende fra Brug af Jordnødkager, i Tilslutning til talrige Tilfælde i Tyskland.

Professor *Rørdam* kommer til det Resultat, at Giftigheden stammer fra, at Hovedmængden (80 pCt.) Fedtindhold i det nævnte danske Tilfælde var til Stede som fri Fedtsyre, og det er jo muligt, at det kan være Grunden, om end fri Fedtsyre forekommer i alle Kager i stor Mængde efter selv ret kort Opbevaring. Dette Spørgsmaal vil jeg nu lade ligge foreløbig og blot henlede Opmærksomheden paa en anden Forklaring, fremsat af den første Autoritet paa Oliemølle-Omraadet, Direktør *Gustav Hefter*, forhen Triest. Den synes at være lige saa fyldestgørende, men har den Fordel, at den lægger Vægten paa et bestemt Giftstof, anerkendt som saadant, og ikke paa et Stof som fri Fedtsyre, hvor det vil være svært at træffe Grænsen for, hvad god Handelsvare bør holde som Maksimum Meddelelsen findes i »Seifensieder-Zeitung« for 1908, S. 1276—1336, og er nylig kort refereret i »Chemiker-Zeitung Repertorium«, 1909, S. 190. Stoffet, som *Hefter* viser hen til, er Ricinusfrø, der er overordentlig giftigt, og i en Forsøgsrække paa 125 Jordnødkager fandtes 28, der indeholdt Ricinus.

Heraf tør dog ikke sluttes, at Ricinus er tilblandet Kagen, men derimod, at Rensemaskinerne, Pressetøjer o. s. v. i de Møller, der skiftevis forarbejde Ricinus, Sesam, Jordnødder o. s. v. med det samme Materiel, ikke blive tilbørligt rensede ved Overgang fra Ricinus til de andre Frøsorter, altsaa ikke en Forfalskning, men en Forurening. Fabrikanterne nære næppe heller det Ønske at faa deres Hovedprodukt, nemlig Olien, direkte forurenet med amerikansk Olie, men det er ikke saa simpelt at rense de svære Hestehaarstøjer for de sidste Spor af Ricinusfrø. Helt rationelt er det at holde et Sæt Tøjer for hver Sort, hvad velledede Virksomheder ofte gør, trods den store Kapital, der stikker i disse Ting.

Forsøg have godtgjort, at den Opvarmning, som finder Sted ved Presningen, ikke i nævneværdig Grad svækker Giftvirkningen, hvorfor Tilstedeværelse af Ricinus er en utilgivelig Letsindighed. Ganske udelukket er Faren selvfølgelig ved danske Kager, da der ikke forarbejdes Ricinus i Danmark.

Det var meget ønskeligt, hvis Prøverne af de Kager, Professor *Rørdam* har konstateret Giftigheden af, endnu eksisterede og kunde blive undersøgte for Ricinus-Indhold.

Endelig er der en Sammenhæng mellem Professor *Rørdams* Antagelse og Direktør *Hefters*, nemlig den, at Ricinus har en stærk fedtspaltende Evne, saaledes at Fedtsyreindholdet kunde være en Følge af Ricinus-Indholdet. Om Forholdene ved Fabrikationen og Lagringen ere saaledes, at denne enzymatiske Virkning kan komme i Stand, kan ikke paa Forhaand afgøres.

M. C. Holst, cand. polyt.

Planteavlen 1908.

Af Statskonsulent *K. Hansen.*

Det er vanskeligt at danne sig en nogenlunde rigtig Mening om Størrelsen af Aarets Høst for Landet som Helhed, førend den officielle Hovedopgørelse foreligger. Dette fik man ny Bekræftelse paa for det sidst forløbne Høstaar. I Aarets Løb hørtes der mange Udtalelser i Retning af, at det nærmest var en knap Høst, og navnlig efterhaanden som Tærskningen skred frem, forlød det jævnligt — ogsaa i Meddelelserne til Bladene — at »Tærskningsresultaterne skuffede«. Da Statistisk Bureaus foreløbige Meddelelse om Høstens Udfald i Efteraaret kom frem, blev Paalideligheden af denne endog draget i Tvivl og stillet under offentlig Debat. Meddelelsen stemmede ikke overens med, hvad en og anden Landmand havde erfaret fra sin egen Bedrift, og derfra drog man videre gaaende Slutninger. Den endelige Høstberetning viste imidlertid, at man ingenlunde havde set for optimistisk paa Forholdene i den foreløbige Meddelelse. Høstberetningens Paalidelighed forudsat — og der er sandsynligvis ingen, der vil sætte sit eget personlige Skøn over eller ved Siden af samtlige Landets Sogneraads Indberetninger — kan det betragtes som fastslaaet, at vi i 1908 havde den største Høst, der hidtil er hjembjerget her i Landet. Sammenligningen med de tidligere Aar sker mest umiddelbart ved efter almindelige Reduktionsfaktorer at omregne samtlige Høstprodukter til ensartede Enheder, »Høstenheder«. Forstaas ved en Høstenhed 100 Pd. Korn og hvad der af de forskellige Høstprodukter — nærmest betragtede som Fodermidler — kan anslaas til den tilsvarende Værdi, naar Høsten 1908 en Størrelse af 104 Mill. Høstenheder, i 1907

102 Mill., 1906 99 Mill. og derefter nogenlunde jævnt aftagende: 1903 89 Mill, 1900 79 Mill, 1897 70 Mill Høstenheder. Hvis man tør tillægge en Høstenhed en Pengeværdi af f. Eks. 5 Kr., kommer man til følgende Værdistigning af Høstudbyttet i de nævnte Aar: 1897: 350 Mill. Kr., 1900: 395 Mill. Kr., 1903: 445 Mill. Kr., 1906: 495 Mill. Kr., 1907: 510 Mill. Kr., 1908: 520 Mill. Kr. Den officielle Pengeværdi er derimod mindre for 1908 end for 1907, nemlig ca. 587 Mill. Kr. mod ca. 613 Mill. Kr. Men denne Værdiforskel beror udelukkende paa de lavere Kornpriser (den lavere Kapitelstakst), der for 1908 har maattet lægges til Grund for Værdiberegningen. Benyttedes de samme Priser for 1908 som for 1907, vilde Høsten 1908 frembyde en Merværdi af ca. 12 Mill. Kr. i Sammenligning med 1907. At det fortrinsvis ere de mere værdifulde Høstprodukter, hvoraf Avlen var større i 1908, fremgaar bl. a. af, at Halmproduktionen for dette Aar er vurderet 15 Mill. lavere end i 1907. Hertil kommer, at »Kvaliteten« af Vintersæden og Høet var betydelig bedre i 1908 end i 1907.

Hvad de enkelte Afgrøder angaar, da har for H v e d e n s Vedkommende af de sidste 10 Aar kun 3 givet en lidt større Hvedehøst (størst i 1902). R u g e n havde ligeledes meget gunstige Udviklingskaar og gav et samlet Udbytte, der i de sidste 10 Aar kun 2 Gange har været lidt større (størst i 1903), og den frembød i Modsætning til 1907 en særdeles god Kvalitet, idet man de fleste Steder naaede at faa den i Hus i August Maaneds nogenlunde tørre første Halvdel*). B y g g e t gav gennemgaaende mindre, end man i Sommerens Løb ventede. 8 af de sidste 10 Aar har Bygavlen været større (størst i 1902, mindst i 1905), og Kvaliteten led en Del under det ustadige Høstvejr i sidste Halvdel af August. H a v r e n gav en meget stor Høst. Af de sidste 10 Aar har kun 1907 givet en større Havreavl. Kvaliteten stod noget tilbage for

*) Om Aarets Vejrforhold se *Willaume-Jantzen:* Vejrforholdene i Landbrugsaaret 1907—08. Dette Tidsskr. 1908, S. 660.

1907. Af Blandsæd avledes det største Kvantum, der overhovedet er avlet her i Landet undtagen 1907, der gav en endnu lidt større Avl af denne Afgrøde. Bælgsæd og Boghvede gave jævnt gode Fold, men ere jo for Landet som Helhed af ringe Betydning. Af Kartofler er der i de sidste 10 Aar ikke avlet saa mange, og Sygdomsangreb var ikke ondartet. Baade Runkelroer, Kaalroer og Gulerødder gave det største Antal Tønder, som disse Rodfrugter nogensinde have givet, og for Turnipsens Vedkommende har kun 1907 givet et større samlet Kvantum. Runkelroens Tørstofindhold var nærmest lavt, Kaalroernes og Gulerøddernes middelhøjt, Turnipsens over Middel. Sukkerroerne gave middelstore Afgrøder. Af Agerhø høstedes den største hidtil kendte Mængde, og det blev for største Delen bjerget i fortrinlig Stand. Engene gave ligeledes meget store Høafgrøder. Halmudbyttet stod, som tidligere nævnt, betydelig tilbage for 1907.

Hvad Mængden og Beskaffenheden af Markens Afgrøde angaar, maa 1908 uimodsigelig betegnes som et særdeles godt Aar for Landet som Helhed. Dommen over Aaret som Helhed — set fra Landbrugets almindelige Standpunkt — hører ikke hjemme her. Det almindelige Billede af Landbrugsaaret er tegnet andet Sted*).

Paa Kornavlens Omraade er der for Tiden nogen Usikkerhed med Hensyn til, hvilke Sorter der bør foretrækkes. For Hvedens Vedkommende synes den Erkendelse at vokse i Styrke, at Square-head Hveden — i hvert Fald i den Skikkelse, hvori den nu hyppigst forekommer i Landbruget — ikke mere tilfredsstiller. Man tager da dels sin Tilflugt til ny Indførsel af Square-head fra England og Skotland, dels prøver man ældre og nyere Sorter fra Svaløf, medens man samtidig — foreløbig dog kun i Forsøgene — prøver de nye Sorter fra Tystofte og Abed. Svarene have endnu i det hele taget været uklare. Lokale Forsøg fra 1908 have givet gode Antyd-

*) Se *H. Hertel:* Landbruget i 1908. Dette Tidsskr. 1909, S. 1.

ninger af, at særlig Tystofte Smaahvede og Abed Storaks-Hvede ere værdifulde Sorter, ligesom der ogsaa foreligger adskillige gunstige Erfaringer om Tystofte Standhvede.

Blandt Rugsorterne er det særlig Brattingsborg-Rugen og Petkusrugen, der konkurrere om Førstepladsen. Mange ere mere og mere tilbøjelige til at give den sidstnævnte Fortrinnet. Der lyder dog samtidig stærke Klager over dens mindre gode Kvalitet som Brødrug.

Blandt Bygsorterne er det fremdeles Tystofte Prentice, der fortrinsvis har vundet Udbredelse. Hist og her har den dog maattet vige Pladsen for Svaløfs Princessebyg, idet adskillige have Indtryk af, at denne Sort holder sig lidt bedre oppe. Svaløfs Hannchenbyg har — paa Grundlag af Resultaterne fra Forsøgsstationerne — begyndt at tildrage sig Opmærksomhed, og det er sandsynligt, at denne vil vinde nogen Udbredelse paa Grund af sin Tidlighed, hvorved den under iøvrigt lige Forhold er mindre udsat for at lide ved at gaa i Leje. Foreløbig har Saasæd dog kun været erholdelig i meget begrænsede Mængder, naar man ikke har villet gaa op til de forholdsvis høje Handelspriser. De høje — endog latterlig høje — Priser er man dog ikke gaaet af Vejen for, naar man har staaet overfor de stærkt udskregne Gartonske Bygsorter, hvis Værdi for vore Forhold dog foreløbig ikke synes at staa i et blot nogenlunde rimeligt Forhold til de højstemte Lovtaler, under hvilke de holdt deres ikke beskedne Indtog her i Landet.

For Havrens Vedkommende har man en Række hver for sig gode Sorter at vælge imellem. Det synes dog, at Interessen med Rette mere og mere samler sig om Gul Næsgaard-Havre og Gulhvid Tystofte-Havre. I lokale Forsøg i Jylland har man med god Grund arbejdet paa Sammenligning dels mellem »graa« og »hvid« Havre, dels mellem forskellige »Stammer« af Graa Havre. Adskillige Steder har Schlanstedt-Havren vakt berettiget Opmærksomhed.

Lucernedyrkningen har vundet forøget Udbredelse i det forløbne Aar. Samtidig har man kunnet

høre adskillige Ytringer af Utilfredshed med Lucernen. Adskillige have begyndt Lucernedyrkningen med overdrevne Forventninger, og Følgen er bleven Skuffelser. Hist og her har man straks lagt altfor store Arealer ud paa en Gang i Stedet for at begynde smaat og gaa gradvis frem, efterhaanden som man samlede Erfaring. Ikke faa have gjort den Erfaring, at Lucernen er mislykket; Skylden har jævnlig ligget i, at Vedkommende har begaaet aabenbare Fejlgreb eller undladt at benytte de Sikringsforanstaltninger, der nu maa anses for velkendte; undertiden har Sygdomsangreb givet Anledning til, at en Lucernemark er mislykket. Adskillige ere komne til den Erkendelse, at Lucernen, selv om den lykkes godt, ikke tilfredsstiller det almindelige Landbrugs Krav, navnlig fordi den giver sit største Udbytte paa en Tid, da man ikke har det Behov, medens den giver for lidt ud ad Eftersommeren, naar det kniber med andet Grøntfoder og med Græs. Denne Indvending har vel noget paa sig, men hænger dog for en stor Del sammen med, at man endnu ikke er fortrolig med Lucernen, og at man endnu har for lidt deraf. Selvfølgelig skal man være indrettet paa at kunne bruge en stor Mængde Lucerne paa den Tid, da den giver sin største Afgrøde. Et eventuelt Overskud maa da bjerges som Hø, der saa maa bruges, naar man har Brug derfor. Tilstrækkelig Lucerne i den græsknappe Eftersommer forudsætter selvfølgelig ret store Lucernemarker. Men hvor man erfaringsmæssigt kan avle store og sikre Lucerneafgrøder, vil man efterhaanden erfare, at Lucernedyrkningen kommer til paa mere end én Maade at gribe ind i Driften, blandt andet ogsaa i Græsmarksordningen, ikke at tale om Staldfoderdyrkningen. Iøvrigt bør det ogsaa erindres, at selv Lucernen har sine Mangler. Det fuldkomne er ikke fundet endnu.

For hjemlig F r ø a v l var der ligesom i det foregaaende Aar stor Interesse, og navnlig blev der i 1908 udlagt forholdsvis store Arealer til Græsfrøavl. For enkelte Græssers Vedkommende — særlig Hundegræs og Eng-Svingel—

vil Produktionen nu ret snart være tilstrækkelig til at dække det hjemlige Forbrug. Ventelig ville vi i en nær Fremtid staa overfor en Overproduktion saavel af Græssom Rodfrugtfrø. Det gælder da, om der kan oparbejdes et godt Marked i Udlandet for danske Frøvarer. Dette er vistnok ikke udelukket, navnlig naar der strængt bliver draget Omsorg for, at der kun gaar første Klasses Varer ud over Landgrænsen. Men det gaar selvfølgelig med Frø som med andre Landbrugs-Eksportprodukter, at Udførsel af selv faa og smaa Partier af daarlig Beskaffenhed kan lægge en varig og indbringende, samvittighedsfuldt og dygtigt ledet Udførsel de alvorligste Hindringer i Vejen. Man er berettiget til at vente, at »Danske Landboforeningers Frøforsyning« skal kunne tage denne Sag op og løse den paa rette Maade. At denne Organisation hidtil har vist lidt Usikkerhed i sine Bevægelser, bør ikke friste til utidig Kritik. De fleste nye Foretagender have Begyndelsesvanskeligheder at overvinde. Forhaabentlig ville Vanskelighederne blive overvundne, og Usikkerheden blive afløst af en for Landbruget heldbringende Virksomhed paa dette specielle Omraade.

De vigtigste Statsbevillinger til Planteavlens Fremme vare i Finansaaret 1908—09 følgende:

Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur og den dertil knyttede Konsulentvirksomhed	128,388 Kr.
Landboforeningerne til Planteavlens Fremme ...	80,000 —
Husmandsforeningerne do. do. ...	20,000 —
De samv. danske Landboforeningers plantepatologiske Virksomhed	9,000 —
En Konsulent i Plantesygdomme	2,000 —
Statstilskud til Dansk Frøkontrol	6,900 —
Lettelse af Mergeltransport paa Jernbanerne ...	112,000 —
Foranstaltninger mod Oldenborrer	11,000 —
	Ialt 369.288 Kr.

Hertil maa endnu lægges en Part af forskellige andre Bevillinger, saasom til Hedeselskabet, Hedebruget, Huslodders Præmiering osv. Alt i alt udgør det direkte og in-

direkte Statstilskud til Planteavlens Fremme vel nu ca. $^1/_2$ Mill. Kr. Men hvis man tør forudsætte, at de Foretagender, der derved muliggøres, have en væsentlig Andel i, at Danmarks Jord nu giver Værdier til henved 600 Mill. Kr. aarlig imod 300 à 400 Mill Kr. for blot 15 Aar siden — og dette vil sikkert ingen bestride —, da maa det utvivlsomt siges, at det nævnte Beløb hører til de mest produktive Udgifter til materielle Formaal, som Statskassen for Tiden har. Dette erkendes da ogsaa fra Bevillingsmyndighedernes Side ved en forstaaende Imødekommen af alle herhenhørende rimelige Krav.

Statens Forsøgsvirksomhed kan som Regel ikke undergaa gennemgribende Ændringer fra Aar til Aar. Det ene Aars Arbejde maa i Hovedsagen blive en Fortsættelse af det foregaaende Aars. Af nye Led i Arbejdsplanen*) for 1908 kan eksempelvis nævnes, at forskellige Forsøg, saasom Sammenligning mellem Rug og Hvede, Forsøg med Bygsorter og Havresorter, Forsøg med forskelligt Vokserum for Rodfrugter osv., nu anlægges paa Marker af forskellige Frugtbarhedsgrader (navnlig med forskellige Gødningsmængder) paa samme Station. Paa Forsøgsmarken ved Abed (Lolland) er dels begyndt, dels forberedt forskellige Dyrkningsforsøg med Sukkerroer samt Saatidsforsøg med Hvede. Ved flere af Stationerne er der begyndt Forsøg vedrørende Frøavl, særlig af Hundegræs og Kællingetand. De meget omfattende Forsøg med Kløver fra forskellige Avlssteder, der have været anstillet gennem en lang Aarrække, ere midlertidig indskrænkede noget. I Stedet er der dels begyndt, dels forberedt Forsøg med Kløver og Græs af indenlandske Stammer. Der er endvidere begyndt Forsøg med forskellige Sorter af Turnips, saaet til forskellige Tider, til Sommerstaldfod-

*) Der trykkes hvert Aar en udførlig og detailleret »Arbejdsplan for Statens Forsøg i Plantekultur«, nærmest bestemt for selve Forsøgsvirksomheden, men som i begrænset Omfang er erholdelig for særlig interesserede. Et Sammendrag af Arbejdsplanen offentliggøres i Tidsskrift for Landbrugets Planteavl.

ring. Ved Askov er der begyndt en ny Forsøgsrække med forskellig Jordbearbejdning, kombineret med forskellig Gødskning. Særlig ved Tylstrup er der forberedt, delvis begyndt, omfattende Forsøg vedrørende Mosekultur. — Medens disse og andre nye Opgaver ere tagne op, ere andre Forsøgsrækker afsluttede og Resultaterne bearbejdede og offentliggjorte. Følgende F o r s ø g s b e r e t n i n g e r ere udkomne i 1908 (i Tidsskr. f. Landbr. Planteavl): »20 Aars Dyrkningsforsøg med Bælgsæd til Modenhed« (93 Sider). »En Metode til Bestemmelse af Ammoniak i Staldgødning og Ajle« (16 S.). »Udbytteforsøg med Udsæd af forskelligt Kvælstofindhold« (22 S.). »En analytisk Undersøgelse af Plantedækket i en- og fleraarige Græsmarker 1877—1888*) (127 S.). »Ottende Aars Dyrkningsforsøg med Rodfrugtstammer« (31 S.). »Artsforsøg med Rug og Hvede« (27 S.). »Jordundersøgelser paa Forsøgsarealerne ved Aarslev Forsøgsstation« (22 S.). »Forsøg med Højbergningsmaader« (10 S.). »Plantedækkets Sammensætning i vedvarende Græsmark« (41 S.). »Saatids- og Saamængdeforsøg med Havre« (18 S.). — Foruden disse egentlige Beretninger har Forsøgsvirksomheden udgivet følgende korte »M e d d e l e l s e r«, der indgaa i Landbrugs- og Dagbladene: »Resultater af 13 Aars Forsøg over Anvendelsen af Staldgødning og Kunstgødning paa Forsøgsmarkerne ved Askov 1894—1906«. »Resultater af 9 Aars Forsøg med Staldgødning anvendt i forskellige Mængder og til forskellig Tid paa Forsøgsmarkerne ved Askov 1898—1906«. Resultater af Forsøg med toradede Bygsorter«. »Resultater af Forsøg med Havresorter«. »Resultater af Forsøg med Afhugning af Lucerne 2, 3 eller 4 Gange aarlig paa god Lucernejord«. — Om Forsøgsvirksomhedens Administration og indre Forhold foreligger udførlig Redegørelse i »Beretning fra Statens Planteavlsudvalg for Finansaaret 1908—1909«.

*) Denne Beretning er en af Assistent *E. Lindhard* udført Bearbejdelse af *P. Nielsens* efterladte Materiale vedrørende Undersøgelser af Græsmarker.

Ogsaa Landboforeningernes Arbejde for Planteavlens Fremme har i det forløbne Aar været fortsat i dets nærmeste Forgængeres Spor. Tyngdepunktet i denne omfattende og stærkt udstykkede Virksomhed ligger i de lokale Forsøg, hvoraf der i 1908 har været anstillet flere end i noget tidligere Aar, i Jylland saaledes 1146, hvoraf 735 Gødningsforsøg, 110 Forsøg med Sorter og Stammer, 89 Forsøg med Kalk og Mergel osv., paa Sjælland 562 Forsøg, hvoraf 264 Gødningsforsøg, 111 Forsøg med Sorter og Stammer, 69 med Kalk og Mergel, 63 vedrørende Kløver- og Græsmarkerne osv., paa Fyen 178 Forsøg, heraf 66 Gødningsforsøg, 54 Forsøg med Sorter og Stammer, 29 med Kalk og Mergel osv., og paa Lolland-Falster 117 Forsøg, deraf 51 Gødningsforsøg, 40 Forsøg med Sorter og Stammer, 15 Forsøg med Kalk osv. Det fremgaar af disse Tal, at Gødningsspørgsmaalet, særlig Brugen af Kunstgødning, der i sin Tid dannede Udgangspunktet for den lokale Forsøgsvirksomhed, fremdeles er Genstand for flere Forsøg end noget andet Spørgsmaal. Dette er da ogsaa et Spørgsmaal, hvis Klaring for den enkelte Jordbruger kun kan ske gennem lokale Forsøg. Det samme gælder, i endnu højere Grad, Kalkspørgsmaalet, endvidere forskellige Forhold vedrørende Lucernedyrkningen, Græsmarkerne osv. Det er da glædeligt, at netop disse Opgaver i større og større Udstrækning tages op til Belysning gennem lokale Forsøg. Selvskreven til Optagelse i saadanne Forsøg er endvidere Sammenligning mellem forskellige Arter og vidtforskellige Kulturformer af samme Art, særlig i Tilfælde, hvor det kan antages, at Jordbund og Klimaforhold blive væsentlig medbestemmende for, hvad der bør foretrækkes. Sammenligning mellem nærstaaende Kulturformer (»Sorter« og »Stammer«), hvor Forskellen ofte kun er ringe, stiller sig gennemgaaende betydeligt vanskeligere og kan — bortset fra Undtagelser — næppe siges i samme Grad at høre hjemme under de lokale Forsøg. Iøvrigt skal det erkendes, at selv i Tilfælde, hvor det kan være vanskeligt at komme til

Sandheds absolut sikre Erkendelse, stiftes der megen Nytte gennem den lokale Forsøgsvirksomhed ved, at de paagældende Spørgsmaal drages ud i videre Kredse og rykker den enkelte nærmere ind paa Livet.

Om Anvendelsen af K a l k kan der være god Grund til at gentage de Bemærkninger, der anførtes herom i den tilsvarende Oversigt for 1907 (se Tidsskr. f. Landøkonomi 1908, S. 437). Og siden er der indvundet endnu et Aars Erfaringer for Virkningen af Kalk. Gennemgaar man Beretningerne om lokale Markforsøg for de sidste Aar, bliver man paa ingen Maade overbevist om den sikre Fordel ved Kalkning. Forsøgsmaterialet er langt bedre egnet til at vise, at Kalk vel i mange Tilfælde ganske vist har gjort fortrinlig Virkning, i nogle Tilfælde ganske god Virkning, men tillige i et stort Antal Tilfælde enten ingen eller ringe Virkning. De hidtil gennem Forsøg med Kalk indvundne Erfaringer maa i det Hele siges at opfordre stærkt til at anstille saadanne Forsøg i m e g e t s t o r t Antal — Planen kan være yderst simpel —, og til ikke at give Penge ud til Kalk, før man gennem Forsøg er bleven overtydet om, at det b e t a l e r s i g. Naar man er Vidne til det livlige Salg og Køb af Kalk, der i de seneste Aar gaar for sig, skulde man tro, at der her var fundet en sikker Vej til forøget Velstand, medens man f o r e l ø b i g i d e t s t o r e H e l e kun kan sige, at der her er fundet en sikker Vej til at blive af med Penge uden at have en tilnærmelsesvis tilsvarende Sikkerhed for at faa dem ind igen. En stor Del af den Kalk, der nu købes — stundom til uforholdsmæssig høje Priser og paa et ret løst Grundlag — bliver sikkert heller ikke købt efter sikker Overbevisninng om, at den vil gøre Nytte — om end vel i et mere eller mindre vel begrundet Haab derom —, men langt mere som Følge af en energisk Agitation for Kalk, særlig fra Forretningsverdenens Side. Kalkhandelen er da et nyt Vidnesbyrd om, at talrige Landmænd endnu ikke have ophørt at betragte Købmændene og særlig disses Agenter som Landbrugets bedste sagkyndige Vejledere — ganske det samme

Forhold, som vi fra gammel Tid kende fra Gødningshandelen. En havareret Gødningsagent kan nu staa op i en Kalkagents Skikkelse og gøre udmærkede Affærer. Utvivlsomt er der gode Penge at tjene ved Anvendelse af Kalk; men vi maa ikke gerne komme længere ind paa den t a n k e l ø s e Brug af dette ingenlunde billige Middel, men gennem Forsøg arbejde hen til, at den kun bliver brugt der, hvor den gør Nytte. Det er meget sandsynligt, at vi med Fordel kunne bruge langt større Mængder af Kalk, end der nu bliver brugt; men det gælder om, at den kommer paa d e r e t t e S t e d e r.

U k r u d e t har været Genstand for en ret energisk Forfølgelse, dels i Marken, dels paa Papiret. I Marken er det særlig Frøukrudet — først og fremmest »Agerkaalen« —, man har søgt at komme til Livs. Særlig har Anvendelsen af Jærnvitriol atter i dette Aar vundet stærkt forøget Udbredelse, og dette Middel vilde være bleven endnu mere benyttet, hvis ikke Beholdningerne saavel af Spredere som af Jærnvitriol vare slupne op midt i »Sæsonen«. Skøndt Maj Maaned — da Spredningen fortrinsvis gik for sig — bragte et betydeligt Antal Regndage og derfor ikke begunstigede Vitriolspredningen, saaes der dog gennemgaaende gode, tildels fortrinlige Resultater deraf, og mange Lovord hørte man om »Sprøjtningen«. Ogsaa Ukrudsharven brugtes flittigt, hvor Forholdene tillod det. Paa Papiret — d. v. s. i Landbrugsbladene og delvis i Dagbladene — drog man særlig til Felts imod Tidslerne, der jo i de seneste Aar mange Steder ere lige ved at tage Magten fra Agerkaalen. Fra de fleste Sider fremhævedes B r a k k e n som Hovedmidlet til Tidslernes Udryddelse. Der er sikkert heller ikke Tvivl om, at mange Landmænd ikke paa anden Maade blive Herre over Tidslerne. Men derfor er der selvfølgelig ingen Grund til at stille den R e g e l op, at »vi skal tilbage til Helbrakken«, og derfor kunne de Mænd godt have Ret, som hævde, at de for deres Vedkommende og mange med dem, ikke behøve at brakke. I alle saadanne Spørgsmaal er det altid en tvivlsom Sag at stille almindelige Regler op.

I den foreliggende Sag kan man næppe gaa videre end til at sige, at hvem der ikke kan magte Tidslerne ved andre Midler, maa benytte Brak, men hvem der ikke har dette Behov, vil selvfølgelig ikke benytte det. Men naar der er Tale om Brak som Middel til i en rimelig Tid at faa Rodukrudet udryddet, kan det ikke stærkt nok fremhæves, at Brakmarken maa passes med yderste Omhu. En forsømt Brakmark er i denne Forbindelse det eneste ganske uholdbare.

Der har i Aarets Løb været en livlig Bevægelse fremme for Etableringen af en for vore Forhold ny landbrugsindustriel Virksomhed, nemlig Fabrikation af Halmpap. Det er særlig Ingeniør F. Tillisch, der, støttet af ansete Landmænd, har arbejdet for denne Sags Gennemførelse. Tanken synes i og for sig at være baade sund og tidssvarende. Af nærliggende Grunde er Halmproduktionen stigende samtidig med, at Forbruget er aftagende: Halmens Værdi som Gødningsæmne drages mere og mere i Tvivl, Straatagene afløses af andet Tagmateriale, den stigende Høproduktion betinger gennemgaaende et mindre Forbrug af Halm som Foder, Indførelsen af elektriske Sporvogne og andre Motorkøretøjer medfører Nedgang i Hesteholdet og dermed i Halmforbruget osv. Paa den anden Side er der stærk Stigning i Forbruget af Pap, særlig til Æsker. Desuagtet endte Bestræbelserne for at faa en saadan Industri indført nærmest med et negativt Resultat. Fra Landmændenes Side erkendes det vel, at man ofte havde en Overflødighed af Halm — særlig paa de gode Jorder og paa de store Ejendomme. Men dels kom der nogen Frygt til Orde for Udpining af Jorden ved Halmsalg, dels og særlig var man gennemgaaende betænkelig ved at binde sig ved en kontraktmæssig aarlig Levering af Halm, idet man ikke uden Grund var ængstelig ved Tanken om foderknappe Aar. Tanken synes, i alt Fald foreløbig, at være skrinlagt. Tages den op paa ny, maa man fra Fabrikernes Side vistnok særlig have for Øje at gøre den aarlige Leveringspligt saa lempelig og bevæge-

lig som muligt, f. Eks. ved i gode Halmaar at opmagasinere store Reservebeholdninger til Regulering af Leveringerne og Driften i de halmknappe Aar.

Om den i Sommeren 1907 foretagne Hovedopgørelse af Arealets Benyttelse foreligger der nu en foreløbig Beretning*), og et kort Uddrag deraf har været meddelt i nærværende Tidsskrift (1908 S. 676). Det ses, at Hvedearealet har samme Størrelse som ved den forrige Arealopgørelse (1901), Arealet med Rug er undergaaet en ubetydelig Forøgelse, Bygarealet er formindsket kendeligt (med 60,000 Tdr. Ld.), fortrinsvis i Jylland, Havren indtager ligeledes et noget mindre Areal (45,000 Tdr. Ld.), medens Blandsæden er tiltaget (med 56,000 Tdr. Ld.). I det Hele ere Kornarealerne formindskede lidt (med 41,000 Tdr. Ld.). Rodfrugtarealerne ere voksede overordentlig stærkt, Kaalroerne med 88,000 Tdr. Ld., aldeles overvejende i Jylland, Runkelroerne med 64,000 Tdr. Ld., fortrinsvis paa Øerne, Turnips med 20,000 Tdr. Ld., hovedsagelig i Jylland, Gulerødder med 3000 og Sukkerroer ligeledes med 3000 Tdr. Ld., medens Kartoffelarealet har holdt sig uforandret. Rodfrugter og Kartofler optage nu ialt 559,000 Tdr. Ld., hvilket er 59,000 Tdr. Ld. større end det Areal, der er besaaet med Rug. Saa store Rodfrugtarealer forpligter! Desværre staar Roemarkernes Pasning og Udbytte endnu ikke i et fuldt tilfredsstillende Forhold til Markernes Størrelse. Staldfoderdyrkningen er gaaet ret betydeligt fremad, Lucernen er fra en Ubetydelighed vokset til 13,000 Tdr. Ld. Sædskiftets almindelige Kløver- og Græsmarker ere indskrænkede betydeligt, medens Arealerne med vedvarende Græs ere forøgede stærkt og udgøre nu 168,000 Tdr. Ld. Arealerne med Helbrak ere indskrænkede fra 263,000 Tdr. Ld. i 1901 til 191,000 Tdr. Ld. i 1907. — Den endelige Hovedberetning (Tabelvær-

*) Arealets Benyttelse i Danmark den 15. Juli 1907, udgivet af Statens statistiske Bureau (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 28. Bd., 3. Hefte).

ket) om Arealopgørelsen er endnu ikke udkommen. Denne vil indeholde talrige interessante Oplysninger, saaledes vor første officielle Statistik over Antal Ajlebeholdere, Møddingshuse, Landbrugsmaskiner m. m.

En anden interessant Publikation udsendtes i Begyndelsen af indeværende Aar fra vort lige saa energisk arbejdende som fortrinligt ledede statistiske Bureau, nemlig »Høsten i Danmark, reviderede Tabeller for hvert af Aarene 1897—1907«. (Stat. Medd. 4. R., 29. Bd., 1. H.), der indeholder Berigtigelser af de Fejl i de aarlige Høstberetninger, som ere en uundgaaelig Følge af, at de fra Aar til Aar stedfindende Forskydninger i Arealets Benyttelse kun blive konstaterede med nogle Aars Mellemrum. Det nævnte Hefte anulerer de samlede Udbyttetal saa vel som Værdiberegningerne i de aarlige Høstberetninger siden 1897 (tidligere er udkommen en tilsvarende Revision for Aarene 1875—96). Nævnte Skrift dokumenterer iøvrigt klart og sikkert den store Fremgang i Planteproduktionen, som karakteriserer den paagældende Aarrække.

Som et alvorligt Tab for vort Landbrug og særlig for Forsøgsvirksomheden maa nævnes Forsøgsleder N. P. Nielsens Død. N. P. Nielsen naaede kun en Alder af 43 Aar. Kort efter Statskonsulent P. Nielsens Død i Efteraaret 1897 kom han til Tystofte Forsøgsstation, hvis Ledelse han saaledes forestod i 11 Aar. Særlig Betydning fik N. P. Nielsen ved sit Forædlingsarbejde. Det er som bekendt Nielsen, der med sjælden klart Blik og heldig Haand har fremstillet Sorter som Tystofte Prenticebyg, fortrinlige Sorter af 6-rd. Byg, særlig det endnu ikke udbredte Tystofte Korsbyg, endvidere Standhvede og Smaahvede, værdifulde Havresorter, af hvilke Gulhvid Tystofte-Havre allerede er meget udbredt. Ogsaa med Kløver- og Græsarter arbejdede han med Held. Gennem dette sit fortjenstfulde og uegennyttige Arbejde har N. P. Nielsen sat sig et varigt Minde blandt danske Landmænd.

Agerdyrkningsberetning

(indtil Udgangen af Maj Maaned).

Som sædvanlig bringer Tidsskriftet i sin Artikel »Agerdyrkningsberetning« her nogle Tabeller til Belysning af det foregaaende Aars Høstudbytte, og som i de senere Aar ere disse Tabeller ikke længer byggede paa dets Korrespondenters Indberetninger, men ere hentede fra Statens statistiske Bureaus officielle Høststatistik (»Høsten i Danmark for Aaret 1908«).

Udbyttet af Høsten i 1907 og de nærmest foregaaende Aar har været udarbejdet paa Grundlag af Arealopgørelsen 1901. Ved Beregningen af Høstudbyttet i 1908 er derimod Arealopgørelsen af 1907 lagt til Grund. For at faa en rigtig Sammenligning mellem 1908 og de nærmest foregaaende Aar har Bureauet omregnet Tallene for disse sidste efter de paa Grundlag af den ny Arealopgørelse reviderede Høsttabeller. Dette er Grunden til, at en Del af de i nærværende Artikel angivne Tal for Aaret 1907 og foregaaende Aar ikke helt stemme med de i Fjor anførte Tal.

Det gennemsnitlige Foldudbytte (d. e. Udbytte i Tdr. pr. Td. Ld.) er opgjort til:

	Øerne.	Jylland.	Hele Landet.
	Hvede:		
1908	14.9	14.3	14.8
1907	15.0	14.3	14.9
1906	14.1	14.7	14.2

	Øerne.	Jylland.	Hele Landet.
	Rug:		
1908	12.4	8.3	9.7
1907	10.0	7.1	8.1
1906	12.0	8.3	9.6
	2-rd. Byg:		
1908	12.5	11.2	12.2
1907	14.0	11.4	13.2
1906	12.5	10.4	11.9
	6-rd. Byg:		
1908	13.1	10.8	11.5
1907	14.5	10.5	11.6
1906	13.3	9.5	10.6
	Hvid Havre:		
1908	17.0	13.9	15.0
1907	17.7	14.6	15.7
1906	16.0	13.4	14.4
	Graa Havre:		
1908	16.4	9.6	9.8
1907	17.5	10.6	10.9
1906	15.8	8.3	9.2
	Blandsæd:		
1908	15.6	12.2	14.0
1907	16.3	12.5	14.5
1906	15.0	11.4	13.3

Kærneudbyttet og Halmudbyttet var for samtlige Sædafgrøder følgende:

	Kærneudbytte.		Halmudbytte.	
1908	25.8	Mill. Tdr.	6.8	Mill. Læs
1907	25.9	—	7.7	—
1906	24.8	—	6.3	—
1905	22.6	—	5.0	—
1904	23.9	—	4.6	—
1903	25.9	—	5.6	—
1903—07 (gsntl.)	24.6	Mill. Tdr.	5.8	Mill. Læs

Af ovenstaaende Tabel fremgaar det, at Kærneudbyttet for Landet som Helhed var en Ubetydelighed lavere

i 1908 end i 1907, hvorimod det var højere end Gennemsnittet for det forudgaaende Femaar. Halmudbyttet var i 1908 næsten en Million Læs mindre end i det foregaaende Aar, men 1907 var ogsaa — i hvert Fald hvad Fylden angaar — et ganske ualmindelig godt Halmaar. En Sammenligning med Gennemsnitstallet for det foregaaende Femaar viser da ogsaa, at Halmudbyttet i 1908 var omtrent en Million Læs større, end hvad der kan anses som det normale.

Rodfrugternes Udbytte er beregnet til:

	Øerne.	Jylland.	Hele Landet.
Kartofler (Mill. Tdr.):			
1908	1.55	5.99	7.54
1907	1.19	5.00	6.19
1906	1.51	5.76	7.27
Foderroer (Mill. Tdr.):			
1908	42.53	80.62	123.15
1907	38.08	80.33	118.41
1906	39.24	74.68	113.93
Sukkerroer (Mill. Ctnr.):			
1908	8.47	0.20	8.67
1907	7.95	0.17	8.12
1906	9.29	0.21	9.15
Cikorierødder (Mill. Ctnr.):			
1908	0.16	0.18	0.34
1907	0.12	0.15	0.27
1906	0.14	0.19	0.34

For Rodfrugterne synes Hovedresultatet at være dette, at Høsten gennemgaaende har været en Del større i 1908 end i 1907.

Udbyttet af Høhøsten er beregnet til:

	Øerne.	Jylland.	Hele Landet.
	Mill. Læs.	Mill. Læs.	Mill. Læs.
1908	1.87	2.44	4.31
1907	1.83	2.27	4.10
1906	1.74	2.22	3.96

Baade af Agerhø og Enghø var Udbyttet i 1908 større end i 1907, som dog med en samlet Produktion af 4.10 Mill. Læs var et særdeles godt Høaar.

Følgerne af et langvarig koldt, undertiden helt vinterligt Foraar, mange Steder med flere Graders Nattefrost endnu i Begyndelsen af Majmaaneds sidste Tredjedel, kunde selvfølgelig mærkes paa Vegetationen ved Maanedens Udgang. Dog have de ret milde Dage, med hvilke Maj gik ud, noget forbedret Forholdene, og vore Korrespondenters Beretninger om Vintersædens Tilstand ved den første Sommermaaneds Indtræden lød da ogsaa noget bedre, end man paa Forhaand skulde have ventet. Bedst lyde Beretningerne fra Øerne om Rugen. Paa disse synes den i det hele og store at have klaret sig jævnt godt, om den end selvfølgelig var sat noget tilbage i Vækst. I endnu højere Grad gælder dette sidste om Hveden, om hvilken ikke faa Korrespondenter melde, at den er tynd og har lidt af mere eller mindre stærke Larveangreb (Langeland, Falster). Ved Majs Udgang skæmmedes ogsaa mange Hvedemarker af Ukrudt. Paa Halvøen syntes Vintersæden noget ringere end paa Øerne, men vore jyske Korrespondenters Beretninger ere iøvrigt ret afvigende. De bedste lyde paa, at Vintersæden gennemgaaende har holdt sig godt, derefter variere Udtrykkene lige ned til, at »ethvert Haab om en god Avl er bristet« og »Mage til sildigt, koldt og goldt Foraar ligger langt tilbage, og det store Tab, det paa mange Maader har forvoldt Landbruget, erstattes aldrig« (Mors). — Tages Landet som Helhed, kan Vintersædens Tilstand ved Foraarets Udgang kun karakteriseres som jævn middelgod.

Om Kløverens Tilstand lyde de fra Jylland og fra Øerne modtagne Beretninger meget forskelligt. De første gaa saa godt som alle ud paa, at Kløveren var meget langt tilbage, stod med tynd Plantebestand og havde lidt mere eller mindre Skade. Beretningerne fra Øerne ere

ulige bedre. De fleste Korrespondenter melde, at den havde overvintret »godt«, eller »særdeles godt«, eller »fortrinligt«, og at den stod med en god, tæt Bestand.

Hvad Husdyrenes Sundhedstilstand angaar, har den Vinteren igennem været særdeles tilfredsstillende. Selvfølgelig meldes der om Sygdomme — fra en Egn om lidt mere Kværke end normalt blandt de unge Heste, fra en anden Egn om en Del smitsom Skedebetændelse, om Sygelighed blandt unge Svin som Følge af Lungelidelse og Difteritis o. s. v. —, men dette er dog kun faa og spredte Udtalelser. Dødeligheden blandt Grise og Kalve har kun været ringe. Tidsskriftets Korrespondent paa Falster skriver bl. a. »Her blive alle Tillægskalve straks efter Fødselen indsprøjtet med Kalveserum, der synes at hjælpe godt imod Kalvedødeligheden, som før var slem her.« — Vinterfodringen har været dyr. Dels fordi Vinterfodringskampagnen har varet længere end normalt, dels fordi Foderstofpriserne have været høje, og dels fordi Rodfrugtafgrøderne mange Steder ere reducerede stærkt ved Ødelæggelse i Kulerne. Frost før og Varme efter Nedkulingen har ødelagt en Mængde nedkulede Roer. Sikkert er det i hvert Fald, at det hører til Undtagelserne, naar Tidsskriftets Korrespondenter ikke i Aar beklage sig over, at Rodfrugterne have holdt sig daarligt og ere slupne for tidligt op. Forøvrigt er der endnu altfor mange, som fra Efteraaret af forsømme at lægge en ordentlig Foderplan og opmaale deres Roekuler, saa de kunne se, hvor meget de have Raad til at bruge f. Eks. hver Uge Vinteren igennem. — Som i de senere Aar har ogsaa i det nu forløbne Aar de indkøbte Foderstoffer til Mælkeproduktionen for den langt overvejende Del bestaaet af de kvælstofholdige Oljekager, navnlig Bomuldsfrøkager og Solsikkekager. — Gennemgaaende er Kvæget sikkert kommet paa Græs mindst 14 Dage senere end normalt, men mange Steder vil dette alligevel sige: for tidligt. Nød bryder imidlertid Love, og hvor Foderet var sluppet op, toges ofte Græsmarkerne i Brug, uagtet Græsvæksten

næsten helt stod i Stampe. Ved Maj Maaneds Udgang klagedes der ofte over, at Kreaturerne havde et ynkeligt forfrossent og forsultet Udseende. — Beretningerne om Svinebestandens Størrelse variere i Aar mindre end sædvanlig. Kun ganske faa Korrespondenter melde, at den er normal eller endog tiltagen, medens langt det overvejende Flertal skriver, at den er formindsket eller endog reduceret stærkt. De høje Majspriser have sikkert her gjort deres Indflydelse gældende.

Landet over vare Forholdene gunstige for Vinterarbejderne, der i det store Hele gik normalt fra Haanden, om det end de fleste Steder paa Grund af den lange Frostperiode kneb lidt med at faa Pløjningen tilendebragt. Det stadige Frostføre gav Tid nok til de reglementerede Vinterkørsler med Gødning, Brændsel o. s. v., og man var i god Tid parat og færdig til at paabegynde Foraarsarbejderne. For disse, der gennemgaaende begyndte sent, var Jorden særdeles bekvem efter den megen Frost, dog tabte Bekvemheden sig noget under April Maaneds Regn, der forhalede Saaningen mere eller mindre. Saaarbejderne endte, og dette gælder lige fra det nordlige Jylland til de sydlige Øer, gennemgaaende et Par Uger senere end normalt, og endnu da Beretningerne til Tidsskriftet indgik i de første Dage af Juni meldte flere jyske Korrespondenter, at Roesaaningen endnu ikke var sluttet.

Beretningerne om, hvorvidt Roearealerne udvides eller indskrænkes, ere ret afvigende; Hovedindtrykket man faar af Meddelelserne fra Øerne er dog, at Rodfrugtdyrkningen her gennemgaaende opretholdes i samme Udstrækning som i de senere Aar eller udvides lidt, medens det er vanskeligere at danne sig et Totalindtryk for Halvøens Vedkommende, fra hvilken Meddelelserne variere fra »stærk Fremgang«, »langsom Udvidelse«, «Stilstand« til »langsom Tilbagegang« og »absolut Formindskelse af Roearealerne«. Lidt over Halvdelen af Tidsskriftets jyske Korrespondenter indberette dog, at Rod-

frugtdyrkningen enten er tiltagen eller har holdt sig omtrent uforandret. Som i de senere Aar synes Runkelroen stadig at vinde, om end langsomt, frem i Jylland, hvor Forholdene passe for den. Tidsskriftets Korrespondent paa Askovegnen skriver bl. a.: »Rodfrugtarealerne ere temmelig uforandrede i Størrelse, men Kvaliteten bedres kendeligt fra Aar til Aar ved bedre Gødskning og bedre Pasning. Runkelroerne vinde stedse mere Fremgang, dels i Erkendelse af, at de yde mere end Turnips, og dels fordi de ikke ere udsatte for Kaalbroksvamp saadan som Kaalroerne. De af Statens Forsøgsstationer udpegede 1ste Klasses Stammer ere overvejende benyttede.« Flere andre af Tidsskriftets Korrespondenter fremhæve ogsaa, at de af Forsøgsstationerne udpegede Stammer vinde Udbredelse.

Flere end sædvanlig af Tidsskriftets Korrespondenter lade i Aar Arbejderforholdene uomtalte, hvad der maaske tør tages som et Tegn paa, at de paa Vedkommendes Egn vel omtrent ere normale. Af de fremkomne Udtalelser hidsættes følgende. Fra Østlolland: Arbejderforholdene have i det sidst forløbne Aar været som i de nærmest forudgaaende Aar, hverker værre eller bedre, dog med en umiskendelig Tendens til Stigning i Lønnen. I de sidste 5 Aar turde i det hele taget Pengelønnen for saa vel gifte Arbejdere som for fast Tyende her paa Egnen være steget 40 à 50 pCt. Fra Falster: Arbejderforholdene have været gode her paa Egnen. Daglønnen er om Vinteren 1 Kr. 70 Øre à 2 Kr. plus frit Hus. Vinterkarlene have været billigere end sædvanlig — 110 à 120 Kr. for Vinterhalvaaret. Sommerlønnen er henimod det dobbelte. Fra Langeland: Arbejdskraften er ikke knappere end sædvanlig, men Lønningerne ere i stærk Stigning, vel sagtens fordi der ligger Jærnbaneanlæg i Luften, maaske ogsaa fordi Lønnen er saa højt oppe, at der ikke behøves at arbejdes hele Aaret for at leve.. Fra Bornholm: Arbejderforholdene og Lønningerne som i de senere Aar. Fra Frederikssund-

egnen: Der har i Vinterens Løb været tilstrækkelig Arbejdskraft at faa, og ogsaa til Foraarsarbejderne har der ikke været Mangel, imidlertid gaa Lønningerne langsomt, men sikkert opad. Fra Jyderupegnen: Her har ikke været for rigeligt med Arbejdskraft, saa alle, der vilde arbejde, kunde faa Arbejde. Lønningerne ere stegne betydeligt i Aarets Løb, men Stigningen synes nu at standse lidt. Fra Frederiksborgegnen: Arbejdskraften har været knap Vinter og Foraar igennem, og Lønnen er stigende. Fra Holbækegnen: Arbejderforholdene ere normale og Lønnen er i en jævn Stigning. Fra Vordingborgegnen: Det er mange Aar siden, Arbejdskraften har været saa rigelig tilstede som i det sidste halve Aar, hvilket antagelig skyldes de daarlige Arbejdsforhold i Kjøbenhavn og andre Byer. Lønnen for Dagleje er som i foregaaende Aar, derimod er den stegen for faste Folk, særlig Malkepiger. Fra Fredericiaegnen: Tilbudet af Arbejdskraft er stadig ringe og Lønnen er lidt stigende. Fra Egnen vest for Aarhus: Arbejderforholdene maa nærmest karakteriseres som lidt bedre end i tidligere Aar, men de ere langt fra ideelle. Lønnen snarere stiger end falder, og Kravet om kortere Arbejdstid og bedre Forplejning vinder i Styrke, hvad der kunde være meget berettiget, hvis Arbejdsydelsen steg i tilsvarende Grad, hvad den imidlertid ikke gør. Arbejdsløshed eksisterer ikke herude, tværtimod har det ofte knebet med at faa den nødvendige Kraft til rettidig Udførelse af Arbejdet, og det samtidig med, at der i Byen gaar Masser af Mennesker ledige, der hellere ville sulte, (eller til Tider lade sig bespise af Samaritanen) end tage Arbejde paa Landet. Fra Koldingegnen: Lønningerne ere uforandret høje, og Tilbudet af Arbejdskraft (særlig af Piger) lige sparsomt. Fra Egnen mellem Viborg og Silkeborg: I Aar er der ikke Mangel paa mandlig Arbejdskraft, men Daglønnen er ikke gaaet ned, og Lysten til at tage faste Pladser bliver mindre og mindre. Paa kvindelig Arbejdskraft er der stadig Mangel.

Fra Egnen mellem Aalborg og Hadsund: Her paa Egnen har der været betydelig rigeligere Tilgang end de sidste 2 Aar. Aarsagen: Overvintring af Polakker. Danske Karle ere kun at faa til høje Priser, og de holde sig særlig til de mindre Landbrug. En Del polske Husmænd har med Familie taget fast Stade i forskellige Lejehuse rundt paa Gaardene og vil i de første Aar kunne hjælpe til at regulere Arbejdskraften, saa den næppe bliver saa knap som forhen, men dog sikkert ikke billigere. Herregaardene og mange Bøndergaarde have Arbejdskraften udelukkende paa Dag- eller Ugeløn. Her paa Egnen gaar fast Løn for et halvt eller et helt Aar helt af Brug. Fra Hjørringegnen: Trods »Arbejdsløsheden« have Folkeforholdene været lige saa slette som i tidligere Aar, og dette Felt er det mørkeste paa vor Horisont. Lønnen syntes at have en Tendens til at dale i Efteraar og Vinter, men er nu i Foraaret meget høj. Fra Mors: Her er for Tiden ret rigeligt med Folk, hvad der kommer af, at det økonomiske Tryk, der hviler over Landbruget, tvinger det til at indskrænke Folkeholdet; hvor der før holdtes 2 Karle og 2 Piger, har man nu kun det halve Hold. Arbejdskraften var billig i Vinter, men nu er Lønnen atter stegen. Der betales 2 à $2^1/_2$ Kr. plus Kost pr. Dag, den faste Sommerløn er 200 à 250 Kr., og en Pige faar for Sommeren 100 à 125 Kr. blot for at malke. Fra Skjernegnen: Her paa Egnen ere vi saa højt oppe med Lønnen, som vi kunne komme, thi Husbonden kan ikke betale mere. En Karl forlanger og faar 4 à 500 Kr. Fra Askovegnen: Arbejdsforholdene have været omtrent normale. Tilbudet maaske lidt større end Efterspørgslen. I Stationsbyen Vejen med sine mange Haandværkere og Arbejdsmænd har kunnet mærkes lidt Arbejdsløshed, men iøvrigt er det gaaet her som i andre Byer, at den ledige Arbejdskraft har ikke været tilbøjelig til at søge ud til landligt Arbejde. Lønningerne synes dog at være ret gode, 350—400 Kr. og fri Station til en Forkarl og 8—10 à 1200 Kr. til en Fodermester paa

egen Kost for Pasningen og Malkningen af Besætningen paa en almindelig Bondegaard. Til sidstnævnte falder Lønnen gerne delvis som Procenter af Udbyttet. — Hvor utilfredsstillende end disse Udtalelser gennemgaaende ere, vil dog den, der sammenholder dem med sidste og forudgaaende Aars Udtalelser, dog finde, at de i Aar næppe ere saa pessimistiske som i det sidste Par Aar.

Hvad Afsætningsforholdene angaar, har Handelen med Heste været god, og Svinepriserne, der vare lave i Begyndelsen af Vinteren, have efterhaanden bedret sig og ere nu særdeles gode. Kornpriserne steg stærkt henad Foraaret, men det var for sent til, at ret mange Landmænd have haft Fordel deraf, da de som Regel havde udsolgt. Smørpriserne have ikke staaet Maal med forrige Aars, og dette føles endmere, da Foderstofpriserne have været ualmindelig høje. Hertil kommer yderligere, at Prisen paa Tyre og Udsætterkøer har været og er ganske utilfredsstillende, og at Fedningen gennemgaaende har bragt større eller mindre Tab. For vide Egne af Jylland har dette været meget føleligt. Tidsskriftets Korrespondent paa Skjernegnen opgiver, at han i 1907 gennemsnitlig fik for Stude og Tyre 27 Øre, i 1908 23 Øre og i 1909 19 Øre pr. Pund, og fra Mors skrives, at det yderst ringe Resultat af Fedningen »mærkes i høj Grad her paa Øen, thi de Morsø-Landmænd ere opvoksede med de kære Fedestude for Øje, og det kniber svært at give Afkald paa den Glæde, som det er at færdes i sin Fedestald om Vinteren og fryde Øjet ved de trivelige Dyrs smukke Former. Men nu er Forholdet det, at den Landmand, som skal forrente mange Penge ved Hjælp af sin Fedestald, han sakker agterud. Derfor se vi ogsaa, at de unge, begyndende Landmænd nu forlade Fedningen og gaa over til Ko- og Svinehold«.

Til Slutning skal følgende Udtalelser fra Tidsskriftets Korrespondent paa Falster hidsættes: »I Begyndelsen af Vinteren blev der her i Stiftet, ligesom i de andre

Landsdele, talt en Del om Oprettelsen af en Halmpapfabrik. Det lykkedes dog ikke at faa tegnet tilstrækkelig Leverance, dels var det ikke store Priser der — rigtigt nok — stilledes i Udsigt, og dels frygtede man for, at der atter snart kunde komme mindre halmrige Aar, saa der ingen Halm blev at undvære til Halmpapindustrien, som man ellers saa paa med megen Sympati. Det har ogsaa nu allerede vist sig, at de sidste 2 Aars Overskud af Halm svinder stærkt ind under det sene Foraar. Her paa Egnen have mange mindre Gaarde været i Halmtrang i den sidste Tid, saa at de Gaarde, der have haft Overflod, have kunnet sælge det til $1^1/_2$ Øre pr. Pd. Vaarsædshalm og 1 Øre for Vintersædshalm, afhentet paa Stedet«. Flere andre af Tidsskriftets Korrespondenter beklage sig over, at Bestræbelserne for at faa oprettet en Halmpapfabrik ogsaa paa Sjælland ere strandede.

Udkomne Bøger.

Svenska Allmogehem. Udgivet af *Gustaf Carlsson* under Medredaktion af Dr. phil. *Adrian Molin* og under Medvirkning af forskellige Fagmænd. 208 Sider + 15 farvetrykte Billeder og 15 Tavler. 5 Kr. 75 Øre. (C. E. Fritzes Bogforlag. Stockholm.)

Det hedder i Bogens Indledningskapitel, der er som en Hymne til »vårt vida, härliga land«, at det »at være svensk er at have Del i Sverige«. Som bekendt er der da ogsaa stærke Bestræbelser oppe i Sverige for at fremme Oprettelsen af »egne Hjem« baade for Byernes og Landets Arbejdere, hertil giver Staten betydelige Laan, og den og de kapitalstærke Husholdningsselskaber søge paa forskellig Vis at fremhjælpe Dannelsen af saadanne [jvnfr. Tidsskrift f. Landøk., 1908, S. 187 o. følg.]. Skriftet »Svenske Almuehjem« er som en Slags Haandbog i Oprettelsen af »egne Hjem«: den giver Oplysninger om, hvorledes »egnahemsbyggare« have at forholde sig for at faa Grund til en Bolig ved Byen eller et Smaabrug paa Landet, den bringer Overslag, afpassede efter de forskellige Landsdeles Forhold, over Opførelsen af Bygninger, den giver Vejledning i Driften af Smaabrug og i de forskellige Bierhverv, der naturlig knytte sig til saadanne, behandler Økonomi og Regnskabsføring, Redskaber og Maskiner o. s. v.

Der findes i Bogen en Rigdom af smukke Billeder, bl. a. af Smaabrug i Danmark, Tyskland, Schweiz og Holland og af karakteristiske gamle Bygningsformer i Sverige og Nutidsboliger. Udstyrelsen er i det hele saare nitid.

Udgiveren kalder et Sted Bogen for »et Folkeskrift« og med rette. Den er nemlig ved Kultusministeriets og de dette

undergivne Myndigheders Omsorg i Foraaret 1909 uddelt som Præmie i — 60,000 Eksemplarer til Elever i Folkeskolens 3. og 4. Klasse, i Fagskoler o. s. v. Endvidere er der gratis uddelt Eksemplarer til tekniske Skoler, Seminarier, Folkehøj- og Landbrugsskoler, Husholdningsselskaberne, Landbrugskonsulenter o. s. v. Bogen er altsaa naaet ud i Folkets brede Lag og navnlig til de unge, der skulle bygge Fremtidens »egne Hjem«, saaledes »at dens Virkninger kunne blive baade dybe og langvarige«. Den Offervillighed, der ligger bag ved denne Udbredelse, er beundringsværdig.

Skønt Skriftet udelukkende er udarbejdet med svenske Forhold for Øje, indeholder det sikkert ogsaa meget lærerigt for danske, der interessere sig for Oprettelsen af »egne Hjem« her i Landet.

Katalog over Erhvervelser af nyere udenlandsk Litteratur ved Statens offentlige Biblioteker 1908. Udgivet af det kgl. Bibliotek ved *A. A. Bjørnbo.*

En Afdeling af Katalogen — nemlig Afdeling V, der omfatter Erhverv — er udkommen i Særtryk og vil for en Pris af 20 Øre i Aar og for Fremtiden kunne faas i det kgl. Bibliotek, Universitetsbiblioteket og Statsbiblioteket i Aarhus. Der findes i Særtrykket bl. a. en Fortegnelse over de i Fjor af Statens offentlige Biblioteker anskaffede udenlandske Bøger, der omhandle Landbrug, Havebrug, Skovbrug og Jagt, og ved at anskaffe sig disse Særtryk ville Fagmænd paa let og billig Maade fremtidig kunne skaffe sig Kundskab om, hvor den nyeste udenlandske landøkonomiske Literatur, som de offentlige Biblioteker anskaffe, er at finde.

Landsudstillingens Festskrift. Ved *L. Friis,* Landsudstillingens Generalsekretær. 99 Sider. 1 Kr. (Forlaget af 1907. Aarhus.)

Foruden den ved Landsudstillingens Aabningsfest afsungne Kantate, Billeder af Udstillingens ledende Mænd m. v. bringer Skriftet 10 smaa Afhandlinger om Danmarks Erhverv (Landbrug, Handel og Skibsfart, Industri og Haandværk, Fiskeri), om Kunst, om vore Jærnbaner og Transportmidler, Postvæsenet, Telegrafvæsenet etc. Det er navnlig den siden Udstillingen i 1888 stedfundne Udvikling, disse smaa, livligt skrevne Afhand-

linger tage Sigte paa at belyse, man læser dem med Fornøjelse og kan da ogsaa nu og da hente ny Viden eller faa gammel Kundskab opfrisket gennem dem. »Landbruget 1888—1908« og »Elektricitetens Anvendelse i det praktiske Liv«, henholdsvis skrevne af Forstander *Madsen-Mygdal* og Landbrugskandidat *Anton Christensen,* ere vel nok de 2 Afsnit, der ville fængsle landbrugsinteresserede Læsere mest.

Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik. 12. Aarsberetning. 255 Sider. Udgivet af »Udvalget for Mejeri-Statistik« og udarbejdet af »Kontoret for Mejeri-Statistik« ved *Johannes Kyed.* (Ikke i Boghandelen. Odense).

Der er i denne lærerige Beretning, hvis Materiale i Aar er udvidet og noget omordnet, optaget 255 Regnskaber, hvis Tal bl. a. vise, at

	1908.	1907.	1906.	1905.
Forbruget af Mælk til 1 Pd. Smør var	25.6 Pd.	25.4 Pd.	25.6 Pd.	25.7 Pd.
Smørprisen var	103.1 Øre	96.8 Øre	99.9 Øre	95.1 Øre
Driftsudgifterne pr. 1000 Pd. Sødmælk vare	268 —	266 —	264 —	254 —
Den samlede Indtægt ÷ Driftsudgifter var	3781 —	3546 —	3647 —	3452 —

Det er navnlig de høje Kulpriser, der have medført Driftsudgifternes Stigning, men saavel denne Stigning som (sammenlignet med 1907) det lidt større Mælkeforbrug til 1 Pd. Smør opvejes rigeligt af den højere Smørpris. Forøvrigt vise Tabellerne, at Mælkemængden pr. Ko er i stadig Stigning.

Statistikken fastslaar atter i Aar, at de større Mejerier drives billigst.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliothek*).

Forøgelse i Marts—April 1909.

Baur, E.: Einige Ergebnisse der experimentellen Vererbungslehre. Wien 1908.

Bersch, W.: Handbuch der Moorkultur. Wien 1909.

I campi dimostrativi di concimazione del frumento. Resultati delle esperienze istituite dal ministerio di agricoltura nel quinquennio 1902/03—1906/07. Roma 1909.

Edwards, S. F. and *Barlow, W.:* Legume bacteria. Further studies of the nitrogen accumulation in the luguminosæ. Toronto 1909.

Flach, W., Dannfelt, H. J. och *Sundbärg, G.:* Sveriges jordbruk vid 1900 talets början. Göteborg 1909.

Gasowski, St.: Ein westpreussisches Gut. Beispiel einer Gutstaxe auf Grund der Reinertragsermittelung. Posen 1908.

Gurland, A.: Grundzüge der muhammedanischen Agrarverfassung und Agrarpolitik mit besonderer Berücksichtigung der türkischen Verhältnisse. Dorpat 1907.

Haeckel, E.: Natürliche Schöpfungsgeschichte. Gemeinverständliche wissenschaftliche Vortrage über die Entwickelungsgeschichte. I—II. 11. Aufl. Berlin 1909.

Hangen, F.: Landwirtschaftliche Gesellschaftsreise durch Posen und Westpreussen. Berlin 1909.

Hoffmeister, A.: Die wirtschaftliche Lage der Landarbeiter in Ostpreussen. Halle 1908.

Kalender öfver svenska landtbruket 1908. 1. årg. På uppdrag af kungl. Landtbruksstyrelsen utarbetad af St. S. Leijonhufvud. Stockholm 1908.

Kellner: Die Verfütterung der Zuckerfuttermittel. Berlin 1909.

Lehmann, C.: Die Probeschur zu Berlin—Schöneberg im Jahre 1906. Berlin 1909.

Lützow, K. L. v.: Vergleichende anatomische und physiologische Untersuchungen bei Lauf- und Schrittpferden. Ein Beitrag zur Kritik der Pferdemessungen. Merseburg 1908.

Mitchell, J. W. and *Walker, W. O.:* Mitchell-Walker test bottle. A new form of Babcock test bottle. Toronto 1909.

Moll, B.: Die Landarbeiterfrage im Königreich Sachsen. Leipzig 1908.

Rümker, K. v.: Stallmist- und Gründüngung und einige Spezialfragen der Düngung. Berlin 1909.

— Ueber Organisation der Pflanzenzüchtung. Berlin 1909.

— Methoden der Pflanzenzüchtung in experimenteller Prüfung. Berlin 1909.

Van der Pals, M. H. van Gilse: Das landwirtschaftliche Genossenschaftswesen in Finland. Zürich 1908.

Wendt, G. v.: Zur Variabilität der Milch. Ueber den Einfluss verschiedener Salzbeigaben auf die Zusammensetzung und Menge der Milch. Leipzig 1908.

*) Angaaende Bibliothekets Benyttelse henvises til Medd. S. 264.

Mindre Meddelelser.

Landøkonomiske Foranstaltninger i Nordamerika. De økonomiske Forhold, der i Evropa have fundet deres Udtryk i Befolkningens Vandring fra Land til By, have deres Sidestykke i de Forenede Stater. Uagtet Landbruget her har haft udmærkede Forhold i de senere Aar, udøve Byerne endnu stadig en stærk Tiltrækning paa Landbrugsbefolkningen.

Den tidligere Præsident *Roosevelt* nedsatte derfor en Kommission til at undersøge de nuværende Betingelser for Livet paa Landet og de Midler, ved Hjælp af hvilke Livsvilkaarene kunde hæves og Landmændenes Kald gøres mere tiltrækkende. Derimod skulde Kommissionen ikke beskæftige sig med de rent tekniske Landbrugsspørgsmaal som t. Eks. Spørgsmaal om Tilvejebringelse af bedre Afgrøder eller lignende. I Begyndelsen af dette Aar afgav Kommissionen sin Beretning (Report of the Country Life Commission. Washington 1909), og i det »Budskab«, med hvilken Mr. *Roosevelt* oversendte Beretningen til Kongressen, fremhæver han stærkt Betydningen af, at man søger at fremskaffe saa gode Betingelser som muligt for Livet paa Landet, baade rent forretningsmæssigt set og i al Almindelighed — det gælder om ved alle lovlige Midler »at bidrage til at gøre Landlivet mere indbringende, mere tiltrækkende og rigere paa Chancer, Behageligheder og Udbytte for Gaardenes Mænd, Kvinder og Børn«.

Efter at have gennemgaaet Kommissionens Betænkning fremhæver Mr. *Roosevelt*, at efter hans Anskuelse er det særlig 3 Forhold, som det gælder om at fremme:

1. En virksom Sammenslutning af Landmændene i alle Forhold, der angaa den forretningsmæssige Side af deres Bedrift.

2. En ny Slags Skoler, som tage Sigte paa at »lære Børnene lige saa vel udendørs som indendørs, saa de opdrages for Livet paa Landet og ikke, som nu, hovedsagelig for Bylivet«.

3. Bedre Kommunikationsmidler (gode Veje, fyldig Postbesørgelse o. s. v.).

Kommissionens Indstilling omhandler disse og mange andre Forhold, men den betragter følgende 3 Foranstaltninger som de fundamentale, naar det gælder om at tilvejebringe en Forbedring af Forholdene paa Landet:

a. En efter en omfattende Plan og under Administrationens Ledelse iværksat Undersøgelse af de landøkonomiske Tilstande med det Formaal for Øje »at give en udtømmende Redegørelse for og Overblik over alle de Forhold, som vedrøre Landbrugets Forretning og den Befolkning, der lever paa Landet, for derigennem at naa til en samlet Opgørelse af vore Hjælpekilder og give Farmerne Kundskab herom«.

b. En omfattende Undervisning i landøkonomiske Læreanstalter, ved Afholdelse af Forelæsninger, Udsendelse af oplysende Pjecer, Samtale- og Korrespondance-Kursus, praktiske Forevisninger etc. Denne Undervisning bør ikke blot omfatte egentlige Landbrugsforhold, men ogsaa Sundhedslære, Opdragelse, Husholdning og andre Forhold, der ere af Interesse for Livet paa Landet.

c. Afholdelsen af Konferencer vedrørende Livet paa Landet med den Hensigt at tilvejebringe en Samvirksomhed mellem alle de Institutioner, Foreninger o. s. v., der her have fælles Interesser.

Af særlig Interesse er det at læse om, hvad Kommissionen meddeler om Landbrugets formindskede Udbytte, til hvilken Grunden maa søges i, at Jorden er bleven udpint. »Den Praksis at dyrke den jomfruelige Jord, indtil den begynder at producere med Vanskelighed, og da at gaa over til ny Arealer, er nu i høj Grad standset, fordi det meste af frugtbart Land nu er beslaglagt. I mange Egne har Udbytningen af den naturlige Frugtbarhed ikke medført nogen Driftsforandring, saaledes at der nu kun faas et meget tarveligt Udbytte.« Tilbagegangen i Jordens Frugtbarhed er »en almindelig Kendsgerning i vort Landbrug, der skyldes en Mangel i vor Værdsættelse af vort Ansvar overfor Samfundet til at beskytte og

bevare Jorden; skønt vi have Grund til at være stolte af vore landøkonomiske Bedrifter, maa vi ikke lukke Øjnene i for det Faktum, at vor Jords Hjælpemidler nu ere i Færd med at mistes ved daarlig Drift. Jordbundens formindskede Frugtbarhed mærkes i enhver Del af de Forenede Stater, selv i Præriernes rigeste Egne. . . . Den er nu bleven en akut national Fare, og de økonomiske, sociale og politiske Problemer, der skyldes den, maa nu paakalde Statsmændenes stærkeste Opmærksomhed.«

(Efter *The Journal of the Board of Agriculture.*)

Det internationale Landbrugsinstitut i Rom og de internationale Landbrugskongresser. Paa den 8. internationale Landbrugskongres, der som bekendt afholdtes i Wien 1907, fremkom de tyske Delegerede med Forslag om, at den 9. Landbrugskongres skulde finde Sted i Berlin — selvfølgelig under Forudsætning af den tyske Regerings Sanktion. Forslaget blev enstemmig vedtaget.

Den 1. Juni d. A. var *La Commission internationale d'Agriculture*, der forbereder Landbrugskongresserne, samlet til et Møde i Paris under M. *Mélines* Ledelse. Denne meddelte, at den preussiske Landbrugsminister, Hr. *v. Arnim*, der er Medlem af Kommissionen, i et Brev til denne havde udtalt sin Beklagelse over, at den tyske Regering havde nægtet at sanktionere, at den næste Kongres afholdes i Berlin. Nægtelsen motiveres ved, at den Virksomhed, som de internationale Landbrugskongresser hidtil have udfoldet, fremtidig kan overtages af det internationale Landbrugsinstitut i Rom, og at det muligvis kunde blive til Skade for Instituttet, nu da det stod i Begreb med at træde i Funktion, hvis dets Virksomhed kom til at kollidere med andre Institutioners.

Paa den internationale Landbrugs-Kommissions Møde blev der herimod hævdet, at mellem en officiel Institution som Landbrugsinstituttet i Rom og de fri Landbrugskongresser, som nu have været afholdte regelmæssig i 20 Aar, vilde der ikke kunde opstaa nogen Sammenblanding af Virksomhed. Man beklagede, at Kongressen ikke kunde blive afholdt i Tyskland og vedtog, at den skal afholdes i Spanien.

(Efter *Journal d'Agriculture Pratique.*)

Litterære Hjælpemidler for den praktiske Landmand.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 31. Marts 1909 af Forstander *Th. Madsen Mygdal.*

Naar jeg i Aften efter Anmodning af det højtærede Præsidium har den Ære at indlede en Forhandling om de litterære Hjælpemidler, der staa til Raadighed for den praktiske Landmand, maa jeg desværre straks indrømme, at min Adkomst til at tale om dette Emne ikke grunder sig paa et særligt indgaaende Studium af hverken vor hjemlige eller Udlandets landøkonomiske Litteratur, og end ikke naar jeg, som det er min Agt, begrænser mine efterfølgende Bemærkninger til kun at omfatte danske Forhold, tør jeg rose mig af at være i Besiddelse af det dertil hørende Litteraturkendskab i højere Grad end Flertallet af mine ærede Tilhørere og da navnlig de ældre af disse, der have haft Lejlighed til nøje at følge den Litteratur, der i den sidste Menneskealder er fremkommet, og hvoraf mange igennem de forløbne Aar selv have ydet et stort og værdifuldt Arbejde til Udviklingen af vor hjemlige landøkonomiske Litteratur og dens Udbredelse. Naar jeg desuagtet har dristet mig til at modtage Indbydelsen til at tale om det angivne Emne her i Aften, saa søger jeg min Adkomst dertil alene i en almindelig Interesse for Udviklingen af vor hjemlige Landbrugslitteratur, som jeg ganske sikkert er saa heldig at dele med mine ærede Tilhørere.

Den egentlige Landbrugslitteratur, hvortil jeg henregner alle offentliggjorte skriftlige Meddelelser om Ledelsen og Udførelsen af Landbrugsvirksomhed, er for vort Lands Vedkommende kun godt 100 Aar gammel, og den har sit Udspring i Gennemførelsen af de store Landboreformer i Slutningen af det 18. Aarhundrede og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.

Fra Tiden før Aaret 1788, der jo i Almindelighed sættes som Skellet mellem den gamle og den ny Tid i Landbrugets Historie, foreligger ganske vist en Del landøkonomiske Arbejder. Af saadanne kunne eksempelvis nævnes »En god Bonde« af P. Juel, hvoraf 1. Udgave udkom 1722, »En Bondemands Haandbog« (1738), der dog er oversat fra det engelske, »Kort Samtale mellem en Landmand og en Præst, hvorudi den Materie om Hør-, Potatis-, Humle- og Kløveravlen bliver afhandlet« af P. E. Lüders (1760), O. Andersen Borrebys »Anvisning til den praktiske Agerdyrkning« (1772), »Agerdyrknings-Katekismus« af J. P. Prahl (1777) og af E. Fleischer (1780), samt den højt fortjente P. C. Abildgaards Skrifter i Tiden efter 1770, dels om Husdyrenes Sygdomme og dels om Husdyrbrug i Almindelighed. Foruden disse landøkonomiske Arbejder fremkommer der i Tiden før Landboreformerne en stor Mængde Kampskrifter for og imod Bondestandens Frigørelse; men skønt disse Skrifter omhandle Spørgsmaal, hvis Løsning har øvet en afgørende Indflydelse paa Landbrugets senere Udvikling, saa er deres Indhold dog mere af socialpolitisk end af landøkonomisk Art.

Det er dog først med de store Reformers Gennemførelse, at Landbrugslitteraturens Vaartid her hjemme frembryder. Da Landbruget blev løst af Fællesskabets Lænker, laa Vejen aaben for de Fremskridt, hvortil der saa haardt trængtes. Men den Bondestand, der til Dels imod sin egen Villie var blevet frigjort, var præget af de sidste Aarhundreders Undertrykkelse; den manglede Kundskaber og Virkelyst. Et grund-

læggende Oplysningsarbejde maatte udføres, før de gode Rammer, som Reformerne havde skabt, kunde fyldes med Liv og Fremgang. Fremragende Landøkonomer, som med Glæde saa Resultaterne af Lovgivningens Arbejde, henvendte sig da til Bondestanden, ikke med det mundtlige Ord, der dengang kun naaede kort, men gennem skriftlige Meddelelser for derved at anvise de Veje, ad hvilken den ny Tids Landbrug skulde føres fremad.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, der — som vi alle ved — blev stiftet 1769 eller før Reformperioden, udførte en af sine første fortjenstfulde Handlinger paa dette Omraade ved at prisbelønne og udsende det kendte og udmærkede Skrift om »Anvisning til et velindrettet Gaardbrug for Gaardmænd og Husmænd paa Landet« af Præsten H. J. C. Høegh i Gentofte, der udkom midt i Reformperioden i Aaret 1795, opnaaede flere Oplag og blev oversat til Tysk og Svensk. Omtrent samtidig eller kort Tid derefter udsendte gode, fædrelandssindede Mænd, der ønskede at tage Del i Oplysningsarbejdet, lignende Vejledninger. Saaledes kan nævnes: L. M. Wedels »Samlinger om Agerdyrkning og Landvæsen« (1792—94), C. Olufsens »Lærebog i den danske Landøkonomi« (1805), K. Aagaards »Vejledning ved en Gaards Drift i Hedeegne« (1811), P. C. Cramers »Anvisning til at inddele og dyrke en udskiftet Bondegaards Jordlod« (1812), Neergaards »Forslag til et forbedret Agerbrug for Bondestanden« (1812), noget senere Fjelstrups »Vejledning til et godt Jordbrug for den danske Bondestand« (1820), O. Lemvighs »Aftenlæsning for Bønder« (1821), C. Dalgas' »Forsøg til en kort og fattelig Lærebog i Agerbruget« (1822), N. Gjersings »Praktisk Anvisning i Landoeconomien« (1825), A. G. Wiimhs »Den praktiserende Landmands Haandbog« (1826), N. Lassens »Haandbog for Begyndere i Landvæsenet« (1829) og endnu flere større og mindre Værker, hvortil ogsaa bør føjes den i 1816 udgivne af Drewsen foretagne Over-

sættelse af Thaers »Grundsætninger for Landoeconomien«.

I disse Skrifter, hvis Værdi og Udbredelse var ret forskellig, behandles alle Landbrugets Driftsforhold. Men ved Siden deraf udkom der i den samme Tid, hvad der er værd at lægge Mærke til, en Række mindre Skrifter med et mere begrænset Formaal, til Belysning af særlige Emner, saaledes P. M. Bredsdorfs »Undersøgelse om den Skik paa nogle Steder i Norge at holde uskaarne Heste« (1794), P. C. Abildgaards og E. Viborgs »Vejledning til en forbedret Faareavl« (1800), D. Didrichsens »Hestebog eller Anvisning til at omgaas og behandle Heste, til at kende deres Natur og Godhed« (1802), C. Rafns »Om Høravlens Vigtighed for Danmark, dens Tilstand paa Høravlings-Instituttet Lykkenssæde i Fyn« (1803), samme Forfatters »Vejledning for Bønder til at dyrke Hør« (1806) og J. Stockholms »Vejledning til en fordelagtig Høravl« (1810), en Del Skrifter om Hampdyrkning af R. W. Assens (1808), af C. Olufsen (1809), af C. Dalgas (1812), P. C. Bendix' »Kort Vejledning til at avle Kartofler i Thylands Sandklitter« (1807), J. C. Drewsens »Nogle Erfaringer angaaende Vexeldrift forenet med Brakfrugtavl og Sommerstaldfodring« (1814), v. Essens »Mærkelige Jordbrug i Danmark og Tyskland« (oversat af C. Dalgas 1807), S. Begtrup: »Om oliegivende Planters Dyrkning« (1812), B. F. Rønne »Om Vexeldriften kan udbredes i Danmark under nærværende Forhold? Om dens Udbredelse er ønskelig?« (1817), C. H. Andersens »Pris-Skrift om en Gaards Udflytning paa skarpe og sandige Jorder« (1796), J. H. Larsens »Anvisning til at inddele og dyrke en udskiftet Bondegaardsjord paa sandede og lerede Jorder« (1812), Zeuthens »Kort Anvisning til Opdyrkning af raae Jordlodder« (1812), E. Viborgs »Efterretning om Sandvexterne og deres Anvendelse til at dæmpe Sandflugten paa Vesterkanten af Jylland« (1788), O. Lemvighs »Om Høebjergning« (1817), A. Falkenskjolds »Svineavlen i Danmark« og E. Viborgs »Vej-

ledning til Svinets Behandling som Husdyr« (begge 1804), C. Viborgs »Nogle med den grønne Boghvede anstillede Forsøg« (1820), O. J. Winstrups »Afbildninger af de bedste og nyeste Agerbrugsredskaber med Beskrivelse« (1822—25) og endnu mange flere kortfattede Special-Skrifter.

Det er imidlertid ikke blot Boglitteraturen, der blomstrer frem under og efter Overgangen fra det 18. til det 19. Aarhundrede, men ogsaa den landøkonomiske Tidsskrift-Litteratur tager her sin Begyndelse. Fra Aaret 1797 udgives »Oeconomiske Annaler« af C. Olufsen og fortsættes regelmæssigt til 1810, ophører et Par Aar og udkommer derefter under Navn af »Ny oeconomiske Annaler« i Aarene 1812—19. »Nordisk Landvæsens- og Landhusholdningsmagasin« udkommer i Aarene 1802—04, »Den oeconomiske Correspondent« i Aarene 1817—22 og »Oeconomiske Meddelelser« i Aarene 1819—21. I Aaret 1815 paabegyndtes Udgivelsen af »Landoeconomiske Tidender«, der fra 1819 udgives under Navn af »Ny landoeconomiske Tidender« og fra 1831 og helt op til Nutiden fortsættes i »Tidsskrift for Landøkonomi«, der saaledes er Nutidens ældste Landbrugs-Fagblad, og som ved sine omhyggelige og grundige Meddelelser maa anses for vort vigtigste Kildeskrift til Belysning af dansk Landbrugs Udvikling under meget skiftende Kaar i omtrent 100 Aar.

De anførte Eksempler, hvis Antal let kan forøges, vise, hvilken overordentlig Frodighed, der er i de litterære Arbejder i Tiderne omkring Aar 1800. Men en Gang vakt til Live fortsættes Landbrugs-Litteraturen op igennem det 19. Aarhundrede, og der fremkommer Tid efter anden større Hovedværker, mange mindre Skrifter, og Tidsskriftslitteraturen forøges. En Tid lang er det Præsterne, senere større Jordbesiddere, og senere igen Landbohøjskolens og Landbrugsskolernes Mænd, Konsulenter, Forsøgsledere og praktiske Landbrugere, der fortrinsvis optræde som landøkonomiske Forfattere.

Som en særlig rig Periode kan fremhæves Tiden fra Halvfjerdserne til Nutiden, der vistnok med nogen Ret kan betegnes som vor landøkonomiske Litteraturs Guldalder. Som Nød lærer nøgen Kvinde at spinde, saaledes sporede de daarlige Tider i Firserne Landbruget til fornyede Anstrengelser; alle Midler toges i Brug, ogsaa Landbrugslitteraturen, for at føre Udviklingen ind paa ny Baner. Denne Litteratur, som det her vilde føre for vidt at komme nærmere ind paa, og som de fleste interesserede Landmænd i Nutiden ogsaa godt kende, har haft stor Betydning for de store Forandringer, som Landbruget netop siden Firserne er undergaaet.

At de Emner, som Landbrugslitteraturen til de forskellige Tider særlig har interesseret sig for, have skiftet med de Opgaver, der til enhver Tid have været mest nærliggende, er kun naturligt og forholdsvis let at eftervise; i den Tid, da Grundforbedringerne indføres, ere disse Arbejder hyppigt Genstand for Omtale i Litteraturen, til andre Tider er det andre særlige Emner, saasom Brakkens Betydning, Staldfodringen, Mælkeribruget, Husdyrholdet, Rodfrugtdyrkningen, Ukrudtets Bekæmpelse, Plantesygdomme o. s. fr., der mest trænge til Behandling i Landbrugets Bøger og Tidsskrifter. Der har til enhver Tid været en større eller mindre Overensstemmelse mellem den paagældende Tids Landbrug og den Landbrugslitteratur, den har frembragt.

Det ligger da nær at vente, at den tidligste Landbrugs-Litteratur, der fremkom under langt mindre fremskredne Landbrugsforhold end Nutidens, i samme Grad staar tilbage for den Litteratur, der fremkommer i vore Dage. Dette er dog ikke ganske Tilfældet. Vel findes der i den ældste Landbrugs-Litteratur mange helt urigtige Angivelser om Forhold, der for os ere bedre undersøgte og klarlagte. Men i det store og hele faar man ved Gennemlæsning af de gamle Landbrugsskrifter Gang efter Gang Anledning til at undre sig over de daværende Forfatteres store Fremsyn. En hel Del Foranstaltninger, som endnu

ikke eller først for nylig og endda ofte kun i utilfredsstillende Grad ere bragte til Udførelse, findes med Varme og Begejstring beskrevne og anbefalede for 50 og 100 Aar siden. I enkelte Tilfælde skyldes dette naturligvis, at de anbefalede ny Fremgangsmaader ikke have været formaalstjenlige; men i overordentlig mange Tilfælde maa man indrømme, at disse gamle Skrifter indeholde Opfordringer, som vi den Dag i Dag trænge til at mærke os. Forklaringen paa dette ejendommelige Forhold ligger sikkert i den Omstændighed, at den ældre Landbrugslitteratur kun er læst af forholdsvis faa egentlige Landmænd, og mange af de foreslaaede Fremskridt ere derfor ikke naaede længere end til Papiret, hvor de ere blevne glemte uden at komme til at bestaa deres Prøve i den praktiske Virkelighed.

Vi staa her over for den Ejendommelighed ved den landøkonomiske Litteratur, at dens Virkninger hovedsageligt have været og fremdeles ere af i n d i r e k t e Beskaffenhed. Disse indirekte Virkninger bør ingenlunde undervurderes. Til enhver Tid har der været enkelte fremragende, oplyste Jordbrugere, som have fulgte med i det ny, der kom frem i Litteraturen, som have gennemført det i deres egen Virksomhed og derved afgivet et overmaade værdifuldt Bindeled mellem Forfatterne og den store arbejdende Landbefolkning, og i vore Dage er denne indirekte Virkning særlig stor, fordi Landbrugs-Litteraturens Forslag og Meddelser kunne publiceres ikke blot gennem de dygtige og oplyste Landmænds Virksomhed, men ogsaa gennem Skolevirksomhed, Foredragsvirksomhed, Konsulent-Hjælp, Udstillinger, Forsøg o. s. fr. Men samtidig dermed er der i vore Dages Landbrug Forhold til Stede, som i ganske særlig Grad gøre det ønskeligt, at Landbrugslitteraturen mere· d i r e k t e kommer til at paavirke Landbostanden, d. v. s. bliver læst af saa nær som muligt a l l e, som have med Jordens Dyrkning at gøre, og jeg skal tillade mig at pege paa saadanne Forhold.

1) Det danske Landbrug har i de sidste 20—30 Aar gennemgaaet en meget rig Udvikling paa snart sagt alle Omraader, og der findes næppe i vor Landbrugshistorie noget tilsvarende Tidsrum (Tiden efter Landboreformernes Gennemførelse dog maaske undtaget), hvor Omvæltninger af en saa indgribende Natur have kunnet gennemføres. Men desto hurtigere Udviklingen foregaar, desto større Forskel bliver der paa de enkelte Landbrugs Tilstand, fordi Evnen til at følge med i Udviklingen er saa forskellig. I Fællesskabets sidste Tid, hvor Udviklingen for Bondebrugets Vedkommende var gaaet i Staa, stod det daarligt og omtrent lige daarligt til hos alle; men det omvendte er Tilfældet i vore Dage. I den store Forskel, der for Tiden kan paavises fra Ejendom til Ejendom her i Landet m. H. t. baade Markbrugets og Husdyrbrugets Tilstand som ogsaa det økonomiske Udbyttes Størrelse, ligger gemt store Udviklingsmuligheder for Fremtiden; men der indeholdes ogsaa deri en Opfordring til at søge at faa alle ind under Landbrugslitteraturens direkte Paavirkning og derved at hæve hele det Standpunkt, som Landbruget staar paa.

2) Udviklingen har medført en iøjnefaldende Ensidighed i hele Landbrugets Produktion. Det er igennem Fremstillingen af nogle faa Produkter, at Landbruget skaber sig sin Indtægt. Mange ville heri se en Fare; men i Virkeligheden er Ensidighed i Landbruget en Nødvendighed, hvis det skal kune staa sig i Konkurrencen paa Verdensmarkedet, og hvis det fuldt ud skal udnytte de Fordele, som de skiftende Konjunkturer byde. Der kræves dog, at der i Forbindelse med Ensidigheden er en vis Bevægelighed til Stede, saaledes at de Forandringer i Produktionen, som Fremtiden maatte kræve udførte, kunne udføres hurtigst muligt og med mindst muligt Tab. Men en Sikkerhed for, at dette sker, vilde være, om alle Landmænd direkte søge stadig Vejledning i god og solid faglig Litteratur.

3) Dette sidste er af særlig Vigtighed, naar der ses hen

til den karakteristiske Jordbesiddelsesform og Jordfordeling, der er den herskende her i Landet, og som er betegnet derved, at 88 pCt. af Arealet er i Selveje (d. v. s. bruges af Ejeren), og at ca. $^2/_3$ af Arealet er fordelt paa Ejendomme med under 100 Tdr. Land, og at disse Ejendommes Antal udgør ca. $^9/_{10}$ af det samlede Antal Landejendomme. Der er næppe Tvivl om, at den Jordbesiddelse og Arealfordeling, som disse Tal angive, betyder større og sikrere Udbytte for Landbruget i sin Helhed. Men det store Antal af middelstore og smaa Brug forøger kun for saa vidt Landbrugets Bevægelighed i de vanskelige Tider, som de mange Driftsledere alle kende de Maal, som de skiftende Tider sætte, og de Midler, der til enhver Tid staa til Raadighed. Men hertil er direkte Vejledning ved gode landøkonomiske Skrifter netop fortrinlig egnet.

4) I Nutidens Landbrug er Flertallet af de Spørgsmaal, der komme til Drøftelse, nemlig ret mangeartede og vanskelige, samtidig med, at der heldigvis ogsaa foreligger et stedse større og sikrere Undersøgelsesmateriale til deres Besvarelse. Igennem Samtaler og Foredrag kan den fulde Forstaaelse derfor sædvanlig ikke opnaas; den skriftlige Meddelelsesform bliver mere og mere nødvendig. Vi, der arbejde paa Landbrugsskolerne, vilde være daarligt stillede, hvis vore Elever ikke havde Lærebøgerne at benytte, fordi Landbrugsundervisningen i vore Dage stiller større Krav, end den mundtlige Meddelelsesform alene kan magte. Men ud fra den samme Betragtning ere Samtaler, Foredrag og mundtlige Forhandlinger alene ikke tilstrækkelige for praktiske Landmænd, der ønske at følge med i det, der kommer frem. Det gælder om at udnytte de Fordele, der altid knytte sig til den omhyggelige og samvittighedsfulde skriftlige Fremstilling af en Sag.

5) Ganske vist skal det indrømmes, at det litterære Oplysningsarbejde først faar almen direkte Betydning, naar der i Forvejen er udført et forberedende Agitations-

arbejde gennem den mundtlige Paavirkning. Men netop i den Henseende ere vi heldigt stillet her i Landet. Og skønt der endnu mange Steder først og fremmest trænges til mere Interesse og mere Liv, for at der overhovedet kan blive Modtagelighed for nogen Slags Vejledning, saa er der i den danske Landbefolkning i Virkeligheden nu gode Betingelser til Stede, for at en god og indholdsrig Landbrugslitteratur kan finde almindelig Udbredelse. I denne Henseende kan det Arbejde, som igennem Tiderne er udført af Høj- og Landbrugsskoler og af Landboforeningerne ved Foredragsmøder, Udstillinger o. s. v., særlig fremhæves.

6) Hertil kommer, at der (som jeg i den senere Tid har haft særlig Lejlighed til at bemærke), her i Landet for Tiden findes mange udmærkede Forfattere, som forstaa at behandle landbrugsfaglige Emner paa en saadan Maade, at Fremstillingen kan vække Interesse og møde Forstaaelse hos enhver veloplyst Landmand. Dette sidste er der Grund til at glæde sig over; thi det er ikke alle, der forstaa den Kunst at skrive for Landmænd. Landmændene ere i Regelen Friluftsnaturer, der ikke have Tilbøjelighed til at tilbringe ret megen Tid i Studerekammeret, hvad Arbejdet i Mark og Stald sædvanligt da heller ikke tillader. Dette giver sig bl. a. Udslag i, at den almindelige Landbrugs-Bogføring Landet over — hvad der er Grund til i høj Grad at beklage — endnu staar paa meget svage Fødder; men det giver sig ogsaa til Kende derved, at en skriftlig Meddelelse for at kunne finde direkte Modtagelse hos Flertallet af Landmænd maa være kort og koncist affattet, maa stryge alle overflødige Enkeltheder og gaa lige løs paa den omhandlede Sags praktiske Værdi og Gennemførlighed. En væsentlig Grund til, at Landbrugslitteraturen hidtil kun har haft direkte Betydning i forholdsvis meget snævre Kredse, er netop den, at dette ikke altid er iagttaget, fordi det som bekendt er vanskeligere at skrive kort og dog udtømmende om et Emne end at skrive langt og vidtløftigt.

Den Forfatter, der vil skrive for Landmænd, maa stadig holde sig den praktiske Virksomhed for Øje. I samme Grad, som Forfatteren taber den af Syne, vil ogsaa Læsernes Opmærksomhed tabes.

Og eftersom den Landbrugslitteratur, der skal vinde ud til de mange Læsere, maa affattes under stadig Hensyntagen til, at der hos almindelige Landmænd ikke er Overflod af hverken Tid eller Lyst til bogligt Arbejde, saa er der baade i Bog- og Tidsskriftlitteraturen Grund til at trække Skellet ret skarpt op mellem den Litteratur, der skal modtages direkte af Landmændene, og den Litteratur, der er anlagt paa ad indirekte Vej, d. v. s. gennem Skoleundervisning, Foredrag o. lign. ved Landbrugslærere og Konsulenter at komme Landbruget tilgode. En og samme Bog og et og samme Tidsskrift vil næppe kunne virke fuldt tilfredsstillende i begge disse Henseender.

Men af de Grunde, som jeg har tilladt mig at anføre, er der netop i vore Dage særlig Anledning til at sætte al mulig Kraft ind paa Udviklingen af den Litteratur, der er i Stand til at blive direkte modtaget og læst i de mange Landbohjem i vort Land.

Særlig Interesse knytter der sig i denne Henseende til Tidsskrift-Litteraturen, og Bestræbelserne bør sikkert først og fremmest sætte sig som Maal: Enhver dansk Landmand sit eget Landbrugs-Fagblad.

Der er meget langt frem, inden dette Maal naas, idet det Antal Landmænd, der for Tiden er Læsere af egentlige Landbrugsblade, kun udgør en meget ringe Procentdel af det samlede Antal Jordbrugere her i Landet, og Fremskridtene m. H. t. større Udbredelse af Landbrugets Fagblade synes i det hele at være smaa og i mindre god Overensstemmelse med de Oplysningsarbejder af anden Art, der for Tiden udføres inden for dansk Landbrug.

For at kunne meddele en Antydning af, i hvor stor Udstrækning den landbrugsfaglige Tidsskrift-Litteratur benyttes her i Landet, har jeg i denne Maaned sendt en

Forespørgsel til Redaktørerne af danske Tidsskrifter med et almindeligt eller mere specielt landbrugsfagligt Indhold. Med stor Imødekommenhed have alle Redaktørerne paa faa Undtagelser nær besvaret de stillede Spørgsmaal, og jeg benytter her Lejligheden til at bringe min bedste Tak derfor. Resultaterne af de indkomne Besvarelser stille sig m. H. t. Antallet af Eksemplarer saaledes:

6 større Landbrugsfagblade for hele Landet udkomme i (anslaaet)	ca. 20,000	Ekspl.
18 Medlemsblade, særlige Husmandsblade og lokale Landbrugsfagblade udkomme i	ca. 42,000	—
16 specielle Fagblade vedrørende Planteavl, Mælkeribrug, Havebrug, Fjerkræavl, Biavl, Vind-Elektricitet, Kvægavl, Slagterivirksomhed, Ferskvandsfiskeri udkomme i	ca. 57,000	—
I alt	119,000	Ekspl.

Det samlede Antal Eksemplarer er meget respektabelt. Men undtages de specielle Fagblade, der ikke høre ind under Betragtninger vedrørende den Landbrugslitteratur, som benyttes af den praktiske Landmand, er Antallet allerede betænkeligt lille. Og ses der alene paa Udbredelsen af de større Landbrugsfagblade, der udkomme for hele Landet, maa Tallet for et Land med op imod 200,000 Jordbrugere betegnes som næsten uanstændigt lille.

Her maa dog bemærkes, at Tallet 20,000 som anført kun er anslaaet, og at jeg ikke tør indestaa for dets Rigtighed alene af den Grund, at 3 af de paagældende Blades Redaktører ikke have ment at burde opgive Abonnementets Størrelse. Men jeg er tilbøjelig til at tro, at det angivne Tal desværre snarere er over end under det virkelige Tal. Ofte er der flere Læsere til et og samme Eksemplar, men dette opvejes vistnok fuldt ud ved, at mange særlig interesserede paa samme Tid ere Holdere af flere Landbrugsblade. Naar jeg endvidere oplyser, at »Andelsbladet«, der jo kun delvis kan betragtes som et Landbrugsfagblad, men som er et meget udbredt Blad, er med-

regnet i Tallet 20,000, saa er dette Tal et sørgeligt Vidnesbyrd om den ringe Interesse, hvormed Landmændene i Almindelighed omfatte vore faglige Tidsskrifter.

Den Anskuelse bliver da ogsaa undertiden fremsat, at Vejen til Udbredelse af god faglig Litteratur gennem Fagpressen vil blive for langsom, og at man i Stedet derfor skulde søge at opnaa Forbindelse med vore mange, større udbredte politiske Dagblade, idet jo næsten ethvert Hjem paa Landet har sit Dagblad. Ved en nærmere Overvejelse tror jeg dog, at det vil vise sig, at Dagbladene alene ikke kunne løse Opgaven. Skønt vore Dagblade ledes og skrives af meget alsidige Mænd, saa tror jeg dog, at vore Dagblads-Redaktører ville være de første til selv at indrømme, at de ikke ere og heller ikke kunne forlanges at være i Besiddelse af de Forudsætninger, der udkræves til Redaktionen af en staaende Afdeling for landbrugsfaglige Meddelelser. At antage en særlig fast Medarbejder til Udarbejdelsen af det landbrugsfaglige Stof, vil der sikkert kun ved faa Dagblade kunne være Tale om, og hertil kommer, at Dagbladenes Spalter sædvanligt ere stærkt beslaglagte af Artikler af mere almindeligt Indhold og af det daglige Nyhedsstof. De landbrugsfaglige Meddelelser, som Dagbladene bringe, blive under disse Omstændigheder let af en tilfældig og ikke altid lige værdifuld Beskaffenhed. Hermed være ikke sagt, at Dagbladene ikke have en Opgave m. H. t. det landøkonomiske Oplysningsarbejde. Tværtimod er det min Overbevisning, at Dagbladene meget vanskeligt kunne undværes i dette Arbejde, og at f. Eks. Landboforeningernes Konsulenter meget oftere end Tilfældet er burde benytte Dagbladenes Spalter, der saa vidt mig bekendt i de allerfleste Tilfælde beredvilligt stilles til Raadighed for korte, livligt skrevne Artikler om landøkonomiske Emner. Saadanne smaa Artikler i Dagbladene have en overordentlig stor Læsekreds, og de ere af betydeligt større Værdi end de mindre gode Referater af landbrugsfaglige Foredrag, der ofte findes i Dagblade uden særlig kyndige Referenter,

og hvis væsentligste Virkning vistnok er den, at en Del ellers sikre Tilhørere blive hjemme, fordi det jo alligevel »staar i Avisen i Morgen«. Dagbladene fortjene Tak, naar de opfordre Folk til at deltage i de landøkonomiske Foredragsmøder; men Referaterne ere unødvendige under almindelige Forhold og give ofte Anledning til Misforstaaelse. Ogsaa gode Fælleskorrespondancer til Dagbladene ere et Middel til Udbredelse af god faglig Oplysning, som kan være af stor Betydning. Men i det store og hele er dog de Interesser, der knytte sig til den landbrugsfaglige Litteratur, saa omfattende og betydelige, at de ikke varetages fuldt tilfredsstillende paa et Dagblads Kontor. En særskilt Landbrugs-Fagpresse kan ikke undværes; dens Udbredelse betinger i første Linie Landbrugslitteraturens direkte Betydning for Landbruget.

Der er da dem, der mene, at de landøkonomiske Oplysningsforeninger, vore Landboforeninger og Husmandsforeninger, bør tage Sagen i deres Haand ved at udsende Medlemsblade frit til alle Medlemmerne. Ved første Øjekast synes denne Tanke meget tiltalende. Vore Landboforeninger have for Tiden i alt ca. 83,000 og Husmandsforeningerne i alt ca. 30,000 Medlemmer, og de Landmænd, der staa som Medlemmer af disse Foreninger, ere ganske sikkert dem, der have de bedste Forudsætninger for at kunne udnytte et Ugeblads Meddelelser. Der er imidlertid den Hage ved Sagen, at det er ganske umuligt at levere et virkelig godt Fagblad aldeles gratis. Fremstillingen af et saadant Blad vil mindst koste lige saa meget, som det aarlige Medlemsbidrag udgør, og ingen Forening kan afkaste hele sin Medlemsindtægt paa denne Opgave alene. Man har søgt at hjælpe sig ved at indskrænke Udgifterne ved Bladet paa alle Omraader til det mindst mulige. Resultatet er blevet det, at det vistnok nu maa siges, at de f l e s t e af vore egentlige Medlemsblade gør et ret forsultet Indtryk saavel m. H. t. den ydre Form som til Indholdets Beskaffenhed. Enkelte Foreninger have søgt at skaffe flere Midler til Bladet ved

at opkræve et Abonnement, der da sædvanligt er mindre for Medlemmer end for Ikke-Medlemmer. Dette har øjensynlig været til Gavn for de paagældende Blade, men de ere da ikke længere egentlige Medlemsblade; de læses kun af en Del af Foreningens Medlemmer, og de maa betegnes som lokale Fagblade. Medlemsbladene naa derimod rundt i et meget betydeligt Antal Landbohjem; hist og her kunne Medlemsbladene maaske forberede Vejen for de egentlige Landbrugsblade, men mange Steder ville de snarere bidrage til, at et godt Landbrugsfagblad holdes ude, og at Landmændenes Vurdering af Landbrugspressen i det hele taget ikke bliver denne gunstig. Et Landbrugsfagblad, der virkelig skal kunne vække Liv og Interesse og meddele gode og solide Oplysninger paa en saadan Maade, at de fuldt ud kunne tilegnes af det store Flertal af Landmænd, skal først og fremmest ledes af en interesseret og energisk Redaktør, der staar i den allernøjeste Rapport til det arbejdende Landbrug, og som kan lægge alle Evner og Kræfter ind i et dagligt personligt Arbejde for Bladet, og det maa have en stor Stab af Medarbejdere til Behandlingen af de mange forskellige Emner, som Landbruget i vore Dage spænder over. Men et saadant Blad kan ikke fremstilles for nogle faa Hundrede Kroner om Aaret. De fleste Landboforeninger have da ogsaa indset, at Opgaven er uløselig med de Midler, der staa til Raadighed, og for Tiden udsendes kun 13 Medlemsblade af 15 Landboforeninger med ca. 19,000 Medlemmer, d. v. s. 13 pCt. af samtlige Landboforeninger udsende gratis et Ugeblad til 23 pCt. af samtlige Landboforeningsmedlemmer.

Hermed være ikke sagt, at Landboforeningerne og Husmandsforeningerne ikke have en Opgave i det litterære Oplysningsarbejde. Disse Foreninger have netop de bedste Betingelser for at faa de mange Tusinde i Tale gennem Udsendelsen af trykte Meddelelser efter Medlemsprotokollens Adresser. Dette kan ske paa flere Maader, f. Eks. ved at udsende en »Aarbog« eller »Aarsberetning«

ved hvert Aarsskifte, der ikke blot bør indeholde Foreningens Regnskab og Medlemsfortegnelse, men ogsaa bringe gode, velskrevne Artikler af specielt fagkyndige Mænd om de landøkonomiske Emner, der i det sidst forløbne Aar særlig have tildraget sig Opmærksomheden, og om alle saadanne Omraader inden for Landbruget, hvor der i det sidste Aar er kommet nyt frem. Saadanne Aarsskrifter udsendes nu kun af meget faa af vore landøkonomiske Foreninger, og dog vilde de utvivlsomt kunne gøre meget stor Nytte. I Odense Omegns Landboforening have vi i Aar for første Gang udført en saadan Foranstaltning, og jeg har fra flere Sider modtaget Vidnesbyrd om, at Medlemmerne ere tilfredse dermed. Dersom en Forening ikke ønsker at binde sig til hvert Aar at udsende en saadan Aarbog, saa kunde den i Stedet for, hver Gang der trænges til Vejledning paa et bestemt Omraade, udsende korte, velskrevne Smaaskrifter om det foreliggende Spørgsmaal til alle Foreningens Medlemmer. Og en saadan tvangsfri Udsendelse af Smaaskrifter som ogsaa Udsendelsen af en Aarbog kan foretages for nogle faa Hundrede Kroner, medens Udgivelsen af et virkelig godt gratis Medlemsblad stiller langt større Krav til Pengekassen.

Men kunne Dagspressen og Medlemsbladene ikke fuldt tilfredsstille, saa maa der til Gengæld lægges saa meget mere Arbejde ind paa at skabe gode Tidsskrifter og at skaffe dem den størst mulige Udbredelse. Der kan være delte Meninger om, hvor vidt disse Abonnements-Blade bør omfatte hele Landet eller kun udsendes for en enkelt Provins. Sandsynligvis maa der her hellere siges baade-og end enten-eller. Der er Plads for ethvert godt Arbejde i Tidsskrift-Litteraturen, hvad enten det henvender sig til hele Landet, eller det særlig sætter sig til Opgave at pleje de mere lokale Interesser.

Af større Landbrugsfagblade have vi for Tiden foruden »Tidsskrift for Landøkonomi«, der som nævnt kan føres helt tilbage til Aaret 1815, og som er Medlemsblad

for Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, »Ugeskrift for Landmænd« (fra 1855, Medlemsblad for Foreningen af danske Landbrugskandidater), Landmandsblade (fra 1868), Vort Landbrug (fra 1882) og Dansk Landbrug (fra 1905). Af mere lokale Landbrugsfagblade kunne nævnes Fyns Stifts Landbrugstidende og Det vestjydske Landbrug (fra 1906) og af særlige Husmandsblade Husmandsbladet (fra 1884), Husmanden (fra 1903) og Husmandshjemmet (fra 1904).

Set i Forhold til det Arbejde, der fra Redaktørernes og Medarbejdernes Side er nedlagt i disse Blade, og til deres Betydning i det hele, er Udbredelsen som nævnt alt for ringe. Dette skyldes næppe, at disse Blade ere for dyre. De almindelige Landbrugsblade koste ret alm. 6 Kr. om Aaret, og under den Pris er der ganske sikkert ikke Anledning til at gaa; snarere burde den forhøjes. Det, der faas alt for let, d. v. s. gratis eller meget billigt, bliver ofte skænket for ringe Opmærksomhed, og det er uheldigt, om Bladenes Annonceafdeling og Hensynet til denne bliver alt for dominerende.

Aarsagen er snarere at søge dels i manglende Forstaaelse af Landbrugspressens Betydning og dels i, at vore Landbrugsblade maaske næppe fuldt ud ere lagte til Rette for direkte Udnyttelse af den almindelige praktiske Landmand.

I saa godt som alle Hjem betragtes et eller flere Dagblade nu som en Livsfornødenhed, og de fleste Steder er et almindeligt Ugeblad for Hjemmet en Nødvendighed. Fagbladet kommer i 3. Række og synes de allerfleste Steder helt at kunne undværes. Der er da Grund til for alle, som have Lejlighed dertil, at agitere mest muligt for Fagbladenes Udbredelse. Det bør gentages Gang paa Gang ved Møder og Udstillinger og overalt, hvor Landmænd samles, at ingen Landmand kan følge med sin Tid paa rette Maade uden at være stadig Læser af et virkelig godt Landbrugs-Fagblad.

Men vore Landbrugs-Fagblade maa, naar de ønske

Udbredelse i de mange Hjem, ogsaa anlægges derefter. Jeg har ingen særlig Berettigelse til at øve nogen Kritik over vor Fagpresse for Tiden, og jeg er ikke blind for, at de Mænd, der nu arbejde i Landbrugspressens Tjeneste, udføre et stort og samvittighedsfuldt, men ofte alt for lidt paaskønnet Arbejde. Jeg kan dog ikke tilbageholde den Bemærkning, at vore Landbrugsblade for Tiden næppe ere fuldt ud egnede til at vinde den meget store Udbredelse, som var ønskelig. Vi maa have Blade, der alene redigeres efter de praktiske Landmænds Ønsker. I disse Blade maa Stoffet være livligt og afvekslende, og Hovedvægten bør lægges paa, hvad der har direkte praktisk Interesse. Det er beklageligt, at kun saa faa Landmænd selv yde Bidrag til Landbrugspressen. Man vil maaske mene, at Grunden er den, at de Landmænd, der ere dygtige Praktikere og sidde inde med værdifulde Erfaringer, ikke ere gode Skribenter. Men i vore Dage kunne dog de fleste, der have noget paa Hjerte, ogsaa give det skriftlig Form. Det gælder blot om at faa dem frem. De Landmænd, der kunne fortælle os noget, ere stærkt optagne Mænd, og de melde sig sædvanligt ikke af sig selv, og jeg tror, at vore Redaktører kunde være lidt mere paagaaende m. H. t. at afkræve Landmændene Oplysninger om nærmere bestemte Emner. Dem, der melde sig selv, ere undertiden — men langtfra altid — saadanne Skribenter, der have meget vanskeligt ved at holde det personlige ude fra det saglige, hvilket Forhandlingerne i Fagpressen ofte have lidt under. Forhandlingerne burde være absolut saglige, naar de forhandle om saa neutrale Emner som de landøkonomiske. Dette medfører naturligvis ikke, at Redaktørerne ikke maa have deres personlige Anskuelser og gøre dem gældende. Tværtimod tror jeg, at nogle af vore Fagblade præges for lidt af Redaktørens personlige Anskuelse og derfor ofte gør et noget afbleget Indtryk. Foruden Meddelelser fra vort eget Landbrug burde Fagbladene maaske i noget større Udstrækning end hidtil bringe Meddelelser om det ny, der kommer

frem uden for Landets Grænser. Der findes jo gode Kilder at øse af i de store udenlandske Landbrugsfagblade, og mange Smaaartikler efter disse vilde kunne have stor Interesse for danske Læsere, vistnok større Interesse end de ret hyppige lange Rejsebeskrivelser. En Afdeling, som i høj Grad bidrager til at bringe Liv og Afveksling ind i Fagbladenes Spalter, er Spørgsmaalene fra Læserne og de Besvarelser, som Redaktionen fremskaffer. Mere tungt tilgængelige ere lange Uddrag af Beretninger o. lign., udførlige Referater af Foredrag og Meddelelser om afholdte Udstillinger m. m. Alt for meget deraf virker trættende.

Ved Siden af, at der ved alle Midler arbejdes hen til, at den gode Tidsskrift-Litteratur vinder større og større Udbredelse, bør Bog-Litteraturen imidlertid ikke glemmes.

Igennem Tiderne have de forskellige boglige Arbejder om landøkonomiske Emner øvet en stor, om end væsentlig kun indirekte Indflydelse paa Landbrugets Udvikling i Almindelighed. Som nævnt fremkom der i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede en ret betydelig Boglitteratur, der siden er blevet fortsat. Denne Litteratur gennem hele det nittende Aarhundrede kan inddeles i:

1) Haandbogslitteraturen med udførlig Omtale af alle til Landbrugsvirksomheden hørende Emner. Foruden de tidligere nævnte fra Aarhundredets Begyndelse kan af saadanne større Arbejder nævnes J. C. Jensens »Anvisning til et velindrettet Landbrug for Bondestanden« (1842), C. Lunos »Grundsætninger i Landøconomien« (1846), Lacoppidans »Agerdyrkningslære«, som blev udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab 1860 og opnaaede en meget stor Udbredelse, K. Frantzens »Agerbruget« (1870), Møller Holsts »Landbrugs Ordbog« (1877—83), T. Westermanns og H. Goldschmidts »Landmandsbogen« (1895). Disse Hovedværker have haft en overordentlig stor Betydning, og deres Udgivelse bør sikkert fortsættes med passende Tidsmellemrum, desto hyppigere jo stærkere Udviklingen i Landbruget foregaar. En

helt almindelig Udbredelse tør dog næppe paaregnes, om end det maatte ønskes, at flere og flere Landmænd maatte søge Vejledning ogsaa i Haandbogslitteraturen. Skulle disse større samlede Vejledninger imidlertid kunne komme Landmændene til direkte Nytte, bør sikkert anvendes den alfabetiske Ordbogs-Form, som E. Møller-Holst først indførte i dansk Litteratur, og som ogsaa er anvendt i den nylig paabegyndte Landbrugets Ordbog.

2) Beskrivelser af Landbrugets Tilstand. Af større Arbejder kan her foruden Arendt Berntsens store Værk »Danmarchis og Norgis fructbare Herlighed« fra Aaret 1656 særlig fremhæves G. Begtrups »Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Danmark« 1803—12 og de saakaldte »Amtsbeskrivelser«, der blev foretaget paa Landhusholdningsselskabets Foranstaltning i Aarene 1826—44, samt J. B. Krarups og S. C. A. Tuxens »Beskrivelse af Landbrugets Udvikling i Danmark fra 1835 indtil Nutiden«, der udkom i Aarene 1895—1904. Desuden kan her ogsaa nævnes Beretningerne fra de alm. danske Landmandsforsamlinger siden 1845. Disse Beskrivelser have en forholdsvis mindre Interesse paa det Tidspunkt, da de udsendes, men desto større Betydning have de for senere Tiders Historieskrivning, og deres Udgivelse bør ganske sikkert med passende Mellemrum fortsættes.

3) Mindre Skrifter, der dog omhandle hele Landbruget. Af saadanne Bøger paa 1—300 Sider er der i det forløbne Aarhundrede udkommet adskillige af meget forskellig Godhed og Betydning. I vore Dage vil der næppe knytte sig ret megen Interesse til disse almindelige »Anvisninger«, »Katekismer«, »Vejledninger«, eller hvad de kaldes, fordi den landbrugsfaglige Viden, der staar til Raadighed, alligevel ikke kan meddeles i saa smaa Skrifter, naar alt ønskeligt skal medtages. Mere Opmærksomhed fortjener

4) Kortfattede Specialskrifter over Emner, der i Tiden ere særlig brændende. Af saadanne Skrif-

ter er der i Tidens Løb udsendt en broget Mangfoldighed om vidt forskellige Emner, Mælkeribrug, Husdyrbrug, Sædskifte, Ukrudt, Plantesygdomme, Husdyrsygdomme, Kulturplanter, Fodring m. m. Ogsaa i denne Gren af Landbrugslitteraturen har det Selskab, der i Aften har indbudt os til Møde, indlagt sig Fortjeneste ved at udgive sin bekendte Række af »Landboskrifter«. Denne Form for Boglitteraturen er fortsat op til den allernyeste Tid og synes endog for Tiden at være i en særlig frodig Periode, hvad der er Grund til at glædes ved.

En særlig Rolle i Nutidens Landbrugslitteratur spille de mange omfattende Forsøgsberetninger og Meddelelser om forskellige offentlige Foranstaltninger til Landbrugets Fremme, som hvert Aar fremkomme i rigt Maal. Det er en Selvfølge, at de store Arbejder, der ligge bagved saadanne Beretninger og Meddelelser, af Hensyn baade til os selv og vore Efterkommere bør gøres til Genstand for den fyldigst mulige Redegørelse. Men nogen stor Udbredelse blandt Landmænd ville disse omfangsrige og detaillerede Beretninger ikke kunne paaregne, simpelthen fordi den almindelige Landmand er for stærkt optaget til at gennemgaa alle de mange Enkeltheder, som der gives Meddelelse om. Det er imidlertid af den allerstørste Betydning, at alle offentliggjorte Forsøgsresultater o. lign. hurtigst naa ud til alle Landbrug, og hertil er Udsendelsen af meget korte, klart affattede Meddelelser, der blot omtale Forsøgenes Hovedresultat og iøvrigt henvise til mundtlig Vejledning hos vore Konsulenter eller til den egentlige Forsøgsberetning, udmærket skikkede. Saa vidt jeg ved, har Statens Planteavlsudvalg først benyttet denne Form og har fortsat dermed igennem en Række Aar paa en udmærket Maade, om det end maa siges, at nogle af Meddelelserne have været lidt stærkt fyldt med tungt fordøjelige Tabelmeddelelser. Den samme Meddelelsesform er senere benyttet af Dansk Frøkontrol, de samvirkende danske Landboforeningers plantepatologiske Forsøgsvirksomhed og maaske endnu flere Institutioner. Det vilde

vistnok være ønskeligt, om den blev benyttet overalt, hvor der udarbejdes større Beretninger, f. Eks. af Forsøgslaboratoriet, af Redskabs- og Maskinprøverne og maaske ogsaa af Landboforeningernes lokale Forsøgsvirksomhed, om end i sidstnævnte Tilfælde den samlede Beretning har Betingelse for at kunne læses med Interesse i større Kredse.

Til Slutning skal jeg endelig gøre opmærksom paa, at det ved Siden af, at Landbrugslitteraturen spredes ud i saa vide Kredse som muligt, er af ikke ringe Betydning, om der i det mindste er eet Sted, hvor den Litteratur, der fremkommer, kan forblive samlet. Et saadant Sted tror jeg, at vi her i Landet have i Veterinær- og Landbohøjskolens Bibliotek, og jeg skal tillade mig at anbefale, at enhver landøkonomisk Forfatter drager Omsorg for, at hans Arbejde tilstilles dette Bibliotek.

Hvis nogen af mine ærede Tilhørere har ventet, at jeg skulde bringe ny Former for det litterære Oplysningsarbejde i Forslag her i Aften, saa ser jeg mig desværre nødsaget til at skuffe en saadan Forventning. Jeg kan kun anbefale at fortsætte den litterære Virksomhed under ganske de samme Former, som have været kendt og benyttet i 100 Aar her i Landet.

Hvad jeg ved mine Bemærkninger her har ønsket at fremhæve, er, at vi under Nutidens Landbrug trænge til en større direkte Benyttelse af de litterære Hjælpemidler, og at der for Tiden synes at være særdeles gode Betingelser for, at det landbrugsfaglige Læsestof kan naa ud til langt flere Landmænd, end det hidtil har været Tilfældet. Det gælder om, at der arbejdes kraftigt hen paa at øge den almindelige Interesse for den landbrugsfaglige Litteratur, og samtidig at søge denne bragt i nøje Overensstemmelse med den praktiske Landmands Tarv.

[Den Diskussion, der fulgte efter Foredraget, vil blive refereret i et følgende Hefte].

Den IV internationale Mælkerikongres i Budapest.

Af Professor *B. Bøggild.*

I Efteraaret 1903 blev den første internationale Mælkerikongres afholdt i Bruxelles. — Ad diplomatisk Vej havde det belgiske Landbrugsministerium paa Foranledning af det belgiske Mælkeriselskab opfordret de forskellige Lande til at sende Delegerede, og samtidig var der gennem Bladene udsendt Indbydelse til Foreninger, Mælkerier, Skoler, Laboratorier o. l. om at lade sig repræsentere og til enkelte Fagmænd om at komme til Stede for i Dagene 11.—13. September at drøfte en lang Række faglige Spørgsmaal.

De fleste gamle Mælkerilande i Evropa og enkelte Stater i Amerika og Australien sendte Delegerede, og med en Tilslutning af 5—600 Mennesker, ganske vist for største Delen fra Belgien, Holland og Frankrig, kunde Kongressen betegnes som særdeles vellykket. Der blev bestemt, at næste Kongres skulde afholdes 1905 i Paris, og der blev stiftet et internationalt Mælkeriforbund med Sæde i Bruxelles og med det belgiske Mælkeriselskabs Formand, Baron *Peers,* som Præsident.

Det internationale Mælkeriforbund kom til at bestaa af en Komité med en Repræsentant for hvert af de 17 Lande, der havde sendt officielle Delegerede, saaledes at jeg blev Danmarks Repræsentant, og samtidig opfordredes Repræsentanterne til hver i sit Land at danne nationale

Komitéer*), saaledes at det internationale Forbund kunde faa en saa bred og faglig solid Basis som mulig at bygge paa. — Det internationale Mælkeriforbund (La Fédération Internationale de Laiterie) har til Formaal at afholde internationale Mælkerikongresser og Mælkeriudstillinger med 2 Aars Mellemrum i forskellige Lande, at tilvejebringe internationale Overenskomster, særlig for at modarbejde Bedragerier og sikre Fremskridt i hygiejnisk Henseende, at holde Medlemmerne underrettede om betydelige Opfindelser og Begivenheder af international Interesse o. s. v.

Kongressen i Paris forløb meget godt, og ligeledes den tredje Kongres, der afholdtes i September 1907 i Scheweningen, samtidig med at der var Landbrugs- og Mælkeriudstilling i Haag. — Den fjerde Kongres er nu bleven afholdt i Juni i Budapest, og det er den, hvorom jeg her efter Redaktionens Opfordring skal fortælle Tidsskriftets Læsere.

Allerede i Begyndelsen af Aaret 1908 udsendtes den officielle Indbydelse fra Budapest og kort efter fremkom et foreløbigt Program, ifølge hvilket Kongressen skulde afholdes 6.—11. Juni 1909, samtidig med at der afholdtes international Mælkeriudstilling og national ungarsk Landbrugsudstilling. Ved Kongressens Begyndelse var der indmeldt ialt 1020 Deltagere, nemlig 505 Ungarere og 515 Udlændinge fra 26 forskellige Lande, hvoriblandt 84 Franskmænd, 58 Tyskere, 97 Østrigere, 71 Hollændere, 81 Belgiere, 26 Svenskere, 19 Russere, 18 Amerikanere o. s. v. —

---

*) Internationalt Mælkeriforbunds danske Afdeling har Kontor Reventlowsgade 14, Kjøbenhavn B. — Dens Formaal er særlig at bistaa de danske Medlemmer i Varetagelse af deres Interesser i Udlandet, f. Eks. ved Udstillinger og Kongresser. Firmaer, Selskaber og Foreninger samt Enkeltpersoner optages som Medlemmer. Det aarlige Medlemsbidrag er for Firmaer, Selskaber og Foreninger 25—100 Kr., for personlige Medlemmer 10 Kr. — Bestyrelsen bestaar for Tiden af Professor *B. Bøggild,* Formand, Gaardejer *H. Jensen,* Vemmelev, og Proprietær *Petersen,* Aastrupgaard.

Hvormange af disse Medlemmer, der vare mødte, kan ikke nøjagtig angives, antagelig ca. 800 Personer. Af danske Deltagere var der kun 6, nemlig Etatsraad *Dessau,* Konsulent *Ellbrecht,* Professor *Orla Jensen* fra den polytekniske Læreanstalt, Stadslæge *Lunddahl* fra Aarhus og Kandidat *Møller* fra Kjøbenhavns Mælkeforsyning, medens Konsulent *Faber,* der ligesom jeg var delegeret fra Landbrugsministeriet, havde faaet Forfald.

Protektor for Kongressen var Ærkehertug *Josef,* og Ærespræsident var den ungarske Landbrugsminister, der optraadte som Kongressens Vært og ved enhver Lejlighed viste os Udlændinge al mulig Gæstfrihed og Imødekommenhed. — Kongressens Formand var Grev *Dessewffy,* og Generalsekretærens betydelige Arbejde var overdraget Dr. *Köerfer,* en ministeriel Embedsmand, der havde deltaget i de foregaaende Kongresser og saaledes var fortrolig med det meget omfattende Arbejde, hvori han iøvrigt blev bistaaet af flere andre Herrer, dels ansatte i Landbrugsministeriet og dels unge Godsejere, der alle med stor Sprogkundskab og utrættelig Imødekommenhed søgte at ordne alt paa bedste Maade.

Det officielle Sprog var Fransk, medens det ogsaa var tilladt at tale Ungarsk, Tysk og Engelsk. Det viste sig imidlertid, som det var at vente, at Tysk blev det Sprog, som — særlig i Sektionsmøderne — blev mest benyttet.

Programmet omfattede følgende Forhandlingsemner:

I Sektion. Lovgivning og Regulativer.

1. Kontrol med Mælk og Mælkeriprodukter under Forsendelsen.
2. Kontrolbestemmelser om Handelen med Mælk til Husholdningsbrug og med Mælkeriprodukter.
3. Store Byers Forsyning med Mælk og Mælkens Fordeling til Forbrugerne.
4. Ostekontrol.
5. Ordningen af den faglige Mælkeriundervisning.

II Sektion. Hygiejne og Veterinærvidenskab.

1. Betingelserne for Produktionen, Behandlingen og Salget af Mælk, som kan tilfredsstille Hygiejnens Krav.

2. Mælk som Smittebærer for visse Sygdomme og offentlige Foranstaltninger for Sundhedens Bevarelse.
3. Den relative Værdi af steriliseret, pasteuriseret, raa og indtørret Mælk, betragtet som Næringsmiddel.
4. Betydningen af Salpetersyre (Nitrater) i Mælk.
5. Industrielle Affaldsprodukters Anvendelse som Foder for Malkekøer og specielt til Produktion af Børnemælk.
6. Pasteurisering af Mælk og Biprodukter deraf, og Betingelserne for Tilbagelevering af Skummetmælk, Kærnemælk og Valle til Mælkeleverandørerne.

III Sektion. Industri.

1. Fremstilling af Ost af pasteuriseret Mælk.
2. Udnyttelsen af Mælkeriernes Biprodukter.
3. De forskellige Gødningers Indflydelse paa Kvaliteten af Foderplanterne med Hensyn til Mælkens og Mælkeriprodukternes Beskaffenhed.

Som Grundlag for Drøftelsen af disse Spørgsmaal forelaa der trykt 62 Afhandlinger*) samt 4 Meddelelser om Faaremælk, Bøffelmælk, de ungarske Andelsmælkeriers Udvikling og Ungarns Mælkeribrug. —

Kongressen afholdtes i en udmærket centralt beliggende stor Bygning »V i g a d o«, som af Byen Budapest var stillet til Raadighed. Her fandt Aabningsmødet Sted Søndag den 6te Juni, Kl. 4, efter at først de officielle Delegerede vare blevne forestillede for Ærkehertugen og Landbrugsministeren.

Ærkehertugen aabnede Kongressen, idet han, først paa Ungarsk og derefter paa Fransk, for den meget talrige Forsamling fremhævede Betydningen af internationalt Samarbejde og dernæst paapegede, at det ungarske Landbrug og særlig Mælkeribruget befinde sig i en glædelig Udvikling. — Grev D e s s e w f f y hilste Kongresdeltagerne velkomne og henledede Opmærksomheden paa de samtidig foranstaltede Udstillinger. — Landbrugsministe-

*) Opfordring til Indlevering af Afhandlinger om de vedtagne Forhandlingsæmner var udsendt samtidig med det foreløbige Program, og Afhandlingerne skulde indleveres inden 1. Januar 1909 for at der kunde være Tid til at faa dem oversatte og trykte paa de 4 Sprog.

ren fremhævede Betydningen af Mælkeribrugets Udvikling og af Andelsbevægelsen og udtalte det Haab, at Kongressen maatte bidrage til at fremme Mælkeribrugets Udvikling.

Derefter blev der holdt Foredrag af Senator *Viger,* den franske Delegerede, som i Baron *Peers* Fraværelse fungerede som det internationale Mælkeriforbunds Præsident. Han takkede for den gode Modtagelse og talte om de store Fremskridt, der vare skete i den sidste Menneskealder, Produktionens Forøgelse ved rationel Fodring, de danske Kontrolforeninger, Kampen imod Tuberkulosen, Bakteriologiens Betydning, Kampen imod den store Dødelighed blandt Smaabørn o. s. v., og sluttede med at fremhæve Mælkeribrugets og internationale Kongressers Betydning i Humanitetens Tjeneste. — Endelig holdt Professor *Kirchner* fra Leipzig Foredrag om Mælkeribrugets Udvikling i Tyskland og dvælede særlig ved den blandt tyske Landmænd og Mælkehandlere herskende Strid om Mælkens Produktionspris, som han ønskede belyst ved Forsøg og paalidelige Regnskaber fra Praksis.

Søndag Aften havde Landbrugsministeren indbudt samtlige Udlændinge og en Del Ungarere. — Modtagelsen fandt Sted i Landbrugsmuseet. Der blev ikke holdt Taler, men her var — under de herligste Omgivelser — fortrinlig Lejlighed til at finde hinanden — stifte Bekendtskaber og hilse paa tidligere Bekendte. — Landbrugsmuseet er en ganske overordentlig smuk Bygning med Vand omkring, der for 10—12 Aar siden paa Foranledning af den nuværende Landbrugsminister blev bygget i en smuk Park i Udkanten af Budapest. Jeg har intet Sted i Europa set noget saa stort og smukt Landbrugsmuseum. Beliggenheden, Bygningen og Lokalerne helt imponerende og Samlingen righoldig og i enhver Henseende mønsterværdig. — Jeg var der gentagne Gange, og ved direkte Forespørgsel paa Kontoret fik jeg velvillig oplyst, at det aarlige Budget er 152,000 Kr. (ungarnsk Kr. = ca. 75 Øre), nemlig Lønninger til overordnet og underordnet Personale 74,000 Kr.

og til Administration, Vedligeholdelse, Nyanskaffelser m. m. 78,000 Kr.

Mandag Morgen Kl. 9 begyndte Sektionsmøderne. Vi Danske fordelte os saaledes, at Professor *Orla Jensen* og Stadslæge *Lunddahl* var i I Sektion, medens Konsulent *Ellbrecht* var i III og Kand. *Møller*, og jeg i II Sektion. Her kan man jo bedst dømme om de Forhandlinger, man selv har overværet, og jeg maa da sige, at i II Sektion gik Forhandlingerne udmærket alle fire Dage (Torsdag var Helligdag) under Ledelse af Rektoren for den ungarske Veterinærskole, Hofrath, Professor *Fr. Hutyra*. Straks den første Morgen blev jeg anmodet om at være Ordstyrer, hvilket jeg dog frabad mig, fordi jeg havde forberedt mig paa at deltage i Diskussionen om flere Spørgsmaal, og Ordstyrerne de fire Dage blev da en Franskmand, to Tyskere og en Belgier.

De talrige forud trykte Afhandlinger bleve gennemgaaede paa den Maade, at hvor der var flere Afhandlinger om samme Æmne, var en af Forfatterne H o v e d r e f e r e n t*), medens de andre først kunde faa Ordet som Deltagere i Diskussionen. — Paa den Maade undgik man i Hovedsagen Gentagelser, og selv om Diskussionen om nogle Spørgsmaal var lang, blev den ikke trættende.

Enkelthederne i Forhandlingerne skal jeg ikke her komme nærmere ind paa. — Sektionens Møder sluttede først Fredag Middag, og Auditoriet var forholdsvis talrigt — den sidste Dag 150—200 Mennesker — idet de andre Sektioner havde sluttet deres Forhandlinger, og en Del af disses Medlemmer derfor nu kunde komme til Stede i II Sektion.

I I Sektion deltog Stadslæge *Lunddahl* i Diskussionen om Kontrollen med Byers Forsyning med Mælk, og Prof.

---

*) Om Punkt 5 — Industrielle Affaldsprodukters Anvendelse som Foder for Malkekøer m. m. — forelaa der saaledes 8 Afhandlinger, blandt hvilke jeg havde skrevet Nr. 4, og her var jeg allerede forinden min Afrejse fra Kjøbenhavn anmodet om at være Hovedreferent.

Orla Jensen gav udenfor Dagsordenen en Meddelelse om Gærreduktaseprøven. — I III Sektion havde Konsulent *Ellbrecht* indleveret en Afhandling om Mælkens Pasteurisering her i Danmark, som han havde skrevet paa Foranledning af en Opfordring fra den internationale Fédération.

Fredag Eftermiddag Kl. 3 afholdtes Slutningsmødet, ved hvilket Flertallet af Kongresdeltagerne var til Stede. Her oplæstes og vedtoges Resolutionerne, som havde været drøftet i Sektionerne; og endelig meddeltes det, at den internationale Fédérations Bestyrelse*) havde bestemt med Tak at modtage en fra Sverige overbragt Indbydelse til at afholde næste Kongres i Stockholm 1911 og derefter aflægge Besøg ved Landbrugsudstillingen i Ørebro.

De Dage, der var Sektionsmøder om Formiddagen, benyttedes Eftermiddagene til talrige Udflugter og Besøg i Budapest og Omegn. — Der var Udflugter til Kvægudstillingen, det offentlige Kølehus, den internationale Mælkeriudstilling, Landbrugsmuseet, de offentlige Torvehaller, det kongelige Slot, Rigsdagsbygningen, Budapester Central Milchhalle samt til Godser med Skoler af forskellig Art i Omegnen; men mange af disse Udflugter begyndte til samme Klokkeslet, saa Medlemmerne maatte vælge, hver efter sin Interesse, hvor de vilde hen. — Og i Sammenhæng hermed kan det nævnes, at vi Danske en Eftermiddag vare inviterede af vor meget imødekommende og gæstfri Generalkonsul, *Alexander Fleischl,* stor Korn- og Foderstofhandler, paa en smuk Automobiludflugt, hvorefter vi besøgte hans udenfor Byen beliggende Hjem og havde Lejlighed til at beundre hans store og prægtige Have m. m.

Kvægudstillingen var en Del af en tæt ved en af Jernbanestationerne paa en særdeles god Plads ordnet Landbrugsudstilling. Her var der tillige Udstilling af Heste og

---

*) Den internationale Fédération Bestyrelse havde holdt Møde Søndag Middag Kl. 2 i Vigado, ved hvilken Lejlighed den svenske Repræsentant, Direktør *Barthels,* havde overbragt os Indbydelsen.

Redskaber og Maskiner, der fortrinsvis vidnede om de store Godsers Mængde og Købeevne; thi der var forholdsvis mange store og kostbare Maskiner, Lokomobiler, Tærskeværker, Dampplove m. m. — Der var udstillet en stor Mængde Schweizerkvæg, saavel broget som noget Braunvieh, for største Delen opdrættet i Ungarn, dernæst en Del Krydsninger mellem broget Schweizerkvæg og ungarsk Kvæg, endvidere en Del af det typiske, næsten hvide Kvæg, der i Aarhundreder har udgjort Hovedmængden af Ungarns Kvægbestand, og som fortrinsvis er Arbejdskvæg.

For Bedømmelsen af denne Udstilling maa det erindres, at der vel længe har været en Del Malkekvæg af forskellige indførte Racer i Ungarn; men endnu 1895 udgjorde det typiske ungarske Kvæg, der leverer de mange store Trækstude med de vældige Horn, over 65 pCt. af den $5{,}_8$ Mill. Stk. store Kvægbestand, medens den nationale Race i 1908 kun udgjorde 34 pCt. af den til $6{,}_4$ Mill. Stk. Kvæg forøgede Bestand. — Bøflerne benyttes fortrinsvis som Trækdyr; men der angives dog at være ca. 100,000 Bøffelkøer, der gennemsnitlig giver ca. 1000 Pund Mælk aarlig med et Fedtindhold af 7—8 pCt., ja i nogle Tilfælde endog 10—16 pCt.

Mælkeriudstillingen var anbragt i en stor »Industrihalle«, en stor Bygning i den smukke Park og tæt ved det allerede omtalte Landbrugsmuseum. Udstillingen omfattede Produkter, Redskaber og Maskiner samt en righoldig videnskabelig Afdeling med Modeller, Præparater, Afbildninger, Tryksager m. m. — Her var meget at se og lære, men for Flertallet af Kongresdeltagerne var der kun meget kort Tid til at se den store Udstilling. Heldigvis havde jeg ordnet min Rejse saaledes, at jeg kunde besøge Udstillingen to Gange, inden Kongresforhandlingerne begyndte.

Der var udstillet en stor Mængde ældre og yngre Redskaber fra forskellige Egne af Ungarn, og ikke alene af Redskaber og Maskiner, men ogsaa af Produkter var der en stor Mængde fra Frankrig, Holland, Belgien, Tyskland,

Østrig, Schweiz, Serbien og Rusland. — Af Smør var der over 600 Numre, og deriblandt Smør af Bøffelmælk.

Smørret var udstillet i smaa Glaskrukker, der hver rummede 1—2 Kg., og som vare anbragte i Glasmontre med Is. — Om Smørrets Kvalitet skal jeg indskrænke mig til at bemærke, at Dommere saavel som Udstillere meget beklagede, at Smørret, og særlig de mange Numre fra Frankrig og Holland, var ankommen i omtrent flydende Tilstand. — Dommerne vare dels Ungarere og dels Fagmænd fra de fremmede Lande, hvorfra de udstillede Produkter hidrørte.

Osteudstillingen var meget indholdsrig; men jeg fik ikke Lejlighed til mere end at se paa Varerne. Der var anselige Emmenthaleroste, hvoraf nogle fra Schweiz, og der var en Del bløde franske Oste og en Mængde forskellige ungarske — særlig mange smaa Oste, hvoriblandt nogle angaves at være lavede af Faaremælk. — Særlig Ostene langvejs fra havde ganske naturlig taget mere eller mindre Skade af Varmen. — Paa Restaurationerne og ude paa et Par Mælkerier spiste jeg flere Slags ungarske Oste, der mindede mig om Limburger, men ved Siden af disse Sorter var der paa Udstillingen mange andre, hvoriblandt nogle mindede om den italienske Casiocavallo, idet Ostemassen øjensynlig havds været opvarmet i varmt Vand og nu var formet paa mange Maader, dannet i Fletninger o. s. v.

Onsdag Aften Kl. 8 afholdtes i Vigado's Festhal under Landbrugsministerens Forsæde en officiel Kongres-Banket. — Til denne vare vi officielle Delegerede særlig indbudne, medens de øvrige Kongresmedlemmer, der ønskede at deltage, maatte løse Billet. — Der var vel 2—300 Mennesker tilstede, og der blev holdt en Del Taler, som dog kun en forholdsvis lille Del af Forsamlingen kunde høre. — Allerede Kl. 11 rejste Landbrugsministeren sig og forlod Salen. De fleste indbudte Gæster rejste sig da ogsaa og tog Afsked, og hvem der vilde kunde saaledes komme

forholdsvis tidlig til Ro og faa den Hvile, hvortil man nok kunde trænge.

Næste Dag, Torsdag, var det Helligdag (Frohleichnamsfest), som benyttedes af de fleste Udlændinge til at deltage i en meget godt ordnet Jernbane- og Dampskibsudflugt til Plattensee (Balaton), hvor der er Badesteder og mineralske Kilder. — Her var Kongressens Ordningsudvalg Vært, og trods det, at Udflugten varede ca. 12 Timer, forløb den særdeles godt, og her var udmærket Lejlighed til at stifte Bekendtskaber og tale med Fagmænd fra andre Lande.

Som en væsentlig Del af Kongressen, og næsten den mest interessante og lærerige, maa dernæst omtales de store Ekskursioner, som fandt Sted, efter at Forhandlingsmøderne vare afsluttede.

Lørdag Morgen, 12. Juni, begyndte samtidig 4 Ekskursioner, der fra Budapest førtes i fire forskellige Retninger, og som varede 3—5 Dage. — Disse Ekskursioner vare længe i Forvejen blevne omhyggelig planlagte, og Programmet desangaaende var en Maaned forud tilstillet hver enkelt Kongresdeltager med Opfordring om at melde eventuel Deltagelse inden Kongressens Begyndelse. — I hver af disse fire Ekskursioner kunde 60 Kongresmedlemmer deltage, og hver Ekskursion blev ledet af to Førere. — Vi Danske fordelte os til tre forskellige Ekskursioner, saaledes at jeg blev eneste danske Deltager paa Turen til Kisbér, Babolna og Magyarovar.

Her maa jeg jo indskrænke mig til at fortælle lidt fra den Ekskursion, hvori jeg deltog. — Den kunde afgive Stof til en anselig Rejseberetning, og det samme kan vistnok gælde enhver af de tre andre Ture i det smukke frugtbare og vidtstrakte Ungarn.

Vi vare 60 Delegerede af 12 Nationer og havde to udmærket dygtige, livlige og imødekomne Førere, en Embedsmand fra Landbrugsministeriet, Dr. *E. Szandtner*, og en ung Godsejer, Grev *Ladislaus Somssich*, der begge med Lethed talte alle fire Sprog.

Turen gik Kl. $7^1/_2$ om Morgenen i tre første Klasses Jernbanevogne fra Budapest i sydvestlig Retning. — Efter fire Timers Jernbanekørsel kom vi til Kisbér, hvor vi bleve modtagne af Kommandanten, Major *Szabadhegyi,* og Godsdirektør *Ruiz,* der mødte med ca. 30 Vogne for at køre os til Stutteriet, hvor vi bleve indkvarterede, og hvor vi snart efter spiste til Middag i Officerernes Kasino. — I Kisbér findes et stort kongeligt Stutteri (engelsk Halvblod) med 800 Heste (200 Moderhopper) under militær Organisation, medens Bestyrelsen af Domænen forestaas af en civil Direktør, som er forpligtet til at fremskaffe Foder og Græsningsarealer til Hestene og Forplejning til Folkene samt iøvrigt udnytte Jorden og Afgrøderne ved et stort Husdyrhold af Malkekvæg, Heste og Arbejdsokser, Faar og Svin.

Saasnart Middagsmaden var spist, holdt der igen ca. 30 smaa halvlukkede Vogne, forspændte med prægtige Heste, for Døren, og nu gik det i hurtigt Trav fra det ene Sted til det andet paa det vidtstrakte Gods.

I Løbet af Eftermiddagen saa vi mange Stalde og Flokke af Dyr paa Marken. Et Sted var der Hopper med Føl, et andet Sted de drægtige Hopper. De forskellige Aargange af Plage vare paa Marken under Opsigt af Soldater til Hest. Til Gaardens Drift var der Tillæg af Ardenner-Heste, men der benyttedes samtidig mange Arbejdsokser. Der var store Flokke af Simmenthaler Køer og dernæst Bonyháder Køer (gammel Krydsning mellem Bernerkvæg og ungarsk Kvæg). Andre Steder var der Flokke af Kvier. Der var Rambouillet Faar og Berkshiresvin, som rostes, fordi de en stor Del af Sommeren kunde ernæres ved Græsning. — Paa en af Gaardene besøgte vi en Mælkeriskole, hvortil al den Mælk, der kunde undværes fra de andre Gaarde, bragtes for at benyttes til Smør, medens Skummetmælken løb ud gennem et Rør for at føres til Svinestalden. — Kalvene pattede Køerne i 2—3 Maaneder.

Henimod Aften kom vi tilbage til Kisbér, hvor vi

næste Morgen saa Hingstene og Fuldblodshopper med Føl, Fuldblodsplage m. m.

Søndag Morgen Kl. 10 vare atter Vognene forspændte, og nu gik det hurtig ad forskellige Veje til Nabostutteriet Bábolna, hvor der er en Bestand af ca. 800 Arabere. Her var en Oberst af arabisk Herkomst som Kommandant og en civil Direktør som Leder af Avlsbrugene. Her var Simmenthalerkvæg, Rambouille-Faar og ungarske Landsvin med et tykt Lag krøllede Børster. Paa en af Gaardene var en stor Stald fyldt med gamle Trækokser, der nu vare indsatte til Fedning.

Ligesom paa Kisbér er ogsaa paa Bábolna saavel ældre som nyere Bygninger meget velholdte, og alle Dyr, Heste saavel som Køer, Faar og Svin, særdeles velplejede. — Begge Steder var det mig paafaldende, at Flertallet af Hopperne nu var synlig drægtige, og begge Steder blev der sagt, at man ønskede, at Hopperne skulde fole om Efteraaret, fordi der erfaringsmæssig var langt mindre Dødelighed blandt Føllene om Efteraaret og Vinteren end om Foraaret og Sommeren. — Hingstene gik hver i sin Boks; men iøvrigt maatte man begge Steder beundre saavel Hoppernes som Føllenes og Plagenes Tamhed og Fromhed. De gik alle løse i store Flokke og ængstedes ikke, fordi vi mange Fremmede gik ind imellem dem. Mange kom og vilde klappes, og de nogle Maaneder gamle Føl bleve liggende og snuste til os, medens Hopperne med Ro saa paa, at vi rørte ved Føllene. — Men blev der raabt Kommandoord, saa spidsede de alle Øren, og i Løbegaardene og paa Marken kunde Befalingsmændene præsentere dem efter Ønske i stærk Fart og straks kalde dem til sig eller lade dem løbe tilbage til Stalden.

Fra begge Stutterier leveres der unge Hingste til Statens Hingstedepoter, medens overtallige Hopper saavel som alle de andre Racedyr sælges ved aarlige Auktioner for at sprede gode Stamdyr, saavel Heste som Kvæg, Faar og Svin rundt i Landet.

Søndag Aften gik Turen ad Jernbanen fra Bábolna til

Magyarovar, et udstrakt og meget værdifuldt Gods, tilhørende Ærkehertug *Friedrich*. Her findes et i 1818 grundlagt Landbrugsakademi, og selve Byen er Hovedstaden i Komitatet Moson. — Jeg blev indkvarteret hos Godsdirektøren, Hr. *E. Mayer,* og havde ved at køre ved Siden af ham i to Dage fortrinlig Lejlighed til at nyde godt af hans store Erfaring og Gæstfrihed.

Mandag Morgen kørte vi først under Ledelse af Professor ved Landbrugsakademiet *Ujhelyi,* der er Elev og god Ven af Professor *Bang,* ud til et Par store Landsbyer for at besøge nogle af ham i 1895 stiftede Kvægavlsforeninger og ligeledes nogle af ham oprettede Andelsmælkerier. — Paa Grund af en daarlig Høst i 1908 og sent Foraar var Mælkemængden nu mindre end sædvanlig, men saavel Mælkerierne som de Bøndergaarde, vi besøgte, vidnede ved Orden og Renlighed, ligesom de mange tilstedeværende Andelshaveres Udtalelser, om, at Befolkningen er flittig og med Forstand og Iver søger at udnytte den Vejledning, som velvillig ydes af Akademiets Professorer.

For en Dansk var det mærkeligt at se, at i den flade, veldyrkede Egn boede alle Menneskene enten paa de talrige store Herregaarde eller i store Landsbyer, medens der mellem disse ikke findes nogetsomhelst Hus. — Bøndernes Beboelseshuse laa alle tæt sammenbyggede og smukt vedligeholdte ud imod Hovedgaden, medens de lange smalle Gaarde vendte bagud til en anden Vej. — De fleste Køer bleve staldfodrede, medens Ungkvæg, Stude og Heste tildels var paa Marken. — Tyrene holdtes i Fællesskab, idet Kommunen har en Staldbygning, hvor der paa Kommunens Regning holdes, alt efter Køernes Antal, 6—10 Tyre. — Ved en af disse Tyrestalde var der ordnet et lille Kvægskue for os, og samme Sted blev der præsenteret en Foreningshingst (Hannoveraner), som var opstaldet ved Siden af Tyrene, der alle vare af Bonyháder eller Simmenthaler-Race.

Mandag Eftermiddag besøgte vi det gamle Akademi med dets i Nærheden liggende meget yngre Forsøgsstationer,

som der her ikke kan blive Plads til at omtale nærmere. Direktøren, Professorer og Assistenter vare til Stede og gave beredvillig alle ønskede Oplysninger. — Til Slutning forevistes en ny Motorplov, og henimod Aften samledes man i et Klubhus i Parken, hvor Landbrugsministeriet havde indbudt til Middag.

Om Tirsdagen, Ekskursionens sidste Dag, var Godsdirektøren Vært. Vi begyndte tidlig om Morgenen med at køre til nogle af de nærmeste Gaarde, senere kom vi ved Hjælp af en Hestetrækbane til andre, mere fjerntliggende Dele af Godset, hvor vi foruden Gaarde med Stalde og Mælkerier blandt andet saa en Skole og et stort Reparationsværksted, hvor endog Transportspande bleve opfortinnede. Paa flere Gaarde benyttedes elektrisk Kraft i stor Udstrækning. Ialt er der 18 store Gaarde foruden nogle Afbyggergaarde, og paa hver Gaard er der en Forvalter med en eller to »Adjunkter« til Assistance. Samtlige Forvaltere og Adjunkter have gennemgaaet et af Ungarns 5 Landbrugsakademier, og det er 33 Aar siden, at Direktøren selv tog Eksamen.

Indtil for en Snes Aar siden var Uld og Korn de betydeligste Produkter; men særlig i de sidste 10 Aar er Mælkeproduktionen bleven stærkt forøget, idet al Mælken fra samtlige Gaarde med Fordel kan sælges i Wien, hvor Godset har sin egen Mælkeforsyning med talrige Mælkeudsalg. — Paa Gaardene er der — alt efter disses Størrelse og Kultur — 150—400 Køer. Ialt er der ca. 3500 Malkekøer og et lige saa stort Antal Kvier, Kalve, Tyre og Arbejdsokser. — Køer, Tyre og Ungkvæg er altsammen brunt Sweizerkvæg, der nu opdrættes paa Gaardene. Arbejdsstudene ere derimod af ungarsk Landrace og indkøbes. — Alt Kvæget er under stadigt Dyrlægetilsyn og Tuberkulin har længe været benyttet efter Bangs System med det Resultat, at Tuberkulosen nu er udryddet. — Ungkvæget var paa Marken, men Køerne bleve staldfodrede. Samtlige Bygninger og særlig Kostaldene vare i mønsterværdig Orden, og jeg kunde have stor Lyst til at fordybe

mig i Omtalen af mange Enkeltheder i dette store, smukke og betydelige Mælkeribrug.

Men jeg maa slutte. — Artiklen er bleven længere, end Redaktionen ønskede den. — Aarsagen er, at jeg har faaet saa meget at fortælle fra den vellykkede Kongres og den interessante Rejse, at jeg let kunde have fyldt lige saa mange Ark, som Redaktionen kan indrømme mig Sider.

Engelsk parlamentarisk Kommissionsberetning

angaaende

Sammenslutninger i Kødhandelen.

Da Prisen paa Oksekød i England i Fjor Foraar naaede en ret usædvanlig Højde som Følge af smaa Tilførsler fra de Forenede Stater, bleve disse som sædvanlig tilskrevet kunstige Forholdsregler, der vare trufne af de store amerikanske Kødkompagnier. Beskyldninger herfor kom endog frem under en Forespørgsel i Underhuset, der førte til Nedsættelsen af en parlamentarisk Kommission, som skulde undersøge de herhen hørende Forhold, navnlig om, hvorvidt Prisen paa Kød i England beherskedes af eller paavirkedes gennem Sammenslutninger af bestemte Handelshuse eller Forbindelser. Dens Virksomhed har dog været meget begrænset, da den kun har haft til Opgave at undersøge, om der findes saadanne Sammenslutninger, men derimod ikke at udtale sig om deres Skadelighed eller bringe Forslag til deres Bekæmpelse, hvis de fandtes. Der har været afholdt 20 Møder og afæsket 49 mundtlige Forklaringer af tilkaldte Mænd samt indhentet Oplysninger gennem Byraad, Gesandten i Washington og de Forenede Staters Regering, hvorom Kommissionen har afgivet en Beretning, der frembyder Interesse ved de samlede Oplysninger, den giver om Englands Kødforsyning, saa vel som ved det Lys, den kaster over Kødomsætningen i det hele.

1. Kilderne til Englands Kødforsyning.

Hjemmeforsyningen med Kød har holdt sig omtrent uforandret i de sidste 10 Aar med gennemsnitlig ca. 25 Mill. Centner aarligt, medens Mængden af tilført Kød af alle Slags ca. 20.6 Mill. Centner aarligt viser en langsom Stigning. Hjemmeforsyningen har saaledes udgjort 54.9 pCt. af den hele Kødmængde, dog er den 61.5 pCt. af Okse- og Kalvekød, 60.2 pCt. af Faare- og Lammekød, men kun 41.3 pCt. af Svinekød. — Indførsel af levende Dyr er — naar undtages Okser — omtrent ophørt, hvad der dels skyldes Forbud mod Indførsel, dels forandrede Handelsforhold. Kun de Forenede Stater, Kanada og Irland kunne endnu indføre Slagtedyr. Indførslen af Faar er dog for Tiden uden væsentlig Betydning og selv

Tilførslen af Hornkvæg synes at være i Aftagende, fordi det er meget billigere at forsende Kød end Kvæg, og fordi de amerikanske Firmaer, som drive denne Forretning, finde det mere fordelagtigt at udnytte Huder og Affald i Fristaterne end at sende det til England.

Indførslen af afkølet (chilled) og frosset, fersk Kød er derimod vokset overordentligt i de senere Aar. I Femaaret 1885—89 var den aarlige Gennemsnitsindførsel 0.9 Mill. Centner, senere er den vokset med 1 Mill. Centner for hvert følgende Femaar, og den er nu (fra 1905—08) naaet op til over 5.5 Mill. Centner aarligt. I det førstnævnte Femaar kom denne Indførsel omtrent udelukkende fra Fristaterne, kun mindre Mængder sendtes fra Argentina, New Zealand og Australien, der faa Aar i Forvejen var begyndt at deltage i Konkurrencen; nu komme næppe 2.5 Mill. Centner fra Fristaterne og over 3 Mill. Ctr. fra de andre Kilder. I Aaret 1908, der maa betragtes som abnormt for Fristaternes Vedkommende, var Forholdet endnu ugunstigere for disse.

Det fra Fristaterne indførte Oksekød er »chilled«, der indføres i de sidste Aar ogsaa stigende Mængder af denne Vare fra Argentina, hvorimod man fra Australlandene endnu kun er naaet til at levere Oksekødet frosset, i hvilken Tilstand man nu ogsaa har begyndt at indføre det fra Uruguay og Chile.

Medens Indførslen af Oksekød fra Fristaterne synes at have naaet Højdepunktet, er den navnlig fra Argentina endnu stærkt stigende fra Aar til Aar og fra New Zealand nogenlunde stadig og stigende, hvorimod der har været store Spring i Tilførslerne fra Australiens Fastland som Følge af den der herskende periodiske Tørke.

Af saltet og præserveret Oksekød indføres ligeledes store Mængder, skønt der er betydelig Nedgang i Tilførslerne af denne Vare. Fra 1890—94 indførtes saaledes 248,000 Centner aarligt, efter 1905 ca. 150,000 Centner. Hovedmængden kommer fra de Forenede Stater, dog er der ogsaa en ret betydelig Indførsel fra Argentina og Australien.

Af Faarekød indførtes i 1908 ca. 267,000 Centner fra Holland samt nogle mindre Sendinger fra andre europæiske Lande og de Forenede Stater, men Hovedmængden kommer fra New Zealand, Argentina og Australien. Indførslen var i 1882—84 0.3 Mill. Centner aarligt, i 1907—08 ca. 4.5 Mill. Ctr., hvoraf fra New Zealand ca. 2 Mill. Ctr., Argentina 1.5 Mill. Ctr. og fra Australien 0.7 Mill. Ctr. Fra de to førstnævnte Kilder ere Tilførslerne stærkt voksende, og Argentina er godt paa Vej til at levere lige saa meget som New Zealand, hvorimod Tilførslerne fra Australien ere varierende paa Grund af Tørken.

Hvad Svinekød af alle Slags angaar, da har Tilførslen af Bacon været omtrent uforandret i de sidste 11 Aar, delt mellem de Forenede Stater (med 2.5 Mill. Ctr. i 1908), Danmark (2 Mill. Ctr.) og Kanada (1 Mill. Ctr.), saaledes at Tilførslerne fra Fristaterne have været noget nedadgaaende og opadgaaende fra de andre Leverandører. $^3/_5$ af det ferske Flæsk kommer fra Holland. Saltet Flæsk — undtagen Bacon og Skinker, der komme fra Fristaterne — sendes væsentligt fra Danmark, Fristaterne og Kanada, men Tilførslerne synes ikke at stige.

2. Sammenslutninger i Kødhandelen.

Kommissionen har ikke faaet nogen Meddelelse om, at der skulde eksistere Sammenslutninger mellem Leverandører af evropæiske Kødvarer, og den anser det ogsaa for usandsynligt, at der findes saadanne blandt Handlende med frosset og afkølet Kød fra Argentina, hvor der for Tiden er 7 Kødkompagnier, desuden 1 i Uruguay og 2 i Chile (Straits of Magellan), fra New Zealand med 13 Slagterier og fra Australien, hvor der findes 20—25 Slagterier, alle for Frysning af Kød. De i London værende Foreninger, som varetage de Interesser, der næres af Handlende med Kødvarer fra de nævnte Slagterier, have ingen Indflydelse paa Prisansættelsen, Tilførslen af Kød o. s. v., uagtet et Par Medlemmer af den amerikanske »Beeftrust« fornylig have sluttet sig til disse Foreninger for om muligt at udøve Indflydelse paa dem, hvad Kommissionen for Tiden anser for meget vanskeligt.

Det er dog ogsaa navnlig mod de store Kødkompagnier, der i London repræsentere den saakaldte »Beeftrust« i de Forenede Stater, at Beskyldningerne for Overgreb rettes. De siges at arbejde i Fællesskab, at holde jævnlige Møder for at regulere Tilførsel og Pris, hvorved de beherske Markedet i London og Sydengland, at undersælge og fortrænge andre Handlende ved Oprettelsen af Butikker for en gros og detail Handel, at dele Forretningsomraadet i England imellem sig og føre en »sort Liste« over Handlende, som af en eller anden Grund skulle bekæmpes, samt at de have gjort sig eneraadende over al Tilførsel ved at sikre sig al Plads i de Dampskibe, der kunne overføre Kød.

De amerikanske Selskaber ere Armour & Co., Swift & Co., Morris & Co. og National Packing Co., hvilket sidste i London repræsenteres af Hammond Beef Co., medens de øvriges Repræsentanter føre tilsvarende Navne som de amerikanske. Disse — »The Big Four« — antages at have dannet en Sammenslutning, hvorimod nu et andet stort Firma, Schwarzschild & Sülzberger, saa vel som Cudahy Co., der ikke er særlig repræsenteret i England, menes at arbejde uafhængigt. Det har været vanskeligt at faa paalidelige Oplysninger, da de tilkaldte Folk fra Selskaberne have været meget tilbageholdne med deres Udtalelser, ligesom de Handlende, der staa i Forbindelse med dem, synes at have frygtet for at sige for meget, selv om man garanterede dem, at deres Udtalelser ikke skulde komme offentlig frem. Dette viser hen til, at de udøve stor Indflydelse paa Handelen med afkølet Kød og Kvæg fra de Forenede Stater, men alligevel anser Kommissionen Rygterne om deres Indflydelse for i høj Grad overdrevne, hvad de engelske Kødmarkeder angaar. »Selskaberne ere fremmede, deres Direktører ere overordentlig fremragende Forretningsmænd, der drive Forretninger efter en stor Maalestok, hvad der give dem en betydelig Fordel over for deres svagere Konkurrenter. Deres Forretningsførelse er baade den engelske overlegen og lader sig maaske mindre paavirke af andre Hensyn end rent forretningsmæssige. En Udtalelse er i den Henseende karakteristisk: »Forretning er kun Forretning, og vi drive ikke Forretning for Kærligheds Skyld«, et Princip,

der gennemføres hensynsløst af de amerikanske Selskaber, og gør disse mindre vel lidte blandt andre Handelsmænd.«

Skønt Kommissionen saaledes ikke har kunnet samle megen direkte Oplysning, saa foreligger der gennem de amerikanske officielle Meddelelser Vidnesbyrd om, at »The Big Four« arbejder i Fællesskab [medens det ikke er afgjort, om Schwarzschild & Sülzberger og Cudahy Co. nu ere med], at de raade over et stort Antal underordnede Forretninger, saa at over 50 pCt. af Kødomsætningen i Fristaterne er i deres Hænder, hvorved de med Fordel dominere de lokale Slagtere, saa at der ikke eksisterer nogen virkelig Konkurrence, hverken ved Køb af Kvæg i Chicago og de vestlige Markeder eller ved Salget af Kød i en stor Del af Staterne. Uagtet man ikke kan sige, at disse Forretninger drives under ét, saa arbejde de dog saaledes i Fællesskab, at de kunne undertrykke al Modstand.

Disse faktiske Oplysninger gør det i høj Grad usandsynligt, at de Kødkompagnier i England, som repræsentere disse Firmaer, ere stærkt konkurrerende indbyrdes, da man dog ikke kan antage, at Amour, Swift og Morris skulde arbejde i Fællesskab i Amerika og mod hverandre i England, og det er endnu mindre sandsynligt med Hensyn til Hammond Beef Co. Thi dette Selskab repræsenterer, som sagt, National Packing Co., der er oprettet og kontrolleres af Direktørerne for de førstnævnte tre Selskaber!

Alligevel synes Forbindelsen mellem Selskaberne nu ikke at have den Indflydelse paa den engelske Kødhandel som for faa Aar siden, og Baandet synes navnlig at være bleven løsnet, efter at Schwarzschild & Sülzberger begyndte at handle paa egen Haand. Men hertil kommer, at Tilførslerne fra Nordamerika ere blevne mindre, og at Konkurrencen fra Argentina har vundet i Betydning, siden man derfra ogsaa er begyndt paa at udføre Kødet som »chilled«. For Tiden synes der desuden at være opstaaet Konflikter ved, at Swift & Co. har købt Slagterier i Argentina. Kommissionen mener derfor, at Samarbejdet mere har til Hensigt at beskytte egne Interesser end at bekæmpe andre Handlende.

Beretningen gaar derefter specielt ind paa de enkelte Klagepunkter, hvoraf kun skal anføres, at der udtales, at Trusten næppe kan have synderlig Indflydelse paa Priserne i Smithfield Marked, men maaske nogen mere paa nogle af Markederne i Mellem- og Nordengland gennem en Regulering af Kødtilførslerne dertil. Men selv dette lader sig ikke altid gennemføre, fordi chilled Beef er en let fordærvelig Vare, der ikke længe kan holdes i god Kondition eller føres tilbage, efter at det er udtaget af Kølerummet. — De høje Priser i 1908 skyldes Produktionsforhold i Fristaterne, hvorfor Trusten ikke kan gøres ansvarlig.

Det endelige Resultat, hvortil Kommissionen er kommen, gaar ud paa, at den Sammenslutning, som for Tiden bestaar mellem de fire omtalte Kødkompagnier, ikke er stærk nok til at frembyde en alvorlig Fare for Kødhandelen i det hele, da omtrent $^3/_5$ af Kødet er af engelsk Oprindelse, og af Resten kommer en betydelig og stærkt voksende Mængde Kød fra Argentina og Australlandene. Særlig fra Argentina har Tilvæksten været meget betydelig de sidste fire Aar.

Indtil fornylig have de omtalte Firmaer udelukkende hentet deres Kødforsyning fra Fristaterne — mulig ogsaa fra Kanada, hvad der dog ikke er bevist —, men siden Sommeren 1907 har Swift & Co. købt en af de største Forretninger i Argentina — la Plata —, og siden er en anden — la Blanca — bleven solgt, som det synes til National Packing Co., hvis Agent i England (Hammond Beef Co.) deler Produktionen derfra mellem alle de fire nævnte Firmaer. Det synes endvidere sikkert, at de ere ude efter andre Etablissementer i Argentina, og at der er indledet Underhandlinger i Australien og New Zealand.

Det ligger derfor indenfor Mulighedens Grænser, for ikke at sige mere, at vente, at de nævnte Firmaer ville erhverve sig betydelig Indflydelse i Argentina og andre Steder. Skulde det blive Tilfældet, er det ogsaa sandsynligt, at man der vil arbejde sammen paa samme Maade som i Fristaterne.

Estancieros i Plata Staterne siges stærkt at modsætte sig en saadan Indblanding, som de frygte vil kvæle al Konkurrence til Skade for dem, og da de ere i Besiddelse af stor Rigdom, ere de stærke Modstandere, men paa den anden Side hjælper Sammendragningen af Jernbanelinierne om Buenos Ayres til at fremme et Samarbejde mellem Ejerne af Slagterierne, der som Følge heraf ligeledes fortrinsvis opstaa i Nærheden af denne By, og under de amerikanske Firmaers energiske og kyndige Vejledning tør man vel vente en stærk Udvikling af Samarbejdet.

Det er dog ikke sandsynligt, at dette vil ske i en nær Fremtid, men sker det en Gang, er Kommissionen af den Mening, at det kan komme til at se alvorligt ud for Englands Kødforsyning, da en Sammenslutning, som raader over Tilførslen af Slagtekvæg, det afkølede og frosne Kød, vilde komme til at indtage en stærk Stilling saa vel paa Smithfield som paa en Del af Provinsmarkederne. I saa Tilfælde vilde den endog kunne faa en afgørende Indflydelse paa Kødprisen i selve Smithfield og i høj Grad paavirke Priserne i hele Landet.

Johannes Arup.

Udkomne Bøger.

Maribo Amts Landbrug gennem 100 Aar. 1809—1909. Mindeskrift i Billeder og Tekst. Udgivet af »Maribo Amts økonomiske Selskab«. Redigeret af *S. C. A. Tuxen.* Billeder og Vignetter af *R. Christiansen.* 112 Sider. 2½ Kr. (Kbhvn.)

Det varede omtrent 40 Aar efter Landhusholdningsselskabets Oprettelse, før mindre »Landhusholdningsselskaber« oprettedes efter Moderselskabets Mønster rundt om i Provinserne. Det første af disse var det i 1805 oprettede »Efterslægtselskab paa Bornholm«, der indstillede Virksomheden i 1820'erne. Det andet i Rækken var »Selskabet til Oplysningens og Industriens Fremme i Lolland-Falsters Stift«, som blev grundlagt 1809 og i 1835 blev til »Maribo Amts økonomiske Selskab«; 1810 fulgte »Fyns Stifts patriotiske Selskab«, »Randers Amts Husholdningsselskab« og de 2 senere ophævede økonomiske Selskaber for Aarhus og Aalborg Amter. I de følgende Aar fulgtes Eksemplet bl. a. i Holbæk Amt (1814), i Ringkøbing Amt (1820) og i Vejle Amt (1823).

»Maribo Amts økonomiske Selskab« er efter Landhusholdningsselskabet altsaa det ældste af vore Landbrugsselskaber, og i Juli Maaned fejrede det sit Hundredaars-Jubilæum bl. a. ved Udgivelsen af ovennævnte smukke og interessante Festskrift. Man læser i dette selvfølgelig om Selskabets Stiftelse og om de »patriotiske Tanker«, der laa til Grund for denne, om dets første Virksomhed med dens filantropiske Tilsnit og dets senere Arbejde for specifik landøkonomiske Formaal, om de nyttige Foranstaltninger, det har taget Initiativet til og om de Mænd, der til de forskellige Tider udførte Dagens

Gerning indenfor Selskabet. Bogen giver imidlertid langt mere end dettes Historie. Med denne som Baggrund skildrer den det lolland-falsterske Landbrugs Udvikling gennem 100 Aar, og den ejer derved blivende Interesse som en værdifuld Berigelse af vor landbohistoriske Litteratur.

Oversigt over Landbrugsplanternes Sygdomme i 1908. Af *M. L. Mortensen, Sofie Rostrup* og *F. Kølpin Ravn.* 5. Beretning fra De samvirkende danske Landboforeningers plantepatologiske Forsøgsvirksomhed. 16 Sider. 25 Øre. (G. B. N. F. Kbhvn.)

Nogle Iagttagelser angaaende Skadedyr i 1907 og 1908. Af *Sofie Rostrup.* 6. Beretning fra De samvirkende danske Landboforeningers plantepatologiske Forsøgsvirksomhed. 20 Sider. 25 Øre. (G. B. N. F. Kbhvn.)

Vejledning i Landbrugets Bogføring. Af *A. C. Duborg.* 42 Sider i Kvart. 1 Kr. (Aug. Bangs Boghandel. Kbhvn.)

Lovsamling til Undervisningsbrug ved Høj- og Landbrugsskoler. Udgivet af Foreningen for disse Skoler. 256 Sider. 1 Kr. (Andelsbogtrykkeriet. Odense.)

Pd. Smør af 100 F.-E. (14,500 Udregninger). Af *P. A. Møller.* 54 Sider. 1 Kr. 50 Øre. (Konr. Jørgensen. Kolding.)

Stambog over Frederiksborg Amts Præmiehingste 1900—07. Ved *C. Klingberg.* 38 Sider. 85 Øre. (C. Klingberg. Fredensborg.)

Dannelse af nye Bygsorter, særlig Tystofte Prentice-Byg. Af *N. P. Nielsen.* 39. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. 24 Sider. 50 Øre. (G. B. N. F. Kbhvn.)

23 Aars Dyrkningsforsøg med Sorter af 6-radet Byg. 40. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. 47 Sider. 65 Øre. (G. B. N. F. Kbhvn.)

Niende Aars Dyrkningsforsøg med Rodfrugtstammer. 41. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. 39 Sider. 50 Øre. (G. B. N. F. Kbhvn.)

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliothek*).

Forøgelse i Maj 1909.

Alfalfa. Poteka 1908.

Handbuch der Milchkunde. Herausgegeben von *P. Sommerfeld.* Wiesbaden 1909.

Johannsen, W.: Die Elemente der exakten Erblichkeitslehre. Jena 1909.

Hörth, F.: Versuche zur Erkenntnis der Milchsäuregärung. Bühl 1909.

Holtz, F.: Die Rentabilität einiger pommerscher Moorkulturen. Halle 1908.

Kellner, O.: Die Ernährung der landwirtschaftlichen Nutztiere. 5. Aufl. Berlin 1909.

Mayer, M.: Die Landwirtschaft der Königreiche Kraotien und Slavonien. Leipzig 1909.

Morkramer, F.: Die Einwirkung sehr starker Gaben von Futterrüben auf die Milchsekretion der Kühe. Weida 1908.

Oertel, E.: Ueber die Viskosität der Milch. Leipzig 1908.

Rümker, K. v.: Ueber Sortenauswahl bei Hackfrüchten und Hülsenfrüchten und über Methodik der Sortenprüfung. Berlin 1909.

Sabaschnikoff, A.: Untersuchungen über Kalkstickstoff und Stickstoffkalk. Langensalza 1908.

Schleh, A.: Ueber die Bedeutung des Wassers in den Pflanzen und die Regulirung desselben in unseren Culturböden. Leipzig 1877.

Stambok öfver Nötkreatur af Ayrshire Ras, utg. af Afvelsföreningen för Ayrshireboskap i Finland. Bd. I—IV. Helsingf. 1903—08.

The Standard Cyclopedia of modern Agriculture and Rural Economy. London 1909.

Die Viehhaltung im Deutschen Reiche nach der Zählung vom 2. Dez. 1907. Berlin 1909.

Wilson, E. B.: The Cell in Development and Inheritance. New York 1906.

*) Angaaende Bibliothekets Benyttelse henvises til Medd. S. 264.

Mindre Meddelelser.

Udrugning af dobbeltblommede Æg. Ikke alene i Evropa, men ogsaa i Amerika er Fjerkræet og da navnlig Hønsene blevne inddragne under Forsøgsvirksomheden. Her i Landet har særlig »Forsøgslaboratoriets Afdeling for ambulante landøkonomiske Forsøg« og Professor *Carl Hansen*, Lederen af Veterinærskolens Fjerkræklinik, optaget denne Virksomhed, ligesom der gennem Arbejdet i Fjerkræavlscentrene foreligger en Del interessante Iagttagelser.

I Udlandet have forskellige Alders- og Raceforsøg samt Fednings-, Opdrætnings-, Fodrings- og kunstige Udrugningsforsøg lagt Beslag paa Opmærksomheden. Som det nyeste kan nævnes Udrugningsforsøg med misdannede Æg, som enkelte Høns kunne være mere tilbøjelige til at lægge end andre, ligesom der kan træffes Individer, der udelukkende producere saadanne, der enten kunne være skæve af Form, ruskallede, indeholde to Blommer eller slet ingen Blomme, være abnorm store eller, hvad der ogsaa er iagttaget Æg, der igen indeholdt et andet Æg forsynet med Skal. Mellem det første og andet Æg fandtes kun Hvide. Endelig kan det ske, at en Høne lægger et raaddent Æg, som den har tilbageholdt i Æglederen i lang Tid. Jo mere Indavl, der har været anvendt, jo oftere synes Misdannelser at forekomme.

Spørgsmaalet om Æg, indeholdende to Blommer, kunne udruges, forudsat at Skallen ikke er for tynd samt give to normale Kyllinger, har ofte været Genstand for Undersøgelse sidst i Frankrig, hvor man satte en Rugemaskine i Gang med dobbeltblommede Æg. Ifølge »L'Union Avicole« kom der to levende Kyllinger ud af et af de dobbeltblommede Æg. Det

synes dog, som om saadanne Æg for det meste ere ubefrugtede; er det modsatte Tilfældet, dø Embryonerne oftest efter nogle faa Dages Udrugning og dermed Udvikling. Fremkomme misformede Kyllinger f. Eks. med flere Ben eller lignende af normale Æg, dø disse som oftest nogle Dage efter, at de ere udrugede. Det er en meget almindelig Iagttagelse, at der ved Rugning paa Maskine fremkommer flere Kyllinger med misdannede Ben end ved naturlig Rugning, hvor dette forøvrigt kun sjældent sker. Mulig Kyllingens Kravlen paa Ægbakkerne og paa Maskinens Bund, selv om denne er belagt med Tøj eller Filt, har til Følge, at den nylig udrugede Kyllings kun svage Ben faa den omtalte Skavank, som de under den varme Høne rolig liggende Kyllinger skaanes for.

W. A. Koch.

Udryddelse af Tidsler. Under den 24. Juni d. A. er der udkommet en Forordning, der for den til Hamborg hørende Landkommune Volksdorf, hvor der foruden Villahaver, Gartnerier o. lign. ogsaa findes egentlige Landbrug, bestemmer følgende:

»Paa alle i Kommunen liggende Grundstykker, indbefattet fri Pladser, Volde, Grave og Hjørner, skulle Tidslerne ødelægges hvert Aar før de sætte Frø. Denne Forpligtelse paahviler Ejeren af Grunden, eller saafremt Jorden er overladt Tredjemand til Besiddelse eller Benyttelse denne sidste. Ikke-Overholdelse af denne Forordning straffes med en Pengebøde paa indtil 18 Mark, eventuelt med Fængsel i 3 Dage.

Hvis rette Vedkommende ikke inden 3 Dage efterkommer en til ham fra Kommunalbestyrelsen indgaaet skriftlig Opfordring om at lade Tidslerne ødelægge, er Kommunalbestyrelsen berettiget til at lade Arbejdet udføre for hans Regning. Omkostningerne herved inddrives ad administrativ Vej.«

Statskontrollerede Produktioner 1908. Nedenstaaende Oplysninger ere hentede fra Statens statistiske Bureaus aarlige Oversigt vedrørende Produktionen af Spiritus, Øl, Sukker og Margarine.

Spiritus. Produktionen var i 1908 ca. 33 Mill. Potter à 8°, hvad der vel er lidt mere end Aaret før, men ellers betydelig mindre end de nærmest foregaaende Aar. Det beregnede For-

brug pr. Indbygger (d. v. s. Produktion + Indførsel ÷ Udførsel) var i Gennemsnit af Femaarene 1893—97, 1898—1902 og 1903—07 henholdsvis 16, 15 1/3 og 13 1/2 Pot. For Aaret 1908 er Forbruget beregnet til 13 Potter eller 1/2 Pot mere end i 1907. Naar i 1908 baade Produktionen og Indførselen [og derved det beregnede Forbrug pr. Individ] har været større end det foregaaende Aar, maa de ny Beskatningsregler antages at have været en medvirkende Faktor, saaledes at Produktionen og Indførselen fremskyndedes, inden Afgifterne forhøjedes.

Øl. Af skattepligtigt Øl produceredes der i Fjor 801,448 Tdr. eller ca. 50,000 Tdr. mere end i 1907. Det indenlandske Forbrug er steget lidt i 1906—07—08, men Merforbruget falder paa de mindst alkoholholdige Sorter, medens Efterspørgselen efter de stærkere Sorter er aftaget. Af skattefrit Øl produceredes der i Fjor 1,165,000 Tdr. mod 1,143,000 Tdr. Aaret før. Til den samlede Ølproduktion anvendtes i 1908: af indenlandske Kornsorter (hovedsagelig Byg) 70.5 Mill. Pd., af Majs 4.8 Mill. Pd., af Ris 1.4 Mill. Pd. og af Sukker 1.5 Mill. Pd., endvidere 923,000 Pd. Humle.

Roesukker. Produktionen udgjorde:

i 1888—1892	gsntl.	40.3	Mill. Pd.
- 1893—1897	—	80.6	—
- 1898—1902	—	89.0	—
- 1903—1907	—	109.5	—
- 1908	—	132.6	—

Ogsaa Indførselen er stærkt stigende, medens Udførselen nu er helt standset. Heraf fremgaar altsaa, at Forbruget af Sukker gaar stærkt frem; det var i Fjor 73 1/2 Pd. pr. Individ eller omtrent dobbelt saa meget som for en Snes Aar siden.

Margarine. Produktionen heraf er stadig stigende. Den var i Finansaaret 1908—09 58 Mill. Pd. eller ca. 7 Mill. Pd. mere end i det foregaaende Femaar. Derimod er Overskudsindførselen gaaet noget ned. Forbruget har været i stadig Opgang og er nu ca. 23 Pd. pr. Individ om Aaret, medens det for 5 Aar siden var ca. 16 Pd. og for en halv Snes Aar siden kun ca. 10 Pd.

Forslag til Foranstaltninger mod Landbrugets Mangel paa Arbejdskraft.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab nedsatte i Februar 1908 et mindre Udvalg til at underkaste Landarbejderspørgsmaalet en foreløbig Drøftelse og fremkomme med en Udtalelse om, hvorvidt det efter Udvalgets Anskuelse vilde være ønskeligt, at Selskabet tog Landarbejderspørgsmaalet op til grundig Undersøgelse. Da Udvalget besvarede dette Spørgsmaal bekræftende, vedtoges det paa Selskabets Bestyrelsesmøde i Juni Maaned 1908 at nedsætte et Udvalg til at fremkomme med Forslag om, hvorledes der kan søges raadet Bod paa den herskende Mangel paa Arbejdskraft.

Dette Udvalg kom til at bestaa af følgende Herrer: Kammerherre *C. Bech* til Engelsholm pr. Vejle, Formand for Foreningen af jyske Landboforeninger; Direktør *Karl Hansen,* Bakkehuset, Herfølge, Formand for De samvirkende sjællandske Husmandsforeninger; Sekretær *H. Hertel* (Udvalgets Sekretær); Forpagter *Otto Høffding,* Strandegaard pr. Fakse, Formand for De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift; Direktør *Jørgen Nielsen,* Viby, J., Formand for de samvirkende jyske Husmandsforeninger; Forpagter *Chr. Sonne,* Rosenlund pr. Sakskøbing; Lehnsgreve *B. Wedell* til Grevskabet Wedelsborg (Udvalgets Formand) og Forpagter *J. Willumsen,* Anhof pr. Øksendrup.

Da imidlertid Hr. Direktør *Jørgen Nielsen* i Efteraaret 1908 offentliggjorde forskellige Meddelelser, der vare ham tilsendte i hans Egenskab af Udvalgsmedlem, men som maatte betragtes som fortrolige, da Udvalget ikke havde afsluttet sit Arbejde, vedtoges det paa Selskabets Bestyrelsesmøde i December 1908 at meddele Hr. *Jørgen Nielsen,* at Selskabet maatte betragte ham som udtraadt af Udvalget.

Dette har i Løbet af Efteraaret 1908, Vinteren og Foraaret 1909 afholdt en Række Møder.

Hr. Direktør *Karl Hansen* deltog kun i Udvalgets første Møde og en kort Tid i dets afsluttende Møde. Hans Navn findes derfor ikke under den Betænkning, som Udvalget har afgivet og som er gengivet i det efterfølgende.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Undertegnede Udvalg, der er nedsat af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab for at fremkomme med Forslag om, hvad der kan gøres for at raade Bod paa den herskende Mangel paa Arbejdskraft i Landbruget, har ikke ment det nødvendigt at komme ind paa en nærmere Konstatering af denne Mangel. Den er en Kendsgerning, der — om end af forskellig Styrke paa de forskellige Egne og til de forskellige Tider — længe har været følelig overalt i Landbruget og stadig har haft en Tendens til mere og mere at vanskeliggøre dettes Kaar, efterhaanden som Landbruget har udviklet sig i intensiv Retning.

Ejheller har Udvalget anset det for nødvendigt at komme ind paa en Udredning af de forskellige Aarsager, der ligge til Grund for Bortvandringen fra Land til By, men det har ment det rigtigst at koncentrere sit Arbejde om den praktiske Opgave at belyse de Foranstalninger, som — direkte eller indirekte, hurtigere eller i Tidens lange Løb — kunne bidrage til at raade Bod paa den tilstedeværende Mangel paa Arbejdskraft. Kun saa meget ønsker Udvalget dog at fremhæve, at efter dets Anskuelse er det ikke blot saa at sige ydre Aarsager — den højere Løn, der gives Arbejderne i Byerne, de Adspredelser og det friere Liv, disse byde paa — der ligge til Grund for Bortvandringen, men denne skyldes tillige hele den forudgaaende Kulturudvikling og bunder i en Række forskellige Aarsager. Naar Landarbejderen ikke længer føler sig tilfreds med de Kaar, der bydes ham paa Landet, skyldes

det ikke blot hans Utilfredshed med Lønnen eller med det ensformige Liv her, men ogsaa fordi der i vore Dage ved Presse, Post og Kommunikationsmidlernes Udvikling er skabt en levende og let Forbindelse mellem Byerne og selv de fjerneste Egne. Dette har medført en Forandring af Tankesæt, af Følelser og Stemninger, hvad der atter har fremkaldt ny Fornødenheder af forskellig Art, saavel materielle som intellektuelle. Ofte vil den enkelte ikke være klar over de Grunde, som giver ham Uro i Blodet, men han vil i en ubevidst Trang søge hen til Byen, hvor han tror at finde en rigere Næring for sin vakte aandelige Trang. I mangfoldige Tilfælde vil derfor en almindelig Lønforhøjelse, saaledes som det er Sædvanen at foreskrive Landbruget den, naar Talen drejer sig om at dæmme op for Bortvandringen, ikke forslaa hertil. Der gives overhovedet intet Universalmiddel til at formindske Stædernes Tiltrækning, men vil man gøre sig Haab herom, maa en Flerhed af Midler, der tage Sigte paa en Forbedring af Landarbejdernes materielle og immaterielle Forhold, bringes i Anvendelse. Nogle af disse Midler ville gavne hist og andre her, nogle ville virke paa langt Sigt og andre hurtigere, men i Forening ville de kunne bidrage deres til at dæmme op for Bortvandringen og skabe bedre Tilstande i Landbrugets Arbejderforhold.

Udvalget har grupperet de Foranstaltninger, der efter dets Anskuelse kan være Tale om her, i 3 Klasser: de Foranstaltninger, hvortil Statens Medvirkning vil udkræves, de, som bedst fremmes af Foreningsvejen, og endelig de, der kunne iværksættes af den enkelte Arbejdsgiver. Som det vil ses af den følgende Fremstilling, har Udvalget søgt at klarlægge disse Foranstaltninger mer eller mindre udførligt. Der er de Forholdsregler — saaledes navnlig hvor Lovgivningsmagtens Medhjælp vil være nødvendig, — med Hensyn til hvilke Udvalget har anset det for rigtigst kun i Hovedsagen at angive de Principper, efter hvilke der formentlig bør gaas frem, medens den eventuelt videre Udformning af disse maa være forbeholdt Lovgivnings-

faktorernes Overvejelser. Saa er der andre Foranstaltninger, med Hensyn til hvilke Udvalget derimod har ment det nødvendigt at gaa noget mere i Enkelthederne. For ikke at fortabe sig i Detailler til Skade for Betænkningens Overskuelighed har Udvalget dog i det hele og store ladet det være sig magtpaaliggende at undgaa de lange Udredninger som trættende og formentlig lidet nødvendige.

I Overensstemmelse med den foretagne Inddeling gaar Udvalget herefter over til at behandle den første Gruppe af Foranstaltninger, nemlig de:

I. Foranstaltninger, hvortil Statens Medvirkning vil kræves.

1. Ved Tilvejebringelse af Landarbejderhuse med Jordlodder af forskellig Størrelse søges Arbejdernes Adgang lettet til Erhvervelsen af saadanne Hjem.

Af Landbrugets faste Arbejdere ere de fleste jordløse Husmænd. Disse danne Hovedstyrken af den daglige Arbejdskraft. Vel ere deres Kaar i den sidste Menneskealder forbedrede ret betydeligt — fra 1872 til 1905 er saaledes Lønnen for faste Daglejere paa egen Kost stegen fra 407 Kr. til 593 Kr. og paa Husbondens Kost fra 216 Kr. til 409 Kr., og senere er den yderligere stegen —, men inden for de forskellige Grupper af Landbrugets Arbejdskraft er denne Gruppe sikkert den, hvis Stilling er daarligst, og hvis Utilfredshed med de bestaaende Forhold er størst. Til at skabe større Tilfredshed og dermed større Fasthed inden for denne Gruppe maa efter Udvalgets Anskuelse Hovedmidlet søges i Tilvejebringelsen af et rigeligt Antal Landarbejderhuse med Tilliggende af nogle faa Skæpper Land samt Statens Medvirkning til, at der aabnes Landarbejderne let Adgang til at erhverve sig saadanne Smaabrug. Disse ville da paa naturlig Maade kunne danne Overgangsled til de større Brug, naar Arbejderens økonomiske Stilling er bleven saa meget forbedret, at han ser sig i Stand til at overtage et saadant.

Hvis det bliver meget almindeligere end nu, at Arbejderne hjælpes til at blive Besiddere af Smaabrug, vil det

kunne faa en stor Betydning for Landbruget ved at skabe faste og sikre Arbejderforhold.

Ønsket om at kunne kalde, om det saa kun er en Plet af Jord, for sin egen, er gammel og stor hos vort Folk, og der er mangfoldige Eksempler paa den store Sparsommelighed og udholdende Flid, Landarbejderen har udvist for at komme i Besiddelse af en Jordlod. Er det først lykkedes ham, vil han føle sig knyttet til Landet og Landbruget, og en fri, jordbesiddende Arbejderstand vil danne den solideste og bedste Stamme af Landbrugets Arbejdere. Familiefaderen vil den største Del af Aaret søge Arbejde ved Landbruget, hans Kone og Børn ville ogsaa —, foruden at anvende deres Tid og Kraft paa Familiens egen Lod — desuden muligvis kunne arbejde for andre, og man vil herved kunne undgaa den uheldige Indflydelse, som Konens s t a d i g e Arbejde uden for Hjemmet har for dette. I et saadant Hjem vil der opvokse Børn, der faa Forstaaelse af og Interesse for Landbruget, og som i de unge Aar ville tage Tjeneste som Karle eller Daglejere paa Gaardene i det sikre Haab senere ved Hjælp af Spareskillingerne at kunne træde ind i den jordbesiddende Arbejderstand for atter en Gang i Fremtiden at naa det Maal, som mange stræbsomme Arbejdere tragte efter: en Husmandslod af en saadan Størrelse, at han helt kan ofre Tid og Kræfter paa dens Drift.

Endvidere vil det efter Udvalgets Anskuelse ogsaa være ønskeligt, om der fra Statens Side blev ydet Hjælp til Oprettelsen af Landarbejderhjem med en lille Have, men uden Jordlod, for saadanne Arbejderfamilier, der ikke egne sig til (eller ikke ønske) at drive Husmandsbrug — og disses Antal er sikkert ikke ringe. Slige jordløse Boliger for Landarbejderne bør da selvfølgelig tilfredsstille de Fordringer, som disse nu til Dags med Rette kunne stille, og som det offentlige bør kræve.

Som bekendt er Husenes Tal her i Landet i den sidste Menneskealder stærkt forøget. Der fandtes i L a n d d i s t r i k t e r n e følgende Antal Huse:

	fra 2 Skpr. til 1 Td. Hartk.	fra 1 Fdk. til 2 Skpr. H.	under 1 Fdk. H.	uden Hartkorn.
1873.....	66,535	39,415	26,688	32,626
1885.....	68,733	46,364	36,860	36,469
1895.....	67,656	47,605	46,279	34,058
1905.....	69,131	51,927	62,152	29,310

Det samlede Antal Huse med og uden Jord var altsaa:

i 1873..... 165,264
- 1885..... 188,426
- 1895..... 195,598
- 1905..... 212,520

Tabellen viser, at Tallet af jordløse Huse paa Landet er aftaget, at Tilvæksten af mellemstore og store Huse har været ret beskeden, medens Tilvæksten i Antallet af smaa Huse med et Tilliggende af under 1 Fdk. Hartkorn har været meget betydelig.

Besidderne af de mellemstore Huse ville som Regel søge deres Hovederhverv eller i al Fald en Del af deres Erhverv ved Arbejde uden for Lodden, og dette gælder selvfølgelig i endnu højere Grad om Ejerne af de smaa Hjem. Deres Hovedgerning er Landbrugsarbejde for andre Jordbrugere, men den lille Jordlod vil i Almindelighed yde dem en god Støtte, og Arbejdet med den vil være en økonomisk fordelagtig Anvendelse af deres ledige Tid.

Hvad endelig de store Huse angaar, have de i den her omhandlede Forbindelse direkte kun mindre Betydning, thi deres Ejere ville som Regel have deres Tid helt optaget af Arbejdet paa deres egen Jord. Indirekte have de imidlertid deres Betydning derved, at — som alt fremhævet — Erhvervelsen af et saadant Hus vil staa som et attraaværdigt Maal for dem, der endnu ere henviste til at arbejde for andre, og Udsigten til engang at komme i Besiddelse af et sligt Husmandsbrug vil anspore den dygtige Landarbejder til Flid og Sparsommelighed. Dertil kommer, at den i disse Husmandshjem opvoksende Ungdom for en væsentlig Del vil føle sig knyttet til Land-

bruget, og naar den har naaet en vis Alder, vil den komme ud for at tjene i en Aarrække.

Landbruget er derfor, af Hensyn til dets Arbejderforhold, interesseret i, at Antallet af Huse med forskelligt Jordtilliggende forøges, og at Landarbejdernes Adgang til ved Flid og Sparsommelighed at komme i Besiddelse af saadanne Huse lettes.

Til Grund for Udvalgets Forslag ligger i det væsentlige de samme Synspunkter, der i 1894 førte til Nedsættelsen af den Landbokommission, hvis Opgave bl. a. var at fremkomme med Forslag om, hvorledes der paa gunstige Vilkaar kunde tilvejebringes Jordlodder for Landarbejdere. Disse Synspunkter bleve alt noget forladte ved Loven af 24. Marts 1899 og endnu mere ved Lovene i 1904 og specielt i 1909. Disse Love ere mere Husmandslove end Landarbejderlove. Udvalget tillader sig at henstille, at Spørgsmaalet om Jord til Landarbejdere atter optages paa Grundlag af dets ovenstaaende Betragtninger.

2. Undervisning i Naturkundskaberne, derunder Landbrugsfag, i Almueskolen (jvnfr. § 10 b i Lov af 24. Marts 1899 om Folkeskolens Forhold). Børnenes Interesse for Naturen og Landlivet søges vakt gennem Skolens Virksomhed.

Efter Udvalgets Anskuelse vil det kunne blive af stor Betydning, hvis man gennem den Undervisning, der gives i Folkeskolen paa Landet, vil stræbe mere hen til, end Tilfældet er nu, at vække Børnenes Forstaaelse af og Interesse for den Dont, som senere hen i Livet helst skulde blive deres daglige. Det bør være en af Skolens Opgaver at meddele Børnene Indsigt i Dyre- og Plantelivet, i det hele saa vidt muligt at give dem en elementær Undervisning i Landbrug. Det er en let og taknemlig Opgave at indpode Børnene Kærlighed til Naturen og Landlivet, og

ved at bidrage sit hertil vil Skolen i væsentlig Grad kunne hjælpe med til at gøre dem mindre tilbøjelige til senere hen i Livet at ombytte Landets sunde og gode Forhold med Bylivets som oftest indbildte Fordele.

Man har tidligere haft Øjet aabent for den Betydning, som det vilde have for de vordende Jordbrugere, at Skolen meddelte dem landøkonomisk Undervisning.*) Da Ludvig Reventlow 1783 oprettede de første danske Landsbyskoler med filantropisk Tilsnit, blev det i Undervisningsplanen ligefrem fordret, at Skolerne skulde undervise i Ager- og Havedyrkning. I Kronborg og Frederiksborg Amter blev det i 1789 bestemt, at der til Fremme af Havedyrkningen skulde tildeles hver Skolelærer en Have paa 4 Skpr. Land og forsynet med gode Frugttræer. Ligeledes opfordredes Skolelærerne til at dyrke Hør og Hamp. Fra 1781 udsatte Landhusholdningsselskabet Præmier for de Skolelærere, der lærte Bønderbørn at skrive og regne, og især for dem, der tillige vejledede Børnene til at forstaa de landøkonomiske Lærebøger, Selskabet lod udgive. Og i det Forslag til Lov om Landsbyskolerne, som den af Regeringen i 1789 nedsatte Kommission udarbejdede, blev det bestemt, at Bønderbørn skulde lære Naturfag med særligt Hensyn til deres Anvendelse ved Landbruget og desuden meddeles nogen Kundskab om Agerdyrkningsredskaber og Landmaaling. Samtidig søgte man i Skolebøger og Folkeskrifter at fremme den landøkonomiske Indsigt, og bl. a. bleve de af Landhusholdningsselskabet udgivne Vejledninger i Jord- og Havebrug brugte til Oplæsning i Skolerne eller som Præmiebøger. I nær Forbindelse med disse Bestræbelser stod Arbejdet for paa Seminarierne at oplære de vordende Skolelærere i de landøkonomiske Discipliner. I Slutningen af det 18. Aarhundrede blev Løsenet, at Skolelæreren skulde opdrages til at være »fornuftig Bonde blandt Bønder«, og paa de fleste

*) Jvnfr. for det følgende Joakim Larsen: »Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1784—1818«.

Seminarier søgte man at indrette Undervisningen efter det for Landboerne umiddelbart nyttige, saaledes at Seminaristerne som Lærere kunde undervise Børneskolens ældste Klasse i Landbrug og tillige foretage praktiske Øvelser med den.

Hele denne Bevægelse standsede imidlertid hurtigt. I væsentlig Grad bidrog det hertil, at de Ideer, der vare fremme i det 19. Aarhundredes Begyndelse, vare andre end de Tanker og Strømninger, som beherskede »Oplysningstiden« i det 18. Aarhundredes Slutning, hvortil kom, at de indtrædende trange økonomiske Forhold nødvendiggjorde Indskrænkninger i alle Retninger. Man finder derfor ogsaa, at allerede i det midlertidige Reglement for Landsbyskolerne af 1806 var enhver Landbrugsundervisning i disse forsvunden, og det samme blev Tilfældet med den endelige Redaktion af Skoleloven 1814. Forholdet har været det, at i hele det 19. Aarhundrede har Folkeskolen paa Landet kun bidraget saare lidt til at vække Børnenes Interesse for Naturen og Landlivet.

Først efter omtrent 100 Aars Forløb er der atter rejst Fordringer om, at Folkeskolen paa Landet foruden at røgte sin Hovedopgave: at give Børnene almene Kundskaber, tillige bør have deres tilkommende Livsstilling for Øje, og at de nærmest liggende Midler til Uddannelse i denne ikke bør forsømmes.

Betydningen heraf har faaet en, om end kun saare svagt udtrykt Anerkendelse i »Lov af 26. Marts 1899 om forskellige Forhold vedrørende Folkeskolen«, som bestemmer i § 10 b, at der efter Forslag af Skolekommissionen og nærmere Bestemmelse i Undervisningsplanen skal kunne optages Undervisning i Naturkundskab i Folkeskolen paa Landet. Ret stærkt fremhæves imidlertid Betydningen af at give Undervisning i Naturkundskab i det under 6. April 1900 af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet udsendte Cirkulære til samtlige Skoledirektioner uden for Kjøbenhavn. Det hedder i dette: »Om end Naturkundskab ikke er noget lovbefalet Fag,

maa det dog meget anbefales Skolen, hvor det paa nogen Maade er muligt, at optage det i sin Undervisningsplan. Naturfagene tilfredsstille Barnets Trang til at se ret paa og høre noget om den brogede Natur, hvori det lever, og have ikke blot stor Betydning for dets Udvikling, idet de uddanne Iagttagelsesevnen, skærpe Dømmekraften og indpode en bevidst Forstaaelse af Sammenhængen mellem Aarsag og Virkning, men berige tillige Barnet med Kundskaber, der ikke mindst i vore Dage, hvor hele det praktiske Erhvervsliv er anvendt Naturvidenskab, ere værdifulde for Livsopholdet og Livsudviklingen. Men skal Naturfagsundervisningen bringe denne Frugt, bør man ikke lade sig nøje med, at Børnene lære en lille skematisk og systematisk Lærebog udenad, men saa maa Undervisningen først og sidst drives anskueligt og Børnene opøves i selv at se, selv at undersøge, selv at sammenligne. Undervisningen maa derfor for Naturhistoriens Vedkommende støtte sig til anskuelige Undervisningsmidler, som virkelige Dyr og Planter, naturhistoriske Billeder, Tegning paa Skoletavlen, og for Naturlærens Vedkommende til Erfaring og Forsøg.«

Udvalget betragter det som i høj Grad ønskeligt, om den Adgang til at meddele Kundskab i Naturfagene, som Loven af 1899 aabner, maa blive støttet af Ministeriet saaledes, at den kan blive udnyttet i langt større Udstrækning end nu. Udvalget skal i saa Henseende pege paa Ønskeligheden af, at der stilles passende Undervisningsmateriale til Skolernes Raadighed og udgives mindre, efter Børnenes Udvikling og Fatteevne afpassede Smaaskrifter om Planteavl, Husdyrbrug etc. Ved Hjælp af passende Undervisningsmidler og letfattelige Fremstillinger vil der kunne gives Børnene en baade fornøjelig, nyttig og udviklende Undervisning om Dyr, Jord og Planter, og der vil i det modtagelige Barnesind skabes en Interesse for Landlivet, der som alt fremhævet senere vil kunne faa sin store Betydning. Det vilde sikkert ogsaa være formaalstjenligt, om de Forskrifter, som bruges i Skolerne ved

Skriveundervisningen, og som ofte fra Tekstens Side ere ganske værdiløse, bleve afløste af Forskrifter, der indeholde landøkonomiske Fyndord og Sætninger, som uvilkaarlig ville læres under Skrivningen. Ligeledes kunde der udarbejdes et Hefte med landøkonomiske Regneopgaver, saaledes som de kunne forekomme i den daglige Bedrift. Interessen for landøkonomisk Regnskabsvæsen vilde formentlig fremmes herved. Og da Interessen for Landbrugets Gerning vil vækkes ved at høre og læse om de Mænd og Kvinder, der have arbejdet sig op ved det praktiske Landbrug, kunne Stykker om saadanne enten optages i den danske Læsebog eller omdeles som smaa selvstændige Biografier, maaske med en kort og populær Beskrivelse af slige dygtige Mænds Landbrug.

Skulle Lærerne imidlertid paa rette Maade kunne give en saadan Undervisning, er det en Selvfølge, at de ogsaa maa have Kendskab til Jordbruget, Planteavlen og Husdyrbruget og til de Forhold, der betinge disses Udvikling. For at bidrage til at give Lærerne et saadant Kendskab vil det efter Udvalgets Formening være ønskeligt, om der ved Statens Medvirkning oprettes Kursus for Lærerne, af hvilke de færreste ville være i Stand til at afholde de med Rejsen til og Ophold ved et saadant Kursus forbundne Udgifter. Der er som bekendt alt for længere Tid siden oprettet et saadant Landbrugskursus for Folkeskolens Lærere, hvortil der paa Kultusministeriets Budget er en aarlig Bevilling paa 3000 Kr. Dette Kursus, der begyndte 1892, er altid afholdt i Lyngby, først paa Landboskolen, senere (siden 1902) paa Grundtvigs Højskole. Det var oprindelig delt i 2 Afsnit med et Aars Mellemrum, nu er det kun enkelt, ligesom Deltagernes Antal er gaaet tilbage. Det første Kursus talte 22 Deltagere, medens der nu som Regel kun møder en halv Snes Lærere. Efter Udvalgets Anskuelse vilde det være i høj Grad ønskeligt, om Staten flere Steder i Landet lod oprette saadanne Kursus, der utvivlsomt kunde blive til stor Nytte for Læ-

rernes Gerning ved Folkeskolernes Undervisning i Naturkundskab.

I denne Forbindelse skal Udvalget fremdeles henlede Opmærksomheden paa Ønskeligheden af, at der altid til Skolerne var henlagt et Stykke Jord, saaledes at Børnene kunne faa en Slags Anskuelsesundervisning i Havebrug, Frugtkultur og almindelig Dyrkning.

Man har tidligere haft Øjet aabent for Betydningen heraf. Saaledes bestemmer Forordningen af 23. April 1781 om Jordfællesskabets Ophævelse i § 19, at »som Degne og Skoleholdere paa de fleste Steder hidtil have til nogen Græsning været berettigede, saa anse Vi allernaadigst tjenstligst, at dem i sammes Sted ved Udskiftningen tildeles paa belejlige Steder hver et lidet Stykke Jord, som tillige for dem indhegnes«. Og Plakat af 25. November 1801 paabyder (§ 1), at den Jord, der tildeles dem, skal ligge »Skolen saa nær som muligt« og være tilstrækkelig til »2 Køers og 6 Faars Græsning« (jvfr. Plakat 18. April 1804). Forordningen af 29. Juli 1814 angaaende Almueskolevæsenet paa Landet gentager i § 55 d Paabudet om, at der skal gives Skolelæreren en Jordlod i Henhold til Plakaten af 1801, ligesom den i § 52 bestemmer, at »ved Skolebygningen skal, saavidt Omstændighederne tillade, anskaffes en Haugeplads af $^1/_2$ til 1 Skjeppe Lands Størrelse, til Brug for Skolelæreren«.

Der findes da ogsaa ved ikke faa Skoler smaa Jordlodder, og mange Lærere have givet et udmærket Eksempel ved fortrinlig Dyrkning af disse. Udvalget betvivler derfor Hensigtsmæssigheden af, at den før nævnte Lov af 24. Marts 1899 i dens § 26 har aabnet Adgang til, at den Skolelærerne tillagte Jordlod kan bortsælges. Det hedder i den nævnte Paragraf:

»Afløsning af den et Lærerembede tillagte Jordlod og Fourage kan efter Skoledirektionens Indstilling bifaldes af Ministeren, naar Kommunalbestyrelsen og Læreren ere enige om at ønske den. Ligger Jordlodden over 1000 Alen fra Lærerboligen, og Læreren af den Grund maatte ønske

Afløsning, kunne de paagældende Myndigheder dog ikke modsætte sig en saadan ud over et Tidsrum af 5 Aar efter denne Lovs Ikrafttræden.«

Den Adgang, der her er aabnet, benyttes desværre i vid Udstrækning, idet Afløsning af Jordlodder nu finder hyppig Sted, ligesom det er almindeligt, at Lodderne bortforpagtes. Denne Bevægelse kunde Udvalget ønske standset og afløst af en helst frivillig tilvejebragt Bevægelse i modsat Retning.

Derimod er man slaaet ind paa den rigtige Vej ved Oprettelsen af Skolehaver. Der findes for Tiden ca. 30 saadanne, fordelte over hele Landet, og Foreningen »Skolehaven« støtter ethvert nyt Anlæg med Vejledning og et Pengebeløb.

Skolehavens Øjemed er at træde i Undervisningens og Opdragelsens Tjeneste, Tyngdepunktet i dens Værd ligger i dens Betydning for Ungdommens Opdragelse og Uddannelse. »For de fleste Undervisningsfags Vedkommende leverer den talrige Anskuelsesgenstande, og den danner selv et fortræffeligt Anskuelsesmiddel. — Undervisningen i Skolehaven bestaar dels i den lejlighedsvise Belæring, dels i den ordnede Undervisning, dels i Indøvelse i praktiske Arbejder og dels i den stadige Naturiagttagelse. Allerede ved de forskellige praktiske Arbejders Udførelse i Skolehaven finder Læreren rig Lejlighed til at indflette mange Slags Belæringer. Ved Gravningen kan Børnene gøres opmærksom paa Nødvendigheden af Jordbehandlingen, og de forskellige Jordarter omtales. Haveredskabernes Anvendelse læres, og de fysiske Love derfor paapeges. De under Arbejdet fundne Smaadyr bliver der Lejlighed til at samtale med Børnene om, deres Levevis, Kendetegn og Egenskaber fremhæves. Ved Saaning, Plantning, Hakning, Lugning og Vanding kan der gives Børnene hensigtsmæssige Vink og Anvisninger om praktiske Greb, hvorved Arbejdet gaar hurtigere og lettere fra Haanden. Mange Slags Naturfremtoninger giver Anledning til Drøftelse og Forklaring af Naturlove og Regler

og til praktisk Anvendelse af det lærte. Endelig kan der i Høstens Tid gøres opmærksom paa Haveurternes forskellige Anvendelsesmaader og deres Næringsværdi.

Men foruden disse lejlighedsvis givne Belæringer maa og skal Læreren ogsaa give en forud ordnet Undervisning i Skolehaven, forsaavidt Vejret tillader det. Den største Del af Naturhistorieundervisningen kan om Sommeren foregaa i Skolehaven. Der findes Anskuelsesstof i Mængde, som alt fortjener Iagttagelse og Omtale. I een Time omtales de forskellige Jordarter, deres Forbedring og hensigtsmæssige Bearbejdelse; i en anden omtales Planternes Ernæringsorganer, Fremvækst og Livsvilkaar; i en tredie Time Planternes naturlige og kunstige Formeringsmaader. En fjerde Time kan anvendes til Omtale af Blad-, Blomster- og Frugtformer. En femte til Iagttagelse og Omtale af Havens nyttige og skadelige Smaadyr. En sjette af Havens Venner blandt Fuglene og deres Beskyttelse o. s. v.

Ved Sammenligning mellem to Forsøgsbede med samme Sædart, hvoraf det ene viser de Frugter, som fremkommer ved rigtig Behandling, det andet Frugter, som fremkommer, naar Bedet er blevet forsømt eller vanrøgtet, kan Børnene hurtig faa Forstaaelsen af det rette, og det glemmes ikke igen.*)

Paa Kultusministeriets Budget for Finansaaret 1909—10 foreslaas det til Foreningen »Skolehaven« hidtil ydede Beløb af 1500 Kr. forhøjet til 2200 Kr. Det tidligere Beløb fordelte sig med 800 Kr. til Anlæg og Drift af Skolehaver og 700 Kr. til Vederlag for Lærerne. De 700 Kr., som den foreslaaede Forhøjelse udgør, skulle anvendes til yderligere Anlæg af Skolehaver. Det hedder i Motiverne: »Skolehavegerningen vinder mere og mere Fodfæste, saa at der nu er 30 Skolehaver i Drift mod 7 i 1904.« Bevægelsen for Anlæg af Skolehaver fortjener efter

*) Kommunelærer P. W. Lindholm: »Skolehaven« (1903) S. 12—13.

Udvalgets Anskuelse yderligere Støtte, thi disse kunne blive et betydningsfuldt Led i Børneopdragelsen.*)

Der har inden for Udvalget været henpeget paa, at det er ret almindeligt i Vestjylland, hvor Forholdene tillade det, for de større Børns Vedkommende saa vidt muligt at henlægge Skolearbejdet til Vinterhalvaaret. Denne Ordning hviler paa den Betragtning, at i den 3—4 Maaneders Sommerferie, som Børnene derved faa, vilde de dels vinde Interesse for, Indsigt i og Kærlighed til Landbruget og dets Vilkaar, dels vilde de rent fysisk set have godt af en saadan Ordning, under hvilken Undervisningen godt k a n drives saaledes, at den intet lider derved. Naar Udvalget imidlertid ikke har stillet Forslag om at søge en saadan Ændring af Skoletiden indført, er Grunden hertil den, at den efter den nu gængse Anskuelse maaske vilde være mindre heldig for Skoleundervisningen.

3. F o r a n s t a l t n i n g e r t i l a t v æ k k e e l l e r v e d l i g e h o l d e S o l d a t e r n e s I n t e r e s s e f o r L a n d b r u g s f o r h o l d, f o r E k s e m p e l v e d l e t A d g a n g (i S o l d a t e r h j e m m e n e) t i l l a n d ø k o n o m i s k L i t t e r a t u r, U d f l u g t e r t i l F o r e v i s n i n g s m a r k e r, l a n d ø k o n o m i s k e F o r e d r a g o. s. v.

I Lande med staaende Hære og lang Tjenestetid har man gjort den Erfaring, at Soldaterne efter endt Uddan-

*) I ikke faa Lande er Skolehavesagen fremmet i langt større Udstrækning, end Tilfældet endnu er i Danmark. I Ø s t r i g bestemmer allerede Skoleloven af 14. Marts 1869, at der saa vidt multig ved hver Skole paa Landet skal indrettes en Have og et Anlæg i landøkonomisk Forsøgsøjemed. For et Par Aar siden fandtes der over 18,000 Skolehaver i Østrig-Ungarn. Omtrent samtidig med Østrig optog S v e r i g e Arbejdet for Skolehavesagen, siden 1889 er Havedyrkning et obligatorisk Fag i Sveriges Folkeskoler, og der fandtes for nogle Aar siden ca. 4700 Skolehaver i Sverige. Ogsaa i T y s k l a n d, S c h w e i z, F r a n k r i g, B e l g i e n, E n g l a n d og endnu flere Lande har Ideen forlængst slaaet Rod.

nelsestid meget hyppigt have tabt Lysten til at vende tilbage til Landet og Landbrugsarbejdet. I flere Stater har man derfor indført landøkonomiske Kursus for Soldater. Disse Kursus have d e l s den Opgave at hæve Landbrugsarbejdets Betydning og Værdi i Soldaternes Øjne, at overtyde dem om, at ingen Beskæftigelse byder sine Udøvere en højere Grad af personlig Selvstændighed og Uafhængighed end Landmandens, d e l s den rent tekniske at bibringe dem Kundskaber, der kunne komme dem til Nytte ved deres fremtidige Gerning ved Landbruget. Ofte er der med saadanne Kursus forbundet Udflugter for at vise Soldaterne, hvad Omegnens dygtige Landmænd kunne præstere.

Italien er det Land, i hvilket man først begyndte at give Soldaterne landøkonomisk Undervisning. I en Beretning herom, som blev afgivet i 1907 paa den internationale Landbrugskongres i Wien, oplyses det, at denne Undervisning foregaar planmæssig siden 1898. I 1906 blev der paa 215 forskellige Steder afholdt Landbrugskursus for Soldater, der var anlagt 108 Forevisningsmarker og blev foretaget 1074 Udflugter i landøkonomisk Øjemed, hvori deltog over 27,000 Soldater; af disse havde 23,000 deltaget flittig i de forskellige Kursus. Om denne Form for Undervisning udtalte den italienske Foredragsholder, Dr. Nazari, paa Kongressen bl. a. følgende: Naar man under Kaserneopholdet byder den bondefødte Soldat, som er fjærnet fra Slægt og Venner, Lejlighed til at erindre Plov og Harve, viser ham vel drevne Landbrug, samt befrier ham for Fordomme mod Bondestanden, da vil han lettere vende tilbage til Landbruget efter endt Tjeneste. I hans Sind vil ikke udvikles en sygelig Trang efter Byens Tillokkelser; han vil blive en god Landmand, og som saadan erhverve større aandelig Bevægelighed og Uafhængighed.

I Frankrig, Belgien og i enkelte tyske Stater har man i de senere Aar forsøgsvis indført landøkonomisk Undervisning for Soldater, og fra Vinteren 1909 vil der nu blive

oprettet landøkonomiske Kursus i den tyske Hær. Den tyske Krigsminister og Landbrugsminister gav i December Maaned 1908 Generalkommandoerne og de andre højeste Myndigheder for Hærbestyrelsen nærmere Anvisning paa, hvorledes saadanne Kursus skulle afholdes.

Generalkommandoerne forestaa Oprettelsen og Ledelsen af dem, og kun det Mandskab, der før Indkaldelsen var beskæftiget ved Landbrug eller ved Haandværk paa Landet ell. lign., samt Underofficerer og Officerer kunne deltage i dem. Deltagelsen er vel f r i v i l l i g, men har en Soldat først meldt sig, s k a l han besøge Kursuset regelmæssig. Troppeafdelingerne skulle saa vidt mulig stille Undervisningslokaler gratis til Raadighed, og Tilvejebringelsen af Lærerkræfter, Undervisningsmidler og Lærebøger er overladt til Landbrugskamrene. De til Undervisningen nødvendige Apparater skulle laanes hos disse eller hos de landøkonomiske Læreanstalter.

Undervisningen skal gives i Form af populære Foredrag, til hvilke der knyttes Samtaler (Spørgsmaal og Svar), medens en direkte Overhøring ikke maa finde Sted, fordi der i den ligger en vis Læretvang. Det tilsigtes i k k e at meddele en systematisk og speciel Fagundervisning; kun de vigtigste Spørgsmaal fra de Omraader, der komme i Betragtning, navnlig saadanne Spørgsmaal, der senere kunne komme Deltagerne til praktisk Nytte ved deres Gerning, skulle omtales paa en let forstaaelig Maade. Til en vis Grad skal Undervisningen afpasses efter Aarstiderne; inden for en Ramme, der omfatter Naturkundskaberne, landbrugs-tekniske og almindelig-nationaløkonomiske Forhold, er Valget af Æmner hvert Sted overladt til Lederne af Kursus'et. Foredragsholderne skulle ved enhver passende Lejlighed fremhæve Landbrugets store Betydning for Staten og paa tiltalende og fængslende Maade belyse Landbrugsgerningens og Landlivets Fortrin sammenlignet med de øvrige Erhverv.

Man anser Søndageftermiddagene fra Slutningen af Oktober til Slutningen af Marts som bedst egnede til

Afholdelsen af Kursus. Hvert af disse skal som Regel omfatte ca. 20 Sammenkomster paa 1—$1^1/_2$ Time. Naar Soldatertiden er endt, skulle Kursusdeltagerne hjælpes til at vende tilbage til de landlige Erhverv. Der skal derfor finde et Samarbejde Sted mellem de forskellige Troppeafdelinger og Kursusledelsen samt de af Landbrugskamrene og andre landøkonomiske Organisationer oprettede Arbejdsanvisnings-Kontorer.

— Udvalget er ikke blindt for, at Forholdene i Stater med en fleraarig Soldatertid og i Danmark med dets korte medføre, at en landøkonomisk Undervisning kan anlægges paa et bredere Grundlag og vil kunne faa større Betydning i disse end hos os. Men Udvalget mener dog, at ogsaa i Danmark vil det i mere end én Henseende kunne faa Betydning, hvis Staten paa forskellig Maade vil understøtte Foranstaltninger, der tage Sigte paa at vække og vedligeholde Soldaternes Interesse for Landbrugsforhold. Afholdelsen af populære og vækkende landøkonomiske Foredrag og Samtaler med Soldaterne om landøkonomiske Æmner, Uddeling af letfattelige mindre Fagskrifter, Adgang i Soldaterhjemmene til Landbrugslæsning, Udflugter til Forevisningsmarker, Mejerier og veldrevne Landbrug etc. ville kunne faa baade en belærende og moralsk Betydning. De ville give Soldaterne Kundskaber, der senere kunne komme dem til Nytte ved Landbrugsgerningen, de kunne bidrage til at vedligeholde og forøge deres Interesse for denne og give dem Lyst til at vende tilbage til Landbruget, naar Værnepligtstiden er forbi, de ville byde Soldaterne Lejlighed til at anvende deres Fritid paa en god og sund Maade, saaledes at Fristelsen bliver mindre til at besøge Byens Værtshuse og Steder, hvor dens mandlige og kvindelige Bærme holder til.

Deltagelsen i saadanne landøkonomiske Foranstaltninger, der efter Udvalgets Anskuelse bør indrettes efter nøje Samraad med Landbrugets ledende Organisationer, bør være frivillig. Det vil sikkert være ønskeligt, om man paa virksom Maade vilde bistaa de hjempermitterede Sol-

dater med at vende tilbage til Hjemstavnen og den Gerning, de maatte forlade ved Indkaldelsen.

Vi staa ikke helt fremmede for de af Udvalget her foreslaaede Foranstaltninger. I November Maaned 1903 blev der saaledes fra Krigsministeriets Side rettet Henvendelse til ca. 35 Mænd (Statskonsulenter, Landboforeningskonsulenter, Landbrugs- og Højskolelærere m. fl.), om de velvilligt vilde afholde et eller flere Foredrag om landøkonomiske Emner i de dem nærmest liggende Garnisonsbyer, og i bekræftende Fald om de vilde meddele de Dage og Klokkeslet, som passede dem for Afholdelsen af Foredrag, samt Titlerne paa disse.

Skønt Ministeriet intet som helst Vederlag kunde byde for Foredragene, viste der sig dog at være en saa stor og uventet Interesse for Sagen, at 28 af de Mænd, til hvilke der var sket Henvendelse, lovede at holde saadanne Foredrag.

Sagen blev nu meget hurtigt sat i Gang fra Krigsministeriets Side, idet der til de forskellige Garnisonsbyer blev sendt Meddelelse om, at der var lovet Foredrag af de nærmere navngivne Mænd til de og de Tider; det paalagdes Cheferne for vedkommende Afdelinger at sætte sig i Forbindelse med de nævnte Foredragsholdere og træffe nærmere Aftale med disse og dernæst i Tide forud at meddele Mandskabet, at Foredragene afholdtes. Saa vidt muligt skulde der gives Mandskabet Frihed til de fastsatte Foredragstider; Garnisonen skulde sørge for Lokale, Lys m. m., og ved hvert Foredrag skulde der være en Officer til Stede. Om Mandskabet vilde møde til Foredraget, stod det frit for; Soldaterne skulde blot melde forud, om de vilde høre det eller ej, og havde de meldt sig, skulde de møde. I Løbet af Maanederne December—Marts 1903—04 blev der nu ved samtlige Afdelinger i alle Garnisonsbyer afholdt en Række landøkonomiske Foredrag, mange Steder 1 à 2 om Ugen, andre Steder 1 hver 14. Dag. Tilslutningen til Foredragene var, som det kunde ventes, højst forskellig, alt efter Mandskabets

borgerlige Erhverv, efter Garnisonsbyens Beliggenhed og ikke mindst efter den Interesse, som Officerer og Underofficerer viste Sagen. Mindst var Tilslutningen i Kjøbenhavn, hvor den ved enkelte Afdelinger kun naaede $1^1/_2$ pCt. af det samlede Mandskab, størst ved Provinsgarnisonerne, hvor den for nogles Vedkommende (Fredericia, Viborg, Aalborg og Næstved) omfattede op imod 50 pCt. af Mandskabet.

I Vinteren 1904—05 fortsattes Foredragsvirksomheden omtrent i lige saa høj Grad i de Garnisonsbyer, hvor Tilslutningen havde været god, medens den indskrænkedes til færre, mere almene Foredrag i de Garnisoner, hvor Soldaterne vare mødte faatalligt.

I de efterfølgende Vintre har der ikke fundet nogen Undervisning af denne Art Sted for Soldaterne, iværksat ved Ministeriets eller Garnisonschefernes Mellemkomst. Foreningen »Dannevirke« har vel ladet afholde en Del Foredrag og Oplæsninger for Soldaterne, men saa vidt Udvalget bekendt have disse nærmest været af litterær og kunstnerisk Art.

Endvidere kan det nævnes, at der for Tiden findes 14 Soldaterhjem: 5 i Kjøbenhavn og 1 i Helsingør, Næstved, Nyborg, Odense, Fredericia, Aarhus, Randers, Viborg og Aalborg. De opretholdes dels (og væsentligst) ved private Bidrag, dels ved mindre aarlige Tilskud fra Statens Side, og der fremlægges i dem bl. a. landøkonomisk Litteratur (Landhusholdningsselskabet tilstiller, efter Krigsministeriets Opfordring, saaledes hvert af Soldaterhjemmene »Tidsskrift for Landøkonomi« og 2 Eksemplarer af hvert af de af Selskabet udgivne Skrifter). I enkelte af Soldaterhjemmene afholdes der landøkonomiske Foredrag.

Endelig fortjener det i denne Forbindelse at fremdrages, at der ved privat Initiativ er praktiseret Landbrugsundervisning for Soldater i Aalborg. Kaptain J. Petersen i denne By har ladet afholde landøkonomiske Foredrag, foranstaltet Udflugter til lærerige Landbrug og ud-

delt Bøger og Pjecer af landøkonomisk Indhold. Og paa sin Ejendom »Skovbakken« ved Aalborg har Kaptainen ladet anlægge en Forevisningshave for Soldater og indrette et Soldaterhjem, hvor Soldaterne kunne læse Bladene, laane Bøger til Læsning i deres Kvarter, og hvor der er lagt Grunden til et Landbrugs-Bibliotek for Soldater. Det er Hensigten senere at indrette Plads til Fjerkræ, Bier, Kaniner og Geder. Efter alt, hvad der foreligger, ere disse prisværdige private Bestræbelser slaaede udmærket an, de paaskønnes af de unge Landmænd, der aftjene deres Værnepligt i Aalborg, og synes at være dem til Nytte og Fornøjelse.

4. Anbringelse i gode Jordbrugerhjem af fattige Børn, som Forældrene ikke kunne opdrage.

Saa vel paa Landet som i Byerne findes der desværre mange Familier, der ere saaledes stillede, at de kun daarligt kunne sørge for Ungdommens Opdragelse. Børnene i disse Hjem blive nødvendigvis mere eller mindre overladte til sig selv, og de maa som Regel meget tidligt paa en eller anden Maade selv bidrage til deres og Familiens Underhold. Mange af disse Børn ere udsatte for at blive sædeligt fordærvede eller for at komme til at lide en saadan Nød, at deres Sundhed og normale legemlige Udvikling derved udsættes for alvorlig Fare. For denne Fare har man tidligt haft Blikket aabent, og Bestræbelserne — i gamle Dage vel ofte mere velmente end heldige — for enten at retlede den forvildede Ungdom eller for at komme forsømte og hjemløse Børn til Hjælp gaa langt tilbage i Tiden. Allerede ved Recessen af 1587 var det paalagt Sognepræsterne at have Opsyn med Fattigfolks Børn, der af Forældrene bleve holdte til Lediggang og Betleri i Stedet for at sættes i Tjeneste eller i Skole, og i Følge Forordningen af 7. April 1619 skulde Overformynderne have Opsigt med Ungdommen. I de følgende Aarhundreder har Lovgivningsmagten stadig

haft Børnenes Tarv for Øje: lige fra »Danske Lov«s Bestemmelser om Overformyndere og Børn, Reskripterne af 11. Januar 1743, 17. Januar 1744 og 27. April 1753, der tage Sigte paa forsømte Børns Anbringelse ude paa Landet, Fattigreglementerne af 1. Juli 1799 og 5. Juli 1803 o. s. v. lige ned til Lovene af 20. April 1888 og 1. Marts 1895, ved hvilke Plejehjemsinstitutionen undergives et regelmæssigt Tilsyn ved det offentliges Foranstaltning. Fremdeles maa nævnes de af Staten, offentlige Myndigheder og Foreninger oprettede Optagelseshjem og Opdragelsesanstalter: det kgl. Vajsenhus (1727), det kgl. Opfostringshus (1753) og den kgl. Opfostrings- og Plejestiftelse (1770), Opdragelsesanstalterne Cathrinelyst (1828), Bøgildgaard (1830), Holsteinsminde (1833), Flakkebjerg (1836), Landerupgaard (1867) og Himmelbjerggaarden (1897), Landbrugskolonierne for fattige Børn (1892), Odense Kommunes og Odense Amts Opdragelsesanstalter o. s. v. Endelig bør i denne Sammenhæng de mange Foreninger nævnes, der antage sig hjælpeløse, forsømte og forvildede Børn og unge Mennesker: »Foreningen af 1837 til forsømte Børns Frelse«, der er den ældste, »Kristelig Forening til vildfarende Børns Redning« (1898), »Dansk Børnehjælpsforening« (1901) o. s. v.

Efter mange Overvejelser og Forhandlinger har Staten nu ved Lov Nr. 72 af 14. April 1905 om Behandling af forbryderske og forsømte Børn og unge Personer bragt Ordningen af denne for vort Samfund overordentlig vigtige Sag ind under faste Rammer. Denne Lov — den saakaldte Børnelov — aabner som bekendt (jvnfr. navnlig § 1 Litr. c og § 12) en Mulighed for, at saadanne Børn ved Værgeraadenes Mellemkomst kunne blive anbragte i et Børnehjem eller i en Familie, og i Henhold til § 13 kan da Forældremyndigheden overdrages til en enkelt Person eller til den Forening, under hvis Varetægt Anbringelsen finder Sted.

Udvalget vilde anse det for heldigt, om saadanne Børn i langt større Udstrækning, end Tilfældet er nu,

saa vidt mulig fra den tidlige Barndom, helst inden deres 4. Aar, bleve anbragte i gode Jordbrugerhjem, saaledes at de helt kunne slutte sig til disse, vænne sig til Livet og Gerningen, som de forme sig hos den jævne og stræbsomme Landbruger, og efterhaanden som de vokse til blive oplærte i alt forefaldende Landbrugsarbejde for senere at gaa over i Landbrugets Tjeneste. Loven af 14. April 1905 bestemmer i sin § 23, at Værgeraadet drager Omsorg for, at Barnet ved Skolepligtens Ophør anbringes i en passende Stilling. Udvalget lægger her megen Vægt paa, at der af rette Vedkommende nøje vaages over, at Børnene i de første Aar af deres Tjenestetid anbringes og udvikles under gode Forhold.

Der er næppe Tvivl om, at Børnenes Optagelse i private Hjem navnlig paa Landet i mange Tilfælde har saa betydelige Fortrin frem for Anbringelsen i Børnehjem eller Opdragelsesanstalter, at den i videst muligt Omfang bør finde Sted, hvor Forholdene tillade det. Det bør derfor være en Opgave for Værgeraadsinstitutionen at udfinde og udnytte gode Plejehjem paa Landet, ogsaa for de kjøbenhavnske Plejebørns Vedkommende, og her kunne de forskellige Plejehjemsforeninger yde en udmærket Hjælp. Der er imod Anbringelsen i gode Landmandshjem gjort gældende, at Børn, der gennem deres Slægt og tidligere Liv nøje ere knyttede til de store Byer, næppe ville føle Interesse for Forholdene paa Landet, men senere ville søge tilbage til Byen, hvor de da, uvante som de ville være med dens Arbejdsvilkaar, blive ude af Stand til at gøre sig gældende i den Grad, som er nødvendig for at hævde deres Plads paa Erhvervsomraadet. Udvalget kan dog ikke tillægge denne Indvending synderlig Vægt, naar Børnene tilstrækkelig tidligt — som fremhævet helst inden deres 4. Aar — unddrages uheldig Paavirkning, ligesom de kjøbenhavnske Værgeraad og Kjøbenhavns Magistrat med Held anbringe Børn ude paa Landet. Ej heller skal det være sjældent, at kjøbenhavnske »Feriebørn« have

faaet en saadan Tilbøjelighed for Landlivet, at de efter Konfirmationsalderen have taget Tjeneste paa Landet.

For at fremme Anbringelsen af fattige Børn i gode Jordbrugerhjem vilde Udvalget anse det for ønskeligt, at der i fornødent Fald blev dannet en Forening med dette Formaal for Øje, og at denne Forening fik Beføjelse til Børns Anbringelse i Plejehjem i Overensstemmelse med Reglerne i Lov af 14. April 1905 — saaledes som det nu er Tilfældet med de tvende med offentlig Anerkendelse virkende Foreninger: »De danske Plejehjemsforeninger« og »Kristelig Forening til vildfarende Børns Redning«.

Udvalget kunde imidlertid ogsaa tænke sig, at Værgeraadene i Landkommunerne maaske i Forening med en Læge undersøgte og antog de Jordbrugerhjem, hvis Ejere erklærede sig villige til at modtage Børnene. Det er en Selvfølge, at kun saadanne Hjem maatte antages, hvis sanitære Forhold ere gode, i hvilke Aanden og Tonen ere saadanne, at man kan gaa ud fra, at Børnene ikke blot ikke ville blive misbrugte, men faa en forstandig og god Opdragelse.

Efter Loven af 14. April 1905 og Justitsministeriets Cirkulære af 11. November samme Aar maa Børnenes Anbringelse ikke finde Sted, før Værgeraadets Indstilling er godkendt af Overværgeraadet. Skal imidlertid ved Mellemkomst af Landets ca. 100 Værgeraad forsømte Børns Anbringelse i gode Jordbrugerhjem finde Sted i den Udstrækning, som Udvalget anser for hensigtsmæssigt, vil det formentlig være formaalstjenligt, at Værgeraadene ogsaa faa Ret og Myndighed til at afgøre, paa hvilken Maade og i hvilke Hjem Børnene skulle anbringes. I de faa Aar, der ere forløbne, siden »Børneloven« traadte i Kraft, har Praksis formet sig saaledes, at Virksomheden i overvejende Grad er bleven centraliseret hos Overledelsen, Tyngdepunktet er blevet forrykket over imod Centralmyndigheden i et Omfang, som ikke var forudsat ved Lovens Tilblivelse, og der er derved opstaaet en Fare for, at Værgeraadene

ville tabe Interessen for Gerningen og deres Ansvarsfølelse blive svækket.

5. Foranstaltninger til at udbrede Kendskab til arbejdsbesparende Landbrugsmaskiner og disses Benyttelse, herunder bl. a. Iværksættelsen af Studierejser til Nord-Amerika.

I nærværende Betænkning kommer Udvalget senere tilbage til Betydningen af en mere udstrakt Benyttelse af arbejdsbesparende Maskiner og Redskaber som et vigtigt Middel til at raade Bod paa den herskende Arbejdermangel. Det skal derfor ikke her komme nærmere ind paa denne Side af Sagen, men kun fremhæve Ønskeligheden af, at der fra Statens Side foretages Foranstaltninger til at udbrede Kendskab til arbejdsbesparende Landbrugsmaskiner og disses Benyttelse.

Der har i de senere Aar fundet en forøget Anvendelse af Maskiner og Redskaber Sted, og mange af disse — som Tærskemaskiner, Plove og Harver, Hesteriver, Radrensere o.s.v.—ere efterhaanden blevne meget forbedrede. Udviklingen herhjemme har dog imidlertid næppe holdt Skridt med Udviklingen i flere andre Lande, navnlig i Amerika, og der vil sikkert endnu være meget at gøre herhjemme med Hensyn til at erstatte den menneskelige Arbejdskraft med Maskinernes. Det vil formentlig saaledes være ønskeligt ved Siden af det Initiativ, som væsentlig udgaar fra Forhandlerne og Fabrikanterne, at søge andre Veje for ny Maskiners Indførelse og Oplysninger om de Forhold, under hvilke de benyttes t. Eks. i det nordamerikanske Landbrug. Der er Maskiner og Arbejdsmethoder, som nu unddrage sig Opmærksomheden, fordi der ikke lader sig knytte merkantile Interesser til deres Indførelse. Det er navnlig gennem Forhandlere og Købmænd, at ny Maskiner ere blevne opsøgte i de forenede Stater i Nordamerika og indførte i det danske Landbrug. Denne Vej til at fremskaffe ny Maskiner vil selvfølgelig altid være anvendelig

og ønskelig, men det vil være heldigt tillige at have andre Veje, ad hvilke man kan vente at finde ny Fremgangsmaader og ny Maskiner, som formodes egnede til vore Forhold.

Statens Medvirkning vil her kunne gøre fortrinlig Nytte. I Sverige har man indset dette. I 1907 sendte saaledes den svenske Stat en erfaren Landmand, Direktør V. Jonson, Bollerup, Svendstorp, til de forenede Stater for at studere Landbrugsforholdene der, først og fremmest Anvendelsen af »arbejdsbesparende Methoder i Jordbruget«.*) Udvalget vil betragte det som ønskeligt, om vi gik et Skridt videre og ved Statsunderstøttelse gjorde det muligt at iværksætte Studierejser for saa vel dygtige, praktiske Landmænd som for Landbrugskonsulenter til Nordamerika, for at de ved Selvsyn kunne blive bekendte med de dér anvendte Redskaber og Arbejdsmethoder. Det er ikke blot i de vestlige Stater med deres store Marker, at man i vid Udstrækning har taget Maskinerne i Landbrugets Tjeneste, men ogsaa i Centralstaterne og de østlige Stater. Der benyttes her mindre Maskiner og Redskaber end i the far West lige ned til ganske smaa, saaledes at der nu næppe er noget Slags Arbejde i de amerikanske Landbrug, der ikke i væsentlig Grad er bleven forandret ved Benyttelsen af ny Redskaber og Maskiner.

Dygtige, praktiske Landmænd og Landbrugskonsulenter, der sættes i Stand til at foretage Studierejser til Nordamerika, ville ved Selvsyn komme til Forstaaelse af de Forhold, som have betinget Udviklingen af de ny amerikanske Maskintyper, og om disse Forhold ere saadanne, at man maa formode, at Maskinerne ogsaa ere praktisk anvendelige herhjemme.

For at det danske Landbrug kan faa det størst mu-

---

*) Direktør Jonsons Rejseberetning: »Nordamerikanska Landtbruksstudier« udkom i Slutningen af 1908 som 19. Bind af de af »Kungl. Jordbruksdepartementet» udgivne Skrifter.

lige Udbytte af, at praktisk dygtige og erfarne Mænd berejse Amerika i de nævnte Øjemed, vil det være ønskeligt, at der gives dem Vejledning og Støtte af de danske Konsuler. Disse ville i høj Grad kunne hjælpe Udsendinge med Planlæggelsen af deres Rejser, bringe dem Meddelelser om, hvilke Erfaringer man alt har gjort, og senere være behjælpelig med at fremskaffe manglende Oplysninger. Saadanne kompetente Raadgivere ville navnlig forhindre, at de samme Fejl gentages af de forskellige Udsendinge.

Det vil imidlertid ikke blot være ønskeligt, at der saaledes ved Siden af det private Initiativ, som væsentlig udgaar fra Forhandlerne, aabnes andre Veje for ny Maskiners Indførelse og Oplysninger om de Forhold, hvorunder disse benyttes i Hjemlandet, men det vil ogsaa være ønskeligt, at de ny og første Eksemplarer underkastes en grundig Undersøgelse under vore Forhold, for at de gode Typer snarest kunne komme i Brug, medens de uheldige straks kunne faa det rette Stempel paa sig og deres Udbredelse blive standset.

Hertil vil imidlertid ogsaa Statens Støtte kræves til en videre Udformning af de allerede ved Statshjælp iværksatte Maskinprøver. Udvalget kan saaledes tænke sig Oprettelsen af en permanent Kommission eller af en Statsprøveanstalt til Iværksættelsen af saadanne Prøver, til at opspørge forskellige nemmere Redskaber og Arbejdsmethoder, til at knytte Forbindelser med dertil egnede Personer i Amerika, til at fremskaffe Litteratur paa det maskinelle Omraade, derunder Cirkulærer og Priskuranter fra Fabrikanterne; et saadant tilvejebragt Materiale vil ved en sagkyndig Bearbejdelse herhjemme sikkert være i Stand til at tilføre os ny Impulser paa dette Omraade.

6. Foranstaltninger — forhaabentlig midlertidige —, der tage Sigte paa at fremme Indvandringen af fremmede

Landarbejdere (Galiziere, russiske Polakker, Hollændere etc.).

Selv en langt mere udstrakt Benyttelse af arbejdsbesparende Maskiner og Redskaber end den nuværende vil ikke kunne raade Bod paa den herskende Mangel paa Arbejdskraft. Dette staar selvfølgelig i Forbindelse med, at Landbrugsproduktionen hverken lader sig billiggøre i samme Grad som den industrielle Produktion ved Hjælp af Maskinkraften eller kan tage denne i Brug i samme Udstrækning som Industrien. I Landbruget er enhver Udførelse af Arbejdet bundet til et bestemt Tidspunkt, hvorfor de enkelte Maskiner ofte kun kunne benyttes i forholdsvis faa Dage om Aaret. Ved Landbrugsproduktionen bliver derfor den paa en Arbejdsdag faldende Andel af Forrentning og Amortisation ulige større end ved den industrielle Produktion, i hvilken Maskinerne som Regel ville kunne anvendes Aaret rundt. Landbrugsmaskinernes Driftsomkostninger ville som Regel ogsaa være højere end de industrielle Maskiners, fordi de første under Arbejdet i Marken maa flyttes fra Sted til Sted, saaledes at den billig arbejdende centrale Kraftmaskine ofte ikke vil kunne anvendes. Endelig er der i Landbruget en Grænse, der ikke lader sig overskride, for Maskinteknikens Anvendelse. Man kan ikke til Landbrugsarbejder konstruere Maskiner, der kunne afpasses efter det fra Dag til Dag, ja stundom fra Time til Time vekslende Vejrlig. Om end Maskinkraften kan benyttes langt mere intensivt end hidtil, vil der dog altid i Landbruget blive betydelig Anvendelse for den menneskelige Arbejdskraft.

De Foranstaltninger, nærværende Udvalg bringer i Forslag for at raade Bod paa Manglen paa Arbejdskraft og for at knytte Befolkningen til Landet og Landbruget, ville selvfølgelig først efterhaanden kunne gøre deres Indflydelse gældende. Landbruget vil i kortere eller længere Tid være nødsaget til, som Tilfældet nu alt har været i en Række Aar, at hente en Del Arbejdskraft fra Udlandet i de travle Aarstider.

Udvalget betragter Vandrearbejderinstitutionen ikke som principiel ønskelig, men som uundgaaelig under de nuværende Forhold.

Den har vist sig at være uundgaaelig ikke blot hos os, men ogsaa i andre Stater med intensivt Landbrug. Benyttelsen af Vandrearbejdere i Landbruget er i de senere Aar bleven et Fænomen af international Karakter. Fra russisk Polen og fra Galizien drage Landarbejdere til de østpreussiske Provinser, til Skaane og Danmark; bøhmiske Arbejdere tage Tjeneste i Sachsen og Bayern, store Skarer af hollandske Arbejdere søge til Tyskland i Høsttiden, og Kvægrøgtere fra Schweiz og Nederlandene drage til Vesttyskland. Ja, selv Lande med mindre intensivt Landbrug end det europæiske tage fremmede Landarbejdere i deres Tjeneste: i det vestamerikanske Landbrug arbejde kinesiske og i det kanadiske japanske Arbejdere, medens italienske Landarbejdere udvandre for kortere eller længere Tid til de argentinske Storejendomme.

Det er fortrinsvis det grove Arbejde, de fremmede Landarbejdere beskæftige sig med her i Landet, særlig Roemarkernes Sommerpleje. Med Roearealernes stærke Udvidelse — det med Rodfrugter (undtagen Kartofler) dyrkede Areal var i 1876: 17,027 Tdr. Ld.; 1888: 95,911 Tdr. Ld.; 1896: 158,133 Tdr. Ld.; 1907: 460,977 Tdr. Ld. — vokser Trangen til denne Medhjælp. Sikkert vilde ingen dansk Landmand skride til Indførelsen af den ingenlunde billige fremmede Arbejdskraft, hvis han kunde forskaffe sig tilstrækkelig hjemlig til Arbejdets rettidige og gode Udførelse. Men naar dette ikke er Tilfældet, har vort Landbrug kun Valget mellem et af to: enten at indforskrive fremmed Arbejdskraft for at kunne fortsætte med den intensive Kultur, eller — til Skade for vort Agerbrugs sunde Udvikling — at gaa til en Indskrænkning af Roearealerne. Valget er ikke tvivlsomt! De Indvendinger, der fra visse Sider rejses mod Benyttelsen af Vandrearbejdere, kan Udvalget ikke tillægge afgørende Betydning.

Man anfører særlig: 1) at med de fremmede Arbejdere

tilføres der Nationen et uheldigt Fremmedelement, og 2) at dette trykker Arbejdsbetingelser og Løn for Landets egne Børn.

Hvad nu den første Anke angaar, maa man erindre, at der ikke med Vandrearbejderne tilføres Landet et fast, bosat Fremmedelement. De udenlandske Folk forlade jo for den langt overvejende Dels Vedkommende atter Landet efter endt Sæsonarbejde, men derved forringes i høj Grad Betænkelighederne ved at indkalde dem. Hvad den anden Anke angaar, udgjorde Vandrearbejdernes Antal i 1908 kun ca. 8000, d. e. ca. 2 pCt. af de ca. 345,000 Mennesker, der i Danmark ere beskæftigede ved egentlig Landarbejde. Den Løn, der bydes Vandrearbejderne, og de Krav, de stille, ville da ikke kunne være bestemmende for de danske Landarbejdere. Dertil er Vandrearbejderne for faa, dertil er det Arbejde, de udføre, for ringe en Brøkdel af Landbrugets Arbejde, og dertil ere de her for kort Tid. Men dertil kommer, dels at de polske Arbejdere for den overvejende Del ere Kvinder og Drenge, der udføre et Arbejde i Landets Roemarker, som vor hjemlige Arbejdskraft hverken vil eller kan overkomme, samt dels at de ingenlunde ere en billig Arbejdskraft. Den kontante Pengeløn er for Tiden for kraftige Mænd og Karle over 20 Aar 1 Kr. 50 Øre om Dagen og for Kvinder 1 Kr. 15 Øre, i Høsten (d. e. et Tidsrum af 5 Uger) henholdsvis 2 Kr. og 1 Kr. 50 Øre. Men dertil kommer Udgiften til Antagelse og Rejsen frem og tilbage (ca. 50 Kr.) og forskellige Naturalier (frit Hus, Brændsel, $12^1/_2$ Kilo Kartofler ugentlig samt 1 Liter skummet Mælk daglig). Endelig kommer hertil de ved Lov af 21. August 1908 paaførte Udgifter til Sygeforsikring, Ulykkesforsikring m. v. Alt i alt er Lønnen til de polske og til de danske Arbejdere saa godt som ens høj, snarest højest for de første.

Den Nødhjælp, som Vandrearbejderne for Tiden ere for det danske Landbrug, gælder det om at faa tilvejebragt med saa ringe Gnidningsmodstand som vel muligt,

og Loven af 21. August 1908 vedrørende Anvendelsen af udenlandske Arbejdere vil sikkert virke meget gavnlig i saa Henseende. Efter Udvalgets Anskuelse vil det imidlertid være ønskeligt, at Staten vedblivende har sin Opmærksomhed rettet paa, hvad der kan gøres for at lette Landbruget Tilvejebringelsen af den haardt tiltrængte fremmede Arbejdskraft, der endnu ikke kommer til Stede i et saadant Antal, at den kan dække Landbrugets Trang. Udvalget kan i saa Henseende tænke sig, at hvis det bliver nødvendigt (hvad der ingenlunde er usandsynligt) at søge de fremmede Landarbejdere fra andre Egne og Lande end de, hvorfra de nu hentes, der da af Staten blev ansat danske Konsuler saadanne Steder med den specielle Opgave, at varetage det danske Landbrugs Interesser — i Lighed med, hvad Tilfældet er i Galizien, hvor der er bleven paalagt den siden Januar 1908 i Lemberg ansatte danske Konsul, Baurath *Alfred von Zachariewiez*, særlige Instruktioner angaaende Engagering af polske Landarbejdere til Danmark.

7. Etablering af et hele Landet omfattende, vel organiseret System med Anvisnings-Bureauer og med hensigtsmæssige Ændringer i den nuværende Fæstemandsinstitution.

Den Indvandring, der finder Sted til Byerne, sker ofte til Tider, da disse ikke have Brug for Tilgang af Arbejdskraft, og Landbruget daarlig kan undvære den bortvandrede; Indvandringen bliver derfor til Skade for Byen, Landet og Samfundet. Ofte viser det sig, at en større eller mindre Del af de indvandrede ret snart lærer at sætte Pris paa de Vilkaar, de have opgivet, og gerne ville vende tilbage til Landet, hvis man lettede dem Tilbagegangen. Og ofte vil der paa visse Egne af Landet være et mere eller mindre rigeligt Udbud af Arbejdskraft, medens der paa andre er en større Efterspørgsel, end det lokale Udbud

kan tilfredsstille. Af stor Betydning vil det derfor være, at der kan tilvejebringes en Udjævning og Regulering, saaledes at Arbejdskraft, der er ubeskæftiget ét Sted, kan føres hen til et andet Sted, hvor der er Brug for den. Dette er imidlertid den private Fæstemandsinstitution ikke i Stand til, dens privat-økonomiske Interesser komme her hindrende i Vejen. Ethvert Arbejde lider ved hyppige Ombytninger af Arbejdere, men Ombytningen er for Fæstekontoret en Kilde til Indtægt, og medens det er i Arbejdsgiverens Interesse at faa den bedste Arbejder, er det fordelagtigst for Fæstekontoret at anbefale de Arbejdere, der under en eller anden Form kunne betale bedst, eller der ere de mindst stadige. Og selv om Fæstekontorerne ikke falde for denne Fristelse, knytter der sig dog altid den Ulempe ved dem, at de ikke kunne overse Udbudet af og Efterspørgselen efter Arbejdskraft udover, hvad der anmeldes hos dem. De kunne derfor heller ikke sørge for en virkelig, effektiv Udjævning af Efterspørgsel og Tilbud; det kan tværtimod hænde, at inden for det samme Fag har det ene Kontor Tilbud paa Arbejdskraft, men intet Arbejde at tilbyde, medens Forholdene ere det modsatte ved et andet Kontor. Under Fæstemandsinstitutionen er det ikke at vente, at dette Forhold skal forbedres, thi hertil fordres en omfattende og gennemført Samvirken mellem de forskellige Kontorer, men paa Grund af deres indbyrdes stærke Konkurrence vil det være meget vanskeligt, for ikke at sige umuligt at tilvejebringe en saadan Samvirken. Af disse Grunde ville offentlige Arbejdsanvisningskontorer, der ere uinteresserede med Hensyn til Virksomhedens pekuniære Afkastning, paa heldig Maade kunne træde i Stedet for de private Fæstekontorer, først og fremmest vel for den ugifte Arbejdskrafts Vedkommende, men ogsaa, om end i mindre Grad, for de gifte Arbejdere, ligesom man kan tænke sig, at de kunne faa en heldig Indflydelse med Hensyn til Sæsonarbejderne.

Udvalget vil derfor anbefale, at der med Statens Hjælp oprettes i Byerne og paa Landet et omfattende, vel

organiseret System af offentlige og vederlagsfri Arbejdsanvisnings-Bureauer, der ere indbyrdes forbundne og stadig udveksle Oplysninger om Arbejdsforholdene i Hovedstaden, Provinsbyerne og Landdistrikterne paa Grundlag af Bestemmelser, der ere udarbejdede baade med Landets og Byernes Forhold for Øje, saaledes at alle Arbejdsgivere kunne søge til dem for at faa Arbejdskraft og alle Arbejdere for at erholde Arbejde.

Et saadant, hele Danmark omfattende, offentligt og vederlagsfrit Arbejdsanvisnings-System kan fremskaffe Kendskab til Efterspørgselen efter og Udbudet af Arbejdskraft samt som Mellemmand paa bedste Maade virke hen til en Udligning af Tilbud og Efterspørgsel. Dette er i vor Tids komplicerede Forhold en vanskelig Opgave, som ikke løses af den private Fæstemandsinstitution eller af de enkelte Erhverv. Den offentlige Arbejdsanvisning har paa Grund af sin Upartiskhed, sin Kontingentfrihed og sin Organisation de bedste Betingelser for at løse Opgaven. Endvidere ville neutrale Arbejdsanvisnings-Kontorer gennem deres Samarbejde kunne bevirke, at Arbejdskraften ikke behøver at drage til Kjøbenhavn eller Provinsbyerne for at erfare, hvor der findes Arbejde. I den i 1908 offentliggjorte Beretning om Kjøbenhavns kommunale Arbejdsanvisnings-Kontors Virksomhed i 1907 findes nogle Udtalelser om Fæstemandsvirksomheden i Hovedstaden, der ere meget oplysende med Hensyn til, i hvilken Udstrækning dette for Tiden finder Sted for Kjøbenhavns Vedkommende: det fremgaar af de givne Oplysninger, at gennemgaaende gaar 80 pCt. af de i Hovedstaden bortfæstede Mænd tilbage til Landet. I Aarenes Løb er dette for Husbonderne og Tyendet ensbetydende med meget store Udgifter (Rejser frem og tilbage, Fæstegebyrer o. s. v.), som i de fleste Tilfælde vilde kunne være sparet ved neutrale og offentlige Arbejdsanvisnings-Kontorer i alle større Byer og Kommuner.

Udvalget kunde tænke sig, at det muligvis vilde vise sig formaalstjenligt at etablere en vis Samvirken mellem

Arbejdsanvisnings-Kontorerne og de i Henhold til Lov af 9. April 1907 oprettede Arbejdsløshedskasser, f. Eks. saaledes, at før en arbejdsløs Person modtog Understøttelse af en af disse Kasser, maatte det konstateres gennem et Anvisningskontor, at der ikke inden for et nærmere fastsat Omraade var Arbejde for ham at faa.

Skal det offentlige Arbejdsanvisnings - System gøre fuld Nytte, er det en Selvfølge, at man ikke maa udsætte sig for, at en større eller mindre Del af Virksomheden til Skade for det samlede Overblik forbliver ved den private Fæstemandsinstitution.

I Følge den sidste Opgørelse (Folketællingen 1901) fandtes der her i Landet af Fæstemænd og Forhyringsagenter (det vil sige Hovedpersoner) 52 Mænd og 35 Kvinder eller i alt 87. Disse fordelte sig saaledes:

	Kjøbenhavn.	Købstæder.	Landdistrikt.	Ialt.
Mænd....	11	36	5	52
Kvinder..	20	15	»	35

For at opnaa den fulde Nyttevirkning af den offentlige Arbejdsanvisning er det muligt, at man maatte gaa til en Ophævelse af den private Fæstemandsinstitution. Vil man imidlertid ikke gaa til et saa radikalt Skridt, kunde man efterhaanden søge den indskrænket. I Henhold til Loven om Fæstevirksomhedens Ordning af 1. April 1891, § 1, kræves der Bevilling til for Betaling — hvad enten denne udredes direkte eller indirekte — at tilbyde eller yde sin Mellemkomst, være sig ved blot Anvisning eller paa anden Maade, til Afslutning af Tyendekontrakter. Kun Personer, hvem en saadan Bevilling — der i Kjøbenhavn meddeles af Magistraten, i Købstæderne af Kommunalbestyrelsen, paa Landet af Amtsraadene — er givet, have Ret til at betegne sig som Fæstemænd og deres Forretningslokaler som Fæstekontorer. — I Kjøbenhavn gives der ikke mere Tilladelse til Oprettelsen af Fæstekontorer, saaledes at den bestaaende kommunale Arbejdsanvisning efterhaanden

helt vil træde i disses Sted. Og naar den offentlige Arbejdsanvisning blev indført over hele Landet, kunde man ophøre med at give ny Bevillinger, saaledes at Fæstemandsinstitutionen efterhaanden vilde bortfalde.

8. Modarbejdelse af Drikfældigheden blandt andet ved en Forhøjelse af Brændevinsskatten samt ved skærpet Kontrol med Overholdelsen af de herhen hørende Lovbestemmelser.

I Følge den af Kommissionen til Overvejelse af Foranstaltninger til Ædruelighedens Fremme i 1907 afgivne Betænkning er det gennemsnitlige aarlige Forbrug af ren Alkohol (d. e. Spiritus, skattepligtigt Øl og Vin omsat i ren Alkohol à 100 pCt. Styrke) gaaet noget tilbage her i Landet. Forbruget udgjorde nemlig:

i 1898—1902.....	22.02	Mill. Potter.
- 1903.....	20.83	—
- 1904.....	20.73	—
- 1905.....	20.58	—
- 1906.....	20.45	—

De af Statens statistiske Bureau udarbejdede aarlige Oversigter over »statskontrollerede Produktioner« konstatere ogsaa et aftagende Forbrug. I Følge den sidst udkomne Oversigt for Aaret 1907*) viser det sig, at Forbruget af Spiritus i de sidste 6 à 7 Aar er gaaet ret jævnt ned med henimod $1^1/_2$ pCt. aarlig, eller i alt godt 3 Mill. Potter. Naar der tillige tages Hensyn til den samtidige Befolkningstilvækst, har Spiritusforbruget i de senere Aar været stærkt aftagende: beregnet pr. Indbygger udgjorde det i aarligt Gennemsnit af de 5 Aar 1903—07 13.6 Pot mod 15.3 og 16.0 i de foregaaende 2 Femaar. Samtidig

*) »Statistiske Meddelelser«. 4. Række, 26. Binds 6. Hefte. 1908.

maa det industrielle Forbrug antages snarere at være blevet større end mindre. Ligeledes viser det sig, at Merforbruget i det sidste Par Aar af skattepligtigt Øl falder paa de mindst alkoholholdige Sorter, medens der har været Nedgang i Forbruget af de stærkere Sorter paa 4—$4^1/_2$ pCt.

Disse Tal vise, at Arbejdet for Ædruelighedens Fremme i Danmark ikke har været forgæves, og at selv i vort Folk med dets gamle og indgroede Tilbøjelighed for Umaadelighed i Drik lader Alkoholforbruget sig trænge tilbage. De opnaaede Resultater opmuntre derfor til at fortsætte med Arbejdet for Ædruelighedens Fremme.

Dette Arbejde er vedblivende i høj Grad ønskeligt. Thi er end Alkoholforbruget gaaet ned, er det dog vedblivende, absolut og relativt, meget betydeligt, og endnu er dette store Forbrug et Onde af vidtrækkende Betydning, der paa en Mangfoldighed af Omraader — paa Fattigvæsenets og Separationernes, Forbrydelsernes, Sindssygdommenes, Ulykkestilfældenes og endnu flere — drager skæbnesvangre Følger efter sig. Udvalget skal imidlertid ikke komme nærmere ind herpaa, men blot fremhæve, at Misbrugen af spirituøse Drikke har sin store Andel i daarlige Tyendeforhold: den medfører Raahed mellem Folkene og Opsætsighed mod Husbonden, Uskikkethed til Arbejde og formindsket Arbejdsevne, Bortødslen af Fritid og Penge og en formindsket Evne og Tilbøjelighed til at vise Sparsommelighed. Ogsaa for vore Landarbejderforhold vil det derfor kunne blive af stor og gavnlig Betydning, at de saa heldigt paabegyndte Bestræbelser for at trænge Alkoholforbruget tilbage fortsættes og udvides. Et væsentligt Middel hertil vil en forhøjet Skat paa Alkohol blive, der fordyrer Nydelsen i følelig Grad.

Medens Afgiften paa Øl er forholdsvis høj i Danmark, er den nuværende Beskatning af Brændevin lavest her i Landet. I Følge Ædruelighedskommissionens Betænkning er:

i	Afgiften pr. Liter ren Alkohol.
Danmark	Kr. 0.19
Norge	— 2.28
Sverige	— 1.00
Finland	— 0.88
Østrig-Ungarn	— 0.68
Tyskland	ca. — 0.86
Holland	— 1.89
Belgien	— 1.44
Storbritannien og Irland	— 3.48
Frankrig	— 1.13
Italien	— 1.41
Nordamerikas forenede Stater	— 1.77

Nærværende Udvalg kan fuldt ud slutte sig til Ædruelighedskommissionens »aldeles overvejende Flertal«, naar dette fremfører som sin Mening, at der er »ingen Tvivl om, at en Skat paa Alkohol, der i følelig Grad fordyrede Nydelsen, hos mangfoldige Mennesker vilde virke som Bevæggrund til at spare paa eller afholde sig fra denne Nydelse. Hvorfor skulde Alkohol følge andre Love end de for Varer almindeligvis gældende, nemlig, at Prisnedgang forøger og Prisopgang formindsker Forbruget«. En forhøjet Alkoholskats Betydning med Hensyn til at trænge Spiritusforbruget tilbage vilde forøges, hvis Adgangen, eventuelt ved Toldnedsættelse, lettedes til Nydelses- eller Næringsmidler (Frugter f. Eks.), hvis Brug erfaringsmæssig modvirker Trangen til Nydelsen af stærke Drikke. En Prisnedgang paa saadanne Varer vil uden Tvivl bringe Forbruget i Vejret og derved tilbagetrænge Forbruget af Alkohol.

Med Ædruelighedskommissionen er Udvalget dernæst enig i, at Besværlighed med at skaffe sig Alkohol i mangfoldige Tilfælde vil virke som Motiv til at opgive Nydelsen. Efter Udvalgets Anskuelse bør derfor Adgangen til at erholde Alkohol vanskeliggøres i den Udstrækning, som de herhen hørende Lovbestemmelser gør det muligt. Overalt hvor Stat eller Kommune administrativt er Herre over Forholdet med Hensyn til offentlig Udskænkning og Ud-

salg af Alkohol, bør de gøre deres til at formindske Adgangen til at komme i Besiddelse af denne. Navnlig paa Landet ere Forholdene mange Steder saadanne, at en Indskrænkning i Adgangen til Alkohol vil kunne gavne Ædrueligheden. En gennemført, skærpet Kontrol med Smugkroer og en Indskrænkning af Udsalgs- og Udskænkningsstedernes Antal vil ikke blot faa Betydning derved, at Adgangen til Spiritus vanskeliggøres, men ogsaa ved, at Opfordringen til at drikke, »Alkoholagitationen«, formindskes.

Den 1. Januar 1905 fandtes der her i Landet*):

	Almindelige Udsalgssteder af spirituøse Drikke		Forbrugsforeninger og lignende	Hoteller, Gæstgiverier, Beværtninger og Restaurationer
	i Forbindelse med anden Handel	uden Forbindelse med anden Handel		
Øernes Landdistrikter	1,624	84	509	395
Jyllands Landdistrikter	1,628	135	310	559
Landdistrikterne	3,252	219	819	954

Antallet af Udsalgs- og Udskænkningssteder af spirituøse Drikke var saaledes i Øernes Landdistrikter 2,612 og i Jyllands 2,632. Pr. 1000 Indbyggere bliver det henholdsvis 3.6 og 3.2 af saadanne Steder!

*) Jvnfr. Statistisk Aarbog for 1908, S. 136.

II. Foranstaltninger, der bedst fremmes ad Foreningsvejen.

9. Organisation af lokalt afgrænsede Arbejdsgiverforeninger, hvis Medlemmer sikre deres Arbejdere Adgangen til Brugen af Jord og saa vidt muligt udrede ensartet Løn.

Det vil efter Udvalgets Anskuelse ofte kunne bidrage til at skabe mere rolige og faste Arbejderforhold paa en Egn, hvis Arbejdsgiverne vilde slutte sig sammen i lokalt begrænsede Foreninger, der inden for deres Omraade saa vidt muligt indføre ensartede Lønningssatser og sikre Arbejderne Huse med Jordlodder af en saadan Størrelse — f. Eks. 2 til 3 Tdr. Land —, at Arbejderne vedblivende ere henviste til at søge deres Hovedindtægt ved Arbejde paa Gaardene, men dog samtidig i deres arbejdsledige Timer med Fordel kunne anvende saavel deres egen som Familiens Arbejdskraft paa Loddernes Opdyrkning. Jorden maa derfor saa vidt mulig være af god Bonitet, og er den det ikke af Naturen, maa den bringes i god Kulturtilstand, før den overlades Arbejderen. Det vil formentlig være formaalstjenligt, at saadanne Huse ikke overlades Arbejderne gratis, men gives dem i Leje for en moderat Afgift. For den ærekære Arbejder vil dette være det mest tiltalende, og Arbejdsgiveren kan derved sikre sig, at den Arbejder, som hjælpes til en bedre økonomisk Stilling, i Virkeligheden er en Person, som han kan være tjent med som fast, bosiddende Arbejder.

Den Betydning det vil kunne faa for Landbruget, at Arbejderne saaledes hjælpes til at blive Besiddere af Smaabrug, tillægger Udvalget, som ovenfor berørt, stor Betydning: den Arbejder, der i sin Fritid beskæftiger sig med at dyrke sin egen Lod, vil ved sin Gerning til egen Fordel vænnes til at bruge sin Omtanke og opdrages til flittigt og omhyggeligt Arbejde. Jordlodden er det bedste Materiale for Landarbejderens Husflid. Men denne Arbejdernes Opdragelse vil ogsaa komme Arbejdsgiverne til Gode. Disse ville faa en Arbejderstand, som er vant til Flid og Agtpaagivenhed ved Arbejdets Udførelse, som er bedre økonomisk stillet og derfor vil føle sig lykkeligere og fastere knyttet til dens Husbonder.

Ogsaa Udredelsen af saavidt muligt ensartede Lønsatser tillægger Udvalget en ikke ringe Betydning med Hensyn til at skabe rolige Arbejderforhold paa en Egn. Thi gennem ensartede Lønningsvilkaar modvirker man den Misfornøjelse og svækker man den Vandrelyst, der saare let vil opstaa hos Arbejderen, naar Lønnen er eller synes at være højere paa nærliggende Gaarde eller i Nabosognene. Sikkert vil der falde mere Ro over Sindene, naar Arbejderne ved, at den Løn, der bydes dem, er hvad de kunne vente at faa ogsaa paa andre Gaarde i en nærmere og fjærnere Omegn.

10. Oprettelsen af og Hjælp til Landarbejderhjem ved Foranstaltninger af Landboforeningerne, f. Eks. ved Dannelsen af et særligt Fond under disse til Fremme af dette Formaal.

Ogsaa Landboforeningerne ville efter Udvalgets Anskuelse kunne bidrage til at skabe fastere Arbejderforhold paa deres Egn, nemlig ved Iværksættelsen af Foranstaltninger vedrørende Oprettelse af og Hjælp til Landarbejderhjem indenfor deres Omraade. Udvalget tænker her nærmest paa Foranstaltninger, der tage Sigte paa

mindre Hjem, paa Oprettelsen af godt beliggende Huse, der ere indrettede saaledes, at de opfylde de hygiejniske og praktiske Krav, som oplyste Arbejdere nu til Dags med Billighed kunne stille til deres Hjem, og til hvilke der er knyttet et Havestykke eller en lille Jordlod, som kan tjene som Materiale for Arbejderfamiliens Husflid. Udvalget kunde tænke sig, at der, for at hjælpe Arbejderne til at erhverve et saadant lille Hjem eller til at faa et mindre Beløb til Driften, af Landboforeningerne blev dannet særlige Fond, af hvilke der til en lav Rente kunde ydes Arbejderne Laan (Kautionslaan). Saadanne Fond kunne tilvejebringes f. Eks. derved, at Landboforeningernes Medlemmer indskyde Beløb, af hvilke der svares en lidt lavere Rente end den, Laantagerne maa give, og som først efter en nærmere fastsat Tidsfrist kunne udtages af Fondet, eller ogsaa kunne de dannes ved særlige Foranstaltninger, f. Eks. derved, at en Del af det Overskud, der fremkommer ved Tombolaerne paa Dyrskuerne, benyttes til deres Oprettelse.

11. Foranstaltninger til hensigtsmæssig Ordning af Indvandringen af fremmede Landarbejdere, saa længe en saadan Indvandring er fornøden.

Særlig for de Landmænd, der kun have Brug for enkelte fremmede Landarbejdere, vil Besværligheden med og Omkostningerne ved at forskaffe sig disse undertiden kunne være saa betydelige, at de vige tilbage for dem. Men hvad der er, eller synes at være for besværligt for den enkelte, kan gennemføres med mindre Udgift og Ulejlighed, naar flere forene sig. Dette kan ske enten gennem mindre, lokalt begrænsede Foreninger, der dannes med den Opgave for Øje at skaffe deres Medlemmer den nødvendige fremmede Arbejdskraft, eller derved, at Landboforeningerne søge at løse Opgaven. Indenfor en nærmere fastsat Tidsfrist maa da Medlemmerne hvert Aar indsende deres Bestillinger om Arbejdskraft til den Mand,

Foreningen ansætter i dette Øjemed, og denne Forretningsfører ordner derefter det nødvendige med en Agent eller et autoriseret Fæstekontor i det paagældende Land.

Der er forøvrigt allerede herhjemme gjort ret betydningsfulde Skridt for ad Foreningsvejen at søge gennemført en hensigtsmæssig Ordning af Indførselen af fremmede Arbejdere. Udvalget tænker her navnlig dels paa det i 1908 nedsatte »Landsudvalg for Anvendelse af udenlandske Landarbejdere«, dels paa den i 1903 stiftede »Forening for Tilvejebringelse af Arbejdskraft i Danmark«.

Landsudvalget er nedsat af vore store Landbrugsorganisationer — Landhusholdningsselskabet og de 4 Fællesforeninger — samt af De danske Sukkerfabriker og Andelssukkerfabriken Nykøbing. Dets Formaal er at søge den til Landbrugets Drift nødvendige Indførsel af fremmede Landarbejdere lettet og fremmet og disses Forhold her i Landet ordnede paa en betryggende og formaalstjenlig Maade i Overensstemmelse med Loven af 21. August 1908. Udvalget bestaar for Tiden af følgende Medlemmer:

Valgte af Landhusholdningsselskabet: Forpagter *Chr. Sonne,* Rosenlund pr. Sakskøbing, og Sekretær *H. Hertel,* Kjøbenhavn; af Foreningen af jyske Landboforeninger: Forpagter *O. F. Beck,* Gersdorfslund pr. Hou, og Godsejer *A. Pontoppidan,* Constantinsborg pr. Brabrand; af De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift: Forpagter *O. J. Knipschildt,* Lerchenborg pr. Kallundborg (Næstformand), og Proprietær *P. Lisborg,* Sandlynggaard pr. Vedde; af De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift: Proprietær *V. Jespersen,* Næsbyhoved pr. Odense, og Forpagter *J. Willumsen,* Anhof pr. Øksendrup; af De samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger: Hofjægermester *H. E. von Beck,* Stensø pr. Nakskov (Formand), og Hofjægermester *O. Brun,* Sæddingegaard pr. Rødby; af De danske Sukkerfabriker: Bestyrer *G. Faye,*

Nakskov, og af Andels-Sukkerfabriken Nykøbing: Hofjægermester *A. Tesdorpf*, Pandebjerg pr. Nykøbing (F.).

De Landmænd, der ønske Raad og Vejledning med Hensyn til Ordningen af deres udenlandske Arbejderes Forhold, kunne henvende sig til de Medlemmer af Landsudvalget, der ere valgte for deres Provins. Landsudvalget kan danne Lokaludvalg for Provinserne ved at suppiere sig med Mænd fra disse, og nærværende Udvalg vilde betragte det som ønskeligt, at der blev nedsat saadanne Provinsudvalg, der sikkert paa formaalstjenlig Maade ville kunne hjælpe til en med de forskellige Landsdeles Forhold hensigtsmæssig Ordning af de fremmede Landarbejderes Forhold og i det hele paa fyldestgørende Maade kunne bistaa Arbejdsgiverne med Raad og Anvisninger.

»Foreningen for Tilvejebringelse af Arbejdskraft i Danmark« har til Formaal som befuldmægtiget for sine Medlemmer at være disse behjælpelig med Tilvejebringelse af Arbejdskraft og at være til Værn og Støtte for de hos Medlemmerne anbragte fremmede Folk. For at bidrage til at udbrede Kendskab til Foreningens Virkemaade gengives her enkelte af dens Paragraffer, saaledes som de ere vedtagne paa dens Generalforsamling i Februar Maaned 1909:

§ 2.

Anmodninger, der rettes til Foreningen, om Engagering af Arbejdere, indgives skriftlig til Foreningens Kontor indenfor de af Bestyrelsen fastsatte Terminer.

Til Dækning af Folkenes Rejseudgifter, Fæstepenge m. m. indbetales til Kontoret paa Anfordring fra samme et Beløb, hvis Størrelse forud fastsættes af Bestyrelsen. Saafremt dette Beløb ikke dækker samtlige Omkostninger, kan, efter særlig Beslutning af Bestyrelsen, Differencen forlanges indbetalt. Specificeret Afregning kan som Regel ikke gives, da Folkene almindeligvis føres til Danmark i større Antal og Rejseudgifter m. v. afholdes for alle Folkene under et.

For saa vidt det ikke lykkes at fremskaffe den forønskede Arbejdskraft, vil det paagældende Medlem, efter derom fremsat Forlangende, snarest mulig faa det til Dækning af Rejseudgifter m. m. indbetalte Beløb tilbagebetalt, eventuelt efter Fradrag af hafte Udlæg.

Foreningen tør dog i intet Tilfælde paatage sig Garantier, forsaavidt det angaar russiske Arbejdere paa Aarskontrakt, hverken for Bestillingens Effektuering eller blot for at Folkene tiltræde Tjenesten, idet Foreningens økonomiske Forhold ikke tillader den at bære de Tab, som en Virksomhed af Foreningens Art nødvendigvis maa føre med sig.

§ 3.

Saa hurtig som Forholdene tillader det, vil Husbonden eller hans Befuldmægtigede modtage Underretning om, hvorvidt de ønskede Arbejdere er antagne, og paa hvilke Vilkaar Husbonden er bunden ved den af Foreningen paa hans Vegne indgaaede Kontrakt.

I særlig vanskelige Aar har Foreningen om fornødent Ret til, efter bedste Skøn, at imødekomme Arbejdernes Fordringer. For saa vidt Husbonden forud har fastsat en bestemt Grænse, hvortil han vil gaa, maa denne ikke overskrides.

Kontrakterne, til hvilke benyttes de af det kongelige danske Indenrigsministerium i Henhold til Lov af 21. August 1908 autoriserede Normalkontrakter, udfærdiges i 2de Exemplarer og underskrives paa Husbondens Vegne af Foreningens Sekretær eller anden dertil Bemyndiget samt af Arbejderen. Hvis denne er under 18 Aar, underskriver tillige Forældre eller Værger Kontrakten eller Passet og samtykker derved i, at den paagældende Arbejder indgaar Kontraktsforholdet.

Da Foreningens Exemplar af Kontrakten tilligemed Passet paa Grund af særlige Forhold ikke vil kunne tilstilles Husbonden før nogle Dage efter det i Kontrakten fastsatte Tidspunkt for Tjenesteforholdets Begyndelse, overgives det andet Exemplar til Arbejderen til eventuel Legitimation overfor Husbonden.

§ 4.

Foreningens Hverv som Husbondens Befuldmægtigede er udført, naar Kontrakt er afsluttet med Arbejderne og disse er ankomne til den Bestemmelsesstedet nærmest liggende Statsbanestation, hvor Husbonden i alle Tilfælde er pligtig at modtage Folkene.

Forsaavidt angaar russiske Arbejdere paa Aarskontrakt — som dog altid maa modtages i København eller paa anden Statsbanestation efter Bestyrelsens nærmere Bestemmelse — vil Foreningen, som nævnt i § 2, dog ikke kunne paatage sig Garantier i nogensomhelst Retning.

Underretning om Folkenes Ankomst bør strax tilstilles Foreningens Kontor.

Ved Indtrædelse i Foreningen betales et Indskud af 10 Kr., det aarlige Medlemskontingent er 10 Kr. Foreningens Formand er Forpagter *O. J. Knipschildt,* Ler-

chenborg pr. Kallundborg, dens Kontor er i Reventlowsgade 26, Kjøbenhavn.

12. Adgang til Vejledning i forskellige Arbejder vedrørende Landbruget.

Efterhaanden som Landbrugets Intensitet bliver større, som Besætningernes Værdi vokser og Benyttelsen af dyre og komplicerede Redskaber og Maskiner tiltager, vokser ogsaa de Krav, der maa stilles til Landbrugets Arbejdere, til deres Omtanke og rigtige Opfattelse af Arbejdet, ofte ogsaa til deres selvstændige Initiativ. Ikke sjældent hører man imidlertid Landmændene beklage sig over, at Folkenes Færdighed i Arbejdets Udførelse, deres Paalidelighed og Samvittighedsfuldhed nu gennemgaaende er mindre end i tidligere Tider. Dette giver sig ikke blot Udslag i Arbejdsresultaterne, men ogsaa i Folkenes Værdsættelse af selve Landbrugsgerningen. Det ligger i den menneskelige Natur, at jo udygtigere man er til et Arbejde, desto mindre vil man rent uvilkaarlig ogsaa værdsætte det, og omvendt, at jo bedre man kan gøre Fyldest i den Gerning, til hvilken man er sat, desto højere vil man komme til at skatte denne. Med den manglende Dygtighed følger derfor Ligegyldighed for selve Gerningen, ofte ogsaa en vis Ringeagt for den og Tilbøjelighed til at forlade den.

De samme Klager, som høres herhjemme, komme ogsaa til os fra Udlandet, men vi høre ogsaa derfra om energiske Bestræbelser for at raade Bod paa Ondet. Det ligger jo i den menneskelige Organismes Natur, at for at det bedste Resultat skal kunne opnaas, maa saa vel Legemets som Karakterens Udvikling og Opdragelse finde Sted i de unge Aar, og Uddannelsen i Landbrugets forskellige Arbejder bør derfor saa vidt muligt begynde fra Barnsben af. Baade i Tyskland og i England stilles der nu Fordring om, at der i Skolerne skal gives Børnene praktisk Undervisning i Haandfærdighederne vedrørende Landbruget, i flere og flere Skoler i England optager man

nu Undervisning i Mark- og Havearbejde, og der er i flere Grevskaber oprettet Feriekursus, under hvilke Børnene faa Indsigt i Livet paa Gaardene og Øvelse i forskellige Landbrugsarbejder.

Man er i England imidlertid gaaet et betydeligt Skridt videre for at søge at genopvække den gammeldags Værdsættelse af og Dygtighed i Landbrugets forskellige Haandarbejder. En Lov af 1890 — the Customs and Excise Act of 1890 — har gjort det muligt for Grevskabsraadene at drage Omsorg for Undervisning i de forskellige Landbrugsarbejder og saaledes søge at vække en fornyet Interesse for dem. Martsheftet 1907 af »The Journal of the Board of Agriculture« meddeler bl. a. følgende herom:

Fra første Færd af benyttede adskillige Grevskabsraad sig af den Lejlighed, der saaledes tilbød sig, og iværksatte Undervisning i Pløjning, Tækning, Hækkeplantning, Grøftegravning og andre lignende Arbejder. Fra Tid til anden have andre Grevskaber fulgt deres Eksempel, og det er ikke let at overvurdere Betydningen af det saaledes gjorte Arbejde. Det stræber ikke alene efter at gavne Arbejderen direkte ved at forøge hans Brugbarhed, men ogsaa indirekte ved at give ham en virkelig Interesse for hans daglige Dont og derved gøre ham mindre tilbøjelig til at bytte Landets gode Forhold (benefits) med Bylivets formodede Fordele. Arbejdet har imidlertid ikke indskrænket sig til alene at være til Gavn for Arbejderne, men det har været et af de mest opmuntrende Tidernes Tegn, at se unge Landmænd regelmæssig drage Nytte af den tilbudte Undervisning og derved give det bedst mulige Eksempel for Folkene i deres Tjeneste. Der er derfor god Grund til at haabe, at der i hvert Fald i de Grevskaber, der have draget Omsorg for denne Form for Undervisning, ikke i Fremtiden vil være den samme Grund til Klage, som der har været i Fortiden, over Mangel paa unge og middelaldrende øvede Arbejdere.

For at bistaa Grevskabsraadene i at drage Omsorg for denne Form af Undervisning, har Landbrugsministeriet indhentet Oplysninger om de Foranstaltninger, der allerede ere bragte i Anvendelse. Disse Oplysninger ere publicerede i Beretningen om Fordelingen af Statstilskud til landøkonomisk Opdragelse og omfatte særlig Undervisningsmethoderne, Elevernes Antal, Konkurrencerne etc.

Det fremgaar heraf, at Undervisning i Haandarbejder gives i 15 Grevskaber; Undervisningen omfatter Pløjning, Boring, Græsslaaning, Mejning, Opsætning af Neg, Staksætning, Tækning, Gærdeopsætning, Kurvefletning, Faareklipning, Malkning, Hækkeplantning og Grøftegravning, Dræning, Beskæring, Podning, Humletørring, Nedpakning af Frugt, Udtynding af Roer og enkelte andre Arbejder. De mest almindelige Arbejder ere Hækkeplantning og Grøftegravning, som ere optagne i saa godt som alle Grevskaberne, medens Pløjning og Tækning læres i over Halvdelen af de Grevskaber, der have indberettet.

To Grevskaber have omtalt, at Vogtning af Faar har vakt Opmærksomhed. Denne kan vel næppe blive sat i Klasse med et Haandarbejde, men det fortjener at omtales, paa hvilken Maade denne Undervisning gives i Dorset ved Hjælp af en aarlig Overhøring af Faarehyrderne og deres Elever. Ejere, som ønske at drage Nytte heraf, anmelde deres Flokke, hvis Hyrder da under Sæsonen eksamineres paa en meget grundig og praktisk Maade. Eksaminatoren er for et Aar ad Gangen en lokal Landmand, som, hvad dette Arbejde angaar, virker sammen med Grevskabets faste Landbrugslærer. Disse To besøge hver Flok 2 eller 3 Gange i Sæsonen, de undersøge omhyggeligt dens Forhold og hvor mange Lam, der er tillagte, de stille indgaaende, men dog let forstaaelige Spørgsmaal til Faarehyrden med Hensyn til hans Behandling af Flokken, baade naar den er rask og syg, og tilsidst eksaminere de hans Elev. I Overensstemmmelse med denne sidstes Svar gives der saa vel ham Karakter som

Belønning til den Faarehyrde, der har uddannet ham. Dette Arbejde har været i Fremgang i flere Aar, og de gode Resultater, det har affødt, have vist sig i stigende Grad, særlig ved at faa Hyrderne til at røgte deres Flokke paa en forstaaende og god Maade.

Saa vidt den engelske Beretning. Man har ogsaa her i Landet, om end i beskedent Omfang, paa forskellige Omraader søgt at dueliggøre unge Mænd i Landbrugets Tjeneste. Eksempelvis kan saaledes anføres, at i 1899 oprettedes »Foreningen til Malkearbejdets Fremme i Præstø Amt«, der afholdt Kursus i Malkning, Præmiemalkninger, Foredrag m. m. med det Formaal at oplære Ungdommen i »at kunne og ville malke«. Foreningen, der modtog et mindre Statstilskud, blev ophævet 1908. I 1901 stiftedes »Foreningen til Malkearbejdets Fremme i Frederiksborg Amt«, der ved sin Malkelærer lod afholde lokale Vandrekursus paa 3 Dage og foretog Præmiering af fortrinlig Malkning af hele Besætninger. Ogsaa denne Forening, der virkede til 1905, modtog et aarligt Statstilskud. Foreningen af jyske Landboforeninger har ogsaa optaget dette Arbejde og virker stadig under Konsulent Hegelunds Overledelse ved Kursus og paa anden Maade til Malkearbejdets Fremme.

Endvidere fortjener at nævnes den Uddannelse af jyske Roelærlinger, der indtil for et Par Aar siden fandt Sted med Understøttelse af Foreningen af jyske Landboforeninger og Landhusholdningsselskabet. Formaalet med Uddannelsen var at fremme Pasningen af Roemarkerne i Jylland, saaledes at denne efterhaanden kunde komme til at staa paa Højde med, hvad der er almindeligt i Landets sukkerroedyrkende Egne. Der blev lagt særlig Vægt paa Indøvelsen i Brugen af Haandredskaber, hvorfor Lærlingen, der skulde være mindst 20 Aar gammel, skulde arbejde med i Roemarken i Læretiden, der var 10 Dage.

I Lyngby er der paa Initiativ af Forsøgsstationen og Landboskolen for 5 Aar siden oprettet 8-Dages-Kursus i Roemarkens Pasning og Lucernedyrkning, der stadig fortsættes og ere godt besøgte.

Endelig kan det omtales, at nu afdøde Maskininspektør *Emil Jørgensen* i nogle Aar besøgte flere af vore Landbrugsskoler og foruden at holde Foredrag om den theoretiske Side af Maskinernes Benyttelse tillige underviste Eleverne i Maskinernes Anvendelse, Pasning og Vedligeholdelse.

Udvalget har ogsaa inddraget de heromhandlede Forhold under sine Overvejelser og kunde tænke sig det hensigtsmæssigt, om Landboforeningerne, eller muligvis andre med dette Formaal for Øje særlig oprettede Foreninger, vilde lade afholde Konkurrencer (med Præmieuddeling til Arbejderne) i de forskellige Arbejder i Landbruget, eller om de, i Lighed med hvad de engelske Grevskabsraad have gjort, vilde drage Omsorg for, at der blev givet Undervisning i de forskellige Arbejder ved Landbruget og saaledes søgte at vække en fornyet Interesse og forøget Respekt for Landbrugsarbejdet til Live.

13. Fælles Indkøb og fælles Benyttelse af arbejdsbesparende Redskaber og Maskiner.

Landbrugets Redskaber og Maskiner have et dobbelt Øjemed: de skulle udføre et hurtigere og bedre Arbejde end det, der udføres ved Haandkraft — bedre Jordbehandling, jævnere Spredning af Saasæd og Gødning, hurtigere Indhøstning o. s. v. —, og de skulle erstatte den menneskelige Arbejdskraft. Jo mere derfor formaalstjenlige Redskaber og Maskiner vinde Udbredelse, desto heldigere vil det være for Landbruget. Deres Udbredelse hæmmes imidlertid ved den Ejendommelighed ved Landbrugsbedriften, at en uafbrudt Benyttelse af de samme Maskiner som Regel ikke kan finde Sted i denne, deres Anvendelighed vil tvertimod som oftest indskrænkes til kun en kort Tid, saaledes at den i Maskinerne anbragte Kapital ikke kan gøres frugtbringende i den største Del af Aaret. Det vil derfor være ønskeligt, at flere forene sig om Indkøb og Benyttelse af Maskiner, der i mange

Tilfælde ville kunne benyttes paa de forskellige Ejendomme om ikke samtidig saa dog inden for den samme Arbejdssæson. Da Flertallet af Landbrugsmaskinerne ere bevægelige og ikke bundne til et fast, bestemt Opstillingssted, vil der i og for sig ikke være noget i Vejen for at gennemføre Benyttelsen af de samme Maskiner paa Jordstykker, der ligge nær ved hverandre og tilhøre forskellige Ejere. Derfor ville ogsaa de mindre Landmænd ved Sammenslutning ofte kunne opnaa de samme Fordele ved Anvendelsen af Maskiner som den store Ejendomsbesidder, der benytter Maskinerne udelukkende i sin egen Bedrift.

En fælles Benyttelse af Maskiner kan praktiseres paa en af følgende 4 Maader:

1) enten derved, at et Par Naboer slaa sig sammen om at indkøbe og bruge Maskinerne, 2) eller at der dannes Foreninger med faste Vedtægter for fælles Indkøb og Benyttelse af forskellige Maskiner, 3) eller derved, at Landboforeninger for Foreningsmidler anskaffe sig Maskiner for at lade dem komme Medlemmerne til Gavn, 4) eller endelig derved, at en Entreprenør ejer Maskinerne og lejer dem ud.

Fælles Indkøb og Benyttelse af Maskiner og Redskaber vil fortrinsvis kunne blive til Nytte for Bøndergaardene. I visse Egne af Tyskland (saaledes i Bayern, Thüringen o. a. St.) er det ret almindeligt, at de mellemstore Bondeejendomme have sluttet sig sammen i Damptærske- eller Motor-Foreninger, der byde store Fordele uden at forvolde tilsvarende Omkostninger. Saadanne Foreninger findes allerede i ret betydelig Udstrækning her i Landet, men de fortjene sikkert yderligere Udbredelse og kunne derigennem komme til at stifte endnu større Gavn, thi hvor behageligt og i mange Tilfælde lønnende, det end kan være for den mindre Landbruger at have sin egen Hestegangs-Tærskemaskine, er en saadan dog i mange Tilfælde ensbetydende med en Ødslen af Kapital og Arbejdskraft. I

den senere Tid har man i Tyskland ogsaa oprettet Foreninger til fælles Køb og Brug af Kvægvægte og Trieurer. Disse 2 Maskiner have det tilfælles, at de kunne have en fast Stadeplads, hvor de kunne benyttes af de enkelte Medlemmer. Dette vil i mange Tilfælde kunne være hensigtsmæssigere, end hvis Maskinerne skulde føres omkring, thi de blive stadig under Opsigt, og Opkrævning af de for Afbenyttelsen fastsatte Afgifter kan ske umiddelbart efter Brugen. Vejeren og den Mand, der betjener Trieuren, kan være behjælpelig ved Benyttelsen og faar herfor en vis Procentdel af Indtægten, saaledes at han har Interesse af, at Maskinerne benyttes saa meget som muligt, og Brugen af dem tillades som Regel ogsaa Ikke-Medlemmer, om end mod en noget højere Afgift.

En Mængde andre Maskiner og Redskaber kan benyttes i Fællesskab. Dette gælder saaledes Harver, Tromler og andre Redskaber til Jordbehandling, Radsaamaskiner, Gødningsspredere, Mejemaskiner, Ukrudtssprøjter, Lægge- og Sortermaskiner for Kartofler o. s. v. lige ned til Klystersprøjter. Vanskeligheden ligger selvfølgelig i at faa Medlemmernes Krav og Ret til Afbenyttelsen ordnet paa en fuldt ud retfærdig Maade samt at faa dem til at agte den fælles Maskine som deres private Ejendom og behandle den derefter. Foreninger af den her berørte Slags forudsætte derfor en vis Udvikling og Samfølelse hos Medlemmerne, og der maa kræves bestemte Regler for deres Organisation og for Medlemmernes Afbenyttelse af Maskinerne. Men lykkes det at besejre den fremhævede Vanskelighed, er der ingen Tvivl om, at Foreningerne ville kunne gøre god Nytte.

Til Vejledning ved Oprettelsen af Foreninger til fælles Indkøb og fælles Benyttelse af Maskiner og Redskaber fremsætter Udvalget nedenstaaende Udkast til Statutter for dem:

1) Foreningen indkøber nyttige Landbrugsmaskiner

og Redskaber og laaner dem ud til sine Medlemmer. De Maskiner, hvis Benyttelse er mest afhængig af Vejret, anskaffes saa vidt muligt i 2 eller flere Eksemplarer.

2) Medlemmerne tegne Aktier, hvis Beløb forrentes med f. Eks. 5 % p. a. Intet Medlem kan eje mere end et vist Antal Aktier.

3) Enhver, der vil benytte et Foreningen tilhørende Redskab, anmelder dette til Forretningslederen; Benyttelsen ordnes i Henhold til den Rækkefølge, i hvilken Anmeldelserne ere indløbne. Ingen Anmeldelse maa indgives tidligere end 8 (14) Dage før den Dag, da man virkelig har Brug for Maskinen. Dennes Udlaan finder Sted dagevis, og Bestillingen paa Afbenyttelsen skal lyde paa hele eller halve Dage. Intet Medlem maa lægge Beslag paa en og samme Maskine mere end et nærmere bestemt Tidspunkt ad Gangen. Overtagelsen og Afleveringen finder Sted til et af Forretningslederen nærmere fastsat Klokkeslet. Enhver, der ikke tilbageleverer Maskinen punktlig til den fastsatte Tid, skal betale en nærmere bestemt Bøde.

4) Generalforsamlingen fastsætter den Leje, der skal betales for Maskinens Benyttelse. Lejen betales til Forretningslederen ved Anmeldelsen af, at Maskinen ønskes benyttet. Hvis et Medlem ikke kan benytte Maskinen til den anmeldte Tid, kan han ikke gøre Fordring paa at faa Lejesummen tilbagebetalt, derimod staar det ham frit for at overlade Maskinens Benyttelse til et andet Medlem, af hvem han da er berettiget til at kræve den stipulerede Afgift.

5) Laaneren hefter for de Beskadigelser, Maskinerne udsættes for, medens han bruger dem, og betaler Reparationsomkostningerne, for saa vidt Beskadigelserne ikke skyldes ham utilregnelige Aarsager. De, der paa Grund af den ved Reparationen foraarsagede Forsinkelse ikke kunne benytte Maskinen paa de anmeldte Dage, have Ret til at faa Lejesummerne tilbagebetalte.

6) Af Aarets Nettoudbytte — — d. e. Lejesummerne ÷ Renter, Reparationsomkostninger og andre Udgifter —

anvendes den ene Halvdel til Indløsning af Aktier. Den anden Halvdel kan benyttes til Anskaffelse af nye Redskaber og Maskiner. Ejerne af de indløste og tilbagebetalte Aktier faa i disses Sted Medlemsdiplomer, der legitimere dem som Medlemmer af Foreningen og give dem Ret til at møde og stemme paa Generalforsamlingen.

7) Der vælges hvert Aar en Bestyrelse. Denne vælger af sin Midte Foreningens Formand, og paa den aarlige Generalforsamling fremsætter den Forslag om Nyanskaffelser af Redskaber og Maskiner, aflægger Regnskab og afgiver Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar.

Der er, saa vidt Udvalget bekendt, kun dannet enkelte Foreninger for fælles Indkøb og Benyttelse af Maskiner her i Landet, særlig med det Formaal ved Anskaffelse af Maskiner til Brug for Medlemmerne at sætte disse i Stand til paa en grundig og billig Maade at faa renset og sorteret det til Udsæd bestemte Korn, Roe-, Græs- og Kløverfrø.

Vil man ikke søge en Forening af den her omtalte Slags oprettet, er der ogsaa en anden Maade, paa hvilken de middelstore Jordbrug ville kunne drage Gavn af de mere virksomme Maskiner. Denne Maade, der særlig vil kunne finde Anvendelse ved Tærskning og Sædens Rensning og Sortering, bestaar deri, at en Entreprenør ejer Maskinen, kører fra Gaard til Gaard og udfører Arbejdet paa Akkord. Denne Fremgangsmaade bruges i England ved Markernes Pløjning med Dampkraft, og i Amerika er den almindelig ved Tærskning paa smaa — eller efter vore Forhold maaske snarere mellemstore — Jordbrug, og den benyttes ogsaa i Sverige om end i ret ringe Omfang. Her i Landet er det ret almindeligt at udleje Saamaskiner, Radrensere, Gødningsspredere, Agerkaalssprøjter, Slaa- og Høstmaskiner — baade med og uden Betjening.

14. Oprettelsen af Præmie-, Hjælpe- og Spareforeninger, Tyende-Præmieforeninger, Tyende-Sparekasser o. lign.

Allerede i en Aarrække har der været udfoldet Bestræbelser her i Landet for ad Foreningsvejen at forbedre Tyendets og Arbejdernes økonomiske Forhold, fremme deres Sparsommelighed og knytte dem fastere til Husbonden og Egnen. Udvalget vilde betragte det som ønskeligt, hvis disse Bestræbelser yderligere kunde udvikles, thi det tillægger dem en ret stor Betydning, ikke blot med Hensyn til at befordre Arbejdernes materielle Vilkaar, men ogsaa ved at styrke Tillidsforholdet mellem dem og deres Husbonder. Naar Arbejderne se, at Arbejdsgiverne vise Interesse for deres økonomiske Forhold og Villighed til at hjælpe med til at faa dem forbedrede, vil dette kunne bidrage til, at Forholdet mellem de 2 Parter ikke bliver et rent og skært Forretningsforhold mellem Arbejdskøberen og Arbejdssælgeren, men et Tillidsforhold mellem Mennesker, der have Interesse for hinandens Ve og Vel.

Af udelukkende Tyende-Præmieforeninger findes der, saa vidt Udvalget bekendt, for Tiden kun 3 her i Landet:

»Præmieforeningen af 1865 for Sorø Amts Tjenestepiger og Tjenestekarle«, der ved Uddeling af Præmier opmuntrer Tyendet til at knytte sig fastere til Husbond og Madmoder og til at beflitte sig paa Sparsommelighed og en god Anvendelse af Fritiden. Præmie tilstaas kun for mindst 5 Aars uafbrudt Tjeneste hos samme Husbond eller Madmoder eller hos disses Børn. Foreningen uddelte i 1908 71 Præmier à 10 Kr.

»Præmieforeningen for Bornholms Amts Tjenestetyende«, oprettet 1866, uddeler Præmier bestaaende af Sølvgenstande, Sparekassebøger, Hædersdiplomer og lignende til Tyende for lang og tro Tjeneste. Ethvert Tyende, hvis Husbond er Medlem, og som har tjent med Troskab og Hengivenhed paa samme Sted i 4 Aar mellem

sit 16. og 30. Aar, kan vente sig tildelt Præmie. Det i 1908 tilkendte Antal Præmier var 35 til en Værdi af ca. 400 Kroner.

»Præmieforeningen for Tjenestetyende i Hornum, Fleskum og Kær Herreder« (Aalborg Amt), der er oprettet 1883, uddeler Præmie til Tyende for lang og tro Tjeneste. Belønning tilstaas kun for mindst 3 Aars uafbrudt Tjeneste hos samme Husbond eller Madmoder eller hos disses Børn. Det i 1908 tilkendte Antal Præmier var 140 Sparekassebøger paa 5 à 10 Kr.

Endvidere uddeler Fyns Stifts patriotiske Selskab Diplomer for lang og tro Tjeneste hos Selskabets Medlemmer.

Præmieforeningerne fortjene sikkert en langt større Udbredelse, end de altsaa hidtil have fundet. Efter Udvalgets Anskuelse vil det være ønskeligt, hvis ny Foreninger saavidt muligt indrette sig saaledes, at ethvert Tyende indenfor deres Virksomhedsomraade, som har gjort sig fortjent til Præmie, ogsaa tilkendes en saadan. Der bør næppe gaa for mange Aar hen, før Tyendet modtager den første Opmuntring. Der vil saaledes næppe være noget i Vejen for, at der ydes det en lille Opmuntringspræmie efter f. Eks. 3 Aar, medens den hele Præmie, helst ledsaget af et Diplom, tilstaas efter en længere Tjenestetid, f. Eks. 6 Aar. Udvalget vilde betragte det som formaalstjenligt, hvis Præmien opmuntrede til Sparsommelighed, saaledes at den ikke udbetales i rede Penge, men i Form af en Sparekassebog. Og naar da Tyendet selv indsætter paa denne, bør det ogsaa i Fremtiden kunne gøre sig Haab om Tilskud fra Foreningen. Kun Folk, der tjene hos Foreningens Medlemmer, bør komme i Betragtning ved Præmiernes Uddeling. Derved vil den Husbond, der yder sit aarlige Bidrag til Foreningen, ogsaa kunne vente, at Pladserne hos ham ville blive foretrukne.

Af T y e n d e - S p a r e f o r e n i n g e r findes der en ret stor Mængde, som ere spredte over hele Landet, og paa de aarlige Finanslove fordeles der for Tiden et Beløb

af 8000 Kr. som »Tilskud til Centralforeninger af Tyendespareforeninger i en eller flere Landsdele til Udredelse af Omkostninger ved Oprettelse af ny Tyendespareforeninger samt til Fordeling mellem bestaaende Tyendespareforeninger som Bidrag til Dækning af disses Udgifter til Drift og Administration«*). I Finansaaret 1908—09 modtog følgende Centralforeninger af Tyendespareforeniger og enkelte saadanne Foreninger Tilskud af dette Beløb:

1. Landbo-Sparekassen for Fyen (omfatter 10 Spareforeninger).
2. Lindelse Kommunes Tyendespareforening.
3. Bøstrup Sogns Tyendespareforening.
4. Tyendespareforeningen for Svendborg Amt.
5. Asnæs Sogns Spareforening.
6. Øre Sogns Tyendespareforening.
7. Snøde-Stoense-Hou Kommunes Tyendespareforening.
8. Tyendespareforeningen i Vallekilde og Hørve Kommuner.
9. Buttrup-Tudse Sognes Tyendespareforening.
10. Centralorganisationen af Lolland - Falsters Stifts Tyendespareforeninger (omfatter 3 Spareforeninger).
11. Bornholms Tyendespareforeninger (ialt 8).
12. Ungdomsspareforeningen i Allerslev Sogn.
13. Vig Sogns Spareforening.
14. De samvirkende jyske Tyendespareforeninger (54 i Antal).
15. De Unges Spareforening i Odden Sogn.
16. Tyende- og Arbejderspareforeningen for Stevns med tilgrænsende Herreder.
17. Gadstrup Sogns Tyendespareforening.
18. Tyendespareforeningen i Højby Sogn.

Tyende - Spareforeningernes Hovedformaal er at fremme Sparsommeligheden blandt Tyende og Arbejdere ved at aabne dem let Anbringelse af deres Sparemidler, ved at præmiere flittige Sparere og ved at hjælpe Sparere,

*) Finanslovens § 19 A II B. 2.

der selv bestræbe sig derfor, til at skaffe sig eget Bo. Ofte uddele Foreningerne tillige Belønning til Tyende for lang og tro Tjeneste. Mange af Forenigerne omfatte kun et Sogn, andre et eller flere Herreder, enkelte et Amt.

Det vil sikkert være ønskeligt, at disse Foreninger vinde en saadan Udbredelse, at der saa at sige ikke findes ét Sogn i Landet, i hvilket der ikke er givet Arbejderne og Tyendet Lejlighed til at drage Fordel af en saadan Forenings Virksomhed. Sparsommelighedens Valgsprog er: »b e g y n d«. Opmuntrer og hjælper man Folk til at gøre det første Indskud, leder man dem ind paa den rette Vej. Muligvis ville Foreningerne kunne bevæge de stedlige Sparekasser til at indrette en særlig Afdeling for Tyendets Spareindskud og til at give en noget højere Rente i denne Afdeling.

Som et Eksempel paa en bestaaende Forening, der siden 1902 har virket paa en tilfredsstillende og praktisk Maade, skal Udvalget nævne »Tyende-Spare- og Præmieforeningen i Sorø Amt«, der hjælper Tyendet til at opspare en Del af Lønnen i en Sparekasse og præmierer Tyende, som viser Sparsommelighed og Stadighed i Tjenesten.

Foreningens Opgave er at samle alle Amtets Landboforeninger (5) og Sogne (58) til et Samarbejde i denne Sag, og i Henhold til dens Vedtægter er Forholdet ordnet saaledes, at Bestyrelsen dannes af Formændene i Landboforeningerne og Kassereren i Sorø Amts landøkonomiske Selskab, og at Indsamlingen af Sparepengene, halvaarsvis den 1. Maj og den 1. November, besørges af et Bud i hvert Sogn, valgt og lønnet af Sogneraadet. De opsparede Midler sendes af Sogneraadene til Bestyrelsens Formand, som anbringer Midlerne i den Sparekasse, som Tyendet selv bestemmer. Landboforeningerne yde Foreningen et aarligt Bidrag af 25 Kr., og Kommunernes Tilskud er ca. 12 Kr. aarlig til et Bud. Endelig tilskyde Sparekasserne 1 pCt. af Indskuddene.

III. Foranstaltninger, der kunne iværksættes af den enkelte Arbejdsgiver.

15. En mere udstrakt Anvendelse af Akkordløn samt Indførelsen af Lønningsbestemmelser, der opfordre Arbejderne til Flid, Omtanke og Samvittighedsfuldhed.

Akkordløn er, navnlig i de senere Aar, vel bleven en Del gennemført i det danske Landbrug, men endnu anvendes den ikke i saa stor Udstrækning, som den fortjener. I denne Henseende staa vi en Del tilbage for flere andre Landes Landbrug. Vi have i Indførelsen af Akkordløn et Middel til at hæve Arbejderens Løn, derved gøre ham mere tilfreds og knytte ham stærkere til Landet, uden at den medfører dyrere Arbejdskraft for Arbejdsgiveren.

Den almindelige Dagløn beregnes jo efter det Antal Timer og Dage, der er medgaaet til Arbejdet, den yder den dovne eller ligegyldige Arbejder det samme Vederlag som den flittige eller paapasselige, og den faar derfor let en noget sløvende Virkning. Der kan ved Dagløn udvikles en vis Tilbøjelighed hos Arbejderen til at skaane og økonomisere med sin Arbejdskraft saa meget som muligt. Thi da der ved Dagløn ikke betales for Arbejdsresultatet, men kun for den medgaaede Tid, har Arbejderen ikke Interesse af at udføre Arbejdet saa godt og hurtigt, som han formaar. Der opstaar derfor ved den almindelige Dagløn let et Modsætningsforhold mellem Arbejderen og Arbejdsgiveren.

Dette Modsætningsforhold bortfalder for en væsentlig Del ved Indførelsen af Akkordløn, ved hvilken jo Arbejdsresultatet lægges til Grund for Beregning af Betalingen. Denne Lønningsform bliver derved en Spore for Arbejderen til at vise Flid, Dygtighed og Stadighed ved Arbejdets Udførelse, den fremmer med andre Ord i høj Grad Arbejdsomheden. I Tyskland og England regner man, at Landarbejderen gennemsnitlig udfører $^1/_4$, ja op til $^1/_2$ Gang mere Arbejde ved Akkordløn end ved Dagløn.

En tysk Forfatter, Dr. *Stieger,* har*) opstillet følgende Tabel for den Arbejdsydelse, der udføres af 3 Arbejdere, der hver bærer en Sæk Korn af forskellig Vægt op paa et Loft. Gaar man ud fra, at hver Arbejder vejer 70 Kg., og at den ene bærer en Sæk med 35 Kg. Sæd, den anden og den tredie hver en Sæk paa henholdsvis 70 og 105 Kg., er den ved denne Opbæring samlede Arbejdsydelse udtrykt i følgende Tal:

ved Nr. 1:	70	Kg.	+	35	Kg.	= 105 Kg.
— 2:	70	-	+	70	-	= 140 -
— 3:	70	-	+	105	-	= 175 -

Den samlede Arbejdsydelse, som de 3 Mænd udføre, forholder sig altsaa som 3:4:5, medens Nytteydelsen forholder sig som 1:2:3. Nr. 2 har altsaa, sammenlignet med Nr. 1, udført den dobbelte Nytteydelse med en Meranspændelse af kun $^1/_3$. For Nr. 3 stiller Forholdet sig endnu gunstigere, hvis det ikke var at befrygte, at han havde overskredet den, fysiologisk set, tilladelige Kraftudfoldelse.

Disse faa Tal belyse Akkordarbejdets Væsen saa klart som vel ønskeligt. Ved en Kraftanspændelse, der er fysiologisk forsvarlig, kan Arbejderen forøge sin Indtægt i højere Grad, end han forøger sin Kraftydelse. Grunden hertil er selvfølgelig den, at »den døde Byrde« (eller

*) i »Mitteilungen der Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft« Nr. 29, 1908.

»Hjælpebevægelsen«) paa det nærmeste bliver den samme ved den ringere som ved den større Nyttepræstation. I det givne Tilfælde maa Arbejderen, der bærer Kornsækken, bestandig som »død Byrde« bære sin egen Vægt op med. Ved Mejning maa Legemets bøjede Stilling stadig blive den samme og Fremføringen af Leens Vægt bestandig ske paa samme Maade, uafhængig af, om den ene Mand gør sit Skaar dobbelt saa bredt som den anden. Paa samme Maade forholder det sig med Plejltærskning, ved hvilken Legemets og Plejlens Bevægelse stadig bliver den samme, og kun den forskellige Kraft, med hvilken Plejlen føres ned, udøver en større eller mindre Virkning paa den Sæd, der tærskes, og derved betinger Arbejdets Resultat.

Til denne gunstige Virkning af Akkordarbejdet — at der altsaa ved en vis Meranspændelse kan udføres en forholdsvis større Merydelse — vil der kunne slutte sig andre gavnlige Følger. Det vil i mangfoldige Tilfælde medføre en Anspændelse af Villien og Eftertanken, der tager Sigte paa den bedst mulige Udøvelse af en bestemt Gerning, paa den stadig fuldstændigere Fjærnelse af alle Legemets overflødige Bevægelser, paa et omhyggeligt Udvalg og en hensigtsmæssig Benyttelse af formaalstjenlige Redskaber o. s. v.

Paa 4 Maader vil Indførelsen af Akkordarbejdet indvirke paa Landarbejderforholdene:

1. Den vil medføre, at Lønnen stiger, uden at Landmandens Udgifter til de forskellige Arbejders Udførelse forøges, eller i hvert Fald ikke forøges i samme Grad som Arbejdsresultatet. Den bliver derved et af de Midler, der kan bidrage til at svække Landarbejdernes Tilbøjelighed til at vandre bort.
2. Den vil efterhaanden vænne Arbejderne til en mere anspændt Virksomhed, til større Flid og Stadighed ved Arbejdet, saaledes at der præsteres mere med det samme Folketal, et Forhold, der

3. navnlig i de travle Tider (Høst, Roeoptagning, Saaning etc.) vil kunne faa en meget stor økonomisk Betydning for Arbejdsgiveren, og som vil kunne medføre, at
4. denne vil kunne nøjes med færre Arbejdere.

Akkordarbejdet har imidlertid ogsaa sine Skyggesider. Det kan friste Arbejderen til at anspænde sin Arbejdskraft i saa høj en Grad, at han tager Skade derved, og til at forøge Arbejdets Mængde paa Bekostning af dets Godhed. Hvad det første Forhold angaar, maa Arbejderen selv gennem Erfaring og Opdragelse lære ikke at overanstrænge sig. Indførelsen af Akkordløn virker ikke blot opdragende paa Arbejderen, men den forudsætter ogsaa et vist Maal af Udvikling, en vis Modenhed hos ham, saaledes at han lærer den Grænse at kende, hvis Overskridelse medfører, at Akkordarbejdet ikke længere bliver til Gavn, men til Skade for ham. Det vil undertiden skorte den voksne Slægt paa denne Modenhed — det gælder om at opdrage Ungdommen, gøre den fortrolig med Akkordarbejdets Væsen og Natur. Forøvrigt er Faren for Overanspændelse af Arbejdskraften ved Akkordarbejde sikkert større i Industrien end i Landbruget. Thi for det første virker en meget stor Kraftanspændelse i Reglen langt uheldigere for den industrielle Arbejder end for Landarbejderen, da det Arbejde, denne har at udføre, som oftest er langt sundere end hins, og for det andet er der jo Tider paa Aaret, f. Eks. om Vinteren i de lange Aftener, i hvilke Landarbejderen har Ro og Hvile, Tid til at udhvile og styrke sig, medens den industrielle Arbejder i mange Fag ikke kender til denne Ro.

Den anden Skyggeside ved Akkordarbejde, at Arbejderen fristes til at lade det gaa ud over Arbejdets Godhed, vil i det væsentlige kunne ophæves, naar man kun giver saadanne Landbrugsarbejder i Akkord, som egne sig dertil. Akkordarbejde lader sig naturligvis ikke indføre ved alt Landbrugsarbejde og er overhovedet vanskeligere at

indføre i Landbruget end i Industrien, dels fordi der ikke er en saa vidt dreven Arbejdsdeling mulig i det første som i det sidste Erhverv, dels fordi det samme Arbejde i Landbruget ofte fordrer en forskellig Mængde Tid og Kraft efter de øjeblikkelige Forhold, hvorunder det foretages. Anvendelsen af den rene Akkordform egner sig kun ved saadanne Landbrugsarbejder, hvis Resultater lade sig overse i korte Tidsrum, hvis Udførelse lader sig nøje kontrollere, og hvis Nytteydelse i det væsentlige afhænger af Arbejderens Dygtighed. Dette er imidlertid muligt ved en Mængde Landbrugsarbejder som Mejning, Opbinding, Tærskning, Dræning, Mergel-, Grøfte- og Tørvegravning, Gødningskørsel, Savning og Kløvning af Brænde, Sædhakning, Langhakning af Sukkerroer, Roers Udtynding, Optagning, Afpudsning og Tildækning med Blade, Optagning og Sankning pr. Centner af Kartofler o. s. v., o. s. v. Ved disse Arbejder kan Kontrollen omfatte ikke blot et Hvormeget, men ogsaa et Hvorledes.

Det gælder selvfølgelig om at udvælge de Arbejder, der gives i Akkord, med Omhu og Omtanke. Der er Omraader, hvor man kan fristes til at indføre Akkordformen, men hvor den næppe passer, nemlig de, ved hvilke Arbejdernes Omsigt og Paalidelighed vel spiller en betydelig Rolle, men Ydelsen dog i Hovedsagen bestemmes af andre Forhold end disse. Dette turde f. Eks. gælde om Køernes Mælkeudbytte, Opdrættets Antal og Trivsel, Høstudbyttet af Sukkerroerne m. m.

Paa saadanne Omraader vil det imidlertid ofte være formaalstjenligt at give Arbejderne en efter Nettoudbyttets Størrelse afpasset T i l l æ g s p r æ m i e til Daglønnen eller Aarslønnen. Hvor en saadan Tantième- eller Andelslønning passer, vil den medføre forskellige Fordele: 1) man vil ved dens Gennemførelse skærpe Arbejderens Pligttroskab og forøge hans Flid derved, at man gør ham interesseret i Arbejdets heldigste Udførelse; 2) man vil forøge Arbejderens Indtægter med det stigende Aarsudbytte, og 3) man vil derved knytte ham fastere til Ejendommen.

Procentlønnen bør, som sagt, dog sikkert kun være som en Slags Ekstrapræmie, der ydes Arbejderen for det heldige Resultat, som hans Flid og Pligttroskab har medført, medens hans faste Løn bør være tilstrækkelig til hans og Familiens nødvendige Underhold. Lønnes han nemlig for den overvejende Del med Procenter, vil han blive underkastet alle de Tilfældigheder, som følge med Vejrliget, Konjunkturerne, de hygiejniske Forhold o. s. v.; muligvis vil han vinde meget, men han vil ogsaa udsættes for, at Lønnen gaar betydeligt ned. Arbejderne maa imidlertid nødvendigvis have faste Indtægter, deres Livsvilkaar ere jo ikke saadanne, at de kunne løbe en stor Risiko.

I denne Forbindelse ønsker Udvalget at fremhæve, at man flere Steder har praktisk Erfaring for, at Roemarkernes Rensning, Udtynding og Optagning med Held har været givet i Entreprise til Enkeltmand, som saa har udstykket dem i smaa Partier, saaledes at Koner og større Børn have haft mindre Dele at passe. Denne Ordning har været til Ejerens Tilfredshed og har givet Konerne og Børnene en passende Fortjeneste.

Udvalget vilde i det hele tillægge det en stor Betydning, hvis Gennemførelsen af Lønningsformer, som i væsentlig Grad gør Arbejderne interesserede i, at Bedriften gaar godt, blev mere udbredt end den nu er. Folkenes Intelligens og Arbejdsomhed vil vokse derved, og Arbejdet blive udført med mere Tænksomhed og Paalidelighed; Udbyttet vil blive større og Omkostningerne mindre, Arbejdernes materielle Vilkaar vil kunne forbedres, uden at Arbejdsgiveren lider derved, og Baandet mellem Husbonden og hans Medhjælpere vil knyttes fastere.

I det hele maa Udvalget anbefale Bestræbelser efter at yde den flinke og samvittighedsfulde Arbejder det ekstra Vederlag for hans Arbejde, som dette fortjener, og helst under en saadan Form, at det foruden at vække hans Tilfredshed tillige skaber Lyst hos hans Kammerater til at vinde Adgang til tilsvarende Begunstigelser.

Udvalget er vel opmærksomt paa, at der for daglønnede Arbejdere i fuld arbejdsdygtig Alder vanskelig indenfor samme Bedrift lader sig etablere forskellige Lønsatser, afpassede efter den enkeltes Flid og Samvittighedsfuldhed. Men den praktiske Arbejdsgiver vil altid kunne finde Veje og Midler til at yde den særlig flinke Arbejder et Ekstrahonorar, uden at det behøver at vække en Følelse af Forurettelse hos hans mindre fuldkomne Kolleger, f. Eks. ved fortrinsvis at give ham Adgang til:

a) akkordlønnet Arbejde med deraf følgende større Arbejdsfortjeneste;
b) betroede Arbejdsposter som, uden at andres Jalousi derved kan vækkes, kunne honoreres med Ekstrabetaling;
c) Valg blandt de til Bedriften knyttede Boliger;
d) billig eller maaske endog gratis Brug af en Jordlod af passende Størrelse;
e) Bjergning paa billige Vilkaar eller gratis af Kreaturfoder fra Veje, Grøftekanter o. l. — foruden de mangfoldige andre Veje, ad hvilke man kan vise en flink Arbejder Paaskønnelse af god Tjeneste.

16. Gennemførelsen af en saa vidt mulig a) fast, begrænset Arbejdstid og b) uforstyrret Aften- og Søndagsfrihed.

Mange Landbrugsarbejder ere ensformige og anstrængende med kun faa Hvilestunder. Arbejdets Natur medfører, at det nødvendigvis maa være saa, og for Landarbejderen og navnlig da den unge Arbejder vil Landlivet synes endnu mere ensformigt og utiltrækkende, naar han sammenligner det med Byernes Fornøjelser og afvekslende Liv, om hvilke han hyppigt hører, og som han med de moderne Forbindelsesmidler let naar ind til. Den Unge ved, at i Byen er Arbejdstiden kortere og standser ved et bestemt Klokkeslet, og at Arbejdet ofte helt hviler paa alle Søn- og Helligdage. Derfor mener han, at Bylivet byder ham mere Frihed og Uafhængighed end Landlivet.

Det er selvfølgelig vanskeligt i Landbruget altid at binde sig til en fast, begrænset Arbejdstid. Kreaturernes Røgt og Pleje, Malkningen med flere Arbejder maa nødvendigvis udføres Hverdag som Helligdag, og Arbejdet paa de travle Aarstider — Høsttid og Saatid — kan og bør ikke altid afsluttes til et forudbestemt Klokkeslet. Det er dog, navnlig paa de større Gaarde, nu blevet langt almindeligere end forhen, at man bestræber sig for at gøre Arbejdstiden saa bestemt som muligt. Udvalget betragter dette som meget heldigt, og man maa haabe, at det bliver det almindelige, at Folkene i de ikke særlig travle Tider helt ere færdige med deres Arbejde til bestemte Tider, saaledes at de vide, at til det og det Klokkeslet ere de fri og kunne anvende Tiden, som de selv ville. Dette vil sikkert kunne gennemføres i langt videre Udstrækning end nu, naar Husbonderne først faa den rette Forstaaelse af Betydningen af dette Forhold, der i væsentlig Grad vil bidrage til at skabe større Tilfredshed hos Folkene og derved kunne modarbejde den tiltrækkende Indflydelse, som den større Arbejdsfrihed i Byerne nu udøver. Udvalget vilde saaledes anse det for ønskeligt, at Arbejdstiden ogsaa i Sommerhalvaaret — Høsttiden dog undtagen — holdt op Kl. 6, som det allerede nu sker mange Steder ved Eftermiddagsarbejde fra Kl. 1 til 6. Yderligere bør man sikkert søge at skaffe Arbejderen en saa vidt mulig uforstyrret Frihed paa Søn- og Helligdagene. Paa disse bør der ikke forlanges andet Arbejde udført, end hvad der ikke k a n opsættes i den almindelige Bedrift, og bør man indrette det saaledes, at de Folk, som have med Kreaturernes Røgt og Pleje at gøre, med passende Mellemrum faa en h e l Fridag.

Det Arbejde, som paa de travle Aarstider forlanges udført udover den Tid, til hvilken Arbejdet sædvanlig indstilles, bør betales ekstra. Thi dette vil forsone Folkene med den større Ydelse, der forlanges, og fjærne den Misfornøjelse, som ellers let vil fremkomme, fordi deres Hvile- og Fritid er bleven dem beskaaret.

I denne Forbindelse ønsker Udvalget at henlede Opmærksomheden paa et Forhold, der sikkert ikke er saa uvigtigt, som det maaske straks paa Forhaand vil synes mange, nemlig Landarbejdernes hensigtsmæssige Beklædning under Arbejdet. Dette falder jo hovedsagelig udendørs, og det maa udføres, hvorledes saa Vejret end er, i stærk Sommervarme og i streng Vinterkulde. Ofte vil det være saaledes, at Arbejderen har for meget paa om Sommeren, men for lidt om Vinteren — f. Eks. naar han som Mælkekusk maa køre Spandene ad lange Veje i Kulde og Slud. Landarbejderen henter sig mangen en Svaghed, navnlig Gigt, ved at gaa uhensigtsmæssig klædt, og det er klart, at dette ikke blot er til Skade for ham selv, men ogsaa for hans Arbejde. Der vil, navnlig paa de større Gaarde, kunne gøres ikke lidt for at raade Bod herpaa ved at give Folkene passende Beklædningsstykker, hvor Arbejdets Natur opfordrer dertil.

»Forenigen af jyske Landboforeninger« har flere Gange ved sine aarlige Udstillinger søgt at vække Interessen for hensigtsmæssige Arbejdsdragter ved at oprette særlige Udstillings-Afdelinger for disse, dels af Dragter, som i al Almindelighed passe for Landbrugets Arbejdere, dels af specielle Dragter for Malkere, Mejeripersonale, Skovarbejdere m. m. Vel vare disse Afdelinger sparsomt repræsenterede, men de have uden Tvivl haft deres Betydning særlig for Fremkomsten af passende Dragter for Malkere og Mejeripersonale. Overfor Spørgsmaalet: Dragter til Landbrugets almindelige Arbejdere, er der stadig fremsat den Bemærkning, at det var de gamle Stadsklæder, der blev Arbejdsdragter. Det kan jo imidlertid ikke nægtes, at aflagte Stadsklæder ere daarlige og uhensigtsmæssige Arbejdsdragter. Udstillinger som de af den jyske Fællesforening arrangerede have derfor utvivlsomt deres Betydning.

17. Indrettelsen af gode Lokaler for Tyendet samt tiltalende og sunde Arbejderboliger.

De slette Beboelsesforhold, der ofte tidligere bødes Tyendet — mørke og fugtige, i umiddelbar Forbindelse med Stalden liggende Sovekamre, i hvilke flere laa sammen i en Seng, Borgestuer, fra hvilke alt, hvad der falder ind under Begrebet Hygge, var banlyst — have sikkert bidraget deres til at fremkalde Utilfredshed hos Folkene. Til Misfornøjelsen knyttede sig ofte Bitterhed, naar de saa, hvad der samtidig blev ofret paa at fremkalde Velvære hos Heste og Kvæg.

Nu er der sikkert i Nutiden paa mange saavel større som mindre Gaarde indført bedre Beboelsesforhold for Tyendet. Der er indrettet lyse og rummelige Sovekamre med Enkeltsenge og hyggelige Borgestuer. Til Grund for disse Foranstaltninger ligge ikke blot almindelige Humanitetshensyn, men ogsaa Forstaaelsen af, at vil man gøre sig Haab om at beholde sine Arbejdere, maa man ogsaa gøre Forholdene tiltalende for dem. For at dette kan siges at være Tilfældet, bør der efter Udvalgets Anskuelse altid være særskilte Rum, som ere lyse og renlige, fri for Fugtighed og af passende Størrelse, dels til at sove i, dels til at spise og opholde sig i. I Sovekamret bør der være Enkeltsenge, thi dette vil fremme Velværet og Moraliteten. Spise- og Opholdsstuen maa være lys og rummelig, den maa altid holdes ren, og den maa opvarmes om Vinteren, for at Tyendet i de lange Vinteraftener kan faa Lyst til at være dér og beskæftige sig med Læsning og nyttigt Haandarbejde. Endvidere maa der sørges for, at der et eller andet Sted er Lejlighed for Folkene til at faa deres Klæder tørrede inde, og at Folkenes Ordenssans saa vidt muligt udvikles.

Det vil være i Husbondernes egen velforstaaede Interesse at gennemføre disse og lignende Foranstaltninger. De gode Folk ville efterhaanden søge hen til de Gaarde, paa hvilke der saaledes tages Hensyn til deres Velvære, og Tilbøjeligheden til at blive paa saadanne Ejendomme vil fremmes.

Hvad angaar de Boliger, man byder Landarbejderne,

maa man vel erindre, at disse, som alle andre, nu til Dags stille større Fordringer til Boligen end forhen. Hertil maa der tages Hensyn ved de ny Boliger man bygger. Disse maa ikke indrettes til flere Arbejderfamilier, men kun til 1 eller — særlig naar Huset er afsides beliggende — til 2. Bygningen bør være godt beliggende for Solen, lunt og solidt opført, nogenlunde rummelig, helst med 3 Værelser, og vel indrettet med Køkken og Komfur m. v., saaledes at Maden ikke behøver at tilberedes paa en Kakkelovn i Opholdsstuen. Til hvert Hus maa der være en lille Have og, hvor Forholdene opfordre dertil, Jord til Kohold.

De gamle Boliger vil det ikke være let at faa saa gode og velindrettede, som de bør være, men hvad man kan udrette for at raade Bod paa deres Mangler, vil man i egen Interesse staa sig ved at lade gøre.

18. En Forædling af Landarbejdernes husligeogkammeratligeLiv.

Foruden at skaffe Tyendet gode Lokaler og Landarbejderne sunde Boliger, er der selvfølgelig mange andre Maader, paa hvilke Husbonderne kunne gøre noget for Folkene og derigennem bidrage til at knytte dem nærmere til sig. Dette kan f. Eks. ske ved, at man drager Omsorg for, at de indmeldes i en anerkendt Sygekasse, og at man eventuelt betaler Kontingentet for dem, hvad der for de fleste Husbonder næppe vil være uoverkommeligt; man kan købe forskellige Materialer — Kul, Majs o. s. v. — for dem, saaledes at de ikke behøve at betale disse med de høje Detailpriser etc. Det vilde sikkert ogsaa være ønskeligt, hvis Husbonderne ved Bortgivelse i levende Live af mindre Summer eller i deres Testamente belønnede dygtige og pligttro Folk, der i længere Tid have været knyttede til en eller flere bestemte Ejendomme.

Udvalget skal dernæst fremhæve det heldige i, at den Skik yderligere kunde vinde Udbredelse, der i visse Egne er indført, og som i de senere Aar er bleven mere og mere

almindelig, nemlig at Husbonderne og deres Familier paa de mindre Gaarde til daglig Brug nyde deres Maaltider sammen med Folkene og i det hele taget saa vidt muligt betragte disse som hørende til Husstanden. Dette vil selvfølgelig i høj Grad bidrage til at fremkalde en Tilfredshedsfølelse hos Folkene, naar de, hvad Kost og andet angaar, dele Kaar med Husbondens Familie.

En ikke ringe Betydning vil det dernæst antagelig kunne faa, hvis det blev almindeligt, at man i det daglige Liv søgte at skaffe sine Folk sunde Adspredelser og Tid til anden uskyldige og oplivende Fornøjelser. Har man indrettet gode Opholdsstuer for Folkene, bliver det næste Skridt, at man sørger for at give dem Adgang til god og underholdende Læsning — ved Hjælp af de mange Sognebiblioteker, der nu findes rundt om paa Landet, vil det næppe blive vanskeligt at fremskaffe saadan — og at man vejleder og opmuntrer dem til Husflidsarbejder. Sikkert vil det ogsaa blive paaskønnet, hvis Husbonden selv eller en af Husstanden nu og da vilde foretage en Oplæsning for Folkene eller holde Foredrag om, hvad der kan interessere dem. Den gode gamle Skik at holde Høstgilde hjemme paa Gaarden for Folkene og dem, der have hjulpet med under Høsten, bør sikkert opretholdes, thi man faar her Lejlighed til at komme sammen med Arbejderne og deres Familie og sige dem, at man paaskønner og værdsætter deres Medhjælp. Ligeledes ville Arbejderne sikkert sætte Pris paa, hvis der aarlig arrangeres en Skovtur, i hvilken Husbonden og hans Husstand deltager, for dem og deres Familier. Ligeledes kan det anbefales, at man paa de store Højtider arrangerer en fornøjelig Aften for Folkene.

Der er forøvrigt ingen Tvivl om, at udenfor den egentlige Arbejdstid ere Forholdene gennemgaaende nu mere tiltalende for Tyendet og Arbejderne end tidligere. De over hele Landet spredte Ungdomsforeninger holde hyppige Sammenkomster med Foredrag, Oplæsning, Dans o. s. v., og i disse Sammenkomster tage Arbejderne og

deres Ungdom meget Del, hvad der ogsaa gælder Livet i Gymnastik- og Skytteforeningerne. I det hele have Folkene nu let Adgang til Foredrag, Dilettantforestillinger og lignende uskyldig Morskab, saaledes at deres hele Levesæt gennemgaaende er højnet.

Det vil være i Husbondernes egen velforstaaede Interesse at støtte slige Foranstaltninger. Thi den Tiltrækning, som Byernes Adspredelser naturlig udøve, navnlig paa de Unge, vil om end ikke helt, saa dog for en væsentlig Del tabe sig, naar det ensformige Liv paa Landet brydes, og Adgangen aabnes til sund Adspredelse og billige Fornøjelser.

For Betydningen heraf har man Øjet aabent i ikke faa Lande, der ligesom vort lide af Mangel paa tilstrækkelig Arbejdskraft, saaledes t. Eks. i Tyskland, Frankrig og England. I det første Land har man mange Steder oprettet, eller man agiterer for at oprette Folkebiblioteker, Læsestuer og Kogeskoler for Kvinder, og der er de Godser, paa hvilke Husbonderne og deres Familier om Vinteren mødes med Arbejderne til fælles Underholdning: Oplæsning, Deklamation, Teaterforestillinger, ved hvilke de unge Folk medvirke, Dans og anden uskyldig Morskab. Ogsaa paa flere store engelske Godser har man indrettet Læsestuer, Folkebiblioteker, Forsamlingssale og Sportspladser for Landarbejderne.

19. Arbejdsbesparende Drift samt Benyttelse af arbejdsbesparende Maskiner og Redskaber.

Selv om det ved de ovenfor nævnte Midler lykkes den enkelte Landmand at skabe større Tilfredshed og Velvære hos sine Folk og derved knytte dem fastere til sig, vil han dog langtfra altid ved saadanne Midler kunne raade Bod paa en alt tilstedeværende Mangel paa tilstrækkelig Arbejdskraft. Hvor tiltalende end Landmanden søger at gøre det for sine Folk, vil han dog ofte lide under en større eller mindre Knaphed paa Arbejdskraft,

og Hensynet til denne Knaphed kan tvinge ham til at vælge en Driftsplan og en Produktionsmaade, som vel betegne et Tilbageskridt fra den rationelle Driftsordning, men idet de begrænse Kravet om Arbejdskraft dog aabne Muligheden for Opnaaelsen og Opretholdelsen af et anstændigt Produktionsudbytte. I al Almindelighed kan det siges, at det i saadanne Tilfælde gælder om at lægge sin Driftsplan saaledes, at man kan magte den med den tilstedeværende Arbejdskraft, medens det i hvert enkelt Tilfælde maa blive de stedlige Forhold, som bestemme, hvorledes den enkelte Landmand rigtigst bør forholde sig. Han kan muligvis f. Eks. se sin Fordel ved at udlægge en større eller mindre Del af Arealet til permanente Græsgange og benytte disse til Heste- og Kvægopdræt eller til Faareavl. Eller han kan indføre Afgrøder, der modnes til forskellig Tid, saaledes at Arbejdskraftens Anvendelse bliver mere ligelig. Eller han kan gaa over til Dyrkning af andre Foderplanter end Roen. Denne er jo en udmærket Plante, der har haft og stadig har stor Betydning for vort Landbrug, men den fordrer en Mængde Arbejde, og den kan baade som Foderplante og som Vekselplante i Driften sikkert sine Steder med Fordel erstattes af andre Planter. Lucernen kræver saaledes langt mindre Arbejde end Roen, men er fuldstændig paa Plads i et intensivt Landbrug o. s. v.

Dernæst maa det saa vidt muligt blive en Regel, at Landmanden aldrig bruger Haandkraft, hvor han kan anvende Hestekraft, og aldrig benytter denne, hvor Maskinkraft kan træde i Stedet.

Vi staa her overfor det vigtige Spørgsmaal:

Hvad kan der fra den enkelte Landmands Side gøres for at lette Arbejdet ved Hjælp af arbejdsbesparende Redskaber og Maskiner?

Først og fremmest maa Landmanden søge Oplysning om alt, hvad der er fremme og efterhaanden kommer

frem af ny Redskaber og Maskiner samt af ny Arbejdsmetoder eller ny Anvendelser af kendte Redskaber, og dernæst undersøge, hvad han med Fordel heraf kan bruge i sin egen Bedrift.

Oplysningerne kunne søges paa Udstillinger, ved Prøver, ved Læsning, hos Maskinforhandlere eller hos andre Landmænd, og den kritiske Vurdering af det foreliggende Materiale kan fremmes ved en Vekselvirkning mellem Landmændene indbyrdes og ved Henvendelse til Fagfolk.

Skønt nogle Redskaber opstaa og udvikle sig selvstændigt efter de hjemlige Forhold, er det dog det almindeligste, at de ny Redskabsformer og Arbejdsmetoder opstaa i andre Lande, hvor Knapheden paa Arbejdskraft har været følt længe, før vi herhjemme kendte de nuværende Vanskeligheder, og at de udvikle sig efter det Lands (i Reglen Nordamerikas) Forhold, hvori de ere opstaaede. For at de senere kunne anvendes under vore Forhold, maa der da oftest foretages forskellige Forandringer, men at opsøge ny Typer og tillæmpe dem efter vore Forhold er ikke Hvermands Sag; det er en Opgave, der oftest vil række langt ud over den enkeltes Evner og Midler. At forsøge selv at opfinde, finde eller udvikle Maskiner er derfor i Regelen ikke et Arbejde, der passer for den enkelte Landmand eller kan betale sig for ham, men dette udelukker dog ikke, at han med Interesse kan og bør følge Udviklingen og uddanne sig selv ved at følge denne, saa meget mere, som det ofte viser sig, at praktiske Tillæmpelser ved Maskinerne hyppigere skyldes den, der bruger dem, end den, der laver dem. — Dette gælder dog i langt højere Grad i et Land, hvor Brugen af Maskiner er gaaet stærkere over i den almindelige Bevidsthed, end Tilfældet som Regel er her hjemme for Tiden.

Som Regel bør Landmanden derfor være ivrig til at eftersøge, men forsigtig med at prøve og navnlig med at anskaffe til Forsøg.

De Anskaffelser, som først kunne ventes at give et gunstigt Resultat, ere saadanne, som allerede i en Aar-

række have virket tilfredsstillende under vore Forhold, f. Eks. Slaa- og Høstmaskiner, selvrensende Tærskeværker, gode jordbearbejdende Redskaber og iøvrigt alle de Redskaber og Maskiner, som allerede have vundet fast Fod og Anerkendelse her i Landet. Efterhaanden bør man saa senere tage Anskaffelsen af de mindre almindelige Redskaber og nyere Arbejdsmetoder under Overvejelse. Men det gælder i hvert enkelt Tilfælde, at Undersøgelsen maa gøres med Hensyn til Landmandens og Gaardens særlige Forhold, saaledes at man ikke gaar frem alene efter almindelige Regler, som maaske netop ikke passe efter de særlige Forhold.

Hvad der navnlig vanskeliggør at skaffe den fornødne Arbejdshjælp paa Landet er, at Størstedelen af Arbejdet falder sæsonvis. Jo mere dette er Tilfældet, desto dyrere og daarligere vil Arbejdshjælpen blive, og desto vanskeligere vil det blive at fremskaffe den. Omvendt vil man kunne byde Arbejderne bedre Vilkaar, jo mere jævnt Arbejdet kan fordeles over hele Aaret. De smaa selvrensende Tærskeværker til Heste- eller Motorkraft ere for de mindre Gaarde et virksomt Middel til at give et passende Vinterarbejde for nogle Mand. De større Damptærskeværker yde de store Gaarde en lignende Fordel, og der er i de senere Aar fremkommen ikke faa Biapparater ved Damptærskeværker, som i høj Grad formindske Arbejdshjælpen, saaledes Halmpressere og Transportører for Halm, Avner og Smaafoder. Men i nogle Tilfælde gaar man dog vistnok for vidt med Hensyn til Tærskeværkernes Produktionsevne for at ende Tærskningen paa den kortest mulige Tid straks efter Høst. Dette kan, om det end har andre Fordele, formindske Evnen til at bruge Tærskningen saa at sige som en Regulator paa Arbejdskraften, saaledes at man lettere kan holde en fast Stab af dygtige Arbejdere. Hvor man i Forvejen er saaledes stillet, at man maa søge udenlandske Sæsonarbejdere til Sommerarbejdet og kun har meget faa faste Folk Vinteren over, kan det være nødvendigt at have

disse meget store Tærskeværker, for at man kan faa udtærsket, før den fremmede Arbejdskraft drager bort, men om dette end er ønskeligt eller nødvendigt paa enkelte Steder, saa vil det formentlig blive til Skade for Landet, om denne Fremgangsmaade bliver den almindelige. For de mindre eller endog smaa Gaarde frembringer den stigende Anvendelse af transportable Værker lignende Forhold, navnlig fordi der lægges større og større Vægt paa at blive færdig med Tærskningen saa hurtigt som muligt for derefter at afskedige Folkene. Hvor der kan skaffes Skovarbejde, Jordarbejde, Isning eller andet Vinterarbejde, vil dette ligesom Tærskningen kunne bidrage til at holde en større Stab af faste Folk.

Paa flere Gaarde gaar der ofte en Del Arbejde tabt ved, at Ejeren af misforstaaet Finfølelse ikke, eller ikke med fuld Kraft deltager i Arbejdet, og dog er der ingen Tvivl om, at naar Ejeren med Lyst og paa passende omgængelig Maade medvirker i Arbejdet, tilfører han dette et Plus, som er større end det Timeantal og den Anstrengelse, som han ofrer. Netop med den stærkere Benyttelse af Maskiner i Landbruget er den intelligente og interesserede Medhjælp, som Ejeren kan yde, af den største Betydning.

Da det er den menneskelige Arbejdskraft, som det er vanskeligst at skaffe, bør man saa vidt muligt erstatte denne med dyrisk Kraft eller Elementarkraft (Motorkraft). Dette er vel indlysende rent økonomisk set, men naar et vist Arbejde fordrer Tilstedeværelsen af en Mand, saa er man ikke altid tilstrækkelig nøjeregnende med at paalægge ham et unødvendigt Arbejde. Nu finder man det f. Eks. ganske rimeligt, at Kusken sidder paa Hesteriven og ikke som tidligere gaar bag denne, men endnu vil det forarge mange, om det bliver forlangt, at Kusken skal sidde ned, naar han pløjer eller harver, og dog er dette i Amerika ikke længere ualmindeligt. Man skaaner der Arbejderen for unødvendigt Arbejde for at have hans Intelligens og friske Kræfter til Disposition, naar Arbejdet

kræver det. Ikke desto mindre præsteres der større Arbejde dér af den samme Styrke. Man sparer navnlig Arbejdskraft ved at anvende store Redskaber, ikke saa meget til Elementarkraft som til Heste, og man udretter f. Eks. med Pløjning med fire Heste og en Kusk lige saa meget, som vi med fire Heste og to Kuske. Trehestes Spand ere jo nu ogsaa indførte her, blandt andet ved Selvbinderne og Dobbeltplovene. Disse sidstes Benyttelse er dog neppe gaaet synderlig frem i de senere Aar, fordi det, naar Dobbeltplovene først ere komne ud af Stilling, ikke er saa helt let at faa dem til at gaa godt igen; da saa samtidig de amerikanske Svingplove ere blevne saa almindelige og saa lette at styre, bruger man ofte dem uden videre Kritik. Fordi to Heste og en Svingplov nu en Gang er det traditionelle, bruger man det uden at tænke paa den Fordel, som en Dobbeltplov til tre eller fire Heste kan yde. De større Forspand ville utvivlsomt fordre mere intelligente Folk, saaledes at det næppe er uden Vanskeligheder at indføre disse mere almindeligt, men der er næppe Tvivl om, at det er et af de Midler, hvorved de større Gaarde kunne formindske Folkeholdet.

Elementarkraften har næppe foreløbig saa stor Udsigt til at blive anvendt ved Jordbehandlingen, at den kan betragtes som værende ude over Forsøgsstandpunktet, men ved mange andre Arbejder vil man allerede med Fordel kunne anvende de forskellige Slags Motorer. Her kan der dog ikke gives almindelige Regler, men Landmanden maa selv eller ved andres Hjælp søge, hvad der passer for hans Forhold.

Hvad der i høj Grad kan spare Arbejdskraft, navnlig paa de store og mellemstore Gaarde, er Anskaffelsen af praktiske Transportapparater, saa vel Hejseapparater som Elevatorer og Vogne saa vel paa Spor i Jorden eller Gulvet som hængende under Loftet. Navnlig kunne Hejseapparater i Laden fremme Indkørselsarbejdet i høj Grad, ligesom de samme Apparater kunne bringes til at føre Sæden frem til Tærskeværket. I Forbindelse med Halm-

pressere kan Halmen ved simple Indretninger og med ringe Tilsyn føres i sammenpresset Tilstand op paa Kostaldsloftet uden Anvendelse af menneskelig Kraft. Hø og Roer kunne ligeledes ved mekanisk Kraft bringes i Hus uden at sinke Køretøjet ved Aflæsningen. I Amerika transporteres endog Foderet i Staldene og Mælk og Gødning ud af disse ved Hængebaner, men disse sidste Apparater trænge dog maaske endnu til nogen Ændring for at passe for vore Forhold. Navnlig hvor man staar paa bar Bund, f. Eks. ved at Gaarden er brændt, bør man ved Indretningen af de ny Bygninger tage Hensyn til de ny Krav som stilles, for at faa alt saa nemt og arbejdsbesparende som muligt. Ved ny Bygninger kan man ved Hejseapparaternes Hjælp gøre disse højere og derved i Forhold til Rumfanget billigere, uden at de kræve forøget menneskelig Arbejdskraft.

Malkemaskinen er jo nu saa vidt udviklet, at den er brugelig i Praksis og derved kan udløse nogen Arbejdskraft, efterhaanden som det er nødvendigt. Man bør dog næppe ile med Anskaffelsen, da en saa ny Maskine ventelig endnu vil udvikle sig yderligere i den nærmeste Fremtid.

De nyere amerikanske Høbjergningsredskaber og Fremstillingen i stor Maalestok af Ensilage ville maaske ogsaa i nær Fremtid gøre det muligt at spare Arbejdskraft, men de Arbejdsmetoder, som ere knyttede til Anvendelserne, bør dog undersøges nøjere, før den enkelte Landbruger ret vel tør risikere at betræde disse for os ny Veje. Det samme maa formentlig siges om de Forslag, som gaa ud paa at spare Haandarbejde i Roemarken ved at foretage Rensningen baade paa langs og paa tværs af Rækkerne med dertil egnede Radrensere.

20. Afgivelse til flere Landarbejdere af en saaledes beliggende samlet Jordlod, at der paa denne kan etableres et for-

maalstjenligt arbejdsbesparende Driftssystem.

Under det forudgaaende Punkt er der peget paa Betydningen af en udstrakt Benyttelse af arbejdsbesparende Maskiner og Redskaber. Dette ud fra den fundamentale Betragtning, at det i Landbrugets Praksis gælder om saa vidt gørligt at økonomisere med den sparsomt forhaandenværende menneskelige Arbejdskraft. I Smaabrugene — baade i de Husmandsbrug, hvis Indehavere i det væsentlige leve af deres Jordbrug, og i de Brug, hvis Indehavere fornemmelig have Udkommet ved Landarbejde for andre — kræver imidlertid den almindelig fulgte Driftsordning en uforholdsmæssig rigelig og i tilsvarende Grad uøkonomisk Anvendelse af Haandkraft.

I arbejdsknappe Perioder, hvor Haandkraften var rigeligt udbudt og i tilsvarende Grad daarligt betalt, var der ingen Anledning til at opholde sig over Smaabrugenes uforholdsmæssige Beslaglæggelse af Haandkraft. I de til Landarbejderhusene knyttede Brug ydedes den jo for Mandens Vedkommende væsentligt paa Helligdagene eller som Fyraftensarbejde, medens Kone og Børn besørgede det uforholdsmæssig store Haandarbejde, som navnlig Rodfrugtarealet krævede. Og naar alt det saaledes præsterede Haandarbejde regnedes som gratis ydet, kunde der af Smaabrugernes Jordbrug tilvejebringes en hel respektabel Aarsgevinst — og dette bl. a. ogsaa af den Grund, at der som oftest kun krævedes en overmaade beskeden Afgift som Vederlag for Brugen af den til Landarbejderboligen knyttede Jordlod. Naar Haandarbejdet for disse Brugs Vedkommende kunde betragtes som gratis, var der jo en vid og ubegrænset Mark for dets Anvendelse. Intet Under derfor, at der kom en Periode, hvor man mente særligt i Spadekulturen at have Midlet til en Udløsning af Smaabrugenes udbyttegivende Evne. Det uholdbare i denne Opfattelse blev imidlertid hurtig aabenbart. Den Arbejdsfortjeneste, der ad den Vej kunde vindes, stod nemlig i alt for skrigende Mis-

forhold til den Dagløn, det aabne Arbejdsmarked bød paa. Og den Arbejdsfortjeneste, som Arbejdet for andre nu om Stunder giver, er gennemgaaende en saadan, at den opfordrer Landarbejderen til ad den Vej at gøre sin og sin Hustrus Arbejdsevne bedst mulig betalt fremfor at slide en uforholdsmæssig Del af den op i et, ret beset, daarlig vederlagt Arbejde paa den hjemlige Jordlod med dertil knyttede Afgrøder.

Med andre Ord: ogsaa for Landarbejderen maa Opgaven blive i det hjemlige Brug at formindske Kravet til Haandkraft det mest mulige, derved frigøre Haandkraften til bedre lønnet Tjeneste for andre og altsaa i det hjemlige Brug, hvor Forholdene tillade det, at lade Hestekraft og Maskinkraft træde i Haandarbejdets Sted, sideordnet med, at Jordens Drift sættes saaledes i System, at dette Princip i vid Udstrækning lader sig praktisere, saasom ved Saaning, Mejning, Radrensning af Roer, Tærskning o. s. v.

Udnyttelsen af denne Tanke i fuld Udstrækning kræver imidlertid som nødvendig Forudsætning dels en hensigtsmæssig samlet Beliggenhed af flere Landarbejderlodder og dels Enighed mellem disses Brugere om den Anvendelse af et fælles Driftssystem, som saa væsentlig vil kunne bidrage til at reducere det Arbejde i Almindelighed og Haandarbejde i Særdeleshed, som Bruget kræver. Den iøjnefaldende Fordel, der ad den Vej kan vindes, vil formentlig rundelig opveje de Ulemper, der kan antages at ville flyde af et saaledes etableret delvist Driftsfællesskab. Faa Brugerne af de respektive Lodder først Øje for, i hvilken Grad Arbejdet vil kunne lettes for dem ved, at samtlige Brugs Pløjeareal er saaledes indbyrdes beliggende, at Pløjningen kan foregaa under ét — ved at den indbyrdes Beliggenhed af henholdsvis Korn- og Roeareal betinger hensigtsmæssig Brug af Arbejdsgiverens Saamaskine, Radrenser og eventuelt Mejemaskine, — ved at Sædafgrøden kan udtærskes i Løbet af en Dagstid ved Arbejdsgiverens Tærskemaskine o. s. v., vil Erkendelse

heraf formentlig kunne skabe den indbyrdes Enighed om Systemets Anvendelse, som selvfølgelig maa være til Stede. I saa Henseende skal iøvrigt bemærkes, at fælles Fremgangsmaade med Hensyn til Arealets Dyrkning, Pløjning, Saaning og eventuelt Mejning og Tærskning jo dog aabner den enkelte Bruger Adgang til paa forskellig Maade — ved Gødning, Rensning o. s. v. — at arbejde selvstændigt med sin Jordlod.

Til Illustration af den Tanke, som her omhandles, vedføjes hosstaaende et Rids af 4 Huslodder — A., B., C. og D., — udlagt saaledes og endvidere saaledes drevne efter et fælles Driftssystem, at der herved er tilvejebragt Forudsætnigen for, at Pløjning, Saaning, Radrensning o. s. v. kan foregaa tværs over alle 4 Lodder, saaledes at Driften bliver 4 Gange saa lang som ved Behandling af det enkelte Brugs Areal.

A	B	C	D
1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4

1. Byg.
2. Kløver eller anden Foderbælgplante.
3. Grøntfoder (eller andet Aars Græs).
4. Foderroer.

Hvis f. Eks. Lodderne tænkes gjorte 2 Tdr. Ld. store — som formentlig passende Grundlag for Holdet af 1 Ko — vilde Lodderne f. Eks. kunne inddeles saaledes, at der aarlig besaaes $^1/_3$ ($^2/_3$ Td. Ld.) med Byg, hvori Udlæg, som atter efterfølges af dels Grøntfoder (eller andet Aars Græs) og dels Foderroer.

Som Vederlag for eget Arbejde, for Konens og Børnenes Pasning af Roemarken, for Koens Malkning og Pasning, til Lejeafgift af Jord, Heste, Redskaber og Maskiner vil der da kunne fremkomme et Beløb af omkring 300 Kr., saaledes beregnet:

$^2/_3$	Tdr. Land	Byg. Avl, foruden Saasæd 8 à 9 Tdr.
$^2/_3$	—	Kløver eller andet Udlæg. Avl 2 Læs eller ca. 3000 Pd. Hø med Fradrag af, hvad der afgræsses.
$^1/_4$	—	Runkelroer, Avl 90 à 100 Tdr. Roer.
$^5/_{12}$	—	Grøntfoder væsentligst til Staldfodring.

Indtægt:

Salg af Byg	100 Kr.	
1 Ko = 6000 Pd. Mælk à 4 Øre	240 -	
1 Svin paa ca. 250 Pd.	75 -	
		415 Kr

Udgift:

Udsæd af Udlæg	Kr. 10.00	
— - Vikkehavre	- 6.00	
— - Roefrø	- 3.00	
En Pattegris	- 10.00	
Kraftfoder til Ko og Gris	- 86.00	
		115 Kr.
	I Behold	300 Kr.

Hvis man tænker sig Jorden, Hestekraft, Redskaber og Maskiner præsteret vederlagsfrit af Arbejdsgiveren som Led i det Arbejderen ydede Vederlag, maatte der under denne Form paa en for baade Arbejdsgiveren og Arbejderen tiltalende og hensigtsmæssig Maade kunne betinges et betydningsfuldt Tillæg til sidstnævntes Aarsfortjeneste.

Efter at Udvalget nu i det foregaaende har gennemgaaet de forskellige Foranstaltninger, der efter dets Anskuelse maa kunne bringes i Anvendelse for at bidrage til at skabe bedre Arbejderforhold i vort Landbrug, ønsker Udvalget atter at fremhæve, at der ikke gives noget Universalmiddel mod den tilstedeværende Mangel paa tilstrækkelig Arbejdskraft eller mod den herskende Løshed i Arbejderforholdene. Af de Forholdsregler, der her ere bragte i Forslag, ville nogle imidlertid kunne hjælpe her og andre hist, og idet de i Hovedsagen tage Sigte paa at fremme Arbejdernes Vel, ville de formentlig kunne bidrage noget til at lede Arbejderbevægelsen ind i et heldigt Spor og skabe bedre Forhold mellem Husbonderne og deres Folk.

Idet Udvalget hermed lægger Sagen i Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Haand, tillader det sig at henstille til Selskabet, at dette paa den Maade og ved de Midler, som det maatte finde formaalstjenligt, vil virke for Gennemførelsen af de foreslaaede Foranstaltninger.

Kjøbenhavn i Juni 1909.

C. Bech,
Formand for »Foreningen af jyske Landboforeninger«, Engelsholm. pr. Vejle.

H. Hertel,
Sekretær i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Kjøbenhavn.

O. Höffding,
Formand for »De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift«, Forpagter af Strandegaard pr. Fakse.

Chr. Sonne,
Landstingsmand, Forpagter af Rosenlund pr. Sakskøbing.

B. Wedell,
Præsident i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Wedellsborg pr. Ejby.

J. Willumsen,
Forpagter af Anhof pr. Øksendrup.

Reduktaseprøven.

I Dagene 12.—18. Juli foretog jeg, med Understøttelse fra Landbrugsministeriet, en Rejse til Södermannland for at gøre mig bekendt med, hvorledes Reduktaseprøven, der er omtalt i nærværende Tidsskrifts Hefte 11, 1908, S. 555—560, udnyttes i den derværende Mælkebedømmelsesforening, der er stiftet paa Initiativ af Konsulent *Haglund,* nærmest efter dansk Forbillede, men selvfølgelig afpasset efter de lokale Forhold. Foreningen omfatter 22 Mejerier og har 1 Mælkedommer til at udføre Bedømmelsen, der meddeles de enkelte Leverandører paa ganske tilsvarende Maade, som vi benytte i Mælkebedømmelsesforeningerne herhjemme. Bedømmelsen tjener foreløbig kun som Meddelelse om Mælkens Tilstand; men der tænkes ogsaa her paa med Tiden at lade denne faa Indflydelse paa Mælkens Pris.

Ved Bedømmelsen tages der Hensyn til Mælkens Renhed (Sining), Lugt og Smag; men Hovedhensynet lægges dog paa Reduktaseprøven. Mælken deles i 3 Klasser ligesom herhjemme, men Pointskalaen, der benyttes, er forskellig fra vor. Reduktaseprøven beror paa, at Mælkens Bakterier ere i Stand til at reducere et bestemt blaat Farvestof (Alkoholopløsning af Methylenblaat), naar dette indblandes i Mælken og saaledes, at jo flere Bakterier, der er i Mælken, des kortere Tid medgaar til Reduceringen og omvendt. Herved kan man altsaa paa en ret simpel Maade maale Bakteriemængden, der findes i Mælken.

Metoden er sat i System af Ingeniør *Barthel,* Leder af det bakteriologiske Laboratorium ved Eksperimentalfältet i Stockholm.

Hr. *Barthel,* der modtog mig med udsøgt Elskværdighed, var mig behjælpelig med Ordningen af min Rejseplan og ledsagede mig endog 3 Dage rundt paa Mejerier i Egnen om Mälaren. En lignende Imødekommenhed blev mig vist af Konsulent *Haglund,* der ledsagede mig 1 Dag paa Mejerier i det sydlige Södermannland.

Mælkedommeren undersøger Aften- og Morgenmælken hver for sig, og Prøveudtagningen sker paa den Maade, at

Dommeren efter at have rørt godt i Mælken, naar denne er tømt ud i Vejekassen, med et afpasset Maal tager 20 cm^3 Mælk, der fyldes i et stort Reagensglas samtidig med, at Leverandørens Nr. noteres paa Glasset, derefter tilsættes med en Pipette 1 cm^3 Farveopløsning, der indblandes ved et Par Gange at vende Glasset op og ned, idet man holder en Finger for den aabne Ende af Glasset, man maa derimod ikke ryste Glasset, da der derved indblandes for megen Luft, og denne virker uheldig paa Reduceringen. For yderligere at udelukke Luften heldes der en lille Smule flydende Parafin ovenpaa Mælken i hvert Glas, hvorpaa Glasset henstilles i et Vandbad ved en Temperatur af 45—50° Cels. Man iagttager nu, hvor lang Tid der medgaar til Affarvningen, og Ingeniør *Barthel* har fastslaaet følgende 3 Klasser: Mælk, der affarves inden 1 Time, maa anses for daarlig og sættes i 3. Kl., Mælk, der affarves paa over 1 Time, men under 3 Timer, er tvivlsom og sættes i 2. Kl., Mælk, der ikke affarves inden 3 Timer, maa anses for god og sættes i 1. Kl.

Som foran nævnt tages der dog tillige et skønsomt Hensyn til Udseende, Lugt og Smag, hvilket maaske bedst forklares ved et Eksempel: Mælk, der efter Reduktaseprøven hjemmehører i 1. Kl., men har en Syns-, Lugt- eller Smagsfejl, vil komme i 2. Kl. med højeste Point o. s. v.

Metoden ser meget tiltalende ud og kan forhaabentlig ogsaa komme os til Nytte, ikke mindst hvor der bliver Tale om Betaling af Mælk efter Finhed, da Modstandere af denne Betalingsmaade ikke kan beraabe sig paa Tilfældigheder og Fejl ved Bedømmelsen, som hvor denne foretages ved Lugt og Smag alene. Men om vi skulle benytte Ingeniør *Barthels* Reduktaseprøve eller den af Professor *Orla Jensen* angivne Gær-Reduktaseprøve, hvor man foruden den foran beskrevne Reduktion, tillige bedømmer Mælken efter paa hvilken Maade Sammenløbning af Mælken i Glassene finder Sted, er et Spørgsmaal, som ikke kan afgøres i Øjeblikket og som næppe kan besvares uden Forsøg.

Struer, i Juli 1909.

Niels Pedersen.

Litterære Hjælpemidler for den praktiske Landmand.

Efter at Forstander *Th. Madsen-Mygdal* havde holdt det i 9. Hefte, S. 457 o. f., gengivne Foredrag, fulgte følgende Diskussion:

Redaktør *Bing* vilde bringe Foredragsholderen en Tak for det dygtige og livlige Foredrag. Det var interessant at følge ham under Oversigten over den ældre Tids Litteratur, og det var værd at mærke sig hans Udtalelser om de Veje, Forfatterne burde følge i Nutiden for at faa Landmændene i Tale. — I vor ældre Litteratur, baade i de afsluttede Værker og i de periodiske Skrifter, finde vi den pædagogiske Side stærkt fremtrædende, saaledes som vi alt kende den fra Oldtidens Skrifter, hvor Agerdyrkningen prises som en ædel Beskæftigelse og Anvisningerne mest have en belærende Karakter. Forfatterne ere i Reglen Mænd udenfor den egentlige Landbostand, men med Kærlighed til Landlivet og den landlige Syssel. Herhjemme var det, som fremhævet af Foredragsholderen, særlig Præsterne, der optraadte som Forfattere, og Eftertiden burde mindes med Taknemlighed, hvad de udrettede for at hæve Agerbruget og Bønderne. Senere, hen imod Midten af forrige Aarhundrede, møde de større Landbrugere frem og udveksle deres praktiske Erfaringer i den Fagpresse, der nu breder sig. Dette giver denne en Friskhed, der maaske nu om Stunder noget savnes. Men Aarsagen maa vistnok søges i, at vi nu ere inde i en tredie Periode, Forsøgsvæsenets, hvor den enkeltes Erfaring i de litterære Frembringelser maa vige, fordi der nu forlanges, at Erfaringer skulle bekræftes gennem eksakte Forsøg for at vinde Ørelyd hos Landmændene.

Baade Taleren og hans Kolleger vare taknemmelige for Foredragsholderens Raad og Vink m. H. t. den Maade, hvorpaa Fagpressen burde løse sin Opgave. Det kunde ikke noksom fremhæves for de landøkonomiske Forfattere, at den klare, koncise Form uden Vidtløftighed og omstændelig Redegørelse for alle Detailler var nødvendig, for at Litteraturen

kunde trænge ud i de brede Lag. Taleren kunde dog ikke indrømme, at det ikke hørte til Fagpressens Opgave at bringe Referater fra Møder, Dyrskuer o. l., thi det var dog nyttigt, at Kendskab til, hvad der blev talt og fremstillet ved disse, naaede ud over den Kreds, der var nærværende. Det glædede ham at høre Foredragsholderens Krav om hyppigere Meddelelser om Landbrugsforhold i Udlandet; i lang Tid har Interessen ligesom været noget sløvet herfor hos dem, der ellers følge godt med i Landbruget. Men iøvrigt er det slet ikke saa let at vælge mellem det rige Materiale, der foreligger i den udenlandske Litteratur, da Forholdene ofte ere saa forskellige fra de hjemlige. — De Oplysninger om Fagpressens Udbredelse, som Foredragsholderen havde meddelt, havde ikke virket nedslaaende paa Taleren. Erindrer man, hvor kort et Tidsrum der var hengaaet, siden Landbostandens brede Lag overhovedet gav sig af med landøkonomisk Læsning, forekom det ham, at Tilstanden giver gode Løfter for Fremtiden.

Bibliothekar *Raphael Meyer*, Landbohøjskolen, var bleven glædelig overrasket ved den Statistik, Foredragsholderen havde nævnet. Det er meget, naar der kan udsendes 119,000 Blade i et Land som Danmark, og det er endda ikke lidet, at de 6 store Landbrugsblade komme i ca. 20,000 Ekspl. Bladene have mange Modtagere, men maaske ikke saa mange Læsere. Det var heldigt, om vi fik færre og bedre Organer, og derfor burde vi søge at centralisere os.

Kun faa af de Mænd, der arbejde i Landbruget, komme i direkte Berøring med Litteraturen, og det er en Skade, de dele med andre Klasser i Danmark. Det vil sikkert forbavse at høre, at i et Land som Østrig, som vi mene i almen Folkeoplysning staar tilbage for os, benytter man snart hver anden af de store Universalbibliothekers Bøger aarlig, medens vi herhjemme kun bruge hver 8. à 10. I Amerika benyttes hver enkelt Bog 4 à 5 Gange aarlig, men de arbejde ogsaa udelukkende med unge Bibliotheker og slæbe ikke med gammelt Stof.

Gennem den Grundtvigske Retning er vor Landbostand bleven opdraget til at høre, og med alt det godt den Grundtvigske Højskole har gjort, har den dog her bibragt os et Smæk. Et Bibliothek hjemme er der kun faa der har. Tidsskrifterne blive ogsaa forholdsvis lidt læste, de skulle komme med saa og saa mange Sider i hver Uge eller Maaned, og det gaar da

let ud over Indholdet; derfor var det bedre om man gik over til tvangfrie Hefter som »Board of Agriculture«s »Leaflets«, »Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft«s »Flugblätter«s o. l. Referater af Møder, Forsøgsrækker eller Nyopdagelser laves som en ganske kort Ekstrakt og udsendes som et Flyveblad, der paa den Maade tjener som Førstehaandsmeddelelse. Taleren ankede over, at vi herhjemme gjorde alt for lidt for at gøre os bemærkede overfor Udlandet, enten trykkes vore Afhandlinger og officielle Publikationer i et alt for ringe Oplag eller ogsaa faa de Lov til at henligge til de blive Makulatur. Ud komme de i hvert Fald ikke. Dette faar man et godt Begreb om, naar man ser, hvad der findes af dansk Litteratur paa Udlandets Bibliotheker og hvad der findes fra andre Lande. Vi have den Pligt ogsaa at sprede Kendskab til vort Land ud over dets Grænser. Taleren vilde indtrængende opfordre til at indsende til Bibliothekerne, hvad der fremkom herhjemme; naar dette ikke gøres, føles det maaske ikke som et Savn for de Mennesker, der nu virke, men det vil føles af dem, der komme efter. Vor Landbrugslitteratur bliver efterhaanden saa stor, at det bliver umuligt for Privatfolk selv at samle blot det væsentligste. Kun faa Mennesker have Begreb om dens virkelige Omfang. Da det saaledes ved Landbohøjskolens Jubilæum blev overdraget Taleren at udarbejde en Fortegnelse blot over hvad de Mænd, der have virket ved Landbohøjskolen, have frembragt af Litteratur, mente Redaktionen af Festskriftet, at det kunde gøres paa 8 à 10 Sider. Det tog 58 Sider og maatte saa endda sættes med Petit. Alene det, at der spredes Kendskab til hvad nyt der fremkommer, virker æggende paa Læselysten. Saaledes har Landbohøjskolens Bibliothek faaet en Del Tidsskrifter til at optage Meddelelser om Tilgang til Bibliotheket i Landbrugslitteratur fra Udlandet. Fra man begyndte med dette, er Udlaan pr. Post steget fra 300 Bind til 450 Bind aarlig.

Til Slut takkede Taleren Foredragsholderen, fordi denne havde indskærpet Tilhørerne at gøre sig det til Pligt at indsende alle Tryksager angaaende dansk Landbrug til Centralstedet for dansk Landbrugslitteratur, den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliothek. Kun naar dette sker, kan Bibliotheket faa Betingelser for at opfylde de Krav, der kan og bør stilles til det.

Forstander *Th. Madsen Mygdal* bemærkede til Redaktør Bing, at de praktiske Landmænd sikkert vare til at faa i Tale endnu, men Redaktørerne maa søge at trække dem frem ved at henvende sig til dem; af sig selv komme de ikke. Det havde ikke været Talerens Mening her at yde en Vejledning for Redaktørerne af Tidsskrifterne, da han aldrig selv havde været Redaktør, men vore Fagblade skrev sikkert for et Publikum med en meget forskellig Smag. Kunne vi naa et Spadestik dybere, var det heldigt; de 20,000 Holdere, Landbrugsbladene have nu, ere for lidt, naar man ser hen til, at vi have ca. 200,000 Landmænd. Naar Redaktør Bing mente, at det ikke havde virket særlig godt med at omtale Litteratur fra Udlandet, vilde Taleren dog hævde, at det var heldigt, om vi fik nogle smaa, korte Meddelelser fra de udenlandske Blade. Det var ogsaa for meget at forlange, at alle Læsere skulde interessere sig for Referater fra Møder og Dyrskuer. En Fart, som den vi have haft i de sidste 100 Aar, er ikke tilstrækkelig, og derfor er der Grund til at tage kraftig fat. Angaaende den Grundtvigske Højskole, saa har denne dog sikkert skabt Betingelser for, at landøkonomisk Litteratur har fundet stor Udbredelse.

Redaktør *J. P. Petersen* mente ikke, at det var rigtigt, naar det fremhævedes, at den danske Presse har haft saa faa indirekte Virkninger. Omslaget i Mejeridriften skyldes sikkert, at Professor *Segelcke* skrev flittigt om den i Landbrugspressen. For Fodringen og Husdyrholdet gør det samme sig gældende, og ligeledes ved Græsmarkerne og Hvedemarkerne — afdøde *Tesdorpf* og *P. Nielsen* skrev meget i Landbrugspressen om disse Emner.

Forpagter *Willumsen* udtalte sin Glæde over Foredraget, men naar Madsen Mygdal bebrejdede Landmændene, at de læse eller have læst for lidt, saa skyldtes dette tidligere, at man næsten ingen Faglitteratur havde. Men efterhaanden kom dette Savn mere og mere frem, og saa kom Landbrugspressen, men man kan dog ikke, som Redaktør Petersen gjorde, tillægge denne Fremgangen i Landbruget. I den Periode, da vi fik Landbrugspressen, læstes der sikkert ikke for lidt, men det var ikke Guldkorn altsammen. Taleren skulde saaledes blot nævne den stærke Fodring, der havde trukket mange Penge ud af Landmændenes Lommer. De mange Landbrugs-

skoler, vi nu have faaet, bevirke, at den Generation, der kommer frem, kan læse det og læse det med den fornødne Kritik, og der læses sikkert mere ude blandt Bønderne nu end før. Landbrugspressen skal gaa mere direkte ind paa praktiske Emner. Landmændene selv ere ikke opøvede i at skrive, men gennem Forsøgs- og Konsulentvirksomheden ere vi i Besiddelse af en saa stor Stab, der har Erfaringer for, hvad der sker ude i Landbruget, saa de nok kunne besørge det.

Statskonsulent *K. Hansen* kunde ikke forstaa, at der ikke ved Landbrugsskolerne og Landbohøjskolen kan indrømmes nogle faa Timer til planmæssig Orientering i Behandling af Litteraturen, og vilde henstille til Eftertanke, at man søgte at orientere de Unge i disse specielle Ting. Taleren havde ved Lyngby Landbrugsskole faaet Lov til at anstille Forsøg dermed. Det kan gives i nogle faa Timers orienterende Foredrag. Det var heldigt, om Landbrugsskolerne forsynedes med gode Bogsamlinger; Landbohøjskolens Bibliothek burde vel nok, som Hr. Meyer nævnede, bruges i større Udstrækning, men den jævne Befolkning vil ikke søge til dér. Taleren vilde udtale sin stærke Tvivl om, at Grundtvigs Højskole har givet os et Smæk, den har langt snarere forberedt Jordbunden for baade faglig og litterær Virksomhed.

Bibliothekar *Raphael Meyer* oplyste, at man allerede i 1790 ved Veterinærskolen havde saadanne vejledende Kursus i Benyttelse af Litteraturen, og disse strakte sig endog over et helt Semester. Taleren havde i de sidste Aar faaet Lov til at samle de ny Elever ved Landbohøjskolen i et Auditorium til en enkelt Forelæsning.

Forstander *J. J. Hansen* mente, at hvis den Grundtvigske Højskole ikke havde fremkaldt en saa stærk Trang til det levende Ord, var der maaske bleven lidt mere Sans for det skrevne.

Sekretær *H. Hertel* bemærkede hertil, at i Værket »Danmarks Kultur ved Aar 1900« skriver Forstander Rosendal, Lyngby, at i Følge indsamlede Oplysninger om, hvor der særlig findes Bøger paa Landet, viser det sig, at Sansen for Læsning netop er udbredt i de grundtvigske Kredse. Taleren vilde endvidere minde om, at der paa Finanslovforslaget for 1909—10 for første Gang er opført et Beløb (paa 2000 Kr.) til Understøttelse af Landbrugs- og Højskolernes »Elevbogsam-

linger«. Man maa ønske, at denne Bevilling maa blive forhøjet i kommende Aar. Lære de unge Mennesker, der besøge Skolerne, at bruge Bøger, ville de ogsaa komme til at holde af dem.

Forstander *Th. Madsen Mygdal* mente det var berettiget at sige, at saa længe kun 5—10 pCt. af Landmændene holdt Landbrugspressen, havde denne kun indirekte Betydning. Det vilde være heldigt, om vi gik over til at meddele Eleverne ved Skolerne en Oversigt over Landbrugslitteraturen.

Direktør *Dorph Petersen* ankede ogsaa over, at der blev sendt alt for lidt dansk Litteratur til Udlandet. For at faa Foreninger, der modtage Statstilskud og som udsende Beretninger om Virksomheden, til at indsende disse, burde Ministeriet forlange Beretningen indsendt, inden Pengene udbetaltes. Udsendelse af Litteratur til Udlandet burde ske fra et enkelt Sted, enten gennem Landbrugsministeriet eller en anden Institution.

Sekretær *H. C. Larsen* meddelte i Anledning af de fremkomne Henstillinger om at sende danske Skrifter til Udlandet, at »Tidsskrift for Landbrugets Planteavl« regelmæssig, hver Gang et Hefte udkommer, sendes til ca. 100 Bibliotheker, landøkonomiske Selskaber og andre Landbrugsinstitutioner over hele Verden. Denne Ordning blev truffen ved Tidsskriftets Stiftelse og vil blive opretholdt i Fremtiden. Taleren vilde ogsaa gerne slutte sig til Tanken om, at alle Beretninger o. l. sendtes til Landbohøjskolens Bibliothek. Angaaende Foredragsholderens Bemærkning om, at de korte Meddelelser fra Statens Planteavlsudvalg undertiden indeholde for mange Tal, vilde Taleren gerne henlede Opmærksomheden paa, at Meddelelserne altid ere redigerede saaledes, at Teksten, med ganske enkelte Tal, kan gaa uafhængig af Tabellerne. Disse kunne altsaa medtages eller udelades, alt efter Bladenes eller Læsernes Ønske.

Den ledende Præsident bragte Foredragsholderen en Tak for Foredraget og sluttede Mødet med Ønsket om, at Landbrugspressen maa faa en langt større Udbredelse end hidtil.

Udkomne Bøger.

Naturfredning særlig i Danmark. Af *A. Mentz.* Udgivet af Udvalget for Naturfredning. 64 Sider. 1 Kr. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Lærebog i organisk Kemi til Brug paa Landbrugsskoler. Af *A. P. Jacobsen.* Anden Udgave. 76 Sider. $1^1/_2$ Kr. indb. (August Bangs Bogh. Kjøbenh.)

Beretning om den 5. toaarige Konkurrence mellem hele Kvæghold i Fyns Stift. Udarbejdet af Dommerudvalget ved dets Assistent *N. A. Ove* og med et Forord af Statskonsulent *P. A. Mørkeberg.* Udgivet af de samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift. 256 Sider. 2 Kr. (Andelsbogtrykkeriet, Odense.)

Arealets Benyttelse i Danmark den 15. Juli 1907. Statistisk Tabelværk. Femte Række Litra C. Nr. 3. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 231 Sider. 3 Kr. 50 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Om Administration af Statsskovbrug med særligt Henblik paa det danske. Af *Aage Holten.* 51 Sider. 1 Kr. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Tyvende Beretning om den under Landbrugsministeriet sorterende landøkonomiske Konsulentvirksomhed 1908. II Hefte. Konsulenternes Indberetninger. Udgivet paa Landbrugsministeriets Foranstaltning af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 220 Sider. Ikke i Boghandelen. (Det kgl. d. Landhusholdningsselskab. Kjøbenh.)

Forslag til Foranstaltninger mod Landbrugets Mangel paa Arbejdskraft. Udvalgsbetænkning til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 83 Sider. 1 Kr. (August Bangs Boghandel. Kjøbenh.)

Kartoffeldyrkning. Af *A. J. Hansen.* 48 Sider. 75 Øre. (Hagerups Boghandel. Kjøbenh.)

Lærebog i Køkkenhavedyrkning. Af *Mar. Christensen.* Autoriseret af Alm. Dansk Gartnerforening. 2. Udgave. 115 Sider. $1^1/_2$ Kr. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Mindre Meddelelser.

International Landbrugsudstilling i Buenos Aires i 1910. Til næste Aar er der forløbet 100 Aar siden Argentinas Frigørelse, og i den Anledning afholder det argentinske Landbrugsselskab — *Sociedad Rural Argentina* — en international Landbrugsudstilling i Buenos Aires fra den 3. Juni til den 31. Juli. Udstillingen vil blive delt i 2 Afdelinger: Dyrskue og Landbrugsudstilling. Dyrskuet vil omfatte: 1) Avlsdyr, 2) Fededyr, 3) Malkekvæg og 4) Trækdyr, og det er tilladt at indføre Udstillingsdyr ogsaa fra Lande, der (som Danmark) ellers ikke maa indføre levende Kreaturer til Argentina. Landbrugsudstillingen vil omfatte: 1) Landbrugets Geologi, Klimatologi og Geografi, 2) Maskiner og Redskaber, 3) landøkonomisk Ingeniørvidenskab, 4) vegetabilske og 5) dyriske Produkter, 6) Industriprodukter, 7) Midler til Landbrugets Fremhjælpning og 8) Specialafdeling for Sædevarer.

Et argentinsk Dekret af 18. Juni 1909 bestemmer, at Indførsel af Kreaturer, bestemte for den internationale Udstilling, vil blive tilladt fra følgende Lande: I. Portugal, Spanien, Frankrig, Schweiz, Italien, Sverige, Norge, Østrig-Ungarn, Belgien, Holland, Danmark, England og Australien, der maa indføre Hornkvæg, Heste og Faar. II. Tyrkiet, der kun maa indføre Heste. III. England, som ogsaa maa indføre Svin.

Det Kvæg, der indføres fra disse Lande, maa opfylde følgende Betingelser: 1) være ledsaget af et officielt Oprindelses-Certifikat, der er legaliseret af et argentinsk Konsulat og af hvilket det fremgaar, at Dyrene ere sunde og at Sundhedstilstanden er god paa det Sted, fra hvilket de hidrøre; 2) være ledsaget af et andet officielt og legaliseret Certifikat, af hvilket

det fremgaar, at Dyrene i Indladningsøjeblikket vare fri for smitsomme Sygdomme.

Kvæget kan kun indføres via Buenos Aires Havn, og det underkastes en 10 Dages Karantæne, Faar og Geder en 8 Dages, medens Hestene skulle staa i Karantæne den nødvendige Tid for klinisk Undersøgelse.

Anmeldelser til Dyrskuet skulle være indsendte inden 1. Februar 1910 og til Landbrugsudstillingen inden 1. November d. A.

Udstillingens Program, Reglement, Betingelser etc. kunne faas ved Henvendelse til *Secretario de la exposicion international de agricultura de 1910,* Calle Florida 316, Buenos Aires, der besvarer Forespørgsler paa engelsk og tysk. Anmodninger om Plads kunne indsendes til ovennævnte Adresse eller til det argentinske Generalkonsulat i Kjøbenhavn.

Landhusholdningsselskabet har modtaget nogle Eksemplarer af de for Udstillingen udarbejdede Regler og Program, der ligge til Gennemsyn paa Selskabets Kontor.

Efter udenlandske Landbrugsblade at dømme synes denne Udstilling at vække ret betydelig Opmærksomhed, og det lader til, at man nærer Forhaabninger om med Udstillingen som Gennemgangsled at finde Afsætning for Avlsdyr i den sydamerikanske Republik. Som bekendt indfører Argentina ogsaa hvert Aar til høje Priser en Del Avlsdyr, der hidtil er kommet fra Storbritannien. Hvad der indføres af Kvæg, har saa godt som udelukkende været Fedekvæg, medens det kun er højst ubetydeligt, hvad der er indforskrevet af Malkekvæg. I de sidste 4 Aar er der saaledes indført af Avlskvæg:

	1905 Stkr.	1906 Stkr.	1907 Stkr.	1908 Stkr.
Korthorn	1360	2180	1219	645
Hereford	56	93	46	27
Kulled Angus	19	116	48	16
Rødt kulled	4	27	3	16
Jersey	13	23	16	12
Andre Racer	10	5	11	24
I alt	1462	2444	1343	740

Af Faar indføres fortrinsvis Lincoln, der blandt Faarene spiller samme dominerende Rolle som Korthornet blandt

Kvæget. Faareimporten, der i 1906 var oppe paa ca. 8000 Stkr., er ligesom Kvægimporten gaaet betydeligt ned i de 2 sidste Aar; i 1908 udgjorde den kun 2223 Stkr. Hesteindførselen er forholdsvis beskeden, og de opnaaede Priser for de indførte Avlsdyr synes ikke særlig fordelagtige.

I det Hefte af »The journal of the board of agriculture«, fra hvilket omstaaende Tal ere hentede, meddeles, at en i Argentina født Korthornstyr, der havde opnaaet den højeste Udmærkelse paa Landbrugsselskabets Udstilling, paa en Auktion blev solgt for ca. 54,000 Kr.

Udførselen af frosset og afkølet *(chilled)* Kød fra Argentina er i stærk Stigning. Tidligere eksporteredes det meste Kød i frosset Tilstand, men da Frysningsprocessen ikke er saa gunstig for Bevarelsen af Oksekødets Kvalitet som den er det for det federe Faarekød, gaar man mere og mere over til at udføre Oksekødet som *chilled*. Udførselen var

	1908	1907	1906
	Stkr.	Stkr.	Stkr.
af frosset Faarekød	ca. 3,700,000	3,100,000	3,000,000
- — Oksekød	- 1,579,000	1,403,000	1,580,000
- afkølet —	- 789,000	439,000	455,000

Langt den overvejende Del af Kødet gaar til England, men Argentina gør sig store Anstrængelser for at vinde Indgang i andre Lande, og i de seneste Aar er der udført stigende Mængder til Belgien, Italien og Kapstaden.

Konkurrenceprøver vedrørende Udførelsen af Haandarbejder i Landbruget. Som bekendt — jvfr. bl. a. dette Hefte S. 523 — har man oprettet landøkonomiske Kursus ved de forskellige Hærafdelinger i Tyskland for at vedligeholde og forøge Interessen for Landbruget og dettes Arbejder hos de Soldater, der komme fra Landdistrikterne. De Erfaringer man allerede har indhøstet vedrørende Nytten af slige Kursus ikke blot i Tyskland (hvor landøkonomisk Undervisning alt i nogle Aar er givet i enkelte Garnisonsbyer), men ogsaa i Italien, Belgien og andre Stater, opmuntre til at gaa videre ad denne Vej. I indeværende Sommer har man nu gjort dette i Tyskland, idet man er begyndt med Konkurrenceprøver for Soldater vedrørende Udførelsen af Haandarbejder i Landbruget. Paa »der

Altmeister der deutschen Landwirtschaft«, Professor *Julius Kühns* 80 Aars Fødselsdag oprettedes en »Kühn-Preis für landwirtschaftliche Handarbeit«, der skal uddeles til de Soldater, der ere de dygtigste til de forskellige Arbejder i Landbruget. Konkurrenceprøven fandt for første Gang Sted den 12. Juni i Aar, der deltog henved 200 Mand i den, og den omfattede 3 Afdelinger: Pløjning, Mejning og Malkning. I hver Afdeling uddeltes der en 1. Præmie paa 35 Mark, en 2. Præmie paa 25 M. og en 3. paa 15 M. Desuden modtog enhver af Deltagerne et smukt Diplom og de Soldater, der ikke fik Præmie, endvidere et Gratiale paa 3 Mark.

Disse Konkurrenceprøver skulle fortsættes i de kommende Aar, sandsynligvis i betydelig videre Udstrækning.

Konsulentmødet i Aar vil som sædvanlig blive afholdt i Oktober Maaneds sidste Halvdel. Den første Dag afholdes Sektionsmøder vedrørende Husdyrbrug, Mejeribrug og Planteavl, der ville blive ledede henholdsvis af Statskonsulenterne *J. Jensen*, *N. Pedersen* og *K. Hansen*. Den anden Dag finder det almindelige Konsulentmøde Sted, paa hvilket Professor, Dr. med. *B. Bang* vil holde Foredrag om »Resultaterne af de seneste Aars Undersøgelser over Kvægets Tuberkulose og dens Forhold til Menneskets Tuberkulose samt Bemærkninger om Tuberkulosens Bekæmpelse«, og Prof., Dr. phil. *Fr. Weis* om »Resultaterne af Forsøg med Elektrokulturer«.

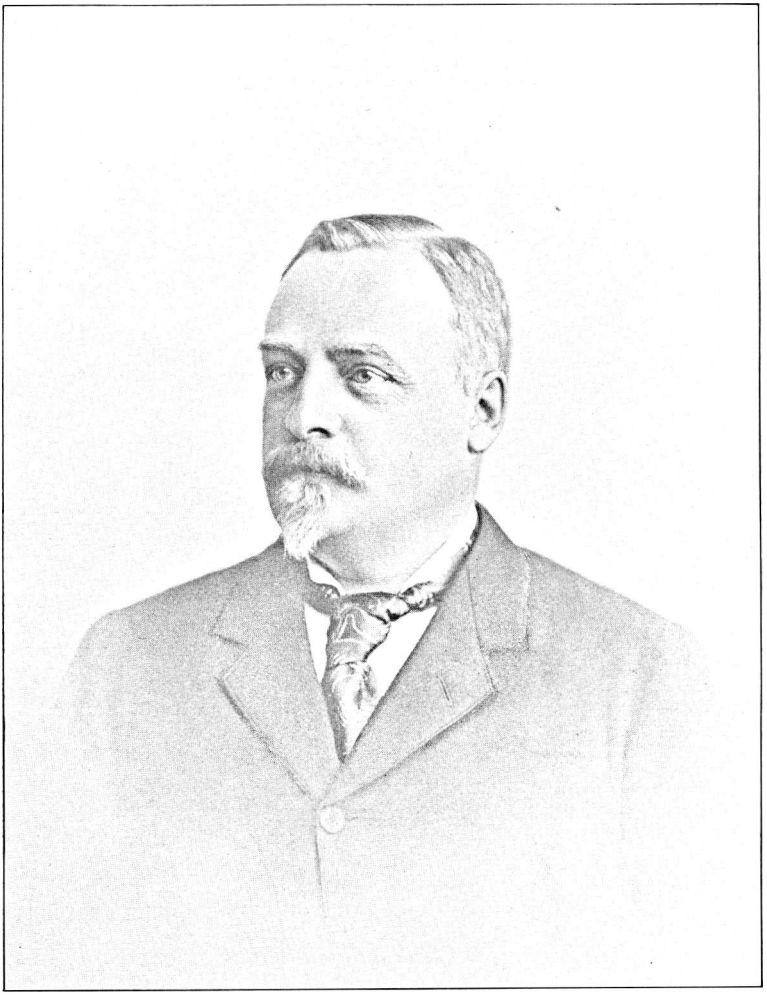

†

Knud Sehested.

Kammerherre *Knud Sehested* er efter en langvarig Sygdom, hvis første Virkninger allerede sporedes i Efteraaret 1908, og som fra den 15. April i Aar bandt ham til Sygelejet, Lørdagen den 28. August afgaaet ved Døden. Han stred mod Sygdommen med sin kraftige Konstitution, sin stærke Energi, sin Vilje til at leve; fængslet til Dødslejet lod han sig føre fra København over til sin Ejendom Addithus, hvor han i den friske og styrkende Skovluft haabede at hente Lindring og Helbredelse. Selv ventede han ikke Døden, og for vor menneskelige Betragtning har den kaldt ham herfra sørgelig tidlig, thi efter Aarenes Tal var han langt fra Alderdom, og endnu syntes der at ligge en rig og nyttig Virksomhed foran ham. Vort Landbrug har ved hans Bortgang mistet en af sine ypperste Mænd. Hvor dets Sager samles, drøftes og afgøres, var han en Raadgiver og Fører, hvis Plads vel lader sig udfylde, men hvis Virksomhed vanskelig lader sig erstatte.

Knud Sehested hørte til en gammel dansk Adelsslægt, der oprindelig havde hjemme i Vendsyssel. Medlemmer af Slægten have i fordums Tider deltaget i Kampene rundt om paa Europas Slagmarker, som Landsdommere i Jylland forsvaret Retten og røgtet Loven eller inden for Riget beklædt høje Embedsstillinger. Der var noget i *Sehesteds* ranke og kraftige Skikkelse med det smukke Raceansigt, der uvilkaarlig førte Tanken hen paa disse hans

gamle Aner. Han var i lige Linje en Ætling af Mænd, der forstod sig paa ridderlig og mandig Færd og der kunde handle klogt og forudseende.

Han fødtes den 4. December 1850 paa det 100 Aar tidligere oprettede Stamhus Broholm. Forældrene vare Kammerherre, Hofjægermester *Niels Frederik Bernhard Sehested* († 1882) og *Charlotte Christine* (en Datter af Kammerherre, Oberst *Linde*). Den energiske og impulsive Fader var en dygtig Landmand og Administrator med en sjælden retlinjet og retskaffen Tankegang, for hvem »det almindelige bedste stod som Endemaal for al Virksomhed«. Ikke faa Karaktertræk hos Sønnen ere sikkert en direkte Arv fra Faderen.

Sammen med sine talrige Brødre gik *Knud Sehested* i Herlufsholm Skole og blev Student derfra 1869. Fem Aar senere var han juridisk Kandidat, 1876 blev han Volontør i Indenrigsministeriet, 1893 var han avanceret til Kontorchef, og da Loven af 15. Januar 1894 havde bemyndiget Regeringen til at ansætte en Departementschef for et Landbrugsdepartement, udnævntes *Sehested* d. 1. Juni 1894 hertil. Og da Landbrugsministeriet blev oprettet ved en Resolution af 22. Maj 1896, udnævntes han under samme Dato til Landbrugsminister i det *Reedtz-Thottske* Ministerium.

Det var unægtelig en hurtig — nogle mente for hurtig — Carrière i Løbet af 3—4 Aar at passere Stadierne Fuldmægtig — Kontorchef — Departementschef — Minister, og at dette hastige Avancement ikke bidrog til at formindske *Sehesteds* Selvfølelse turde være givet. Hans Udnævnelse til Danmarks første Landbrugsminister hilstes med Glæde af Landbruget. Ikke blot havde dette med Ministeriets Oprettelse faaet et længe næret Ønske opfyldt, men det havde til Minister faaet en Mand, der i sin tidligere Embedsvirksomhed havde erhvervet Indsigt i, hvad der fra Statens Side kunde og burde gøres for Landbruget, der nærede en levende Interesse for dette og med stærke Baand var knyttet til det — selv ejede han

Addithus med ca. 1000 Tdr. Land Skov ved Silkeborg og Tøstrupgaard ved Kolind.

Kun i ét Aar, til den 23. Maj 1897, beklædte *Sehested* Landbrugsministerens Stilling, men i dette Aar vandt han Landbrugets Tillid. Han havde levende Forstaaelse af, at skulde hans Virksomhed blive Landbruget til fuld Gavn, maatte dens Tyngdepunkt ligge i det faglige. Han betragtede sig derfor først og fremmest som Fagministeren, der burde støtte sig til Landbrugets Organisationer. Dette betonede han klart i den Programtale, han holdt ved Agrarforeningens Generalforsamling i Odense 1896, og i hvilken det bl. a. hedder: »Jeg opfatter Landbrugsministernes Opgave saaledes, at han maa have Planer til Landbrugets Fremme færdige til Gennemførelse paa alle Punkter, hvor en Fremmarch under givne politiske Forhold lader sig udføre med Udsigt til Sejr, hvorhos han maa vogte paa det Øjeblik, da en Fremrykning paa det ene eller det andet Punkt kan finde Sted, og naar Øjeblikket er der, da uden Betænkning mobilisere og lade Opmarchen ske.. Om jeg som Minister vil kunne udrette noget godt for Landbruget, kan kun Tiden vise, men ét forekommer mig sikkert, at den første Betingelse for, at Landbrugsministeriet skal kunne løse sin Opgave, er denne, at det har en i faste Rammer ordnet Organisation af det ledende Landbrug at støtte sig til i faglig som i politisk Henseende«. *Sehested* havde nu ikke blot Forstaaelsen af, hvorledes en frugtbar Landbopoltik burde fremmes, men ejede ogsaa Evnen til at gennemføre den. I et Foredrag, han holdt i Brædstrup den 18. Juni 1898 om landøkonomiske Forskudsforeninger, udtalte han bl. a. »Jeg mindes med Glæde den Dag, da jeg med en lille Kreds af Folketingets Medlemmer førte en fuldt ud saglig, af politisk Lidenskab ganske uberørt Forhandling om Lovforslaget om landøkonomiske Forskudsforeninger. Thingets Storpolitikere havde, trætte af en forudgaaende, langvarig Forhandling om et af de store Lovforslag, trukket sig tilbage, en Del Medlemmer havde fjærnet sig fra Salen, andre sad uin-

teresserede paa deres Pladser eller havde samlet sig til private Samtaler i Vinduesfordybningerne, medens Bønderne tilvenstre og tilhøjre søgte og fandt Forstaaelse med mig om denne Sag . . . . . Kunde vi snart naa frem til en politisk Periode, i hvilken Forhandlinger som denne høre til det daglige Brød paa Rigsdagen, medens de store Ord, de buldrende Talemaader og de golde Stikord gemmes til højtidelige Lejligheder, saa var der endnu Haab om, at Arbejdet paa Rigsdagen kan blive til virkelig Støtte for en sund Udvikling af Samfundets ideelle og materielle Livsbetingelser«. I sin Ministertid fremsatte *Sehested* ikke færre end 9 vigtige Lovforslag vedrørende Landbruget. Af disse lykkedes det ham at faa følgende 4 gennemførte: Om Jords Udstykning og Sammenlægning, Tilsyn med Udførsel af fersk Kød, Fabrikation og Forhandling af Margarine og om Vands Afledning og Benyttelse, medens de 5 Lovforslag, han forberedte, men som det blev forbeholdt hans Efterfølgere at gennemføre, angik Handel med Gødnings- og Foderstoffer, Tilvejebringelsen af Jordlodder for Landarbejdere, Begunstigelser for landøkonomiske Forskudsforeninger, Foranstaltninger til Bekæmpelse af Tuberkulose hos Hornkvæg samt landøkonomiske Statskonsulenters Lønning. Desuden forelagde han 3 Lovforslag vedrørende Fiskeri i salt og ferskt Vand.

Da Ministeriet *Reedtz-Tholt* faldt, da den af det inaugurerede Landbopolitik foreløbig standsede og *Sehested,* med Titel af Kammerherre, maatte forlade den Ministertaburet, som han med saa stor en Dygtighed havde beklædt, modtog han mange Beviser paa Landbrugets Paaskønnelse. De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg udtalte saaledes i en Adresse Haabet om, at hans »Dygtighed, Energi og nøje Kendskab til Landbrugets Kaar og dets Krav ogsaa i Fremtiden maa finde rig Anvendelse til Gavn for Landbrugets Udvikling«.

Dette Haab skulde snart gaa i Opfyldelse. Da Kammerherre *Castenschiold* til Borreby ved Landhusholds-

ningsselskabets Generalforsamling 1897 og Kaptajn *la Cour* i Januar Maaned 1898 nedlagde deres Mandater som Præsidenter i Landhusholdningsselskabet, skulde der vælges 2 ny Præsidenter, og paa Bestyrelsesmødet i Februar Maaned vedtoges det at opfordre Medlemmerne til at stemme paa Kammerherre *Sehested* og Hofjægermester *F. Friis.* De 2 Herrer valgtes da ogsaa til Præsidenter. I Juni Maaned samme Aar oprettedes Statens Planteavlsudvalg, der som bekendt bestaar af 3 Medlemmer, af hvilke det ene Medlem, der fungerer som Udvalgets Formand, vælges af Landhusholdningsselskabets Præsidium; Valget faldt paa *Sehested.* Han beklædte ogsaa andre Tillidsposter i Landbruget. Da saaledes Dansk Landbrugsmusæum i 1906 overgik fra Landhusholdningsselskabet til Staten, beskikkede Landbrugsministeriet ham til Formand for Musæets Bestyrelse. Og i 1905 overdrog Ministeriet ham i hans Egenskab af Præsident i Landhusholdningsselskabet Hvervet som Danmarks officielle Delegerede ved det forberedende Møde i Rom angaaende Oprettelsen af det internationale Landbrugsinstitut, ligesom han Aaret efter udnævntes til Danmarks Repræsentant ved Institutet og »til at varetage de med dette Hverv forbundne Forretninger saavel her i Landet som i Rom«. Kammerherre *Sehested* forestod altsaa Landbrugsinstitutets danske Bureau, der foreløbig har Hjemsted i Landhusholdningsselskabet. Han var fremdeles Formand for Det kgl. danske Haveselskab og for Foreningen: »De danske Atlanterhavsøer«, og han havde Sæde i flere andre Foreningers og Selskabers Bestyrelser.

For Kammerherre *Sehested* var disse mange repræsentative Poster ikke Sinecureposter. I Kraft af sin Dygtighed og sociale Stilling kunde han gøre sig gældende, og han v i l d e gøre sig gældende. Han ejede en stærk Pligtfølelse parret med en levende Trang til Virksomhed, og som en Følge af sin Begavelse, Arbejdsdygtighed og Energi blev han baade en Fører og en Arbejder, der villig bar sin Del af Dagens Møje i de Selskaber og Virksomheder, i hvis Ledelse han tog Del. Kammerherre *Sehe-*

steds udprægede logiske Sans gav ham et sikkert Herredømme over de mest indviklede Sager, han havde et skarpt Blik for Realiteter, en paa mange Omraader med en omfattende Viden underbygget praktisk Sans og en sikker Hukommelse. Han blev da for dem, der arbejdede sammen med ham, en Fører, hvis Overlegenhed man villig erkendte, hvad der selvfølgelig ikke er ensbetydende med, at man altid fandt, han havde Ret. Men ogsaa i Kraft af sin Personlighed var han en Høvding, hvor Mænd samledes. Han ejede en myndig Resoluthed i Ord, Meninger og Handlinger, og hvor han mødte frem, tog han, ikke blot rent figurlig set, en anselig Plads op. Men nægtes kan det ikke, at hans Optræden til Tider kunde være *for* bestemt, hans Væsen ikke blot myndigt, men ogsaa noget afvisende overfor anderledes tænkende. Han havde vanskeligt ved at forlige sig med Opposition, og selv hvor denne var rent saglig, opfattede han den ofte som personlig. Han var ikke nogen blød Natur, men han var en god Mand med Følelse for Menneskeskæbner, han forstod at værdsætte Dygtighed, Flid og Ærlighed, og han var selv i alle Livets Forhold fuldt ud at stole paa.

I vor udprægede individualistiske Tid — med dens ensidige Hævden af Individets Ret og Frihed, med dens mange midtpunktflyende Kræfter og med de enkelte Samfundsklassers ofte egoistiske Bestræbelser — ejede Kammerherre *Sehested* en stærkt udviklet Samfundsfølelse. For ham vejede Samfundet langt mere til end den enkelte Stand, og naar han følte varmt for Landbruget og betragtede sig som dettes Talsmand, var hans Gøren og Virken altid samtidig ledet af Samfundshensyn. Han vilde, først som Minister senere som Landbrugets Tillidsmand, vel være med til at fremme en kraftig Landbopolitik, fordi Landbruget faktisk er det bærende og nærende Erhverv i Danmark, men han gik aldrig med til at begunstige en ensidig Klassepolitik, der kunde skade Hensynet til *salus publica.*

Og han ejede Samfundsmenneskets stærke Fædre-

landskærlighed, han opfattede Nationen og dens Kultur som Produktet af en tusindaarig, ejendommelig Udvikling, der burde fortsættes ikke alene med naturlig Hensyntagen til Tidens Krav, men ogsaa til de historisk givne Forudsætninger. Han var derfor baade en konservativ og en radikal Mand: konservativ, for saa vidt som han vilde bevare alt, hvad han betragtede som sundt og godt i det overleverede, radikal, for saa vidt som han vilde fjærne alt, hvad han opfattede som forbenet og daarligt.

I Ledelsen af Landhusholdningsselskabet kom den konservative Side af Kammerherre *Sehesteds* Karakter i Forgrunden, idet han følte sig stærkt bunden til Selskabets gamle Traditioner. Han vilde, at man skulde bevare ikke blot dets gamle Formaal og dets gennem de vekslende Tider med Ære hævdede Standpunkt, at det skulde arbejde for det Heles Vel uden først smaaligt at se paa sin egen Fordel, men han holdt ogsaa fast ved dets gamle Arbejdsmethoder. De *Werlauffske* Ord: »Jeg hader Forandringer, selv om de ere til det bedre«, rinder En her uvilkaarligt i Hu.

Kammerherre *Sehested* var stolt over at høre til en gammel dansk Adelsslægt, og Bevidstheden herom bidrog sit til at give ham den selvbevidste Optræden og den ranke Ryg, men den gav ham ogsaa noget andet og mere. Hans Fader havde som gift og Familieforsørger frivillig deltaget i Felttoget 1848, og som for Faderen var det for Sønnen en Lov, at »Adel forpligter« og »sit Fædreland skylder man alt«. Ved *Sehesteds* Død er vort paa Karakterer fattige Samfund bleven en ridderlig og udpræget Karakter fattigere.

H. Hertel.

Danmarks Omsætning med Udlandet af Landbrugets Produkter og Hjælpestoffer i Aaret 1908,

sammenlignet med Omsætningen i tidligere Aar,

af

Ekspeditionssekretær *N. C. Christensen*,
Statens statistiske Bureau.

Af den samlede Værdi for Udførsel til Udlandet af danske Produkter og Frembringelser af alle Slags udgør Landbrugsprodukter de ni Tiendedele; Landbrugseksporten er altsaa langt det vigtigste blandt Betalingsmidlerne for Danmarks forholdsvis store Indførsel af alle mulige Slags fremmede Varer*). I 1906—07 frem-

) Danmarks Udgifter til Udlandet ved Køb af fremmede Varer have i en Aarrække været større end de Indtægter, som Landet skaffer sig fra Udlandet ved Salg af danske Produkter eller paa anden Maade (ved Skibsfart m. m.). Handelsstatistikken viser aarlig en meget stor Merindførselsværdi, i Gennemsnit af 1901—05 over 100 Mill. Kr. Dette er dog ikke det afgørende Bevis for, at der er et stort Deficit; thi man kan ikke paa Forhaand afvise den Indvending, at Statistikkens Merindførsel er større end den Merindførsel, der faktisk har fundet Sted. Det er en saa omfattende og vanskelig Opgave at kontrollere og optælle alle de i hvert Aar over hele Landets Grænse ind- og udførte Varemængder og derefter ansætte dem til Værdi, at Tvivl om, at Statistikkens Opgørelser ere fuldstændige og nøjagtige paa alle Punkter, er berettiget. Der foreligger imidlertid direkte Opgørelser, som vise, at Landet i en Aarrække og særlig i de sidste Aar har forgældet sig til Udlandet; i 8 Aar, fra 1899 til 1907, har Gældsforøgelsen udgjort over 400 Mill. Kr. (Jfr. Statistisk Tabelværk, 5. Række, Litra D, Nr. 22, S. 8.) Denne Gæld er, foruden ved den Aar for Aar stigende Renteydelse til Udlandet, hovedsagelig hidført gennem Vareomsætningen, idet Betalingen for Indførselsoverskudet er udlignet ved Beløbene for danske Stats-, Kommune- og Kreditforeningsobligationer, Aktier m. m. anbragte i Udlandet.

kaldte den forøgede Virksomhed særlig i industrielle og lignende Fag en forøget Import, der tilmed blev betalt med særlig høje Priser. Indførselsværdien dreves derved voldsomt i Vejret. Landbrugsbalancen i den udenlandske Omsætning i 1906—7 viste derimod Tilbagegang sammenlignet med de nærmest foregaaende Aar. Følgen blev da ogsaa, at den samlede Merindførselsværdi steg fra 92 Mill. Kr. i 1905 til 184 Mill. Kr. i 1907, altsaa med over 90 Mill. Kr. i Løbet af to Aar.

I det nu sidst forløbne Aar — for hvis Landbrugsomsætning der skal gøres Rede i det efterfølgende — er Indførselsoverskudet i den danske Handelsbalance atter bragt ned imod den sædvanlige Størrelse, nemlig fra 184 til 114 Mill. Kr. Nedenstaaende Oversigt, hvori der for 1908 og de foregaaende fem Aar er skelnet mellem Landbrugsvarer og andre Varer, viser, at dette Resultat er fremkommen ved en Forøgelse af Udførselsoverskudet i Landbrugsomsætningen paa 32 Mill. Kr. og en Formindskelse af Merindførselsværdien for »Andre Varer« paa 38 Mill. Kr.

	Landbrugsvarer			Andre Varer			Ialt
	Udførsel	Indførsel	Udførsels-overskud	Udførsel	Indførsel	Indførsels-overskud	Indførsels-overskud
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
1908	397.0	206.1	190.9	42.5	347.4	304.9	114.0
1907	371.0	212.1	158.9	45.8	389.0	343.2	184.3
1906	355.4	211.7	143.7	38.1	347.6	309.5	165.8
1905	350.5	178.7	171.8	40.4	303.8	263.4	91.6
1904	327.2	165.0	162.2	31.4	300.7	269.3	107.1
1903	316.7	154.4	162.3	35.5	289.4	253.9	91.6

Landbrugsbalancen i den udenlandske Omsætning har altsaa i 1908 taget god Revanche for de to fore-

Tabel 1. **Værdi for Omsætningen af Landbrugsprodukter**

(Bortset fra

Varerne	Udførsel af indenlandske Varer		
	1908 1	1907 2	1906 3
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Smør	183.08	169.08	161.78
Fløde og Mælk	6.06	5.99	4.70
Æg	27.42	26.54	25.50
Flæsk	101.98	96.42	83.38
Heste	12.37	13.65	17.41
Hornkvæg	27.26	23.09	24.58
Faar	0.03	0.03	0.05
Svin og Grise	0.00	0.00	0.00
Levende Fjerkræ	0.00	0.00	0.00
Kød af Hornkvæg	5.85	5.61	7.44
Kød af Faar	0.22	0.23	0.27
Kød af andre Dyr; Slagteriaffald o. l.	4.72	4.97	4.87
Fedt og Oleomargarin; Margarine	3.96	3.19	2.95
Andre Madvarer af Landbrugets Husdyr*)	0.05	0.14	0.39
Huder og Skind; Ben; Talg m. m.**)	13.30	12.30	13.79
Korn, uformalet (herunder Malt)	8.64	7.56	6.16
Korn, formalet	1.00	1.07	0.88
Foderstoffer***)	0.47	0.58	0.74
Frø til Udsæd	0.55	0.59	0.53
Fremmede Gødningsstoffer	.....	.....	.....
Anslaaet Værdi for Foderstof i indført Oliefrø o. l.	.....	.....	.....
Tilsammen...	396.96	371.04	355.42

*) Hovedsagelig Ost. **) Uld er ikke medregnet, da Industriomsætningen
***) Udførselen af danske Oliekager, Melassefoder o. l. er ikke medregnet, da

Anm. Tabellens Opgørelse over Udførsel omfatter alle Landbrugspro-
Hvidkaal) og enkelte andre smaa Poster. — I Opgørelsen over Indførsel er først og
og Foderstoffer, Frø, Træk- og Tillægsdyr, Gødningsmidler o. s. v.); her burde
til Landbruget, men disse kunne ikke særlig udskilles fra den øvrige Import
brugsprodukter, der indføres til Erstatning for den i Reglen dyrere danske
Flæsk, Kvæg m. m.). At opstille en rationel Regel for, hvad der bør tages

og Landbrugets Hjælpestoffer i Aarene 1906—08.

Transit.)

Indførsel til Forbrug af fremmede Varer			Udførsel af indenlandske Varer større (+) eller mindre (÷) end Indførsel til Forbrug af fremmede Varer		
1908 4	1907 5	1906 6	1908 7	1907 8	1906 9
Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
3.51	6.04	9.94	+ 179.57	+ 163.04	+ 151.84
0.14	0.07	0.02	+ 5.92	+ 5.92	+ 4.68
1.17	1.89	3.05	+ 26.25	+ 24.65	+ 22.45
0.22	0.32	1.49	+ 101.76	+ 96.10	+ 81.89
5.48	7.87	7.59	+ 6.89	+ 5.78	+ 9.82
0.22	0.58	1.95	+ 27.04	+ 22.51	+ 22.63
0.01	0.01	0.03	+ 0.02	+ 0.02	+ 0.02
0.01	0.00	0.00	÷ 0.01	+ 0.00	+ 0.00
0.13	0.15	0.26	÷ 0.13	÷ 0.15	÷ 0.26
0.50	0.82	0.84	+ 5.35	+ 4.79	+ 6.60
0.39	0.70	0.58	÷ 0.17	÷ 0.47	÷ 0.31
1.59	1.96	1.77	+ 3.13	+ 3.01	+ 3.10
23.54	20.06	19.36	÷ 19.58	÷ 16.87	÷ 16.41
1.07	1.14	1.15	÷ 1.02	÷ 1.00	÷ 0.76
4.99	5.97	7.16	+ 8.31	+ 6.33	+ 6.63
68.64	75.23	79.24	÷ 60.00	÷ 67.67	÷ 73.08
11.74	9.92	8.13	÷ 10.74	÷ 8.85	÷ 7.25
61.71	58.51	51.71	÷ 61.24	÷ 57.93	÷ 50.97
8.47	8.04	6.70	÷ 7.92	÷ 7.45	÷ 6.17
9.63	9.86	8.14	÷ 9.63	÷ 9.86	÷ 8.14
2.90	3.00	2.60	÷ 2.90	÷ 3.00	÷ 2.60
206.06	212.14	211.71	+ 190.90	+ 158.90	+ 143.71

her dominerer for stærkt, og dansk Faareuld ikke kan udskilles i Udførselen. disse Varer ere Industriprodukter.

dukter af Betydning; udeladt er kun forskellige Markvækster (især Kartofler og fremmest optaget de til det danske Landbrug indførte Hjælpestoffer (Foderkorn ogsaa medregnes Landbrugsmaskiner og andre Industriprodukter, der indføres under samme Toldpositioner. Dernæst er medregnet en Del fremmede Land-Landbrugseksport (fremmed Smør, Margarine, Margarineraastoffer, Kød og med, lader sig forøvrigt ikke gøre.

gaaende Aars relative Tilbagegang. Der udførtes for 397 Mill. Kr. danske Landbrugsprodukter og indførtes til Forbrug af fremmede Landbrugsvarer for 206 Mill. Kr., saa at der altsaa var et Overskud paa 191 Mill. Kr. I 1905, det Aar, der hidtil har staaet med den bedste Balance i Landbrugsomsætningen, var Overskudet 172 Mill. Kr.

Værdien for de enkelte Varegrupper i de sidste tre Aar er anført i Tabel 1, Side 610—11, der svarer til de i Tidsskriftets tidligere Aargange meddelte Opgørelser. Det ses af Tab. 1 (Kol. 7—8), at af de 32 Mill. Kr., hvormed Udførselsoverskudet steg i 1908, falder over Halvdelen — nemlig 16.5 Mill. Kr. — alene paa Smøromsætningen, idet der her var Stigning i Prisen, Forøgelse af Produktionen til Eksport og Nedgang i Forbruget af fremmed Smør, altsaa Fremgang paa alle Leder. For Flæsk, Kvæg og Kød var der ogsaa Forøgelse af Eksportmængden, men Nedgang i Prisen bevirkede, at Værdien ikke gik frem i tilsvarende Grad. Endelig skal endnu fremhæves, at Merindførselen af Korn og Foderstoffer blev formindsket med et Par Mill. Kr. i 1908; i de fleste tidligere Aar derimod plejer en forøget Udgift paa denne Konto at ophæve en større eller mindre Del af Fremgangen i Husdyrbrugets Eksport.

Idet der iøvrigt henvises til Tabel 1 og til de senere følgende Redegørelser for Landbrugsomsætningens Hovedgrene, skal der nedenstaaende meddeles en samlet Oversigt over Forandringen i Mængde og Pris fra 1907 til 1908 ved de enkelte Artikler.

Udførsel af Smør: Opgang i Mængde og Pris. Udførselsoverskudet yderligere forøget ved formindsket Forbrug af fremmed Smør.

Indførsel af animalske Fedtstoffer til Erstatning af Smør: Nedgang i Mængde af Margarine, Opgang i Mængde af Oleomargarin, Neutrallard m. fl. Fedtstoffer, Opgang, til Dels meget betydelig, i Prisen for alle disse Varesorter.

Udførsel af Æg: Opgang i Mængde (Udførselsoverskudet yderligere forøget ved formindsket Forbrug af udenlandske Æg), Nedgang i Pris.

Udførsel af Flæsk: Stærk Opgang i Mængde, Nedgang i Pris.

Udførsel af levende og slagtet Kvæg: Opgang i Mængde, Nedgang i Pris. Udførselsoverskudet yderligere forstærket ved formindsket Indførsel.

Udførsel af Heste: Nedgang i Mængde og til Dels i Pris. Værdioverskudet forøget paa Grund af betydelig Formindskelse af Importen.

Indførsel af Brødkorn: Opgang i Mængde og Pris for Hvede; Opgang i Mængde, Nedgang i Pris for Rug.

Indførsel af Foderkorn: Nedgang i Mængde, Opgang i Pris for Majs; Opgang i Mængde, Nedgang i Pris for Byg og Havre.

Indførsel af Handelsfoderstoffer: Opgang i Mængde, Nedgang (mindre) i Pris for Oliekager; Nedgang i Mængde, Opgang i Pris for Klid.

Udførsel af dansk Byg: Opgang i Mængde og Pris.

Smør, Flæsk, Æg.

For Udførselen af disse Produkter er den engelske Bybefolknings Vilkaar af væsentlig Betydning. I »The Economist«s Aarsoversigt udtales følgende om de industrielle Forhold i 1908:

»I Begyndelsen af 1908 indtraadte der en stærk og hurtig Nedgang i alle Forretningslivets Grene, Bomuldsindustrien led foruden under den almindelige Depression særlig af en Række uheldige Forhold paa dens Markeder i Syd- og Østasien, og da Fabrikejerne for at bøde paa den knappe Avance søgte at nedsætte Arbejdslønnen, udbrød en omfattende Strejke, der særlig i Efteraaret bragte megen Nød. Ogsaa Skibsbygningsfagene led under alvorlige Strejker. Imidlertid anses det dog for utvivlsomt, at den engelske Industri som Helhed har bestaaet

Prøven forholdsvis vel, og den har ikke fremvist saadanne Katastrofer, som navnlig Amerika har været Skuepladsen for.«

De Priser, der opnaaedes for dansk Smør og Æg paa det engelske Marked, tyde da heller ikke paa, at der har været udbredt Nødstilstand hos de sædvanlige Købere. Det maa dog tillige bemærkes, at Tilførselen fra andre Lande af Smør og Æg var i Tilbagegang i 1907, hvorved Priserne holdtes oppe. Derimod vare Flæskepriserne meget utilfredsstillende en stor Del af Aaret, idet der var Overflod af Bacon baade fra Danmark og fra de andre Eksportlande. — Nedenstaaende Tabel viser Indførselen fra andre Lande af de tre Artikler:

			1908	1907	1906
Indførsel til England fra andre Lande end Danmark af	Smør	1000 Cwt.	2354	2391	2662
	Bacon	—	3635	3559	4079
	Æg	Mill. Snese	85.8	88.6	90.3

Udførselen af Smør er den af alle Landbrugets Eksportgrene, der i 1908 har haft de bedste Vilkaar. Aarets Gennemsnitspris er højere end i noget Aar siden 1880, og Mængden større end nogensinde før. Af dansk Smør udførtes 177.9 Mill. Pd. (hvoraf 3.8 Mill. Pd. i hermetisk Emballage) til en Værdi af 183.1 Mill. Kr. I 1907 udførtes 171.3 Mill. Pd. (hvoraf 5.0 Mill. Pd. hermetisk) til en Værdi af 169.1 Mill. Kr. og i 1906 158.8 Mill. Pd. (161.8 Mill. Kr.); der var altsaa en Stigning i 1908 paa godt $6^1/_2$ Mill. Pd. — Under Mejeieksporten maa endvidere opføres 13.9 Mill. Pd. Fløde og 24.6 Mill. Pd. Mælk i 1908 mod henholdsvis 14.3 og 24.2 Mill. Pd. i 1907. Den hertil svarende Smørmængde udgør 6 Mill. Pd. i 1908 og ca. 6 Mill. Pd. i 1907, saa at denne Udførsel — der udelukkende gaar til Tyskland — altsaa har stagneret i det sidst forløbne Aar efter det raske Opsving i de tre foregaaende Aar, fra saa godt som Intet. — Forbruget af fremmed Smør

er stærkt formindsket i de sidste to Aar; det udgjorde 4 Mill. Pd. i 1908 mod 7½ og 11 Mill. Pd. i henholdsvis 1907 og 1906. Lægges denne Nedgang til den ovennævnte Stigning i selve Smøreksporten, faar man, at Udførselsoverskudet fra Mejeribruget i 1908 blev forøget med 10 Mill. Pd. I 1907 var der en Opgang paa 17½ Mill. Pd., i de tre foregaaende Aar 1904—06 var der Stilstand, medens der 1903 var et meget stort Opsving (paa ca. 21 Mill. Pd.).

Af »Danmarks Mejeri-Drift Statistik« for de enkelte Aar vil man se, at netop i de to Aar 1903 og 1907 med det stærke Opsving i Udførselsoverskudet var der Maksimum baade i Mælkeydelsen pr. Ko og i Mælkens Fedme. I 1908, hvor Opsvinget er halvt saa stort som i de to andre Aar, er der i Følge Prof. Bøggilds Afhandling, Side 193—208, Stigning i Mælkeydelsen, medens Fedmen ikke synes yderligere at have bedret sig. — De to Opgørelser, Vareomsætningsstatistikken og Driftsstatistikken, der grunde sig paa ganske forskelligt Talmateriale, bekræfte altsaa hverandre.

Angaaende Bestemmelseslandene for den danske Smøreksport samt Englands Tilførsel af Smør fra de forskellige Lande henvises til Tabel a—b, Side 618—19. — Der var i 1908 Nedgang i Tilførselen af Smør fra Sibirien og især fra Australien. Det australske Smør ankommer særligt i Vintermaanederne; men i de første Maaneder af 1908 udeblev Tilførselen paa Grund af stærk Tørke. Derved opstod der en saadan Smørmangel i England, at Priserne paa det danske Smør i Februar dreves op til en overordentlig Højde; der kom ganske vist en brat Nedgang, men senere hævede Prisen sig paa ny. — Gennemsnitsprisen for hele Aaret er pr. Pd. Smør i alm. Emballage anslaaet til 102.50 Øre i 1908 mod 98.0 Øre i 1907 og 101.3 Øre i 1906.

Efterfølgende Tabel indeholder en Oversigt over Danmarks Omsætning af udenlandsk Smør.

Udenlandsk Smør.

	1908	1907	1906	1903	1900
Indførsel	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.
fra Rusland.....	18.9	26.4	24.7	25.5	25.0
- Sverige	10.5	10.2	12.3	17.2	16.1
- andre Lande	0.3	0.3	0.6	6.5*)	1.3
Ialt indført...	29.7	36.9	37.6	49.2	42.4
Forbrug i Danmark..	4.0	7.6	11.8	11.6	11.9
Genudførsel					
til England	18.8	15.1	16.5	30.7	27.9
- Tyskland	6.6	12.2	8.3	6.5	2.3
- andre Lande.....	0.4	1.9	1.0	0.4	0.3
Ialt genudført...	25.8	29.2	25.8	37.6	30.5

*) Den største Del af denne Indførselsmængde er i Virkeligheden kommen fra Rusland og Sverige; men nærmere Oplysning har ikke kunnet fremskaffes.

Tabellen viser, at der ikke blot — som foran omtalt — er Nedgang i den Smørmængde, der sælges til Forbrug her i Landet, men ogsaa Nedgang i den Mængde, der transiterer fra Udlandet (Rusland og Sverige) til Udlandet (England og Tyskland). Særlig kan peges paa Nedgangen i Transitudførselen til Tyskland. Trods den store Befolkningstilvækst gaar det kun langsomt med Forøgelsen af det tyske Forbrug af udenlandske animalske Næringsmidler. Efter Toldforhøjelsen er der Stagnation, til Dels Nedgang i Smørimporten. — Den sidste Kreaturtælling i Tyskland viser da ogsaa en langt stærkere Forøgelse af Kvægtallet end i tilsvarende tidligere Tidsrum.

Udførselen af Flæsk udgjorde i 1908 218.6 Mill. Pd. Heraf var 3.9 Mill. Pd. fersk Flæsk, ganske faa Mil-

lioner Pund var Tøndeflæsk, Skinker o. l. Det øvrige udførte Flæsk var som sædvanlig tilberedt som Bacon, saaledes som det engelske Forbrug fordrer det. I 1907 udførtes 192.1 Mill. Pd. (heraf 5 Mill. Pd. fersk Flæsk) og knap 160 Mill. Pd. i hvert af Aarene 1905—06. Den store Stigning i Produktionen i 1908 baade her og i Amerika fremkaldte, som foran nævnt, en betydelig Nedgang i Prisen. Aarets Gennemsnitspris pr. Pd. Flæsk er anslaaet til 46.8 Øre i 1908, 50.2 Øre i 1907 og 52.2 Øre i 1906. Trods en Mængdestigning paa ca. 14 pCt., steg Udførselsværdien derfor kun med knap 6 pCt. — Af Slagteriaffald, der jo hovedsagelig ogsaa hidrører fra Svineavlen, udførtes følgende Mængder i 1908: 19.6 Mill. Pd. Hoveder og Tæer af Svin, 6.3 Mill. Pd. Hjerter, Lever, Nyrer o. l., 14.0 Mill. Pd. Tarme og Maver, ialt regnet til en Værdi af 4.6 Mill. Kr. (mod 4.8 Mill. Kr. i 1907). Den udførte Mængde var større end i 1907, som Følge af den store Stigning i Antallet af slagtede Svin, men Priserne gik ned, saa at det samlede Værdiudbytte ikke en Gang blev saa stort som i det foregaaende Aar.

Af danske Æg udførtes i 1908 21.25 Mill. Snese mod 20.11 og 19.76 Mill. Snese i 1907 og 1906; samtidig har Indførselen af fremmede Æg været i Nedgang, nemlig 1.30 Mill. Snese i 1908 mod 2.07 og 3.05 Mill. Snese i 1907 og 1906. I de to sidste Aar er Udførselsoverskudet altsaa forøget med $3^1/_3$ Mill. Snese. I den gennemsnitlige Aarspris, der i en Aarrække har været stigende, er der i 1908 regnet med en Nedgang paa godt 3 Øre pr. Snes. Værdien for Udførselsoverskudet er anslaaet til 26.3 Mill. Kr. i 1908 mod 24.7 Mill. Kr. i 1907.

Tabellerne a—b vise Danmarks Andel i Englands Indførsel og Englands Andel i Danmarks Udførsel af Smør, Flæsk og Æg sammenlignet med andre Landes Andele.

Tabel a. **Indførsel til England.**

(1 Cwt. = 101.6 danske Pd.)

Fra	**Smør** Tusind Cwt.			
	1908	1907	1906	1893
Danmark	1857	1819	1676	935
Rusland	639	658	607	54
Australien	621	913	857	172
Kanada	48	35	192	43
Frankrig	395	281	319	468
Andre Lande	651	504	687	655
Ialt	4211	4210	4338	2327

Fra	**Bacon** Tusind Cwt.			
	1908	1907	1906	1893
Danmark	2051	1807	1464	712
Amerikas forenede Stater	2542	2281	2776	2177
Kanada	1004	1192	1191	194
Andre Lande	89	86	112	116
Ialt	5686	5366	5543	3199

Fra	**Æg** Mill. Snese			
	1908	1907	1906	1893
Danmark	23.5	22.8	22.9	6.5
Rusland	42.4	43.1	42.8	9.1
Tyskland	14.2	16.9	15.9	12.7
Frankrig	7.3	7.4	8.9	22.9
Belgien	12.7	12.8	14.7	12.2
Andre Lande	9.2	8.4	8.0	2.8
Ialt	109.3	111.4	113.2	66.2

Tabel b. **Udførsel af danske Varer i 1908.**

	Smør		Flæsk	Hoveder o. l. af Svin	Æg
	alm. Embal.	hermet. Embal.			
Til	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Snese
Storbritannien . .	170.1	0.7	213.1	19.0	21.0
Hamborg	0.1	2.6 *)	1.8	0.4	0.0
Øvr. Tyskland . .	3.8	0.0	2.9	0.0	0.1
Norge	0.0	0.1	0.3	0.1	0.0
Andre Lande . . .	0.1	0.4	0.5	0.1	0.2
Tilsammen . . .	174.1	3.8	218.6	19.6	21.3

*) Udførselen til Hamborg af hermetisk Smør er vistnok hovedsagelig bestemt til Videreforsendelse eller til Skibsforsyning.

Heste; Kvæg og Kød.

De vigtigste Data vedrørende Udførselsmængden af Heste, Kvæg og Kød samt af nogle Biprodukter fra Slagterierne ere anførte i Tabellen Side 620. Med Hensyn til Værdierne henvises til Tabel 1, Side 610—11.

Af Tabellen ses det, at med Undtagelse af Heste var der Opgang i de udførte Mængder over hele Linien. — Udførselen af alle Varerne gaar paa en enkelt, mindre væsentlig Undtagelse nær (Kol. 7) i aldeles overvejende Grad til Tyskland; dog er der ved de fleste af dem i 1908 en noget større Andel end i det nærmest forudgaaende Par Aar, der er gaaet til andre Lande. Dette gælder særlig Udførselen af Hornkvæg og Kød af Hornkvæg til Norge og til Dels til England, fordi Priserne i Tyskland gik stærkt tilbage i det sidst forløbne Aar.

Af de 18631 Heste ere 2118 opførte i Varelisterne som Føl mod 1223 Føl i 1907. Den gennemsnitlige Aarspris (bortset fra Føl), regnet efter den til Danmark

Udførselsmængden af Heste, Kvæg og Kød.

Udførsel i 1908 til	Heste og Føl	Hornkvæg	Kød af Hornkvæg		Lever, Hjerter m. m.	Tarme	Maver
			fersk	ikke fersk			
	1	2	3	4	5	6	7
	Stkr.	Stkr.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.
Tyskland....	18115	117511	12.8	0.7	5.5	11.1	0.2
Norge.....	142	3930	4.9	0.2	»	0.0	0.0
Storbritann..	10	»	1.6	0.1	0.7	0.6	1.3
Andre Lande	364	194	0.5	0.6	0.1	0.7	0.0
Ialt i 1908 ..	18631	121635	19.8	1.6	6.3	12.4	1.5
— 1907 ..	19716	98640	16.0	1.7	5.9	11.1	1.4
— 1906 ..	25411	105102	20.6	2.9	6.8	9.4	
— 1905 ..	29421	123679	28.1	2.8	7.8	8.6	
— 1904 ..	26137	92058	22.1	3.1	—		
— 1903 ..	25248	62929	21.0	2.3	—		

hjembragte Pris, altsaa med Fradrag af Told og Importomkostninger i Tyskland, er for de to sidste Aar sat omtrent lige høj, nemlig til lidt over 720 Kr. pr. Stk., og noget lavere for Heste til andre Lande. — Indførselen af fremmede Heste er efter sin Kulmination i 1907 nu igen stærkt paa Retur, om end den endnu er langt større end før det pludselige Opsving for 2 à 3 Aar tilbage; der indførtes 16926 Stkr. i 1908 mod 24169 Stkr. i 1907, og der er altsaa paa ny Udførselsoverskud med Hensyn til Antallet. I Værdi steg Udførselsoverskudet i 1908 til 6.9 fra 5.8 Mill. Kr. i det foregaaende Aar. Som følgende Oversigt udviser, er der dog stadig et langt mindre Overskud end i Aarene fra midt i Halvfemserne indtil 1905. Forskellen mellem det her meddelte Tal for indførte Heste og det Side 408 anførte Indførselstal hidrører fra en senere opdaget Fejl i Varelisternes Tal for islandske Heste.

Heste og Føl (Transit fraregnet).

	Udførsel.	Indførsel.	Udførselsoverskud.	
1890—94 gnstl.	13400 Stkr.	6500 Stkr.	6900 Stkr.	6.1 Mill. Kr.
1895—99 —	18200 —	6250 —	11950 —	10.6 —
1900—04 —	22500 —	6100 —	16400 —	14.1 —
1904 —	26137 —	6388 —	19749 —	14.8 —
1905 —	29421 —	9718 —	19703 —	16.1 —
1906 —	25411 —	23970 —	1441 —	9.8 —
1907 —	19716 —	24169 —	÷ 4453 —	5.8 —
1908 —	18631 —	16926 —	1705 —	9.8 —

For Udførselen af Hornkvæg og Kød af Hornkvæg var der, som det ses af Tabellen Side 622, en Forøgelse af Udførselsmængden paa 23000 Stkr. Kvæg og henimod 4 Mill. Pd. Kød. Priserne i Tyskland vare imidlertid stærkt i Nedgang, og Værdistigningen er derfor betydelig mindre end Mængdestigningen. For fersk Kød er der regnet med en Nedgang fra 33 Øre i 1907 til 28 Øre i 1908 i Udførselen til Tyskland; for Udførselen til Norge regnes lavere Priser. For Udførselen af Kvæg er der tidligere vistnok regnet med for lav Pris, og man har derfor ikke i 1908 (hvor der er regnet med ca. 225 Kr. pr. Stk.) kunnet faa den hele Prisnedgang frem, og Værdistigningen i Tabel 1 for Kvægudførselen er derfor antagelig noget for stor. — For et Par Aar tilbage var der en ret betydelig Indførsel af Slagtekvæg fra Sverige; denne Indførsel er nu saa godt som ophørt; ligeledes er Indførselen af Oksekød (især amerikansk) formindsket.

I efterfølgende Tabel over Udførsel og Indførsel af Kvæg og Kød er tillige angivet de samlede Mængder af salgbart Kød. I de fleste tidligere Aar er regnet med ca. 500 Pd. salgbart Kød pr. Stk. af Kvægudførselen; i de sidste Aar er Gennemsnitsmængden steget en Del.

Tabellen viser, at kun i et enkelt af de foregaaende Aar, nemlig 1905, var Udførselsoverskudet i Kvæg- og Kødomsætningen baade med Hensyn til Mængde og Værdi større end i 1908.

	Udførsel			Indførsel			Udførselsoverskud	
	Hornkvæg	Kød af Hornkvæg	Tilsammen salgbart Kød	Hornkvæg*)	Kød af Hornkvæg	Tilsammen salgbart Kød	Salgbart Kød	Værdi
	Stkr.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Stkr.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Kr.
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1908	121635	21.4	85	972	1.8	2	83	32.4
1907	98640	17.7	67	4120	3.1	4	63	27.3
1906	105102	23.5	75	9968	3.4	7	68	29.2
1905	123679	30.9	91	11942	2.0	7	84	34.6
1904	92058	25.2	71	5490	2.5	5	66	26.0
1903	62929	23.3	54	4259	2.0	4	50	20.1
1902	47008	29.6	52	1958	2.1	3	49	18.6

*) Ovenstaaende Tal for Indførsel af Kvæg omfatter kun Indførselen fra Sverige. Fra England (New Yersey) er i hvert af de fire sidste Aar indført 660—700 Stkr. Tillægsdyr. — En forholdsvis stor Del af Indførselen fra Sverige er Kalve (884 Stkr. i 1908, 1468 Stkr. i 1907, 2185 Stkr. i 1906).

Udførselen fra Faareavlen udgjorde i 1908 0.5 Mill. Pd. fersk Kød og 711 Stkr.; dette svarer til Udførselen i 1907, men er mindre end i de foregaaende Aar. — Af ikke-fersk Faarekød, saltet eller røget, bruges der ikke ubetydelige Mængder fra Island og undertiden fra andre Steder (Rusland, Argentina).

(Sluttes.)

Om den fremtidige Ordning af internationale Landbrugskongresser.

Ved *T. Westermann.*

Som meddelt i Tidsskriftets 8. Hefte efter »Journal d'agriculture pratique« bestemte den permanente Kommission (Commission internationale d'agriculture)*), som siden 1889 har foranstaltet 8 internationale Landbrugskongresser i forskellige Lande, at den næste Kongres skal søges ordnet i Madrid og ikke, som oprindelig forudsat, i Berlin. Det er ogsaa meddelt, at denne Ændring af Planen skyldes den tyske Regerings Stilling, som motiveredes ved Frygt for, at de internationale Kongresser skulle skade det ny internationale Landbrugsinstitut i Rom. Dette skal nemlig ifølge sit Program undersøge Betimeligheden af, at visse Forslag af stor Betydning diskuteres ved internationale Landbrugsmøder; men da Instituttet ikke endnu har kunnet foretage en saadan Undersøgelse, mener den kejserlige tyske Regering, at man bør afvente dets Standpunkt. Den vil derfor ikke ved at indbyde til Kongres i Berlin rejse Vanskeligheder for Instituttets normale Udvikling.

Ved Kommissionens Møde i Paris d. 1. Juni d. Aar, der indlededes med denne Meddelelse, hævdede Præsidenten M. *J. Méline,* at den kejserlige tyske Regering her-

*) Om Kommissionens Dannelse og Virkemaade er der gentagne Gange givet Meddelelser paa Dansk f. Eks. i dette Tidsskrift 1907, S. 77 o. flg.

ved havde skabt en Konfusion, som det var Kommissionens Pligt at optræde imod.

De to Institutioner havde en ganske forskellig Karakter, idet Instituttet er en permanent og officiel Anstalt for de Stater, der have sluttet sig dertil, medens de internationale Landbrugskongresser ere fri, periodiske Sammenkomster for Landbrugere og Delegerede fra Landbrugsselskaber; de have ingen administrativ Karakter og forlange kun velvillig Støtte hos Regeringen i de Lande, hvor de afholdes. Denne Forskel fremgaar endog tydelig af den Overenskomst, der er vedtaget i Rom d. 7. Juni 1905 om definitiv Konstitution af det internationale Institut. Artikel 9 i denne Overenskomst forudser blandt Instituttets Opgaver, at forelægge til Godkendelse for Regeringerne de Ønsker, der fremsættes af de internationale Landbrugskongresser og andre*). Det var for at imødekomme denne Bestemmelse, at den internationale Kongres i Wien 1907 havde behandlet Spørgsmaalet om Samarbejde mellem Instituttet og Kongresserne, og Diskussionen herom var sluttet med Vedtagelse af følgende Resolution, forelagt af D'Herrer Markis *Capelli,* Ministerialdirektør, Dr. *Thiel* og Kommissionens Præsident M. *Méline:*

»Kongressen overdrager til den internationale Landbrugskommission, naar det internationale Institut træder i Funktion, paa bedste Maade at forebringe Kongressens og Landbrugsselskabernes Ønsker for det«.

Præsidenten paapeger, at det af disse Bestemmelser fremgaar, at Instituttets Skabere aldrig have tænkt sig, at dettes Virksomhed skulde medføre Ophævelsen af de internationale Kongresser, og paa den anden Side, at Kongresserne aldrig have tilkendegivet nogen Hensigt om at

*) Saaledes er ogsaa Forholdet fremstillet af Danmarks nu afdøde Repræsentant ved Instituttet i Rom, Kammerherre *K. Sehested,* der fremhæver, at Bestemmelsen netop tilsigter et godt Samarbejde mellem Instituttet og Kongresserne. Se Tidsskriftet for 1906, S. 199.

gøre Indgreb i Instituttets Omraade. De gensidige Forhold ere saaledes tydelig angivne.

Kommissionen, som har det Hverv at sikre de internationale Landbrugskongressers Kontinuitet, kan derfor ikke indlade sig paa den Opgivelse af sin Stilling, som man forlanger. Den maa opretholde sin Organisation, idet den støtter sig til de Bestemmelser, der have skabt det internationale Institut i Rom, og Kongresserne kunne saaledes lette Instituttets Arbejde i Stedet for at hæmme det. At dømme efter et nylig holdt Foredrag af Instituttets Præsident, Grev *Faina*, er dettes vigtigste Formaal at belyse saa nøjagtigt, som muligt, de øjeblikkelige og fremtidige Tilbud af Landbrugsprodukter paa Verdensmarkedet. Det er en Opgave, som Kongresserne ikke kunne tænke paa at paatage sig.

Efter at Repræsentanter for forskellige Lande havde udtalt deres fulde Tilslutning til Præsidentens Syn paa Forholdet mellem Instituttet i Rom og Kommissionen, vedtoges en Resolution, hvori den internationale Landbrugskommission udtrykker sin Beklagelse over at maatte opgive Planen om at afholde den 9. Kongres i Tyskland; men tillige sin Bestemmelse om ikke at ville unddrage sig Udøvelsen af det Hverv, der er den betroet, og den vil derfor straks paabegynde Forhandlinger om Valget af det Land, hvor den næste Kongres skal afholdes.

Resultatet af disse Forhandlinger blev, som allerede nævnt, Valget af Spanien, og det blev overdraget den tilstedeværende Repræsentant for dette Land, Grev *Montornes* at søge Sagen realiseret. Greven gjorde opmærksom paa, at man af Hensyn til Klimaet burde vælge Foraaret eller Efteraaret, og han ansaa Foraaret 1911 for det heldigste Tidspunkt.

Udvidelse af Kommissionens Rammer bragtes dernæst paa Bane af Præsidenten, som paapegede Nødvendigheden af, at Kommissionen udvikler større Aktivitet i Fremtiden. Dens Virksomhed indskrænker sig nu til at sikre de internationale Landbrugskongressers regel-

mæssige Periodicitet, dens Møder ere sjældne, og da dens Dagsorden næsten udelukkende omfatter administrative Spørgsmaal, samler den forholdsvis faa af de udenlandske Medlemmer. Kommissionen udøver saaledes ikke en direkte Indflydelse paa Valget af Emnerne for Kongresserne, men overlader Organisationen til de nationale Komitéer, der nedsættes forud for hver Kongres. Præsidenten mente, at Kommissionen i Fremtiden uden at berøve de nævnte Komitéer det Initiativ og Ansvar, der tilkom dem, burde spille en mere aktiv Rolle ved Forberedelsen af Kongresserne og tilføre disse Forarbejder og Slutninger, som den forud havde behandlet, og som den derefter kunde forelægge Kongresserne til Godkendelse. For at opnaa dette maatte Kommissionens Rammer udvides, og man maatte anmode Medlemmerne i de forskellige Lande om at udpege Repræsentanter for de vigtigste Landbrugsorganisationer, som kunde ventes at ville slutte sig til Kommissionen og tage aktiv Del i dens Arbejde; det vilde desuden være ønskeligt at erhverve Tilslutning af unge, aktive Medarbejdere. Kommissionen vilde derved blive en permanent Komité for de internationale Landbrugskongresser, som kunde virke til at koncentrere disses Arbejde om bestemte Spørgsmaal, medens det hidtil ofte spreder sig over et for stort Antal Sager, der ikke ere tilstrækkeligt bearbejdede.

Ogsaa disse Betragtninger vandt udelt Bifald, og der fremkom under Diskussionen Bemærkninger om, at mange store Organisationer af Landbrugere vare ukendte med Kommissionens Eksistens og Virkemaade, samt at navnlig engelsktalende Nationer vare sparsomt repræsenterede. Sekretæren, M. *Sagnier,* gjorde opmærksom paa, at Kommissionen ved at iværksætte Præsidentens Forslag egentlig kun vendte tilbage til sine første Traditioner. Kommissionen havde saaledes tidligere udsendt Spørgelister og samlet talrige Besvarelser, der bl. a. havde tjent som Grundlag for Forhandlinger paa Kongressen i Bryssel 1895, og naar man havde ophørt hermed, var Grun-

den den, at man havde savnet den fornødne regelmæssige, økonomiske Støtte fra Landbrugets Organisationer i de forskellige Lande. Kommissionens Medlemmer burde være Fortalere for, at saadan Støtte blev ydet, og Sekretæren sluttede med at fremhæve Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs trofaste Bistand som Eksempel til Efterfølgelse.

Præsidenten fremhævede Nødvendigheden af, at Kommissionen faar et fast Budget, og han ansaa det for umuligt, at den Appel, der nu atter vilde blive rettet til Medlemmerne, ikke skulde kunne føre hertil.

Sluttelig valgtes 5 yngre Mænd til som Forretningsudvalgets Tilforordnede og sammen med dette at forberede et Program over de Spørgsmaal, der skulde behandles ved den næste Kongres, og dette Program ventes da behandlet ved et Møde af Kommissionen i Foraaret 1910.

Kommissionen har altsaa for saa vidt skiftet Karakter, som den har besluttet at omdanne sig til en permanent Kongreskomité og til for Fremtiden direkte at lede Kongressernes Forberedelse. I et Cirkulære til Kommissionens Medlemmer henleder Præsidenten Opmærksomheden paa Nødvendigheden af, at man i Henhold til nævnte Bestemmelser maa tage de vigtigste og mest aktuelle Landbrugsspørgsmaal under Behandling og gøre dem til Genstand for særligt Studium i Tiden mellem de enkelte Kongresser. Disse Emner bør da, forinden de tjene som Grundlag for Kongressernes Arbejder, bearbejdes, og Resultaterne publiceres i foreløbige Beretninger for at tiltrække Landbrugsverdenens Opmærksomhed. Under disse Forhold vil den internationale Kommissions Møder i Paris ikke længere blot være almindelige Registreringsmøder; de ville blive smaa forberedende Kongresser. Medlemmerne opfordres derfor til at søge yderligere Tilslutning til Kommissionen og dens Gerning hos Landbrugets Sammenslutninger for ad denne Vej at forøge Antallet af Kommissionens Medlemmer, saaledes at den mere virksomt end hidtil kan forberede Kongres-

serne og give deres Beslutninger forøget Autoritet. Til Realisationen af dette Program er det imidlertid nødvendigt, at Kommissionen faar et fast Budget til Afholdelse af de forøgede Udgifter, særlig ved Trykning, som blive en Følge af den ny Organisation, og de dertil fornødne Midler maa skaffes ved aarlige Bidrag fra Landbrugets Organisationer i de forskellige Lande. Præsidenten slutter sin Henvendelse til Medlemmerne med en Bemærkning om Nødvendigheden af, at Udkastet til den ny Organisation gøres til Genstand for omhyggelig Overvejelse, og han udbeder sig skriftlig Meddelelse om de enkelte Medlemmers Anskuelser om Sagen.

Som Medlem af Kommissionen har Forfatteren af disse Linier altsaa den Opgave at tage Standpunkt til den ny Ordning, men inden dette sker, finder jeg det rigtigt, efter Samraad med min danske Kollega i Kommissionen, Hr. Hofjægermester *Ræder,* at give de ledende Mænd i vort Landbrugs Organisationer Lejlighed til at erklære, om de ønske disse repræsenterede, og det er navnlig med dette Formaal, at den foreliggende Redegørelse fremkommer.

Om det Udbytte, der kan ventes for vort Land og for vort Landbrugs enkelte Organisationer, ved paa nævnte Maade at støtte Kommissionen, vil der selvfølgelig være delte Meninger; men med Henblik paa den livlige Deltagelse i det internationale Samarbejde, som finder Sted her fra Landet paa andre Omraader, synes det rimeligt, at vort Landbrug, som m. H. t. Organisation næppe staar tilbage for noget andet Lands, søger at indtage en passende Plads ogsaa udadtil i de internationale Organisationer, som tilsigte at udvikle Landbrugets Produktion i det Hele og dermed det almindelige Velfærd og Kulturstandpunkt blandt de civiliserede Nationer.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Fællesrejse til Rhinprovinsen den 15.—28. Juli 1909.

Fællesrejsen, hvortil Impulsen var given af den tyske, her i Landet velkendte Landbrugs-Udsending, Dr. phil. *A. Hollmann,* som — efter hans eget Udsagn — en Erkendtlighed for den Velvillie, han i de sidste Aar har nydt i Danmark, saavel hos Landbrugets Institutioner som hos Private, var oprindelig anlagt for 20 Medlemmer, under Ledelse af Hofjægermester *A. Tesdorpf,* Pandebjerg, men til Held for Deltagerne indskrænkede Selskabet sig til 9 Medlemmer, hvilket ofte paa Turen, hvor vi nød megen Gæstfrihed hos Private, var et Gode.

Rejsen var i alle Maader vellykket, og jeg føler Trang til paa Deltagernes Vegne at indlede efterfølgende kortfattede Beretning med en oprigtig Tak til Dr. phil. *A. Hollmann,* for Impulsen, og til Landhusholdningsselskabet's høje Præsidium for at det fulgte denne, som blev Anledning til en baade fornøjelig og interessant Rejse.

Da min Kollega, Godsinspektør *Copmann,* har afgivet en meget fyldig Rejsebeskrivelse til »Ugeskrift for Landmænd«, vil jeg kunne indskrænke denne Beretning til Angivelse af de Steder, som vi have besøgt, og af de væsentligste Indtryk og Resultater paa Landøkonomiens Omraade, som vi have bragt med os hjem.

1. Dag. Besøg paa Godset »Etelsen«, tilhørende den danske Greve *Chr. B. Reventlow,* 1. Times Jernbanerejse fra Bremen.

2. Dag. Besøg paa Godset »Horbell« hos Forpagter *Fühling*, $^1/_2$ Times Rejse fra Køln, derefter Besøg paa en Hesteudstilling i »Merheim« ved Køln.
3. Dag. Besøg i Domkirken i Køln om Morgenen; derefter Forsøgsgaarden »Dikopshof« ved Stationen »Sechtem«, tilhørende det kongelige Landbrugs-Akademi »Bonn-Poppelsdorf«, og Afslutning af Dagen med en underskøn Tur paa Rhinen og festlig Modtagelse hos den danske Konsul i Køln, Fabrikant *Oehme*, paa hans Landsted ved Rhinen.
4. Dag. Besøg paa Godserne »Baumann« og »Overdick« ved »Mehrhoog« og Kolonien »Lühlerheim« for Arbejdsløse, 2 Timers Vognkørsel fra Wesel.
5. Dag. Besøg paa Godset »Winnenthal« ved »Birten« og Slotsgodset »Moyland«.
6. Dag. Besøg paa Fjerkræanstalten »Neuss« ved Station af samme Navn, og Stutteriet »Wickrath«.
7. Dag. Besøg paa Godset »Meylenbergh« med stort privat Heste-Stutteri ved »Herzoginrath« og paa Gaarden »Gillratherhof«.
8. Dag. Besøg paa »Nideggen«-Ruiner ved Station af samme Navn og »Urftsee« ved »Spermauer«.
9. Dag. Besøg paa Trier-Mejeriet og Slotsvinbjerggodser ved »Trier«.
10. Dag. Rhintur med Afslutning i »Rüdesheim«.
11. Dag. Rejse over Frankfurt til Hamborg.
12. Dag. Hamborg. Besigtigelse af Havneforhold og Hagenbecks Dyrepark.

Deltagerne havde endvidere Lejlighed til at besøge Byerne Bremen, Aachen, Køln og Trier.

Naar jeg nu skal give en kort Redegørelse for Resultaterne, vil jeg begynde med at fremdrage de Steder og Forhold, som særlig have præget sig i min Erindring og

saaledes nævne Heste-Udstillingen i Køln med den mønsterværdige Præsentation af baade lette og svære Heste; Stutteriet »Wickrath« med 200 Stk. særdeles velholdte Hingste af stærk belgisk Race; Privat-Stutteriet »Meylenbergh« med Heste, ligeledes af stærk, belgisk Race; Forsøgsgaarden »Dikopshof«, 500 Morgen eller ca. 250 Td. Land, og Arbejderkolonien »Lühlerheim« for Arbejdsløse, 437 Morgen Land Agerjord af opdyrket Hede og Lyngjord. — Forsøgsgaarden »Dikopshof« begyndte sin Virksomhed i Aaret 1905, og denne, som er knyttet til Landbrugsakademiet i Bonn, var særlig paa Planteavls- og Kvægholdets Omraade saa betydelig og omfattende, at vi ikke noksom kunne anbefale baade Lægmand og Videnskabsmand at gøre sig bekendt med den derover foreliggende Beretning for Aarene 1905—07, men tillige at overbevise sig ved Selvsyn om de Resultater, som det energiske og maalbevidste Arbejde har ført til. — Arbejderkolonien »Lühlerheim« med de saa vellykkede Kulturarbejder og med de, i Forhold til Jordboniteten saa særdeles smukke Afgrøder af Rug, Havre og Rodfrugter, og med de i alle Maader saa skønt ordnede Forhold for de mange arbejdsløse, fattige Mennesker, som dér finde et godt og midlertidigt Hjem, var efter min Mening, og jeg tror mine Rejsefæller dele min Opfattelse, noget af det skønneste og mest beundringsværdige, som vi saa paa hele Turen. — Paa denne Anstalt, som var forsynet med fortrinlige Bygninger og Nutidens bedste Landbrugsmaskiner og Redskaber, var den mest mønsterværdige Orden gennemført, og Ledelsen gjorde det gode Indtryk at være besjælet af stor Interesse, ikke alene for Mennesker, men ogsaa for Menneskesjæle.

En af Rejsefællerne var saa optaget af, hvad vi havde set, at han lod falde en Yttring om, at han, hvis han var rig, gerne vilde gøre Noget for Arbejdsløse i Hjemlandet, og da han formentlig har særlig gode Betingelser for at blive en rig Mand, kan der være Haab om, at vor Rejse

kan blive Anledning til, at Feltet »Arbejdsløse« ogsaa kan blive opdyrket i Danmark.

Dernæst vil jeg delagtiggøre ærede Kolleger, som ikke vare med paa Turen, i nogle af de Vink, vi modtoge ved at se Stutterier og Landbrug i Rhinprovinsen:

1. Den stærke belgiske Hingst synes at være til at faa dersteds til en betydelig rimeligere Pris end i Belgien;
2. Ukrudt kan holdes i Ave uden Brakbehandling af Jorden;
3. større Køer (1200 Pd.) af Neder-Rhinsk og Wesermark-Stamme give et, i Forhold til Foderets Størrelse større Udbytte, saavel af Mælk som Kød, end vore danske Malkeracer;
4. Kvæget ernæres ved et-aarige Kløvermarker, som aldrig aftøjres, og Grøntfoder-Afgrøder og Rodfrugter;
5. ved Gaardene haves Folde *(Weider)* paa flere Tønder Land med permanent Græsning og højstammede Frugttræer; disse *Weider* afgive fortrinlig Plads til Ungkreaturer, Føl og Svin, hvilke sidste her i Danmark ere altfor stedmoderlig behandlet i Retning af fornødent Friluftsliv; og
6. Respekt for Betydning af Bog- og Regnskabsføring i Landbrug.

Til Afslutning maa jeg bringe Rejseselskabets Tak til Landbrugskamret for Rhinprovinsen, hvilket er en Stats-Institution, som er oprettet i H. t. Lov af 30. Juni 1894 og udstyret med en langt større Myndighed til at gribe ind i Landbrugsforhold, end vore hjemlige Institutioner, og derfor betydelig mere handlekraftig; denne Tak skal dog særlig rettes til Kamrets Repræsentanter, D'hrr. Husdyravls-Inspektør *Dettinger* og Sekretær *Bosse*, hvilke Herrer paa den elskværdigste Maade bestræbte sig for at give os Udbytte af vor Rejse, og jeg føler mig forvisset om, at vor Taknemlighed vil række til, at D'hrr. skulle blive ligesaa vel modtagne hos os, hvis de, som antydet, komme til Danmark.

Spjellerupgaard pr. Rude, September 1909.

L. P. Lützen.

Hestekraft og Hestegange.

Som Trækkekraft til Dyrkning af Jorden er man endnu, — og maaske i en uoverskuelig Fremtid, — væsentligst henvist til Hestekraften. Størrelsen af Hesteholdet paa en Gaard bestemmes hovedsagelig af, hvad hertil er nødvendig. Idet disse Arbejder falde i Perioder, bliver det fornødne Hestehold større, end hvis man var istand til at fordele Arbejdet jævnt paa hele Aaret. I Tiden mellem disse Perioder staa Hestene saa hen, tildels uden at blive benyttede.

Man har her en disponibel Drivkraft, som man skulde synes det maatte ligge nær at benytte til Driften af alle de Maskiner, der ere Brug for paa Gaarden i den mellemliggende Tid, og da navnlig om Vinteren.

Dette finder ganske vist ogsaa Sted for en stor Del endnu, men der synes dog at være en Tendens oppe til at forlade Hestekraften til Driften af disse Maskiner og i Stedet derfor at gaa over til Motorer, trods det at disse ere dyre at anskaffe og stadig kræve Udgifter til Brændsel, — Kul, Gas, Petroleum, Benzin eller til Elektricitet. Og saa kunne Reparationerne paa disse Motorer undertiden løbe højt op. Hesteholdet kan man jo ikke formindske endda.

Grundene til denne Tendens kunne mulig være flere, de væsentligste ere dog vist: at man ønsker at have en jævn og rigelig Drivkraft, der kan holde ud med Folkenes Arbejdstid, idet Folkeholdet nutildags ikke er billigt. Man har ogsaa bemærket, at Hestene lide en Del ved at trække i Hestegange, og saa har man endda ikke nogen rigtig stadig eller rigelig Drivkraft. Mulig vejer Hensynet til, hvad der tabes paa Hestene, tungt i Vægtskaalen.

Bortset fra, hvad der iøvrigt kan være medvirkende til den nævnte Tendens, kunne de anførte Grunde have en Del Berettigelse under de Forhold, som igennem en lang Aarrække have udviklet sig i vore Hestegange og Hestenes Anvendelse deri. Man kan maaske snarere sige, at Hestegangene ikke have

udviklet sig i lange Tider, hvis man ikke maa sige, at de sine Steder ere gaaede tilbage.

Fra en Tid, da Damp- og anden Motorkraft ikke endnu rigtig havde vundet Indpas, og fra saadanne Steder, hvor man har maattet benytte Hestekraft til stadig Drift af Maskiner, har man Optegnelser over omhyggeligt udførte Forsøg med Hestekraften, hvor det har været af den største Betydning at finde den fordelagtigste Trækkekraft og den fordelagtigste Hastighed af en Hest i Hestegang, naar den Dag ud og Dag ind skulde kunne udholde at arbejde 8 Timer uden Overanstrængelse, og dette under forskellige Forhold, navnlig med Hensyn til Hestegangen, — for at opnaa det størst mulige Nyttearbejde af Hesten.

Af disse Resultater skal først anføres:

1. En Hest, der trækker lige ud og gaar efter en ret Linie med en Hastighed af $2^1/_2$ Fod pr. Sec., udøvende en Trækkekraft af 160 Pd., udholder at arbejde 8 Timer daglig. Dens Dagsarbejde bliver altsaa $8 \times 60 \times 60 \times 2^1/_2 \times 160$ ..... = 11,520,000 Pdf.
   Samme Hest trækkende rundt i en Hestegang paa 12 Fods Radius, (Bomlængde) kan kun, ved fordelagtigste Trækkekraft og Hastighed, præstere et Dagsarbejde af ..... 7,000,000 —
   hvad der omtrent er $^2/_3$ af, hvad den formaaede paa retlinet Bane.
2. En anden Angivelse af *Nordwall:* Hestebanens Radius var ca. 17 Fod, Hestens Hastighed var 3,8 Fod pr. Sec. Trækkekraften 87 Pd., Aarbejdstiden 8 Timer daglig, hvilket giver et Dagsarbejde af ..... 9,500,000 —
3. I *D'Arvilles* Schact ved Fahlun var: Bomlængden (Baneradien) 9,6 Fod, Hastigheden 4,8—5,8 Fod pr. Sec. Med denne store Hastighed i den lille Cirkelbane kunde Hesten ikke udholde at arbejde mere end 2 Timer daglig og ydede kun et Dagsarbejde af ..... 2,100,000 —
4. Ved en anden Hestegang med Bomlængde 11,12 Fod, Hastighed 3,8 Fod pr. Sec., opnaaedes af en Hest et Dagsarbejde af 6,270,000 —
5. *Desagnlier* angiver: naar en Hest gaar i en Hestegang med Bomlængde $9^1/_4$ Fod, er dens Dagsarbejde kun lidt

større end 3 Mands og kun $^2/_5$ af det, den kunde udrette i en Hestegang med 19,4 Fods Bomlængde.

Man lægge vel Mærke til Talstørrelserne i disse Optegnelser.

Der haves adskillige flere saadanne Optegnelser over Størrelsen af Nyttearbejdet af en Hest under de forskellige Forhold, hvori den kommer til at yde sit Arbejde, der dog alle, ligesom de anførte, vise, at naar en Hest skal trække rundt i en Bane med lille Radius, og navnlig hvis den tilmed skal gaa med forceret Hastighed eller stærkt Træk, lider den meget og kan i hvert Tilfælde kun yde et lille Dagsarbejde.

Dette forklares derved, at Bevægelsen i Cirkelbanen ikke er naturlig for Hesten, idet den maa krumme Kroppen og flytte Benene i en anden Retning end den, hvori den trækker og ikke med lige store Skridt af ydre og indre Ben i Cirklen. Jo mindre Cirkelbane og jo større Hest, desto stærkere træde disse Misforhold frem.

Man har da ogsaa forsøgt med andre Konstruktioner af Hestegange, hvor f. Eks. Hesten var anbragt paa en Art Kædebro, der ligesom en Rem gik omkring to brede Skiver, en foran og en bagved Hesten. Denne spændtes da for en fast Bom og traadte Broen bagud. Disse have dog kun fundet Anvendelse, hvor der ikke var Plads til Cirkelbanen.

De fleste Hestegange i Danmark, hvis man ikke maa sige dem alle, lide i større eller mindre Grad af den her fremhævede Mangel paa Bomlængde. Der er endog Eksempler paa, at man har lavet 4 Hestes Hestegange med $9^1/_2$ Fods Bomlængde og paa disse tilmed kun sat 2 Bomme, saa at man skulde spænde 2 Heste for hver Bom af denne Længde. Af det foranførte ses, hvor uheldigt disse Heste, og da navnlig dem, der gik inderst i Banen, have været stillede. Man har næppe naaet over $^1/_3$ af det Nyttearbejde, der kunde være naaet under gunstigste Forhold, uden dog at Hestene have havt nogen Lettelse derved, tværtimod.

Hvorledes man kan tænkes at være kommet ind paa saadanne Forhold kan et Eksempel bedst give et lille Indblik i.

Man tænke sig en almindelig Hestegang med 12 Fods Bomlængde. Hvis man nu forkorter Bomlængden til 10 Fod, saa er, selv for samme Træk af Hesten, Momenttrykket af Hestehjulets Tænder, — og videre gennem hele Hjuludvekslingen — kun $^{10}/_{12}$ eller $^5/_6$ af, hvad det vilde være ved 12 Fods Bommen. Som Følge deraf kunne Hjul, Aksler og Lad eller Ramme gøres i tilsvarende Grad spinklere. Det virkelige Forhold er imidlertid tilmed, at Hesten for den 10 Fods Bom yder et rin-

gere Træk end for 12 Fods Bommen. Forudsættes samme Hastighed af Hesten for 10 Fods som for 12 Fods Bommen, vil den gaa en Omgang i $^5/_6$ af den Tid, den vilde bruge for 12 Fods Bommen, eller den vil gaa $1^1/_5$ Omgang, medens den før gik 1 Omgang. Naar der nu skal opnaas samme Omdrejninger pr. Minut af den indløbende Aksel, som for 12 Fods Bommen, kan der jo nøjes med en mindre Hastighedsudveksling i Hjultøjet, hvad der atter kan udnyttes til at gøre Hestegangen lidt lettere. Den kan dog endnu være lige saa solid i Forhold til den Kraft, den paavirkes af, som den var for 12 Fods Bommen.

Vistnok have adskillige Fabrikanter set det uheldige i at gaa nedad i Retning af de her beskrevne Dimensioner af Hestegange, og nogle have ogsaa gjort velmente Forsøg paa at bringe noget bedre i Markedet, men de ere konkurrerede ud med de lave Priser, som disse smaa Hestegange have kunnet sælges til, og Landmændene have ikke været klare over Misforholdet; men naar det almindeligt har vist sig, at den lille spinkle Hestegang har kunnet holde til de Heste, den har været bestemt for, og at den tilmed var billig, har man næppe tænkt paa, at det kunde være anderledes. Nogle have endogsaa ment at have et særlig kraftigt Bevis paa Styrken af f. Eks. en 2 Hestes Hestegang, deri, at den udmærket har holdt til, at begge Hestene spændtes for den ene Bom. I rigtig Forstaaelse af det anførte kan dette dog kun siges at være Sandhed med Modifikation.

Følgerne af de korte Bomme ere jo heller ikke saa direkte indlysende, navnlig kan Virkningens Størrelse ikke umiddelbart skønnes, tværtimod kan den kun, med nogen rigtig Paalidelighed, bestemmes ved omhyggelige Sammenligningsprøver gennem længere Tid, og saadanne foreligge, saa vidt mig bekendt, ikke herhjemme.

Det Tab af Nyttearbejde, der alene hidrører fra, at Hesten gaar i en Bane med altfor lille Radius, og navnlig hvis den Trækkekraft og den Hastighed, man fordrer, ikke passer for vedkommende Hest, naar sikkert i mange Tilfælde op til omtrent Halvdelen af, hvad der under gunstige Forhold kunde været opnaaet. Men selv den tiloversblevne Halvdel af Nyttearbejdet faar man i adskillige Tilfælde ikke saa ubeskaaret, som man kunde og burde, thi ogsaa her har Konkurrencen undertiden drevet til uheldige Forhold.

Skal man fremstille en billig Hestegang, vil, hvad der fremgaar af det foregaaende, enhver Forkortelse af Bommene være et virksomt Middel dertil. Jo kortere Bomme, desto

spinklere Hestegang, uden at man dog behøver at komme under det holdbare. En Hestegang bestaar i Reglen af 2 eller 3 Tandhjulsudvekslinger, der omsætte Hestehjulets Omdrejningshastighed til den Hastighed man ønsker paa den indløbende Aksel. Naar Hestegangen skal være billig, maa Hjulene helst gøres smaa, deved formindskes ogsaa Ladet eller Rammen. Gør man imidlertid Hjulene mindre, saa vil, under lige Forhold, Trykket paa Hjultænderne blive større, man nødes derved til at have grovere Tænder, hvad der atter forringer deres Antal. Skal man da opnaa den ønskede Hastighed paa den indløbende Aksel, maa Tandantallene i Drevene ogsaa gøres smaa. Man er gaaet ned til 11, ja mange Gange til 10 Tænder i hvert Drev. Følgen af disse grove og faatallige Tænder bliver urolig Gang og stor Afslidning. De smaa Drev med de grove Tænder og det store Tryk give stort Sidetryk i Lejerne, der, foruden andre Ulemper, foraarsage stor Friktionsmodstand.

Alt dette gaar jo forud fra det Arbejde, Hesten *har* udviklet, foruden hvad den under gunstige Forhold *kunde* have udviklet uden at lide mere derved, — førend der bliver noget tilovers til at trække Arbejdsmaskinerne.

Saa vidt jeg erindrer, har et Dommerudvalg en Gang ved en Udstilling herhjemme forud fastslaaet, at ingen Hestegang kunde præmieres, hvis Tandantallet i nogen af dens Drev var under 13, det maatte hellere være mere.

Mon ikke Følgerne af de her paapegede Misforhold ved vore Hestegange for en Del bære Skylden for, at man har begyndt at se sig om efter anden Drivkraft. Jeg tror, at hvis man havde Hestegange, iøvrigt passende for vore Forhold, — men hvor de paapegede Fejl vare saaledes formindskede, at man opnaaede at faa Hestens Anstrængelser en Del bedre omsat i disponibel Drivkraft — vilde man være vel tjent med indtil videre at bruge sin Hestekraft, i Stedet for at anskaffe Motorer.

At fremhæve nogen bestemt Konstruktion som den bedste i alle Tilfælde, lader sig vel ikke gøre, om end Endemaalet saa godt som altid er at faa en Aksel inde i Huset, ved Gulv eller Loft, løbende med en passende Hastighed. Der kan vel tænkes mere end een Konstruktion, der paa en heldig Maade fører til dette Maal, iblandt hvilke de stedlige Forhold maa faa Indflydelse paa Valget. Herunder maa der dog ogsaa tages Hensyn til at holde Prisen indenfor rimelige Grændser.

Nogle almindelige Bestemmelser ville dog være at anbefale, saasom:

1. Ingen Bom for mindre Heste bør være under 13 Fods Længde, og for større Heste ikke under 14 Fod.

2. Hestehjulet bør helst have stor Diameter, betydeligt større end mange af dem, man har nu, og gaa støt. Dermed ere alle Tryk paa Hjultænder og Aksellejer i hele Hestegangen bragt ned.
3. Intet Drev, der drives af et Hjul, bør have ringere end 13 Tænder, men hellere flere.
4. Alle Aksler maa være solidt lejrede med behørige Smøreindretninger. Aksler, der bære større Hjul, bør ikke have for ringe Afstand mellem Lejerne. En Aksel maa helst kun have 2 Lejer, naar den ikke har større Længde.
5. Hesten maa være forspændt med fjedrende Træk, det skaaner baade Hest og Hestegang.
6. Hestens Hastighed vil passende kunne regnes til omkring 3 à 3½ Fod pr. Sec., idet de 3 Fod navnlig gælde mindre Heste for korte Bomme.

(Ballancetræk, hvorved man kan bringe 2 diametralt i Banen gaaende Heste til at trække lige meget, synes efterhaanden at være faldet bort. Jeg har hørt erfarne Folk sige, at det er nødvendigt for Hesten, at den en Gang imellem kan, for et Øjeblik, lempe lidt paa Selens Tryk i Bringen. — Dette lader sig vanskeligt gøre med Ballancetrækket.

Det er selvfølgeligt heldigt, hvor man kan, at lægge Hestegangen under Tag. Da den indløbende Aksel som oftest skal gaa under Banen, bliver der lavere inde ved Hjultøjet, hvor da ellers Snavs, Vand, Is og Sne kan samles og gøre Skade. Hestebanen under Tag holdes ogsaa bedre tør og tilstrækkelig fast.

At et saadant Hestegangsanlæg bliver dyrere end de almindelige nuværende Anlæg, er en Selvfølge, men det vil dog næppe naa op til, hvad Motoranlæg vil koste. Drivkraften, Hestene, har man, og under de gunstigere Forhold ville disse kunne yde et større Dagsarbejde, de ville taale at gaa længere Tid ad Gangen, og man maa sikkert ogsaa kunne opnaa mere Stadighed i Gangen.

At Hestegangen, ligesom andre Maskiner, maa holdes ren, navnlig fri for Sand i Lejer og Tandgang, er en Selvfølge, men dette vil dog næppe kræve mere Opmærksomhed end ved Motoren, tværtimod.

Naar det nu ikke paa den anden Side tør anbefales at gaa ret meget over de anførte Bomlængder, endskønt Resultaterne af de anførte Undersøgelser vise i denne Retning, saa er det fordi: 1) man kommer op til for høje Anlægspriser, især hvor man maatte tænke paa at overdække Hestegangen mod Regn; 2) at Fordelen videre ikke vokser i samme Grad som Bomlæng-

den; 3) de Hastigheder, som de allerfleste af de almindelige Arbejdsmaskiner kræve, ere saa store, at de fornødne Udvekslinger, som dertil vilde udkræves, — mellem Hestehjulet, der ved forøget Bomlængde kommer til at gaa langsommere, og disse, at de ville tage for stor en Del af det, ved en yderligere Forøgelse af Bomlængden, vundne Nyttearbejde. Med andre Ord: man bør ikke forøge Bomlængden mere end dertil, hvor Hestene kunne komme til at arbejde under nogenlunde taalelige Vilkaar.

Skal der imidlertid ske nogen Forandring paa det her behandlede Omraade, maa Initiativet dertil først og fremmest komme fra Landbruget.

Der maa blandt Landmændene opnaas en mere almindelig Forstaaelse af de Krav, der kan og maa stilles til at opnaa noget bedre, man maa saa finde sig i, at Prisen paa et Hestegangsanlæg bliver noget højere end nu.

Men uden at man fra Landbrugets Side mener det heldigst at blive ved Hestekraften til Driften af Maskinerne, naar der kan opnaas de her antydede Forbedringer — i Stedet for at gaa over til Motordrift — ville Fabrikanterne næppe føle sig opfordrede til at sætte sig i Udgifter til Fremstilling af ny Hestegange.

L. C. Nielsen.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliothek.*)

Forøgelse i Juni—August 1909.

Bergman, A. M.: Die rote Beulenkrankheit des Aals. Stuttg. 1909.

Bericht über das Veterinärinstitut mit Klinik und Poliklinik bei der Universität Leipzig für die Jahre 1907 und 1908 nebst einer Uebersicht über die Tätigkeit während der 10-jährigen Periode 1899 bis 1908—09 erstattet von *A. Eber.* Berlin 1909.

Crawford, A. C.: The use of suprareneal glands in the physiological testing of drug plants. Washington 1907.

Dreuw, H.: Dermatohistologische Technik der Unna-schen Färbemethoden für den Praktiker. Berlin 1907.

Giemsa, G.: Beitrag zur Färbung der Spirochäte pallida (Schaudinn) in Ausstrichpräparaten. Berlin 1907.

Henkel, Alice: American root drugs. Washington 1907.

Honda, Y.: Gehörorgan des Hundes. Erlangen 1908.

Høyberg, H. M.: En hurtig Bestemmelse af Fedtindholdet i homogeniseret Mælk. Kjøbenhavn 1909.

— Den mikroskopiske Undersøgelse af Mælken som Led i den daglige Mælkekontrol. Foreløbig Meddelelse. Frederiksberg 1909.

Johnsson, J. W. S.: Et lille Bidrag til Kendskabet til Skarpretterens medicinske Virksomhed. Kjøbenhavn 1909.

Paulli, S.: Formolinjektion zur Demonstration des Situs viscerum bei den Haussäugetieren. Jena 1909.

Permin, G. E.: Gastritis ved Lungetuberkulose. Kliniske og pathologisk-anatomiske Iagttagelser. Kjøbenhavn 1909.

Russel and *Hoffmann:* Vaccination against tuberculosis in cattle with bovaccine (von Behring). Madison 1908.

— A three year campaign against bovine tuberculosis in Wisconsin. Sst. 1909.

Schraepler, M.: Ueber Wundheilung und Narbenbildung beim Hausgeflügel. Leipzig 1907.

Seber, M.: Die Muskulatur und das elastische Gewebe des Magens der Einhufer, Fleischfresser und des Schweines. Schwabach 1909.

Stritt, W.: Ueber die Giftwirkungen der als Düngemittel verwandten Cyanverbindungen und ihrer Zersetzungsprodukte. Leipzig 1908.

Topp's mehrfach verbesserte, elastische Sicherheits-Hufsohle für Pferde. Gutachten bedeutender Fachleute nechst Anhang mit Zeicjnungen. Frankfurt 1909.

*) Angaaende Bibliothekets Benyttelse henvises til Medd. S. 264.

Mindre Meddelelser.

Om Jordens Kalktrang. Kalkspørgsmaalet, der for Øjeblikket er saa aktuelt herhjemme, drøftes ogsaa med stor Iver uden for vore Grænser. Fra Sverige er der saaledes fra Dr. *M. Weibull*, Alnarp,*) fornylig kommen en interessant Beretning om Undersøgelser over et stort Antal forskellige skaanske Jorders Kalktrang. Jordens Kalktrang er dog ikke, hvad der i væsentlig Grad vilde have foræget Undersøgelsens Værdi, undersøgt ved Dyrkningsforsøg, men ved Bestemmelse af Jordens Indhold af assimilerbar (klorammoniumopløselig) Kalk efter *Meyers* Methode, og til Sammenligning med og Støtte for denne er der i Lighed med, hvad der i de sidste Aar er sket her i Landet, udført Bestemmelser af Jordens Reaktion og dens Indhold af bunden Kulsyre samt endvidere af dens salpeterdannende Evne. Ved Reaktionsbestemmelsen anvender *Weibull* dog i Stedet for Lakmusopløsning Lakmuspapir, og Fremgangsmaaden er følgende: Jorden, der skal undersøges, anbringes i en Porcellænsskaal, og der tilsættes saa meget Vand, at Konsistensen bliver grødagtig. Ovenpaa denne Grød anbringes der et Stykke rødt og et Stykke blaat Lakmuspapir og Farveændringen iagttages.

Resultaterne af sine Undersøgelser sammenfatter Weibull i følgende Sætninger:

1) De sædvanlige Agerjorder med 3—6 pCt. Gødningstab, som indeholde en ringe Mængde assimilerbar Kalk — under 0,2 pCt. — reagere i Reglen surt og er i Besiddelse af en ganske svag salpeterdannende Evne. De kalkfattige Jorder, som danne Undtagelser med Hensyn til Reaktionen, have et meget ringe Muldindhold.

*) Om kalkbehofvet i åkerjorden. Kungl. Landtbruksakademiens handlingar och tidskrift 1909.

2) Alkalisk reagere de Agerjorder, som indeholde kulsur Kalk (selv blot Spor heraf) samt endvidere Jorder uden kulsur Kalk, der indeholde over 0,25 pCt. assimilerbar Kalk. Disse Jorder ere for det meste i Besiddelse af en kraftig salpeterdannende Evne. Undtagelser med Hensyn til Reaktionen danne fortrinsvis Jorder med meget højt Muldindhold.

3) Jorder med et Indhold af 0,20—0,25 pCt. assimilerbar Kalk kunne med Hensyn til Reaktion og andre Egenskaber være ret forskellige.

4) Det af *Meyer* paaviste Forhold, at Jorder med under 0,13 pCt. assimilerbar Kalk ere stærkt kalktrængende, synes hovedsagelig at hænge sammen med den ovenfor omtalte Paavisning af, at Jorder med under 0,20 pCt. assimilerbar Kalk har sur og Jorder med 0,20—0,25 pCt. have vekslende Reaktion, medens de med over 0,25 pCt. mest reagere alkalisk.

5) Ere ovenstaaende Slutninger almengyldige, noget som naturligvis bedst kan konstateres ved Forsøg, helst Karforsøg, har man i en Bestemmelse af Jordens Reaktion baade en simpel og fyldestgørende Maalestok for Agerjordernes Kalktrang.

6) For praktiske Forhold er en Reaktionsbestemmelse af Agerjorden altid oplysende, men en enkelt Jordprøve eller en Samlingsprøve fra forskellige Steder er ikke tilstrækkelig for Undersøgelsen. Der maa undersøges et større Antal Prøver fra forskellige Dele af Marken.

Harald R. Christensen.

Om Binding af elementært Kvælstof i Jordbunden. I en interessant Afhandling*) — refererende Undersøgelser over fritlevende, kvælstofbindende Bakterier — anstiller *Th. Remy*, Bonn, i et Slutningsafsnit med Titlen »Tilbageblik og Udblik« følgende originale Betragtninger, der kunne paaregne almindelig Interesse.

I hvilket Omfang og ved hvilke Forholdsregler kan man ude i selve Agerjorden bedst udnytte Jordbakteriernes Evne til at binde det elementære Kvælstof? Det er denne Side af

*) Untersuchungen über die Stickstoffsamlungsvorgänge in ihrer Beziehung zum Bodenklima. Centralblatt für Bakteriologie, Parasitenkunde und Infektionskrankheiten, Abt. II, Bd. XXII, S. 561.

Kvælstofbindingsspørgsmaalet, der har langt den største Interesse for den landøkonomiske Praksis, og til hvis Løsning Forfatteren har givet et Bidrag. Vi vide med Sikkerhed, at der foruden Bælgplanternes Knoldbakterier i de fleste Jorder forekomme fritlevende Bakterieformer med Evne til at tilegne sig det elementære Kvælstof, og blandt hvilke særlig Azotobacter-Arterne synes at være almindelig udbredte i de gode Kulturjorder. Endvidere er det fastslaaet, at disse smaa Organismer ikke alene ere i Stand til at assimilere frit Kvælstof i særlig sammensatte Næringsvædsker, men at de ogsaa kunne gøre det i Jord, naar en passende organisk Kraftkilde (som f. Eks. Sukker) staar dem til Raadighed. — Berettiger dette nu til den Antagelse, at der ude i almindelig Agerjord under almindelige Forhold bindes frit Kvælstof. Det direkte og sikre Bevis for en saadan Kvælstofbinding lader sig for større Jordomraaders Vedkommende kun føre, naar der er Tale om en meget stor Kvælstofberigelse, og en saadan er hidtil ikke iagttaget. Imidlertid maa det alligevel anses for sandsynligt, at de fritlevende, kvælstofbindende Mikroorganismer ogsaa ude i fri Mark under visse Forhold binder betydelige Mængder af Kvælstof. Hvor stor denne Sandsynlighed er, vil man maaske bedst kunne klargøre sig ved følgende Billede. Lad os antage, at vi om Kvæget ikke vidste noget som helst andet, end at det inde i Stalden var i Stand til at give Mælk, og at Forudsætningen herfor var en passende Pleje og Fodring med en vis Mængde Æggehvide, Fedt og Kulhydrater, og endvidere, at Mælkegivningen er en fakultativ af Køn og Alder afhængig Evne hos Kvæget, og at endelig det samme Kvæg, der under de nævnte Forudsætninger var i Stand til at give Mælk, fandtes udbredt i Mark og Skov. Tør vi da ogsaa antage, at det Kvæg, der løber omkring derude, kan give Mælk, til Trods for, at det er henvist til Æggehviden, Fedtet og Kulhydraterne, som de forekomme i Urterne, og ikke som i Stalden til de rene Stoffer. *Remy* mener, at Spørgsmaalet med en stor Grad af Sandsynlighed maa besvares bekræftende. Men netop saa stor er Sandsynligheden for, at Bakterierne, om hvilke man véd, at de i Laboratoriet ved rigelig Forsyning af Kulstofnæring kunne binde frit Kvælstof, ogsaa ville gøre Brug af denne Evne i fri Mark, selv om Betingelserne her ere væsentlig andre, og de i Stedet for de rene Kulstofforbindelser (Sukker,

Mannit el. a.), der forsyne dem med den for Kvælstofbindingen nødvendige Energi, her ere henviste til Kulstofforbindelserne i Planteresterne.

I hvilket Omfang Kvælstofbindingen foregaar ude i Marken, vide vi ikke. Kun saa meget er sikkert, at den desværre endnu ofte anvendte Fremgangsmaade, at omregne den Kvælstoftilvækst, man har fundet i en Jordprøve paa f. Eks. 100 Gram paa de 3—4 Millioner Kilogram Jord, som udgøre det øverste, bearbejdede Jordlag indenfor 1 Hektare, fører til ganske fejlagtige Forestillinger om Kvælstofbindingens Omfang. En saadan Omregning er lige saa meningsløs, som hvis man vilde sige: I en Stald med et Fladerum af 500 Kvadratmeter staar 50 Køer, der daglig give 500 Liter Mælk. En Græsgang paa 1 Hektare = 10,000 Kvadratmeter er 20 Gange saa stor og strækker derfor til til Produktionen af en 20 Gange saa stor Mælkemængde, altsaa 10,000 Liter daglig. Mere berettiget vilde det være at slutte, at naar det i Stalden staaende Kvæg daglig æder 15 Centner Hø og derved giver 500 Liter Mælk, vil 150 Centner Hø — avlet paa 1 Hektare — give en Produktion af ialt 5000 Liter Mælk. Men ogsaa dette Tal maatte formindskes, hvis f. Eks. Hjorte og Raadyr havde fortæret en Del af Græsset.

Malkekøernes Foder svarer hos de kvælstofbindende Organismer til Kraftkilden. — Mængden af Kulstofnæring indenfor en Fladeenhed og det Forhold, hvori denne deles mellem de kvælstofbindende Organismer og andre Organismer (smlgn. Hjortene og Raadyrene), er bestemmende for Kvælstofbindingens Omfang i Jorden. — Efter *Remys* og flere andres Undersøgelser kan man regne, at der for hvert Gram Mannit, Sukker, Stivelse el. l. højst bindes 10 Milligram Kvælstof. Jorden maa altsaa herefter betale hvert Kilogram indvundet Kvælstof med mindst 100 Kilogram af et som Kraftkilde egnet organisk Stof. I hvor høj Grad denne Omstændighed sætter Grænser for Kvælstofbindingens Omfang, vise følgende Overvejelser: Jordbundens eneste Kraftkilde for Jordmikroberne er Planterester og Humus*), hvoraf Mængden jo i Reglen er

*) Remy synes her at overse eller dog undervurdere den Indflydelse, som Algerne nu almindelig antages at udøve som Leverandører af Kulstofnæring for de fritlevende, kvælstofbindende Bakterier i Jordbunden. H. R. C.

temmelig begrænset. Bakterierne kunne kun benytte opløste Stoffer som Kraftkilde. Derfor maa man antage, at kun en meget ringe Del af Humusstofferne til enhver Tid vil være egnet som Kulstofnæring for Kvælstofbinderne, og denne Del maa disse dele med andre Jordmikrober.

Remy forsøger dernæst at opstille en Beregning over hvor stor en Mængde Kulstofnæring, som man i en almindelig Jord kan tænke sig bliver gjort tilgængelig for Kvælstofbinderne. Indeholder Jorden 2 pCt. Humus, kan man regne, at der indenfor 1 Hektare og til en Dybde af 20 Cm. findes 40,000 Kg. Humus. Deraf tænker han sig 25 pCt. eller 10,000 Kg. i Løbet af 1 Aar overgaa i en saadan Form, at den kan benyttes som Kraftkilde for Kvælstofbinderne. Af disse 10,000 Pd. tænker han sig endvidere Halvdelen kommer de kvælstofsamlende Organismer og Halvdelen andre Organismer tilgode, Regner man nu, som foran nævnt, med 1 Kilogram Kvælstof for hvert 100 Kilogram Kulstofnæring, vil der altsaa paa Grundlag af den frigjorte Kulstofnæring kunne bindes 50 Kilogram Kvælstof pr. Hektare, en Kvælstofmængde, der jo ogsaa er værd at tage med. Den anførte Beregning skal, som nævnt, kun tjene til at give en Forestilling om, hvor stor en Kvælstofbinding, der under de gunstigste Forhold kan være Tale om i Marken.

At vise, hvorledes den i Humusen (Mulden) slumrende Energi bedst kan frigøres til Fordel for de kvælstofbindende Mikrober, er efter *Remys* Mening en af de nærmestliggende og vanskeligste Opgaver for den jordbrugsbakteriologiske Forskning. *Harald R. Christensen.*

Folketingsvalgene den 25. Maj 1909. Til Belysning af disse har Statens statistiske Bureau udsendt en Redegørelse (»Statistiske Meddelelser«, 4. Række, 31. B. 6. H.), af hvilken det fremgaar, at det samlede Antal Vælgere i det egentlige Danmark var 457,495; af disse vare 177,909 (eller 39 pCt.) Byvælgere og 279,586 (61 pCt.) Landvælgere. De første udgør i Nutiden en voksende Andel af det samlede Vælgertal, hvilket man jo ogsaa paa Forhaand maatte vente, da Bybefolkningen vokser stærkere end Landbefolkningen. Fra 1901 til 1909 er Byvælgernes Antal steget fra at udgøre 36 pCt. af Vælgertallet til 39 pCt.

Landvælgerne ere altsaa endnu langt de talrigste, men deres numeriske Overvægt svækkes noget derved, at Valgdeltagelsen i Byerne gennemgaaende er betydelig større end paa Landet, hvor der jo ofte er en lang Vej at tilbagelægge for at naa Valgstedet. I 1909 stemte af 100 Vælgere:

	Købstæder og Handelspladser.	Landdistrikter.
Øerne	80.6	72.1
Jylland	78.3	65.8

Folketingsmændenes Fordeling efter Livsstilling ved de sidste 5 Valg fremgaar af nedenstaaende Oversigt, hvorved det dog maa bemærkes, at der hersker en Del Usikkerhed med Hensyn til Erhvervsopgivelserne, da ikke faa have flere Erhverv og andre nærmest maa anses som faglige Politikere med et borgerligt Erhverv som Bibeskæftigelse.

	1898	1901	1903	1906	1909
Landbrugere	60	61	60	49	45
Handlende	2	1	»	1	3
Haandværkere og Industridrivende	8	8	9	7	7
Redaktører og Journalister	8	13	12	16	20
Lærere	8	6	6	8	10
Sagførere	5	5	4	2	2
Ministre	»	»	5	7	5
Civile Embedsmænd	3	2	4	6	8
Militære Embedsmænd	4	1	1	2	5
Læger	1	1	1	1	2
Forretningsførere, Direktører, egentl. Politikere	15	16	12	15	7
Ialt	114	114	114	114	114

Som det vil ses, er Landbruget nu repræsenteret ved omkring to Femtedele (39 pCt.) af Tingets Medlemmer, hvortil der maaske fra de andre Grupper kan føjes nogle Medlemmer, som have Landbrug som Bierhverv. Handel, Haandværk og Industri have kun faa Repræsentanter i Folketinget; derimod ere de saakaldte »liberale Erhverv« talrigt repræsenterede, og navnlig tæller Tinget forholdsvis mange Redaktører og Journalister, fra hvilken Gruppe iøvrigt Skillelinierne til de egentlige Politikeres Kreds ere vanskelige at drage.

Landbrugsforholdene i Rusland. Der foregaar i Nutiden i Rusland en kendelig Forskydning i Besiddelsesforholdene af Grundejendommene, idet de adelige Slægters Ejendomme formindskes, medens Bønderne i stigende Grad tage Jorden i Besiddelse. Formindskelsen af den adelige Storgrundbesiddelse har nu i en Række Aar udgjort mellem 3 og 5 pCt. aarlig, medens det Areal, der er lagt ind under Bondebesiddelsen, i Løbet af de 21 Aar 1877—1899 er blevet $2^1/_4$ Gang saa stort. Den af Staten oprettede Agrarbank købte i Aarene 1900—04 ialt 500,721 Desjatina (1 D. = 1.01 ha = 1.98 danske Tdr. Ld.) for atter at sælge dem til Bønderne, og i de seneste Aar er Bankens Jordsalg til Bønderne tiltaget meget stærkt. Dette Salg er en vigtig Faktor i Regeringens Bestræbelser for at lede Ruslands Landbrug ad de samme Udviklingsbaner, som Vestevropas Landbrug har gennemløbet.

Den russiske Grundbesiddelse omfatter i Evropa ca. 400 Millioner Desjatina Jord. Heraf ejer Staten godt en Tredjedel (35 pCt.)! Af dette store Omraade skal imidlertid kun 80 Millioner Desjatina (ca. 20 pCt.) være Jord, der egner sig til Opdyrkning. Adelen ejer ca. 14 pCt. af det evropæiske Ruslands Jord, men den afgiver altsaa stadig en Del af sine Besiddelser. I de sidste 30 Aar skal den ialt have bortsolgt ca. 20 Millioner Desjatina; af disse er omtrent $^1/_3$ solgt til Bønderne, Resten til Byernes Kapitalister, Købmænd, industrielle Foretagender o. s. v. Hvad Bondejorden angaar, falder den i 2 Grupper: den Jord, der tilhører Bondekommunen (»Mir'en«) og den, der er fri Ejendom. Den første skal udgøre ca. 85 pCt., den sidste ca. 15 pCt. af Jorden. Det er imidlertid et Led i Regeringens Landbopolitik at faa den fri Bondeejendom udvidet paa Mir-Fællesejendommens Bekostning, og dens Bestræbelser synes at skulle bære Frugt. (Jvnfr. Tidsskrift for Landøkonomi, 1907, Side 620 og følg., 1908, Side 702).

Verdens Kornhøst. Det ungarske Landbrugsministerium offentliggør hvert Aar en Oversigt over, hvor stor Verdens Kornhøst sandsynligvis vil blive i det paagældende Aar, og denne Oversigt er udarbejdet paa Grundlag af officielle Indberetninger fra de østrig-ungarske Konsuler i de forskellige Lande. Høsten i Aar anslaas til et Udbytte som nedenstaaende

Tal udvise, og til Sammenligning er anført Udbyttet for i Fjor. 1 Quarter = 2.9 hl = 2.1 danske Tønder.

	1909. 1000 qrs.	1908. 1000 qrs.
Hvede .... ca.	430,520	397,810
Rug.. ..... -	204,990	198,040
Byg ..... -	203,720	179,600
Havre ..... -	459,579	397,450
Majs ..... -	478,240	449,010

Som man ser, anslaas i Aar Høsten af alle 5 Hovedkornsorter at ville blive større end i Fjor.

De hvedeindførende Landes Efterspørgsel beregner det ungarske Landbrugsministerium til ca. 428 Mill. qrs.

I »Beerbohms« Opgørelse er imidlertid Hvedehøsten anslaaet til 9 Mill. qrs. mindre end det ungarske Landbrugsministeriums Opgørelse, medens Efterspørgselen er beregnet at blive 1 Mill. qr. mere. »Der er intet i disse Opgivelser — skriver *Agricultural Gazette* — der leder til den Formodning, at Gennemsnitsprisen i 1909—10 vil blive lavere end i 1908—09, men Hvededyrkerne trykke uheldigvis Priserne i deres Ønske om at sælge tidligt.«

Arbejdsprøve med Vitriolsprøjter

paa

Lykkensgave 1909.

20. Beretning

om de statsunderstøttede Redskabs- og Maskinprøver, foranstaltede af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Redskabs- og Maskinudvalg.

Af Dommerudvalget ved Statskonsulent *C. V. Birk.*

Beskrivelsen af Landbrugskandidat *M. Dall.*

Efter at Forsøgene under Planteavlen havde godtgjort, at Besprøjtningen med Vitriol i mange Tilfælde var af stor Betydning, saaledes at denne Fremgangsmaade havde vundet nogen Udbredelse i Praksis, og det var at forudse, at der i den kommende Tid vilde blive anskaffet et betydeligt Materiel til at udføre dette Arbejde, fandt det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Redskabs- og Maskinudvalg det betimeligt at foranstalte en Arbejdsprøve med de forskellige Spredere, saavel til Heste- som til Haandkraft. Og da man fra Planteavlens Side fremførte Ønsket om ogsaa at undersøge disse Redskaber med Hensyn til andre Vædsker, saa besluttede man sig til at udvide Prøven til ogsaa at lade Sprederne arbejde med Bordeauvædske, og at foretage en Undersøgelse af, hvorledes de ville være i Stand til at løse enkelte mere specielle Opgaver, som f. Eks. Besprøjtning i Kartoffelmarken og for Haandsprøjternes Vedkommende Besprøjtning af Buske og Træer.

Til Dommere ved denne Prøve valgtes:

Statskonsulent *C. V. Birk,* Holte, Formand.
Konsulent i Planteavl, *Kryger-Larsen,* Taastrup.
Konsulent i Planteavl, *Madsen-Mygdal,* Dalum.
Bestyrer *Petersen,* Flinterupgaard, Fuglede.
Godsejer *Valentiner,* Geddesdal, Taastrup.

Prøvestedet havde man tænkt sig at søge paa Taastrupegnen, og man fandt hos Hr. Forpagter *Olsen,* Lykkensgave, gunstige Betingelser og en velvillig Vært overfor Prøverne.

En Henstilling til Landhusholdningsselskabet fra en Del af de større Importfirmaer om at lade Uddelingen af Medailler eller anden Klassifikation bortfalde, havde Selskabet taget til Følge og derom givet Dommerudvalget Meddelelse.

Til Prøven mødte i alt 9 Sprøjter, nemlig 4 til Hestekraft, en til at anbringe paa Vogn, og 4 Haandsprøjter.

Der var anmeldt til Deltagelse fra følgende Firmaer:

Grosserer *Elton,* Kjøbenhavn, en Kæhlers Sprøjte til Hestekraft.

Fabrikant *H. Christoffersen,* Holeby, en Sprøjte i Lighed med Kæhlers.

A. Blom & Søn, Skanderborg, en Ditto.

Maskinfabrikken *Landsperg,* Holbæk, en Ditto.

Firmaet *I. C. Helm-Petersen,* Aarhus, en Platz Vitriolsprøjte til at anbringe paa Vogn og en Deidesheimer Haandsprøjte.

D. T. Paulsens Planteskole, Roskildevej, Kjøbenhavn F. 1 Haandsprøjte.

C. Th. Rom & Co., Kbhvn., 2 Haandsprøjter.

Der var Enighed blandt Dommerne om at opfatte deres Opgave saaledes, at man fornemmelig begrænsede Udvalgets Prøver og Undersøgelser til at undersøge, hvorledes de forskellige Redskaber ere i Stand til at opfylde de Fordringer, som maatte stilles til dem fra Planteavlens Side, hvorimod man mente, at det vilde være særdeles vanskeligt og udenfor Udvalgets Opgave at undersøge, hvorledes Overbrusningen virker paa Vegetationen. En anden Ting er, at man alligevel, saa godt det lod sig gøre, skønnede over disse Forhold, idet man prøvede Maskinerne i Marken paa samme Maade, som man vilde

have benyttet dem under praktiske Forhold. Man gik altsaa ud fra, at Sprøjterne skulde kunne sprede en Opløsning af Jærnvitriol eller Bordeauvædske saa fint og ensartet som muligt over Arealet og i de Mængder og Styrkeforhold, som man kan vente, at der er Brug for i Praksis. Kunde man saa samtidig demonstrere andre Forhold, som laa udenfor Udvalgets Opgave, betragtede man det som en Fordel, men gjorde sig ikke særlige Anstrængelser i saa Henseende. Derimod lagde man Vægt paa, om Maskinerne vare tilstrækkeligt indstillelige, driftssikre og ikke for besværlige at betjene, at de ikke vare for svære for en Hest, selv i en længere Arbejdstid og under mindre gunstige Terrainforhold, samt endelig, om de vare godt og solidt udførte.

Til at overvære Prøverne indbødes kun et begrænset Antal Deltagere. En almindelig Demonstration turde man ikke indlade sig paa af Hensyn til den Forsøgsvært, der saa velvilligt havde stillet sin Jord til Disposition for Prøverne. Ved Demonstration med Redskaber, der er saa afhængige af Vejret som Vitriolsprøjterne, er det ogsaa en betænkelig Sag at udsende et større Antal Indbydelser med flere Dages Varsel, da man let kan komme i det Tilfælde helt at maatte indstille Arbejdet, netop naar de indbudte møde.

En Varighedsprøve ansaa man vel for ønskelig, men paa Grund af de praktiske Vanskeligheder, som ere forbundne med en saadan, mente man ikke at turde foreslaa den, derimod har man ved en Undersøgelse af Maskinernes enkelte Dele søgt at naa til at danne sig en begrundet Mening om Maskinernes Holdbarhed.

Hestekraftssprøjterne vare i Hovedsagen af samme Type, idet der foruden den originale Kæhlers kun fandtes Sprøjter, der kunde betragtes som i Hovedsagen at være lig denne, om de end vare noget afvigende i Enkelthederne. Det maa forsaavidt betragtes som uheldigt, at der til Prøverne kun fremkom Hestekraftssprøjter efter den kæhlerske Type, som der findes endog ikke saa faa

andre Typer. Det har dog ved Prøver i Udlandet særlig i Tyskland vist sig, at den kæhlerske Type hidtil har været de andre overlegen.

Nedenfor vil man i Beskrivelsen se Forskellighederne ved de prøvede Sprøjter.

Beskrivelsen.

Fig. A.

Kæhlers Vitriolsprøjte.

Beholderen er af Træ og rummer 214 Liter. Dens Paafyldningstragt, hvis øverste Kant er 1400 mm over Jordoverfladen, er forsynet med en dobbelt Sie.

Færdselshjulene ere af Træ med Jernnav 1200 mm høje og med 80 mm Fælgbredde. Sporbredden er 1460 mm fra Midte til Midte. Hjulene maa gøre 290 Omdrejninger til Spredning paa 1 Td. Ld.

Pumpen er anbragt paa venstre Side af Beholderen, dens to Stempler bevæges af venstre Hjul ved et Kamhjul og et Drev, hvis Udvekslingsforhold er 3 til 1. Drevet trækker Pumpen ved en Krumptap, der kan indstilles til forskellig Længde og er forsynet med en Skala for Udsprøjtning af 100—125—150 og 175 Liter pr. Td. Ld. Da Hjulets Omkreds er 3790, og der gøres 6 Pumpeslag for hver Omdrejning, bliver der afgivet et Pumpeslag for hver 633 mm. Pumpen har en rummelig Vindkedel, oven paa hvilken er anbragt et Manometer saaledes, at det under Arbejdet bekvemt kan ses af Kusken. Ved Pumpen er anbragt en Sikkerhedsventil med indstillelig Fjederbelastning. Den aabnede sig, naar Trykket oversteg 5 Atmosfærer. Pumpestemplernes Diametre ere 54 mm, den største Slaglængde er 120 mm, den udsprøjter altsaa indtil 486 Liter pr. Td. Ld., men for at opnaa denne Vædskemængde maatte Ventilen belastes meget stærkt, eller der maatte indsættes Mundstykker med større Aabninger.

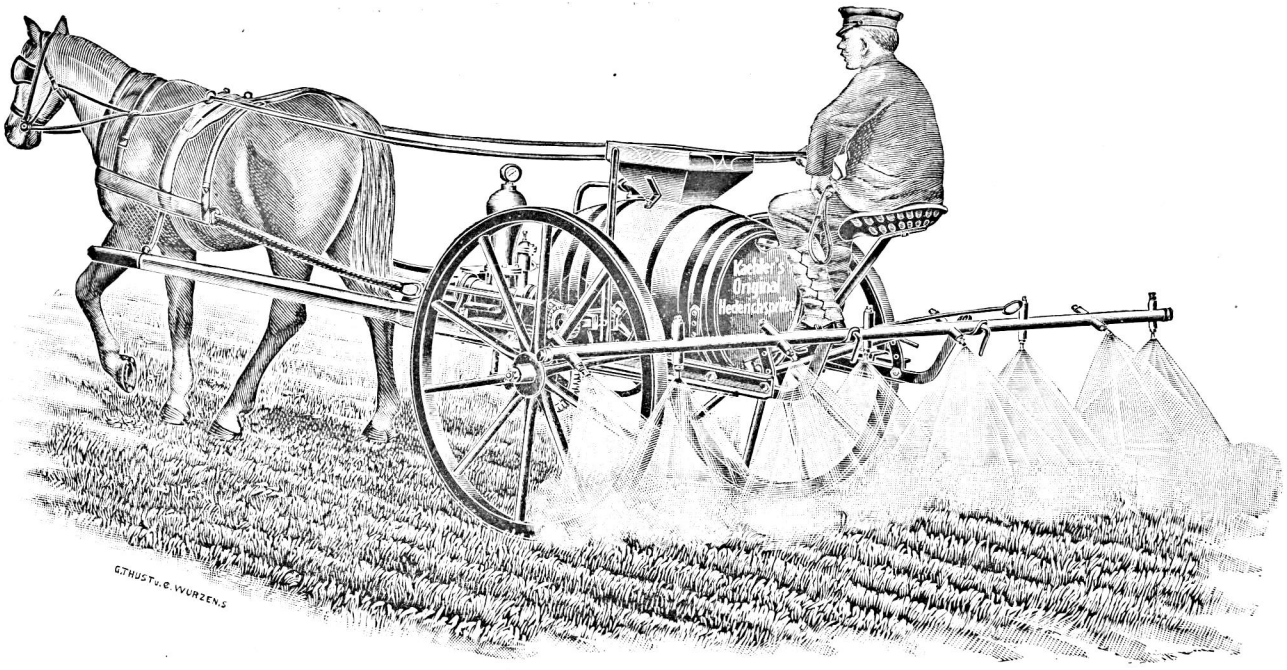

Fig. A. Kæhlers Vitriolsprøjte.

Fordelingsrøret har en Arbejdsbredde af 5 Meter. Dets indvendige Diameter er 34 mm. Der er altsaa god Plads til Vædskens Bevægelse, saa at de yderste Sprederør kunne være under tilnærmelsesvis samme Tryk som de Sprederør, der sidde nærmest Tilløbet. Fordelingsrøret kan anbringes i 3 forskellige Højder fra 830 og ned til 530 mm over Jordoverfladen, det kan under Transporten nemt aftages og anbringes i et Par Gafler ved Sprederens højre Side.

Sprederørene, hvoraf der er 10, og hvorpaa Mundstykkerne ere anbragte, ere paaloddede Fordelingsrøret og indrettede saaledes, at de kun kunne modtage Vitriolvædsken gennem en Aabning i Fordelingsrørets øverste Flade, og at Vædsken først maa lidt opad før den gennem et mindre, indvendigt Rør kan komme ned til Mundstykket. Derved opnaas, dels at Fordelingsrøret ikke udtømmes under Arbejdets midlertidige Standsning, dels ogsaa, at faste Bestanddele, der ere tungere end Vædsken, (f. Eks. Rust) ikke komme ned til Mundstykkerne, hvor de ville kunne bevirke Tilstopning.

Kæhlers Vitriolsprøjte har øjensynlig været Model for efterfølgende her i Landet fabrikerede Sprøjter til Hestekraft. Prisen er 375 Kr.

Fig. B.

Holeby, fremstillet til Prøven af Ole Sørensen & Co.

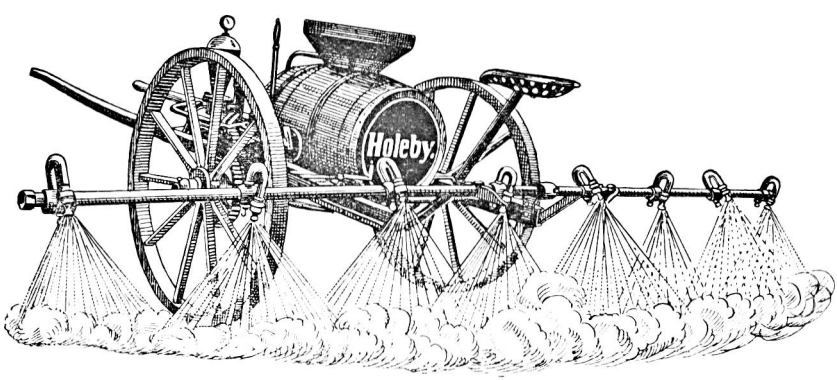

Dens Beskrivelse falder i Hovedsagen sammen med den ovenfor beskrevne. Dens Arbejdsbredde er dog kun 4 Meter og forsynet med 8 Brusere. Bruserørene ere støbte og af en anden Form samt fastklemte til Fordelingsrøret ved en Skrue, saa at de nemt kunne aftages og paasættes. De ere formede som et omvendt U, Vædsken maa ogsaa her ud gennem et Hul i Fordelingsrørets øverste Flade og maa først lidt tilvejrs, før den kan komme ned i Rørets nederste Del, hvor Mundstykkerne ere paaskruede.

Fordelingsrøret er af lidt mindre Diameter, 27 mm, hvilket kan være tilladeligt, da det er kortere. Pumpestemplet er af samme Diameter og Slaglængden kun ganske lidt mindre. Færdselshjulene maa gøre 360 Omdrejninger for Spredning over 1 Td. Ld. Med fuld Slaglængde vil kunne spredes 550 Liter pr. Td. Ld. Prisen er 375 Kr.

A. Blom & Søn, Skanderborg.

Ogsaa for den af dette Firma fabrikerede Vitriolsprøjte har Kæhlers været Forbillede. Fordelingsrøret er her som ved den originale med paaloddede Sprederør, og der er ingen væsentlige Afvigelser fra denne. Arbejdsbredden er 5 Meter, Fordelingsrøret med 34 mm Lysning. Med fuld Slaglængde af Pumpen vil den kunne sprede ca. 450 Liter pr. Td. Ld. Der er ligesom paa Kæhlers en Skala paa Krumtaparmen til Indstilling af Vædskemængden. Færdselshjulene maa gøre 290 Omdrejninger for Spredning over 1 Td. Ld. Egerne i disse ere samlede imellem to Støbejærnsskiver. Prisen er 375 Kr.

Fabriken Landsperg, Holbæk.

Om denne Fabriks Fabrikat gælder det samme som for de to foregaaende, at den er fabrikeret efter Kæhlers System. Fordelingsrøret spænder over en Arbejdsbredde af 5 Meter. Sprederørene ere af samme Form som hos

Holeby, men lavede af Smedejærnsrør. En Stophane paa Tilførselsrøret, der som de andre tjener til at stoppe Spredningen, naar Pumpen standses, og som forebygger, at Spændingen straks tabes, er anbragt mere bekvemt for Kusken end paa de tidligere nævnte Sprøjter. Fordelingsrøret kan ikke hæves og sænkes, det har en uforandret Højde af 780 mm over Jordoverfladen. Pumpens største Slaglængde er lidt mindre end paa de foregaaende, der vil kunne udsprøjtes indtil 350 Liter pr. Td. Ld. Færdselshjulene maa dertil gøre 290 Omdrejninger. Prisen er 375 Kr.

I. C. Helm-Petersens Have- og Markfrøhandel, Aarhus.

Fra dette Firma var fremstillet et Spredeapparat til at anbringe paa en Vogn og forresten bruge ved Haandkraft.

Beholderen var en Tønde, paa hvis ene Endeflade var anbragt en Haandtrykpumpe med Vindkedel. Tønden opstilles paa Bunden af en Vogn. Fordelingsrøret fastgøres til Vognbunden bag ved samme og forbindes med Pumpen med to Gummislanger. Arbejdsbredden er 4 Meter.

For mindre Arealer vil Apparatet være formaalstjenligt, særlig paa Grund af den forholdsvis ringe Anskaffelsessum 185 Kr. Installeringen paa Vognen foregik nemt og hurtigt. Fordelingsrøret, der er af Metal, har kun lille Lysning, hvorved Pumpearbejdet forøges, Sprederne ligge i samme Plan.

Fra samme Firma fremstilledes ogsaa et Haandapparat til at bære paa Ryggen. En Membranpumpe, anbragt i Bunden af Beholderen, drives med den ene Haand med en Pumpestang, medens den anden Haand styrer Brusen. Den er særdeles anvendelig til Havebrug og til ikke alt for store Pletter i Marken. Prisen er 38 Kr.

D. F. Paulsens Planteskole og Markfrøhandel

havde fremstillet en Haandsprøjte fra Vermorel, i det Væsentlige efter samme Princip som den foregaaende. Den var forsynet med et Spredeapparat med 3 Mundstykker til Spredning i Marken og Haven, ligesom der fandtes en Forlængelse af Trykrøret for at kunne anvendes ved Sprøjtning af Frugttræer med Bordeauvædske. Saavel denne, som ogsaa den foregaaende kan tillige anvendes til Kalkning. Prisen er 40 Kr. Do. med dobbelt Bruse 55 Kr. Endelig var der fra

C. Th. Rom & Co.

fremstillet en Sprøjte, ligeledes til at bære paa Ryggen under Arbejdet, men den blev pumpet op forinden med en Luftpumpe. Den stod ikke tilbage for de to forudgaaende med Hensyn til Spredningens Udførelse, man har endog i sin Magt at skaffe et højere Tryk og som Følge deraf en finere Spredning, men Mængden af Vædske, man kunde udsprede mellem hver Fyldning eller Pumpning var ringe og varierende, idet Trykket aftager efterhaanden som Beholderen tømmes for Vædske. Den er nem og ligefrem at haandtere, og Anskaffelsesprisen er kun 25 Kr. af Messing og 30 Kr. af Kobber.

Til Opløsning af Vitriol havde Grosserer Christian Eltons fremstillet et Apparat fra Kæhlers Fabrik i Gustrow. Dette omtales senere. Prisen inclusive 4 Spande er 50 Kr.

Prøverne.

Dommerne foretog først en Besigtigelse og Undersøgelse af de mødte Maskiner, derefter fyldtes disse med Vand, og man undersøgte Brusning med dem paa Landevejen under forskellige Tryk, Hastighed og Vandmængde; efter at dette var foretaget, lod man en enkelt af de fire

saa nær ens Maskiner køre i Marken for at dømme om dens Evne til at færdes under saadanne Forhold, som man kan gøre Regning paa, at Maskinerne kunne møde i Praksis.

Derefter foretog man Opløsning af Vitriol i Vand, idet man drøftede de forkellige Maader, hvorpaa dette kunde foregaa i Praksis.

I Forvejen havde man faaet undersøgt, hvorledes de forskellige Flydevægte svarede til de forskellige Opløsninger, og man havde saavel ren som uren Jærnvitiriol til Brug ved Forsøgene. Den renere anvendte man imidlertid kun til Kontrolering af Flydevægten, hvorimod man ved Prøve med Sprøjterne mente at burde anvende den almindelige urene Handelsvare, især da disse i Forvejen var tilstrækkeligt gennemprøvede med rent Vand.

Opløsningen af Jærnvitriol foregaar i Praksis let og paa en hensigtsmæssig Maade, naar man anbringer Opløsningsbeholderen over et stort Trækar. Noget over Bunden i Opløsningsbeholderen findes en tæt Sibund, som er i Stand til at holde Urenheder tilbage, og denne Beholder fyldes da med Krystaller af Jærnvitriol. Naar der da pumpes Vand i Opløsningsbeholderen, og en Hane, som findes under Sibunden, aabnes, vil Vandet paa sin Gennemgang imellem Vitriolkrystallerne opløse en Del af disse og løbe ud i det store Kar. Jo mere findelt Vitriolen er, desto hurtigere opløses den; men man er i Stand til at faa den nøjagtige Styrke ved enten at tilsætte Vand eller at øse Vædske fra Karret tilbage igennem Opløsningsbeholderen.

Man kan selv lave Opløsningsapparatet ved at anbringe en Siebund i en Petroleumstønde, men et saadant Apparat er nødvendigt i Forbindelse med enhver Maskine, ligesom man nødvendigvis maa have en Flydevægt for nøjagtig at bestemme Opløsningens Styrke.

Procentopgivelsen ved de i Handelen gaaende Flydevægte er ikke rigtig, idet f. Eks. en Opløsning af 20 Vægtdele Vitriol i 100 Dele Vand angives som en 20 pCt. Op-

løsning, men dette har jo mindre at sige, naar man blot ved, hvad Angivelsen paa Flydevægten betyder, og denne iøvrigt er ret fintmærkende. Dette Forhold bevirker dog let, at man faar Opløsningen noget svagere end tilsigtet, og da dette ogsaa finder Sted naar Vitriolen er meget uren, hvilket er ret almindeligt ved den i Handelen gaaende Vitriol, der navnlig som Urenhed indeholder svovlsurt Zink, — saa er der god Grund til at sikre sig, at den benyttede Vædske indeholder tilstrækkeligt Giftstof.

De forskellige Brusere ere konstruerede efter det kørtingske Princip, hvilket beror paa, at en Vandstraale, som kommer ud under et kraftigt Tryk, adsplittes i Dugperler, naar den gives en omdrejende Bevægelse. Denne fremkaldes enten ved, at Straalen træder tangentielt ind i Brusen, eller ved, at den tvinges til at bevæge sig i skrueformede Kanaler i denne.

Da det kommer an paa at faa Vitriolen saa ensartet og fint fordelt over hele Arealet som muligt, saa er det ikke nok, at Bruserne ere anbragte i Række paa en saadan Maade, at Støvkeglerne naa hverandre. Man faar en bedre Fordeling, naar de anbringes saaledes, at hveranden i Rækken spreder i et Plan, medens de andre sprede i et andet. Støvkeglerne i det ene Plan bør ikke naa Støvkeglerne i det andet; og Topvinkelen i hver enkelt Støvkegle bør gøres saa stor, at Keglerne i den enkelte Række skære hinanden omtrent i Jordhøjde. Hvor to Brusekegler skære hinanden, bliver der en vaad Stribe paa Jorden. For at kunne naa, at Brusningen ogsaa bliver ensartet naar Vegetationen er højere, maa hele Bruserøret kunne hæves i forskellig Højde, saaledes at det Sted, hvor Overbrusningen er mest regelmæssig, netop indtræffer i den Højde, hvor det er mest ønskeligt.

Ved at lade det enkelte Bruserør udgaa fra Bunden af det fælles Fordelingsrør, vil man faa den Ulempe, at medrevne Urenheder føres ned i Bruserne og stoppe disse. Ved de her prøvede Sprøjter var man derfor ogsaa gaaet bort herfra, idet det ved dem alle var indrettet

saaledes, at de enkelte Bruserør modtog Vitriolen fra Oversiden af Fordelingsrøret. Der var dog her to forskellige Konstruktioner, den ene, som fandtes paa den originale Kæhlers og Bloms Sprøjte, var saaledes, at der for hver Bruse var to modstaaende Rørstumper fastloddet i Fordelingsrøret. Af disse var det øverste lukket, medens der i det underste var indskruet et Rør, hvori atter Brusen var indskruet. Dette Rør, hvis Diameter var mindre end det yderstes, tvang da Vædsken til at strømme fra Oversiden af Fordelingsrøret igennem det tynde Rør til Brusen. Denne Konstruktion er for saa vidt god, som den hindrer Fordelingsrøret i at tømme sig under en midlertidig Standsning, og der vil være Lejlighed til, at Urenheder kunne lægge sig i Bunden af det store Rør; men da alle de Rør, som paa den Maade komme til at stikke igennem Fordelingsrøret, i væsentlig Grad gøre det vanskeligt at rense dette, saa er denne Konstruktion næppe saa god som den, der er anvendt paa Holeby og Landspergs Sprøjter. Ved disse vare de enkelte Bruserør fastgjorte til Fordelingsrøret paa den Maade, at Hullet i Hovedrøret fandtes paa Oversiden af dette, og at det enkelte Bruserør var bøjet ned efter, og fastgjort til Fordelingsrøret ved en Strop, med Skrue paa Undersiden. Tætningen bliver tilvejebragt ved et Mellemlæg af Gummiplade eller anden Pakning. Disse Bruserør ere lette at fjærne i paakommende Tilfælde; hvorimod de, som ere fastgjorte med Haardlodning til Fordelingsrøret, kunde fremkalde ubehagelige Kalamiteter, dersom de stødes løse.

De enkelte Brusere vare, som det fremgaar af Beskrivelsen, ogsaa forskellige, men man fandt ikke, at der ved Prøverne var nævneværdig Forskel i den Maade, hvorpaa de virkede.

Mængden, der blev udspredt ved den kæhlerske Sprøjte, rettede sig efter den Slaglængde, man lod Pumpen arbejde med, og denne var stilbar ved alle Sprøjterne, saaledes at de rigeligt kunde sprede den ønskede Mængde, og ligeledes indstilles til at give saa lidt, som

der i det Hele taget kan være tale om i Praksis. Inden for passende Grænser kan Mængden ogsaa varieres ved Tilsætning af Vand. Pumperne fungerede i det Hele godt og ere anbragte paa en overskuelig og tilfredsstillende Maade; dog laa Krumtappinden ved to af Maskinerne ikke midt for Pumpen, saaledes at der var et bøjende Moment i Pumpestangen.

Som foran nævnt bestemtes ved Hestekraftprøverne Mængden af Vædske pr. Td. Ld. For at forhindre at Trykket i Vindkedelen bliver for stort, er der imidlertid anbragt en Sikkerhedsventil og et Omløbsrør, saaledes at Sikkerhedsventilen aabner sig, naar Trykket bliver for stort, og derved tillader, at Vædsken løber tilbage i Beholderen. Trykket kan reguleres ved at stille paa en Fjeder over Sikkerhedsventilen, og man lader det sædvanligvis ikke overstige 5 Atmosfærer. Medens man ved andre Sprøjter har haft den Ulæmpe, at det Færdselshjul, som trak Stemplet, kom til at slæbe, naar Trykket blev for stort, har noget tilsvarende ikke været observeret ved nogen af de udstillede Maskiner.

En Forandring i Trykket giver en Forandring i Brusningen, og særlig giver et lavt Tryk en uheldig Virkning.

Naar Hastigheden bliver for stor, stiger som nævnt Trykket, og Vædsken løber da tilbage i Beholderen, saaledes at der udspredes mindre pr. Td. Ld. Indenfor de normale Hastigheder er Variationen dog ringe. Vil man have stor Forskel i Mængde, maa man have forskellige Bruser.

Alle disse Maskiner ere forholdsvis lette at trække og i det Hele bekvemme at arbejde med; dog vil man maaske oftere ønske, at Beholderen rummer noget mere, op til 300 Liter, og dersom Brusningen med Bordeauvædske til Kartofler bliver et fremtrædende Ønske, hvad der er højst sandsynligt, saa vil det være nødvendigt at formindske deres Sporvidde ca. 6 Tommer, for at de bedre kunne gaa over to Rækker, og det vil være ønskeligt

at bygge dem højere og at kunne hæve Sprederøret mere for ikke at skade Kartoffeltoppen. Bliver Beholderens Overdel væsentlig højere, vil dette dog genere Paafyldningen.

Det viste sig under Prøverne, at samtlige Sprøjter vare i Stand til paa en tilfredsstillende Maade at udsprøjte saavel Vitriol som Bordeauvædske. Den Vanskelighed, man her kan vente at møde, beror navnlig paa, at denne Vædske indeholder Kalk i opslemmet Tilstand. Under Prøverne udbrusede man imidlertid Bordeauvædsken umiddelbart efter at denne var fyldt paa Beholderen. Kalken fik da ikke Tid at udfælde sig, men det er rimeligt, at denne vil give Anledning til Vanskeligheder ved Tilstopning af Bruserne, naar Vædsken i nogen Tid faar Lov til at blive staaende i Beholderen. Dette bør man derfor i Praksis undgaa, men det volder næppe nogen Vanskelighed at fylde Bordeauvædsken paa Beholderen umiddelbart, før man foretager Overbrusningen i Marken. Ved Jærnvitriolen er der ikke saa megen Grund til at ængste sig i denne Henseende, men der vil dog altid være en Tilbøjelighed til at danne sig et Bundfald bestaaende af Jærntveilte-Hydrat, saa det ogsaa ved Vitriolen er at anbefale, at Paafyldningen foregaar umiddelbart før Sprøjtningen.

I alle Tilfælde er det af stor Betydning for Sprøjternes gode Virkning og Varighed, at det Stof, som benyttes, ikke er i denne længere end højst nødvendigt, og at der umiddelbart efter Afbenyttelsen foregaar en Afvadskning, ved at lade Maskinen arbejde med rent Vand. For at hindre Dannelsen af Bundfald ved Vitriolen, er det en Fordel at tilsætte en ganske ringe Mængde Svovlsyre, kun nogle faa Tusindedele af den Vædskemængde som anvendes; dette er et godt og billigt Middel til at holde Vædsken klar. Skønt den fri Svovlsyre i nogen Grad angriber Pumpens Jærndele, saa vil dette være en saa svag Opløsning, at Angrebet er betydningsløst, navn-

lig under den korte Tid som Vædsken alligevel bør være i Sprøjten.

Skønt Vitriolen er et neutralt Salt, er det dog en Kendsgerning, at det efterhaanden angriber de forskellige Materialer, omend i forskellig Grad; men da Angrebet staar i Forhold til den Tid, Vædsken er i Berøring med Fladerne, saa er det klart, at man i høj Grad skaaner Pumpen ved at gøre denne Angrebstid saa kort som mulig.

Ved Forsøg, der er foretaget af Professor Doktor *Gustav Fischer* i Berlin, har det vist sig, at en Plade paa 100 Centimeter har et Svind i Milligram paa en Dag, der for

Gammelt Ristestangs Støbejærn	var	25
Sædvanligt Støbejærn fra Kæhler	—	45
Syrefast — - —	—	13
Smedejærn	—	15
Rødgods	—	9

Kobber blev straks uforandret, men mistede senere 15 Milligram daglig.

Herefter viser det sig altsaa, at Kobber om det end er bedre, naar Sprøjten straks efter Brugen gøres ren, dog ikke er uangribeligt, naar man ikke sørger for en omhyggelig Rensning.

I Praksis ere Forholdene imidlertid ikke saa simple som ved Laboratorieforsøg, hvor der kun tages Hensyn til det Angreb, som en Plade er udsat for, naar den i en vis Tid er nedsænket i en vis Vædske. I Maskiner, hvor forskellige Metaller ere i Forbindelse med den samme syrlige Vædskemængde, opstaar der nemlig galvaniske Strømme, som fremkalder en Tæring paa det ene af Metallerne og desto mere, jo større den elektriske Spændingsforskel er. En Undersøgelse maa derfor, for at være tilfredsstillende, være baseret paa, at de samme Slags Metaller, som findes i den paagældende Maskine, ogsaa findes i det tilsvarende Forsøg, og da navnlig de Metaller, som staa yderst i den elektriske Spændingsrække. Saadanne For-

søg havde man paatænkt at foretage, men da de ere meget langvarige og vanskelige at faa paalidelige, blandt andet fordi det er vanskeligt at være sikker paa, at de prøvede Metaller virkelig svare til de i Pumperne anvendte, saa mener man i al Fald foreløbig hellere at ville indskrænke sig til at foreslaa Anbringelsen af et billigt negativt Materiale, f. Eks. Zink, til at tære paa, ved at anbringe dette i Beholderen og saa forøvrigt at holde denne godt ren ved Udskylning med Vand for hver Gang den er benyttet, og med svagt syrligt Vand og derefter med Kalkvand, hver Gang før den sættes hen til en længere Pause.

Dersom Sprøjten anvendes til Bordeauvædske, der som bekendt indeholder Kobbervitriol, ville Jærndelene være udsatte for et ikke ubetydeligt Angreb, saaledes at man maa ønske Jærnet i denne erstattet med Kobber, Rødgods eller andet dertil egnet Materiale; dog vil man formentlig uden større Skade, paa Grund af den korte Tid Sprøjterne ere i Brug, ogsaa kunne anvende Kobbervitriol i Sprøjter, hvor Jærnet kommer i Berøring med Vædsken, naar man sørger for, at denne Berøring er saa kortvarig som mulig, og under Forudsætning af, at de paagældende Jærndele uden Skade kunne taale nogen Tæring. Dette Hensyn vil mulig fremkalde Ønsket om, at Pumpestemplerne udføres af et andet Materiale end Jærn, hvorimod Ventilerne og Ventilsæderne allerede nu ere udførte af Rødgods og derfor ville være tilfredsstillende, naar man er omhyggelig med Rengøringen.

Selve Beholderen er ved de forskellige Sprøjter efter Kæhlers System udført af Træ. Dette Materiale tilfredsstiller særdeles godt Kravene om at kunne modstaa Angrebet af de benyttede Vædsker. Det er dertil billigt og særdeles stærkt overfor ydre Paavirkninger, men der er naturligvis nogen Vanskelighed deri, at et Redskab, som benyttes saa faa Timer om Aaret, kan lide Skade ved Henstand, idet Træet i Beholderen tørrer ind, saaledes at den maaske endog er ubrugelig, naar den bliver forsømt. Men Vanskeligheden her er vel ikke stort større end ved

saa mange andre Redskaber i Landbruget, saaledes at man nok kan finde sig i den Ulempe, som Pasningen af en Træbeholder medfører.

Ved Platz Sprøjte er Angrebet af Vædske i Bruserøret undgaaet ved, at Jærnrøret kun er et Bærerør, hvorimod Vædsken tilledes Bruserne igennem tynde Metalrør, ere ophængte under Bruserøret.

Virkningen i alle de udstillede Sprøjter med Undtagelse af Roms er den, at Vædsken ved Beholderen pumpes ind i en Vindkedel, hvorfra det strømmer til Bruserøret under et nogenlunde konstant Tryk. Ved Roms Haandpumper benyttedes derimod selve Beholderen som Vindkedel. Ved Hjælp af en Luftpumpe pumpedes der Luft ind i den ca. halvt fyldte Beholder, medens denne stod paa Jorden, og Udbrusningen foregik da under et formindsket Tryk, efterhaanden som Beholderen tømtes for Vædske, samtidig med, at den sammenpressede Luft under Udvidelsen indtog Vædskens Plads. Det faldende Tryk ved denne Pumpe forandrer Brusens Virksomhed paa en noget uheldig Maade, navnlig naar Beholderen er næsten tom, og især hvis man begynder med at have den mere end halvt fuld. Saavel Vermorel- som Deidesheimerhaandsprøjterne virke efter samme Princip som Hestekraftssprøjterne, hvorfor Brusningen ved disse kan holdes ret ensartet.

Alle Haandsprøjterne vare indrettede til lange Bruserør, ved hvis Anvendelse man var i Sand til at besprøjte Buske og Træer i nogen Højde. Det samme var ogsaa Tilfældet ved Platz Sprøjte, der var til at anbringe paa Vogn, men dette begrænser Anvendelsen i Have betydeligt, hvorfor Haandsprøjterne, der bæres paa Ryggen, formentlig ville være bedre egnede til dette Brug. Iøvrigt kunne alle Hestkraftssprøjter ogsaa benyttes ved Haandkraft.

For at gøre Haandsprøjterne bedre egnede til Anvendelse i Mark og Have til Besprøjtning af ikke for høje Vækster vare de udstillede Haandsprøjter foruden de en-

kelte Straalerør tillige forsynede med saadanne, som have tre Grene, hvorved man var i Stand til at oversprøjte en Strimmel paa noget over en Meters Bredde. Da de tre Straalerør vare anbragte i samme Plan og noget nær, blev der dog to vaade Striber paa Jorden.

Ved en enkelt af Haandsprøjterne vare Bruserne indrettede saaledes, at der i deres Bagende fandtes et lille Stempel med en Stift, som med Fingeren kunde trykkes frem imod Hullet i Brusen, hvorved Stiften var i Stand til at fjerne Urenheder, som havde sat sig fast i dette.

Dommerne udtalte:

At Kæhlers Vitriolsprøjte er af en enkelt og god Konstruktion, den er nem at passe og kommer ikke let i Uorden. Bruserøret er dog vanskeligt at rense, dersom det bliver forurenet, og Hanenøglen er mindre vel anbragt. Den er stærk og taaler en noget grov Behandling. Det specielle syrefaste Jærnstøbegods maa formodes at gøre den varigere, end hvor almindeligt Støbegods anvendes. Om i hvilken Grad Støbegodset ved de danske Sprøjter er syrefast, vides ikke. Pumpen ligger bekvemt og er let at indstille og holde i Orden. Maskinen er godt forarbejdet.

At Bloms er en god Kopi af Kæhlers Sprøjte. Kun bør Fordelingsrørets Ender kunne aabnes med en almindelig Nøgle.

At Holeby Vitriolsprøjte ligeledes er en god Kopi af Kæhlers Sprøjte, dog ere de enkelte Straalerør forbundne med Fordelingsrøret paa bedre Maade, idet den anvendte Konstruktion tillader en Fjærnelse af Urenligheder i Fordelingsrøret, ligesom Hanenøglen til dette er lettere tilgængelig. Bruserørene, der ere støbte, ere nemmere at forny end de paaloddede Rør hos Originalen. Denne Sprøjte har kortere Arbejdsbredde end de andre tilsvarende, og derved et bedre Forhold imellem denne og Tøndens Størrelse.

At Landspergs Vitriolsprøjte er en ret god Kopi af Kæhlers. Straalerørene, der ere af Smeddejærn, ere ved denne af samme gode Konstruktion som ved »Holeby«. Hanenøglen er betydelig bedre anbragt end ved den originale. Ved den endelige Prøve manglede dog desværre Bruserne, saa Udvalget har ikke prøvet denne Maskine fuldtud.

At Platzs Sprøjte til at anbringe paa Vogn er en god og billig Sprøjte, men den kræver foruden Kusken en kraftig Mands Arbejde ved Pumpningen, og han kan ikke udholde Arbejdet i Længden. Sprøjten er let at anbringe og atter fjerne fra en almindelig Vogn. Brusningen er dog noget mere stribet end ved de ovenfor nævnte Sprøjter, fordi Bruserne ligge i samme Plan. Tønden vil ofte ønskes noget mindre. Denne Sprøjte giver for lidt Vædske pr. Td. Ld. ved almindelig Kørehastighed.

At Deidesheimer og Vermorel Haandsprøjter staa hinanden lige og ere særdeles gode Sprøjter til Haandkraft, de ere nemme at behandle og godt forarbejdede.

At Roms Haandsprøjter udmærke sig ved deres Prisbillighed. De fungere godt, saa længe Trykket er nogenlunde uforandret, men dette varer ikke ret længe, navnlig dersom Beholderen fyldes mere end halvt.

Arbejdsprøve med Høbjergningsredskaber

paa

Ringsted Kloster i 1909.

21. Beretning

om de statsunderstøttede Redskabs- og Maskinprøver, foranstaltede af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Redskabs- og Maskinudvalg.

Af Dommerudvalget ved Assistent, Landbrugskandidat *M. Dall.*

Under den almindelige Bestræbelse i det arbejdende Landbrug i Retning af saa meget som muligt at erstatte Haandarbejdet med Heste- eller Maskinkraft, er der her i Landet i de seneste Aar ikke gjort væsentlige Fremskridt ved Høbjergningsarbejdet, uagtet det, især i ustadigt Vejr, kan have stor Betydning for Høbjergningens Resultat at have fornøden Magt over Arbejdet, saa at et gunstigt Tidspunkt fuldt ud udnyttes. Ligeledes er det overhovedet af stor Betydning, at der til Høbjergningsarbejdet kræves saa lidt Haandarbejde som muligt, eftersom dette Arbejde falder paa en Tid, hvor Roemarken i høj Grad lægger Beslag paa de Hænder, der er til Raadighed.

For at faa Oplysning om, hvad der her hjemme og i Udlandet findes af Maskiner og Redskaber til Hjælp ved Høbjergningen og for, dersom der findes noget, som skønnes at fortjene det, at bidrage til dets videre Udbredelse, vedtog Landhusholdningsselskabets Maskinudvalg at foranstalte en Demonstrationsprøve med Høbjergningsapparater og lod i den Anledning en Indbydelse udgaa gennem Landbrugspressen.

Af de forskellige fra Udlandet kendte Redskaber mødte dog ingen, derimod meldte der sig to danske Del-

tagere, nemlig: Forpagter S. Jansen, Ringsted Kloster ved Ringsted med en Høslæde til Brug ved Høets Stakkesætning, og Forvalter S. E. Møller, Birkendegaard pr. Værslev med en Hesterive til Brug ved Sammenslæbning af Høstrengene under samme Arbejde.

Beskrivelse.

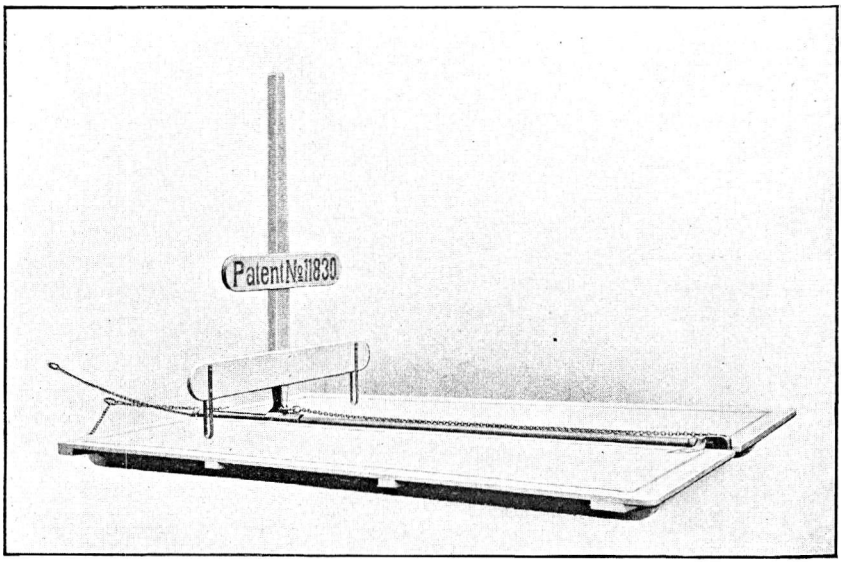

Fig. 1. Forpagter S. Jansens Høslæde.

Denne har en Platform 3,1 M. lang og 1,9 M. bred, som hviler paa to Slædemeder. Midt paa Slædens Forende er anbragt en Opstander, henimod 2 M. høj og forsynet med to i forskellig Højde anbragte Tværstykker. Opstanderen er bevægelig langs ad en Rilleaabning i hele Platformens Længde og forbunden med en Kæde, der er ført bagud omkring en Blokskive, som sidder i Rillen paa Slædens bagerste Ende. Kæden er derfra fortsat neden

under Platformen fremefter til Slædens Forende. Naar der trækkes i denne Kæde, vil den altsaa føre Opstanderen bagud til Blokskiven.

Arbejdet med Høslæden foregaar paa den Maade, at Slæden af to Heste trækkes langs med en Høstreng eller midt imellem to Høstrenge, eftersom Afstanden imellem Strengene er større eller mindre. To Mand lægge da Høet op paa Slæden, medens Kusken træder det sammen og former Høstakken. Naar Stakken er færdig, udløses Hamlen fra Trækket i Slæden og forbindes med den foran omtalte Kæde. Ved Hestens Træk føres da Opstanderen tilbage paa Slæden, og med den Høstakken. Saasnart en Del af Stakkens Bundflade har faaet Fæste paa Jorden, bliver Stakken staaende, og Slæden bevæger sig fremad, ud under samme. Efter Høstakkens Afladning forbindes Hamlen igen med Slæden, Opstanderen skydes hen i Slædens Forende, og Stakkesætningen begynder paany.

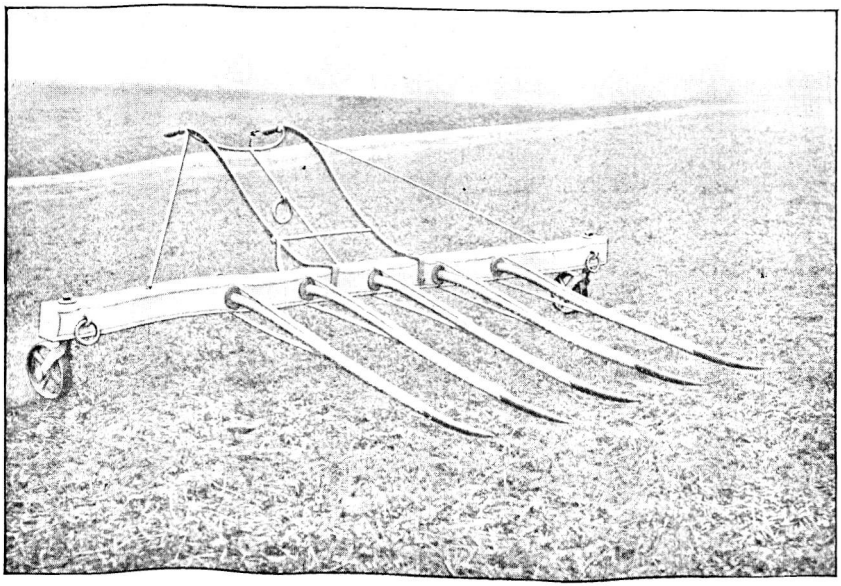

Fig. 2. Forvalter S. E. Mollers Rive til Høsamling.

Paa et lidt over 3 M. langt Bulstykke af firkantet Naaletræstømmer er anbragt 5 Tænder $1^1/_2$ M. lange og med kun 370 mm Mellemrum, saaledes at de yderste Tænder ere anbragte 800 mm fra Enderne af Bulstykket. Tænderne ere lavede af $^5/_4$" trukne Jærnrør og hver forsynet med en lidt opadbøjet Jærnspids. Ved Tændernes Forbindelse med Bulstykket ere de forsynede med et stærkt Bryst, og de ere desuden afstivede ved to Stykker Fladjærn, fæstede paa Tænderne omtrent ved disses halve Længde og forbundne med Bulstykkets øverste og nederste Kant med Skrue og Møttrik. De tjene dels til at styrke Tænderne, og dels kan man ved Hjælp af Skruerne rette Tænderne op eller ned, naar det behøves.

Paa hver af Bulstykkets Ender er anbragt et 220 mm højt Hjul af Støbejærn, som bærer Bulstykket noget op fra Jorden. Hjulene ere drejelige om en lodret staaende Akse, ligesom Møbelruller. Midt paa Riven sidder et Par vel afstivede Haandtag, lignende Haandtagene paa en Svingplov. I begge Ender af Bulstykket er fastgjort Enderne af et langt stærkt Reb, til hvis Midte Hamlen fæstes.

Riven trækkes af to Heste. Til Betjeningen behøves, foruden Kusken, en kraftig Mand til at styre Riven. Der køres langs ad Høstrængen, idet Hestene gaa paa hver sin Side af denne. Naar der er samlet Hø til en Stak standses der, Hestene rykkes lidt tilbage, begge Rebene føres over paa samme Side af Høhoben og Hestene køres atter frem, hvorved Riven trækkes ud fra Høet til den ene Side, hvorefter den anbringes paany i Høstrengen til fortsat Arbejde.

Prøverne.

Det var oprindelig paatænkt, at Redskaberne skulde prøves paa en større Gaard i Kallundborgegnen, men da Forholdene skønnedes at være gunstigere paa Ringsted Kloster ved Ringsted, valgtes dette Sted for Prøvernes Afholdelse.

Som Dommere fungerede:
Statskonsulent *C. V. Birk,* Holte,
Proprietær *S. Friis,* Duelund og
Konsulent *Martin Jensen,* Jyderup.

Dommerudvalget samledes først den 29. Juni, men Arbejdet forhindredes ved indtrædende Regnvejr. Det bestemtes da at mødes igen den 1. Juli, paa hvilken Dag Vejret blev gunstigt for Høbjergningen. Redskaberne prøvedes paa et andet Aars Græsmark med en middelgod Afgrøde, hvor Høet i Forvejen var samlet i Strenge med en almindelig Hesterive.

F o r p a g t e r J a n s e n s H ø s l æ d e, hvoraf der var to Eksemplarer i Virksomhed, betjentes hver af 3 Mand af Gaardens egne Folk.

Høslæden er i Stand til at modtage en Høstak paa indtil et halvt Læs. Hestene trak den uden Besvær, selv op ad Bakke. Slædens Anvendelse fremmede Arbejdet ved Høets Stakkesætning i betydelig Grad, idet de to Mand, der samlede Stakken, bestandig kunde have denne i Nærheden af sig. Afladningen af Stakken foregik hurtigt og uden Vanskelighed, Stakken beholdt den gode spidse Form, som den havde modtaget under Sammensætningen paa Slæden. Hvor der var stærkt ned ad Bakke gjorde Slæden saa ringe Modstand mod Hestenes Træk og Stakken saa megen Modstand mod Afladningen, at denne ikke foregik, uden at Folkene maatte holde imod med Høtyvene for at faa Stakken paa Gled. Dette foranledigede dog hverken stort Besvær eller nævneværdig Tidsspilde. Stod Slæden paa jævn eller kun svagt hældende Jordoverflade, og end mere hvor det var op ad Bakke, gled Stakken af Slæden alene ved Hestenes Træk.

Prisen paa Høslæden er 120 Kr.

Dommerne udtalte: At Høslæden i betydelig Grad fremmede Arbejdet ved Stakkesætningen. At Stakkene vare ikke mindre velsatte, end om de havde været sat umiddelbart paa Jorden, saa at endog en betydelig Regn ikke vilde skade deres Indhold i nævneværdig Grad.

Det Hø, der behandledes, indeholdt kun en ringe Mængde Kløver. Naar Høet væsentlig bestaar af Kløver, og denne ikke forinden Stakkesætningen er stærkt vejret, maa Stakkene sættes mindre og løsere, og Arbejdsbesparelsen, der opnaas ved Brugen af Slæden, vil da ikke være saa stor.

Ønskes Høstakkene ordnede i større og færre Rækker langs Agrene for at en Jordbehandling til Halvbrak kan begynde straks, kan Høslæden yde fortrinlig Hjælp, idet man forinden Afladningen kan transportere Stakken hvorhen i Marken, man ønsker. Ligeledes kan man fjærne Stakkene fra Hegnplantninger og Skovgrænser, hvor der vil være for megen Læ eller Skygge for den paafølgende Eftervejring.

Forvalter S. E. Møllers Rive til Høsamling betjentes af Opfinderen selv med en Mand til Hjælp til at køre Hestene. Arbejdet gik særdeles hurtigt fra Haanden, og Hobene kunde gives en betydelig Størrelse, indtil $^1/_3$ Læs.

Efter at Hobene ere slæbte sammen, maa de jo ved Haandkraft sættes i Stak. Dette Arbejde foregik let, Høet i den sammenslæbte Hob er let at skille ad, naar det tages fra den rigtige Side, nemlig forfra. Det har ligget ret løst paa de lange Rivetænder og er ikke rullet sammen, saaledes som det i Regelen er, naar man har slæbt Høet sammen enten med et Læssetræ eller med en af de tidligere anvendte Høslæbere.

Rivens Pris er 75 Kr.

Dommerne udtalte: At S. E. Møllers Rive til Høsamling er i Stand til at fremme Arbejdet i en meget betydelig Grad. Den behandler Høet lempeligt, og Høstakkene kunne efter Sammenslæbningen sættes smaa eller store, løst eller fast, som Forholdene kræve det.

Om det ønskes, kan Høhoben slæbes over i Naborækken, for at Høstakkene kunne komme til at staa i enkelte store Rækker, saa at en Jordbehandling kan begynde mellem Rækkerne.

Landbolove.

Af Justitsraad *H. Wulff*.

(De i dette Tidsskrift tidligere meddelte Uddrag af saadanne Love og ministerielle Bekendtgørelser, der formenes at kunne have Interesse for Landboere, fortsættes herved for Aaret 1908).

I

Love i 1908.

1. Tilskud til Landbrugsskoler.

Ved Lov Nr. 12 af 17. Januar 1908 bestemmes, at det Statstilskud til Folkehøjskoler og Landbrugsskoler, der ved Lov af 23. Maj 1902 normeredes til 140,000 Kr. aarlig, fra 1. April 1908 forhøjes til 150,000 Kr. foruden yderligere 1500 Kr. for hver Høj- eller Landbrugsskole, der ud over et Antal af 86 deltager i den aarlige Fordeling.

2. Alderdomsunderstøttelse.

Ved Lov Nr. 56 af 13. Marts 1908 forandres fra 1. April s. A. den i Loven af 1902, om Alderdomsunderstøttelse til værdige trængende udenfor Fattigvæsenet, fastsatte Betingelse om ikke i de sidste 10 Aar at have modtaget Fattighjælp, til for Fremtiden kun at omfatte de sidste 5 Aar.

3. Landøkonomiske Forskudsforeninger.

Ved Lov Nr. 64 af 1. April 1908 bestemmes, at de i den tidligere Lov normerede 10 Aar til Tilbagebetaling af Statskassens Laan til landøkonomiske Foranstaltninger forandres saaledes, at Laanene skal tilbagebetales med $^{2}/_{10}$

i 11. Juni 1908 og med $^1/_{10}$ i 11. Juni Termin i hvert af Aarene 1909—16.

Renten af Laanene forhøjes derhos til $3^1/_2$ pCt. fra 11. Juni Termin 1908 at regne, og Foreningernes Udlaansrente maa ikke overstige 5 pCt. Det tillades Foreningerne at benytte Reservefonden til Udlaan.

4. Herredsdeling.

Ved Lov Nr. 67 af 1. April 1908 dannes der af Rougsø, Sønderhald og Østerlisbjerg Herreder fremtidig tvende Jurisdiktioner, nemlig en Jurisdiktion, bestaaende af Rougsø Herred og af Sønderhald Herred med Fradrag af Hvilsager, Skørring, Krogsbæk, Søby og Skader Sogne, med Thingsted i Randers, og en Jurisdiktion, bestaaende af Østerlisbjerg Herred og de fornævnte 5 Sogne af Sønderhald Herred, med Thingsted i Hornslet.

5. Pensionsforhøjelser for Krigere fra 1864.

Ved Lov Nr. 71 af 1. April 1908 forhøjes Pensionen for de militære Underklasser og Menige, der have deltaget i Krigen 1864, med 25 pCt. aarlig fra 1. April 1908 og for Enker efter saadanne ligeledes med 25 pCt., dog at ingen af Pensionerne bliver lavere end 200 Kr. aarlig.

6. De kommunale Valg.

Denne saa overordentlig betydningsfulde Lov har Nr. 79 og er af 20. April 1908.

Af de særdeles omfattende Lovregler kan der her kun gives et ganske kort Uddrag af de vigtigste Bestemmelser, der har Interesse for Landboerne.

A. Sogneraadsvalg.

Valgret og Valgbarhed har enhver uberygtet Mand eller Kvinde, som har Indfødsret og har fyldt 25 Aar, har været 2 Aar i Kommunen og i det sidste Aar

har betalt Skat til Kommunen. Undtagelserne ere de sædvanlige: Uberygtethed, ikke at have nydt urefunderet Fattighjælp og ikke at være ude af Raadighed over sit Bo. Den Vælger, som har Bopæl flere Steder, bestemmer selv, hvor han vil gøre sin Valgret gældende.

Valgene, der skulle foregaa i første Halvdel af Marts og regnes fra 1. April, gælde fremtidig 4 Aar. Samtlige Medlemmer afgaa da paa en Gang. Stedet, Tiden og Tallet paa de, der skulle vælges, bekendtgøres 3 Gange i de stedlige Blade, der fortrinsvis læses i Kommunen, og sidste Gang mindst 8 Dage før Valget, og dette bekendtgøres tillige ved Kirkestævne mindst 8 Dage før Valgdagen. Valgbestyrelsen bestaar af 3 Medlemmer, Sogneraadets Formand og 2 af Sogneraadet valgte Medlemmer. Valghandlingen begynder Kl. 9 Formiddag, fortsættes til Kl. 1 og derefter fra Kl. 4 til 8 Aften samt saalænge der er Vælgere, som ønske at afgive Stemme. Afstemningen sker efter Lister, som skulle være underskrevne af mindst 5, højst 15 Vælgere som Stillere og indleveret senest inden Kl. 7 fjerde Aften før Valget. Færre Navne paa Listen end det Kandidattal, der skal vælges, gør den ikke ugyldig, derimod ville flere Navne gøre den ugyldig.

Listerne mærkes med hver sit Bogstav (A., B., C. osv.), og paa hver Liste sættes Nr. (1, 2, 3 osv.) foran Kandidaternes Navne i den Rækkefølge, Stillerne have opført dem. Ogsaa Listerne bekendtgøres i lokale Blade. Er der kun een Liste, betragtes de paa samme anførte Kandidater som valgte uden Afstemning. Stemmesedlerne skulle betegnes »Kandidatliste A«, »Kandidatliste B« osv., hver i Linie for sig og med en tyk Streg imellem. Konvolutterne skulle være uigennemsigtige og helt dække Stemmesedlen.

I Valglokalet maa kun Valgbestyrelsens Medlemmer og Listeførerne samt de Vælgere, der skal afgive Stemme, være tilstede, og hverken gennem Partibureauer eller paa anden Maade maa der føres systematisk Kon-

trol med Stemmegivningen. I Stemmerummet maa kun een Vælger ad Gangen opholde sig. Stemmeoptællingen kan eventuelt opsættes til næste Dags Formiddag Kl. 10. Stemmetallet deles med 1, 2, 3 osv. efter den saakaldte Dondt'ske Methode. De ikke valgte Kandidater betragtes som Suppleanter efter deres Rækkefølge.

Overslaget for de kommende Regnskabsaar underkastes 2 Behandlinger, den sidste senest hvert Aars 15. Januar. Viser Overslaget en Skatteforhøjelse af en Fjerdedel eller derover mere end det forudgaaende Aars Skat, kræves hertil Amtsraadets Samtykke. Nægtes dette, maa nyt Sogneraadsvalg finde Sted.

B. Amtsraadsvalg.

Hvert Sogneraad i Amtsraadsvalgkredsen vælger af sin egen Midte 2 Valgmænd, sammen med disse træder et lige saa stort Antal, som der er Sognekommuner i Amtsraadskredsen, af de Ejendomsbesiddere, der har havt Ophold i Amtsraadskredsen i Skatteaaret og ydet størst Bidrag til Amtsrepartitionsfonden. Kvinder, der er Ejendomsbesiddere, have i saa Henseende samme Valgret som Mænd. Valgene afholdes i den sidste Halvdel af April Maaned. Valgperioden er 6 Aar og samtlige Medlemmer afgaa samtidig. I et kommunalt Raad paa mindre end 20 Medlemmer kan Mand og Hustru eller beslægtede i op- og nedstaaende Linie ikke samtidig være Medlemmer.

7. Toldloven.

Den store og omfangsrige Toldlov, der ogsaa har betydelig Interesse for Landboere, har Nr. 88 og er dateret 5. Maj 1908. At gøre Uddrag af denne Lov vil Pladsen her ikke tillade. Det maa tilraades interesserede at søge direkte til den.

8. Kreditforeninger for mindre Ejendomme.

Ved Lov Nr. 98 af 8. Maj 1908 bestemmes, at den hidtidige Grænse for Taksation til Laan forhøjes fra 8000 til 10,000 Kr., og at der heraf kan laanes indtil Halvdelen.

9. Bipest.

Ved Lov Nr. 99 af 8. Maj 1908 bestemmes, at der fra 1. April 1909 stilles 10,000 Kr. til Raadighed paa de aarlige Finanslove til Bekæmpelse af Bipest, og at, hvad der heraf spares det ene Aar, kan overføres til det næste.

Af de i Lovene givne detaillerede Regler, skulle her kun anføres, at enhver Ejer af et Bistade er forpligtet til, naar dette er angrebet af Bipest eller der er grundet Mistanke herom, da uopholdelig at gøre Anmeldelse herom til den af Landbrugsministeriet anerkendte Fællesledelse for Biavlerforeninger her i Landet. Der vil da uden Udgift for Stadeejeren blive foretaget Undersøgelse og Behandling af udsendte Tillidsmænd. Ejeren maa holde sig de Forskrifter efterrettelig, som Tilsynet foreskriver. Iøvrigt maa interesserede henvises til selve Loven.

10. Landbrugskursus.

Ved Lov Nr. 100 af 8. Maj 1908 bestemmes følgende. Til Understøttelse af trængende Elever, der paa en godkendt Landbrugs- eller Højskole har gennemgaaet et almindeligt 5—6 Maaneders Kursus, og som ønsker Uddannelse i Husmandsbruget og Landbrugets Bierhverv, kan der anvendes indtil 5000 Kr. aarlig. Understøttelsen, der ikke ydes over 20 Kr. maanedlig, maa højst gives i 6 Maaneder og udbetales den paagældende Husbond som Vederlag for Kost, Logi og Undervisning til Lærlingen. Denne er forpligtet til at deltage i alt forefaldende Arbejde.

Endvidere kan der til Understøttelse af ubemidlede Deltagere — Mænd og Kvinder — anvendes indtil 50,000

Kr. aarlig til Kursus i Landbrug og Landbrugets Bierhverv af Varighed fra 8 Dage til 1 Maaned.

Der gives iøvrigt en Række særlige Regler for Understøttelserne m. v., men herom maa der henvises til selve Loven.

11. Sognekirkers Udvidelse.

Hovedreglen i Lov herom, Nr. 103 af 8. Maj 1908, er den, at naar der i 3 Aar i Træk foreligger for Provstesynet Erklæringer fra et Menighedsraad om, at det har vist sig, at Sognekirken ikke er rummelig nok til Plads for Sognets Kirkegængere paa de almindelige Søndage, kan Synet udsætte Kirken til Udvidelse. Forpligtelsen til at udvide en Kirke, der ejer sig selv, paahviler Menigheden og Staten, forsaavidt Kirken ikke selv kan bekoste Udvidelsen. Statens Bidrag maa dog ikke overstige Halvdelen af Udgifterne; Resten kan lignes paa Menigheden. Er Kirkens Tiende i Privateje, maa Tiendeejeren som Regel betale Udvidelsen, saafremt han ikke maatte foretrække en Afløsning af Tienden efter Lov af 15. Maj 1903.

12. Det offentlige Fattigvæsen.

Ved Lov Nr. 117 af 27. Maj 1908 bestemmes, at saafremt Udlændinge, der ikke har Forsørgelsesret her i Riget, falde Fattigvæsenet til Byrde, og Forholdene maatte tale imod at foranstalte Hjemsendelse, kunne Udgifterne ved de paagældendes Forsørgelse erstattes af Statskassen.

De Omkostninger, der udredes af det offentlige til Opdragelse, Underhold, Forsørgelse, Kur og Pleje for blinde, døvstumme, Idioter, sindssyge, Epileptikere, vanføre, lemlæstede, tuberkuløse, skrofuløse og Lupuspatienter betragtes ikke som Fattighjælp, naar de paagældende ere anbragte paa Statsanstalter eller godkendte Anstalter, eller af saadanne hos private.

13. Lønningslov ved Folkeskoler.

Ved Lov Nr. 128 af 27. Maj 1908 fastsættes Lønningsskalaen m. v. for Lærere og Lærerinder ved Folkeskolen. Der maa herom nærmere henvises til den meget udførlige og detaillerede Lov.

14. Børn udenfor Ægteskab og disses Forældre.

Denne meget vigtige og betydningsfulde Lov har Nr. 130 og er dateret 27. Maj 1908. Loven er overordentlig udførlig, saa kun Hovedreglerne her kunne anføres. Disse ere: Barnets Forsørgelse skal ske i Overensstemmelse med Moderens Livsforhold og altid være forsvarlig. Faderens Bidrag skal i Almindelighed sættes til tre Femtedele af samtlige Udgifter til Barnets Underhold. Bidraget kan dog fastsættes baade højere og lavere. Dør Moderen eller er Barnet en Frugt af en Kønsforbrydelse, paahviler der Faderen fuld Forsørgelsespligt. Faderens Bidragspligt varer til Barnets fyldte 18. Aar, men kan dog nedsættes og eventuelt bortfalde, naar Barnet er fyldt 14 Aar. Der kan paalægges Faderen særlige Bidrag til Barnets Daab, Konfirmation, Skoleundervisning eller faglige Uddannelse, ligesom ogsaa til Barnets Sygdom eller Begravelse. Bidraget bør i Almindelighed sættes højere for de to første Aar end for de følgende. Barnefaderen skal bidrage til Udgifterne ved Moderens Underhold 1 Maaned før og 1 Maaned efter Fødselen. Er Faderen død før Barnets Fødsel, paahviler Forpligtelsen hans Bo og Arvinger. Betales Bidraget ikke i rette Tid, kan Moderen forlange Bidraget udbetalt af det offentlige for $^1/_2$ Aar ad Gangen, og det betragtes da ikke som Fattighjælp ydet hende, men derimod ham. En Barnefader kan om fornødent eftersøges af Politiet. Vil han forlade Landet for længere Tid, skal han stille Sikkerhed for Underholdsbidraget til Barnet, og kan han ikke det, kan Gældsarrest imod ham bringes i Anvendelse, dog ikke over 9 Maaneder. Faderen kan paalægges Afsoning for skyldige Underholdningsbidrag,

men i Stedet for Vand og Brød vil da ordentligvis træde Fængsel paa sædvanlig Fangekost i den firdobbelte Tid.

Værgeraadet kan altid bestemme, at der skal beskikkes det uægte Barn en Værge, og i saa Fald har Værgen fuld Forældreret over Barnet, medens Reglen ellers er den, at Moderen har Forældreretten.

15. Hustruers og Ægtebørns Retsstiling.

Loven herom har Nr. 131 og er af 27. Maj 1908. Den har med Hensyn til fraskilte eller fraseparerede Hustruers Underholdsbidrag hos Manden en Række Lighedspunkter med foranstaaende Lov om uægte Børn og deres Forældre. Dette gælder Underholdningsbidragets Fastsættelse og Inddrivelse, endvidere den forskudsvise Udbetaling af Forsørgelseskommunen, overfor hvilken Bidraget i saa Fald betragtes som Fattighjælp for Manden, Efterlysning af Manden, hans Pligt til under Bøder at angive Flytning fra en Kommune til en anden, Sikkerhed eller eventuelt Gældsfængsel, hvis han vil forlade Landet samt Afsoningen.

Af særlige Bestemmelser i denne Lov kan mærkes, at i Tilfælde af Skilsmissedom ved Hustruens Brøde, kan hun eventuelt tilpligtes til at svare Underholdningsbidrag til Manden; Underholdningsbidragene vare ordentligvis til den anden Part gifter sig. Unddrager en Mand, der lever sammen med Hustruen, sig Forsørgelsen af Hustru og Børn, kan Overøvrigheden paalægge ham at yde et tilstrækkeligt Bidrag, som Hustruen da alene faar Raadighed over. Yder en Kommune Moderen forskudsvis Bidrag til Børnenes Underhold, skal hun forpligtes til at opgive, om Børnene ere i Pleje og i saa Fald, at den forfaldne Plejeløn er betalt.

En meget vigtig og ny Bestemmelse er denne: Er der indgivet Ansøgning om Separation eller Skilsmisse eller er der paabegyndt Retssag til Opnaaelse af Skilsmisse, har Øvrigheden, naar Hustruen derom fremsætter grundet Begæring, at give Manden Tilhold om ikke at forryk-

ke Fællesboets Stilling, indtil Spørgsmaalet om Skilsmisse eller Separation er afgjort. I dette Øjemed kan Øvrigheden forlange en attesteret Statusopgørelse. Overtræder Manden dette Tilhold, straffes han under en offentlig Politisag med Fængsel paa almindelig Fangekost i indtil 3 Maaneder eller eventuelt højere Straf.

16. Kvinders Retsstilling.

Loven herom har Nr. 133 og er af 27. Maj 1908. Den bestemmer, at en Enke er født Værge for sit Ægtebarn. Det samme kan gælde fraskilt eller frasepareret Hustru, og Værgemaalet vedvarer, selv om der indgaas nyt Ægteskab. Den fuldmyndige Moder er ligeledes sit uægte Barns fødte Værge, selv om hun indgaar Ægtskab med en anden end Barnets Fader. Fuldmyndige Kvinder kunne beskikkes til Værger eller Kuratorer efter samme Regler som Mænd. Udfordres der for Ægtebarn Beskikkelse af anden Værge end Faderen, er den med Faderen samlevende Moder nærmest til at beskikkes. En forladt Hustru kan beskikkes til Værge for sit Ægtebarn. En fuldmyndig Kvinde kan efter samme Regler som Mænd indsættes til Værge ved Testamente. Til ikke fuldmyndige Børns Ægteskab kræves Moderens Samtykke, hvis hun er Enke, ugift eller separeret. Det samme gælder for Adoptivmoderens Vedkommende. I de Tilfælde, hvor Lovgivningen kræver Mænd som Vidner ved Retshandelers Indgaaelse eller til Brug i Retsforhold, skulle under lige Betingelser Kvinders Medvirkning være retsgyldig. Dette gælder ogsaa for Forløfter til Ægteskabs Indgaaelse.

17. En Fødeanstalt i Jylland.

Ved Lov Nr. 134 af 27. Maj 1908 bestemmes, at der i Jylland skal oprettes en Fødeanstalt, bestaaende af Fødsels- og Barselsafdeling, en Afdeling for svangre, en Plejeafdeling og et Spædebarnshjem samt en Uddannelsesanstalt for Jordemødre. Til Opførelse af de hertil nødvendige Bygninger er bevilget 310,000 Kr.

18. Arveafgift.

Den hidtil gældende Lov om Arveafgift er forandret ved Lov Nr. 136 af 27. Maj 1908, hvori bestemmes, at der af Arv, der tilfalder Arveladerens Ægtefælle, Afkom eller Adoptivbørn fremtidig skal svares en Afgift af fra 1 til 3 pCt. efter Arvebeløbets Størrelse. Tilfalder Arven Arveladerens Forældre eller Personer, der hører til disses Afkom, er Afgiften fra 4 til 6 pCt.; tilfalder Arven Bedsteforældre eller disses Afkom, er Afgiften fra 7—9, og til fjernere Slægtninge eller Ikke-Beslægtede fra 10—12 pCt.

Af Arv, der tilfalder Staten, Kirker, Kommuner, Foreninger, Selskaber, Stiftelser, Legater og lignende svares 10 pCt. i Arveafgift uden Hensyn til Arveloddernes Størrelse. Boer under 500 Kr. og Arv under 1000 Kr. til Ægtefælle eller Børn er afgiftsfrie. Afgiften svares af Legater og Dødsgaver, af Succession i Lehn, Stamhuse eller Fideicommisgodser, af Ret til Familielegater eller Familiestiftelser, af Renten af borteblevne Personers Formue og af Arveforskud. Ligeledes af Livsforsikringer eller andre Kontrakter, dog for Forsikringer til Enker kun naar de ere over 3000 Kr., samt af Gaver, der vel er skænket i levende Live, men hvoraf Giveren har forbeholdt sig Nydelsen i sin Levetid og endelig, naar der er foregaaet Overdragelser til Omgaaelse af Arveafgiftspligten.

Iøvrigt maa der henvises til denne overordentlig udførlige og i saa mange Forhold indgribende Lovs Detailbestemmelser.

19. Ulykkestilfælde i Land- og Skovbrug.

Denne for Landbruget saa vigtige Lov har Nr. 151 og er dateret 27. Maj 1908. Af Lovens meget udførlige Bestemmelser kan her kun Hovedpunkterne i korte Træk gengives. Ret til Forsikring mod Ulykkestilfælde tilkommer Arbejderne i Landbrug, Skovbrug og Havebrug, forsaavidt den paagældende Ejendom er ansat til over 6000 Kr. i Ejendomsskyld, samt endvidere Arbejdere i Stutteri, Mejeri, Tørveskær, Rørskær og ved Tærskeværr-

ker. Ligesaa Arbejdere i Virksomheder, der som Bierhverv driver ovennævnte Bedrifter, saasom Teglværk, Grus- og Mergelgravning, Kørsler, Skærveslagning, Savskæring og lignende. Ved Havebrug forstaaes forretningsmæssigt drevet Havebrug samt Arbejde i Parker, Anlæg og Haver, der tilhører Stat eller Kommune eller er knyttede til Landbrug og Skovbrug, samt i større private Havebrug, fra hvilke Salg af Haveprodukter i væsentligt Omfang finder Sted. Forsikringen gælder Ulykker, bevirkede ved de paagældende Virksomheders Drift eller ved Forhold, der staar i Forbindelse med Bedriften, saasom Kørsler og Arbejder ved Veje, Aa- og Vandløb, Straatækning, Jagt osv., naar disse Arbejder udføres i Bedriftens Interesse. Ulykker ved Arbejdsgiverens personlige Husholdning, der er fjernet fra Bedriften, eller ved personlig Tjenstgerning for ham, falder ikke ind under denne Lov. Heller ikke Ulykkestilfælde foraarsagede med Forsæt eller grov Uagtsomhed. Omkommer en Forsikret, have hans Efterkommere Krav paa Erstatning, naar de ere danske Statsborgere eller bosatte i Kongeriget. Indtræder Ulykkestilfælde, der nedsætter Arbejdsevnen, tilkommer der efter 13 Ugers Forløb den Tilskadekomne i Dagpenge 75 Øre, hvis han er under 18 Aar, ellers 1 Kr. 20 Øre. Arbejdsgiverens hjemmeværende Børn faa dog ikke Dagpenge i Ulykkestilfælde, naar de ere under 15 Aar. Retten til Dagpenge betinges af en ved Lægeerklæring konstateret Nedsættelse af Arbejdsevnen; Dagpengene ophøre 1 Aar efter Ulykkesdagen.

Er Arbejdsudygtighed fuldstændig, ydes en Erstatning af det 6dobbelte af en Aarsfortjeneste paa 600 Kr. Af mindre Arbejdsudygtighed beregnes kun en skønsmæssig Del af ovennævnte Beløb. Er Forringelsen kun 10 pCt., ydes ingen Pengeerstatning. Indtræder Døden efter et Ulykkestilfælde, tilkommer der de Efterladte 2500 Kr. Findes der ingen Efterladte ydes en Begravelseshjælp af 50 Kr.

Forsikringspligten paahviler Arbejdsgive-

ren, der skal afgive Risikoen til et anerkendt Selskab af Arbejdsgivere, som da hæfter i Stedet for Arbejdsgiveren. Denne har altid hurtigst muligt og senest inden 8 Dage at anmelde et indtruffet Ulykkestilfælde for Forsikringsraadet. Af det ved Lov af 7. Januar 1898 oprettede Arbejderforsikringsraad dannes en særlig Afdeling til Bedømmelse af de under den heromhandlede Lov hørende Sager. Dette Raad bestaar af Forsikringsraadets Formand, 2 af Kongen valgte Medlemmer, hvoraf den ene skal være Læge, samt 6 af Indenrigsministeriet valgte Medlemmer. — Iøvrigt maa de interesserede henvises til selve Lovens Detailbestemmelser.

20. Statsbanernes Takster.

Ved Lov Nr. 153 af 27. Maj 1908 er der foretaget flere ret væsentlige Ændringer i Statsbanernes Takster. For Rejsegods indtil 25 Kg. betales fremtidig et Indskrivningsgebyr af 25 Øre, og Prisen for Abonnementskort og Fragtgods og Vognladninger er ogsaa en Del forandret. 14 Dages Kort koster fremtidig henholdsvis 120 Kr., 75 Kr. og 45 Kr. Ogsaa for Aarskort gives Rabat.

21. Jernbaneanlæg.

Den for samtlige Landsdele saa vigtige store Jernbanelov har Nr. 156 og er dateret 27. Maj 1908. Den bemyndiger Regeringen til at tilvejebringe Dobbeltspor paa Strækningen Nyborg-Strib, at erhverve Vejle-Givebanen, at anlægge Jernbaner fra Vigerslev over Brøndbyøster og Greve til Køge, fra Funder over Brande mellem Omvraa (Blaahøj) og Filskov samt Grindsted til Bramminge, fra Skern til Videbæk og fra Næstved over Herlufmagle, Glumsø, Sandby, Ringsted, Hvalsø, Skibby, Frederikssund og Slangerup til Hillerød. Hertil bevilges ialt mellem 28 og 29 Millioner Kroner, dog at heri afgaar som Bidrag fra Amts- og Købstadkommuner for Give-Herning Banen 25,000 Kr. pr. Banemil, for Vigerslev-Køge Banen 100,000 Kr., for Funder-Bramminge Banen 25,000 Kr., for

Skern-Videbæk Banen 25,000 Kr. og for Næstved-Hillerød 40,000 Kr., alt pr. Banemil. Anlægene fremmes i den foran angivne Rækkefølge, og der anvendes paa de aarlige Finanslove hvert Aar $2^1/_2$ Million Kroner hertil dog saaleds, at hvad der spares det ene Aar, kan anvendes det næste.

Samtidig gives der Bemyndigelse til at meddele Eneretsbevillinger for 19 nærmere specificerede private Jernbaner paa Øerne og 32 i Jylland med Bidrag fra Statskassen, dog ikke udover 1. April 1925. Det bestemmes endelig, at der for den allerstørste Del af disse Anlæg skal ydes en Værdistigningsskat til dem, der udreder Anlægsudgifterne.

22. Ligning til Skolefond.

Ved Lov Nr. 157 af 27. Maj 1908 bestemmes, at Udgifterne til Skolefonden forhøjes for Præstø og Sorø Amts Vedkommende til 1 Kr. 75 Øre, for Thisted Amt til 2 Kr. 50 Øre, for Randers Amt til 1 Kr. 50 Øre og for gl. Skanderborg Amt til 3 Kr. pr. Td. Hartkorn og det hertil svarende Beløb for Købstæderne.

23. Kørsel med Automobiler.

Loven herom har Nr. 180 og er af 27. Maj 1908. Den indeholder almindelige Bestemmelser om, hvad der forstaas ved et Automobil, hvorledes det skal være indrettet, derhos Bestemmelser vedrørende Ejeren og Føreren samt Udlændinge, men om de nærmere Detailler maa der henvises til selve Loven, der skal revideres inden Udgangen af 1909.

24. Udenlandske Arbejdere.

Loven herom har Nr. 229 og er af 21. August 1908 og finder Anvendelse paa udenlandske Arbejdere, der ikke som Tyende antages til Arbejde her i Landet, forsaavidt Arbejdet er knyttet til Landbrug, Skovbrug, Havebrug, Teglværk, Tørveskær, Rørskær, Grus-, Ler- og Mergelgravning, Stensamling m. v.

Arbejdsgiveren skal senest 4 Døgn efter Arbejdernes Ankomst anmelde for vedkommende Politimester: de ankomne Arbejderes Antal — særligt for Mænd og Kvinder — og deres Nationalitet og Hjemstavn; endvidere Førernes Navn og Hjemsted, Tidsrummet, de ere fæstede for, og Arbejdets Beskaffenhed osv. Inden 14 Dage efter Ankomsten maa Arbejdsgiveren have en skriftlig Kontrakt i autoriseret Form med Arbejderne. Kontrakter uden en saadan Autorisation og oprettede i Udlandet ere kun gyldige overfor Arbejdsgiveren, ikke derimod overfor Arbejderne. Kontrakten udfærdiges i to Eksemplarer, et til Husbonden og et til Arbejderne. Ligeledes inden 14 Dage maa Husbonden have en i autoriseret Form indrettet Afregningsbog med hver enkelt Arbejder; Bogens Tekst skal affattes paa Dansk med en vedføjet Oversættelse i de paagældende Arbejderes Modersmaal. I Tilfælde af Arbejderens Sygdom skal Arbejdsgiveren sørge for nødvendig Hjælp samt overfor det Offentlige være forpligtet til at bære Udgifterne ved Sygehusbehandling, Læge, Medicin samt Sygehusudgifter, dog ikke udover 6 Maaneder. Indenrigsministeren er bemyndiget til at anerkende en hele Landet omfattende Forening til Forsikring af udenlandske Arbejdere i Sygdomstilfælde samt at yde et Tilskud af 1 Kr. for hver forsikret Arbejder. Med Hensyn til B o l i g e n bestemmes, at den skal være tørt og sundt beliggende med tætte Mure og Tag samt Vinduer, der kan aabnes; endvidere, at der skal være Køkken med Ovn, Spiserum samt tilstrækkelige Soverum. Overstiger Beboernes Antal 20, kan der eventuelt kræves indrettet en Sygestue. Soverummene for ugifte Mænd og Kvinder skulle være fuldstændig adskilte og uden indbyrdes Forbindelse. Hvert Ægtepar skal have særligt Soverum. Sengestederne maa ikke indrettes over hinanden og maa kun rumme 2 Personer. Arbejdsgiveren maa paase, at Boligen holdes i ren og ordentlig Stand og daglig udluftes. Politiet har Indseende med, at disse Bestemmelser overholdes og kan paalægge Arbejdsgiveren at afhjælpe mulige Mangler i

Løbet af en kort Tidsfrist. Det paahviler Politimesteren at optræde som Mægler i en opstaaet Tvist, saasnart en af Parterne forlanger dette.

Loven, der skal revideres paa den i 1911 sammentrædende ordentlige Rigsdag, indeholder en Række yderligere Detaillebestemmelser, med Hensyn til hvilke der af Pladshensyn maa henvises til selve Loven.

25. Tilsyn med Udførsel af Kød.

Loven herom har Nr. 245 og er dateret 27. Maj 1908. Den bemyndiger Landbrugsministeren til at træffe Foranstaltninger til Forebyggelse af, at der udføres Kød, Slagteaffald og Kødvarer af Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin, naar det er fordærvet eller hidrører fra Dyr, som er angrebne af nogen Sygdom, der gør dem uskikkede til Menneskeføde, eller er saa afmagrede, at Kødet ikke kan anses for egnet til saadant Brug. Det kan ligeledes forbydes, at der til Kød af ovennævnte Art anvendes Konserveringsstoffer, der kan tænkes at skade Udførselen. Kød og Slagteaffald, der er uskikket til Menneskeføde, skal gøres uanvendeligt til saadant Brug, og Fedt og Talg af saadanne Dyr maa kun anvendes til teknisk Brug.

Det er forbudt her i Landet at falbyde, afhænde eller udføre Kød og Slagteriaffald af selvdøde Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin i nogensomhelst til Menneskeføde tjenlig Form. Heller ikke til anden Anvendelse er saadant Salg tilladt, med mindre det godtgøres, at Køberen véd, at det ikke maa anvendes til Menneskeføde. Det samme gælder om Kød og Slagteaffald af Dyr, som før Slagtningen var syge eller som ved Slagtningen viser betydelige sygelige Tilstande, medmindre der foreligger Attest fra en autoriseret Dyrlæge om, at det er tjenligt til Menneskeføde. Alle konfiskerede Kødvarer skulle ved Politiets Foranstaltning gøres uanvendelige til Menneskeføde. Overtrædelse af Lovens Forskrifter straffes første Gang med Bøder fra 50 til 2000 Kr., og i Gentagelsestilfælde fordobles Bøden eller Fængsel anvendes. Der kan end-

videre blive Tale om Erstatning til de Skadelidte. Sagerne behandles som offentlige Politisager.

26. Forældelse af visse Fordringer.

Ved Lov Nr. 274 af 22. December 1908 er Forældelsesfristen nedsat til 5 Aar for Salg af Varer og Løsøre, for Brug af fast Ejendom eller Løsøre, for Ophold, Fortæring eller Forplejning, Befordring, Udførelse af Arbejde, Afgiftsrestancer, Livrente, Overlevelsesrente, Pension, Aftægtsydelse, Underholdningsbidrag og lignende, Krav paa Skatter og Afgifter og i endnu flere i Loven nærmere angivne Tilfælde. Denne Bestemmelse gælder dog ikke, naar der er udstedt Gældsbrev eller andet retsligt Grundlag for Fordringen. Ved Fornyelse i rette Tid paa en eller anden Maade af Retskravet bortfalder Forældelsen. Den almindelige Forældelsesfrist af 20 Aar bibeholdes i alle andre Tilfælde.

II

Ministerielle Bekendtgørelser m. v. i 1908.

1. Antallet af Sogneraadskredse i Landsthingskredsene er i 1908 steget med 6, nemlig 3 i Sorø og Præstø Amter, 2 i Randers og Aarhus Amter samt en Del af Viborg Amt og 1 i Vejle og en Del af Ribe Amt. Det samlede Tal er derefter 1108.
2. Ved Bekendtgørelser fra Justitsministeriet af 6. Januar, 18. Februar og 1. Oktober 1908 er der meddelt Landmændenes Andels-Eksportslagteri i Nakskov, Koopmanns Svineslagteri i Aalborg og Ringsted Andelssvineslagteri Ret til Indførsel af Pølser.
3. Ved Indenrigsministeriets Bekendtgørelse af 28. Marts 1908 er Lovgivningens Bestemmelser om Forbud imod at drive Haandværk og Handel indenfor en vis Afstand fra nærmeste Købstad (det

saakaldte »Mavebælte«) hævet for Lemvigs Vedkommende.

4. Ved justitsministeriel Bekendtgørelse af 23. April 1908 er Hjemmet »Skovly« godkendt som Opdragelseshjem for særlig vanskelige Piger.
5. De samme Regler for Uddannelse af Sygeplejersker udenfor København, der have været gældende i de foregaaende Aar, ere ved Bekendtgørelse fra Justitsministeriet af 27. April 1908 ogsaa stadfæstede for Aaret 1908.
6. Ved Bekendtgørelser fra Landbrugsministeriet af 27. Maj 1908 (Nr. 120 og 121) er der givet en Række detaillerede Bestemmelser om Handelen med Gødnings- og Foderstoffer, vedrørende Garantibestemmelserne, Mærkning, Prøveudtagning, Undersøgelser, Garantidokumenter m. v.
7. Ved Bekendtgørelser fra Kultusministeriet af 27. Maj og 17. August 1908 gives særlige Regler for Tjenestealderen for Lærere ved Folkeskolen.
8. Ved Bekendtgørelse fra samme Ministerium af 26. Juni 1908 gives der Regler for Anvendelsen af 10,000 Kr., der forsøgsvis er optaget paa Finansloven, til Støtte af trængende Elever ved Folkehøjskoler og Landbrugsskoler, som ikke har faaet Anerkendelse, fordi de ikke have virket i 2 Aar.
9. Ved Bekendtgørelse fra Justitsministeriet af 16. Juli 1908 gives Bestemmelser om Prøver for Personer, der vil erhverve Bevis for, at de have Ret til at føre Automobil.
10. Og ved Bekendtgørelse fra samme Ministerium af 30. September 1908 gives der Ret til at køre med Motorvogne paa nærmere angivne Bivej e i Kjøbenhavns Amts nordre Birk samt i Amager Birk.
11. Samme Ministerium bekendtgør den 31. Juli 1908 en

Række detaillerede Bestemmelser om Mærkning af Automobiler og Indskrænkning i Færdselen med saadanne.

12. Ved Bekendtgørelse af 27. Juli 1908 giver Indenrigsministeriet en Række yderst detaillerede Bestemmelser om en Omordning af Markederne.
13. Ved Landbrugsministeriets Bekendtgørelse af 4. August 1908 gives Meddelelse om Tiendeafløsningens Ikrafttræden i en stor Række Landsogne.
14. Ved Bekendtgørelse fra Justitsministeriet af 15. Oktober 1908 meddeles, at Børneloven af 14. April 1905 i sin Helhed er traadt i Kraft.
15. Ved kgl. Anordning af 5. November 1908 gives der Regler for Mærkning af Kød og Slagteaffald af Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin, der udføres herfra Landet.
16. Og ved Bekendtgørelse fra Landbrugsministeriet af 6. November 1908 gives der en Række detaillerede Bestemmelser om Udførsel af Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin i slagtet Tilstand.
17. Ministeriet for offentlige Arbejder har under 11. og 18. November samt 2. December 1908 meddelt Eneretsbevillinger til Anlæg og Drift af Jernbaner fra Nysted over Nykøbing paa Falster til Stubbekøbing, fra Rudkøbing til Bagenkop med Sidebane til Spodsbjerg, fra Aars til Hvalpsund og fra Kolding over Hejls til Hejlsminde.
18. Ved Bekendtgørelse fra Landbrugsministeriet af 23. November 1908 gives der Regler for Salg og Udførsel af Kød og Slagteaffald af syge Dyr.
19. Ved Bekendtgørelse fra Finansministeriet af 21. December 1908 normeres Stederne for Indbetaling af Arveafgift efter Lov af 27. Maj 1908.
20. Ved Bekendtgørelser fra Justitsministeriet af 18. Juni og 14. Oktober bestemmes, at de for Købstæderne

gældende Bestemmelser om Hundeafgiften skulle være gældende for Vejen By og for Vraa Stationsby i Hjørring Amt.

21. Der er i 1908 approberet Sundhedsvedtægter for følgende Sognekommuner: Aulum-Hadsager, Egebjerg, Kværkeby, Lustrup-Tved, Marvede og Ryslinge.
22. Der er i 1908 oprettet følgende nye Sognekald: for Aaby Menighed, for Borris og Gammelstrup Sogne i Viborg Stift, for Lundby Menighed i Sjællands Stift, samt et Kaldskapellani for Vestervig og Agger Menigheder i Aalborg Stift og et residerende Kapellani for Farum og Værløse Menigheder i Sjællands Stift. Der har derhos i kirkelig Henseende fundet en Adskillelse Sted mellem Østerbølle og Vesterbølle Sogne i Viborg Stift.
23. Som Børnehjem ere anerkendte: Aalborg Drengehjem, Palleshave Børnehjem og Børnehjemmet Bethania i Holte.
24. Der er i 1908 som sædvanligt foretaget en Del Ændringer i de for Brandforsikringer og Kreditforeninger gældende Regler.
25. Der er i Aarets Løb vedtaget en Række Bestemmelser om Kystfredning i forskellige Amtsraadskredse.

Danmarks Omsætning med Udlandet af Landbrugets Produkter og Hjælpestoffer i Aaret 1908,

sammenlignet med Omsætningen i tidligere Aar,

af

Ekspeditionssekretær *N. C. Christensen*,
Statens statistiske Bureau.

II.

Kornvarer og Foderstoffer.

Nedenstaaende Oversigt angiver Værdien for Overskudsindførselen til Danmark af Korn og Foderstoffer under eet siden 1890.

1908	132.9	Mill. Kr.
1907	134.5	—
1906	131.3	—
1905	112.1	—
1901—05 gnstl.	100.0	—
1896—00 —	66.0	—
1891—95 —	40.0	—

Det ses heraf, at den som Helhed stadige Stigning i Udgiften til fremmed Korn og Foderstof tog et usædvanlig stærkt Opsving i 1906; Stigningen skyldtes en stor Forøgelse af de indførte Mængder, idet Totalvægten heraf steg med ca. 20 pCt. I 1907 steg Kornpriserne til en usædvanlig Højde, og Merimportværdien forøgedes med 3 Mill. Kr., skønt Mængden formindskedes med en Vægt omtrent svarende til Halvdelen af Mængdeforøgelsen i 1906. I 1908 fortsattes Importformindskelsen, og Total-

vægten var nærmest som i 1904 og 05; men tiltrods herfor svarer Værdien omtrent til Gennemsnittet af 1906 og 1907 og er langt højere end i noget tidligere Aar.

At Udgiftsnedgangen i 1908 ikke kom til at staa i Forhold til Mængdenedgangen, skyldes dels en Forskydning fra de billigere til de dyrere Stoffer, dels Prisforholdene. — Angaaende førstnævnte Punkt kan faas et Overblik i nedenstaaende Tabel 2. Denne Tabel, der angiver Indførselsoverskudet af Korn og Foderstoffer med Adskillelse mellem de fire Hovedgrupper: Brødkorn, Foderkorn, Klid og Oliekager viser, at Merindførselen af Brødkorn, særlig af Hvede, er stegen fra 509 til 570 Mill. Pd., og af Oliekager fra 857 til 938 Mill. Pd., medens Merindførselen af Foderkorn (Kol. 2) er gaaet ned fra 905 til 610 Mill. Pd., en Nedgang, der udelukkende falder paa Majs, den billigste af alle Sorterne.

Ogsaa Prisbevægelsen har, som nævnt, bidraget til at forøge Udgifterne i 1908. Dette staar nærmest i Modstrid med, hvad man paa Forhaand vilde have ventet sig. I Løbet af 1907 gik Kornpriserne op til en ganske usædvanlig Højde, medens der i 1908 var Dalen i Priserne. Dette sidste fremgaar baade af Kapitelstaksterne og Markedsnoteringerne, ligesom ogsaa de mere almin-

Tabel 2. **Merindførsel af Korn og Foderstoffer,** Mill. Pd.

	Brødkorn*)	Foderkorn	Klid	Oliekager o. l.	Ialt*)
	1	2	3	4	5
1908.....	570	610	96	938	2167
1907.....	509	905	118	857	2343
1906.....	602	1068	130	765	2522
1905.....	571	722	135	759	2145
1904.....	690	775	93	682	2189

*) I Kol. 1, men ikke i Kol. 5, er indbefattet Tillæg for Formalingssvind o. l. Jfr. iøvrigt om Opgørelsesmaaden Aarg. 1908, S. 636.

lige Handelsberetninger meddele, at Prisnedgangen, i Forbindelse med andre uheldige Forhold, bragte Kornhandlerne betydelige Tab; kun for Majs noteredes der højere Pris i 1908. — Opgørelsen over, hvad der faktisk er bleven betalt for de Kornvarer og Foderstoffer, der ere førte ind i Landet, viser imidlertid ikke saa stor Nedgang, som de almindelige Beretninger kunde give Formodning om. Thi Importen i 1908 er vistnok i højere Grad end i 1907 foregaaet i de dyrere Perioder; endvidere var en Del af Importen forudkøbt til højere Priser. For Hvede blev der endog betalt en højere gennemsnitlig Pris end i 1907, navnlig var Stigningen betydelig for formalet Hvede; med de stigende Hvedepriser fulgte ogsaa højere Klidpriser.

Prisstigningen for Majs, Hvede og Produkter af Hvede ikke alene opvejede Nedgangen for de andre Kornsorter samt for Oliekager (ved sidstnævnte er forøvrigt kun regnet med ca. 1 pCt. Nedgang), men bragte yderligere en Udgiftsforøgelse paa $2^1/_2$ à 3 Mill. Kr. — Som Helhed betragtet var 1908 altsaa et dyrere Aar end sin Forgænger, tiltrods for sin nedadgaaende Tendens.

Til Sammenligning mellem Indførselen af fremmed Korn og Foderstof og Landets egne Afgrøder hidsættes i Tabel 3, Side 696, en Oversigt over Høstafgrøderne i 1908 og det forudgaaende Femaar. Tallene for 1903—07 ere uddragne af de reviderede Høsttabeller, som Statistisk Bureau har beregnet, efter at man ved Arealtællingen i 1907 har faaet Materiale til at skønne over Forskydningerne i Arealets Benyttelse i Tidsrummet efter den foregaaende Tælling (i 1901). — I Tabel 3 er tilføjet de anslaaede Arealer for Korn, Hø og Foderroer i hvert af Aarene. Som det vil ses, ere Kornarealerne i Løbet af Femaaret 1903—07 blevne lidt formindskede (med 33000 Tdr. Land, eller $1^1/_2$ pCt.), medens Foderroearealerne ere forøgede med 117000 Tdr. Land eller over 35 pCt.

Tabel 3.

Høstudbyttet sammenlignet med Indførselsoverskudet.

	1908	1907	1906	1905	1904	1903
Merindførsel af Korn og Foderstoffer.. Mill. Pd.	2167	2343	2522	2145	2189	1939
Høstudbytte af						
Hvede ..... Mill. Pd.	235	237	227	222	233	243
Rug..... —	996	825	978	1000	855	1002
Byg ..... —	962	1031	953	935	1024	1070
Havre..... —	1434	1508	1373	1126	1318	1446
Blandsæd..... —	665	686	612	541	562	572
Bælgsæd m. m.. —	41	29	41	41	39	43
Kornudbytte ialt Mill. Pd.	4333	4316	4184	3865	4031	4376
Hø ..... —	4312	4101	3962	3328	3319	3474
Halm ..... —	6837	7700	6258	5005	4575	5615
Foderroer { Ialt... Mill. Cntr.	214	205	198	173	144	148
Foderroer { Tørstofindh. pCt.	11.5	11.7	11.5	11.5	12.2	—
Arealer til Høstafgrøder af						
Korn.... Tusind Tdr. Ld.	2064	2064	2072	2080	2089	2097
Hø..... — —	943	943	937	930	924	917
Foderroer — —	431	431	401	372	343	314

Oversigten Side 697 angiver Mængden for hver af Kornsorterne i de sidste tre Aar samt i Gennemsnit af det forudgaaende Femaar.

Med Undtagelse af Havre og formalet Hvede var Importomsætningen af de enkelte Sorter gennemgaaende mindre i 1908 end den normale Indførsel, hvis denne tænkes repræsenteret ved det i Tabellen anførte Femaar. Det Plus, som har bragt Totalvægten af Korn- og Foderstofimporten op over de forudgaaende Aar, fraregnet

1906—07, finder man i Oliekageimporten, som var ca. 300 Mill. Pd. større i 1908 end i Femaaret 1901—05.

		1908	1907	1906	1901—05 gnstl.
		Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.	Mill. Pd.
Hvede, uformalet,	Indførselsoverskud	172.3	135.1	215.7	170.0
— formalet,	Indførselsoverskud	74.4	64.7	55.3	54.6
Rug, uformalet,	Indførselsoverskud	227.9	213.1	236.1	259.0
— formalet,	Indførselsoverskud	17.7	14.8	20.2	23.6
Havre, uformalet,	Indførselsoverskud	94.8	37.7	64.7	56.7
Byg, —	Indførsel	82.0	46.5	128.3	174.7
Byg, —	Udførsel	91.2	78.1	76.1	81.2
Majs...	Indførselsoverskud	524.5	899.0	951.3	535.0

Trods den store Nedgang i 1908 er Majs dog stadig den vigtigste Kornsort i Indførselen. Nedenstaaende Oversigt — der tillige omfatter den til Udlandet genudførte Majs — viser, hvorledes Importmængden fordeler sig mellem den direkte Indførsel til Provinsen og den indirekte Indførsel, enten over Kjøbenhavn eller over tyske Pladser, især Hamborg og Bremen; over sidstnævnte Plads gik en særlig stor Mængde i 1907; i 1908

Indførsel af Majs, angivet i Mill. Pd.

	Til Kjøbenhavn	Til Provinsen			Til hele Landet
		Ialt	Heraf fra		
			Hamborg	øvrige Tyskland	
1901	260	361	105	8	621
1904	145	325	192	14	470
1906	373	653	168	24	1026
1907	265	647	177	135	912
1908	144	392	102	42	536

har Hamborg atter Overvægten i Majstransitten. For Kjøbenhavn var Indførselsandelen i 1908 baade absolut og forholdsvis mindre end i noget af de tidligere i Tabellen omhandlede Aar.

Med Hensyn til de Lande, hvorfra Majsen leveres, hidsættes nedenfor en Tabel, der tillige angiver Landefordelingen i Oliekageindførselen. Det virkelige Forhold mellem Leveringslandene tilsløres for Majsens Vedkommende for en Del ved den ovennævnte Transit over tyske Pladser; Oliekagetilførselen foregaar i langt højere Grad direkte fra Produktionslandene.

	Totalindførsel til Danmark i Mill. Pd.					
	1908	1907	1906	1905	1904	1903
Majs.						
Fra Nordamerika	153	287	759	406	139	222
— Argentina	130	19	29	6	»	»
— Rusland	44	184	29	2	71	54
— Donaulandene	48	81	10	»	41	»
over Hamborg	116	183	171	141	204	157
— øvrige Tyskland	43	152	24	27	14	7
— andre Lande	2	6	4	2	1	»
Totalindførsel	536	912	1026	584	470	440
Heraf til Forbrug i Danmark	525	899	951	546	466	440
Oliekager.						
Fra Nordamerika	387	475	405	442	279	225
— Rusland	410	291	243	226	287	340
— Hamborg	20	18	16	11	22	16
— øvrige Tyskland	83	96	81	76	79	70
— Frankrig	23	21	35	21	54	54
— England	26	27	42	27	15	10
— andre Lande	9	3	4	7	3	5
Totalindførsel	958	931	826	810	739	720
Heraf til Forbrug i Danmark	941	860	765	762	687	705

Bestyrelsesmødet den 24. September 1909

i

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Til Stede vare Præsidenterne: Hofjægermester *F. Friis* og Lehnsgreve *B. Wedell.* Af Bestyrelsesraadet vare mødte: Godsejer *A. Bech,* Kammerherre *C. Bech,* Godsejer *Harald Branth,* Landbrugslærer *Chr. Christensen,* Proprietær *H. C. la Cour,* Proprietær *C. Grut-Hansen,* Hofjægermester *G. E. Grüner,* Forpagter *O. Høffding,* Proprietær *C. Hansen,* Gaardejer *J. P. Jensen,* Direktør *H. Junker,* Proprietær *O. A. Koefoed,* Jægermester *Krabbe,* Etatsraad *W. A. Langkilde,* Godsejer *G. de Lichtenberg,* Gaardejer *A. Nielsen,* Kammerherre *C. Oxholm,* Proprietær *O. Rasmussen,* Greve *L. Reventlow,* Lehnsbaron *Rosenkrantz,* Forpagter *Selchau-Hansen,* Jægermester *F. Skov,* Forpagter *Chr. Sonne,* Hofjægermester *A. Tesdorpf,* Godsinspektør *H. C. G. Tilemann,* Professor *T. Westermann* og Forpagter *J. Willumsen.*

Den ledende Præsident, Hofjægermester *Friis,* aabnede Mødet med at byde de tilstedeværende Velkommen og udtalte derefter følgende:

»Inden vi gaa over til Dagsordenen for vort Møde, maa jeg dvæle ved det store Tab vort Selskab, ja hele det danske Landbrug, har lidt ved Kammerherre *Knud Sehesteds* Død. Dødsfaldet kom ikke uventet; Kammerherrens lange Sengeleje under en alvorlig Sygdom havde forberedt os paa, hvilken Udgang Sygdommen maatte tage, men det forhindrede ikke, at Budskabet om, at nu var Døden indtraadt, har grebet os alle stærkt.

Paa deres Pladser ville d'Hrr. finde en af Selskabets Sekretær, Hr. *Hertel,* udarbejdet Nekrolog af den Afdøde, en Nekrolog, der med lige saa stor Sandhed som Sympathi omfatter den afdødes Livsgerning. Jeg skal derfor ikke komme nærmere ind paa at omtale denne i det hele, men indskrænke mig til med faa Ord at berøre Kammerherre Sehesteds Forhold til Selskabet. Flere af de Herrer ville erindre, at der, da Kmhr. Sehested i Februar 1898 blev valgt til Præsident i

Selskabet, stod Strid om hans Valg, en Strid, der dog absolut ikke bundede i Tvivl om hans Evner og Villie til at udfylde Pladsen, men, originalt nok, i Tvivl om, hvorvidt han, ved at indtræde i Præsidiet, vilde søge de gode, gamle Traditioner, efter hvilke Selskabet hidtil var ledet, bevarede — en ret ubeføjet Tvivl! De, som paa nærmere Hold kom til at arbejde sammen med den Afdøde, kom hurtig til Erkendelse af, at der ved ham var tilført Præsidiet en betydelig og i enhver Henseende heldig Arbejdskraft.

Kammerherrens hele Uddannelse kunde ej heller have været heldigere, om den var sket med det Formaal for Øje en Gang at indtræde som Præsident i Selskabet: Født paa Landet, fra Barn af opfyldt af Interesse for det praktiske Landbrug, til hvilket han i Aarenes Løb erhvervede sig godt Kendskab, fik han i Ministeriet og som Landbrugsminister Lejlighed til paa det nøjeste at sætte sig ind i alle Spørgsmaal, der havde med Landbruget og dets Institutioner at gøre.

Ved at arbejde sammen med den Afdøde havde vi da ogsaa stedse en Følelse af, at vi bevægede os paa sikker Grund. Han var dertil behagelig og fornøjelig at arbejde sammen med, og jeg kan tilføje, at der under vort mangeaarige Samarbejde aldrig har været noget Sammenstød imellem os, ja vi have end ikke en eneste Gang maattet ty til Afstemning for at faa en Sag afgjort.

I høj Grad vil Kammerherre Sehested derfor blive savnet i Selskabet, og alle ville vi bevare Mindet om ham og hans Gerning i Selskabets Tjeneste i taknemlig og ærefuld Erindring.

Landbruget har foruden Kammerherre Sehested mistet 2 Mænd, der ogsaa have indlagt sig Fortjeneste paa Landbrugsadministrationens Omraade, nemlig Greve *Ahlefeldt-Laurvig-Lehn* og Landbrugskandidat *Krogh*. Greven havde i en Aarrække været Formand for, og Landbrugskandidat Krogh var endnu ved sin Død Sekretær i de samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift. I disse Stillinger vare de begge meget afholdte og ansete, først og fremmest selvfølgelig paa Fyn, men ogsaa i det hele.

Greve Ahlefeldt var derhos i flere Aar et skattet Medlem af vort Selskabs Bestyrelse, ligesom han var Præsident for den 18. danske Landmandsforsamling, der afholdtes i Odense Aar 1900.

Ogsaa Mindet om disse Mænd ville vi bevare i taknemlig Erindring.«

Den ledende Præsident rettede derefter en Henstilling til Bestyrelsesraadet om at stille Forslag til Medlemmerne angaaende Valget af en ny Præsident i Kammerherre *Sehesteds* Sted. Fra forskellige Sider blev der rettet en indtrængende Opfordring til Kammerherre *C. Bech* til Engelsholm om at modtage Valg til Præsident, saafremt Selskabets Medlemmer vilde vælge ham hertil. Kammerherre *Bech* kunde imidlertid ikke give bestemt Tilsagn herom, men udbad sig Betænkningstid.

Efter Bestyrelsesmødet har Kammerherre *C. Bech* imidlertid meddelt Landhusholdningsselskabet, at da han sætter overordentlig Pris paa den Opfordring, der paa Bestyrelsesmødet fra forskellige Sider rettedes til ham om eventuelt at modtage Valg til Præsident i Selskabet, og efter at han nærmere har overvejet Stillingen, vil han være villig til at modtage Valg som Præsident i afdøde Kammerherre *Sehested* Sted, hvis Selskabets Medlemmer ville vælge ham hertil.

Bestyrelsen tiltraadte derefter enstemmigt et af Lehnsgreve *Wedell* paa Præsidiets Vegne fremsat Forslag om Maaden, hvorpaa Landhusholdningsselskabet bør virke for Gennemførelsen af de af Landarbejderudvalget foreslaaede Foranstaltninger. Forslaget gik ud paa, at Eksemplarer af Betænkningen skulde sendes til Landbrugsministeriet, Kultusministeriet, Krigsministeriet, Justitsministeriet, Indenrigsministeriet og Udenrigsministeriet og disses Opmærksomhed henledes paa de Afsnit af Betænkningen, der særlig angaar dem. Endvidere at Betænkningen sendes til Landets samtlige Landboforeninger med Anmodning om, at den maa blive fremlagt paa deres Generalforsamlinger, og med Tilbud om at de kunne erholde Betænkningen til nedsat Pris. Fremdeles at der rettes en Anmodning til Fællesforeningerne om, at den maa blive fremlagt paa Aarets Delegeretmøder. Endelig at den tilstilles Rigsdagens Medlemmer og forelægges ved et Møde i Landhusholdningsselskabet.

Sekretær *Hertel* gjorde derefter Rede for de Overvejelser, der havde ført Præsidiet til nu, efter Forslag af forhenværende Landbrugslærer *Jacobsen* ved Dalum Skole, at foreslaa optaget et nyt Punkt paa Selskabets Virksomhedsplan, nemlig at det

skal bidrage til unge Landmænds Anbringelse paa gode Læresteder i Udlandet. Præsidiet nærede nogen Betænkelighed ved direkte at sætte sig i Forbindelse med fremmede Landbrugsinstitutioner om denne Sag, da det sikkert vilde medføre, at disse vilde fordre Gengæld, saa at Landhusholdningsselskabet kunde risikere at blive et Slags Engageringsbureau for fremmede, unge Landmænd, der søgte Uddannelse her. Man tænkte sig derfor Sagen ordnet saaledes, at Selskabet søgte at tilvejebringe forskellige Oplysninger om gode, praktiske Landbrug i Udlandet, der vilde være villige til at modtage unge, danske Landmænd til Uddannelse. Disse Oplysninger skulde samles i et Hæfte, som kunde udleveres til dem, der søgte Vejledning. Denne Tanke fandt almindelig Tilslutning. Professor *Westermann* henledede Opmærksomheden paa, at Landbrugskandidatforeningen alt havde indsamlet saadanne Oplysninger, som den vistnok gærne vilde stille til Selskabets Disposition. *Den ledende Præsident* mindede om, at den jyske Fællesforening arbejder med det samme Maal for Øje, og at et Samarbejde mellem alle deri interesserede vilde være meget ønskeligt. — Bestyrelsen vedtog derefter, at det skal foreslaas paa den kommende Generalforsamling, at denne Sag bliver optaget paa Selskabets Virksomhedsplan.

Sekretær *Hertel* oplyste, at man allerede paa et Bestyrelsesmøde i 1901 havde besluttet, at der af Tilskudet fra *Julius Skrikes* Stiftelse skulde søges opsamlet Midler til at uddele Medailler som Belønninger til Landarbejdere og Tyende paa Landet, der havde vist fremragende Dygtighed i deres Gerning, at disse Medailler skulde uddeles i et begrænset Antal aarlig, og at de skulde ledsages af et Diplom; et detailleret Forslag til Sagens videre Fremme skulde forelægges for Bestyrelsesraadet, naar tilstrækkelige Midler til Foranstaltningens Gennemførelse vare opsamlede. Dette var nu Tilfældet, og Præsidiet havde efter Forhandling med Belønningsudvalget udarbejdet nærmere Regler, som derefter oplæstes. Der udspandt sig herom en meget lang Diskussion, hvoraf det fremgik, at Meningerne om Betimeligheden af nu at skride til denne Foranstaltning vare meget delte, ligesom der navnlig ogsaa var Meningsforskel om, hvorvidt der ved eventuel Uddeling af saadanne Medailler alene eller særlig skulde tages Hensyn til den fremragende Duelighed, eller om der først og fremmest

skulde lægges Vægt paa lang og tro Tjeneste. Ved en foretagen Afstemning udsattes Sagen til ny Behandling paa et Bestyrelsesmøde til næste Aar.

Den ledende Præsident erindrede om, at der paa Bestyrelsesmødet i Juni Maaned i Fjor var givet Meddelelse om, at Selskabet i Foraaret 1908 havde tilsendt Landbrugsministeriet en udførlig motiveret Indstilling angaaende Ønskeligheden af, at Ministeriet vilde nedsætte en Kommission til at overveje, om der ikke burde oprettes en fast Stats-Maskinprøvestation. Der var intet Svar kommet paa denne Henstilling, men Præsidiet foreslog, at Selskabet af Hensyn til hele den økonomiske Situation for Øjeblikket ikke skulde søge Sagen forceret igennem, men lade den hvile i Ministeriet foreløbig. Efter Anbefaling af Forpagter *Høffding* sluttede Bestyrelsen sig enstemmigt hertil.

Et Forslag fra Jægermester *Krabbe* om, at Landhusholdningsselskabet skulde yde Selskabet »Hedebruget« en aarlig Understøttelse paa 500 Kr. i 3 Aar, anbefaledes af flere Talere. Efter at Kasserer *Larsen* havde oplyst, at der endnu ikke var truffet særlig Disposition med Hensyn til den paa Budgettet opførte Post 7 »Plantekulturen . . . 400 Kr.«, og at dette Beløb rimeligvis vilde være til Raadighed, vedtog Bestyrelsen at yde den ansøgte Understøttelse til »Hedebruget«.

Kasserer *Larsen* forelagde derefter Forslag til Budget for Regnskabsaaret 1. April 1910—31. Marts 1911, der kun udviste meget smaa Forandringer fra det sidst vedtagne, og endte med et Overskud paa 1170 Kr. til Afbetaling paa Selskabets Gæld. Budgettet balancerede i Aar med 93,031 Kr. Det vedtoges at fremlægge Budgettet i den foreslaaede Skikkelse paa den kommende Generalforsamling.

Den ledende Præsident gav derefter Meddelelse om de Forhandlinger, som Selskabet efter Anmodning fra Mejerikonsulenterne havde ført med Repræsentanter for Mejeribruget og Forsøgslaboratoriet om Oprettelsen af et Forsøgsmejeri. Forhandlingerne have resulteret i Nedsættelsen af et Udvalg, der skal udarbejde Forslag om, hvorledes Sagen bør søges gennemført. Naar Forslaget er indsendt til Selskabet, vil dette sammenkalde Deltagerne i det først afholdte Møde til et nyt Møde, paa hvilket Forslaget vil blive drøftet og Bestemmelse taget om, hvad der eventuelt bør gøres for at faa Sagen realiseret.

Sekretær *Hertel* oplyste dernæst, at »Dansk Mejeristforening« havde foreslaaet, at Selskabet skulde søge Beløbet til Mejerskers og Mejeristers Videreuddannelse forhøjet fra 20,000 til 30,000 Kr. for derved at gøre det muligt for Dalum og Ladelund Skoler at udvide deres Kursus for Mejerister fra 4 à 5 Maaneder til 8 Maaneder. Efter Forhandling mellem Landhusholdningsselskabet og Foreningens Bestyrelse indskrænkede man sig til at foreslaa Beløbet forhøjet til 25,000 Kr., som ventelig vil blive optaget paa det kommende Finanslovforslag. Hvis Bevillingen bliver givet, er det Meningen, at der fremtidig ikke vil blive givet Understøttelse til 4 Maaneders, men kun til 8 Maaneders Kursus.

Sekretær *Hertel* oplæste den Betænkning, som Landhusholdningsselskabet under 6. September d. A. havde afgivet til Landbrugsministeriet angaaende Spørgsmaalet om eventuel Afslutning af en Overenskomst mellem Danmark og Argentina, gaaende ud paa, at Argentina tillader Indførsel af levende dansk Avlskvæg mod, at Danmark til Gengæld aabner for levende argentinske Kreaturer og argentinsk Kød. Selskabet var, væsentligt af Hensyn til den Fare, dette vilde medføre baade for vort indenlandske og vore udenlandske Kødmarkeder, betænkeligt ved at tilraade Afslutningen af en saadan Overenskomst, da den Fordel, den vilde medføre for Danmark, vilde blive problematisk og i hvert Tilfælde næppe meget betydelig.

Hofjægermester *A. Tesdorpf*, Pandebjerg, aflagde Beretning om den Fællesrejse til Rhinprovinsen, som Selskabet i Sommer havde arrangeret under Ledelse af den hidtidige tyske Landbrugsattaché i Skandinavien, Dr. *Hollmann*. Rejsen havde i enhver Henseende været interessant og lærerig og vel tilrettelagt, og Modtagelsen havde overalt været overordentlig elskværdig, hvorfor dette Forsøg burde opmuntre Selskabet til Gentagelse, om Lejlighed dertil skulde byde sig.

Den ledende Præsident meddelte endelig, at Grosserer *Buscks* Legat til Præmier ved Mejeriudstillinger, navnlig for Eksport-Ost, i Aar var uddelt ved den sjælland-lolland-falsterske Mejeriudstilling og i de kommende Aar vilde blive uddelt ved en jysk og en fynsk Mejeriudstilling.

Udkomne Bøger.

Haandbog i Danmarks Statistik. Af *Jens Warming,* Kontorchef i Statens statistiske Bureau og Docent ved Universitetet. — Det er 11 Aar siden, Direktør *Michael Koefoed* og Professor *Harald Westergaard* udgav en lille Haandbog: »Grundrids af Danmarks Statistik«. Men i 11 Aar forandrer mangt og meget sig, og naar man vilde søge statistiske Oplysninger om Nutidens Forhold, maatte man hente dem paa mange forskellige Steder. Nu vil man atter i nogle Aar kunne finde dem samlede paa ét Sted, i Kontorchef Warmings Haandbog, af hvilken 1. Hæfte paa 160 Sider er udkommet. Dette behandler Landet og Befolkningen og er begyndt paa Landbruget, fra hvilket det foruden en lille historisk Indledning bringer Oplysning om: Landbrugsprodukternes Priser, Arealets Benyttelse, Høstudbyttet, Kreaturholdet og den animalske Produktion. Fremstillingen er fyldig og indgaaende, og den indeholder interessante Sammenligninger med udenlandske Forhold. Skriftet er fortrinsvis beregnet paa Undervisning, men er tillige en udmærket Haandbog for alle, der beskæftige sig med det offentlige Liv og interessere sig derfor. Det vil udkomme i 3 à 4 Hæfter paa tilsammen ca. 30 Ark à 25 Øre. (G. E. C. Gad's Forlag. Kjøbenh.)

Danmarks Smør-Pris-Statistik. Udgivet ved Statsunderstøttelse af Udvalget for Mejeri-Statistik. 6. Aarsberetning. Udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik ved *Johannes Kyed.* 21 Sider. Ikke i Boghandelen. (Odense.)

Aarsberetning over Avlscentervirksomheden 1908. I. Afgivet af Avlscenterudvalget og udarbejdet ved dets Sekretær, Konsulent *W. A. Kock.* Udgivet af De samvirkende danske Fjerkræforeninger. 18 Sider i Kvart. Ikke i Boghandelen. (Kjøbenh.)

Hedebogen. Korte, populære Bidrag om Heden i Fortid, Nutid og Fremtid. Med mange Illustrationer. Udgivet og redigeret af *Adolf Jacobsen.* 136 Sider og 37 Billedbilag. 1 Kr. (Lehmann & Stage. Kjøbenh.)

Store Restrup. En historisk, topografisk Beskrivelse. Af *Th. Poulsen.* Et Bidrag til gamle Herregaardes Historie. 54 Sider. 85 Øre. (Alb. Bayer. Aarhus.)

Mindre Meddelelser.

Beskatningsplaner i Tyskland og England. Der er i Tyskland i Aar vedtaget en Række Skattelove, af hvilke nogle have direkte Adresse til Landbruget, og paa det engelske Finanslovforslag, hvis Skæbne endnu, da dette skrives, følges med spændt Interesse i Storbritannien, er der foreslaaet forskellige Skatter paa faste Ejendomme. Refereret i stærkt sammentrængt Form gaar det vedtagne eller det foreslaaede ud paa følgende:

Tysklands »Finansreform« er gennemført ved en Række Love af 15. Juli 1909. Disse Love vedrøre: 1) Ændringer af Finansvæsenet, 2) af Rigsstempelloven og 3) af Vekselstempelloven, 4) Tobaks- og Cigaretskatten, 5) Skatten paa Brændevin, 6) paa musserende Vine, 7) paa Øl, 8) paa Belysningsmidler, 9) paa Tændstikker og 10) paa Sukker; endelig 11) Forhøjelse af Kaffe- og Thetolden.

Under de ny Rigsstempelskatter falde bl. a. følgende Skatter:

a) Af Dokumenteringen vedrørende Overdragelse enten af Ejendomsretten til i Indlandet beliggende Grundstykker eller af saadanne Berettigelser, for hvilke de for Grundstykker foreskrevne Regler gælde, skal der for Fremtiden erlægges en Rigsstempelafgift af $^1/_2$ pCt. af Grundstykkernes eller Berettigelsernes Kapitalværdi. Skatten erlægges ved Køb, Bortbytning og andre Salgsoverenskomster, for hvilke der ydes Betaling; ved Tvangsauktioner; naar den i Jordejendom staaende Formue inddrages under et Aktieselskab samt i endnu nogle Tilfælde. Der gives flere Undtagelser fra Skattepligten; fritagne ere saaledes f. Eks. Landsfyrsten og Landsfyrstinden; Købs-, Ombytnings- og Salgsoverenskomster, for hvilke der ydes Betaling, mellem Deltagerne i et Dødsbo; Overdragelsesdokumenter mellem Forældre og Børn og disses Descendenter m. v. Efter Ansøgning kan Afgiften eftergives, naar den stempelpligtige Værdi af bebyggede Grundstykker ikke overstiger 20,000 M. og af ubebyggede ikke 5000 M. og Erhververen hverken driver Handel med Grundstykker som Forretning eller har en Aarsindtægt af mere end 2000 M.

b) Fideikommisstempel. Af Grundstykker, der høre til Familiefideikommis'er, til Lehns- og Stamgodser erlægges forud for et Tidsrum af 30 Aar ad Gangen en Afgift af 1/2 pCt., der paa Forfaldstiden udredes af Grundstykkernes Værdi, hvilken fastsættes efter Principperne i Loven om Arveskatten af 3. Juni 1906. Det første 30aarige Afsnit begynder fra det Tidspunkt, da det fideikommissariske Baand paalægges, og har dette allerede fundet Sted før denne Lovs Ikrafttræden, da med den 1. Oktober 1909. Andrager Besidderen derom, kan Skatteøvrigheden tillade, at hele Afgiften ikke udredes paa en Gang, men i den 30aarige Periode betales med ligestore aarlige Beløb.

c) Rigs-Værdistigningsskat. Inden den 1. April 1912 skal der være fastsat en Afgift af den Værdistigning af Grundstykker, der ikke kan tilskrives Ejeren [eine Reichsabgabe von der unverdienten Wertsteigerung bei Grundstücken (Zuwachssteuer)]. Denne Skat skal fastsættes saaledes, at den mindst giver en Aarsindtægt paa 20 Mill. M. Indtil Loven herom træder i Kraft, skulle Skatterne under a) og b) opkræves med et Tillæg af 100 pCt.

England befinder sig, som Flertallet af Evropas Stater, for Tiden i en vanskelig økonomisk Stilling, og i Aar udgør dets Deficit ikke mindre end 16 Mill. £. Der er derfor paa Finanslovforslaget foreslaaet en Række ny Skatter, af hvilke de, der skulle paalignes Grundejendommene, ere følgende:

1. En Skat af 20 pCt. paa den Værdiforøgelse af Jorden, som skyldes Samfundets Foranstaltninger. Skatten skal ikke have tilbagevirkende Kraft. Jordens Værdi skal beregnes efter nærmere angivne Regler, og ved fremtidige Salg eller ved Ejerens Død skal Afgiften af Værdiforøgelsen udredes. Det første Aar beregner man Skattens Udbytte til 50,000 £ (ca. 900,000 Kr.), men Udbyttet vil efterhaanden stige.

2. En Afgift af 10 pCt. af den Fordel, Ejeren af Jord opnaar ved en Forpagtningskontrakts Fornyelse. Afgiften opkræves af Forskellen mellem den gamle og den ny Kontrakt. Indtægten anslaas for det første Aar til 1 Mill. £.

3. En Afgift af 1/2 Penny pr. Pund Sterling af Værdien af ikke-benyttet Jord. Ikke-benyttet Jord vil sige Jord, som vel kunde, men ikke bliver brugt til Bebyggelse eller til noget andet commercielt eller industrielt Øjemed, men som benyttes til Agerbrug. Har et Stykke Jord været benyttet til Bebyg-

gelse, til industrielt eller commercielt Formaal, men ophører hermed, træder Afgiften i Kraft et Aar herefter. Der er visse Undtagelser fra Lovens Bestemmelser. Saaledes ere Jorder af en ubetinget (ren) landøkonomisk Værdi fritagne for Skatten — det vil med andre Ord sige, at det er Meningen med denne at ramme bl. a. de store Landstrækninger, som de engelske Godsejere lade ligge hen mere eller mindre ubenyttede. Ligeledes tager Skatten Sigte paa de Arealer ved eller i Nærheden af de store Byer, som Ejerne lade ligge ubenyttede hen i Haab om at faa en stor Fortjeneste ved deres Salg, naar Spekulationen kaster sig over disse Strækninger. Fritagne for Skatten ere fremdeles de Parker, hvortil Offentligheden har Adgang. Denne Afgift, med hvilken der i Finanslovforslaget er forbundet en Skat paa ikke-benyttede Miner, beregnes det første Aar at ville indbringe 350,000 £ (ca. 6,300,000 Kr.).

Der er jo ingen Tvivl om, at disse den engelske Regerings Skattelovforslag ere meget stærkt paavirkede af *Henry George's* Theorier. Forslagenes Tilhængere paastaa, at det egentlige Landbrug ikke vil blive ramt af dem, men at kun den »ufortjente Gevinst« vil blive beskattet. Deres Modstandere hævde, at de ikke ville kunne undgaa at ramme Landbruget følelig, de ville bevirke en stærk Rystelse af Jordværdierne for til Slutning at medføre deres Fald.

Om Mineralstoffernes Frigørelse af Planterester. I Russ. Journ. f. exp. Landwirtschaft, Bd. 1908 (Refer. i Centralblatt f. Bakt., II. Bd. 24), har *Krawkow* refereret nogle Undersøgelser over ovennævnte Emne, der ere af ikke ringe Interesse. Forfatteren anstillede sine Undersøgelser med Naale og Blade af forskellige Skovtræer samt endvidere med Halm, Hø og Rødder af forskellige Sædarter. — Det viste sig, at Vand er i Stand til at opløse en betydelig Mængde mineralske Bestanddele allerede af de friske Planterester, som slet ikke havde været udsatte for Sønderdelingsprocesser. Af de mineralske Stoffer gaar her særlig Kali, Magnesia, Jærn, Svovl og Fosforsyre i Opløsning.

Af de undersøgte Plantebestanddele indeholdt Rødderne af Landbrugs-Kulturplanterne den største Mængde vandopløselige Forbindelser, herefter kommer i Rækkefølge Bladene af Løvtræer, Hø- og Halmarterne og sluttelig Naaletræernes Naale.

Ved Begyndelsen af Planteresternes Nedbrydning gaar næsten hele Kalk- og Magnesiamængden i Opløsning. Kali- og Fosforsyreforbindelserne ere stærkest bundne. — Den hurtige Opløsning af Kalk- og Magnesiasaltene er meget vigtig, da en Neutralisation af de ved Forraadnelsesprocesserne dannede Syrer herved muliggøres og Omsætningerne derved blive ledede ind i normale Baner. Fjærnes Kalk- og Magnesiasaltene ved Udvadskning gennem stærk Nedbør, kunne de ikke mere virke afstumpende paa de frie Syrer, disse ophobe sig derfor, og Sønderdelingen ledes ind paa andre Baner og forløber langsommere.

Jo videre fremskreden Planteresternes Sønderdeling er, desto langsommere foregaar Afspaltningen af mineralske Forbindelser. Den fuldstændige Mineralisation af de henfaldende Plantedele kræver et meget langt Tidsrum, idet der, selv under de gunstigste Fugtigheds- og Varmeforhold, kommer et Tidspunkt, hvorefter en yderligere Mineralisation næppe kan iagttages. *Harald R. Christensen.*

Om Karforsøgs Brugelighed ved Undersøgelser over Jordens Gødningstrang. Ved den *Iwanowsky* Forsøgsstation (Rusland) har W. Sasanow*) i Aarene 1904—1906 forsøgt at afgøre det Spørgsmaal, om Resultaterne fra Gødningsforsøg i Marken stemme overens med Resultaterne fra Karforsøg (med de samme Jorder). Jorderne, der anvendtes til Forsøgene, var lerholdig, russisk Sortjord. Resultaterne fra Undersøgelserne findes kort sammenfattede i den nedenfor anførte Tabel.

Det fremgaar heraf, at alle Jorderne ved Karforsøgene viste sig stærkt kvælstoftrængende, medens de samme Jorder enten ikke eller kun svagt reagerede overfor dette Stof i Marken.

Jord Nr. 1 og Nr. 3 stillede i Marken saa godt som intet Krav til Tilførsel af Plantenæring, og den første gav uden Gødning en Afgrøde paa 45 Centner Kærne pr. Hektare. De to øvrige Jorder gav ved Markforsøgene stærkt Udslag for Fosforsyre, medens Virkningen af dette Gødningsstof ved Karforsøgene først kommer i 3. Række. Kaliet har ved Karforsøgene med Jord Nr. 2 og Nr. 4 givet et betydeligt Udslag, i Marken var Udslaget derimod praktisk talt betydningsløs.

*) Russ. Journ. f. exp. Landwirtschaft. 1907. Her efter Jahresbericht über Agriculturchemie. 1907.

Sommerhvede.	1904. Nr. 1. Jord fra det Pawlowske Gods..	Giver i Karrene Udslag*) for Kvælstof, Fosforsyre og Kali. Paa Marken er alle Næringsstoffer virkningsløse.
	1905. Nr. 2. Jord fra det Michailowske Gods	Giver i Karrene Udslag for Kvælstof, Kali og Fosforsyre. Giver i Marken Udslag for Fosforsyre, Kvælstof og Kali.
	1906. Nr. 3. Jord fra det Schljachowske Gods	Giver i Karrene Udslag for Kvælstof og Fosforsyre. Giver i Marken svagt Udslag for Fosforsyre, slet ikke for Kvælstof.
Sukkerroer.	1904. Nr. 4. Jord fra det Schljachowske Gods	Giver i Karrene Udslag for Kvælstof, Kali og Fosforsyre. Giver i Marken Udslag for Fosforsyre, medens Kali og Kvælstof ere virkningsløse.

Forfatteren slutter af sine Undersøgelser, at Karforsøg ikke ere egnede til at afgøre en Jords Trang til Plantenæringsstoffer under naturlige Forhold. *Harald R. Christensen.*

De kommunale Valg i Marts 1909. Til Belysning af disse har Statens statistiske Bureau udsendt en Redegørelse**), af hvilken det fremgaar, at Antallet af kommunale Vælgere i Landdistrikterne i Marts 1909 var ca. 558,000, nemlig ca. 293,000 Mænd og ca. 265,000 Kvinder. Heraf stemte imidlertid kun ca. 194,000 Mænd og ca. 92,000 Kvinder eller ca. 73 og 38½ pCt.

I Sognekommunerne valgtes der ialt 8976 mandlige og 65 kvindelige Sogneraadsmedlemmer; af Kvinderne valgtes de 42 paa Øerne og 23 i Jylland.

---

*) Det Næringsstof, der nævnes først, har givet størst Udslag, derefter de øvrige i Rækkefølge.

**) Statistiske Meddelelser. Fjerde Række. 31. Binds 5. Hæfte.

Af de 9041 valgte Sogneraadsmedlemmer tilhørte over de tre Fjerdedele Landbrugserhvervene. Der valgtes nemlig 32 Godsejere, 64 Proprietærer, 112 Forpagtere, 4158 Gaardmænd, 656 Bolsmænd og Parcellister og 1809 Husmænd. Ialt valgtes der saaledes 6831, der drive Landbrug. Hertil kommer endvidere 69 Møllere, 42 Gartnere og 37 Mejerister. Af Fabrikanter og større Industridrivende valgtes der 72, af Haandværksmestere og Handlende henholdsvis 906 og 249, tilsammen 1155 eller henimod en Ottendedel af det hele Antal Sogneraadsmedlemmer. Der valgtes endvidere 19 Præster, 125 Lærere, 29 Læger, 12 Sagførere og 8 Redaktører; af Personer med immaterielle Erhverv valgtes ialt 424 eller 4—5 pCt. Endvidere valgtes 60 Haandværkssvende, 134 Arbejdsmænd og 108 Fiskere.

Sammenligner man Sammensætningen af de ny Sogneraad med de gamle Sogneraad (før Valget i Marts d. A.), viser det sig, at der i de ny Sogneraad sidder 1000 Gaardmænd færre end i de gamle. Før Marts 1909 var omtrent de tre Femtedele af Sogneraadsmedlemmerne Gaardmænd, nu kun mellem to Femtedele og Halvdelen. Til Gengæld er Husmandsklassen talrigere repræsenteret i Sogneraadene nu end tidligere. Af Sogneraadenes Medlemmer tilhøre nemlig nu 2465 Husmandsklassen eller over en Fjerdedel af det hele Antal, medens der i de gamle Sogneraad sad 1740 Husmænd eller en Femtedel. Af større Landbrugere (Godsejere, Proprietærer og Forpagtere) sad der i de gamle Sogneraad 269 eller 3.1 pCt., medens der i de ny sidder 208 eller 2.3 pCt. Antallet af Handlende og Haandværkere er derimod gaaet en Del op. Der sad i de gamle Sogneraad 966 Handlende og Haandværkere, i de ny 1287; Antallet er altsaa vokset med godt 300 og udgør nu 14.2 pCt. mod før 11.1 pCt. Antallet af Arbejdsmænd er gaaet op fra 38 til 134, altsaa til det 3—4-dobbelte; ogsaa Antallet af Fiskere er en Del større. Den forholdsvis største Forøgelse finder man imidlertid i Gruppen immaterielle Erhverv. I de gamle Sogneraad sad der 191 Personer tilhørende denne Erhvervsgruppe, hvoraf 89 Skolelærere, medens der i Marts valgtes 424 med immaterielt Erhverv, hvoraf 125 Skolelærere.

I denne Oversigt ere de i Sogneraadene indvalgte gifte Kvinder uden selvstændigt Erhverv henførte til Mændenes Erhverv, medens de ugifte Kvinder og Enkerne ere opførte under deres eget Erhverv.

Fra Storbritanniens Landbrugsstatistik. Det engelske Landbrugsministerium har udsendt den sædvanlige aarlige Oversigt over Arealets Benyttelse og Kreaturbestandens Størrelse i Storbritannien. Det fremgaar af denne, at den Formindskelse af det egentlige Agerland og den Forøgelse af de permanente Græsgange, der begyndte med Landbrugskrisens Opstaaen i 1870'erne, stadig vedvarer. For de 2 sidste Aar fandtes der af:

	Agerland (arable land).	Græsgange (permanent pasture).	Tilsammen.
	Acres.	Acres.	Acres.
1908	14,795,500	17,415,800	32,211,300
1909	14,730,600	17,452,400	32,183,000

I det sidste Aar er Hvedearealet vokset med ca. 197,000 acres, medens Havrearealet er formindsket med ca. 127,000 acres. Forskydningerne i Arealerne med de øvrige Kornsorter og med Rodfrugter og andre Afgrøder ere kun smaa.

Hvad Kreaturbestanden angaar, er Antallet af Heste, Kvæg og Faar tiltaget, af Svin formindsket.

Medens Forøgelsen af Hestenes og Kvægets Antal kun er ubetydelig, henholdsvis ca. 7300 og 116,000 Stkr., er Antallet af Faar vokset med ca. $^1/_2$ Mill. Stkr., og det udgør nu over $27^1/_2$ Mill. Stkr. eller mere end i noget andet Aar siden 1892. Tilvæksten indenfor de enkelte Klasser tyder paa, at Faarebestanden atter vil stige stærkt til næste Aar. Svinetallet er formindsket med op imod 443,000 Stkr. eller næsten 16 pCt. Avlssøernes Antal er gaaet ca. 53,000 Stkr. og Antallet af andre Svin ca. 390,000 Stkr. tilbage.

Danmarks Smøreksport 1908—1909.

Af Professor *B. Bøggild.*

Ved sædvanlig Imødekommenhed fra Statistisk Bureaus Side er det blevet muligt i Aar, ligesom nu i en lang Aarrække, allerede i November at udarbejde en Oversigt til Tidsskriftet over Indførselen og Udførselen af Smør. — Tallene gælde Tidsrummet fra Begyndelsen af Oktober 1908 til Slutningen af September 1909, idet Materialet foreligger kvartalsvis, og for at muliggøre Sammenligningen og give et Overblik over Udviklingen ere i de efterfølgende Tabeller de nyeste Tal sammenstillede med de tilsvarende Tal fra de nærmest foregaaende Aar.

Danmarks Smørindførsel, der i 1901—02 androg 49.2 Mill. Pd., og som derefter var nedadgaaende, indtil den i 1907—08 kun var 31.2 Mill. Pd., er i 1908—09, som Tabel I viser, ikke gaaet yderligere ned, men beløber sig til næsten 32 Mill. Pd., og mærkeligt nok er det Smørmængden fra Sverige, der i Aar er stegen. — Der kom lidt over 12 Mill. Pd. Smør fra Sverige, der uden Tvivl næsten alt atter er udført, og heraf er ca. $^1/_2$ Mill. Pd. transitteret over Frederikshavn til England og ca. $^1/_4$ Mill. Pd. er transitteret via Gedser til Tyskland.

Tilførselen fra Rusland og Finland var nedadgaaende i 1907—08 og har atter været nedadgaaende i 1908—09.

Mængden af finsk Smør, der i det sidste Aar er kommen til Kjøbenhavn, har kun været 413,000 Pd. — I Tabel II ses, at Nedgangen i Tilførselen fra Rusland skyldes alene Oktober Kvartal, men samme Tabel viser ogsaa, at Tilførselen af russisk Smør i Sommer har været 4—5 Mill. Pd. mindre, end hvad den var for 2—3 Aar siden. — Som det senere skal paavises, er Forbruget af udenlandsk Smør her i Danmark, der for faa Aar siden androg 12—14 Mill. Pd. aarlig, gaaet ned til i 1908—09 kun at være ca. 4.4 Mill. Pd., og at saaledes Forbruget af udenlandsk Smør her i Kjøbenhavn har været stærkt aftagende i de sidste tre Aar, siden Loven om Handel med samt Ind- og Udførsel af Landbrugsprodukter traadte i Kraft den 1. Oktober 1906, tør maaske antages at have været en medvirkende Aarsag til Nedgangen i Tilførselen af russisk Smør.

Tabel I.

Smørindførselen til Danmark

i Pund.

Fra	1/10 1904—30/9 1905	1/10 1905—30/9 1906	1/10 1906—30/9 1907	1/10 1907—30/9 1908	1/10 1908—30/9 1909
Sverige	16,712,305	13,203,583	9,616,947	9,834,600	12,078,500
Rusland(Finland)	22,024,063	23,174,227	25,467,756	31,039,700	19,555,700
Tyskland.....	277,596	191,112	159,993	77,200	232,500
Amerika	49,386	152,000	19,009	25,000	»
England	111,691	135,243	96,988	40,200	82,900
Andre Lande ...	18,369	205,064	87,687	175,300	23,400
Ialt...	39,193,410	37,061,229	35,448,380	31,192,000	31,973,000

Endnu skal det bemærkes, at Tallene i Tabel I synes at vise, at der i Aar er indført mere tysk Smør end i de nærmest foregaaende Aar. Dette er dog næppe rigtigt; thi Bureauet oplyser, at det anførte Smør ikke

er fra Slesvig og Holsten, men for en Del er polsk og galizisk Smør. — Fra Amerika har der slet ikke været nogen Tilførsel, og hvad der angives som indført fra England, er for største Delen returneret dansk Smør. — Hvad der angives som hidrørende fra andre Lande, er indført til en stor Mængde forskellige Toldsteder og maa antages for en Del at være kommen som Postforsendelser til de udenlandske Roearbejdere fra deres Hjemstavn i Galizien og andetsteds.

Tabel II.

Indførselen af Smør fra Rusland til Danmark

i Millioner Pund.

	Oktober Kvartal	Januar Kvartal	April Kvartal	Juli Kvartal	Hele Aaret
1903—1904	4.3	4.3	6.8	9.6	25.3
1904—1905	5.2	2.9	5.7	8.2	22.0
1905—1906	4.3	3.7	7.0	8.2	23.2
1906—1907	5.8	3.1	7.4	9.2	25.4
1907—1908	6.7	2.5	5.4	6.4	21.0
1908—1909	4.6	2.9	5.6	6.5	19.6

Smørudførselen ses i Tabel III at være stegen med $7^1/_2$ Mill. Pd.; og i Tabel IV ses, at Stigningen i Overskudsudførselen, der beløber sig til 6.7 Mill. Pd., ikke alene skyldes Oktober og Januar Kvartaler med de gode Foderbeholdninger fra 1908, men ogsaa Juli Kvartal. Og denne store Overskudsudførsel af Smør i Juli, August og September Maaneder maa straks betegnes som et Vidnesbyrd om, at Sommeren 1909 har givet en stor Smørproduktion.

Tabel III viser, at Eksporten til England andrager 186.7 Mill. Pd., hvilket er ca. 90 pCt. af den samlede Smørudførsel. Udførselen til England er i Aar stegen 2.7 Mill. Pd., og i Tabel V ses, at denne Stigning særlig

Tabel III.

Smørudførselen fra Danmark i Pund.

Til	1/10 1905—30/9 1906	1/10 1906—30/9 1907	1/10 1907—30/9 1908	1/10 1908—30/9 1909
England	168,146,090	177,862,800	183,962,700	186,701,800
Tyskland....	12,411,165	16,781,400	15,361,800	20,567,800
Sverige	351,594	730,300	456,100	148,600
Norge.....	338,667	588,200	381,700	168,000
Holland	17,900	20,100	29,400	87,700
Belgien	76,511	71,800	77,100	63,300
Frankrig	180	1,400	1,500	»
Amerika	6,300	33,100	93,000	5,400
Østasien	161,200	96,700	81,000	52,200
Vestindien ..	220,500	265,000	204,900	114,900
Andre Lande	110,256	122,900	196,800	439,300
Ialt...	181,840,363	196,573,700	200,846,000	208,349,000

Tabel IV.

Danmarks Overskuds-Udførsel af Smør i Mill. Pund.

	Oktober Kvartal	Januar Kvartal	April Kvartal	Juli Kvartal	Hele Aaret
1899—1900	25.3	30.8	30.8	22 1	109.0
1900—1901	27.0	29.2	34.0	28.7	118.9
1901—1902	30.1	35.2	32.7	28.3	126.3
1902—1903	28.7	40.8	43.0	36.7	149.2
1903—1904	35.2	40.0	43.9	32.8	151.9
1904—1905	35.1	41.7	42.9	31.2	150.9
1905—1906	32.6	39.1	40.0	33.1	144.8
1906—1907	34.8	43.6	45.4	37.3	161.1
1907—1908	38.3	43.5	48.1	39.8	169.7
1908—1909	42.5	44.1	47.8	42.0	176.4

skyldes større Udskibning over Esbjerg og Aalborg. — Fra Kjøbenhavn er Eksporten til England i Aar kun 69.5 Mill. Pd., hvoraf 17.7 Mill. Pd. er udenlandsk Smør og altsaa kun 51.8 Mill. Pd. dansk Smør, medens der fra Esbjerg til England er eksporteret 72.9 Mill. Pd. dansk Smør og kun 0.1 Mill. Pd. udenlandsk Smør.

Esbjerg bliver Aar for Aar i forøget Grad den vigtigste Eksporthavn for det danske Smør, ligesom den længe har været det for det danske Flæsk. — Af de øvrige Eksporthavne er det nu Odense, Aarhus og Aalborg, der fortrinsvis have Betydning for Smørudførselen til England. Eksporten fra de andre Havne andrager tilsammen kun 6.3 Mill. Pd. dansk Smør samt ca. $^1/_2$ Mill. Pd. svensk Smør, omladet i Frederikshavn.

Tabel V.

Danmarks Udførsel af Smør til England

i Millioner Pund.

Fra	1904—05	1905—06	1906—07	1907—08	1908—09
Kjøbenhavn	72.74	71.50	72.39	73.03	69.51
Esbjerg	54.55	56.95	63.76	69.38	73.00
Odense	14.55	14.89	14.86	14.36	14.20
Aarhus	14.91	11.99	11.59	10.82	11.29
Randers	0.51	0.38	0.18	0.31	0.34
Aalborg	4.24	6.26	8.72	9.59	11.86
Frederikshavn ..	2.45	2.13	2.24	2.16	2.07
Svendborg.....	1.60	1.63	1.61	1.61	1.57
Nakskov	3.52	2.32	2.40	2.71	2.86
Nykøbing F. ...	0.08	0.10	0.11	»	»
Ialt...	169.15	168.15	177.86	183.97	186.70

Om Tallene i Tabel III maa det iøvrigt bemærkes, at der angives at være gaaet $20^1/_2$ Mill. Pd. til Tysk-

land, hvilket er betydeligt mere, end hvad Tilfældet har været de tre foregaaende Aar.*) Men af disse 20½ Mill. Pd. vare de 7½ Mill. Pd. udenlandsk Smør, uden Tvivl mest russisk, og af de øvrige ca. 13 Mill. Pd. var der 3.4 Mill. Pd. hermetisk pakket Smør, som gik til Hamborg, hvorhos der i det som dansk Smør til Tyskland opførte Kvantum skjuler sig en Del dansk Smør, der er gaaet til Wien og maaske andre Byer i Østrig og Ungarn. — Ved tilfældigt Besøg i to store Mælkerier i Wien i Juni Maaned saa jeg danske Drittelstaver, hvoriblandt mange med Lurmærke, blive benyttede som Optændingsbrænde under Dampkedlerne, og begge Steder fortalte man, at der i Foraarsmaanederne var bleven indført dansk Smør direkte fra danske Importører, til Supplering af Mælkeriernes egen Produktion for deres Kunders Forsyning; men om Størrelsen af denne Eksport af dansk Smør til Østrig giver den danske Statistik ingen Oplysning.

Endvidere kan det oplyses, at af det i Tabel III som udført til Sverige angivne Kvantum vare de 71,000 Pd. bornholmsk Smør, som i Januar Kvartal udskibedes fra Rønne til Sverige (vistnok for at gaa som Transitgods til Kjøbenhavn), og 65,000 Pd. var udenlandsk Smør, som eksporteredes fra Kjøbenhavn til Sverige. — Til Norge eksporteredes 55,000 Pd. udenlandsk Smør, og i de 439,000 Pd. til »Andre Lande« skjuler sig 374,000 Pd. udenlandsk Smør, der er gaaet fra Kjøbenhavn til Rusland.

Hvad der i Tabel III angives at være gaaet til Vestindien, Østasien og Amerika er hermetisk pakket Smør, ligesom ogsaa Størstedelen af hvad der er eksporteret til Belgien og Holland. — En samlet Oversigt over Udførselen af Smør i Daaser faas iøvrigt af Tabel VI, der viser, at den hele Eksport af denne Vare andrager 4.38 Mill. Pd., og at Eksporten til England er aftagende.

*) I 1904—05 var Eksporten til Tyskland næsten 20 Mill. Pd.

Tabel VI.

Udførselen af Smør i Daaser

i Millioner Pund.

Til	1904—05	1905—06	1906—07	1907—08	1908—09
England	1.13	1.05	0.95	0.85	0.59
Tyskland	2.59	2.90	3.58	2.81	3.40
Andre Lande ...	0.59	0.49	0.47	0.54	0.39
Ialt ...	4.31	4.44	5.00	4.20	4.38

Tabel VII giver en Oversigt over Nationaliteten af den udførte Smørmængde. — Først maa det bemærkes, at af de udførte 208.3 Mill. Pd. vare de 180.7 Mill. Pd., altsaa ca. 87 pCt., af dansk Tilvirkning; og dernæst viser denne Tabel, at der af udenlandsk Smør er blevet udført 27.6 Mill. Pd., og da hele Indførselen i Henhold til Tabel I var 31.97, kan der her i Landet af udenlandsk Smør kun være forbrugt 4.37 Mill. Pd.

Tabel VII.

Udførsel af dansk og udenlandsk Smør

i Millioner Pund.

	Dansk Smør	Udenlandsk Smør			Ialt
		Told-berigtiget	Omladet	Til-sammen	
1904—1905	161.4	25.2	3.5	28.7	190.1
1905—1906	156.6	20.5	4.7	25.2	181.8
1906—1907	168.7	23.9	4.0	27.9	196.6
1907—1908	175.4	22.4	3.1	25.5	200.9
1908—1909	180.7	24.0	3.6	27.6	208.3

Foruden Smørret er der imidlertid ogsaa i 1908—09, ligesom i de nærmest foregaaende Aar, blevet udført en Del Mælk og Fløde til Tyskland. — I Tabel VIII ses, at i Sammenligning med 1907—08 har der været Stigning i Eksporten af Fløde, men lidt Nedgang i Eksporten af Mælk. — Omregnes Værdien af Fløden og Mælken til Smør ved ligesom sidste Aar at regne henholdsvis 3 Pd. Fløde og 26 Pd. Mælk lig 1 Pd. Smør, svarer Fløden til 6.02 og Mælken til 0.96 Pd., altsaa tilsammen næsten 7 Mill. Pd. Smør, medens det tilsvarende Tal for 1907—08 var $5^1/_2$ Mill. Pd.

Tabel VIII.

Danmarks Udførsel af Fløde og Mælk til Tyskland

i danske Pund.

Kvartal	Fløde		Mælk	
	$^1/_{10}$ 1907— $^{30}/_9$ 1908	$^1/_{10}$ 1908— $^{30}/_9$ 1909	$^1/_{10}$ 1907— $^{30}/_9$ 1908	$^1/_{10}$ 1908— $^{30}/_9$ 1909
Oktober	3,087,100	3,341,900	7,864,200	6,313,700
Januar.....	3,158,900	3,807,500	6,179,600	6,271,900
April	3,896,200	5,569,900	6,476,100	7,054,600
Juli	3,414,938	5,330,000	5,603,700	4,930,000
Ialt...	13,557,138	18,049,300	26,123,600	24,570,200

Medregnes den til den eksporterede Mælk og Fløde svarende Smørmængde, og tages Tallene i Tabel III og Tabel I i Betragtning, finder man, at der i 1908—09 er eksporteret 208.4 + 7 = 215.4 Mill. Pd. Smør, medens der har været indført 32 Mill. Pd., og den samlede Overskudsudførsel bliver altsaa 183.4 Mill. Pd., medens det tilsvarende Tal for 1907—08 var 175.2 Mill. Pd.

Landbrugsaaret 1908—09 viser saaledes i Sammenligning med 1907—08 en Stigning i den samlede Overskudsudførsel af Smør af 8.2 Mill. Pd., netop samme Stigning, som der var fra 1906—07 til 1907—08. Og

dette maa betegnes som en meget anselig Stigning, naar der ses hen til, at disse to Aar, 1907—09, følge efter 1906—07 med dets meget store Stigning i Overskudsudførselen (se Tabel IV). Tidligere har det jo nemlig hyppigst ganske naturlig været som efter 1898 og 1903, at efter et Aar med særlig stærk Stigning i Overskudsudførselen er der fulgt Aar uden Stigning; men efter 1907 følger altsaa endog to Aar, hvert med en Stigning af 8.2 Mill. Pd.; og Resultatet af den hele Betragtning maa blive, at den samlede Overskudsudførsel af Smør i 1908—09 har været endog særdeles anselig.

Samtidig med at Overskudsudførselen af Smør er stegen, er jo imidlertid ogsaa Forbruget af Margarine yderligere tiltaget. — I Tabel IX, hvor Tallene gælde for Finansaaret, ses, at Forbruget, der indtil for tre Aar siden var ca. 53 Mill. Pd. aarlig, nu er steget til 61.8 Mill. Pd., og at der i det sidste Aar har været en Stigning af ca. 1 Mill. Pd. — Men i Sammenhæng hermed maa det jo iøvrigt erindres, at ogsaa Befolkningen og det samlede Forbrug af Fødevarer her i Landet er i stadig Tiltagende.

Tabel IX.

Danmarks Forbrug af Margarine

i Millioner Pund.

	$18^{98}/_{99}$—$19^{02}/_{03}$ gsntl.	$19^{03}/_{04}$—$19^{07}/_{08}$ gsntl.	1905—06	1906—07	1907—08	1908—09
Produktion af Margarine	35.09	47.77	47.93	51.25	54.22	58.06
Overskudsindførsel	5.35	5.23	5.37	6.60	6.57	3.70
Forbrug...	40.44	53.00	53.30	57.85	60.79	61.76

Om Smørprisen skal der dernæst henvises til Tabel X. — Efter den ualmindelig høje Smørpris i 1907—08 er der jo fulgt en noget lavere Pris i 1908—09. Tabellen viser, at Nedgangen er lidt over 5 Øre pr. Pd.; men Prisen maa dog betegnes som meget god, idet de fleste Mælkerier have faaet lidt over Noteringen, altsaa ca. 98 Øre pr. Pd., og i de sidste 20 Aar har for de fleste Mælkeriers Vedkommende temmelig sikkert kun 4 Aar bragt en bedre Smørpris, nemlig 1891—92, 1892—93 samt 1905—06 og 1907—08.

Tabel X.

Maanedlig Gennemsnit af Smørpriser.

Øre pr. Pd.

	Mejeristatistikkens Smørpris		Kjøbenhavns Notering		
	1904—05	1905—06	1906—07	1907—08	1908—09
November	97.08	104.58	104.25	105.50	105.25
December	97.75	103.76	103.00	105.50	95.20
Januar.....	93.36	104.82	100.00	107.20	96.00
Februar.....	93.69	98.71	96.75	117.50	98.00
Marts.....	94.86	100.25	95.00	101.75	97.00
April	89.07	94.56	88.00	93.20	90.80
Maj	84.38	91.06	87.60	93.50	94.00
Juni	87.84	95.65	90.75	95.50	92.50
Juli	95.85	97.35	93.75	101.60	95.40
August.....	102.81	102.20	95.40	102.75	97.25
September	104.16	107.62	97.00	101.75	102.60
Oktober.....	104.17	105.19	106.00	108.00	109.75
Gennems. f. Aaret	95.45	100.40	96.52	102.79	97.67

Prisen begyndte i November med 108, men blev straks nedadgaaende og holdt sig derefter ret jævn indtil Slutningen af Marts. I April gik Noteringen ned, først til 92 og senere til 90, men allerede første Uge i

Maj steg den. Den gik vel igen lidt ned i Juni, men derefter steg den i Juli og steg atter i Slutningen af August. Den højeste Pris blev 112 Øre, som noteredes 3. Uge i Oktober, og Aaret sluttede, ligesom det begyndte, med 108.

Skal det til Slutning forsøges at karakterisere Aaret, — at give en Bedømmelse af Aarets Godhed eller Middelmaadighed, — maa det jo erindres, at saavel Mælkemængde som Mælkeforbrug til 1 Pd. Smør og Smørrets Salgspris samt Driftsudgifternes Størrelse har Betydning for Aarets økonomiske Udbytte. — Det kan være vanskeligt at afveje disse Faktorer nogenlunde rigtig imod hinanden, og det saa meget mere i Aar, som der jo allerede er kommen Meddelelser frem om, at Mælkemængden ved nogle Mælkerier har været nedadgaaende, samtidig med at Smørpriserne have været dalende. — Statistiken viser jo imidlertid, at for Landet i sin Helhed har Overskudsudførselen været stigende, og fra mange Mælkerier har der lydt almindelig Tilfredshed.

Saaledes var Tilfældet nu i Oktober ved Afslutningen af det 25. Aars Regnskab paa Gislev Andelsmælkeri, som blev højtideligholdt ved en festlig Sammenkomst af alle Andelshaverne og deres Hustruer, og som et lignende Eksempel kan der henvises til omstaaende Uddrag af Regnskaberne fra et andet fynsk Mælkeri, som Formanden velvillig har tilstillet mig sammen med det 30. Septbr. afsluttede Aarsregnskab. — Mælkeriet har i nogle Aar trængt til Ombygning. Nu er det udvidet og forsynet med nye Maskiner. Det har 171 Andelshavere, af hvilke kun to med tilsammen 4 Køer ere tilkomne i de sidste to Aar. Der laves ikke Ost, og Skummetmælk og Kærnemælk leveres tilbage til 3 Øre Kanden. Sødmælken afregnes efter Faktor 3.

De i Tabel XI sammenstillede Uddrag af Regnskaberne for de forløbne 20 Aar belyse, hvorledes For-

Tabel XI.

Uddrag af Regnskaberne for 20 Aar paa et fynsk Andelsmælkeri. 1889—1909.

Aar	Indvejet Sødmælk	Mælk til 1 Pd. Smør	Solgt Smør	Pris pr. Pd. Smør	Aarlig Omsætning	Drifts-udgifter ialt pr. 1000 Pd. Mælk	Netto-Indtægt pr. Kd.
	Pd.	Pd.	Pd.	Øre	Kr.	Øre	Øre
1889—90	2416832	27.6	87360	93.6	95861	430	14.15
1890—91	2725069	27.6	98645	97.5	112968	473	14.69
1891—92	2498566	27.7	90102	101.9	107599	451	15.42
1892—93	2695935	27.7	97372	99.4	114055	425	15.22
1893—94	2838828	27.2	103681	91.2	112736	429	14.17
1894—95	2987823	27.1	110110	85.5	113166	476	13.25
1895—96	3168951	27.2	116236	90.8	125075	381	14.27
1896—97	3422547	27.8	122579	90.1	132892	380	14.00
1897—98	3600802	27.2	132186	86.4	137284	364	13.80
1898—99	3842753	26.8	142992	94.4	158918	360	15.10
1899—00	4131313	26.8	153796	96.0	174446	395	15.31
1900 -01	4066002	26.7	149851	97.2	172960	393	15.44
1901—02	4389309	27.0	161930	96.0	183143	371	15.20
1902—03	4732101	27.0	174548	93.5	191928	361	14.78
1903—04	5129806	27.1	188515	92.0	204914	332	14.73
1904—05	5181819	26.9	191604	94.7	212676	317	15.15
1905—06	5062154	26.5	189535	99.1	225415	333	16.48
1906—07	5105168	26.4	192135	96.4	221016	340	15.96
1907—08	5317459	26.4	199440	103.0	239805	353	16.62
1908—09	5796127	25.2	227826	97.9	266692	336	17.06

holdene have udviklet sig, og Tallene for det sidste Aar vise ved Sammenligning med Tallene for de foregaaende 19 Aar, at Aaret 1908—09 for dette Mælkeris Vedkommende har givet en stor Mælkemængde, en forholdsvis endnu større Smørmængde og en efter Omstændighederne særdeles høj Nettoindtægt pr. Kande Mælk.

Vejrforholdene i Landbrugsaaret 1908—09.

(Fra 1. Oktober 1908 til 30. September 1909.)

Af *V. Willaume-Jantzen*, Afdelingschef ved Meteorologisk Institut.

Oktober 1908 fik et saa ualmindelig roligt og højt Lufttryk, at der ikke findes Magen dertil i den Aarrække, da man har paalidelige Observationer af dette klimatologiske Element, det vil sige siden 1842. Vinden blæste hyppigst fra østlige Retninger, men var forøvrigt meget variabel, saa at varme og kolde Perioder afløste hinanden i Løbet af Maaneden. Navnlig blev d. 1.—4. saa milde, 4—5° over Normalen for 40 Aar, at man maa gaa saa langt tilbage i den lange, kjøbenhavnske Observationsrække som til 1831 for at træffe paa en lignende Periode saa sent paa Aaret, om der end af og til er indtruffen enkelte Dage med tilsvarende Middeltemperaturer endog henimod Midten af Oktober. Forøvrigt indtraf der atter milde Perioder d. 10.—17. og d. 25.—30., medens d. 6.—8. og især d. 19.—23. vare kolde. I den førstnævnte af disse kolde Perioder frøs det første Gang om Natten i dette Efteraar, og i den sidstnævnte Periode viste Minimums-Thermometrene flere Gange 2—5° under Frysepunktet; i det hele taget var Nattefrost dog sjældnere end sædvanligt. Hele Maaneden blev 1° varmere end normalt. Nedbøren var meget lille over hele Landet: Jylland fik gennemsnitlig kun 20, Øerne endog kun 10 Procent af Normalen, Born-

holm dog 25 Procent deraf. Tages hele Landet under ét, Bornholm undtagen, faldt der 11 Millimeter eller 16 Procent af Normalen; siden 1861 findes der for Oktober kun noget tilsvarende i 1861, da der faldt 8 Millimeter som Gennemsnit for hele Landet; de nærmest efterfølgende Tal ere 20 Mill. i 1866, 26 Mill. i 1871 og i 1897 og 25 Mill. i 1898; i forrige Landbrugsaar fik Oktober dog 31 Mill. Af de andre Maaneder have November —Februar samt April Eksempler paa 5—10 Mill. Nedbør. Bornholm med sine 18 Mill. i Aar fik i Oktober 1906 og 1907 henholdsvis kun 14 og 13 Mill. Nedbøren faldt næsten kun d. 15.—17., d. 22.—24. og d. 29., hver Gang som mindre Byger. Det var saaledes tørt Vejr i Maanedens 2 første Uger; men samtidig herskede der stærk Taage over Landet, saa snart Solen var gaaet ned, medens Solen skinnede klart i de fleste af Dagens Timer. Torden forekom slet ikke, hvilket ikke er hændet i de sidste 35 Aar, da der er observeret paa et stort Antal Stationer rundt om i Landet; det mindste Antal Tordenvejr i Oktober var 3 i 1897 og i 1898.

November 1908 fik med overvejende Vinde fra vestlige og sydlige Retninger en Middeltemperatur, der laa 1° under Normalen, men indeholdt ikke faa Dage med store Temperatur-Afvigelser fra de normale Forhold. Vinden skiftede nemlig livlig Retning, og navnlig frembragte fremherskende Vinde fra Nord og Øst fra d. 5. til d. 16. en overvejende kold Periode; d. 5.—8. og d. 14.—16. bleve endog saa meget som 3—8° for kolde med en Nattefrost paa indtil 8—12°. Efter en Uge med skiftende Vinde og omtrent normal Temperatur blev Vinden stadig vestlig, og de 6 sidste Dage i Maaneden bleve ca. 3° varmere end normalt; Nattefrost var almindelig, om end svag, til d. 25., saa at November som et Gennemsnit for et stort Antal Stationer fik 15 Døgn med Frost, medens 10 er det

normale Antal. I Maanedens sidste Halvdel var Vejret ofte stormfuldt. Nedbøren laa tæt ved Normalen i Jylland, medens Øerne kun fik 60—75 Procent deraf. Den faldt især mellem d. 5. og d. 12. samt mellem d. 17. og d. 26. og bestod mest af Regn, af og til af Sne. Torden optraadte paa 4 Dage; Uvejret var d. 25.—26. stærkt udbredt, især i Jylland.

December 1908 blev $^1/_2{}^0$ varmere end normalt, men bestod af 2 med Hensyn til Varme meget forskellige Perioder. Den milde Periode, der var begyndt d. 25. November, blev fortsat i de 3—4 første Uger af December, idet Vinden temmelig stadig holdt sig fra Vest og Syd, dog afbrudt af en kort Afkøling d. 4.—5. December, ikke faa Dage i denne Periode bleve saa meget som 3—5° varmere end normalt, og ikke sjældent vare Nætterne frie for Frost. Den 26. var Vinden gaaet om til stormende Øst og Nordøst, og Maanedens 6 sidste Dage bleve meget kolde, 5—10° koldere end normalt, med en Frost paa indtil 14—17° om Natten og omkring 5° Frost midt paa Dagen. Hele Maaneden fik dog temmelig faa Frostdage, nemlig 13 mod normalt 18, takket være den lange, milde Periode. Nedbøren var gennemsnitlig 15 Procent for lille i Jylland og paa Bornholm, medens Øerne forøvrigt fik 50—70 Procent for lidt. Nedbøren faldt næsten udelukkende som Regn d. 2., d. 6. og d. 9.—15., som Sne i den kolde Periode. I denne Tid laa der et Snedække paa Markerne; mange Steder var det dog tyndt, og da Sneen faldt under blæsende Vejr, samlede den sig paa Læsteder. Den 14.—25. var Vejret stærkt diset, ofte taaget. Torden blev ikke hørt.

Januar 1909 begyndte, som December endte, med østlige Vinde og en 5° for lav Middeltemperatur, medens

det om Natten frøs 8—12° i Indlandet. Men allerede d. 2. gik Vinden om i Sydvest, og der paafulgte nu en ca. 3 Uger lang, mild Periode med Vinde fra vestlige Retninger, der ret ofte blæste med stormende Kuling; navnlig d. 3.—7. bleve meget milde, nemlig 4° over Normalen, medens nordlige Vinde d. 8.—9. frembragte en kortvarig Afkøling. Nattefrost var dog almindelig; men Minimums-Thermometrene viste sjældent mere end 2—3° Frost. Maanedens sidste Trediedel fik flest Vinde fra sydlige Retninger og temmelig lave Temperaturer, der i Reglen laa 1—2° under Normalen, med Frost hver Nat, medens det midt paa Dagen snart var Tøvejr, snart Frost. Januar blev $^1/_2$° varmere end normalt. Nedbøren var omtrent normal i Jylland, medens Øerne gennemsnitlig fik ca. 25 Procent mindre end normalt. Nedbøren bestod snart af mindre Regnbyger, snart af mindre Snebyger, og faldt paa spredte Dage i 1. Tidøgn og navnlig d. 10.—17. samt i Maanedens allersidste Dage, medens d. 18.—28. udgjorde en næsten fuldstændig tør Periode; dog var Vejret i denne Tid ofte diset. Et tyndt Snedække synes at have ligget i 4 Dage midt i Maaneden. Torden optraadte paa 8 Dage; flere Gange midt i Maaneden vare Uvejrene stærkt udbredte i Jylland.

Februar 1909 fik en Middeltemperatur, der laa $1^1/_2$° under Normalen, uden dog at indeholde nogen særlig kold Periode; de milde Dages Antal var meget lille; paa den anden Side var det kun paa enkelte Dage i de 2 første Uger, at Temperaturen laa saa meget som 3—5° under Normalen med en Nattefrost paa indtil 10—16°. Frostdagenes Antal var stort, og paa de fleste Dage steg Thermometret over Frysepunktet midt paa Dagen. Vinden blæste overvejende fra Nord og Nordvest. Nedbøren var lille over hele Landet, omtrent halv saa stor som normalt. Den faldt d. 2.—3. som Regn og Sne, medens der forøvrigt kun af og til faldt

mindre Snebyger. Et Snedække, om end tyndt, laa fra d. 26. Torden blev hørt 1 Gang.

Marts 1909 begyndte med en lang kold Periode, d. 1—18., fremkaldt af temmelig stadige Vinde fra østlige Retninger; paa mange Dage i denne Tid var Frosten stræng, saaledes d. 1.—6. og d. 11.—17., hvis Middeltemperaturer laa 3—7° under Normalen med stadig Frost, der dog kun var svag midt paa Dagen; i de mellemliggende Dage steg Maksimums-Thermometret om Dagen 1—2° over Frysepunktet. Frosten naaede 12—18° i det Indre af Jylland, 10—15° i det Indre af Øerne. Efter d. 18. gik Vinden mere sydlig, og Temperaturen svingede nu i Resten af Maaneden kun ca. 1° paa begge Sider af Normalen med Undtagelse af d. 30., der blev den eneste særlig milde Dag i Marts med en 4° for høj Middeltemperatur; svag Nattefrost var dog ret almindelig i Indlandet, medens Thermometret om Dagen som Regel steg over 0°. Hele Maaneden blev $1^3/_4$° koldere end normalt. Frostdagenes Antal var stort, 24 mod normalt 20. Barometret stod meget lavt i en stor Del af Maaneden, og Vinden blæste saa hyppigt fra østlige Retninger, at der siden 1874 kun findes Magen dertil i 1908. Nedbøren var omtrent dobbelt saa stor som normalt paa Bornholm, 30—70 Procent større end normalt i Nord- og Vestjylland, forøvrigt tæt ved Normalen. Nedbøren faldt paa enkelte spredte Dage i Maanedens 2 første Tidøgn, da Nedslaget bestod af mindre Snebyger; d. 1.—3. faldt der dog en ret betydelig Mængde Sne, især i Landets østlige Del; endvidere faldt der fra d. 24. større eller mindre Nedbør næsten hver Dag, der først bestod af Sne, senere af Regn. Det Snedække, der laa sidst i Februar, smeltede d. 19., ligesom Markerne paa enkelte Dage i sidste Tidøgn vare dækkede af Sne. Taage optraadte især i

Maanedens sidste Halvdel. Skymængden var ualmindelig stor. Torden blev hørt 1 Gang.

April 1909 blev 1^0 koldere end normalt, hvilket er betydeligt for en Maaned af det Navn; et Gennemsnit af Observationerne i Tarm og ved Landbohøjskolen, der begge have en sammenhængende Observationsrække siden 1861, viser nemlig, at der i dette Tidsrum vel er indtruffen 7 April Maaneder med en lige saa lav eller lavere Middeltemperatur som den her beskrevne April, nemlig $4^1/_2{}^0$; men kun en Gang var April i nogen væsentlig Grad koldere, nemlig i 1888 med $2^3/_4{}^0$. Nætterne havde dog gennemsnitlig omtrent samme Temperatur som ellers i April, ligesom Antallet af Nætter med Frost kun var lidt større end normalt (10 mod 8); men Dagvarmen manglede; den gennemsnitlige Maksimums-Temperatur for 3 Stationer: Herning, Samsø og Landbohøjskolen laa nemlig godt 1^0 under et Gennemsnit af 32 Aar. Hvad de enkelte Dages Varme angaar, indtraf der ikke en eneste Dag med særlig høj Temperatur; de varmeste Dage afveg kun $2—2^1/_2{}^0$ i positiv Retning, hvorimod Maaneden ikke indeholdt faa Dage med en $3—5^0$ for lav Middeltemperatur. Vinden var variabel, men blæste dog mest fra vestlige Retninger. Nedbøren var stor: Viborg Amt, Langeland og Bornholm fik omtrent det dobbelte af Normalen, Resten af Landet 50—90 Procent mere end normalt; den faldt især i 2. Tidøgn og i den sidste Uge, dels som Regn, dels som Sne. Et Snedække synes at have ligget d. 12.—15. Taage var hyppig efter d. 7. Torden blev hørt paa 4 Dage.

Maj 1909 lignede for saa vidt de 2 foregaaende Foraarsmaaneder, som dens Middeltemperatur laa betydeligt under Normalen, fordi Dagens Varme

svigtede. Maksimums-Thermometrene viste nemlig gennemsnitlig ikke mindre end $2^1/_2{}^0$ under et mangeaarigt Middeltal, og Maanedens Middeltemperatur var $1^1/_2{}^0$ for lav; siden 1861 findes der 7 lige saa kolde eller koldere Maj Maaneder; koldest var Maj i 1867. Kun 2 Dage fik særlig høje Varmegrader, nemlig d. 22.—23., medens Temperaturen paa det langt overvejende Antal Dage laa betydeligt under Normalen, og navnlig indeholdt d. 9.—20. ikke mindre end 10 Dage med $3—5^0$ for lave Temperaturer og en Nattefrost paa $3—5^0$ paa de fleste Stationer i det Indre af Jylland og de større Øer, medens Solskin var ret almindelig; paa de mindre Øer var Frosten som Regel ophørt d. 7. Maj. Vinden var overvejende vestlig, dog stærkt blandet med Vinde fra Syd og Øst. Nedbøren var 25 Procent større end normalt i Jylland, paa Samsø og i Vestsjælland, forøvrigt omtrent normal; Bornholm fik dog kun halvt saa megen Nedbør som normalt. Den faldt især i Maanedens allerførste Dage, i 2. Tidøgn samt paa flere Dage i sidste Uge. D. 1.—2. og navnlig d. 14.—17. faldt der mindre Snebyger. Torden blev hørt paa 13 Dage; d. 23.—24. vare Uvejrene stærkt udbredte over Landet.

Juni 1909 blev 1^0 koldere end normalt, idet Dagens Varme manglede $1^3/_4{}^0$ i den normale Værdi; Nætterne fik gennemgaaende den sædvanlige Temperatur, om end Minimums-Thermometrene enkelte Gange i 1. Tidøgn viste $1—4^0$ paa de koldeste Stationer, i Almindingen paa Bornholm endog 0; paa en enkelt Station, Aal ved Varde, frøs det dog $^1/_2{}^0$ Natten til d. 4. Af særlig varme Dage forekom der kun 1, nemlig d. 1., medens d. 2.—13. vare kolde, flere Dage $3—4^0$ for kolde. Forøvrigt svingede Temperaturen kun lidt paa begge Sider af Normalen. Vinden blæste aldeles overvejende fra Vest og Nordvest. Nedbøren var normal i store Dele af Landet; dog fik det nordlige og

nordvestlige Jylland 20—40 Procent for lidt, medens det sydvestlige Jylland, Samsø, Fyn, Nordøstsjælland og Lolland-Falster fik 20—40 Procent mere Nedbør end normalt. Selv tæt ved hinanden liggende Steder fik ret forskellig Nedbør, fordi den ofte faldt under Tordenvejr. Saaledes fik 5 Stationer mellem Vejen og Holsted i Sydjylland samt en Strækning Nord derfor den store Nedbør paa 117—140 Millimeter, hvilket er ca. $2^1/_2$ Gange Normalen, medens de nærmest liggende Stationer fik 40—70 Millimeter. Nedbøren faldt navnlig d. 11.—12., d. 21.—25. og d. 28.—29.; især d. 11. faldt der en stærk Nedbør paa 15—30 Mill. paa Øerne, medens heftige Tordenvejr i Maanedens sidste Trediedel gave stærke Regnskyl snart et Sted, snart et andet; den ovenfor nævnte stærke Nedbør i Sydjylland hidrørte saaledes navnlig fra den Nedbør, der faldt d. 24., d. 25. og d. 28., der tilsammen beløb sig til 70—90 Mill., det vil sige ca. 50 Procent mere end den for hele Maaneden normale Nedbør. Luften var fugtig, Skymængden var stor, Solskin derfor ikke rigelig. Torden blev hørt paa 20 Dage; Uvejrene vare stærkt udbredte d. 2. samt næsten hver Dag i sidste Tidøgn, d. 29.—30. kun paa Øerne. Den 22. rasede der flere stærke Tordenvejr over Jylland, medens store Strækninger af Midtfyn samt Sydvestsjælland samme Dag Kl. 5—8 Eftm. bleve hjemsøgte af et ualmindelig kraftigt Uvejr, ledsaget af mange Lynnedslag.

Juli 1909 blev d. 6. i Rækken af kolde Maaneder med en Middeltemperatur, der laa $1^1/_2{}^0$ under Normalen; som Gennemsnit af Observationer ved Landbohøjskolen og i Tarm bliver Middeltemperaturen 14.7^0, saa at der siden 1861 findes 8 Aar med en lige saa kold eller koldere Juli, lige ned til 13.9^0 i 1862, 1863 og 1898. Ligesom i de foregaaende Maaneder var det Dagvarmen, der manglede, for Juli Maaneds Vedkommende ikke mindre end $2^1/_2{}^0$, medens Nætterne

ikke vare koldere end normalt; de laveste Temperaturer vare 3—6° i Indlandet. Af særlig varme Dage indtraf der slet ingen; kun paa ganske faa Dage først i Maaneden steg Temperaturen højest 1° over Normalen, medens alle Dagene fra d. 13. bleve kølige, d. 19. —21. og d. 28.—31. endog 3—4° koldere end normalt. Barometret stod gennemgaaende meget lavt med ualmindelig hyppige Vinde fra vestlige Retninger; d. 26.—27. blæste der en heftig Storm fra Syd og Vest over Landet. Nedbøren var tæt ved Normalen i en stor Del af Landet; dog fik Ringkøbing og Viborg Amter samt det nordøstlige Sjælland ca. 25 Procent for lidt, medens Fyn og Sydvestsjælland fik ca. 20 Procent, Bornholm ca. 60 Procent mere end normalt. Den faldt navnlig d. 4.—8., d. 15.—16. og fra d. 19. til Maanedens Udgang, af og til som større Byger; saaledes fik Bornholm d. 28.—29. en stærk Nedbør, der beløb sig til 25—40 Millimeter; i den lange Regnperiode fra d. 19. faldt der i Jylland omtrent Halvdelen af, paa Øerne ca. 70 Procent af den for hele Juli normale Nedbør. Skymængden var stor, Luften fugtig, Solskinstimernes Antal lille, som Gennemsnit for 3 Stationer 155 i hele Maaneden, medens det gennemsnitlig for 6 Aar har været 213. Torden blev hørt paa 20 Dage, navnlig hver Dag fra d. 22.; Uvejrene vare dog kun stærkt udbredte d. 24. og d. 30.

August 1909 blev ca. 1° koldere end normalt og indeholdt kun faa milde Dage, hvis Middeltemperatur kun laa højst 1—1½° over Normalen; paa den anden Side indtraf der kun 2 særlig kolde Dage med en 4° for lav Middeltemperatur. Dagvarmen svigtede atter i denne Maaned, dog kun med ca. 1°. Vinden blæste næsten til Stadighed fra vestlige og sydlige Retninger, d. 13.—14. med stormende Kuling. Nedbøren overgik Normalen med 50 Procent i Thisted og Ring-

køb ing Amter, med ca. 30 Procent i Ribe og Viborg Amter og med ca. 10 Procent i Hjørring og Aalborg Amter, medens det sydøstlige Jylland derimod fik 10—30 Procent for lidt. Paa Øerne var Nedbøren lille, gennemsnitlig ca. 40 Procent under Normalen. Nedbørens Mængde var saaledes stærkt aftagende mod Sydøst, dog navnlig i Jylland; den Station, der fik mest Nedbør, var Lyngvig Fyr, Vest for Ringkøbing, med 161 Millimeter, medens Hunosøgaard paa Møen fik mindst Nedbør, nemlig kun 18 Millimeter. Nedbøren faldt navnlig d. 2.—3., d. 12.—13., d. 16.—25. og d. 29.—30. Jylland fik flere Gange stærke Regnskyl mellem d. 18. og d. 25. Skymængden var stor, Luften fugtig, Solskin dog ret almindelig i den tørre Periode, d. 4.—11. Torden blev hørt paa 13 Dage; d. 3. og d. 17.—19. vare Uvejrene stærkt udbredte.

September 1909 havde i sin første Halvdel en ualmindelig ensartet Temperatur fra den ene Dag til den anden, fordi Vinden stadig holdt sig fra vestlige Retninger; Temperaturen laa i hele denne Periode under Normalen, i Reglen dog kun 1—2°, i enkelte Nætter sank den betænkeligt nær til Frysepunktet. I Maanedens sidste Halvdel laa Temperaturen næsten uafbrudt over Normalen med skiftende Vindretninger, men kun en enkelt Dag, d. 24., blev saa meget som 4° for varm. Hele September blev $^1/_2$° koldere end normalt. Nedbøren var ikke langt fra Normalen over store Dele af Landet; dog fik Ribe Amt, Samsø og Holbæk Amt 20—30 Procent mere end normalt, medens Thisted, Aalborg og Viborg Amter, Langeland, Sydøstsjælland og Lolland-Falster fik ca. 20 Procent for lidt. Den faldt især d. 1.—8., d. 17.—20. og d. 25.—26., af og til som større Byger; saaledes fik den største Del af Landet d. 4. en Nedbør paa 20—40 Millimeter, ligesom der d. 19. faldt stærk Regn især i Vestjylland. Skymængden

var stor. Taage var stærkt udbredt over Landet d. 18. —26. Torden blev hørt paa 10 Dage; d. 7. og d. 25. vare Uvejrene stærkt udbredte.

Af efterstaaende Tabeller giver Tabel 1 hver Maaneds Varmeafvigelse fra en 40-aarig Normal i Landbrugsaaret 1908—9, dels for de 5 Grupper, hvori Landet sædvanligvis deles i klimatisk Henseende, dels for hele Landet (som Middel af de 5 Grupper) og dels for Bornholm, hvis Varmeforhold ofte i væsentlig Grad afvige fra dem, der gælde for de andre Dele af Landet. Som Tabellen viser, indeholdt Landbrugsaaret kun 3 Maaneder, hvis Middeltemperaturer laa over Normalen, nemlig Oktober, der blev 1^0 for varm, December og Januar, der hver blev $^1/_2{}^0$ for varm; alle de øvrige 9 Maaneder af Landbrugsaaret fik for lav Middeltemperatur, og navnlig blev hver af de 7 paa hinanden følgende Maaneder: Februar—August 1—$1^3/_4{}^0$ koldere end normalt. Hele Landbrugsaaret fik som en Følge heraf en lav Middeltemperatur; den laa, som det ses af den sidste Kolonne i Tabel 1, 0.8^0 under Normalen for 40 Aar. For at faa en Sammenligning saa langt tilbage i Tiden som til 1861, maa vi benytte et Gennemsnit af Observationerne i Tarm og ved Landbohøjskolen; for det her beskrevne Landbrugsaar bliver da Afvigelsen 0.7^0 under Normalen, og i 7 Landbrugsaar siden 1861 har Middeltemperaturen været lige saa lav eller endog lavere, nemlig: i 1864—65 0.7^0 for lav (Februar, Marts og Juni meget kolde, men Maj meget mild), i 1866—67 0.9^0 for lav (Januar, Marts og Maj meget kolde, Juni og Juli kolde), i 1870—71 1.3^0 for lav (December—Februar meget kolde, April—Juni kolde), i 1878—79 0.9^0 for lav (December—Februar og April meget kolde, Marts og Juli kolde), i 1880—81 1.3^0 for lav (Oktober og Januar—April meget kolde, August kold),

Tabel 1. **Varmens Afvigelse fra Normalen.** (Celsius.)

	1908 Oktober	November	December	1909 Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Alle 12 Maaneder
Vestjylland	+ 1.1	— 0.6	+ 0.9	+ 0.9	— 0.9	— 1.8	— 0.9	— 1.3	— 1.2	— 1.5	— 0.9	— 0.5	— 0.6
Østjylland	+ 1.3	— 1.1	+ 1.0	+ 0.7	— 1.0	— 2.0	— 1.2	— 1.8	— 1.2	— 1.6	— 1.2	— 0.7	— 0.6
Fyn	+ 0.7	— 1.1	+ 0.4	+ 0.2	— 1.5	— 1.6	— 0.9	— 1.6	— 1.1	— 1.6	— 0.8	— 0.6	— 0.8
Sjælland	+ 0.8	— 1.4	+ 0.2	+ 0.3	— 1.8	— 1.7	— 1.2	— 2.0	— 1.0	— 1.6	— 0.7	— 0.6	— 0.9
Lolland-Falster	+ 0.9	— 1.5	— 0.4	0.0	— 2.1	— 1.9	— 0.9	— 1.4	— 1.1	— 1.7	— 0.8	— 0.7	— 1.0
Danmark	+ 1.0	— 1.1	+ 0.4	+ 0.4	— 1.5	— 1.8	— 1.0	— 1.6	— 1.1	— 1.6	— 0.9	— 0.6	— 0.8
Bornholm	+ 0.5	— 1.5	— 0.6	— 0.1	— 2.0	— 1.0	— 1.0	— 1.0	0.0	— 1.3	— 0.4	— 0.5	— 0.7

i 1885—86 0.7° for lav (Oktober og November samt Februar—Marts meget kolde, Juni og Juli kolde) og i 1887—88 1.4° for lav (alle Maaneder for kolde, navnlig Februar—April samt Juli). I det hele taget kan man om Landbrugsaarets Temperaturforhold sige, at Vinteren begyndte tidligt, var langvarig, men var ikke særlig streng; man skal nemlig lede længe efter en lignende Kulde saa tidligt i Vinterhalvaaret som den, vi havde d. 5.—8. November 1908, medens der paa den anden Side ikke paa noget Sted i Landet indtraf en lavere Temperatur end ÷ 18° i Løbet af Vinteren, en Kulde, der meget ofte er overgaaet siden 1874, det vil sige i den Tid, da et stort Antal Stationer have anstillet regelmæssige Observationer. Kulden var heller ikke særlig vedholdende, saaledes som den undertiden kan indfinde sig i Danmark; Frost og Tø vekslede med andre Ord livligt, saa at Frostdagenes Antal ikke blev overvældende stort, nemlig 114 mod normalt 104 (se Tabel 2). Derimod er det sjældent, at Februar—August, altsaa 7 Maaneder efter hinanden, blive saa kolde som nævnt ovenfor; et Eksempel herpaa har man dog i 1888, da de samme 7 Maaneder alle vare for kolde, navnlig bleve de 2 Foraarsmaaneder Marts og April henholdsvis $4^1/_4{}^0$ og 3° koldere end normalt. Som det er nævnt under Beskrivelsen af de enkelte Maaneder, var det i Foraars- og Sommermaanederne Dagvarmen, der svigtede, idet den gennemsnitlige Maksimums-Temperatur for Marts—August laa $1^3/_4{}^0$ lavere end normalt; Nætternes Temperatur laa derimod tæt ved Normalen.

Selve Sommeren, Juni—August, var $1^1/_4{}^0$ koldere end normalt, se omstaaende lille Tabel (uden Nr.); siden 1861 findes der dog 7 Aar med lignende kolde Somre, sidste Gang i 1907. Samme Tabel viser endvidere, at af særlig varme Dage (mindst 3° varmere end normalt) indeholdt Sommeren 1909 kun en eneste, medens der normalt indtræffer 13; det samme

Sommeren 1909	Juni	Juli	August	Hele Sommeren
Middeltemperaturens Afvigelse fra Normalen	— 1.1°	— 1.6°	— 0.9°	— 1.2°
Middel-Maksimum-Temp.s Afvigelse fra Normalen .	— 1.7°	— 2.4°	— 0.9°	— 1.7°
Særlig varme Dage.....	1	0	0	1 (normalt 13)
Særlig kolde Dage	5	7	2	14 (— 8)
Skymængden (0—10)	6.0	7.1	6.4	6.5 (— 5.2)
Fugtighedsgrad i pCt.	79	81	82	81 (— 77)
Solskinstimer.....	184	155	156	495 (— 592)

fandt Sted i 1890, og i 1907 havde Sommeren kun 2 særlig varme Dage; men i disse Aar fik Foraaret henholdsvis 33 og 11 Dage af denne Art, Foraaret 1909 derimod kun 3; Normalen er 30. Endelig viser Tabellen den ualmindelig store Skymængde, der kun er overgaaet i 1907, den store Fugtighedsgrad 81 Procent — dette klimatologiske Element har i 35 Aar som Middel af et stort Antal Observationer kun varieret mellem 82 og 74 Procent — og de faa Solskinstimer (det anførte Normaltal er dog kun et Gennemsnit for 6 Aar); i Sommeren 1907 var Solskinstimernes Antal endnu mindre end i 1909, nemlig kun 435. Vi skulle til Sommerens Temperaturforhold tilføje, at den absolut højeste Varme, der blev maalt paa nogen Station, var $27^1/_2{}^0$, hvilket er det laveste Tal siden 1874; næst efter kommer $29^1/_2{}^0$ i 1890, i alle de andre Aar er der observeret over 30^0.

Tabel 2 indeholder Dage med Frost, med Nedbør og med Taage samt Luftens Fugtighedsgrad og Skymængden for hele Landet som et Middel af 20—30 Stationers Observationer, saavel i det her beskrevne Landbrugsaar som Normalen for 25—30 Aar.

Tabel 2.

	Frostdage		Nedbørsdage		Taagedage		Fugtighedsgrad i pCt.		Skymængde (0—10)	
	1908—9	Normal	1908—9	Normal	1908—9	Normal	1908—9	Normal	1908—9	Normal
Oktober	1	3	**6**	16	10	7	86	86	6.6	6.4
November	15	10	13	14	4	9	85	89	6.4	7.0
December	13	18	12	15	10	11	89	91	8.1	7.4
Januar	23	23	13	12	9	13	90	91	7.3	7.1
Februar	26	21	**5**	11	6	11	86	90	5.9	7.0
Marts	24	20	13	12	10	11	89	87	**8.2**	6.1
April	10	8	14	10	9	7	83	80	6.1	5.5
Maj	2	1	12	11	2	4	75	75	5.2	4.9
Juni	»	»	10	10	3	3	**79**	74	**6.0**	4.8
Juli	»	»	18	14	2	3	81	78	**7.1**	5.4
August	»	»	13	15	2	3	82	80	**6.4**	5.3
September	»	»	13	14	6	5	87	84	**6.2**	5.3
Alle 12 Maaneder	114	104	142	154	73	87	84	84	6.6	6.0

Tabel 3. **Nedbør.** (Millimeter.)

	1908 Oktober	November	December	1909 Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Alle 12 Maaneder
Hjørring ... Amt	10	59	40	45	8	42	48	50	26	70	75	70	543
Thisted .... »	26	67	44	55	15	60	52	47	35	69	119	72	661
Ringkøbing. »	17	65	43	52	19	47	51	46	41	57	121	84	643
Ribe ..... »	13	50	42	55	22	47	52	45	80	69	111	114	700
Viborg ..... Amt	17	54	38	40	14	43	57	45	43	49	94	62	556
Aalborg .... »	20	60	40	39	15	50	55	43	34	72	81	61	570
Randers.... »	15	51	38	35	11	38	49	55	47	68	51	72	530
Aarhus .... »	22	55	41	42	15	40	56	52	54	64	73	76	590
Vejle ..... »	16	52	37	50	17	36	50	56	51	75	73	84	597
Samsø.....	8	40	14	32	13	40	46	43	61	63	29	84	473
Odense..... Amt	8	40	17	31	13	29	51	41	57	79	40	72	478
Svendborg.. »	10	37	14	33	14	30	54	40	62	83	34	71	482
Langeland	6	31	11	25	13	30	51	40	49	75	30	56	417
Holbæk .... Amt	5	45	17	28	12	23	39	42	41	63	37	85	437
Sorø..... »	8	38	14	23	15	30	44	43	45	77	39	67	443
Frederiksborg »	7	41	19	29	20	33	41	34	63	53	46	70	456
Kjøbenhavns »	7	41	19	34	20	35	44	38	62	51	41	57	449
Præstø .... »	9	45	16	27	19	35	52	46	52	69	46	59	475
Maribo..... Amt	7	33	14	25	15	37	46	40	62	67	38	60	444
Vestjylland	17	60	42	52	16	49	51	47	46	66	107	85	638
Østjylland	18	54	39	41	14	41	53	50	46	66	74	71	567
Fyn.....	8	37	14	30	13	32	51	41	57	75	33	71	462
Sjælland.....	7	42	17	28	17	31	44	41	53	63	42	68	453
Lolland-Falster..	7	33	14	25	15	37	46	40	62	67	38	60	444
Danmark 1908—9	11	45	25	35	15	38	49	44	53	67	59	71	512
Normal (25Aar)	71	60	46	42	36	33	29	39	47	66	70	75	614
Afvigelse i pCt.	—84	—25	—46	—17	—58	+15	+69	+13	+13	+ 2	—16	— 5	—17
Bornholm	18	44	40	26	11	72	54	17	40	91	25	67	505

Tabel 3 viser Nedbørens Mængde i hele Millimeter for hvert Amt o. s. v. Hele Landbrugsaaret fik, naar hele Landet tages under ét, Bornholm dog undtagen, 512 Millimeter, hvilket er 17 Procent eller 1/6 mindre Nedbør end normalt; siden 1861 har 4 Landbrugsaar faaet endnu mindre Nedbør, nemlig 1864—65 med kun 407 Mill. (normalt 614) og 1874—75, 1885—86 og 1886—87 med 485—500 Mill. Hvad det her beskrevne Landbrugsaar angaar, fik Danmark omtrent den normale Nedbør i de 7 sidste Maaneder, Marts—September, tilsammen, medens den lille Nedbør hidrørte fra hver af de 5 første Maaneder, altsaa Oktober 1908—Februar 1909, de fik nemlig tilsammen kun 131 Mill. eller omtrent kun Halvdelen af Normalen, der er 255 Mill.; det er den mindste Nedbør for de nævnte 5 Maaneder, noget Landbrugsaar siden 1861 har at opvise. Navnlig Øerne fik lille Nedbør i Oktober—Februar, nemlig kun 102 Mill. eller 42 Procent af Normalen. Betragter man de enkelte Dele af Landet saaledes, som de findes anførte i Tabel 3, finder man, at kun Ribe Amt fik saa godt som den normale Nedbør i hele Landbrugsaaret, medens Jylland forøvrigt samt Odense Amt og Bornholm fik 5—10, Samsø 14 Procent for lidt Nedbør; derimod fik Svendborg Amt med Langeland, hele Sjælland og Lolland-Falster det betydelige Underskud af 20—28, gennemsnitlig 23 Procent af den aarlige Nedbør.

Tabel 4 giver Vindhyppigheden i Procent for de enkelte Maaneder og for hele Landbrugsaaret; dette fik ganske vist omtrent den normale Vindfordeling; men i de enkelte Dele af Aaret blæste Vinden fra Retninger, der vare ret afvigende fra det sædvanlige. Vinteren fik saaledes betydelig flere Vinde fra østlige Retninger end normalt, og i Sommerens Løb blæste der adskilligt flere Vinde fra Vest og Nordvest, end der plejer, paa Østenvindens Bekostning.

Tabel 4. **Vindhyppighed for hele Landet.** (Procent.)

	N.	NØ.	Ø.	SØ.	S.	SV.	V.	NV.	Stille
Oktober 1908	3	8	**23**	**21**	11	14	12	3	5
November —	7	7	6	11	**14**	**24**	**20**	10	1
December —	3	8	11	14	**21**	**25**	10	5	3
Januar 1909	7	3	2	10	15	**29**	**20**	10	4
Februar —	**12**	9	15	10	6	7	**15**	**19**	7
Marts —	5	13	**24**	**26**	10	7	6	3	6
April —	8	6	9	16	9	**13**	**18**	**16**	5
Maj —	6	6	10	12	8	**13**	**24**	**16**	5
Juni —	9	10	5	7	6	9	**25**	**23**	6
Juli —	4	4	4	4	5	**19**	**37**	**21**	2
August —	4	2	2	4	12	**19**	**31**	**23**	3
September —	3	14	**23**	11	8	11	14	10	6
Alle 12 Maaneder	6	8	11	12	10	**16**	**19**	13	5
Normal (28 Aar)	6	9	11	11	10	**17**	**19**	13	4

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliothek.*)

Forøgelse i September 1909.

Aanestad, S.: Hvilke Plantenæringsstoffer trænger vor Jord. Kristiania 1908.

Afvelscentra för nötboskap. Redogörelse för afvelscentertäflingarna 1903—05 jämte öfversikt af verksamheten vid afvelscentra intill de nya täflingarnas början år 1908. Stockholm 1909.

Agthe, A.: Ursprung und Lage der Landarbeiter in Livland. Leipzig 1909.

Arenander, E. O.: Anvisning om rofodling. 5. uppl. Gäfle 1909.

Birkeland, K. og *Eyde, S.:* Norsk salpeterindustri på Grundlag af Birkeland-Eydes elektrokemiske proces. Kristiania 1905.

Brinkmann, F.: Die Grundlagen der englischen Landwirtschaft und die Entwickelung ihrer Produktion seit dem Auftreten der internationalen Konkurrenz. Oldenburg 1909.

Copy of further papers and correspondence relative to the international agricultural institute. London 1909.

Cord, E.: Géologie agricole. Paris 1910.

Cuntz, W.: Das deutsche Bienenrecht. Heidelberg 1909.

Engelbrecht, Th.: Bodenbau und Viehstand in Schleswig-Holstein nach den Ergebnissen der amtlichen Statistik. Kiel 1905—07.

Feilitzen, H. v.: Kalksalpeter och karbidkväfve. Jönköping 1909.

Fjelstad, A.: Kali og dets Betydning for Planteproduktionen. Kristiania 1908.

Fresk, E.: Nils Flink. En norrländsk småbrukares historia. Hernösand 1908.

Frost, J.: Agrarverfassung und Landwirtschaft in Belgien. Berlin 1909.

Gradmann, R.: Der Getreidebau im deutschen und römischen Altertume. Jena 1909.

Hiltner, L.: Pflanzenschutz nach Monaten geordnet. Stuttgart 1909.

Hirsch, J. L.: Dyrkning af kunæpe (turnips). Kristiania 1909.

*) Angaaende Bibliothekets Benyttelse henvises til Medd. S. 264.

La Baume, W.: Beiträge zur Kenntnis der subfossilen Boviden. Berlin-Danzig 1909.

Nersten, N.: Gjödsling til poteter. Kristiania 1909.

Norges Binæringer. Udg. af Binæringernes Arbejdskomité. Kristiania 1909.

Några ord om konstgödselsmedlen och deras användning. Göteborg 1909.

Pohl, C.: Die weltwirtschaftliche Stellung Rumäniens in der Landwirtschaft. Heidelberg 1909.

Pott, E.: Handbuch der tierischen Ernährung. III. Futtermittellehre. Berlin 1909.

Puchner, H.: Untersuchungen auf dem Gebiete des landwirtschaftlichen Maschinenwesens, ausgeführt von der kgl. bayer. Maschinenprüfungsstation Weihenstephan. München 1909.

Remy, T.: Der Hackfruchtbau. I. Der Kartoffelbau. Berlin 1909.

Rindell, A. och *Malm, E. A.:* Från finska mosskulturföreningens försöksverksamhet. I. Jordförbättrings- och gödslingsförsök paa finska mosskulturföreningens försöksstationer. II. Gödslingsförsök hos småbrukare under åren 1904—08. Helsingfors 1909.

Schäfer, A.: Untersuchungen über die Keimungsbedingungen der Samen von Rotklee. Eschnege 1907.

Sperling, E.: Die Grenzen der Variation unter den Nachkommen einzelner Pflanzen geprüft am Proteingehalt bei Gerste und Weizen, am Stärkemehlgehalt bei Kartoffeln und am Zuckergehalt bei Zuckerrüben. Halle 1909.

Spahr, L.: Qualitätsbestimmungen bei Gerste und Weizen zur Feststellung des Einflusses verschiedener stickstoffhaltiger Düngemittel auf die Braufähigkeit der Gerste und auf die Backfähigkeit des Weizens. Giessen 1909.

Spillman, W. J.: A successful poultry and dairy farm. Washington 1909.

Staudinger, W.: Vergleichende Untersuchungen am Skelette der quartären und rezenten Wildrinder Europas. Halle 1909.

Tobacco culture in the West Indies. Hawana 1909.

Vöchting, H.: Untersuchungen zur experimentellen Anatomie und Pathologie des Pflanzenkörpers. Tübingen 1908.

Weber, H.: Schweinezucht und -haltung und -handel. Dessau 1909.

Weibull, W.: Vägledning å Weibullholms växtförädlingsanstalt vid Landskrona år 1908. Med varietetsbeskrifningar öfver rotfrukter. Landskrona 1908.

Wörz: Der Vorsteh- und Gebrauchshund. 4. Aufl. Vendam 1909.

Udkomne Bøger.

Forsøg med Sukkerroeaffald. 65. Beretning fra den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg. 62 Sider. 50 Øre. (August Bangs Boghandel. Kjøbenh.)

Danske Vildtarter. Med et Tillæg om Smaafuglene. Af *Viggo Møller.* 176 Sider. 2 Kr. 75 Øre. (Milo'ske Boghandel. Odense.)

Et Bidrag til Plantningssagens Fremme. Af *J. P. Neerup.* Med en Vejledning i Læ- og Hegnsplantning af Plantør *Pinholt* og en Anvisning for Frugthavens Anlæg af Handelsgartner *Laursen.* 60 Sider. 50 Øre. (Rydtofts Boghandel. Skive.)

Danske Vider og Vedtægter eller gamle Landsbylove og Byskraaer. Af *Poul Bjerge* og *Thyge J. Søegaard.* II. Andet Hæfte. 192 Sider. 2 Kr. (Lehmann & Stages Boghandel. Kjøbenh.)

Skovbrugsøkonomi. Grundlag for Forelæsninger paa den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Af *C. V. Prytz.* 280 autogr. Sider. 5 Kr. (August Bangs Boghandel. Kjøbenh.)

Grundværdistigningsspørgsmaalet. Af *K. Riis-Hansen.* 16 Sider. 20 Øre. (Erslev. Kjøbenh.)

Haandbog over gældende Ind- og Udførselsbestemmelser, der angaa Betingelserne for visse Varers Ind- og Udførsel samt Transitering m. m. vedrørende Kongeriget Danmark. Af Toldassistent *A. V. Hassing.* Udgivet med Statsunderstøttelse. 152 Sider. 1 Kr. 50 Øre. (Faas hos Assistent Hassing, Lykkesholms Allé 37. Kjøbenh.)

Udbytteforsøg med forskellige Græsarter i Renbestand 1880—1904, og **Udbytteforsøg med Lucerne** ved Afhugning et forskelligt Antal Gange i Sommerens Løb. 42. og 43. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. Hhlv. 54 og 17 Sider; Pris 65 Øre og 25 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Meddelelse om Prøverne paa Ladelund Landbrugsskoles Prøvestation for Mejeri- og Landbrugsmaskiner i 1908—09. 24 Sider. (K. Jørgensens Bogtrykkeri. Kolding.)

Nogle Bemærkninger om tvungen Fæsteafløsning. Af Overretssagfører *Otto Lessow.* 15 Sider. 35 Øre. (Chr. F. Römers Forlag. Kjøbenh.)

Mindre Meddelelser.

Palmærfosfat — en ny Fosforsyregødning. Af Professor ved Stockholms tekniske Højskole, *W. Palmær*, er der for faa Aar tilbage udarbejdet en Fremgangsmaade til ad elektrolytisk Vej at fremstille en letopløselig Fosforsyregødning. Om dette Fosfat, som *Hj. v. Feilitzen* og *M. Weibull* foreslaa at benævne Palmærfosfat, giver sidstnævnte en Del interessante Oplysninger i »Tidskrift för Landtmänn« d. A., hvoraf her skal meddeles følgende.

Palmærs Methode gaar ud paa at omdanne den trebasiske fosforsure Kalk i Apatit og Fosforit til tobasisk fosforsur Kalk, det samme Fosfat, som forekommer i »Præcipitat«. Til dette Formaal bringes Raafosfatet først i Opløsning med en Syre (Klorsyre eller Kloroversyre), og den herved fremkomne Opløsning af sur fosforsur Kalk fældes senere med et Alkalihydrat, saaledes at der udfældes tobasisk fosforsur Kalk. En saadan Fremstilling er for saa vidt ikke ny, men det nye og værdifulde i Methoden bestaar deri, at man af klorsurt Natron ad elektrolytisk Vej fremstiller saavel den Syre — Klorsyren — som anvendes til Opløsning af Raafosfatet som det Alkali — Natronhydrat — som anvendes til Udfældningen, samt at man siden ved Processens Slutning faar det oprindelige Salt — klorsurt Natron — tilbage.

Man kan altsaa theoretisk set med en given Mængde klorsurt Natron ved Hjælp af Elektrolysen sønderdele ubegrænsede Mængder Raafosfat og fremstille tilsvarende Mængder Palmærfosfat. — Fremgangsmaaden er altsaa den, at en Opløsning af Natriumklorat elektrolyseres, hvorved der ved den positive Pol fremkommer Klorsyre og ved den negative Natronhydrat.

Den dannede Klorsyre løber hen til en Beholder, hvor den indvirker paa Apatit eller Fosforit (der ikke behøver at være til Stede i finpulveriseret Tilstand). Herved dannes sur fosforsur Kalk. Til den mættede Opløsning heraf sættes nu det ved den negative Pol dannede Natronhydrat i saa stor Mængde, som udkræves for at den stærkt sure Opløsning bliver netop lige sur, hvorved den tobasiske fosforsure Kalk udfælder. Den filtreres fra, udvaskes og tørres.

Til den svagt sure Opløsning, hvorfra Fosfatet er udfældet, sættes nu Resten af Natronhydratet, hvorved der dannes Kalkhydrat, der allerede nu delvis udfældes, og man kan helt befri Vædsken for dette Stof ved at lede en passende Mængde Kulsyre ind i Vædsken. Efter at Kalken paa denne Maade er skilt fra, indeholder Opløsningen atter kun klorsur Natron ligesom ved Processens Begyndelse og kan anvendes til ny Fremstilling af Palmærfosfatet.

Det færdige Palmærfosfat indeholder ca. 37 pCt. Fosforsyre og 31 pCt. Kalk og ca. 26 pCt. Vand. Af Fosforsyren er indtil 95 pCt. citratopløselig, saa at Mængden af citratopløselig Fosforsyre bliver 34—36 pCt.

Af de Fordele, som Methoden frembyder, skal nævnes, at den ikke alene som Methoderne til Fremstilling af Superfosfat og Wiborghfosfat egner sig til Forædling af højprocentige Raafosfater, men ogsaa med Fordel kan anvendes til lavprocentigt Raamateriale, og endvidere er det en Fordel, at Produktet er meget fosforsyrerigt, idet det indeholder næsten dobbelt saa meget Fosforsyre som det højprocentige Superfosfat, hvorved Transportudgifterne for dette Gødningsmiddel jo blive forholdsvis smaa. Som foran berørt behøver Raafosfatet ikke at pulveriseres, men kan være til Stede i valnødstore Klumper, men det dannede Palmærfosfat er flnt fordelt, let at udstrø, danner ikke Klumper og angriber ikke Sækkene.

Spørgsmaalet bliver dernæst, hvorledes det forholder sig med dette Gødningsmiddels Værdi for Landbruget, og til hvilken Pris det kan fremstilles. Til Belysning af det første Spørgsmaal er der allerede anstillet en Del Forsøg, saavel Kar- som Markforsøg, af Prof. *Söderbaum* i Stockholm og Dr. *v. Feilitzen* i Jönköping.

Söderbaum har allerede fra Aaret 1901 anstillet sammenlignende Forsøg (ved hvilke Havre benyttedes som Forsøgsafgrøde) over Værdien af Palmærfosfat, Superfosfat og Thomasfosfat. Naar Palmærfosfatet havde den rigtige Sammensætning, d. v. s. blot indeholdt tobasisk fosforsur Kalk, udøvede Fosforsyren heri fuldt ud den samme Virkning som Fosforsyren i Superfosfat og Thomasfosfat. Af Interesse er det endvidere, at en Tilsætning af kulsur Kalk til Jorden ikke udøvede nogen hæmmende Indflydelse paa Palmærfosfatets Virkning — Fosfatet forholdt sig i denne Retning paa samme Maade som Superfosfat og Thomasfosfat — medens en saadan Hæmning derimod sædvanlig indtræder ved Anvendelse af Raafosfat eller Benmel.

v. Feilitzens Forsøg anstilledes paa Mosejord (Startörv) og saavel med Kartofler som med Bælgplanter. Ogsaa ved disse Forsøg viste Palmærfosfatet sig jævnbyrdig med Superfosfat og Thomasfosfat. Det nye Fosfat maa altsaa siges at opfylde alle de Fordringer, som man fra Landbrugets Side kan stille til det. Endvidere synes det, som man i dette Fosfat vil kunne faa et baade billigt og godt Foderfosfat.

Vanskeligere er det at afgøre, om Palmærfosfatet har en sikker økonomisk Fremtid for sig. Til Belysning heraf meddeler *M. Weibull* nogle Oplysninger, der ere givne ham af Prof. *Palmær*.

For et Par Aar siden oprettedes der i Nærheden af Kragerø i Norge en Forsøgsfabrik for Fremstilling af den nye Fosforsyregødning. Denne arbejder med en Strøm af 6—8 H-K, og Forsøgsdriften er indgaaende bleven studeret af to upartiske Sagkyndige, nemlig Professor i Metallurgi *J. H. L. Vogt* ved Kristiania Universitet og Elektrokemikeren Dr. *P. Farup*. Disse to Herrer have i en 1907 afgivet Erklæring udtalt, at Methoden er simpel og rationel og saaledes udarbejdet i de tekniske Detailler, at man kan gaa over til en Tilvirkning i det Store. I deres Erklæring, hvori der fremkommer Forslag om en Fabrik paa 2000 H-K ved Kragerø, findes de nedenfor anførte Angivelser:

Hver elektrisk Hestekraft udløser pr. Aar 815 kg Fosforsyre, hvad der svarer til 2,280 kg Palmærfosfat med 34 pCt. citratopløselig Fosforsyre. Med 1950 H-K — de andre 50 anvendes til Maskinkraft m. m. i Fabrikken — skal man altsaa

kunne fremstille ca. 4.440 Tons Palmærfosfat. Med de nuværende Priser paa Fosforsyre har dette en Værdi af 450,000 Kr., medens Raamaterialet, Apatit eller Fosforit, i svensk Importhavn ikke koster mere end 150,000 Kr. — Driftsomkostningerne angive *Vogt* og *Farup*, i Følge en detailleret Beregning, til 270,000 Kr. pr. Aar. En eventuel Fabrik vil herefter kunne forrente ret store Anlægsomkostninger og dog bære sig.

Nogen virkelig Fabrik er endnu ikke oprettet, hovedsagelig paa Grund af de daarlige Tider, som Industrien i de senere Aar har haft at kæmpe med. — Det er Meningen, at en Fabrik ikke særlig skal grunde sig paa importeret Raavare (de anførte Beregninger ere imidlertid udførte under denne Forudsætning), men paa en svensk Raavare, nemlig for svensk Apatit, og for denne stille Udsigterne sig endnu gunstigere. Ved Separeringen af den norlandske Jernmalm fra Gellivare fremkommer en ret betydelig Mængde apatitrigt Affald, som nu er usælgeligt og derfor for Øjeblikket værdiløst. Det var paa Udnyttelse af dette Materiale, at den nu opgivne Fabrikation af Wiborgh-Fosfat var baseret. Materialet er alt for fosforsyrefattigt og for jernrigt til med Fordel at kunne anvendes til Fabrikation af Superfosfat, medens det derimod, efter de her refererede Forsøg, maa antages at kunne egne sig for en Fabrikation af Palmærfosfat. *Harald R. Christensen.*

Det internationale Institut til Studium af Mellemstandens Forhold *[Institut international pour l'étude du problème des classes moyennes].* Der er i de sidste 10—20 Aar oprettet saa mange internationale Foreninger, at det snart er vanskeligt at have Rede paa dem alle. Sent kom Landbruget med i dette internationale Fællesarbejde, men nu tager det saa livligt Del heri, at man kan tale om »det grønne« Internationale, Landbrugets, ligesom man taler om »det gyldne« (Kapitalens) og »det røde« (Socialdemokratiets) Internationale.

Blandt de i de senere Aar stiftede internationale Forbund findes ogsaa det, hvis Navn staar over disse Linjer. Det er stiftet i 1903, og dets Formaal er objektivt »uden agitatorisk eller partipolitisk Tendens« at studere Mellemstandens Forhold, medens det maa blive andres Sag at udnytte de indvundne Resultater, som det stemmer bedst med hvert enkelt Lands konkrete Forhold. Til »Mellemstand« henregnes Land-

brugets, Handelsstandens, Industriens og Haandværkets selvstændigt arbejdende Personer og deres Medarbejdere, og Instituttet, der har fast Sekretariat i Bryssel, samler, ordner og stiller til Medlemmernes Disposition saa vidt muligt alt, hvad der udgives og omhandler »Mellemstandsspørgsmaal« (offentlige og private Publikationer, Love, Anordninger, statistiske Oplysninger etc.). Det udsender hver Maaned til Medlemmerne »Meddelelser«,*) der behandle Spørgsmaal af Interesse for Middelstanden, det udgiver fra Tid til anden specielle Værker og udsætter hvert Aar Prisopgaver »for den videnskabelige Bearbejdelse af vigtige Mellemstandsspørgsmaal« Endelig afholder det hvert Aar en Forsamling for Medlemmerne og hvert 3. Aar en international Kongres (den første fandt Sted i Lüttich 1905, den anden i Wien 1908). Medlemskontingentet er i danske Penge 9 Kr. om Aaret.

Det er ikke faa Afhandlinger om forskellige »Mellemstandsspørgsmaal«, Instituttet alt har udgivet. Der foreligger saaledes bl. a. Oversigter over: det landøkonomiske Andelsvæsen i Galizien, Schlesien, Bukowina, Steiermark, Tirol, det sydlige Østrig og Salzburg, Neder-Østrig og Tysk-Böhmen; de landøkonomiske Producenters faglige Uddannelse i Østrig; den landøkonomiske og industrielle Mellemstands Kreditforhold i Ungarn; de vigtigste Principer i den kooperative Kredits forskellige Systemer (det italienske, det tyske og det franske System); Landbrugskrediten i Italien; Personal-(Drifts-)Krediten for Landbrugets Middelstand i Tyskland; Organisationen af den industrielle og agrariske Kredit i Böhmen, Mähren og Schlesien; Mellemstandens Kreditforhold i Tyskland; Mellemstands-Krediten i Storbritannien og Irland etc.

De af Selskabets Medlemmer, som have Interesse af at gøre sig bekendt med disse Afhandlinger, der foreligge paa Tysk eller paa Fransk, kunne faa dem til Laans ved Henvendelse til Landhusholdningsselskabet.

*) En »Bulletin« i det franske og »Mitteilungen« i det tyske Sprog.